

GIB I. MIHĂESCU
BRAŢUL ANDROMEDEI
ZILELE ŞI NOPŢILE UNUI STUDENT ÎNTÂRZIAT
GIB I. MIHĂESCU
BRAŢUL ANDROMEDEI

ZILELE ŞI NOPŢILE UNUI STUDENT ÎNTÂRZIAT
Tabel cronologic şi crestomaţie critică de
ALEXANDRU METEA
EDITURA FACLA Timişoara, 1989

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Prezentul volum reproduce textele după Gib I. Mihăescu, Opere II. Romane. Braţul Andromedei *şi* Opere IV. Romane. Zilele şi nopţile unui student întârziat. Donna Alba, *colecţia „Scriitori români”, Bucureşti, Editura Minerva, 1979 şi 1980, ediţii îngrijite, studiu introductiv, note şi variante de Al. Andriescu.*

La întocmirea aparatului critic s-a ţinut seama, în general, de cerinţele programei de învăţământ.

1894 La 23 aprilie, s-a născut la Drăgăşani, în familia avocatului Ion (Nilă) Mihăescu-Stegaru, al şaselea copil, Gheorghe (Gib) Mihăescu. Tatăl era un om întreprinzător şi cu stare, urmaşul pandurului Preda Stegaru, iar mama, Ioana Ceauşescu, fire visătoare şi iubitoare a cărţilor, era fiica unei femei de familie bună, retrasă între zidurile „Mănăstirii dintr-un Lemn”.

În acelaşi an s-au născut prozatorii Camil Petrescu (22 aprilie), Al. O. Teodoreanu (Păstorel) (30 iulie), Octav Dessila (4 decembrie) şi dramaturgul Ion Luca (7 decembrie).

1894 – 1900 Copilărie fericită, lipsită de griji, la Drăgăşani şi la via familiei de la Gropşarea din satul Călina.

1901 – 1905 Şcoala primară, la Drăgăşani. Sub îndrumarea mamei, deprinde gustul pentru lectură.

1905 Tatăl îşi înscrie fiul în clasa I gimnazială la Craiova, unde era elev în penultima clasă de liceu fratele mai mare, Nicolae. 1907 Moartea fratelui său Nicolae, student la Bucureşti, zdruncină profund pe Gib, care rămâne repetent.

— 1908 Repetă clasa a II-a la gimnaziul din Slatina, unde locuia sora lui, Alexandrina, împreună cu soţul ei, ofiţer; obţine premiul al III-lea.

— 1909 Urmează clasa a III-a la gimnaziul Alexandru

Lahovary din

Râmnicul Vâlcea, dar este din nou declarat repetent.

— 1914 Tatăl îşi mută fiul la Craiova; după ce promovează clasele a III-a şi a IV-a, îl înscrie în cursul superior, la secţia *clasică, unde are la limba română pe vestitul profesor Nache, care încurajează şi îndrumă paşii săi spre literatură.*

1914 După examenul de bacalaureat, se înscrie, în octombrie, la dorinţa tatălui, la Facultatea de Drept din Bucureşti şi va frecventa cursurile fără tragere de inimă timp de nouă ani.

1916 – 1917 În timpul războiului, ajunge la Iaşi, este mobilizat şi urmează, trei luni, şcoala de ofiţeri de la Botoşani. Participă, ca plutonier major, la luptele de la Muncel şi Mărăşeşti şi este avansat, la 1 august 1917, la gradul de sublocotenent.

— După demobilizarea din armată se întoarce pentru un an la Drăgăşani pentru a-şi îngriji sănătatea zdruncinată de timpul petrecut în tranşee şi începe să scrie primele nuvele inspirate din experienţa războiului.

— În octombrie, vine la Bucureşti pentru a-şi continua studliie între rupte. Locuieşte într-o mansardă de pe Calea Victoriei. Alexandru Busuioceanu îl aduce la redacţia revistei „Luceafărul”, unde citeşte prima variantă a nuvelei Vedenia, *care face o impresie deosebită.*

*Debutează în „Luceafărul”, în momentul acela una dintre cele mai prestigioase reviste literare bucureştene, care avea printre colaboratori pe I. Pillat, Lucian Blaga, V.I. Popa, AI. I. Stamatiad, I. Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, C. Sa*ndu-*Aldea, I. Vissarion, Mihail Dragomirescu, Tudor Vianu, G. Oprescu şi alţii, cu schiţa* Linia întâia *(nr. 3 – 4, 15 februarie 1919, p. 70 – 73), inspirată din experienţa de combatant.*

Tatăl, nemulţumit de preocupările extra*juridice ale fiului, îl obligă să părăsească pentru câteva luni capitala spre a-şi pregăti examenele în liniştea de acasă.*

Revenit la Bucureşti, este funcţionar la Ministerul Instrucţiunii şi, scurt timp, lucrează în redacţia zişurului

„Ţară nouă”.

Publică în „Luceafărul”: în tren (*nr. 13 – 14*), Cel din urmă cârd (*nr. 19*) *şi* Figurina (*nr. 20 – 21*).

La Bucureşti începe să apară, sub conducerea lui E. Lovinescu, „Zburătorul”, una dintre cele mai renumite publicaţii literare ale epocii. Revista a. sprijinit tinerele talente şi a avut printre colaboratori pe Ion Barbu, Elena Farago, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu şi alţii. Aici apare sub semnătura lui Gib I. Mihăescu Soldatul Nistor (*nr. 21, 6 septembrie 1919*).

Hortensia Papadat-Bengescu publică Ape adânci, *iar Liviu Rebreanu, volumul de nuvele* Răfuiala.

Moare (*19 noiembrie*) *Al. Vlahuţă, poet, prozator, publicist, părintele primului inadaptabil din literatura română, Dan* (*1894*).

— Împreună cu prietenul său Cezar Petrescu, pleacă primăvara la

Cluj, unde lucrează ca redactor la ziarele „înfrăţirea”, „Voinţa” şi apoi la „Gazeta Ardealului”.

Publică în revista bucureşteană „Hiena”, care are printre colaboratori pe Al. O. Teodoreanu, Tudor Arghezi, I. Barbu, Lucian Blaga, Perpessicius, I. Pillat, N. Davidescu, N. Iorga, Ionel Teodoreanu, I. Minulescu, nuvelele Doi vereint (II, *1920, nr. 4*), Pe drumul gloriei (II, *1920, nr. 10*) *şi* Eroilor lauri (II, *1920, nr. 14*).

Apar primele semne ale bolii (tuberculoză ganglionară cervico-submaxilară).

— Locuieşte la Cluj, împreună cu Cezar Petrescu, „într-o casă rustică din fund de livadă, departe de marginea oraşului, dincolo de Someş şi de grădina publică – o casă ca pentru doi emigranţi cu nostalgia podgoriilor natale” (*Cezar Petrescu,* Amintiri dintr-o viaţă moartă, *în „Gândirea”, XIV, 1935, nr. 10*).

La 1 mai îşi începe apariţia revista „Gândirea”, condusă de Cezar Petrescu şi D.I. Cucu. Începând cu al doilea număr, Gib I. Mihăescu va semna în paginile revistei timp de 12 ani, alături de mari scriitori ai epocii:

Adrian Maniu, Lucian Blaga, I. Pillat, Ion Vinea, Al. Philippide, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu şi alţii. După ce redacţia se mută la Bucureşti (începând cu nr. 10 din 20 decembrie 1922), colaborarea sa devine sporadică. Ca şi alţi mari scriitori (Cezar Petrescu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Tudor Vianu, I. Agârbiceanu şi alţii), Gib I. Mihăescu va fi străin de orientarea ideologică reacţionară care va fi imprimată revistei mai târziu.

În „Gândirea" apar nuvelele Cei din urmă (*I, 1921, nr. 2*), O zi de primăvară (*I, 1921, nr. 3*), Retragerea (*I, 1921, nr. 4*), Un călător (*I, 1921, nr. 9*), *precum şi cronici, recenzii şi cronici dramatice, iar în ziarul „Voinţa", schiţa* Rătăciţii (*nr. 110, 7 iunie 1921*), *o prefigurare a nuvelei* Troiţa, *precum şi recenzii şi cronici dramatice.*

Liviu Rebreanu tipăreşte volumul de nuvele Catastrofa, *iar Hortensia Papadat-Bengescu, volumele de proză* Sfinxul *şi* Femeia în faţa oglinzii.

— Revine la Bucureşti pentru pregătirea examenelor de student.

În „Gândirea" apar nuvelele Ierni jilave (*I, 1922, nr. 17*), Soarele (*I, 1922, nr. 22 – 23*), Singuraticii (II, *1922, nr. 3*), Semnele lui Dănuţ (II, *1922, nr. 3*), Reîntoarcerea (II, *1922, nr. 5*), întâmplarea (II, *1922, nr. 7*), *precum şi însemnări şi cronici dramatice.*

Traduce şi publică, împreună cu Leonard Paukerov, drama lui Francisc Molnar, Liliom, *legendă de suburbie în 7 tablouri şi un prolog scenic.*

Dintre romanele anului se detaşează Pădurea spânzuraţilor *de Liviu Rebreanu, „cel mai bun roman psihologic român" (E. Lovinescu), încununat cu marele premiu al Societăţii Scriitorilor Români, şi* Purgatoriul, *în două volume, de Corneliu Moldovanu, care aşază în galeria inadaptaţilor din literatura noastră pe Mircea Trestian.*

— Susţine examenul de licenţă la Facultatea de Drept (Diplomă nr.

9734).

Publică în „Gândirea" nuvela în goană (II, *1923, nr. 14*) *şi, în revista bucureşteană „Lamura",* Baba Mandica

(*V, 1923, nr. 7 – 8*).

Hortensia Papadat-Bengescu scrie romanul Balaurul, *iar Ionel Teodoreanu debutează cu* Uliţa copilăriei.

— Moartea tatălui (28 martie) – mama murise în 1921 – îl hotărăşte să se întoarcă, în iunie, la Drăgăşani pentru a prelua conducerea familiei. Până în 1930, cât locuieşte aici, se va dedica scrisului, pregătind pentru tipar două volume de nuvele, piesa Pavilionul cu umbre *şi romanul* Braţul Andromedei.

Publică în „Gândirea" nuvelele Vedenia (*III, 1924, nr. 15, 16*) *şi* SărşgM (*IV, 1924, nr. 4*), *iar în „Cuvântul literar şi artistic", schiţa* Vin nou (*I, 1924, nr. 3*).

Apar volumele de nuvele Drumul *cu* plopi, *de Cezar Petrescu, şi* Nuvele, *de Gh. Brătescu.*

— Se căsătoreşte cu Elena Stănescu, fiica unui bun prieten al tatălui său. Atmosfera din familie devine însă apăsătoare când fratele mai mic al scriitorului, Ionică, un talentat muzician, în vârstă de numai 23 de ani, este ţintuit la pat timp de trei ani, până la moartea sa în 1928, de o tuberculoză osoasă.

Publică în „Gândirea" nuvelele Coşul cu târguieli (*IV, 1925, nr. 7*) *şi* Femeia de ciocolată (*IV, 1925, nr. 12 – 13 şi 14*), *povestirile* Cea din urmă noapte, *în „Cuvântul literar şi artistic"* (II, *1925, nr. 16*), Am ucis păcatul, *în „Flamura"* (*I, 1925, nr. 3 – 4*), *precum şi nuvela* între porţelanuri, *în „Viaţa românească"* (*XVII, 1925, nr. 10*).

Între romanele anului se remarcă Adam şi Eva *de Liviu Rebreanu,* Romanţă provincială *de Hortensia Papadat-Bengescu,* La Medeleni *de Ionel Teodoreanu,* Omul descompus *de Felix Aderca. I. Agârbiceanu publică volumul de nuvele* Dezamăgirea, *iar Ion Vinea,* Descântecul *şi* Flori de lampă.

— Este numit avocat al urbei, dar neglijează activitatea profesională pentru a se dedica scrisului. Pasiunea sa pentru astronomie este a doua cale de evadare din monotonia târgului provincial. Din motive de ordin material începe să predea ca profesor la Şcoala de ucenici din Drăgăşani.

La 19 august se naşte prima fiică a scriitorului, Mira: *Apar noi nuvele în „Gândirea”*: Tabloul (*VI, 1926, nr. 1*), Urâtul (*VI, 1926, nr. 9 – 11*), *„Viaţa românească”*: La „Grandiflora” (*XVIII, 1926, nr. 2 – 3 şi 4*), Examenul (*XVIII, 1926, nr. 12*), *în „Universul literar”*: Troiţa (*XLII, 1926, nr. 3*), Asemănarea (*XLII, 1926, nr. 48*) *şi în „Ramuri”*: Scuarul (*XX, 1926, nr. 7 – 9*).

Obţine premiul I al Asociaţiei Criticii Dramatice şi Muzicale pentru piesa în manuscris Pavilionul cu umbre.

Dintre volumele de proza ale anului sunt notabile Omul din vis (*nuvele*), *de Cezar Petrescu*, Fecioarele despletite *de Hortensia Papadat-Bengescu*, *primul roman din ciclul Hallipilor*, Diplomatul, tăbăcarul şi actriţa, *de Carol Ardeleanu*, *introspecţie romanescă a vieţii de mahala*.

— *Tipăreşte patru nuvele*; *în „Gândirea”*: Aşteptare (*VII, 1927, nr. 3*)

şi Frigul (*VII, 1927, nr. 5*), *în „Viaţa românească”*: Toamna (*XIX, 1927, nr. 6 – 7*), *şi în „Scrisul românesc”*: Amurgul (*I, 1927, nr. 1*).

Romanul psihologic românesc se afirmă în acest an cu Ciuleandra, *de Liviu Rebreanu*, Concert din muzică de Bach, *de Hortensia Papadat-Bengescu*, întunecare, *de Cezar Petrescu*, Femeia cu carnea albă. Din carnetul intim al domnului Aurel, *de Felix Aderca*.

1988 În ianuarie, apare la Craiova, la Editura „Scrisul românesc”, primul volum de nuvele al lui Gib I. Mihăescu, La „Grandiflorau, *o selecţie riguroasă din ceea ce a publicat până atunci în revistele literare. Cartea a impus pe autorul ei ca pe „unul din cei mai mari nuveliști ai scrisului românesc de după război” (Al. A. Philippide). Gib I. Mihăescu a păstrat doar cinci nuvele* (La „Grandiflorau, Frigul, Urâtul, întâmplarea, în goană), *în care sondează adâncimile sufletului omenesc dominat de sentimente chinuitoare*.

La 3 martie are loc premiera strălucită, pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, a piesei Pavilionul cu umbre, *cu Maria Ventura în rolul principal feminin – o*

dramă a neîncrederii şi imposibilităţii de comunicare între oameni. Piesa este tipărită, la scurt timp, la Editura „Scrisul românesc „din Craiova.

Publică nuvele în „Gândirea”: Icoana (*VIII, 1928, nr. 4*), Pisica (*VIII, 1928, nr. 12*) *şi în „Scrisul românesc”*: Poarta de jier (*I, 1928, nr. 3*).

Face o nouă încercare de a se realiza pe plan profesional, dar asocierea lui la un birou de avocatură se încheie după câteva luni, fiind scârbit de goana după câştig a tovarăşilor săi. Viaţa monotonă este din când în când înviorată de vizitele prietenilor săi din Bucureşti, cu care are prilejul să discute literatură la un pahar cu vin din podgoria sa.

— Este primit membru în Société astronomique de France.

Părăseşte oraşul Drăgăşani şi se mută la Bucureşti, fiind convins că numai aici se poate realiza ca scriitor.

Ve. de lumina tiparului al doilea volum al său de nuvele, Vedenia, *Colecţia „Gândirea”*, *Editura Cartea românească*, *Bucureşti, care cuprinde* Vedenia, Ierni jilave, Sfârşitul, Semnele lui Dănuţ, Scuarul, între porţelanuri, Troiţa *şi* Tabloul.

În „Gândirea” publică un fragment din romanul Braţul Andromedei, *intitulat* Domnul Cornoiu (*IX, 1929, nr. 12*) *Dintre romanele anului 1929 amintim*: Stana, *de I. Agârbiceanu*, Craii de Curtea-Veche, *de Mateiu I.*

Caragiale, Romanul lui Mir el, *de Anton Holban*, Viaţa dublă, *de E. Lovinescu*, Corigent la limba română, *de I. Minulescu*, Arunca, ştima lacurilor *şi* Simfonia fantastică, *de Cezar Petrescu*, Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă, *de M. Sadoveanu*, Voica, *de Henriette-Yvonne Stahl*, Duhovnicul maicilor, *de Damian Stănoiu*, Crăişorul Horia, de la *viu Rebreanu*, Bal mascat, *de Ionel Teodoreanu.*

— Scriitorul îşi aduce familia în Bucureşti şi locuieşte pe strada N.

Velescu nr. 4, în Prelungirea Dorobanţi, cartier liniştit în care îşi *aveau reşedinţa Tudor Vianu, G. Călinescu, Corneliu Moldoveanu şi alţi scriitori ai vremii.*

Renunţă la avocatură şi se angajează ca funcţionar la Direcţia Presei şi Informaţiilor din Ministerul Afacerilor Străine, unde a lucrat până la sfârşitul vieţii. Avea sarcina de a redacta, împreună cu Zaharia Stancu, Alexandru A. Philippide şi Apriliana Medianu, „Buletinul cultural”, care tradus în limba franceză, informa personalul diplomatic despre evenimentele culturale importante din ţară. Trăieşte retras, dedicându-se scrisului şi vechii pasiuni, astronomia.

La sfârşitul lunii martie iese de sub tipar la Bucureşti, în Editura Naţională Ciornei, primul roman al lui Gib I. Mihăescu, Braţul Andromedei.

Este prezent în „Gândirea” cu Jucătorul (*X, 1920, nr. 5*), Piaza (*X, 1930, nr. 8 – 9*) *şi* Rusoaica (fragment de roman) (*X, 1930, nr. 12*), *iar în „Curentul”, cu nuvelele* Turneul (*III.*

— *Nr. 808*) *şi* Anonima (*III, 1930, nr. 1052*).

Începe lunga colaborare cu cronici şi articole la „Curentul” (5 aprilie 1930 – 12 ianuarie 1932).

Renumele, tot mai mare, al scriitorului este relevat şi de invitarea sa la radio, unde citeşte, în cadrul emisiunii „Scriitori la microfon”, O prelegere în aer liber (*19 mai*).

Apar romanele Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război, de Camil Petrescu, Baltagul, de M. Sadoveanu, Calea Victoriei, de Cezar Petrescu, Isabel şi apele diavolului, de Mircea Eliade.

— *Publică în „Gândirea”*: Examene şi alte întâmplări (*XI, 1931, nr.*

6 – 8) – *fragment din romanul* Zilele şi nopţile unui student întârziatf *în „Viaţa românească”*: Deus ex machina (*XXIII.*

— Nr. 2), Ora bunului rămas (XXIII, 1931, nr. 6), O *prelegere de drept în aer liber (XXIII, 1931, nr. 7 – 8) – fragment din Zilele şi nopţile unui student întârziat, în „Curentul”: O veche răfuială (IV, 1931, nr. 1154) şi seară de iarnă (IV, 1931, nr. 1406), în „Adevărul literar şi artistic”; Urmările unei drame în lumea mare (X, 1931, nr. 558) şi Filodor (X, 1931, nr. 560) în „Vremea”: Cameră*

mobilată de închiriat (*IV, 1931, nr. 188*) *şi în „Boabe de grâu”*: *Monumentul* (*XI, 1931, nr. 6 – 7*).

Apar în librării romanele Biruinţa, *de I. Agârbiceanu*, Casa cu fete, *de Carol Ardeleanu*, Dragoste şi moarte în provincie, *de Sergiu Dan*, Comoara regelui Dromichet, *de Cezar Petrescu*, Fata din Zlataust, *de Ionel Teodoreanu*, Bărbierul regelui Midas, *de I. Minulescu*, Madona cu trandafiri, *de G.M. Zamfirescu*.

— *Publică, în ordine*, Moş Gologan *în „Curentul”* (*IV, 1932, nr. 1411*).

Plecarea *în „Gândirea”* (*XII, 1932, nr. 3*), Ispita (fragment din romanul „Rusoaica”) *în „Adevărul literar şi artistic”* (*XI, 1932, nr. 5*), Domnul aghiotant *în „Secolul”* (*I, 1932, nr. 16 – 19*).

Începe colaborarea zilnică (*excepţie, lunile aprilie-mai*) *la „Calendarul”*. *Printre altele, publică şi cronici de film*.

Proza românească înscrie o nouă izbândă: Răscoala, *de Liviu Rebreanu*. *Romane de analiză semnează Felix Aderca*, Aventurile domnului Ionel Lăcustă-Termidor, *Gala Galaction*, Papucii lui Mahmud; *Damian Stănoiu tipăreşte cel mai bun roman al său*, Alegere de stareţă, *iar Tudor Teodorescu-Branişte, romanele erotice* Domnul Negoiţă, Scandal *şi* Fundătura Cimitirului nr. 13, *inspirate din mediul burghez şi de mahala*.

— *La 10 aprilie se naşte a doua fiică, Ionica*.

Deşi are terminat romanul Zilele şi nopţile unui student întârziat, tipăreşte mai întâi Rusoaica.

La scurt timp urmează Femeia de ciocolată, *colecţia „Rosidor”, Editura Naţională Ciornei S.A., o versiune amplificată a nuvelei cu acelaşi titlu apărută în „Gândirea”, în 1925. Respinsă de cei mai mulţi critici, noua încercare dovedeşte orientarea cu paşi siguri a lui Gib I. Mihăescu spre roman*.

Publică nuvele şi proză scurtă în „Calendarul”: *Surpriza* (II, 1933, nr. 261) şi *Soneria* (II, 1933, nr. 367), în *„Gândirea”*: Mina (*XIII, 1933, nr. 5*) *şi în „Viaţa românească”*: Femeia de ciocolată (fragment) (*VII, 1933,*

nr. 149).

Colaborează, de-a lungul întregului an, fără întrerupere, la „Calendarul”, cu cronici şi articole.

Proza românească se îmbogăţeşte cu romanele Patul lui Procust, *de Camil Petrescu*, Drumul ascuns, *de Hortensia Papadat-Bengescu*, Oraş patriarhal, *de Cezar Petrescu*, Velerim şi Veler Doamne, *de V.I. Popa şi* Maidanul cu dragoste, *de G.M. Zamfirescu*.

— Gib I. Mihăescu este încununat cu premiul de proză al Societăţii

Scriitorilor Români.

Apare, la editura Cugetarea, romanul Zilele şi nopţile unui student întârziat, *după ce în 1931 au fost tipărite ca nuvele capitolele* Examene şi alte întâmplări *şi o* prelegere în aer liber. *Scriitorul încearcă aici să schiţeze o nouă direcţie a prozei sale, punând accentul pe anecdotic, pe observaţia realistă a mediului, surprinzând o mahala bucureşteană pitorească şi tristă în acelaşi timp. Prima parte are o factură specifică romanelor picareşti, iar în cea de-a doua parte prozatorul se reîntoarce la modalităţile obsesive din nuvele* (*Florea Ghiţă*).

În presa literară apar trei fragmente din noul roman Donna Alba: Voicuţa, *în „Voinţa literară” (nov., 1934)*, Razna, *în „Azi” (III, 1934, nr. 6) şi* Căutând dreptatea, în „Familia” (*I, seria III, 1934, nr. 8*).

— După un nou fragment publicat în „Familia”: Galoane de rănit (*I.*

1935, nr. 10), *vede lumina tiparului* Donna Alba, *ultimul roman al lui. Gib I. Mihăescu, care aduce noi confirmări ale talentului marelui prozator şi îl situează între ctitorii romanului românesc modern. Caracterizat de unii „roman al aspiraţiei”, „roman al unui ideal”, de alţii „roman satiric” sau „roman poliţist”*, Donna Alba *marchează o culme a creaţiei lui Gib I. Mihăescu şi reprezintă una din cele mai bune scrieri ale epocii*. Donna Alba *este prima operă în care scriitorul reuşeşte să stăpânească tehnica unor construcţii epice masive, să dovedească deplina maturizare a talentului său.*

*În revista „*Familia*”* apare împricinaţii (II, *1935, nr. 4*), *fragment din romanul* Vămile văzduhului.

În luna august, în timp ce se afla cu familia la mare, are o criză de rinichi, care activează o mai veche afecţiune pulmonară. La 16 septembrie, se internează la sanatoriul „Martin Luther” din Sibiu, unde rămâne până în octombrie. După o scurtă oprire la Drăgăşani, pentru a-şi vedea fetiţele, la 9 octombrie e transportat la Bucureşti la Sanatoriul Diaconeselor şi apoi la Spitalul Gardienilor Publici. Boala, tuberculoză renală, se agravează şi, la 19 octombrie, Gib I. Mihăescu se stinge din viaţă, la numai 41 de ani.

Corpul neînsufleţit al scriitorului este depus la Biserica Albă din Bucureşti, iar în ziua de 22 octombrie este înhumat la Drăgăşani. Este condus pe ultimul drum, printre alţii, de Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Cella Delavrancea, Alexandru A. Philippide, Dragoş Vrânceanu, N. Crevedia.

În presa vremii apar necroloage semnate de G. Călinescu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Al. Philippide, M. Sebastian, iar revistele „Calendarul” şi „Gândirea” îi dedică numere omagiale. În acelaşi an sunt tipărite, postum, fragmente din romanul Vămile văzduhului: Cel din urmă roman (*reluarea, cu un episod în plus, a fragmentului din „Familia”*), *în „Gândirea”* (*XIV, 1935, nr. 10*) *şi* Noaptea focurilor, *în „Revista Fundaţiilor”* (II, *1935, nr. 11*).

Opera literară a lui Gib I. Mihăescu cuprinde:

— 63 de schiţe şi nuvele, din care 13 au fost selectate de autor în volumele la *„*Grandiflorau (*1928*) *şi* Vedenia (*1929*); *două treimi dintre ele alcătuiesc o proză de analiză, axată pe teme erotice sau alte stări obsesive*;

— Romanele Braţul Andromedei (1930), Rusoaica (1933) – tradus şi în limba slovacă, Femeia de ciocolată (1933), Zilele şi nopţile unui student întârziat (1934) şi Donna Alba (1935). Au rămas neterminate Vămile văzduhului şi Upercut;

— Teatru: *Pavilionul cu umbre (1926); în manuscris,*

Sfârşitul, *Confraţii*, *Criză în barou*, *Vechilul*;

— *Peste 400 de cronici şi articole în presa vremii*;

— *O interesantă corespondenţă cu Cezar Petrescu*, Corneliu *Moldovanu*, *Apriliana Medianu şi Susanne Dovalova*, *din Bratislava*.

Valoarea operei lăsate în urma sa de Gib I. Mihăescu l-a aşezat între marii nuvelişti români şi printre cei mai importanţi romancieri ai literaturii noastre.

Bibliografia impresionantă (857 titluri) a operei lui Gib 1. Mihăescu şi a receptării ei critice poate fi consultată în Florea Ghiţă, *Gib I.* Mihăescu (Monografie), *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1984*, *p. 339 – 380. Această listă s-a mai îmbogăţit, între timp, cu următoarele titluri*:

— *Gib I. Mihăescu*, însemnări pentru timpul de azi, *Ediţie îngrijită şi prefaţă de Diana Cristev*, *Cluj-Napoca*, *Editura Dacia*, *1975* (*Restitutio*); Ediţia Gib I. Mihăescu, *„Săptămâna”*, *nr. 317, 21 decembrie 1976*, *p. 3*;

— *Augustin Cosmuţa*, *Gib* Mihăescu, Confraţii. Teatrul dramatic din Baia Mare, *în „Steaua”*, *an 28*, *nr. 12*, *decembrie 1977*, *p. 52*;

— *Virgil Munteanu*, *Gib* Mihăescu, Confraţii. Teatrul dramatic din Baia Mare, *în „Teatrul”*, *an 22*, *nr. 12*, *decembrie 1977*, *p. 67 – 68*;

— *Ionuţ Niculescu*, *Gib* Mihăescu, Confraţii. Teatrul „A. Davilla” din Piteşti, *în „Teatrul”*, *an 23*, *nr. 7*, *iulie 1978*, *p. 28 – 29*;

— *Dumitru Radu Popa*, Gib Mihăescu, Linia întâi. Proză scurtă, *Bucureşti*, *Editura Militară*, *1983*, *în „Viaţa militară”*, *an 36*, *nr. 12*, *decembrie 1983*, *p. 20, 23*;

Sultana Craia, Ghiţă Florea, Gib *I.* Mihăescu (Monografie), *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1984*, *în „Luceafărul”*, *an 27*, *nr. 52, 29 decembrie 1984*, *p.6*.

BRAŢUL ANDROMEDE!

Eşti aduse la masă şi trecu cu castronul fumegând în dosul doamnei Cornoiu. Aceasta luă farfuria dinaintea soţului, explicând unguroaicei angajate de curând, care clătina din cap zâmbind cu aer ştiutor:

— Când sunt musafiri la masă, te vei duce cu

castronul la fiecare şi ei se vor servi singuri. Acum, când sunt numai cu domnul, îl servesc eu pe dânsul… să nu uiţi asta…

Lingurile căzură în supa fumegândă spre a se ridica încolăcite de viermişorii de fidea. Doamna Cornoiu, după prima sorbitură, mai voi să spună ceva fetei care ieşea, însă soţul ei îi luă înainte: – E un individ foarte curios, continuă dânsul conversaţia întreruptă. Se mai ocupă şi cu astronomia. Asta desigur n-ar fi prea de mirat din partea lui, care e profesor de matematici şi de ştiinţe. Dar ce-i curios e că de curând şi-a comandat din străinătate o lunetă, care l-a constat treizeci şi cinci de mii de lei… Un profesor care-şi economiseşte leafa, pe sărăcia asta, ca să-şi cumpere ceva, e desigur lăudabil. Dar când acest ceva e un ochean…

— O pasiune a lui…

— Mda… sigur că da… O pasiune…

Domnul Cornoiu lăsă în jos colţurile buzelor şi atunci de la rădăcinile nasului căzură spre bărbie două linii care tăiară adânc dedesubtul obrajilor; era mişcarea sa obişnuită când vrea să pătrundă până în fund un lucru pe care nu-l putuse descifra de la prima vedere.

— În definitiv, adăugă el după o vreme, mă priveşte prea puţin pe mine bizareriile domnilor ăstora noi. Desigur mare serviciu nu-mi poate aduce el cu astfel de preocupări, dar cred că pe un vot tot pot să contez…

Ea voi să-l mai iscodească puţin despre omul acesta ciudat, de a cărui existenţă aflase de curândă vreme. Sânsă i se păru că ar fi împotriva obiceiului pe care şi-l impusese: să depună cât mai puţin interes pentru fie ce-o fi. Pentru soţia unui om care peste puţin avea să fie cu siguranţă ministru – şi mai ales pentru o femeie ca dânsa, despre faima frumuseţii căreia nici chiar Bucureştiul nu era străin – orice persoană nu trebuia s-o preocupe şi orice împrejurare nu trebuia să o tulbure, nici măcar cât subţirele picioare de gâză luciul desăvârşit al apei.

Domnul Vucol Cornoiu, asemeni pătruns de rolul său de şef, în acest oraş, al celui mai de seamă partid politic –

personaj de întinsă suprafaţă şi putere chiar acum în opoziţie –, găsea şi dânsul că într-adevăr conversaţia s-a învârtit prea mult în jurul profesorului Andrei Lazăr.

De aceea, după modul pieziş cum fălcile, grăbite la început, se împreunau şi se despre unau, se putea vedea uşor că odată cu fideaua el mesteca neapărat cuvântul temei celei nouă de vorbit. Ceea ce făcu pe doamna Cornoiu, în care curiozitatea învinsese iarăşi rezerva programatică, să se grăbească, adăugând:

— Oricum… un profesor de la fostul tău liceu… dacă ţi-e partizan, nu înţeleg, de ce-ţi ocoleşte consfătuirile…

Şi ea apăsă pe aceste cuvinte cu o oarecare despotică asprime şi cu vădit aer de intrigă, tocmai pentru a învedera că individul n-o interesează decât numai în marginile credinţei ce trebuie să datoreze domnului Cornoiu…

— Eah, astronomi d-ăştia…

— Tocmai aceştia sunt mai periculoşi…

— Nu cunoşti tipul. E inofensiv.

Şi după ce repetă mişcarea buzelor:

— Oricum, dacă pe el nu-l interesează politica, cum poţi să-l aduci… Nici măcar n-ai cu ce să-l momeşti…

— Dar în schimb cred că e în stare să aibă atâta pricepere a realităţii ca să-şi închipuie că ar putea fi mutat…

— Poate că ţi-ar fi recunoscător să-l trimiţi în cine ştie ce orăşel liniştit…

Doamna Cornoiu strânse buzele şi rămase atât de gânditoare, că atunci când fata din casă aduse felul al doilea, după ce se servi, pretextă că vrea să vadă dacă i-a înţeles recomandările, presupunând că ar fi musafiri şi-o trimise cu tava la soţul ei.

Era pentru întâia oară când îşi auzea bărbatul vorbind astfel, recunoscând o neputinţă. Îl ştia rânjind sarcastic, chiar când i se opuneau cele mai de neîntrecut greutăţi, şi asigurând calm cu accentul acela categoric, care-i caracteriza vorbirea: „se face!” Şi de multe ori spusese astfel, chiar fiind în opoziţie, când statul major

politic îl înconjura în încăperile acestea raportându-i alarmat obstacolele de care s-a împiedicat iremediabil, în executarea ordinelor lui: „Se va face! O vor face-o!” Şi mai curând sau mai târziu cei vizaţi trebuiau să facă acea ce dorea el; era de ar reprezentantul suprem al partidului care ocupa cel mai deseori şi cel mai mult timp puterea; băncile cele mai de seamă ale oraşului erau sub comanda sa; în instituţiile publice, funcţionarii de carieră neînscrişi în partide îl ajutau pe sub mână; poliţia nu executa nicio măsură a adversarilor la putere până ce nu era supusă aprobării lui în cel mai desăvârşit secret. Când se împotrivea temutul opozant: poliţie, instituţii publice, funcţionari de carieră, toţi demonstrau stăpânitorilor trecători că măsura hotărâtă de ei era cu neputinţă de luat. Căci se găsea îndată un toptan de chiţibuşuri contabiliceşti, articole de regulament, jurisprudenţe administrative, în dosul cărora se baricadau zdravăn, refuzând serviciul lor, toţi agenţii aceştia clandestini ai puternicului politician.

Toate lucrurile astea, de bună seamă, nu i le destăinuise doamnei Cornoiu soţul ei, care, sigur pe sine, nu mai avea nicio nevoie să facă paradă de forţă. Însă ea le văzuse zi de zi; le bănuise la început când domnul Cornoiu nu-i inspira niciun fel de sentiment, le urmărise mai pe urmă încetul cu încetul, pentru a i se confirma necontenit din ce în ce mai clare, mai precise, născându-i în suflet, în locul altor sentimente visate la măritiş – de care îşi vedea inima pustie, – acela inedit pentru dânsa, dar covârşitor, teribil în măreţia lui, mai dulce decât orice ambiţie romanţioasă de fată: al puterii, al tăriei faţă de aproape, al majestăţii suverane.

Şi acum, după trei ani întregi de necurmată creştere a acestui rar sentiment, simplu, între două feluri de mâncare, el îşi recunoştea, dintr-odată, neputinţa asupra celui mai slab dintre toţi care ar fi putut să-i reziste!

Domnul Cornoiu, care observase de mult la soţia sa ascendenţa sentimentului, atât de scump lui însuşi, şi i-l aţâţase indirect, cu savantă pricepere, până la un grad

care făcea imposibilă în sufletul ei convieţuirea cu oricare altul, fu cu lămurirea gata, atunci când socoti că în mintea ei nedumerirea s-a conturat în limpede întrebare:

— Fireşte, întări el cu acelaşi rânjet atât de drag ei şi cu acelaşi ton de râs sec şi crud cu care obişnuia să zică: „Ha, se va face” sau „Hî… Hî… o vor face-o”… Pentru ca să înfrângi trebuie să-ţi reziste cineva; ca să stăpâneşti trebuie să ai supuşi care să-ţi simtă puterea binefacerii sau să se cutremure că ai putea să-i smulgi de acolo de unde le convine! Dar cum să obligi pe un individ ca ăsta… pe-un… astronom (şi cuvântul astronom îl însoţi de un pufăit ironic, urmat de o icnire şuierată) … Un astronom, ha, ha… unul a cărui unică plăcere e să caşte ochii la stele… înţelegi tu, Zina, ce va să zică asta? Cum ai putea să pedepseşti pe un astfel de om? Trimiţându-l în cine ştie ce orăşel, la cine ştie ce şcoală inferioară. Ei bine, îţi va fi recunoscător… Hm, m-am interesat eu bine de individ: primul lucru pe care l-a făcut venind aci a fost să-şi caute casă cât mai la marginea oraşului, cu o curte de han, numai ca să aibă cât mai mult orizont… Ei bine, expediază pe omul ăsta undeva la ţară şi-ţi va săruta mâinile…

Doamna Zina Cornoiu, care pentru felul al treilea îşi luase iarăşi asupra ei servitul şi desfăcea acum cu îndemânare de chirurg, cu vârful cuţitului, bucata cuvenită soţului ei, din buturul de iepure, urmări logica domnului Cornoiu cu nemulţumită aprobare, pentru ca la ultimele cuvinte, însoţite de cunoscutu-i zâmbet triumfal cu care-şi încheia argumentările şi cu acel gest al mâniei care părea că spune „mai ai ceva de zis”? – să sundă cu atât de fin dispreţ încât pentru el fu imperceptibil. Logica precisă şi oarecum cinică a soţului ei, pe care până acum o urmărea cu o desăvârşită admiraţie, de la un timp începea să-i pară cam simplistă; el vedea numai liniile mari şi dânsa constata cu superioritate că lui îi scapă infinitele arabescuri ce puteau să se ţeasă de la sine de-a lungul acestor linii şi pe care ea le întrevedea cu o luciditate ce o mulţumea la culme. Într-adevăr, în cazul de faţă bunăoară, de ce profesorul Andrei Lazăr n-ar prefera un oraş mare ca

acesta, de vreme ce pe lângă orizontul larg pe care şi-l găsise mai beneficia şi de avantagiile oraşului mare şi de onoarea de a fi profesor la un liceu de seamă şi, Doamne, cine ştie, de câte alte avantagii ascunse? De ce, dacă i-ar conveni atât de mult să se ducă undeva, într-un târg cât mai neînsemnat, de ce n-a cerut acest lucru, care i s-ar fi acordat cu cea mai mare plăcere?

„Pentru că omului acestuia i-e groază de mişcare; omul acesta încremeneşte unde îl aşezi, şi chiar dacă l-ai aduce într-un oraş cu zgârie-nori, el s-ar cocoţa pe acoperişuri ca să-şi sature pasiunea lui, numai să nu se mai trambaleze în altă parte; însă dacă trebuie s-o facă, o face fără cârteală, poţi chiar să-l şi îmbrânceşti. Numai la cer deschis să-l scoţi şi-ţi va săruta mâinile că l-ai urnit, fără voia lui, unde e mai bine pentru dânsul…”

Aşa ar fi răspuns domnul Cornoiu, căci până la aceste consecinţe ajunsese, disecând în gând cele spuse mai înainte, în vreme ce cuţitul lui tăia cu răutate friptura de iepure, pe care maxilarele q apucau active şi voinice.

Însă doamna Cornoiu făcuse constatările şi-şi pusese întrebările numai în gând, socotindu-le superflue pentru dânsul, de vreme ce depăşea gestul peremptoriu al mâinii lui. Înăuntrul ei însă, se simţi ca de obicei foarte mulţumită de propria-i închipuire, pe care şi-o văzu elastică şi subtilă, străbătând ca şi razele misterioase ale savanţilor conţinuturi inexpugnabile pentru ochiul de toate zilele, şi cu un imperceptibil zâmbet de superioritate, desemnat astfel ca soţul ei să-l ia drept şăgălnicie, spuse, aşa ca propunerea să-i pară lui ca vorba de femeie, într-o doară, s-o prinde, nu s-o prinde:

— Totuşi, ai putea să pui pe Inelescu să-l aducă… şi te-asigur: dacă se sustrage, e că nu vrea să-l vadă ceilalţi că ne vizitează… însă trebuie să se arate într-un fel…

Domnul Cornoiu nu se miră de insistenţa soţiei sale; dimpotrivă, se simţi şi mai satisfăcut de această nouă dovadă că sentimentul pe care i l-a altoit în suflet dă într-una roade. Ambiţia asta nemăsurată, la care ea era la început atât de refractară, o apropia definitiv de dânsul.

Aşa că, socotind la rându-i că pentru sufletul şi înţelegerea ei femeiască e superfluu a duce argumentaţia mai departe, conveni ca un abil politician ce se simţea:

— Da, da, desigur… cel puţin să ştim dacă preocupările lui sunt cauza firească a acestor ocoliri sistematice sau sunt o mască…

— Ea – şi surâse, atunci, în vreme ce apăsa în para mică a soneriei agăţată de un firet subţire, lăsându-se din sticlăria înzorzonată a candelabrului electric. Apoi se ridică, scoase din bufetul monumental de nuc tava cu brânzeturi, în timp ce Eşti aducea, aburită, budinca fumegândă.

— Pune-o acolo, ca să se mai răcească puţin, Eşti…

Fata lăsă tava pe colţul mesei, apoi aduse maşina de cafea. Când se plecă să ia sticla de spirt dintr-un dulăpior scund, rochia scurtă i se ridică deasupra jaretelor dezvăluind uşor rădăcinile coapselor.

„Are picior frumos unguroaica!” gândi doamna Cornoiu, privind cu interes şi simpatie fata din casă, care se ridicase acum, zveltă şi înăltuţă, cu umerii obrajâior roşii de mişcare, potrivindu-şi, dintr-o scuturătură energică a capului, negrul părului, tăiat scurt. Şi privi cu aceeaşi simpatie tenul limpede şi nasul puţin cam înaintat, dar tocmai de aceasta dând figurii un aer zburdalnic şi poate provocător, cu neastâmpărul acela al nărilor lungi şi cu ochii aceia necontenit jucăuşi. Doamna Cornoiu dorea de mult să fie servită la masă şi să i se anunţe musafirii de o fată tânără şi frumuşică, aşa cum găsise în sfârşit pe aceasta.

Era cât se poate de încântată, când vedea cum ochii bărbaţilor rămâneau câte o secundă pironiţi pe Eşti, al cărei cap tresărea brusc atunci, ca şi când ar fi atins-o cineva pe neaşteptate cu un deget rece pe ceafă; pe chipurile cocoanelor de faţă, cu care, în cele mai multe cazuri, fata ar fi putut rivaliza cu multe şanse de izbândă, scăpau atunci umbre repezi, curând stăpânite; în vreme ce privirile măsurau sever şi scurt pe soţii care aveau imprudenţa să se uite semnificativ unul la altul.

— Bine, Eşti, mulţumesc, lasă că de rest mă voi ocupa eu…

Şi la mulţumirea asta pe care i-o produsese unguroaica, simţită şi gătită cu mult gust, chiar după indicaţiile sale, se adăuga, întocmai, mulţumirea ce i-o producea la rându-i domnul Cornoiu povestindu-i ce ajutoare i-a dat văduvei lui Mihalache, fostul lui slujitor, mort de curând. Fusese de zece ani şi mai bine omul de încredere al lui Cornoiu, care-l trimitea să-i inspecteze inopinat moşiile, îl însărcina cu rezolvarea hârtiilor mai discrete pe la autorităţi şi-i servea ca înregistrator al pulsului public prin cafenele şi cârciumi, în rândurile partizanilor de periferie.

Zina îşi aminti cu simpatie de bătrânul acela atât de devotat, slab şi galben, cu mustăţile lungi la fel de galbene, părând două caiere toarse din obrajii supţi şi din întreaga lui înfăţişare; de modul cum îi făcea loc cu un aer mironosit şi mieros, neîndrăznind nici măcar să se uite la dânsa cu ochii lui albaştri, decoloraţi, şi abia miorlăind un salut neînţeles, în vreme ce sistemul lui osos se frângea în două înaintea trecerii mândre şi parfumate de umilinţa aceea care o mulţumea nespus din partea tuturor ce veneau în contact cu soţul ei şi care-i da senzaţia deosebită a stăpânului mare, care, controlându-şi stăpânirea, constată că toate sunt la locul lor.

Dar când văzu apoi figura de ceară a lui Mihalache, întins pe catafalc, cu mustăţile lui acum extraordinar de lungi, sub nasul ascuţit, zâmbind cu umilitul lui zâmbet şiret urletului multiplu al familiei, o cuprinse groaza şi mila…

Puţin speriată, se refugie atunci, cu luare-aminte la côte ce-i spunea soţul ei, deschizându-şi atent urechile, ca două braţe care caută scăpare.

— …în sfârşit i-am aranjat pe toţi… le-am dat şi ceva parale… conchidea domnul Cornoiu, căruia de obicei îi plăcea să se rezume la sfârşitul discursurilor. Fapta de seamă tot asta rămâne; băgându-l pe cel mare la tribunal, material nu vor simţi lipsa lui Mihalache… Eu l-aş fi adus

cu plăcere aici în locul lui tată-său… dar ce s-ar pricepe el?!?…

Şi rămase cu ochii căscaţi în gol, gândind desigur cu cât greu ar mai putea găsi un slujitor personal de priceperea, şiretenia şi credinţa lui Mihalache…

În vremea aceasta doamna Cornoiu sufla în flacăra prea mare a spirtului din maşina de cafea, privind prin abureală, cu simpatie, pe soţul ei, ca de obicei, când îl vedea rămânând cu ochii în gol. Cine ştie ce punea el atunci la cale, nou şi surprinzător!

Şi simţământul de siguranţă, de putere, de egoistă mulţumire, pe care ţi-l dă privilegiata posibilitate de a face bine, o învălui iară, mulţumind-o până-n creştet, şi o făcu să-şi zâmbească în oglinda bufetului, unde se contemplă o clipă, veselă şi mulţumită, pentru toate acestea, şi mai vârtos pentru zâmbetul fermecător al figurii aceleia delicioase, răsfrântă de sticlă, de un roz atât de alb, că n-ai fi putut spune care e adevărata-i culoare; pentru modul şăgalnic şi graţios cum figura aceea o privea pe sub semicercurile fine şi sumbre, ca doi crai noi de întuneric, ale sprâncenelor, deasupra cărora trona minunea de artă dumnezeiască a frunţii, sub jocul de foc al părului de aramă. Când îşi dădea seama de frumuseţea ei, simţea numaidecât fericirea desăvârşită, alungându-i-se, în repede şi prelung circuit, ca un fior de hidrornel, de-a lungul tuturor încheieturilor, de-a lungul mâinilor, al lungilor picioare, al trupului înalt, făcând-o să se simtă şi mai înaltă; tronând peste destine, de pe scaunul acesta de sufragerie.

Inelescu îi apăru atunci cântând pătimaş în salonul Tinei Nedan, unde îl găsea regulat ori de câte ori se ducea acolo. Ochii lui mari, albaştri-verzui, cu fixităţi de şearpe, o ţinteau magnetic, în vreme ce vocea i se zvârcolea pătimaş în jarul cântecului. Apoi deodată, în uimirea Tincuţei şi-n zâmbetul nedesluşit al Zinei, romanticul profesor – nebunul ăla, cum îi zice toată lumea – se lăsă deodată în genunchi pentru a sfârşi în patetică prosternare, ca un mistic omagiu adresat frumuseţii ei. Amintirea însă nu se

mai potrivi cu starea ei sufletească, atunci când Nae Inelescu întinsese buzele spre glezna fină. (Când s-a petrecut şi asta, Tina era lipsă, iar ea se ridicase repede, roşie şi indignată.) Dar acum, când imaginea îi reveni identică, continuând să troneze în aceeaşi beatitudine zeiască, împinse vârful pantofului cu dezgust şi răsturnă pe îndrăzneţ ca pe ceva netrebnic.

Abia acum văzu că domnul Cornoiu aştepta surâzând, iar spirtul se stinsese. Domnul Cornoiu n-o întrebă ce gând o furase; exceptând pasagiul cu Inelescu, el citise ca într-o carte în sufletul soţiei sale şi zâmbea încântat, ca un maestru în faţa izbânzilor ucenicului. Dacă ar fi putut descifra în întregime şi pasagiul omis, desigur ar fi fost omul cel mai fericit din lume.

După masă, domnul Cornoiu aţipi puţin în cămăruţa turcească. Era marea sa plăcere acest aţipit de un sfert de oră, de care nu se mai putea dezbăra de la patruzeci de ani încoace. Somnuleţul acela iepuresc şi atât de dulce părea că se desprinde din mulţimea covoarelor arăbeşti, prin multiple firişoare de păianjen, şi-l împleteşte din toate părţile, îi împleteşte uşor conştiinţa în ţesătură din ce în ce mai nepătruns, îi ţese geană de geană şi-l leagă astfel fedeleş de moliciunea divanului oriental.

Dar peste cincisprezece minute această divină moleşeală devenea pentru aprigul domn Cornoiu un exerciţiu de încercare a forţelor, o reminiscenţă de pe vremea când încă trăia cu cocoana Sultana – Iosefina, cum îi spunea dânsul – a cărei amintire îi umplea uşor inima de vaga remuşcare a jertfei la care a constrâns-o.

Pe atunci domnul Cornoiu se scula la cinci dimineaţa, cu regularitate uimitoare. Şi-aduce perfect aminte de vremurile acelea de încordare fără margini, care l-au adus aici unde se află acum. Sultana (încă mult înainte de a deveni Iosefina) luptase, e drept, o vreme ca să-l dezveţe de acest obicei. (Inconştient, lupta, săraca, împotriva destinului ce o aştepta!) Dar nu te puteai pune cu teribilul Cornoiu „de istorie”, spaima liceului. Pregătea de cu seara ceasul de metal galben cu aspect de turn feudal (în

calitatea lui de profesor de istorie, domnul Cornoiu nu aducea niciun obiect în casă, care să nu aibe exterior alegoric). Fix la cinci dimineaţa – vara la patru – ceasornicul începea să cânte subţirel dar energic *Deşteaptă-te române*. Melodia se strecura furişe şi delicată în urechile adormiţilor, se înfigea pe nesimţite în creier şi, repetată necontenit de şuruburile învârtitoare, cuprindea persistentă şi tenace circumvoluţie după circumvoluţie, speriind şi alungind tăcuta lume a somnului şi producând mai apoi un huiet infernal, ca ultimul ecou în complicatele văi ale munţilor. Doamna Sultana Cornoiu se întorcea nefericită de pe o parte pe alta parcă ar fi întors-o cineva pe un grătar; îşi vâra capul sub perină, trăgea toate cuverturile pe dânsa. Degeaba, cântecul tiranic pătrundea biruitor pretutindeni şi-i alunga somnul definitiv.

Dimpotrivă, domnul Cornoiu gusta cu nemărginit nesaţ revoluţionara melodie şi cu toate că se trezea de la primul ei atac, totuşi nu se scula până ce ruloul cu cântec al ceasornicului nu sfârşea complet să se întoarcă. Cu atât mai mult savura aria metalică cu cât devenea mai tumultuoasă, luând în gândul odihnit şi proaspăt proporţii de zgomot de fierărie, şi culmea plăcerii lui stătea tocmai în groaza coanei Sultana de această diabolică maşinărie. În refugiul ei printre cearşafurile calde şi cu miros de intimitate omenească, el îşi vedea superioritatea tipului plin de voinţă, care dintr-o mişcare dă plapuma la o parte şi se trezeşte piept în piept cu frigul pătrunzător al dimineţii.

Biata Sultana, după cum îi explicase de atâtea ori în aprinsele lor discuţii, nu era contra barbarului obicei, decât că-l găsea inutil. Pentru că orele lui începeau de la opt; ori de la şapte ar fi avut destul timp să se tot pregătească.

Dar Sultana nu putea vedea pe deasupra liniei strâmtului ei orizont. Domnul Cornoiu-nu inaugurase acest program pentru că avea nevoie de el pe vremea aceea; domnul Cornoiu îl întemeiase ca să se servească de el atunci când ar putea să fie nevoie.

— A birui în viaţă, o asigura dânsul în cunoscător, înseamnă întâi a te birui pe tine. Napoleon întâi s-a învăţat să se scoale de dimineaţă şi pe urmă a ajuns împărat.

Totuşi luat de scurt de soţia sa, care fusese de asemenea profesoară înainte de căsătorie, domnul Cornoiu n-a putut arăta cu vreun text că Napoleon se scula aşa de dimineaţă.

— Ce zici madam? a întrebat-o dânsul triumfător, când pentru întâia oară s-a ales deputat; aşa e că Napoleon avea dreptate să se scoale de dimineaţă? Dar coana Sultana care ştia – slavă Domnului! – cum Cornoiu ajunsese pe listă, n-a putut niciodată să înţeleagă legătura dintre sculatul de dimineaţă şi ajungerea departe. De altfel soarta ei era stabilită dinainte, matematic, de voinţa de fier a domnului profesor; ea nu rămânea decât Iosefina şi trebuia să se retragă; viitorului ministru îi trebuia acum Maria Luisa…

…Acum domnul Cornoiu, din cauza serilor ce trebuiau pierdute, nu se mai scula de dimineaţă. Dar puterea sa asupra slăbiciunilor vieţii o încerca după-amiezile; când firele de păianjen îl acaparau aproape cu totul, cufundându-l în dulcele lor cenuşiu, domnul Cornoiu se scutura deodată şi sărea în sus, râzând zgomotos de triumful său.

Aşa făcu şi acum şi, ca de obicei, înainte de a părăsi micul iatac roşu, domnia-sa nu putu să nu arunca o privire de simpatie ceasului în formă de turn (maşinăria-i era stricată de când îl izbise de părete coana Sultana, aflând pentru întâia oară că ea e doar Iosefina) pe care îl păstra cu evlavie, la loc de onoare, sub un clopot de sticlă.

După ce soţia sa ieşi, domnul Cornoiu se duse iarăşi în iatacul turcesc, trecând prin antreu, se privi în oglinda cea mare din fund, înaintând calm, cu pasul lui ferm şi larg, de stăpânitor. Se opri dinaintea imaginii şi se contemplă îndelung. Nu se mai văzuse de mult aşa de aproape. Constată că părul n-a mai încărunţit, de cum îl ştia înainte; ba chiar i se păru mai închis decât acum trei

săptămâni. Încolo, domnul Cornoiu se simţi fericit şi zdravăn. Fruntea bombată fu locul de onoare spre care se îndreptară cu admiraţie şi recunoştinţă ochii lui verzi şi iscoditori; el contemplă ca de obicei, multă vreme, cele două umflături în dreptul cărora, cum spunea singur, zeflemitor, cinic şi profund – la vite cresc coarnele! – căci acolo, dedesubt, în centrul acestor gogoşi osoase, el situa puterea voinţei şi sursa izbânzilor sale în viaţă.

Pe urmă ochii coborâră pe mustaţa foarte ciuntită şi sură sub nasul borcănat, se plimbară puţin pe tenul închis şi pe trăsăturile hotărâte, se lăsară pe pieptul exagerat de larg şi pe pântecul considerabil şi se opriră aci fără a mai da atenţie picioarelor cu coapse zdravene, dar cu pulpe inexistente şi cu fluiere subţiri, ieşind ca nişte beţe din pantalonii largi, de stofă proaspătă şi moale, pentru a se înfige în pantofii cu înfăţişare greoaie, tăiaţi solid după moda aspră de după război.

În iatacul turcesc domnul Cornoiu se trânti iarăşi pe divanul cel mare, cu faţa în sus, cu pumnii strânşi în scobiturile orbitelor. Pentru întâia oară, dumnealui simţea nevoia de a fi singur cu gândurile lui (căci pentru întâia oară în viaţa lui se întorcea la sofaua pe care o părăsise). Şi gândurile, odată îngropate în moalele somierei, se reîntorseseră iarăşi la cocoana Sultana.

N-o mai văzuse de mult, de foarte mult timp.

După divorţ se dusese adesea pe la ea. Îi plăcea s-o cerceteze cu vizitele şi cu grija lui şi chiar s-o ajute. O socotea ca pe o victimă necesară a ambiţiilor sale, dar voia să fie uman şi nobil faţă de dânsa, demonstrându-i că noua lui căsătorie trebuie neapărat să se întâmple „ca o necesitate socială şi istorică, tot atât de adevărată în realizarea progresului individual, cum este şi în cel al maselor”.

— …E… E marele Moloh, pe altarul căruia trebuie să ardem bucurii şi tradiţii scumpe, e nevoia schimbării, a bruscului viraj – modern, a amputării a tot ce nu mai poate fi activ sau activant, pentru a fi înlocuit cu noi posibilităţi dinamice, producătoare de noi năzuinţe, aţâţătoare spre

noi ţeluri – o lămurea dânsul cu vorbirea lui săltăreaţă şi facilă de meşter politician.

Sultana desigur n-ar fi voit să-l primească, dar marele lui argument – ajutorul lunar, până când avea să-şi recapete, tot cu concursul lui, catedra părăsită – fu suficient ca să-şi lase urechea îndelungilor exordii şi peroraţii.

Iar lui îi plăcea nespus s-o vadă plecându-se sub tăria inexorabilă a legii lui „de fier”, pe care nu mai obosea s-o enunţe; îi plăcea propriu-zis s-o vadă jicnită şi umilită, primindu-l ca pe un musafir de seamă, pregătindu-i ceaiul cel mai aromatic, primindu-l cu ochii înrouraţi, izbucnind chiar în plânsul ei zbuciumat şi totuşi reţinut, înfundat, cu capul în perine, care-i da lui senzaţii stranii şi inedite şi atât de potopitoare, că nu mai putea în cele din urmă să le suporte. Şi fugea grabnic, poate speriat de sine însuşi, pentru a se înzdrăveni îndată în aerul rece al străzii, restabilindu-şi echilibrul sufletesc şi părându-i-se că „merge pe cadavre” ca un mare erou, „care regretă desigur hecatombele”, dar care, totuşi, trebuie să calce pe ele, adulmecând, beat de sine, înălţimile.

Maximum acestor bizare senzaţii era atins mai pe urmă în braţele Zinei, în braţele ei lungi şi albe, care se împleteau, în jurul trupului pântecos, în linii frânte ca ale unei preotese egiptene. El gusta cu un nesaţ fără de limită farmecile intime ale doamnei Cornoiu, tinereţea ei şi mai cu seamă mândria ei desăvârşită, dispreţul ei pentru toţi şi toate şi – înainte vreme – chiar pentru dânsul. Mai ales acest mare dispreţ îl îmbăta atunci, la început, şi pălea de fericire şi nebunie s-o despoaie, după ce-o aţâţa, pe nesimţite, în contra-i; s-o dezgolească încetul cu încetul şi să se bucure de ea ca de un obiect scump de templu, numai lui accesibil, de această statuie albă a mândriei, care acum, umilă şi cu obrajii însângeraţi de ruşine şi mânie, închidea ochii şi strângea dinţii în scrâşnet uşor, alungându-şi conştiinţa pentru a se lăsa cât mai puţin în voia poftei greoaie şi îndelungi. În momentul beţiei acesteia domnul Cornoiu îşi gonea şi el memoria înapoi şi

departe, la moşia larg ciorpârţită de expropriere a boierului Constantin Amărăşteanu; unde, în marea grămadă de copii, Zincuţa de atunci, actuala doamnă Zina Cornoiu, a trebuit să consimtă la propunerea lui, făcută viitorului socrul îndată după masa la care tomnatecul pretendent fusese pălmuit de cea mai frumoasă privire de dispreţ ce-o suportase vreodată, din liceu, de când tăia lemne gazdei cu ferestreul şi până acum, când ajunsese ministeriabil.

„Minunata privire”, cum o botezase în intimitatea cugetului, era pentru el o înverşunată biciuitoare a simţurilor, şi el se gândea cu toată seriozitatea pentru anii de mai târziu, când însuşirile lui vitale vor începe să se epuizeze, în vreme ce doamna Cornoiu va atinge apogeul splendoare! ei feminine, ca la o preţioasă rezervă la această privire de demult, care dispăruse momentan din ochii ei mari şi rotunzi, dar pe care el o simţea ascunsă în dosul micilor discuri negre ale iriselor, şi pe care trebuia, atunci când v-aţi nevoie, s-o provoace iarăşi, prin orice mijloc ar fi trebuit…

Dar pentru că se lăsase prea departe dus de gânduri, domnul Cornoiu sări atât de energic de pe divan, că gongul uriaş de deasupra intrării în această încăpere de covoare şi coclite vechituri vibră prelung. În antreu se privi iarăşi în oglinda cea mare, în care amurgul timpuriu, de toamnă înaintată, se şi lăsase prin marile geamlâcuri din tavan; îşi contemplă din nou figura rubicondă şi satisfăcută, căreia îi zâmbi prieteneşte, părând a o asigura că va să curgă îndestulă vreme până va bate nevoia micilor vicleşuguri intime.

Şi pentru a-şi proba fără posibilitate de replică acest lucru îşi luă pălăria şi pardesiul şi porni la fosta sa soţie.

Doamna Sultana nu păru tocmai surprinsă de venirea lui; totuşi, pentru că nu-l mai văzuse de mult, de foarte mult timp, când servitoarea îl anunţă, avu un fel de nelinişte, ca totdeauna când ţi se anunţă cineva plecat de vremuri, despre care nu mai ştii dacă poate să-ţi aducă rău sau bine. Îl primi în salonaşul rece şi umbros din dreapta

antreului şi nu dincolo în iatacul de loc Xiit unde-şi primea prietenii de aproape. Comoiu o aştepta acolo cu pardesiul pe dânsul, cu pălăria în mână. Nu-i plăcu primirea asta, dar o dădu pe nepriceperea servitoarei. Când veni doamna Sultana, aşteptă să vadă dacă ea n-are să se supere de greşeala femeii; dar cum ea înaintă întrebătoare şi serioasă, el se sculă repede şi familiar, o cuprinse în braţe şi o sărută pe frunte.

— Mi-a fost dor de tine, *Iosefi*

Iosefina zâmbi, numai politicos, de această glumă veche a lui, şi îndeajuns de acru, ca el să vadă că de acum… nu mai merge. Iar dânsul, pe care activitatea politică şi socială de toată ziua îl învăţase să sesizeze cu mare dexteritate cele mai imperceptibile nuanţe de fizionomie, prinse cu uşurinţă sensul delicatei ei strâmbături.

Va să zică ceva se schimbase aici! Şi privi cu luare-aminte la salonaşul mobilat cu fotoliuri vechi, de culoarea cireşei putrede, cu soba puţin crăpată şi înnegrită deasupra gurii, cu tapet de flori vinete, jupuit uşor ici şi colo, printre perdelele grele de pluş străbun şi decolorat.

— De ce mă primeşti aici, Sultănico… sau poate ai pe cineva în iatac…

Ea nu răspunse îndată şi pentru întâia oară probabilitatea asta i se puse de-a curmezişul gândului – i se păru lui însuşi destul de ciudat –, ca un os în gât. De bună seamă, atunci când o lăsase, el o sfătuise să se căsătorească a doua oară şi chiar gândise mai târziu foarte serios la câteva partide găsite de dânsul. Dar pe urmă lucrurile rămaseră baltă, căci ei îi plăcuse să rămână singură; iar acum ideea că ar putea să aibă un amant, ea, femeia care era atât de socotită şi măsurată în toată purtarea ei, şi care-l iubise cu toată dezinteresarea, împotrivindu-se cu nemaipomenită deznădejde la despărţirea lor, încât ai fi crezut că pe veci îi va rămâne în inimă amintirea lui, i se păru atât de insultătoare şi-l lovi atât de pe neaşteptate încât păli brusc, dar rămase stăpân pe sine şi încercă să gândească binevoitor că ar avea

destulă dreptate.

— Mi se pare că, fără să vreau, am nimerit-o, rânji el. foarte intrigat totuşi, şi se lovi uşor cu mâna peste buze.

— A, nu, poftim acolo!... Dar te-am primit aici, nu ştiu de ce?... N-ai mai dat de atâta timp pe aici... Ş-apoi am auzit c-ai ajuns domn mare...

Acest „domn mare" îl plăcu nespus, dar băgând mai bine de seamă la dânsa, când îi lămuri că domn cu adevărat mare va deveni acum cu prilejul revenirii partidului său la putere, o văzu ascultându-l plictisită şi distrată, ba chiar îi şi spuse: „Da, am auzit c-au să te facă ministru!" cu mai puţin interes, decât i-ar fi spus acum zece ani: „am auzit că vi s-a schimbat ministrul!" Senzaţia de neplăcere de la început crescu şi schimbă repede vorba, cu oarecare brutalitate în glas, da desigur foarte iscoditor:

— Da' ce-i cu tine? Te văd mult schimbată... Nu cumva... iubeşti...

Răspunsul ei de astă dată fu prompt:

— Eh?... hm, ce idee... Dar apoi râse şi adăugă: Ei?... oare n-aş avea dreptul... Şi, pentru că râsul lui acum era incert şi mut, completă: O... acolo... puţin... să nu-ţi închipui cine ştie cât...

El râse de astă dată mai tare, dar destul de fals, şi pentru a da continenţă puiului de necaz care-l tot încerca de la începutul acestei vizite şi căruia acum îi mai răsărise un cap, încercă să-şi aducă aminte frumuseţea rară a soţiei sale actuale şi corpul ei de statuie. O, Sultana e cu mult mai scundă, deşi nici ea nu-i scundă propriu-zis. Pe urmă tot trupul ei este oarecum cam plin pentru înălţimea ei, ceea ce, teoretic, e cu totul inferior formelor alungite ale Zinei. Iar cât priveşte albeaţa de lapte a aceleia... Sultana avea în schimb „o pieliţă închisă, puţin verzuie, de culoarea boabei proaspete de cafea. Cornoiu recunoscu pieliţa asta nealterată la încheieturile mâinilor şi sus la deschizătura gulerului. Nu, desigur: culoarea asta avea farmecul ei. Şi el îşi aminti cum înainte, pe când era numai director de liceu şi când începea să-şi pună tot mai hotărât în minte problema Iosefinei, ceea ce-l încurca mai rău era

tocmai această nuanţă care-l stăpânise. A trebuit să-i ia ochii splendoarea întreagă şi definitivă a Zinuţei ca să-i închidă orbiţi de lumină şi învinşi pentru totdeauna, liberaţi de orice reminiscenţe otrăvicioase, aşa cum razele soarelui aspru şi necruţător topeşte [sic] *şi* cele mai ascunse urme ale visului bolnav.

Soarele acesta voia să-l aducă acum Cornoiu pe cerul voinţei lui, care începea să se înceţoşeze. Ei schimbau acum între dânşii păreri asupra celor din urmă banalităţi ale zilei. Dar ochii i se fixaseră cu încordare de asasin pe gâtul cu tonuri schimbătoare şi fascinante. Jocul acesta, nestatornic, de nuanţe, îl tulbura cu totul, îi tulbura vocea ca unui şcolar la cea dintâi întâlnire, îi revărsa şi scotea, din ascunzişuri vechi de suflet, amintiri grele şi potopitoare.

Invocarea zeiţei celei albe era acum zadarnică; perfecţiunea de marmură, de care gândul se agăţase zdravăn, ca o pasăre fugărită de vijelie, era acum o trapă ascunsă, care, zgâlţâită de desperarea lui, se pregătea să se deschidă spre a-l rostogoli în catacombe de beznă. Micile defecte ale Sultănicăi şi disproporţiile uşoare erau acum tot atâtea unelte de caznă cu care ceastălaltă îl tortura conştientă şi persistentă de pe scaunul depărtat în tulburul minţii lui, de pe care ea afecta liniştea şi anostul. Dar se simţea conştiinţa ei aicea, tocmai din căscătura îndelungă şi deasă de moleşeală, din schimbarea neostenită a piciorului dedesubt deasupra celuilalt, din ochiul care pândeşte, viclean şi încordat, în dosul aparenţei de indiferenţă şi oboseală.

Cornoiu trebui să se scoale de pe scaun, să se plimbe prin odaie râzând degajat şi insinuant; se apropie de dânsa, se îndepărtă iarăşi, se rezemă cu cotul de speteaza scaunului ei, povestinfdu-i ceva de mersul politicei. Şi când ea se ridică de pe scaun, căci tocmai îl simţise, după răsuflarea-i caldă, gata să-i acapareze gâtul sub lăcomia buzelor înfrigurate, el o învălui într-o singură privire căutând obiectul unui nou atac şi începu deodată să-i înşire sub formă de compliment însuşirile ei femeieşti cu

ghiotura, surprins şi fericit, ca şi când acum i le-ar fi băgat întâi de seamă şi ca şi când mulţimea lor l-ar fi bucurat foarte, ca pe cineva ce se înveseleşte nespus că-şi găseşte prietenul de demult în stare înfloritoare. Ba chiar, de atâtea constatări îmbucurătoare, întinse şi mâna ca să regăsească dibuind printre cutele veşmântului larg de casă – „aşa ca o aducere-aminte numai” – ştiutele ei calităţi ascunse, însă ea îl respingea cu promptitudine şi cu bine conturată nedumerire.

Aceasta îl făcu să bâiguie:

— A… Sultana… ce dracu’… doar sunt eu!…

Dar ea îi răspunse cu râs strident şi drăcesc:

— Cine eşti tu?

El râse la rându-i şi-o asigură:

— Haide, haide, lasă glumele, doar vreau să te sărut numai… ştii, frăţeşte… şi vibraţiile vocii lui, care se opriră aci, părură să continue: doar ne-am purtat soţ şi soţie multă vreme şi după divorţ.

Dar ea rămăsese la râsul ei şi situaţia de faţă părea s-o amuze straşnic:

— Nu te cunosc… ha, ha, ha… nu te mai cunosc…

Însă când el o prinse în ungher şi o cuprinse zdravăn, înainte de a i se strecura pe sub mână, ea îşi lăsă faţa în voia buzelor lui şi-l întrebă calmă şi învinsă:

— Ce cauţi la mine… Ai o nevastă atât de frumoasă!

— Şi tu eşti frumoasă… o împăcă el darnic, dar ea îi ripostă, i se păru lui, într-o largă şi sinceră recunoaştere…

— O, eu nu mă pot compara cu dânsa, vai, e atât de dulce… e cu adevărat zeiţă!

Atât de largă şi sinceră şi umilită recunoaştere, că el trebui să-şi desfacă braţele care o acaparaseră ermetic şi definitiv şi s-o mângâie uşor pe păr, pe frumosul ei păr de un castaniu închis şi încreţoşat în cele mai bizare chipuri. Şi fu nevoit s-o mângâie şi s-o împace cu glas liniştitor, glas tot aşa de larg, care îndeamnă la resemnare şi în care involuntar se strecoară uşorul accent al mândriei.

— Da… este într-adevăr de-o frumuseţe extraordinară…

O zână cum spui tu… dar asta n-o să ne împiedice şi pe noi muritorii de rând ca să ne bucurăm de binefacerea existenţei… acordă el, cu o; largă dărnicie, de fiinţă privilegiată, care trăieşte în preajma zeilor.

Şi când fu gata s-o cuprindă iarăşi, ea îl izbi deodată, ÎI dădu în lături şi se refugie la soneria pe care o apăsă cu violenţă:

— Atunci du-te la zeiţa dumitale… Am auzit că face comenzi de pudră cu sacul… Ha, ha, ha… zeiţa făinii, nu?…

Servitoarea intră.

— Mariţo, haide să-mi ajuţi să mă îmbrac… Domnul va fi aşa de gentil să mă aştepte dincolo în salonaş, pentru că-l rog să mă conducă până la Margot Greceanu…

Dar el se scuză repede, îngrozit la gândul că ar putea fi întâlnit de cunoscuţi, conducându-şi fosta soţie pe Calea Unirei.

Doamna Cornoiu îşi făcu mult de lucru prin oraş. Maşina o purtă în toate părţile, la modistă, la prăvălii, la văduva lui Mihalache, la Tina Nedan, fosta ei colegă de pension, la care se ducea deseori, s-o consoleze de divorţul început.

Acolo găsea regulat şi pe celălalt consolator al doamnei Nedan – în curând, când va fi văduvă: doamna Mavromati – pe Nae Inelescu, profesorul de geografie, bun orator, chiar şi cântăreţ şi, cum îi spunea domnul Cornoiu: „omul faptei”, fapt pentru care nutrea faţă de dânsul intenţii nemărturisite încă, dar desigur din cele mai bune.

Zi na Cornoiu revenea acum la ea după o pauză cam îndelungă, pe care încă no ştia cum s-o motiveze mai nimerit şi mai puţin jignitor. Nădăjduia însă că Tina va fi priceput de la sine cum au stat lucrurile, mai ales că nici ea n-a mai încercat să mai sune la uşa prietenei sale, după ce a fost întâmpinată, pentru întâia oară în decursul relaţiilor lor, de Eşti, cu înştiinţarea că stăpână-sa e plecată departe, undeva, nu ştie unde şi nici nu ştie când se va întoarce.

Dar dacă doamna Cornoiu nu-şi mai cercetase personal pe vechea ei prietenă, în schimb, din ajutoarele

care începură să curgă pe sub mână, cu nemiluita, Tina se putu convinge de mărinimia ei tocmai acum, la vrane de nevoie, când tribunalul, cu toată susţinerea caldă şi patetică a lui Nae Inelescu (care era şi avocat, însă, în lipsă de altă clientelă, doar pentru prieteni), îi respinsese cererea de pensie alimentară, în urma unei strălucite probe de martori, aleşi pe sprânceană de Nedan. Şedinţa aceasta fusese oarecum memorabilă şi amănuntele date de martori produseră oarecare vâlvă în oraş; încât domnul Cornoiu interzisese atunci ferm soţiei sale să mai calce pe la fosta ei colegă. Şi cu toate protestările Zinuţei, că ea are cu totul altă părere despre Tina Mavromati şi că ea găseşte necesar s-o viziteze tocmai acum când răutatea şi calomnia au pus-o în atât de mare restrişte, domnul Cornoiu nu şi-a ridicat hotărârea decât după ce Inelescu, îndârjit contra colegului şi bunului său prieten Nedăn (Nedan era profesor de latină şi greacă), n-a ameninţat cu denunţi în sperjur, ceea ce a făcut pe Nedan să cadă la o tranzacţie cu soţia sa în privinţa pensiei alimentare, renunţând la declaraţiile martorilor şi restabilind raporturile cu Inelescu, pe care tot el îl rugase la început să conducă procesul soţiei sale, gratuit (ca să-l termine mai repede şi să-şi speculeze în faţa tribunalului mărinimia).

Scena revenirii Zinuţei la Tina a fost desigur una din cele mai emoţionante. Când Tina a înţeles după numărul soneriilor că e Zinuţa (numărul acesta avea un mare rost, căci dacă era cineva inoportun în casă, Tina ar fi ieşit îndată să-şi vestească prietena, ce şi-ar fi văzut atunci de drum) a sărit îndată de pe genunchii lui Inelescu, mică şi durdulie, ca o fată de pension, bătând din palme şi netezindu-şi fustele, sărind ca o minge de gâtul micului avocat, care-o respingea plictisit şi nerăbdător, trăgându-şi şi el mânecile în jos şi trăgându-se de asemenea de pulpanele hainei pentru ca pe urmă s-o îmbrâncească de-a binelea.

— Ce mai aştepţi, nu te duci s-o primeşti odată?…

Dar Tina, care nu mai ştia ce să mai facă de bucurie,

parcă abia la vorbele astea s-a dumerit, s-a repezit în uşă, pe care a izbit-o de nu s-a văzut, a dat buzna prin antreu, a sărit cele câteva trepte, două câte două, de parcă, aşa cât era de mică, s-ar fi dat de-a dura. Când a intrat Zinuţa, i-a cuprins poalele cu fericire, sărind spre buzele ei, nemerind-o pe gât şi pe sâni, gudurându-se ca un copil mic şi zburdalnic. A avut grijă să-i spună: „E şi el aci”, dar cealaltă i-a replicat scurt:

— Nu te-am întrebat asta…

Zina a intrat mândră, cu pasul ei elastic, cu capul sus, făcându-se mirată de prezenţa lui Nae Inelescu, care o întâmpină cu reverenţă adâncă, palid şi tremurător, abia găsindu-şi cuvintele, el, omul faptei, vestit pentru îndrăzneala şi obrăzniciile lui.

Doamna Cornoiu primea ca de obicei cu un zâmbet ofranda acestei stângăcii stupide pentru care Inelescu se certa aspru, în gând, zăpăcindu-se şi mai mult şi dând fără noimă şi spirit răspuns întrebărilor ei repezi şi desigur, pentru el, cu sensuri pe care dispera că nu poate să le sesizeze din zbor. Şi atunci teroarea cea mai năprasnică îl apucă iarăşi la gândul că ea ar putea să-l creadă prost. „Orice, dar asta nu!” se sufoca, căutând o întrebare sau un compliment ales ca să se reabiliteze, în vreme ce ea îl privea cu un surâs îngăduitor, care-l ucidea, terminând cu dânsul, necruţătoare: „Ca de obicei, distrat, domnule Inelescu?” – spre a se întoarce la amica ei:

— Şi tu, Tinuţo?

Şi atunci Tinuţa începu deodată mai patetic decât oricând să-şi văicăre soarta, să blesteme cu toată furia pe Nedan că vrea s-o lase în mizerie şi să ameninţe cu blesteme pe Gicu Nenoveanu, tânărul student şi poet, care de când e la facultate nu i-a scris decât o singură scrisoare, deşi – mizerabilul! – sunt trei luni de când a plecat şi cu toate că el e cauza principală a acestui divorţ.

— Că şi Nedan are puţină dreptate, reveni apoi; nu pot spune c-am fost uşă de biserică; el însă închidea ochii, tot aşa cum îi închideam şi eu pentru ale lui. Dar ca să mă surprindă în braţele propriului lui elev… înţelegi!…

Şi doamna Nedan îşi privea convorbitorii cu un aer, de parcă i-ar fi băgat în sac cu o mare problemă. Părea că le spune: „Aşa e, că era prea, prea…”

— Aş, eu cred că dinadins l-a adus în casă… opină Inelescu, fericit că prin devierea conversaţiei putea să-şi recapete aplombul pierdut. Dinadins l-a adus, ca să provoace divorţul…»

— Nu, dragul meu, suspină Tina, care uita totdeauna recomandările insistente ale lui Inelescu de a nu-l mai tutui în faţa doamnei Cornoiu şi-n faţa oricui. Ce se spune la tribunal, se spune la tribunal! între noi însă… Era elevul lui favorit, o ştii tot aşa de bine ca şi mine. Era o adevărată prietenie între ei, deşi unul era profesor şi celălalt elev. Era atât de fermecător băiatul ăsta, cu ideile lui, cu spiritul lui, cu vocea, lui molatecă şi caldă, că nu era profesor să nu-l iubească…

— Cu atât mai mult o nevastă de profesor, glumi Inelescu încercând să schimbe o fugară privire cu Zina, care rămânea însă nemişcată, zâmbind doar uşor, arătând că împărtăşeşte prea puţin hazul pe care poate să-l producă o astfel de glumă.

Totuşi trebuia să recunoască cu necaz în sinea ei că-şi satisfăcea o ascunsă plăcere din toate aceste cancanuri de care, uneori, uitând, se amuza cu inima deschisă, pentru a se blama apoi îndată că şi-a depăşit atitudinea. Atunci râsul firesc i se transforma într-o subtilă strâmbătură uşor dispreţuitoare, pe care Inelescu o lua drept plictiseală, sau nici el nu mai ştia drept ce s-o mai ia; iar Tina, cu diplomaţia ei otova, o interpreta ca nerăbdare de a rămâne între patru ochi cu cel de faţă.

Atunci, cu aer părintesc şi atotcunoscător, se retrăgea într-atât de discretă, cât să se observe bine gestul ei, care nemulţumea la culme pe doamna Cornoiu.

Dar aceasta îşi revenea repede apoi, amuzată de încurcătura în care se regăsea Inelescu.

De altfel, pentru el, trebuia singură să-şi mărturisească oarecare atracţie, găsind într-însul posibilităţi latente, care îndrumate într-o direcţie mai puţin

vulgară, i-ar fi dat suficient aspect spre a putea fi promovat în lipsa altora, aşa cum îl visa ea, „prietenul” pe care visurile, gândurile, predispoziţiile sufleteşti din anumite ore îl, căutau singure, fără voia sa, şi pe care nu-l găsise încă printre junii calpi, blazaţi şi şterşi, ai aşa-zisei lumi bune.

Inelescu înţelegea că doamna Cornoiu aşteaptă de la el ceea ce s-o determine să-l simpatizeze şi conştiinţa asta îl încurca şi mai mult când se găsea în faţa ei. Pricepea de asemeni că numai trecerea de timp îl va obişnui cu dânsa, dar până atunci trebuia să întreţină un *statu-quo*, care i se părea deplorabil. Cuvintele ce-i adresa, şi care i se poticneau necontenit în gât, cădeau totuşi aşa de tari, că lui i se păreau că se rostogolesc la picioarele ei şi se sparg cu zgomot fără de seamă. Se străduia să-şi modeleze vocea, s-o reţină, să-i atenueze intensitatea. Dar măsura era greşită iarăşi şi cuvântul abia se auzea, parcă ar fi răguşit subit şi trebuia să tuşească cu spor pentru a-şi readuce glasul la starea de mai înainte.

Pe urmă, când în sfârşit şi-l regăsea, se menţinea strict numai în cadrul complimentelor de care – cu toate că le învestra înta risipitor cu tot ce spiritul îi putea servi mai de seamă – era complet nemulţumit; ea-i riposta cu o mişcare scurtă a buzelor la cele banale, îngheţându-l – şi cu un surâs fin de acceptare la cele nimerite. Dar ele se mărgineau numai la constatări mărunte şi reţinute asupra frumuseţei ei în generaţi sau asupra detaliilor celor mai vizibile; pe când cele asupra cărora nu îndrăznea încă să se întindă rămâneau doar în admiraţiamută şi mistuitoare.

Picioarele au intrat în cadrul curtoaziei printre cele mai târzii; ele au format un capitol destul de amplu întrucât Nae Inelescu, dozat de-o facilă fantezie şi vechi cunoscător în materie, găsise un vast domeniu de comparaţie, încât a uimit-o, de la început, ea singură nebănuind atâtea despre picioarele ei.

Atunci când reveni la Tina, el se gândi să reia această veche temă, care văzuse bine, îi produsese destulă plăcere. Dar constată repede că n-are de unde să înceapă, căci

timpul care-i despărţise ştersese uşor familiaritatea ce se stabilise între dânşii înainte, iar acum era desigur îndrăzneţ, dacă nu stupid, s-o înceapă direct cu picioarele.

Şi pentru că ea se părea că-şi sfârşeşte întrebările şi cum convorbirea da tot mai desperate semne de moarte, în „specialist” (culţi se denumea singur, cu largheţe, colegilor) socoti că până şi-o banalitate sau o prostie e preferabilă tăcerii Deci hotărî s-o pornească iarăşi de la ochi.

Găsi destule de spus iar pentru că un compliment pe care-l făcu mai pe urmă asupra culoarei lor semăna mult cu începutul unui cântec vechi verva se prefăcu în melodie.

— Nae Inelescu cânta cu foc şi credea că pune multă patimă în cântec, dacă prelungeşte nota penultimă, terminând apoi brusc cu o zdravănă zguduitură a capului şi-a pieptului Avea o voce metalică, cu rezonanţe plăcute* poate prea puternică într-o cameră. Când începea să cânte, doamna Comoiu boţea dispreţuitor buzele; i se părea cam de periferie modul ăsta de a i se face curte. Însă încrederea în sine a cântăreţului şi mai ales religiozitatea pe care o punea, în ascultare, Tina, care apărea uneori când micul profesor, da drumul glasului, o încurca şi pe dânsa, neştiind dacă trebuie să râdă sau să recunoască – nu atât de admirativă ca doamna Nedan fireşte – că Nae Inelescu „are voce”.

Acum doamna Nedan nu apăru în timpul cânteculm, iar Nae Inelescu – pentru că pasiunea cu care intona crezu că s-a comunicat în întregime ascultătoarei – repetă gestul de mai demult, care i se părea de rară şi îndrăzneaţă savoare, de a se lăsa în genunchi asupra ultimelor note. De astă dată însă nu mai îngenunche lângă dânsa gata să-i cuprindă picioarele, ci destul de departe, tocmai hăt în colţul odăii unde se retrăsese pentru a-şi voala asprimile vocale.

Cum sta aşa smerit şi prosternat şi mut, parcă epuizat de tot sufletul, doamna Cornoiu trebui din non să se întrebe* dacă astfel de scene nu sunt decât de-un gust îndoielnic pentru o soţie de viitor ministru. Dar trebui să-şi

recunoască îngăduitoare că, dinaintea oricărui altuia, demult s-ar fi ridicat fără întrebări prealabile şi ar fi ieşit – perfect nu-şi dă nici ea seama cum – profund jicnită sau vărsând torente de râs. Însă acest Nae Inelescu punea parcă atâta sinceritate în cele ce făcea, avea un aer atât de pierdut când îşi exprima într-un fel sau altul sentimentele; iar acum, în genunchi, aştepta atât de resemnat „osânda" – cum îi spunea dânsul – că Zina nu putea să nu-i acorde măcar favoarea acestor clipe de ezitare.

Apoi osânda venea grea şi necruţătoare; ea veni şi acum, când Inelescu crezuse c-o va înlătura cuul ăsta, de a cădea în genunchi cât mai departe şi cât mai zdrobit. Ea consta în chemarea insistentă a doamnei Nedan şi era însoţită de gestul lui de desperare şi descurajare, prea comică şi prea facilă ca ea, la rându-i, să nu. mai ştie ce să mai creadă şi chiar să se întunece. Acum însă păru extrem de amuzată de expresia lui, în acelaşi timp jalnică şi caraghioasă, şi zâmbetul cu care arăta această bună dispoziţie fu într-atâta de comunicativ că-l remarcă şi doamna Nedan. El se menţinu tot restul vizitei la aceeaşi prietenească lumină de la început şi fu însoţit, în timpul conversaţiei care urmă, de minuţioase examinări din partea ei, a feţei lui prelungi şi albe, a ochilor vii, verzui, a părului negru lăsându-se în ondulări plăcute de-o parte şi de altă a cărării, a trupului voinic şi nervos – şi în treacăt numai – a picioarelor drepte, dar scurte.

Ceea ce îndritui pe Inelescu, când dânsa plecă, să se simtă cel mai fericit din lume. Cântă, jucă, îmbrăţişă pe Tina, o aşeză pe sofa şi începu să-i şire toate calităţile ei – ale Tinei – cu o dărnicie care o puse pe gânduri şi pe-aceasta.

Ea-l asculta ca-n vis, dar se pomeni deodată, într-un târziu, explicându-i superioritatea piciorului lung şi subţire, uitând că el, omul picioarelor scurte, vorbea despre asta unei femei cu picioarele la fel de scurte; ea oftă deodată cu atâta tristeţe, că el se opri încurcat de gafa lui.

— Iartă-mă, Tina, dar nu vreau să zic că nici…

— Nu, nu, ai dreptate, dragul meu, ai mare dreptate, suspină ea... Aşa erau şi ale lui...

— Ale cui? se îngrozi el...

— Ale lui Gicu...

— Gicu?... Ah! Nenoveanu... se dumeri Inelescu care un moment fu departe de orice contingenţă. Zâmbi înduioşat şi voi să readucă conversaţia la punctul de plecare. El, vorbăreţul, niciodată nu simţise în el mai impetuoasă nevoia vorbăriei; ea-l asculta însă numai pe jumătate, căci jumătateacealaltă a minţii era dedicată gândurilor proprii; iar răspunsurile fugeau numai la Gicu. Apoi veselia lui începu s-o întărite aşa că, observând, fu nevoit să coboare încetul cu încetul tonul fericirii; ea însă se porni pe plâns şi el trebui s-o mângâie, ba, dintr-un exces de mărinimie, să-i sărute lacrămile. Dar plânsul ei devenea din ce în ce mai nervos şi-şi înfundă deodată capul în perine; el căută s-o ridice, dar apucând-o îşi aminti neaşteptat de atingerea piciorului celeilalte, acum o lună, şi drumul sângelui i se răsuci brusc în tot corpul. Ca de obicei, ea nu se împotrivi şi-l înlănţui la rându-i închizând ochii, şoptind înfiorată reproşuri lui Gicu, în vreme ce, în ochii lui măriţi peste fire, corpul ei se lungea, pielea i se albea ca albuşul şi figura Zinei se crispa de plăcere în închipuirea aprinsă de rut.

În acest timp doamna Comoiu pleca şi mai nedecisă. Ea nu-şi înşelase până acum bărbatul, deşi, aprioric, convenise cu sine însăşi că lucrul ar fi cu putinţă; ceea ce i se părea cu neputinţă era să găsească în oraşul ăsta pe acela pentru care, închizând ochii, să poată fără regret să se arunce în vultoarea necunoscutului. De câte ori se contura vreunul mai limpede în mintea ei, de atâtea ori se simţea complet nehotărâtă, ca hotărârea să-i revină îndată mai târziu, când conturul intrusului era izgonit din minte fără cruţare. Închizând în urmă-i uşa doamnei Nedan, ea simţea deschizându-se în sufletul ei parcă, asemeni străzii acesteia retrase şi tăcyite care se pierdea în nelămuritul nopţii, o perspectivă de nelinişte şi nesiguranţă.

Şoferul o simţi şi apăsă butonul; şi odată cu motorul

care se încingea, farurile căscară ochii mari şi străpunseră până departe noaptea; ea tresări înviorată şi privi în lungul fâşiilor de lumină biruitoare; dar mai încolo, lumina lor crudă se desfăcea şi pălea, pierzându-se în marea de întuneric ca o dublă coadă de cometă, părând că se întoarce tremurătoare şi secată de sevă din împărăţia nepătrunsului negru.

Doamna Comoiu se aşează în poziţia ei favorită pe canapeaua *crème* a maşinii închise.

Îşi lăsă bustul pe spate şi-şi răsturnă capul cu faţa spre tavanul încăperii capitonate, astfel ca ochii să primească, în plin, lumina discretă a micului glob albastru; îi plăcea să rămână astfel tot răstimpul parcursului, ca şi când ar fi urmărit în viermuşul de foc al becului dezvoltarea unui vis în care se cufunda cu totul. Şoferul răsuci volanul.

Pe străzile mari şi luminoase ea nici nu întoarse privirea la dreapta sau la stânga; îi plăcea numai când involuntar ochii i-erau smulşi din contemplaţie la cotituri; atunci surprindea trecători privind prin geamurile cupeului cu străpungătoare admiraţie.

Lăsa atunci să-i plutească în ochi totală indiferenţă, în vreme ce simţea cum creşte în suflet ceva mulţumitor, îmbătător, ascuţit de dulce. Pentru ca să-şi învingă uneori curiozitatea de a privi spre trotoare, pe străzile populate, îşi căuta totdeauna un gând, pe care-l găsea fixând stăruitor vreun punct al sârmei luminoase din bec; şi gândul pornea atunci neobosit înainte şi înapoi de-a lungul micului şarpe albastru.

Acum trecea în revistă pe Inelescu. Şi era mulţumită că-l vede necontenit pe plac, în orice caz simpatic, chiar în manifestările lui cabotine, în această severă examinare retrospectivă. Când ceva, care i se păruse înainte meschin la el, îi apărea acum într-o lumină favorabilă, simţea cu plăcere cum un val de bunăvoinţă îi porneşte din adâncurile fiinţei, umplând lacunele, diafanizând defectele, şi-n toată dispoziţia sufletului ei constată cu mulţumire că tumultuosul personaj făcuse drum bun acolo, cu

neîmblânzita-i persistenţă. Desigur „tumultuosul” era tocmai termenul pe care-l găsise gândul ei şi care-i legitima îngăduinţa de a-i ocupa spiritul. Era un tumultuos; o auzea din toate părţile. Era singurul în oraş astfel. Era îndrăzneţ, fantast şi pasionat. Nimeni, nimeni din anturajul ei nu se mai arăta în aceste culori. Anume predispoziţii de teatralism ieftin puteau fi eliminate printr-o fecundă critică, pe care ea se hotărî s-o întreprindă chiar de la noua întâlnire. Dar încolo, în omul ăsta ardea o viaţă…

Atât numai… păcat că era prea mic.

Şi amintirea picioarelor lui venind iarăşi, cu toată bunăvoinţa de la început care o făcuse adineaori să se oprească numai la calităţile lor: subţiri şi drepte; de astă dată fu cu neputinţă – oricât se străduí împotrivă – să şi le înfăţişeze altfel decât pur şi simplu scurte.

E mic, asta este! Pentru dânsa e înfiorător de mic. Îl întrece cu un cap… Era sincer necăjită că toana asta nărăvaşă de amintire îi răsturna cu răutate tot ce clădise până acum. Dar tocmai atunci maşina coti pe strada ei; trupul i se înmlădie şi ochii, îndepărtaţide la viermuşorul albastru, descoperiră în lumina felinarului din colţ o siluetă deşirată şi firavă, agitându-se spre dânsa. Vedea acum, pentru prima oară, această înfăţişare zveltă şi înaltă, învelită într-o pelerină avu timp s-o observe, luând o atitudine de bravadă şi salutând-o cu un gest larg. Nu-i răspunse desigur; nici n-ar fi avut timp; dar oricum băgase de seamă în petele mărite pe care le făcea [sic] *re*giunile ochilor pe faţa inundată de lumină, o curioasă. mişcare, care n-ar fi putut spune dacă a fost simplă expresie de admiraţie pasivă sau chiar îndrăzneaţă nădejde

În orice caz împrejurarea îi plăcuse. Cine putea fi străinul acela, din unicele lui gesturi de-o clipă aidoma lui Nae Inelescu, dar în sfârşit… un Inelescu înalt 1

Doamne, de ce, fără să vrea, se gândea la astronomul acela, care descurajase într-atât pe domnul Cornoiu!

Comitetul executiv al partidului se adunase în casa domnului Cornoiu. Venirea la putere era iminentă şi

potrivit obiceiului, pentru a nu fi surprinşi nepregătiţi sau în plină ceartă pe locuri, listele trebuiau făcute din vreme. Ele nu se completaseră desigur pentru că rivalităţi erau destule, dar aveau să se stabilească definitiv joia viitoare.

După o energică alocuţiune a avocatului Necşulea, în care acesta spusese lămurit şi-n murmurul aprobatic al tuturor, că în sfârşit, după atâtea servicii dezinteresate, statornice şi cu adevărat edificatoare în ceea ce priveşte imensa popularitate a domnului Cornoiu, menţinut deputat de cincisprezece ani încoace, reprezentând la guvern sau în opoziţie un judeţ, poate cu cel mai mare contingent de populaţie, „centrul va trebui să ţină în seamă că în viitoarea constelaţie ministerială şeful nostru mult iubit e necesar să-şi aibe locul său bine definit şi nu unul din cele secundare”.

Şi cuvântarea lui Necşulea pornind de la acest punct începu să crească ameninţătoare, făcând pe toţi ceilalţi să caşte ochii, iar pe domnul Cornoiu să şoptească printre grupuri glumeţ, pentru a retuşa meşteşugit impresia: „Nu v-am spus eu – Necşulea ăsta e tăios ca un cuţit… nu v-am spus eu că el e «cuţitul partidului-”…

Iar cuvântul lui Necşulea avea rezonanţe de claustra, tăia sec şi lapidar, urca, k>gic, vizând temeinic ţinta; ei ţinea în timpul vorbirii capul plecat, pentru a fulgera auditoriul pe sub sprâncenele negre şi îmbinate, în vreme ce pielea arămie a feţei se zbârcea neconotenit în rictusuri demonice, iar bărbiţa mică şi neagră juca nervos sub tăişul cuvintelor. El termină cuvântarea cu ochii în ochii Zinei, care, prin uşile ce se deschiseseră larg, intra îţi fruntea slugilor cu tăvi întinse de argint, încărcate de gustări şi pahare:

— Ne iubim desigur partidul, dar nu putem admite ca judeţul nostru de o atât de mare importanţă economică să fie metodic lăsat la o parte pentru judeţe de mai puţină importanţă. Ne iubim partidul, dar partid înseamnă oştire şi şef împreună, şi contingentul considerabil de alegători pe care-l aducem centrului va trebui să fie marcat de recunoştinţa acestuia prin diplomarea şefului nostru cu

unul din locurile supreme de încredere ale ţării…

— E drept… Bravo… Ura… porniră aprobările şi aclamările scurte şi guturale, făcând, contra voinţei sale, să roşească vizibil pe doamna Cornoiu, căreia plesnetele de bici ale vorbelor lui Necşulea îi pusese brusc sângele în mişcare, ca una ce avea să împărtăşească deliciile onoarei acelui „loc suprem de încredere” cuvenit soţului ei. Aşteptă ca furtuna să se potolească, făcând sforţări supraomeneşti să reziste tumultului ei, păstrându-şi calmul suveran. Centrul furtunii era în grupul profesorilor de la fostul gimnaziu „Banul Mihai”, acum, graţie intervenţiilor lui Cornoiu, mare liceu. Atât foştii lui colegi de catedră, cât şi noii-veniţi aduşi de dânsul îşi exprimau făţiş şi zgomotos dragostea şi recunoştinţa. Cel mai inimos şi mai zurbagiu dintre ei şi care dăduse entuziasmat şi puternic tonul aplauzelor era desigur cel mai mic fizicește: Nae Inelescu. Pentru neastâmpărul lui şi pentru statura lui, Cornoiu – căruia îi plăcea să-şi denumească partizanii cu porecle pline de sens şi promisiune, spre a-i lipi şi mai mult de dânsul – îi mai spunea, pe lângă „omul faptei”, şi „inima partidului”.

La fel de convins de spusele lui Necşulea, cu gesturi largi din mâini scurte şi completând pe oratorul precedent prin argumente spuse tare şi răspicat, încă neauzite de nimeni din cauza tumultului ce se iscase, era Nedan, Grigore Nedan, de latină şi greacă, aproape tot aşa de mic ca Inelescu, însă ceva mai gras şi rubicond; el nu părea deloc supărat de zgomotul acesta, ba chiar privindu-l mai bine, ai fi crezut că profită de ocazie să-şi facă datoria cât mai neobservat. Încheie totuşi atât de violent, că se făcu deodată tăcere şi convinse aplauze porniră furtunos din toate părţile.

Grupul avocaţilor, prin definiţie mai precaut, aplauda mărunt şi cu entuziasm măsurat; prodecanul baroului şi vicepreşedintele partidului, Porumbacu, deşi ţinea chiar în timpul cuvântărilor palmele lipite şi ridicate ostentativ, însă într-atât domina pe figura lui roşul-galben şi cu atâta asiduitate privea la cei de faţă, rând pe rând, încât era

limpede că vrea să arate celui ce-ar fi fost dispus să zugrăvească centrului scena cip faţă, că aplauzele lui au fost destul de potolite şi că era nevoit să le dăruiască din politeţe pentru amfitrionul care-l observa fugitiv şi înţelegător.

Când aclamaţia se ogoie, doamna Cornoiu înaintă urmată de Eşti şi de ceilalţi servitori printre invitaţii ce se plecau adânc; ea răspundea la mulţumiri şi salutări reţinut şi cu bunăvoinţă, pe care ar fi vrut s-o arate cât mai vădit de circumstanţă. Pe Necşulea, ca o mulţumire pentru frumoasele lui cuvinte, ţinu să-l servească personal.

De Nae Inelescu îi fu teamă să n-o salute, cum avea obiceiul la doamna Nedan, cu vreo reverenţă romantică, cu mâna lăsată galant spre podea, scandându-i: „În faţa frumuseţii, *signora*, mă închin”, sau altă prostie la fel, încurajat de familiaritatea adunării. Îşi compuse deci o figură energică şi-l bravă cu severitate. Încă Nae Inelescu se arătă chiar excesiv de discret, ceea ce-i plăcu, răsplătindu-l cu un zâmbet, pe care el arătă că l-a primit, cu maestră fineţe.

Domnul Cornoiu profită de ocazie ca să facă în gând apelul. Va să zică erau câteva lipsuri: bun! Se aştepta la ele… însă erau şi unele la care nu se aştepta. Acestea îi tăiară linii adânci în răbojul minţii. Doamna Cornoiu, nereţinând bine numele celor ce se prezentaseră astăzi pentru întâiaşi dată, îl întrebă în şoaptă care-i Andrei Lazăr. Examinându-i acum din nou, nu găsea silueta aceea înaltă şi suplă, a celui care o salutase deunăzi. Domnul Cornoiu se interesă de Lazăr, punând pe figură un zâmbet de nepăsare.

— De la un timp, s-a închis complet în casă, iar când vine la ore e cu totul străin de toată lumea; pare foarte preocupat… naiba ştie de ce… lămuri Nedan, care era socotit prietenul cel mai bun al lui Lazăr… Eu i-am spus c-am dori cu toţii să-l avem astăzi printre noi şi mi-a promis că vine… dar… Uite-l…

Se întoarseră cu toţii, până şi cei care-l ştiau, la fel de curioşi să vadă această figură bizară. Doamna Cornoiu

se întoarse cea mai din urmă, nu fără puţin necaz pe roşul acela ce-l simţise sărindu-i în pometii obrajilor. Îşi strânse însă buzele şi lăsă capul pe spate într-o atitudine demnă şi /Uşor dispreţuitoare, pe care trebui s-o părăsească îndată. Dar ce dracu'! Asta era un oraş de eschimoşi?

Căci în uşă ezită încă trupul firav şi mic al lui Lazăr, de pe care se lăsa greu pe o parte capul acela speriat, ca o floare grea pe un lujer prea subţiratic. Îngăimând ceva neînţeles şi fără a da mâna cu nimeni, nou-venitul se strecură prin mulţime, făcându-şi loc cu stângăcie; greşi apucând-o printre avocaţi, de unde cu greu îşi găsi ieşire spre grupul colegilor lui. Acolo se statornici între Nae Inelescu şi Nedan, răsuflând lung şi uşurat.

Toată lumea începu să râdă. Domnul Comoro zâmbind indulgent se duse după el să-i strângă mâna.

— Bine-ai venit, domnule Lazăr.

— A, iertaţi-mă, domnule Cornoiu… Credeam că nu sunteţi…

— În casa mea?…

— Credeam că… n-aţi apărut… nu v-am văzut aci, în cameră…

Şi roşi de tot, în râsul general.

Dar supliciul lui nu se sfârşise complet. Căci tocmai pe când Cornoiu revenise în grupul avocaţilor ca să-şi exprime nedumerirea că unul din partizanii din barou, Tintorescu, nu-i de faţă, decepţia puternică de la început a doamnei Cornoiu se risipea cu atâta repeziciune, de parcă fundul conştiinţei sale s-ar fi spart în mai multe părţi deodată. Mişcările stângace ale lui Lazăr şi râsul homeric pe care-l provocase o dispuseră, iar micul profesor îi apăru acum nespus de simpatie. Mişcările lui fuseseră atât de copilăreşti şi atât de potrivite cu dimensiunile sale că ea, care nu-l părăsise m-a A din ochi, îşi simţi din nou faţa luminându-i-se de râs şi plăcere. Îl examina înveselită şi constată că mititelul cel nou n-avea nici faţa şi nici trupul ca Nae Inelescu, nici pântecul bine crescut al lui Nedan; proporţia la el era perfectă, iar aerul copilăresc pe care-l păstra continuu îi da un farmec deosebit.

Mai ales acum era tare simpatic, adăpostit acolo în siguranţă, între prietenii lui buni şi mici ca şi dânsul, de după care ochii i se deschideau enormi şi negri pe figura sidefie cu mici mustăţi brune, căutând pe furiş la cel de faţă şi apoi – socotindu-se că nu mai e observat – îndreptându-i sperioşi la dânsa, pentru a-i căsca îngroziţi şi a-i pleca de îndată, când descoperi că ea îl urmărea surâzătoare. Ea veni să se aşeze lângă dânsul şi and se aplecă deasupră-i avu şi mai mult impresia micimii lui. Însă, curios, acum îi plăcu nespus această senzaţie, înfăptuirea lui brună şi mai ales ochii aceia tot aşa de mari că ai ei, precum şi, de bună seamă, impresia de proaspăt, de dichisit, de curat, pe care ţi-o dau unele persoane de parcă în orice moment tocmai au isprăvit să se spele şi să se gătească, timiditatea asta excesivă şi roşul de fecioară care se îmbina într-atât de puţin obişnuit, cu sideful obrazului, vorba bolborosită în gât de sfiiciune; toate acestea treziră în doamna Cornoiu senzaţii pe care ea le găsea cu satisfacţie, noi, dar care nu erau decât vechile ei simţăminte de grandoare, plăcerea aceea de dominare şi de proteguire, care-şi găseau în sfârşit o formă nouă de manifestare. În mintea ei, el se cuprinse îndată în cadrul celor auzite despre dânsul şi tabloul se completă de la sine cu uşurinţă: îl văzu în mijlocul aparatelor curioase cu care-şi cheltuia lefurile sau căutând cu luneta misterioasele semne ale depărtărilor, în pacea profundă a nopţii. Şi-l întrebă de vorbă, privind în ochii care se plecau necontenit, spre a se deschide iarăşi spre dânsa, enormi, ca două găuri de întuneric, stând parcă s-o soarbă în infinitul lor negru şi misterios, cu bizarele reflexe ale firişoarelor de aştri minusculi, de cometi, de cataclisme universale. Ea avu parcă o tresărire uşoară în faţa acestor abisuri, dar râse şi mai voioasă numaidecât apoi, cunoscând dintr-odată în privirile projfunde şi deschise în nemărginire, că el, de bună seamă, a şi început s-o iubească.

Înţelegea de minune acest lucru, deşi acum, în mijlocul atâtei lumi, era cu neputinţă să-i scoată ceva

dintre dinţii mici şi feminini, de-o albeaţă şi de-o regularitate de invidiat, mai mult decât îngăimeli şi monosilabe sau răspunsuri atât de încet spuse, că urechea ei fină trebuia să se forţeze ca să le audă. Însă toată sala credea că doamna Cornoiu se distrează pe socoteala bietului Lazăr; astfel, când ea aduse singură să-l servească, cu toţii râseră din nou de stângăcia lui de a primi ce i se oferea şi de tremurul paharului înalt şi lătăreţ de şampanie în mână, care, ameninţa să se verse şi care fu dus cu o mişcare speriată la gură şi sorbit aproape tot dintr-o înghiţitură. Inelescu găsi de cuviinţă să plaseze câteva spirite, la care mulţi râseră; dar doamna Cornoiu rămase serioasă, contemplând îngăduitoare figura mută şi rugătoare, pe care desluşea tot mai limpede culoarea de purpur a iubirii neaşteptate şi profunde, o iubire amestecată cu teamă parcă… Doamne? cu frică… un obraz atât de catifelat, căruia poate i-ar sta mai bine fără mustăţi…

Toate conversaţiile din sală se întrerupseră deodată în acelaşi timp, cum se întâmplă uneori, tocmai când ea îl întrebase despre lunetă şi observaţiile lui. Şi atunci, după mai multe îngăimeli de neauzit, deveni deodată guraliv şi-i declară că luneta sa, un minunat de bun Secretan de 110, poate să despartă duble chiar până la o secundă de arc. Întrebându-l ce sunt acelea duble, el povesti ceva despre aceste misterioase stăpâne ale infinitului, de bizarele lor împerecheri de culori, de straniul efect pe care-l produc în sufletul privitorului.

— Iată pentru ce a dat Lazăr atâţia bani pe telescopul lui, îl întrerupse iarăşi Inelescu, nu tocmai în apele sale, „ca să vadă stele verzi”.

— Pentru aceasta puteam să-ţi prezint eu la alegeri pe Take Răsucitu, şeful agenţilor mei electorăli, completă domnul prodecan Porumbacu, în râsul general.

Doamna Cornoiu avu o strâmbătură uşoară din buze, găsind spiritul prea vulgar, faţă de căldura cu care vorbise Lazăr. Dar cuvintele lui Porumbacu întoarseră iar discuţia generală la alegeri, şi Zina găsi că trebuie să iasă, după ce

împărtăşi micului astronom că ar fi curioasă să vadă şi dânsa astfel de lucruri. Însă pentru că plecase apoi atât de repede, el conchise că numai de politeţe i-a făcut propunerea şi îndată marea dispoziţie se preschimbă într-o adâncă mâhnire, la gândul că poate vrusese numai să se distreze şi că el fusese partea amuzantă a programului.

Aceasta cu atât mai mult cu cât acum nimeni nu se mai uita la dânsul şi tonul discuţiei generale era atât de violent că nu se mai înţelegea nimic.

Într-adevăr, recunoscător, domnul Cornoiu lăsă să se înţeleagă că la viitoarele alegeri Necşulea va fi al doilea pe lista Camerei, urmând ca Porumbacu să fie întâiul la Senat. Porumbacu conveni dumirindu-se de ce Necşulea era într-atât de pornit, şi se presimţea atât de jicnit dacă Cornoiu nu va fi ministru. Ceilalţi cerură să vadă cum va fi distribuit restul locurilor. Dar pentru a evita nemulţumiri, contra lui, personal, Cornoiu ripostă că asupra acestora discuţia ar fi prematură. Pentru că deşi sunt semne evidente de căderea guvernului şi el are indicii zdrobitoare de la Bucureşti, însă până nu va fi consultat întregul comitet judeţean nu se va pronunţa asupra completării listei.

Se rosti uşor numele absentului Tintorescu; Comoiu strâmbă din nas. Avocaţii pretinseră îndată că ei înţeleg ca grupul lor să fie bine reprezentat în viitoarea legislatură, ocupaţia lor fiind o chezăşie că se va vorbi atunci în parlament. La care Comoiu, după ce arătă pe Necşulea, răspunse rânjind prietenos, în aplauzele profesorilor

— Spuneţi perfect de bine reprezentaţi: afară de asta partidului nostru îi trebuie vorbitori de talent, care să ştie mai ales când trebuie să tacă. Ceea ce produse oarecare rumoare în grupul din jurul lui Porumbacu.

Atunci interveni Nae Inelescu, care, puţin cam contrariat şi neştiind încă ce să creadă de atitudinea doamnei Cornoiu, îşi arătă înţepat mirarea că se pune chestia talentului pe categorii profesionale şi i se păru nostim că domnii avocaţi, mai ales, pretind aşa de firesc că această însuşire superioară e un apanagiu al lor pe care l-

ar căpăta odată cu diploma de licenţă în drept.

— Şi eu am această licenţă, domnilor, şi mai am încă una, şi cu toate astea nu cred cu tot dinadinsul că talentul e rezultatul unei simple sau mai multor patalamale, sau că e ca o bucată de pământ pe care o câştigi prin două ieftine chiţibuşuri procedurale! Talentul, d-lor, nu se proclamă, se vede.

— În orice caz la dumneata nu se vede nimic… se au? i o voce.

— Şi crezi că se vede la dumneata? răsună alta.

— Nu sunteţi în chestie…

— E timpul, domnilor, se ridică peste glasurile anonime Vocea lui Nae Inelescu, ca şi în partidul nostru să se facă loc talentului.

— Atunci niciodată n-ai să fii deputat…

— N-am pretenţia…

— În partidul nostru, interveni vocea groasă a lui Porumbacu, care se apropie voluminos de micul vorbitor, totul merge la rând, domnul meu. În partidul nostru – se aplecă el cu degetul întins în semne de mustrare, ca un părinte deasupra copilului – e ceva mai important decât orice talent şi acest ceva a dat tăria partidului nostru, cum a dat putere şi ţării noastre să reziste de veacuri contra tuturor aventurierilor; şi această mare însuşire a partidului nostru a fost disciplina, domnule, a fost respectul pentru cel mai bătrân şi pentru cel mai înainte venit, a fost ascultarea oarbă faţă de şef… asta s-o ştii dumneata…

Un ropot tunător de aplauze întrerupse pe vorbitorul care impresionase profund şi ca glas şi ca conţinut. Nae Inelescu, care nu-şi pierdea cumpătul de obicei, aruncă o privire spre Cornoiu, pe care-l văzuse râzând aprobator, când începuse să ia în răspăr pe avocaţi; de astă dată şeful avea cea mai severă înfăţişare şi aplauda cel mai zgomotos. Nae Inelescu se mai uită şi-n grupul din fund al prietenilor săi. Dar văzu pe Nedan foarte încurcat, neştiind ce să facă cu mâinile şi cu ochii, în vreme ce Andrei Lazăr stătea pe scaun întors pe jumătate, complet absent de această atmosferă, cu ochii pierduţi prin geamul întunecat,

undeva, în cerul înserării timpurii de toamnă.

Nae Inelescu, pentru a nu pierde definitiv partida, aştepta ca aplauzele să înceteze. Apoi ridică şi el câteva elogii abil aduse disciplinei şi respectului, conveni că acestea au fost virtuţile cardinale nu numai ale partidului, dar chiar ale neamului întreg românesc, şi asigură că el personal n-are nicio pretenţie, nici măcar nu s-a gândit la vreun loc în parlament, cu atât mai mult cu cât e convins că firii lui de vagabond, incapabilă să se fixeze, nici în Capitală, unde capitalismul modern şi industria au anihilat orice farmec patriarhal, nici în oraşul acesta, unde s-a obişnuit prea mult, nu i-ar conveni decât Un post de inspector şcolar (aci toată lumea conveni că Nae Inelescu vorbeşte cu toată sinceritatea) ca, pe lângă dorinţa vie de a duce facla datoriei aşa, cum o înţelege el prin colţurile ţării, să-şi poată astfel satisface în acelaşi timp şi predilecţia sufletului său (asta tocmai ca să le arate tuturor că la dânsul, oricum ai lua-o, interesul material nu contează) pentru rătăciri inopinate în oraşe necunoscute, cu farmec necunoscut, cu posibilităţi de viaţă inedite şi atrăgătoare.

— Dumneavoastră ştiţi că ambiţiile mele se rezumă la satisfacerea pasiunilor mele, aş putea zice la satisfacerea pasiunii mele unice – pledă el mai departe cu căldură, înduioşat de sine însuşi, împrumutând o mină de cea mai deplină dezinteresare – aceea a sondare! necunoscutului cu toate derivatele lui, cu plăcerile lui lirice pe care nu mai le număr, întâlniri neaşteptate, mici iubiri la început, niciodată neterminate etc.; etc. etc… n-au nimic a face cu ambiţiile dumneavoastră politice… trecând, zic, prin marea vieţii, doar frolând valurile; cu Bagajul gata oricând de plecare… dorinţa asta pe care soarta nu mi-a permis s-o realizez încă şi pe care mi-am amăgit-o, făcându-mă profesor de geografie… zâmb Yţi, desigur… iar a început Nae să-şi debiteze trăsnăile!… Dar ăsta e adevărul, scumpe domnule Necşulea, care zâmbeşti atât de mefistofelic! Dacă-mi dai voie să ţi-o spun, dumneata urmăreşti satisfacerea scopurilor dumitale materiale, te

admir pentru asta, dar dă-mi voie să rămân la preferinţele mele, copilăreşti, poetice, poţi zice în fina dumitale jronie. –…

— Nu, domnule Nae Inelescu, întrerupse Necşulea, mă gândeam numai, când zâmbeam, ce ideal apostolat de inspector şcolar vei împlini dumneata căutând prin oraşe iubirea la început…

— A… pardon… domnul… apostol al… al… al ce mă rog?… ce apostolat reprezentaţi dumneavoastră… în numele cărei idei noi trebuie să vă promovăm al doilea pe listă…

— Lăsaţi, lăsaţi, interveni domnul Cornoiu, al cărui gând alunecase prin zigzagurile ripostelor şi evoluase, o clipă, pe strada doamnei Şoimu, întărâtat şi jignit. Nu admit supărări…

— Nu se supără nimeni, domnule Cornoiu, am spus-o adineauri, disciplina înainte de toate…

— IIar eu propun să-l punem pe domnul Inelescu, se amestecă Porumbacu, inspector la şcolile de fete…

Râsul care se porni nu mulţumi prea mult pe autorul glumei, căci atunci când era gata s-o facă el se gândise o clipă dacă n-ar fi mai bine să nu ia pe Inelescu în zeflemea, ci să încurajeze o mică dezbinare între acesta şi Necşulea. Dar ambiţia de a trece drept usturător glumeţ fusese mai tare.

După ce consfătuirea propriu-zisă se termină, întru târziu, invitaţii nu plecară cu toţii; cea mai mare parte rămaseră pentru cină şi se răspândiră în largile saloane ca să se aşeze la mesele de *poker* sau în jurul măsuţelor cu lichioruri, ţuică şi gustări, sub privirea scrutătoare, deşi cu aer de distrată indiferenţă, a domnului Cornoiu nimeni, în afară de grupul restrâns al lui Porumbacu, nu părăsi casa domnului Comoiu până nu-şi motivă amfitrionului plecarea.

Fostul profesor le primea scuzele cu clătinări aprobatoare şi largi din cap, cu deosebit aer de bunăvoinţă; însă când nu erau bine ticluite, numai un cunoscător desăvârşit ar fi putut distinge, în ochii săi, stingeri şi aprinderi subite de lumini, o oarecare mişcare

pe sub pielea frunţii, o apăsare mai fermă a fălcilor, una într-alta. Dar totul înecat într-un aer de atât de mare bunăvoinţă şi înţelegere, că mulţi neştiutori îşi îngropară acum, fără să ştie, putinţa realizării speranţelor lor mai mult sau mai puţin modeste.

După ce petrecu astfel pe ultimul proscris, domnul Cornoiu se reîntoarse frecându-şi podul palmelor şi socotind în gând cu repeziciunea unui socotitor de restaurant per prietenii cei sinceri. Le prindea numărul dintr-o vedere, ciorchini întregi de jucători şi chibiţi în jurul meselor pătrate şi cu postav verde, sau grupuri înfulecând lacom sandvişurile cu icre negre şi cu şuncă şi poftindu-se reciproc din ochi spre păhărelele sclipitoare, în care ardea, parcă din vecii, culoarea rară a unui vin nemuritor.

Domnul Cornoiu era satisfăcut; numărul celor plecaţi cu şi după Porumbacu era incomparabil inferior celui al rămaşilor. De aceea îi îmbia pe toţi în jurul meselor…

— Ah, faceţi-mi plăcerea şi beţi din vinul ăsta… îmi daţi voie să ciocnesc şi cu dumnealor. Sau către cei din jurul meselor verzi: Ia să vedem… mie unde-mi faceţi loc… Şi pentru că se grăbeau toţi să-i facă loc: Lăsaţi-mă colea, la senatori…

„Senatorii” erau cei bătrâni şi cei mai cu stare dintre prezenţi; erau toţi cu mult mai în vârstă ca domnul Cornoiu, aşa că zâmbetul lui părea că spune tineretului: „ce să mă fac?… n-am încotro…”

Conversaţii se împleteau în toate părţile; răspundeau râsete şi voioşia se ridica de pretutindeni şi se confunda cu lumina revărsată din belşug a uriaşelor candelabre.

Doamna Cornoiu avea acum mai la îndemână pe Andrei Lazăr; stăteau în jurul unei măsuţe, la care nu era loc decât numai pentru ei doi; dintr-o parte îi învăluia, prin şir de uşi largi deschise, privirea lui Nae Inelescu; dintr-alta, acea mai piezişă şi mai discretă a lui Nedan. Lazăr era acum ca un şcolar cuminte cu mâinile pe coapse şi cu ochii în jos; din când în când genunchiul prindea să i se bată într-o cadenţă repede, nervoasă, care nu înceta decât

atunci când băga de seamă că măsuţa a început să se zgâlţâie uşor.

Doamna Comoiu îl examina întruna, completându-şi observaţiile; figura mică, delicată, palidă, fără a fi slabă, eră într-adevăr acea a unui copil precoce, cu fruntea exagerat de înaltă, cu ochii mari, aşternuţi de un straniu luciu, intens, negru, neliniştitor; părul închis ondula uşor la tâmple şi cununa lui părea să adauge şi mai mult sumbrului misterios al ochilor; pieptul îngust şi mâinile fine duceau închipuirea la un trup mic, dar plin, la braţe moi de femeie. Un copil! conchise ea definitiv; înmănunchind aspectul lui fizic cu sfială, care-l făcea acum să fie aşa de stângaci în îndrăzneala ce şi-o luase de a ridica ochii spre dânsa, râzând uşor şi înroşindu-se tot.

Ea – i răspunse cu râs plin de simpatie descoperindu-şi de-abia şiragul perfect al dinţilor; îl îmbie la vorbă, îl provocă meşteşugit, dar fără efect, cu mici cochetării la aşteptatele complimente, în legătură cu nenumăratele ei frumuseţi, la care-l vedea căscând ochii lacomi, pentru a-i pleca numaidecât grăbit şi speriat, ca şi când ar fi vrut să le adulmece acolo, într-ascunsul şinei lui, şi pentru a-i ridica din nou la fel de grăbit şi fricos, ca şi când s-ar fi temut să nu dispară în răstimp minunata comoară. Şi pieptul i se umfla larg, umplându-se de savoarea aceea femeiască, pe care acum întâia oară o simţea degajându-se aşa de aproape, în cantitatea asta şi-n gradul acesta înalt, îmbătându-l ca o puternică mireasmă.

Adusese iarăşi vorba – şi ea trebuie să cedeze – la aparatele lui astronomice, în mijlocul cărora se simţea la îndemână. Începu iarăşi să-i înşire priveliştele care ar putea fi văzute cu luneta lui, vrând s-o facă să-şi arate din nou dorinţa de a veni să le vadă.

Era grozav de sigur că o serie de duble colorate, «inelul lui Saturn, un detaliu de creste lunare, calotele polare ale lui Marte, pata roşie din Jupiter, nebuloasa Andromède! şi a Câinilor de Vânătoare, în sfârşit tot ce e mai „senzaţional” în spectacolul cerului, vor fi de ajuns ca s-o biruiască definitiv, s-o lege în lanţurile grele ale

pasiunii oarbe – pe care el, amatorul amorezat de cer, le simţea atât de solide şi de dulci – de luciul în noapte, al tubului de alamă, despicând tainele nevăzutului.

Dar toată această manevră pentru a o atrage în cursa, pe care el o credea infailibilă, o conducea cu stângăcia lui obişnuită, cu aceeaşi încetineală nehotărâtă, cu acea îndeletă persuasiune, care constă din a lăsa să ţi se strecoare gândurile în mintea convorbitorului, pentru ca propunerea pe care ai vrea să i-o faci să-ţi vie tocmai de la el.

„Metoda ar fi fost desigur bună în mâinile altuia; el însă tremura ori de câte ori făcea un pas înainte în dedalul incoherent de smălţate descripţii, cu care o îmbia, se îngrozea după ce l-a făcut, o ţintea cu ochii atât de fierbinţi în aşteptarea încuviinţărilor dorite; că ea îl descoperi îndată, îl văzu întreg ascuns, atât de mic şi de speriat în dosul uriaşei lui stratageme, că o podidi râsul. El se cutremură acum de sus până jos şi rămase cu ochii căscaţi, cu inima bătândă să se spargă, la acest râs sonor care adia spre el o teroare nouă ce pâlpâia şi se înălţa din adâncurile subconştiinţei ca neastâmpărul limbii de şarpe, făcând să pălească minunatele lui stele.

Căci credea până acum că acolo, lângă ocularul lunetei, se desparte hotarul lumii: credea că e de ajuns ca în cercul de întuneric al obiectivului să apară deodată cele două picături, de rubin şi de smarald ale Alfei din Hercule, pentru ca să simtă că a băut din Apa Nepăsării, că poate hoinări, mântuit cu totul de lumesc, pe surele căi ale haosului; era secretul tăriei lui, pe care şi-l mărturisea, cu satisfacţie, acolo lângă ochean, în nopţile profunde de vară. Credea că a rezolvat definitiv problema necurmatei nelinişti a mistuitoarelor miraj îi; şi acuma, iată, simţea că femeia asta atât de apropiată de dânsul, cu ochii aceştia atât de nepătrunşi, cu surâsul atât de moleşitor, cu suflul parfumat, nu va mai rămâne dincoace de ocular. Căci părul acesta cu reflexe de aur pierdut în noapte nu era altul décât culoarea îmbătătoare a aştrilor; îl vedea de acum împletindu-se printre constelaţii, desfăcându-se din inelul

lui Saturn, luminând misterios ca o chemare a hăului în straniul neclintirilor îndepărtate cu milioane ani de lumină ale apariţiilor nebulare.

Şi o privea uimit cu ochi tulburi de boală; iar ea surâdea, tronând de acum stăpână pe sufletul acesta sfărâmat în câteva clipe, căci deşi nu văzuse niciodată steaua Alfa din Hercule şi nici habar nu avea să facă apropieri între părul ei şi culoarea aştrilor, ea ghicise, fără prea multă amăgire, că inima asta deschisă de copil este de acum a ei; se strânge, se umflă, trăieşte prin ea şi, Doamne, va trebui să înceteze de a mai bate la cel mai mic semn al ei.

O milă dulce o cuprinse atunci, încât abia se putu stăpâni să nu-i ia capul în mâini şi să-l sărute ca pe al unui copil nespus de delicios.

Iar gândind astfel fiecare, ei vorbeau înainte cu cuvinte de sărbătoare, presărate de spirite, pe care le căutau cât mai alese în cutia de deasupra gândului, şi se înţelegeau de minune; şi mărturiseau preferinţele în artă şi lectură, care, cu bunevoinţe reciproce, se nemereau toate să fie aceleaşi, trasau primele planuri de întâlniri, deghizate deocamdată chiar în ochii lor sub felurite vizite sau drumuri, unde ar putea frecventa, împreună, ore la care ar putea să se vadă mai de aproape sau mai de departe, şi care, întâmplător, se potriveau dinainte, fără ca ei să-şi dea seama şi fără ca să răzbată de la unul sau de la altul vreo intenţie de a le face să coincidă cât mai perfect.

Zadarnic, undeva, nevăzut, într-o cameră vecină, Nae Inelescu, puţin cam păcălit de gustul îmbietor al vinului, dăduse drum vijelios unei arii favorite din *Don Pasquale* cu o pasiune cu mult mai arzătoare ca de obicei.

Poate l-o fi ascultat şi o fi mulţumit pe alţii cu cântecul lui; în orice caz, a mulţumit pe drăcoasa Eşti, care-şi făcea des de lucru în camera unde cântăreţul dăduse frâu atât de larg glasului! iar mai pe urmă privirii ce spunea multe, când ea – şi înteţise intrările, şi chiar mâinii care se lăsa activă de la şold pe genunchiul fetei, când se întâmpla să nu fie decât numai ei doi în odaie. Şi

poate l-o fi mai ascultat Nedan, din camera vecină, atât cât îi permiteau profundele lui gânduri, în care căzuse cu totul, aşa mic şi bombat cum sta în fundul fotoliului, privind pe furiş la profilul doamnei Comoiu, la unghiul elegant ce-l făcea piciorul ei prin rochie, de sub tivul căreia apărea apoi în ţesătura lucioasă a ciorapului de mătase minunea lunguiaţă a pulpei şi a gleznei, făcându-l să-şi vâre capul în palme şi să fixeze zigzagurile parchetului oftând cu convingere: „Ea… ea este: Bert*he au lon*g *pie*d*…”*

Dar cei doi rămaseră până la sfârşit străini de tot ce se petrecuse în jurul lor.

*

Domnul Nedan îşi luase paltonul şi aştepta pe Lazăr să iscălească în condica de prezenţă. Nae Inelescu, care mai avea şi ora următoare, se legăna pe picioarele dindărăt ale scaunului; în cancelaria lungă şi îngustă, în jurul mesei asemenea lungi, ca de mare consiliu, nu mai era nimeni altcineva.

Iar Nedan încheia conversaţia, care se legase în recreaţia dinainte:

— Ce mai, domnule, în istorie toate femeile mari au fost mari şi ca fizic; în orieé caz înalte… Mă rog, ţi le poţi închipui mici şi cu picioarele scurte, făcu el cu dispreţ profund amintindu-şi picioarele fostei sale soţii.

Dar Inelescu, care în recreaţia anterioară îl combătuse pe motiv că nu era mai firesc ca printre atâtea femei de care pomeneşte istoria să nu se fi întâmplat şi de cele mici, crezu că-i poate servi şi un exemplu, găsit în timpul orei intermediare:

— Dar Jeana d’Arc? întrebă el deodată, făcând cu ochiul lui Lazăr.

— Jeana d’Arc? Dar o călăreaţă grozavă ca aia fatal trebuia să fi avut picioarele lungi… Cum ar fi putut ea stăpâni caii uriaşi ai evului mediu, când se repezea în galop la duşmani? Pentru că erau lupte alea, domnule!… Şi dumneata ştii ce va să zică un cal medieval, ce va să zică un cal de Normandia? Uită-te la caii primăriei; numai

astfel de animale pot duce pompele de fier, după cum în evul mediu duceau grelele armure de metal. Apoi pentru aşa cai trebuia să ai picioare nu glumă!

— Ah, care va să zică nu era chiar de neapărată nevoie să fie mare din toate punctele de vedere… Va să zică pentru a fi istorică o femeie era suficient să aibă doar picioarele lungi… Interesantă teorie şi îndrăzneaţă, n-am ce zice… Zi, o fată slăbănoagă, sfioasă şi religioasă ca Jeana d'Arc, dacă n-avea picioarele lungi…

— Astea sunt ironii ieftine, domnul meu; şi pe urmă te înşeli amarnic, dacă-ţi închipui că Jeana d-Arc a fost slăbănoagă şi sfioasă şi… După tradiţie a fost o fată voinică şi vitează… Poftim, Jeana d'Arc sfioasă… mai auzii şi p-asta… Englezii au făcut-o uscată şi nevoiaşă, tocmai să reiese că ea învingea prin vrăji… Toate femeile istoriei au fost, domnule, înalte şi voinice… au fost ceea ce se cheamă „belles", adică frumuşele*, lips*ite de o voinţă superioară, de ambiţii dominatoare, de puterea de a subjuga şi conduce…

Nae Inelescu făcu haz mare de această deosebire de înţelesuri.

— Bravo dragă, ai putea să brevetezi acest *trouvaille*. Deşi eu te-aş sfătui să rămâi la filologia ta clasică şi să te laşi de cea modernă… Şi de reconstituiri istorice… Păi bine, tinere, izbucni el şi mai forte după o pauză, gândind la picioarele-i scurte; ce are a face structura sufletească a individului, inteligenţa, curajul lui, cu structura corporală; antropologia e martoră că nici nu poate fi vorba de ceea ce spui… Mai mult chiar, indivizii mici au jucat roluri din cele mai mari: Napoleon, Ştefan cel Mare, Carol cel Mare.

— Eu vorbesc de femei, domnule… Şi-n orice caz, chiar de-mi vei găsi dumneata vreo excepţie în istoria modernă, în antichitate vei căuta în zadar… Toate femeile antichităţii au fost înalte şi vânjoase… toate eroinele şi toate împărătesele… Romanii nici nu s-ar fi uitat la fosta-madam Nedan, te asigur, – aminti el cu răutăcioasă plăcere de soţia sa – pe când arheologia ne dovedeşte că numai o madam Cornoiu a putut în cursul veacurilor să provoace inspiraţia sculpturii greceşti şi a tuturor artiştilor antici…

Ieşiră, lăsând pe Nae Inelescu furios pe sine însuşi că nu mai găsea încă un exemplu de femeie mică în decursul evurilor, care să fi jucat un mare rol şi de care să nu mai încapă îndoială că a fost mică. Dar cunoştinţele lui istorice se cam şterseseră din memorie, iar profesorii care veneau acum din clase se întâmplau să fie, în ordinea intrării: de matematici, de ştiinţe, de gimnastică, „de tot ce vrei, domnule, numai de istorie niciunul!”

— Da, şi crezi că va şti unul ceva? se mângâie el la urmă, hotărât să caute singur acest lucru, neînţelegând cum un om scund ca Nedan poate susţine o astfel de erezie, când el îşi da seama de minune că adevăratul farmec, chiar pentru un om mare, e tot femeia mică (Inelescu între timp se dusese de mai multe ori la doamna Nedan, în zilele ştiute, dar Zina nu mai venise), – în iubirea adevărată şi firească intrând şi un contingent respectabil de instinct de protecţie, de ocrotire; apoi, de când lumea, preferinţa individului a fost pentru tot ce e *mignon* şi miniatură, rarele excepţii nefiind decât porniri nefireşti şi pervertite.

Nedan, ieşind însă, continuă să convingă pe micul şi firavul Lazăr, care ascultându-l făcea urechi tot mai mari „trăgându-se fericit şi nervos de mustăcioara neagră.

— …Antichitatea nu poate concepe femeia mică! Zeiţele toate sunt creaţii gigantice, care pentru a gusta plăceri muritoare cu oamenii, se strâng, devenind ca aceştia, însă păstrând o statură apreciabilă, în aşa fel ca să-şi păstreze prestigiul lor dumnezeiesc şi să păstreze, asemeni amorului lor, caracterul de preferinţă şi de protectorat. Apoi se retrag în infinitul lor, destinzându-se subit la proporţiile lor universale, muritorul rămânând cu farmecul gustării infinitului, dar cu conştiinţa micimii lui terestre. Acesta e sensul adevărat al marei, al adevăratei iubiri, dragul meu. Să te simţi purtat ca un copil pe braţele ei imense, să te simţi tu obiect mărunt, bibelou, jucărie, în mâinile acestea, care te mângâie şi care ţi-au dat rara mulţumire că te-au socotit vrednic de a té considera jucăria lor…

Lazăr deşi gusta cu savoare raţionamentul lui Nedan, totuşi îi acorda o oarecare aproximaţie; tocmai pentru că-l interesa, figura lui se schimonosi în ticuri nervoase ca de obicei când nu putea să-şi răspundă complet la îndoielile lui sufleteşti şi intelectuale; căci deşi ar fi vrut să fie astfel cum pleda Nedan, simţea că argumentaţiei acesteia îi mai lipsea ceva care s-o facă perfect convingătoare. Oricât de limpede părea ea privită dintr-o parte, ca profesor de matematici nu-i găsea totuşi reciproca…

— Şi închipuieşte-ţi pe domnul Nae Inelescu vroand să fie dominatorul… voind el să imprime voinţa lui fluidului zeiesc, care sub înfăţişarea divină a doamnei Cornoiu, bunăoară, s-ar coborî asupră-i… e pur şi simplu caraghios.

Lazăr ridică din umeri. Amicul său se îndepărta, pierzându-se în subtilităţi fără temei. De obicei în faţa aberaţiilor el nu prea reacţiona. Ar fi fost un efort prea mare pentru dânsul să-şi ia partenerul din vârful ameţitor al apogeului concluziilor şi sări ducă treaptă cu treaptă înapoi, în subsol, spre a-i dovedi că ipoteza pe care a luat-o de fundament e inexistentă. Totuşi, de data asta, tocmai pentru că simţea nevoia ca susţinerea asta neaşteptată să fie cât mai plauzibilă, îndrăzni:

— Bine, bine, dar reciproca?

— Cum reciproca?…

— Femeia… ce faci cu femeia? Dacă şi ea are preferinţe identice pentru bărbat… Adică, dacă se întâmplă – şi ce să se întâmple, căci asta e de obicei – dacă-l vrea şi ea mai înalt, mai mândru, mai bărbat.

— Femeia?… Mai înalt… Ha, ha, ha… inexact… femeia nu-l vrea astfel! Bărbatul doar, în imbecilitatea lui, a înţeles aşa şi, s-a întronat domnitor; şi dacă a izbucnit în celelalte direcţii, monopolizând totul pentru sine, în amor femeia s-a răzbunat, femeia îl vrea jucărie în mâinile ei „auzi? Asta e… ascultă-mă pe mine… Excepţiile sunt exemplare slabe, supuse pieirii…

— Dar sunt mai numeroase excepţiile decât…

— Inexact…

— De când mergem pe stradă, n-am întâlnit decât

femei mici…

— Sunt toate pierdute… afară numai dacă or fi având corespunzătorul pentru care să fie mai mari… căci în definitiv ea poate avea şi alte însuşiri de superioritate decât cea fizică… dar în cazul acesta sunt incomplete… pe când tipul ideal e femeia înaltă, femeia… ca să zic astfel: femeia regină…

Apoi scoborând vocea, reîncepu cu persiflagiul său preferit;

— Uită-te la nevastă-mea, la fosta mea nevastă… o femeie bine, ce să spun… aud că-i fac mulţi curte… Nu mă impresionează deloc aceste zvonuri şi nici măcar vreo amintire… Nimic, absolut nimic. Parcă am fi fost complet străini… Ea crede pentru că am prins-o înşelându-mă cu un elev… care tocmai îşi trecea examenul de capacitate. Se porni pe un râs zgomotos: Pentru că, dragul meu, nu mi se potrivea… era incompletă pentru mine… era prea mică. Ori de câte ori mi-aduc aminte de picioruşele ei scurte, destul de subţiri jos, dar îngroşându-se prea repede până sus, mă pufneşte râsul… Pe când, închipuie-ţi, să fi fost mare, să fi fost stăpână cu adevărat a fiinţei mele! Aş fi fost intransigent; aş fi ucis poate, sau aş fi iertat., aş fi fost ridicul… eu ştiu… în orice caz n-aş fi lăsat cu una cu două să-mi scape un lucru preţios… Pe când aşa… o bagatelă… o pierzi oricând, fără interes…

Urmă o tăcere, în care timp Lazăr, care ştiind cât e de subţire piciorul fostei doamne Nedan numai în intervalul de la gleznă până la partea cea mai umflată a pulpei, calculă mintal cam cât trebuie să se îngroaşe până în şold, având în vedere şi proporţia în care bustul i-era dezvoltat faţă de înălţimea totală. Socoteala aceasta tulbură mult pe matematician. Dar îl tulbură şi mai mult, când în mod firesc mută calculul la doamna Cornoiu, constatind progresia într-adevăr minunată a dimensiunilor necunoscute, ţinând în seamă pe cele cunoscute. Lazăr simţi chiar puternice zguduiri în spate şi figura i se crispă iar, în toate direcţiile, îmbrâncită de curioasele lui ticuri.

— Experienţa vine trăind, dragul meu, continuă

Nedan. Soarta doamnei Nedan se hotărâse de când am început să prind tainicul mecanism al mitologiei, care oricât ţi-ar părea o culegere de basme, e totuşi o ştiinţă în toată regula; e înregistrarea metodică a tuturor fluxurilor pe care intuiţia omenească le-a captat de-a lungul timpurilor în străduinţa ei de a surprinde misterul cel mare din oceanul de dincolo de vederile noastre; acolo unde sălăşluieşte perfecţiunea şi modelul. Iar oricând mintea omenească a socotit perfecţiune şi model tipul înalt şi nu prea subţire, cum se crede, ci bine împlinit. Spune-mi tu o zeiţă, cât de mică, vreo nimfă, vreo hamadriadă, vreo nereidă, a fost cândva figurată în vreo artă având dimensiunile doamnei, din nefericire, încă Nedan… Mi-aduc aminte că, privind prin cărţile mele de arheologie toate acele figuri desăvârşite, această doamnă s-a apropiat de mine, mică şi insignifiantă, le-a privit cu răceală şi a strâmbat din nas. Pot să-ţi spun şi gravura: era o splendidă amazoană, reprodusă după un basorelief necunoscut; reproducerea era pe-o planşă. Ştii ce a exclamat doamna Nedan văzând-o: „Ce e cu pompierul ăsta dragă, de te uiţi la el aşa…” „E o amazoană, doamnă”, i-am răspuns îndată pentru a o corija… „nu vezi ce supleţe şi ce graţie!”… „Oh, graţie la aşa girafă”, mi-a răspuns, crezând că eu glumesc. A fost inutil să mai continui… însă soarta ei se pecetluise. A mai avut şi proasta inspiraţie să se mai şi dezbrace; ei bine, când am văzut-o rotundă ca o bilă de popicărie, am terminat definitiv cu dânsa. Iar peste câteva zile am surprins pe acela… Şi pentru că am ajuns aci, să elucidăm şi acest punct: niciodată nu voi da în afară de merit o notă unui elev, fie în minus fie în plus, ăsta e un lucru sfânt la mine. Totuşi, dacă n-aş fi în stare să fac acest lucru pentru nimic în lume, nici din răzbunare, nici din răsplată, de data asta am făcut-o… Ei da, am făcut-o… o mărturisesc… i-am dat măgaiului mai mult cu două puncte decât merita… i-am dat zece şi i-aş fi dat şi mai mult dacă s-ar fi putut.

Lazăr se despărţi grabnic de amicul său; atâtea amănunte despre femei dăduseră peste marginile încăperii lui sufleteşti. Ca de obicei în astfel de împrejurări, se

îndreptă cu zor nespus spre marele parc de la marginea oraşului, pe care-l ocoli în mai multe rânduri pe aleea mărginaşe tăiată în mărăcinişuri uscate şi străjuită de copaci sălbatici, cu totul neasemănătoare cu aleile dispuse artistic în preajma lacului din mijloc.

Aci era refugiul lui în clipele de mare enervare în crudele momente ale înfrângerilor nenumărate în luptă cu propriu-i suflet, în rostogolirile năprasnice din infiniturile în care se avânta fără preget, cu ajutorul neliniştitei imaginaţii, al Secretanului cu obiectiv de 110 milimetri şi al motorului secret pe care-l tot întocmea şi-l dregea complicându-l, din primii ani de profesorat, după un plan nou şi îndrăzneţ, şi care se îndărătnicea totuşi să nu-i iese la capăt.

Ocolul multiplu pe aleea neîngrijită şi destul de întinsă îl făcea în pas forţat şi ea îl istovea atunci la culme, îl trimitea acasă zdrobit; aleea asta era pentru el biciul mai puţin barbar al călugărului care-şi flagelează pornirile cărnii.

De astă dată însă, cu tot acest marş forţat, cu tot acest aer tare şi cu toate aceste ţepi de mărăciniş, care-i zgâriau vederile şi-i sfâşiau de obicei imaginile lascive din creierul încins, nu putu îndepărta chipul şi statura doamnei Cornoiu, care trona acum, umplându-i tot orizontul minţei: gigantică, superbă, zeiţă – aşa cum o vedea Nedan.

Porni deci şi mai departe de-a lung de străzi pustii şi desfundate de mahala, ştirnind zăcăminte de praf şi de gunoaie, poticnindu-se în adâncile hârtoape. Casele se răreau, punând între ele-spaţii tot mai mari de livezi îngrădite sau de maidane triste. În curând se trezi între case ţărăneşti;, câini haini îl lătrară şi el se plecă să-i alunge cu pietre. De obicei temător de animale şi mai cu seamă de câini, de astă dată se purtă cu adevărată vitejie. Pocni unul atât de straşnic în spinare, că la chelălăiala lui săriră toţi dulăii locului; un ţăran îi veni în ajutor şi haita fu pusă pe goană îndată.

Atunci Lazăr se văzu nevoit să renunţe şi lacrămi de

necaz zbiciră în colţul ochilor. Mulţumi pe ţăran cu bacşiş bun şi porni înapoi, gândind că întâmplarea putea să se repete. În împrejurarea asta fără importanţă, îşi recunoscu întreaga lui viaţă: o lipsă de curaj fără pereche, o timiditate duşmană şi înverşunată, ce părea că stârneşte singură elementele externe, care i se pun necontenit de-a curmezişul.

Voia să câşfcige spaţiul larg al luncilor, avea nevoie să rătăcească pe sub plopii înalţi şi goi, pe cărările undoiate şi strânse între păreţii zburliţi ai zăvoaielor de sălcii. Şi iată, o mână de câini îl întoarce din drum ca pe un simplu zănatec oarecare sau chiar pe-o biată miţă; de ce oare jivinele au năvălit cu nemiluita asupră-i şi de ce grămada de pietre aruncate în ele n-a fost în stare decât să le întărite şi mai mult? De ce a fost de ajuns o singură piatră aruncată d-un ţăran în râs şi-un singur chiot ţărănesc, ca toată haita să se risipească îndată? Pentru că el avea haine orăşeneşti şi celălalt era în straiul câmpului, obişnuit câinilor de ţară? Dar poftim, surtucarul ăsta cum înaintează nepăsător, poftim cum dulăul ăla, care atrăsese asupră-i toată hărmălaia, se scoală din ţarină mârâind… pentru ca să se retragă cu coada între pioipare dinaintea pasului neşovăitor şi nepăsător al drumeţului!

Mergea acum călcând domol, nesigur, lăsat în voia sorţii, ca un om care se ţine după o înmormântare. Câinii drumului nu mai săreau asupră-i şi, iată, ce dulăi enormi şi fioroşi, pe lângă care javrele cu lătrat piţigăiat din sat păreau nişte fantome. Nici nu se uitau la dânsul şi-l lăsau să treacă în voie, ca pe unul care nu le stârnea nici măcar luare-aminte.

Şi Lazăr se închipui, umflându-şi deodată pieptul şi voinicindu-şi pasul; se închipui dând drum mersului dârz spre un ţel hotărât şi statornic. Hm! îndată lighioanele pământului s-ar arunca dinainte-i, sticlind ochi de foc şi rânjind dinţi subţiri de fierăstrău.

Şi-n minte prinse să se îngroaşe o dihanie absurdă de fabulă.

Oare unde mai văzuse, cândva, una la fel?

Ah, în vis; acum câteva nopţi: lighioana aceea de fier, cu oase ferecate, cu dinţi metalici, cu membre multiple şi informe, cu articulaţii fără sens. În odaia ascunsă, cu motorul neştiut de nimeni. Motorul înviase, fi trântise pe podele şi-l devora cu tihnit nesaţ.

— A, au., bonjour, domnule Lazăr… în sfârşit te-am întâlnit… E-o adevărată victorie să izbutească cineva să te întâlnească pe dumneata. Dar bine, unde te ascùnzi cu atâta talent, omul lui Dumnezeu?… Un băiat aşa de drăguţ şi de simpatic ca dumneata, să te ascunzi în felul ăsta de lume!?…

Lazăr nu-şi putea crede urechilor. Persoana care-i vorbea era chiar doamna Nedan, mica doamnă Nedan, gătită atât de elegant şi de provocător; iar la fiecare cuvânt al ei, sânul strâns prea din scurt se zbătea ca o pasăre captivă şi dornică de libertate. Când îi mai adresase lui vreun cuvânt doamna Nedan, neîntrebată şi încă aşa, în plină stradă, în mijlocul lumii forfotitoare? Ba mai înainte, avusese chiar, impresia că doamna Nedan îl consideră cu oarecare compătimire jicnitoare, care-l făcuse s-o ocolească pe cât îi sta în putinţă…

— De când domnul, amicul dumitale, căruia după lege sunt încă obligată să-i port numele, şi-a găsit garsonieră, n-ai mai dat prin casa unde cred că ai fost primit cu drag de toată lumea…

— M-am gândit… poate… am…

— Ah, nici nu găseşti cum să te scuzi. Dacă mi-a plăcut ceva la dumneata a fost sinceritatea şi lipsa de prezenţă de spirit, adică lipsa calităţii de a găsi prompt minciunile…

— O, nu doamnă… dar vedeţi… eraţi poate destul de necăjită ca să…

— Dar când altcândva are omul nevoie de consolare, domnule Lazăr, decât la necaz…

— Vedeţi însă… situaţia dumneavoastră, cum să spun… vreau să… abia mai bâlbâi Lazăr, care ţinea morţiş să nu se curme această convorbire, atât” de neaşteptată, atât de delicioasă pentru dânsul. Aceste vorbe pe care i le

rostea o femeie frumoasă şi cochetă şi care tocmai pentru tonul lor mustrător şi şăgalnic i se lăsau ca un balsam în sufletu-i bicisnic!

Ea-l examina acum cu o stăruinţă care-l înroşi de sus până jos şi-l făcu să se refugieze cu ochii spre pământ la micile vârfuri ale pantofilor ei şi la gleznele subţiri şi parcă goale în ciorapii deschişi şi atât de transparenţi că i se păru că-l bravează şi-l măsoară şi aceia, alungându-i sufletul de pe buze.

— Ah, vrei să spui că… pentru că eram în divorţ… s-ar fi interpretat că… Aci tonul ei deveni deodată zeflemisitor, într-atât că dacă s-ar fi putut, el s-ar fi încolăcit în sine ca un melc.

— Într-adevăr, tocmai asta, tot încerca el să îngăimeze – şi acum i-era atât de ruşine că putuse să se gândească acolo şi chiar să-i mai destăinuie şi ei un gând atât de josnic, şi încă într-un mod atât de lamentabil, că îl cuprinse o mare furie pe sine însuşi.

— Vezi, vezi că poţi să mergi chiar până acolo cu gândul… Vai, timidule domnule Lazăr, acum văd eu: mi se pare c-am avut de-a face cu un mare prefăcut! Şi amenințându-l cochet cu degetul râse cu mare poftă; lui i se păru răutăcios şi ironic.

Vrei să lămurească, să îndrepte, dar buzele i se mişcară în sec şi nici măcar nu avu sunet noua lui bolboroseală. Însă simţi cum sufletul i se răscoală şi devine mai dârz în faţa situaţiei. Acuma o făcuse, o făcuse. Cel puţin să profite până la urmă de obrăznicia lui! Şi cu un curaj pe care nu şi-l cunoştea, îşi lăsă ochii acum cu ştiinţă şi voinţă pe gleznele ei şi chiar îi ridică mai sus pe arcul pulpelor, oprindu-i bărbăteşte tocmai în tivul rochiei.

— Dar te rog… mai uită-te şi la mine, pentru numele lui Dumnezeu…

Ridică desigur capul în sus, dar în ochii ei tot nu parveni să se uite…

Ea chicoti uşor şi chicotul ăsta parcă înciudat şi strein i se înfipse tăios şi adânc, în suflet.

— Ei, haide, iată, te las… sălbaticule…

Fireşte pleca! Pentru că desigur idioţise subit de nu găsea niciun cuvânt să-i spună... Doamne, dar i-au fugit toate vorbele din gât?... e mut?... i s-a paralizat limba?... Şi cu cea mai mare durere, de parcă i-ar fi smuls ceva dintr-însul cu urnirea ei din loc, o văzu că nu glumeşte. Pleca.

— La revedere...

Şi cu asta i se păru că o piatră grea s-a lăsat definitiv pe mormântul sufletului său. Doamne, dar oare visează? Ea şi-a întors feţişoara ovală şi dulce şi continuă să-i vorbească! Doamne, şi ce-i spune?

— Cred că mâine după-masă, îmi vei face plăcerea să baţi la uşa mea... acum poţi să n-ai nicio grijă de orice interpretare...

Hotărât, este un Dumnezeu, care în sfârşit şi-a plecat ochii şi la dânsul...

— La ce oră?...

Ea râse iarăşi cu toată inima, îndepărtându-se:

— Ah, la ce oră?... Dar la ora la care obişnuiesc oamenii să vină unul la altul, omule.

Iar el rămase ţintuit locului, cu ochii uluiţi de gama multicoloră şi mişcătoare a hainelor ei, cu sufletul pleoştit sub povara propriilor injurii.

— Imbecil... idiot... mizantrop... o... ah...

Andrei Lazăr s-a oprit în antreul cel mic, în faţa uşii care-l încrunta totdeauna. De astă dată pe buzele lui flutura zâmbetul triumfului şi acea nuanţă de dispreţuitoare compătimire, cu care contempli, oamenii şi înconjururile, de cum se întâmplă ca norocul să-ţi surâdă cât de puţin.

Ba acum uşa asta misterioasă îl făcea să pufnească în râsul celei mai clare şi mai sonore batjocuri.

Înfipse cheia dintre singură mişcare în uşa pe care o deschise cu un picior.

Dar înăuntru era întunecime şi mister. Acum însă el nu mai tremura dinaintea acestei umbre dese care-l descuraja de la început, de cum punea piciorul aci, în acest „templu al timpului”, cum îi spunea câţiva ani mai înainte cu religiozitate, mai în urmă cu îndurerată ironie.

Dădu drum şi mai larg râsului, dar se opri deodată şi aşteptă cu frică. O clipă, teama vreunui ecou, care să-i răspundă cu aceeaşi batjocură, îi strânse parcă băierile gâtului. Dar râsul se lipi flasc în mijlocul pereţilor şi odaia neumblată şi întunecoasă nu-i răspunse decât cu mirosul de igrasie şi de aer stătut, care-i intră adânc în nări. Iar prin obscuritatea de amurg iernatic, în ochii ce se obişnuiau se desemna acum masa mare şi pătrată din mijloc, cu ceva prelung şi umflat deasupră-i, acoperit cu muşama neagră, parcă un cadavru enorm pe-o masă de disecţie.

Lazăr crăpă unul din obloane şi apoi ridică acoperământul unsuros, jupuit pe-alocuri, pe care nu-l mai ridicase de mult; îl desfăcu cu grijă, desprinzându-l cu greutate de ieşiturile obiectului ciudat de dedesubt, de care se lipise.

Apăru atunci o harababură de roţi mari şi mici, cu dinţi sau înfăşurate în curele înguste de transmisiune, apoi scripete şi spirale de tot felul, braţe mici de fier sfârşite prin câte-o bombă, şuruburi, ciocănaşe şi Dumnezeu mai ştie ce, totul cuprins şi despărţit prin patru mecanisme în formă de pistoane; iar din mijlocul acestei bizare complicaţii de unelte, o roată mai mare ieşea de pe umerii altora mici, îngrămădite una într-alta într-un mod cu totul neobişnuit şi atât de numeroase încât cea de deasupra părea un sărbătorit dus pe braţe de mulţirrie.

Prin întunericul care să lăsa acum de-a binelea în căderi compacte, ochiul lui cunoscător desfăcu într-o parte şi-n alta a roţii principale osii lungi şi subţiri, cu încheieturi umflate din loc în loc ea stranii braţe de schelet, terminându-se fiecare printr-o cvadruplă articulaţie de negre degete turtite şi groase.

Trebui să mai desfacă un oblon ca fantastica plăsmuire să înceapă de-abia acum să semene din ce în ce mai mult cu o maşină: degetele celor două braţe se îmbinau cu altele la fel, compunând noi sisteme de angrenaje complicate, curele, fusuri, bile, care coborau pe podea, încingeau masa pe dedej Os, spre a urca tot către

arborele central pe partea cealaltă.

Lazăr o privea cu un fel de curiozitate veselă şi ironică, de parcă acum ar fi văzut-o pentru întâiaşi dată.

Degetele lui atinseră una din roţi la întâmplare, o învârtitură uşoară, şi îndată întreaga maşină începu să geamă din încheieturi. Mişcarea se comunică dintr-o roată într-alta până câştigă roata cea mare de deasupra. Atunci cele două braţe se agitară în sensuri stranii şi parcă extatice; frânghiile de pe lângă ziduri se întinseră, drugii de fier pârâiră, osiile gemură. Întreaga maşinărie păru» o vreme în continuă agitaţie „fără ca mâna să-i mai dea vreun impuls.

El o privi atunci instinctiv, cu ochii mari şi lacomi, în care se aprinseră, ca într-o lanternă electrică, scânteile bucuriei. Însă era ceva timid în bucuria asta; slab, care se stingea pe încetul; luând-o înaintea motorului care se stingea la fel.

Privirile lui adulmecară îngrijate spre roţile din urmă, care încă mai mişcau; şi le urmări atent, slabele convulsii, până se potoliră pentru totdeauna.

Când totul fu sfârşit, îşi îmbrăţişă maşina cu ochi îngăduitori, ca pe-o prostie simpatiça, o jucărie ce i-a dominat până dincolo de maturitate viaţa, cu aâaparatoarea-i absurditate.

De astă dată însă nu-i mai ciocăni uşor membrele metalice ca un doctor grijuliu; nu-i mai încercă încheieturile ca până acum, dând aprobator din cap: „Da, da!…” – şi spunându-şi: „acolo trebuie făcută îndreptarea! Osia finală nu mai trebuie să se întoarcă tot în roata cea mare; ea trebuia scoasă de acolo şi pusă în legătură cu…”

Dar cu ce n-a pus-o în legătură! Şi… tot degeaba…

Doamne, şi nu dorea chiar mişcarea veşnică; nu mergea cu visul chiar până acolo! S-ar fi mulţumit doar cu atât: o mişcare incontinuă de câteva săptămâni, zile sau ceasuri, fără ca păcura sau petrolul să-i servească la altceva decât la unsul încheieturilor… iar ca unică forţă motrice: aerul, aerul înconjurător, abundent, inepuizabil, atras meşteşugit din zăcământul uriaş de deasupra în

complicatele pistoane; la un cap pompe de comprimare, la celălalt voinice maşini pneumatice, acţionându-se reciproc… Aerul, omorâtorul lent şi sigur al oricărei mişcări mecanice, el însuşi suflet al maşinii! Fluidul transparent şi elastic, nevăzut şi temut, înviorător ca apa iazului când copiii zefirului se scaldă leneşi într-însul, groaznic şi neiertător când învineţeşte de mânia cumplitului uragan…

Fluidul acesta înviorător şi limpede, ca şi minunata idee a întrebuinţării lui! Atât de înviorător şi de limpéde că de multe ori când se ducea la şcoală, cu gândul aprins de grozava idee, se pomenea tremurându-i în gât vreo adiere de cântec, care la câte-un hârtop ţâşnea tare şi clar, notă răzleaţă şi ciudată, ce întorcea asupră-i privirile uimite ale întâlniţilor în cale. Zâmbea uşor dinaintea privirilor acestora ascuţite şi scormonitoare şi trecea. *9*

Alteori, în nopţi triste, când afară oceanul de sticlă topită începea să se agite sălbatic şi trâmbe furioase de val dau iureş prin fereastra spartă din pod, de alături i se părea că cineva umblă prin frânghiile şi curelele maşinii, ca prin nişte coarde de gigantic contrabas, şi-l apuca toane de spaimă. I se părea că însăşi maşina a început să se zvârcole singură, să bâzâie, să meargă de la sine, la vreun bobârnac al vuitului, pătruns prin coş, prin crăpăturile uşilor sau cine ştie pe unde. Asculta înfiorat şi-n urechi îi pătrundea tot mai mult vuietul mersului de roţi. Se scula tremurând, aprindea lumânărica de pe măsuţă, îşi lua scurteica de noapte pe umeri, trecea prin antreul îngust şi asculta la uşă… Ah, ea mergea cu adevărat… Şi deschidea brusc uşa; cineva îi stingea atunci lumânarea dinăuntru şi atunci urma tăcerea cea mai deplină. El căuta înfrigurat cutia cu chibrituri din buzunarul scurteicii. Scăpăra; şi la lumina pâlpâitoare, carcasa maşinii lucea nemişcată şi posomorâtă în spaţiul rece al odăii.

Dar în seri liniştite, maşina umbla strună sub ochii lui, singură, minute întregi, pe care le socotea cu ceasul în mână şi cu inima umflată de bucurie. Odată chiar, după ce dăduse de mai multe ori brânci roatei principale, ca

pistoanele să se umple de aerul de care aveau nevoie, mecanismul întreg umblă singur un sfert de ceas. Bău atunci de fericire o jumătate aproape din şipul de coniac, pe care-l avea de vreo doi ani în casă şi din care nu gustase până acum două păhărele. Se culcă beat de-a binelea şi multă vreme îi foşni în urechi mersul acela ondulat, lin, odihnitor, de şarpe, al şleaurilor complicate; şi adormi fericit părându-i-se că şarpele acela, cu clulce alunecat, s-a târât uşor, cu foşnetul lui mătăsos, s-a făcut din ce în ce mai mic, i-a pătruns prin ureche şi s-a încolăcit uşurel şi cuminte în creierul aprins de alcool…

Amintindu-şi toate acestea, râse cu voioşie. Maşina cu şuierat de şarpe i se păru atunci că se strânse în sine şi în întunericul din nou stăpân, roatele ei îi dădură impresia de grumaji plecate, de câine umilit şi bătut. Căci deasupra ei se aprinsese râsul drăcos al doamnei Nedan; şi mai de deasupra, dintr-un ungher negru ca noaptea spaţiilor, luciră deodată ca o minunată dublă, nemaidescoperită până acum de niciun obiectiv, grozava dublă neagră a ochilor Zinei.

În urechile lui răsună limpede glasul doamnei Nedan: „Vai, dar eşti teribil… dar, omule, vino la ora când se vine de obicei…” Ah, cât de mică era guriţa aceea atât de zgomotoasă…!

Dar numaidecât apoi râsul clar, cumpănit şi regesc, al doamnei Cornoiu îi luă loc. „M-ai făcut atât de curioasă… Tare aş dori să văd o împerechere de aceasta de safir cu rubin…”

— Oricând, doamna mea, oricând! murmură Andrei, făcând o largă plecăciune dinaintea maşinii. Sunt totdeauna la dispoziţia dumneavoastră… la picioarele dumneavoastră… la minunatele dumneavoastră picioare… pe care le voi săruta, doamnă… pe care le voi acoperi de sărutările mele nenumărate…

Se ridică apoi chicotind:

— Şi tu, mica mea… mica mea… Nedan… nu… Mayro… nu, mica mea, oh, da, Tina, mica mea Tinuţa… o, n-avea nicio grijă, copila mea… cu tine va merge repede de

tot… vai ce repede… o, să nu crezi, mica mea copilă, că te voi uita repede… n-am vrut să spui\ asta… nu… căci tu vei fi pendantul celeilalte… tu, zburdalnico şi drăcoaso… pendantul reginei… care mă va chinui, copila mea… îmi va răscoli sufletul cu ochii ei atât de negri… în braţele tale eu îmi voi reface rănile sufletului meu… Şi ea nu va şti… regina… ea nu va şti unde voi găsi apa dătătoare de viaţă, care-mi va reface rănile şi mă va aduce dinainte-i iarăşi în floarea puterii şi a biruinţii… O, sunt grozav de puternic, copilele mêle… sunt virgin de suflet şi chiar de corp… Numai uitaţi-vă la amanta mea de până acum şi spuneţi dacă n-am dreptate…

Şi izbucni în râs, apoi pocni cu piciorul, în silă, una din roţile de jos: Iată cine îmi macină viaţa… ha, ha, ha!

Şuetul de şarpe al mogâldeţei, însoţit de uruitul surd al roţilor, se porni deodată în întunecimea odăii. Dar Lazăr râse şi mai tare:

— Ascultaţi, frumoasele mele: mişcarea perpetuă… şi ieşi râzând în hohote, însoţit de râsul zgomotos şi drăcesc al Tinuţei, de râsul cristalin şi maiestuos al Zinei.

— Ascultaţi… ascultaţi!…

Dinaintea uşii doamnei Nedan, Andrei Lazăr ezită să ridice degetul spre butonul soneriei, trebuindu-i încă vreme pentru a-şi compune o figură şi o atitudine. Îşi trasă din nou planul intrării şi reconstitui primele cuvinte, pe care le mai modifică de câteva ori.

Şi-şi aminti că-şi impusese punct de conduită: îndrăzneala necondiţionată. La cel mai mic semn din partea ei că vrea să treacă la actul următor, el să fie gata cu piana pe frânghia perdelei.

În sfârşit; nu-l primi chiar doamna Nedan, ci o servitoare, îl introdusese într-un fel de salonaş, cam înţunecos, a cărui mobilă predominantă era un divan scund acoperit de poala largă a unei scoarţe ce se ridica pe pereţi până-n tavan. Iar înăuntru mai era o persoană în afară de doamna Nedan, care se ridicase să-l întâmpine. Era un domn care stătea chiar pe divan; iar lângă el, oricât de închis era tonul covorului, orb să fi fost şi tot vedeai o

groapă cu pronunţată formă de corp omenesc. Şi doamna Nedan punea o suspect de exagerată bunăvoinţă în oficiu-i de gazdă, în timp ce ochii îi sclipeau xnervos şi niicşoraţi, de parcă acum s-ar fi deschis la lumină”.

Aşa că în faţa atâtor împrejurări, planul de acţiune al lui Lazăr se descompusese în stinse şi stângace mişcări şi îngăimeli ce înveseliră repede pe Tina şi făcură pe tânărul, care în sfârşit găsea de cuviinţă să-şi deşire trupu-i înalt şi firav de pe canapea, să-şi despice buzele într-un surâs de superioritate şi îngăduinţă…

— Vai, nu vă cunoaşteţi: domnul Lazăr, domnul Nenoveanu…

— Nu mă mai cunoaşteţi, domnule profesor? răsună atunci o voce cocoşească de impuber intrat cu un pas, doi, în zona bărbăţiei…

— *Ai*} *x* Nenoveanu, tu… dumneata eşti… dar, dragă, ai crescut şi mai mult, de unde să te cunosc…

Şi găsindu-se mai la largul lui, în faţa fostului elev, se aşează cu mai mult aplomb pe un scaun, lângă masa din mijlocul odăii, pe care se trezi bătând repede şi îndesat cu vârful unghiei, spunând lui Nenoveanü, întocmai ca la şcoală:

— Păi, şezi jos, băieţaş…

Băieţaşul desigur nu se grăbi să şadă, de bună seamă pentru a marca la rându-i că vremea băieţaşului şi a şezutului jos trecuse. Se plimbă deci prin odaie, cu mâinile la spate şi căscând şi mai lăbărţat surâsul de la început.

— Ei, şi cum o mai duceţi, domnule profesor?…

Andrei Lazăr trecu cât ai bate din palme cu arme şi bagaje în tabăra lui Nedan: fapta soţiei sale fusese cu adevărat abominabilă… Cu propriul lui elev, şi încă un găligan atât de obraznic! Ce trebuie să fi fost pe sufletul bietului Nedan!… Câtă dreptate n-avea desigur să excludă dintr-un condei, din decursul grav şi academic al istoriei, toate muieruştile ăştia uşurele şi scurte, într-atât de minte, cât şi trup…

— Dar vi s-a închis şcoala, tinere… e vreo molimă ceva la Bucureşti, de ai venit în timpul cursurilor?…

— Molimă?!?... Universităţile (şi studentul apăsă dur pe acest cu vânt) nu se închid pentru molimă... Dumneata *nu ştii*? Ca la universitate: pleci când vrei... vii când vrel... Se vede că ai uitat, domnule profesor, deşi nu-mi face impresia că ai părăsit-o aşa de mult... *

— Oh, nu, se amestecă şi doamna Nedan. Aş paria că oricine n-ar cunoaşte pe domnul Lazăr dinainte şi v-ar vedea pe amândoi împreună, ar crede îndată că are de-a face cu doi colegi... Are o figură atât de tinerească domnul Lazăr... şi nişte v ochi aşa de mari şi aşa de... cum să spun... aşa de suavi, că ai zice doi ochi... de copil...

— Ba te pomeneşti că acel altcineva, despre care spui dumneata, ar zice poate chiar că domnul Lazăr e ceh mai tânăr şi că eu sunt... mentorul său... cânta iarăşi vocea cea cocoşească. Ce-ai zice, domnule profesor, de o astfel de împrejurare...

„Domnului Lazăr îi sticliră ochii de mânie. Cum el nu era însă prompt cu muşcăturile, trebui să se resemneze, mai ales că surâsul mustrător al doamnei Nedan către celălalt îl descurajă şi mairault şi conchise poltron, spre propria-i deznădejde şi scârhă: /.

— Ce să zic... aş fi foarte încântat... mă bucur de eterna tinereţe... * – Dar „eterna tinereţe" îi aduse aminte de „mişcarea perpetuă" şi de motorul lui, acoperit cu muşama neagră. Şi la fel cu muşamaua aceea neagră şi veche, roasă pe alocuri, i se aşeza pe suflet un văl gros de întunecime şi tristeţe.

Andrei Lazăr tocmai se gândea să plece recunoscându-şi zădărnicia sforţărilor şi glorificând în gând pe fostu-i elev. Cu un fel de pizmă admirativă, îl vedea cum exploatează succesul, după ce-i închisese gura şi ciopârţise toată strălucita conversaţie plănuită, în vagi şi înecate răspunsuri de politeţe, monosilabe şi interjecţiuni., Ce vorbe de duh, câtă ingenuitate încet, cât haz! Trebui să recunoască totul cu necaz şi dezgust. Singurul «lucru care-i producea mulţumire, tocmai pentru că-i displăcea atât, era afectarea aceea pe care junele o adăuga glasului său cocoşase, dându-i un răsunet şi mai caraghios. Avea un

anume mod de a-şi răsfrânge buzele – înainte de a vorbi, punea o încetineală calculată în pronunţarea cuvintelor, dându-le în acelaşi timp o nuanţă nazală şi făcând să predomine peste tot un aer de risipă şi nepăsare, de parcă şi-ar fi aruncat vorbele şi ideile ca un fecior de bani gata, pus pe trai, monedele de aur. Şi pe deasupra o atâta siguranţă că aceea ce va spune va fi primit cu plăcere; atâta încredere în sine ca să-şi permită a da drumul cuvântului înainte de a gândi definitiv, pentru ca apoi, împletind vorbe fără conţinut în spumoase divagări, să ajungă din urmă cu ideea completată între timp; în sfârşit, atâta aer de superioritate, când, jonglând cu cuvânt şi gând, izbutea să echilibreze totul, producând plăcerea cea mai de nedescris pe figura doamnei Nedan; încât Lazăr gândi, cu obidă, că a mai încercat să reia o nouă ofensivă ar fi să piardă vremea degeaba.

„Înapoi la odaia cu miros rânced de igrasie… înapoi la motorul cu scripete şi curele”, auzea el o voce, sarcastică, trezindu-i ecouri în capul aiurit şi haotic, în care preidomina acuma, semiobscură, imaginea unui câmp mohorât de înfrângere. Şi-şi văzu limpede soarta de-ntotdeauna, care-l aştepta: străduinţa aceea inutilă şi sigură şi implacabilă nemărturisibilă, ascunsă ca perversiunea avarului, de a căuta lucruri imposibile, de a născoci ceea ce doar elevii întârziaţi visează să născocească şi naivii mecanici empirici. C r /.

Şi uitatul musafir al amintirilor sale îi reveni deodată în minte, după atâta amar de vreme… Era domnul Carol, mecanicul…

Doamna Nedan ieşise şi întârzia afară, iar Nenoveanu, văzându-l atât de distrat, începu să caute într-urii1 album. Aşa că domnul Carol se instală comod în mintea golită de atâtea gânduri; aidoma cum îl regăsea în fiecare an în copilăria depărtată, la moşia unui unchi bogat despre mamă, conducându-i maşinile agricole: un neamţ voinlq? şi uns de păcură, cu un mare cucui negru deasupra ochiului Stâng.

Prinsese mare slăbiciune de domnul-Ôarol, numai

văzându-l cum închide şi deschide şuruburile şi robinetele maşinilor, petpïindu-le furia duduitoare sau făcându-le să turbeze de energié, când da drumul la abur; şi era atât de marţial domnul Carol când făcea lucrurile acestea, iar în ochii lui lucea atâta plăcere; atâta căldură şi mulţumire punea şi arătai pentru meseria lui, că soarta elevului Lazăr Andrei, tocmai nedecis dacă trebuie să ia calea liceului clasic sau real, se hotărâse!

Domnul Carol i-a arătat atunci, după ce l-a conjurat să nu spună la nimeşpi „secretul şi idealul vieţii lui”; i-a arătat un sul de hjrtie pânzată. „Iaicătă aici e planul mişcării veşnice!” i-a mărturisit el. „Aproape totul e construit piesă cu piesă… mai îmi trebuie câteva rotiţela iarnă cred că o să-i dau drumul… Ai să auzi dumneata de mine din jurnale…”

În anul următor, dorenţil Carol i-a arătat numai modificările pe care a trebuit să le sufere aparatul său. „Trebuie să ştii, i-a spùs el, că practica e ùrià şi planul e alta… Dar acum cred c-o să meargă strună!!” Şi-htr-adevăr, în anul al treilea, domnul Carol i-a mărturisit din nou o tainä şi mai mare, că aparatul merge, merge de minune, dar nu ţine decât o singură zi… tot e ceva şi asta… însă el nu se va lăsa până nu va rezolva problema definitiv…

Doamne, cu aceeaşi admiraţie pizmaşe cu care acum ascultă şi urmăreşte pe Nenoveanu ăsta – îşi aduce perfect de bine aminte – a ascultat atunci pe domnul Carol, când acesta, privindu-l cu superioritate, la fel de compătimitoare, cu ochiul de sub cucui, i-a destăinuit că în sfârşit maşina a putut s-o ducă o zi!

Şi aceeaşi tristeţe de acum l-a copleşit şi atunci, făcându-l să se simtă neputincios în faţa bucuriilor vieţii, pe care Dumnezeu le-a rezervat altora mai din belşug conformaţi ca dânsul.

Cum râdea atunci ochiul domnului Carol sub cucuiul cel negru! însă în anii următori – deşi ml l-a mai găsit la moşia unchiului său – n-a aflat nici din jurnale şi nici de nicăieri câte zile a putut să rupă încă motorul. Iar tristeţea

i s-a schimbat într-o dispoziţie cu totul nouă şi desigur, dacă ar mai fi întâlnit, ochiul râzător sub cucuiul negru, de astă dată l-ar fi făcut să se întristeze la rându-i sub strălucirea de izbândă şi de superioritate a propriilor priviri.

Căci elevul Lazăr Andrei învăţase mecanica şi văzuse în sfârşit că piesele bietului maşinist nici n-au putut să se urnească şi se vor împiedica întotdeauna de rezistenţa celorlalte piese ale aparatului şi mai ales de aerul înconjurător. Ar fi ţinut mult să-i spună toate acestea, numai pentru a vedea ochiul mic, strălucitor, pe faţa aceea mohorâtă, stingându-se de moarte în lupta controverselor mecanice, pe care i-o pregătise. Pe când ochii lui aveau să păstreze pentru ei lumina găsită în ochiul învins; pentru că tânărul elev de liceu găsise el secretul misterioasei mişcări.

Lazăr surâse cu duioşie la amintirea entuziasmului său de atunci. Şi se ruşină grozav de zelul profesorului de mai târziu care, cu toate avertismentele şi ironiile atâtor cărţi devorate, cheltuise bani şi viaţă pentru realizarea idealului unui biet domn Carol agramat şi ţicnit!

— Eu o să cam mă duc, tinere…

— Ah, plecaţi, domnule profesor, se arătă surprins tânărul Nenoveanu, lăsând albumul şi neputând opri ca o scânteie vie să-i scapere în priviri.

Lazăr plecă fruntea; avusese impresia luminii din ochiul mecanicului dispărut.

— …Doamna Nedan. (tânărul ăsta pronunţă cuvântul „Nedan” cu o sadică voluptate, constată Lazăr) … a întârziat pentru că… (asta e chiar obrăznicie să scuze el pe doamna Nedan).

— Pentru că probabil a avut nevoie să întârzie, tăie scurt Lazăr, însă el citi în tonul batjocoritor al celuilalt că măgarul înţelesese la fel ca şi dânsul: doamna Nedan voia să se descotorosească de unul din ei; de cine, anume, nu era greu de dedus.

— …Pentru că încă de acum zece minute a răsunat de mai multe ori soneria… şi probabil cineva a oprit-o la uşă…

Lazăr îşi aminti vag că auzise o sonerie, dar rămase tot la convingerea lui, întrucât de atuncea trecuse destul de multă vreme.

Şi părându-i-se că insistă asupra amănuntului, ca să-l facă să se grăbească, îl asigură muteşte: „Bine, îţi cedez poziţia… Dar vei pleca tu la Bucureşti… Să vedem când te vei întoarce…”

— Dar, îl întrerupse repede din războinicele planuri Nenoveanu, cu enervanta-i voce cocoşească, rară şi dulceagă… domnul profesor Nedan… oare ce mai face dânsul…?

Andrei Lazăr nu ştiu dacă trebuie să se supere formal sau să reţină încă furia în nodul gâtului şi să şfichiuiască în sfârşit pe obraznic cu o vorbă bine simţită. Se decise pentru alternativă din urmă. Şi grăi repede:

— Domnul Nedan? Domnul Nedan este cât se poate de fericit… el… el… cum să spun… s

— Vreţi să spuneţi că e fatalist ca un vèritabil profesor de antichităţi şi se resemnează repede cu de toate…

— Ba ceva mai mult… surâse cu adânc înţeles Lazăr. Şi pe când căuta că găsească o formală şi mai explicită, din care să se învedereze că Nedan nu numai că s-a resemnat, căci n-avea de ce să se resemneze, ci dimpotrivă că e chiar satisfăcut, Nenoveanu continuă rânjitor şi cinic:

— Domnule Nedan a fost profesorul pe care l-am iubit cel mai mult şi care m-a iubit de asemeni. Nenorocirea e că acum eu îi păstrez aceleaşi sentimente, pe când dânsul… în sfârşit… are toată dreptatea… Vă rog să mă credeţi că m-au pedepsit teribil mustrările mele…

Ah, acH-a vrut Lazăr să ajungă. Va să zică băieţaşul crede cu tot dinadinsul că a lăsat tragedii pe unde a trecut? Haidade… asta trebuie să i se scoată din minte şi încă zdravăn de tot, cu cleştele!

— Nedan, dragul meu băiat, împrumută Lazăr tonul dulceag al convorbitorului, îţi păstrează cele mai bune sentimente şi chiar te preamăreşte…

— Vreţi să spuneţi…

— Nici mai mult, nici mai puţin că Nedan ţi-e foarte recunoscător…

Fu rândul lui Nenoveanu să pară încurcat…

— Recunoscător… Doar?…

— Îndată/ce te va întâlni îţi va proba asta…

— Curios… l-am întâlnit de mai multe ori şi mi-a întors pur şi simplu spatele… deşi m-aş fi aşteptat la o deschidere de ostilităţi în toată regula…

— E şi aceasta o probă…

— Poate! mai ales dacă dumneata o afirmi cu greutatea care caracterizează spusele dumitale, rânji celălalt cu şiretenie triumfătorului Lazăr… Dar tocmai pentru asta – continuă el aproape râzând – cred că e natural să punem şi pe doamna Nedan în curent cu informaţia dumitale… e cea mai indicată s-o afle…

Lazăr tăcu câtăva vreme speriat de-a binelea:

— Nu sunt de părerea dumitale, ar fi o indelicateţe… putu el în sfârşit să articuleze, depunând sforţări pentru o cât mai consistentă aparenţă de calm.

— O indelicateţe!… indelicateţe înseamnă mai degrabă a vorbi, în lipsa ei momentană şi încă în casa ei, despre lucruri care se referă în primul rând la dânsa.

Înghiţind de mai multe ori în sec, răpus, Andrei Lazăr îşi cercetă pe sub gene adversarul. Văzu pe faţa lui satisfacţie deplină şi răutate. Partida era deci pierdută, şi definitiv. Căci a se apuca să lămurească acpm pe doamna Nedan de preferinţele fostului ei soţ pentru femeile înalte era să întindă şi mai mult pata de cerneală; şi apoi simţi lămurit că n-ar mai avea nici putere. Se simţea zdrobit de parcă ar fi fost bătut. Aşa că primul gând salvator îi fu la pălărie. Îşi aduse aminte că a lăsat-o în antreu… Dacă ea întârzie să vină, ar putea să se scuze prin Nenoveanu…

Îi ţintuiau însă pe scaun ochii de viezure ai aceluia; oare ar ptţtea suporta sfredelitorul lor licăr, în faţa acestei atitudini de lăsitate?…

„Paşi uşori au fâşâit dincolo de uşă…

Doamna Nedan a intrat şi priveşte discret la Lazăr şi-n ochii jsi luceşte o mare fericire, pe care ar vrea parcă. să

i-o comunice, cu privirea lor stăruitoare.

Nenoveanu rânjeşte sarcastic, iar Lazăr a îngălbenit şi s-a făcut mic, atât de mic, că nu mai are loc unde şi ce să mai cugete…

Ah, iată, celulele înţelegerii au început să se dezghioace şi acolo în mijloc şi-a făcut loc o idee cât un muc de chibrit. A găsit! Va combate cu străşnicie părerile lui Nedan! Va aduce cele mai mari elogii femeii mici, va condamna pe femeia înaltă. Între gingăşie şi statuar va prefera pe cea dintâi. Şi zâmbeşte la rându-i doamnei Nedan. Da, da, va judeca cu cea mai mare asprime statura doamnei Cornoiu şi va întări, cu demonstraţie matematică, tema preferinţei omeneşti pentru *mignon*.

Dar doamna Nedan pusese un deget la buze şi părea că face un semn cu capul spre afară; apoi alunecă doi paşi către dânsul, şoptind:

— Este aci… Sst… Zina… Vine numaidecât…

Din partea lui Nenoveanu urmă o energică scuturare a trupului firav; mâinile lungi se bălăbăniră întâi fără regulă, apoi cu trosnete surde de oase, se repeziră asupra cravatei pe care o strânseră până la limita puterilor, ca un setos de moarte, într-o clipă de neobservare a celor din juru-i, nodul fatal. Apoi tânărul student se ridică, trăgându-şi în jos pulpanele hainei, îşi scutură în oglindă pletele parcă încârlionţate cu maşina. Şi iarăşi îşi trase mânecile hainei, oricât erau de lungi, dar parcă totuşi scurte faţă de mâinile lui.

Tina îl privea surâzând fericită, cum îşi corecta ţinuta, cum consulta oglinda cu coada ochiului, când, pornind din profil, îşi potrivea figura după diferite unghiuri faţă de luciul reflector. Dar era atâta stăruinţă în mişcările astea, atâta încordare în ochii care parcă nu mai vedeau pe nimeni altcineva în juru-le; îţi da într-atât impresia candidatului ambiţios care a ajuns în sfârşit înaintea examenului hotărâtor, că raza din privirea Tinei pieri, lăsând în locui ceva tern şi vag, o undă enigmatică şi fixă.

Lazăr contagiat de febrilitatea pregătirii celuilalt îşi pierduse iarăşi cumpătul, pe care i-l dăduse vestea că

Zinuţa este aci. Într-adevăr – socotise – ea fiind de faţă de bună seamă că *secătura* nu va mai aborda problema femeii înalte.

Tinuţa spuse că doamna Cornoiu face alături o scrisoare pe care şoferul avea s-o ducă undeva, timpul cât ea va rămâne printre dânşii. Dar de ce Tinuţa când intrase să-i anunţe sosirea se uitase cu înţeles la el…? De ce nu se uitase tot astfel la Nenoveanu, care nu-i atrăsese privirea decât cu agitaţia vădită ce-i procurase vestea?… Şi, Doamne, de ce doamna Nedan l-a invitat tocmai astăzi la dânsa, când ştia doar, de bună seamă, că acolo va fi Nenoveanu…

Nu se poate! fericiri din astea nu i-au fost dat niciodată să aibă, ca să mai poată crede în ele…

Stelele, care-i râdeau în obiectivul lunetei, i-o spuneau adesea, când, ameţit de marea veşnicie, relua iar firul complicatei maşini. Era tot prevăzut şi calculat în aparatul ăsta mizerabil, tot, până la cele mai neînsemnate rezistenţe; tot, până la cele mai infinitezimale fracţiuni. Rezistenţa aerului, gravitatea, frecarea pieselor între sine: totul era contrabalansat în mod ingenios şi-n proporţii de-o delicateţe neasemuită.

Şi totuşi, roatele acelea când erau puse în mişcare nu se învârteau niciun sfert de ce-aş complet… căci stătea desigur ceva acolo, între ele, ceva foarte mic, foarte neînsemnat, un himica aproape… un prichindel nevăzut şi afurisit, care-şi bătea joc de el!

Iacă şi acum, 1 aşa cum se petrecuseră lucrurile, era evident că aducerea lui aci fusese pusă le cale. Cu toate astea, el nu credea. Fusese totul o pură întâmplare. Drăcuşorul cel mic din maşină îl trăsese şi-n acest} nou cuibar de iluzii, ca pe urmă să-i dea iarăşi râzător cu coada pe la nas…

— Dar mai spune şi dumneata ceva, domnule Lazăr… De când ai auzit c-a venit Zina ai amuţit complet… lasă c-am s-o cert puţin, de-mi amuţeşte aşa musafirii… râse ea cu înţeles, după ce primise drept răspuns doar cuvinte scurte şi distrate la câteva întrebări ce-i adresase lui

Nenoveanu între timp. Ceea ce o făcea încă să insiste către Lazăr:

— Iacă îţi spun un mic secret, făcu ea drăcos, cu degetul la buze şi întorcând capul îngrijită spre uşă... Dar rămâne între noi... Pe Zina pare s-o intereseze persoana dumitale... De mai multe ori m-a întrebat de dumneata... Şi privi înţepată la Nenoveanu.

Lazăr surâse. Dar el nu credea nici acum; haida de... dracul, drăcuşorul cel mic, să se fi dat de partea lui?...

— Tot ce se poate, doamnă... Dar de bună seamă a întrebat întâmplător... nu pot eu să cred că o femeie atât> de frumoasă şi de nobilă ar putea pune o intenţie...

— Ah, doreşti intenţii dumneata, se porni Tina pe-un râs fără pereche, în vreme ce Nenoveanu rânji şi el şi-l privi compătimitor. Iar Lazăr îngălbeni: altă gafă! Şi se înfundă şi mai încurcat decât oricând în pluşul canapelei pe care şedea. Acum ar mai trebui să vină doamna Compiu şi să-i întrebe de ce râd? Ah, drăcuşorul ăsta... drăcuşorul care deschidea supapele lui Maxwell... şi le închide pe ale lui...

Doamna Cornoiu era tocmai la uşă. Râsul Tinei scăzu în zâmbet discret, iar al lui Nenoveanu încremeni. El se ridică brusc, lung cât era, şi făcu un compliment atât de adânc, că doamna Cornoiu nici n-avu când să-i vadă faţa. Ochii ei căutau râzători spre Andrei Lazăr, care se ridicase mic şi smerit, mai degrabă înfricoşat, ca în faţa unui judecător. Căci în râsul ochilor încununaţi de întuneric, el vedea ca într-o fereastră micul lui noroc, care fugea pretutindeni în juru-i, ca imaginea reflectată a unei oglinzi agitate.

— E, ce mai spun stelele, domnule Lazăr? îl îmbărbătă, întinzându-i darnic mâna. Şi-n briliantele de pe degetele subţiri şi lungi el văzu aceeaşi imagine oscilând nestatornică şi râzătoare.

Pe urmă se îndreptă la Nenoveanu, care acum aştepta ţeapăn şi grav. Acesta însă o bravă cu ochii, căci era cu neputinţă ca la vederea lui să nu tresară. O salutase

de atâtea cri, când ea trecea în automobil, cu marea lui pălărie de poet.

aruncând dintr-o singură mişcare pulpanele pelerinei în urmă. Nu se poate ca ea să nu-şi aducă aminte de pălăria şi de pelerina lui!

Da, îl cunoştea foarte fejine doamna Cornoiu: tipul cel înalt, pe care, cândva, îl crezuse să fie chiar Andrei Lazăr. Dar surâsul ei nu-i spuse nici aşa, nici într-altfel. Îi întinse doar mâna moale şi-l asigură că se bucură că-l vede, pentru că Tinuţa i-a vorbit adesea despre dânsul. Şi atâta tot. Pe urmă, se aşează lângă Lazăr.

Dar Nenoveanu ştia el toate mendrele astea! Pe el nu-l putea ea păcăli, oricât ar fi de dibace: era cunoscător. Şi chiar adevărat să fi fost că Lazăr ar fi preocupat-o până acum, aşezarea ei lângă dânsul i se păru prea nu ştiu cum de făcută, pentru a nu-i atribui înţelesuri pe care nu orice muritor le poate prinde dintr-odată.

Nenoveanu strânse buzele ca să-şi surâdă înăuntru cu bucurie şi superioritate. Şi pentru a-i arăta că a priceput-o pe deplin, afectă şi el oarecare rezervă, însă foarte prevenitoare.

Trebuia totuşi un pretext pentru ca lăncile adverse să se atingă... Şi acesta nu putea fi decât Lazăr, cu care doamna Cornoiu se întreţinea interesându-se dacă se pot urmări uşor variaţiunile stelelor cefeide (doamna Cornoiu părea să fi cetit ceva mai mult, în răstimp, asupra subiectului, constatarea care da un a vânt nespus lui Lazăr).

Dar Nenoveanu ştia el ce va să zică acest interes al doamnei Cornoiu pentru cefeide! Ca unul care urmase studii clasice nu se pricepea în materie; iar încercând s-o ia în glumă convorbirea asta, ce i se părea foarte nimerită pentru aşa ceva, surprinsese o uşoară strâmbătură a figurii ei şi bătu cu tact şi răbdare în retragere; era limpede că tema o intriga cu adevărat. Doamna Nedan ieşise iarăşi.

Fu nevoit deci să asculte. Şi pentru că se pronunţau cuvinte ca Andromeda, Perseu, Cassiopea încercă să vireze conversaţia spre mitologie. Oricâtă abilitate depuse însă,

tentativa căzui şi se resemnă să tacă până la urmă, acordând vervei nemaipomenite a lui Lazăr atenţie binevoitoare şi chiar, cât mai vizibil, încurajatoare.

Revenind Tinuţa, lucrurile se mai schimbară: ea se îngrozi de-a binelea de atâtea stele, distanţe şi iuţeli şi convorbirea trebui să se întoarcă pe pământ.

Totuşi, pentru a-i păstra nivelul înalt, propuse la rândui-i poetului să le spună câteva versuri. Mica societate se grăbi să-şi arate interesul cel mai sincer cu putinţă şi rugăciunile se înteţiră. Iar Nenoveanu, după ce crezu că timpul insistenţelor s-a împlinit, ridică deodată ochii spre doamna Comoiu şi începu rar, clar, sonor, să desfăşoare silabe cadenţate. Din când în când boţea buzele şi micşora ochii la jumătate, sublinia profunzimile cu un fel de acolade, desemnate din cap, şi surâdea dulce când versul următor le elucida. Apoi, cu întrebarea care urma, cădea parcă afund în reverie, vorbind ca din depărtările astrelor, din care ceilalţi tocmai coborâseră, şi făcând pauză, după fiecare cuvânt, pentru ca auditorii să aibă timp să facă legăturile, într-o sintaxă atât de complicată.

Sfârşi fără emfază, cu o naturaleţe totuşi prea sever conturată, ca să pară tocmai naturală; ochii, care priveâu prin figura doamnei Cornoiu în gol, rămăseseră câteva momente în suspensie, apoi pleoapele căzură şi capul se plecă în jos.

Ceilalţi se grăbiră să felicite:

— Frumos! spuse doamna Cornoiu.

— Foatte frumos! întări Lazăr, împrumutând înfăţişarea de surpriză şi încurajare a poetului, de mai înainte.

— Admirabil, sublim, se extazia doamna Nedan, care, privind radioasă le cei doi ascultători, părea să-i întrebe: am avut dreptate? – şi n-ai fi putut spune dacă dreptatea asta se referea la versuri sau dacă n-ar fi părut mai degrabă să însemne: aşa e că am ştiut pe cine aleg?

Insistă ca el să mai spună una, „aceea cu pisica”. Dar Nenoveanu părea contrariat că numai ea cerea. Ceilalţi doi nu întârziară însă să se unească la rugăminte, iar el se

porni să-şi recapituleze în minte strofele, mişcând buzele ca în descântec şi punctând rimele cu zvâcniri uşoare din mână; iar când începu tare, avu atâta siguranţă în glas şi atâta siguranţă în victorie, că-n timpulrecitării îşi plimba ochii luminoşi de la unul la altul, iar buzele păstrează până la urmă un rictus voios şi supérior. De asţă dată ascultă propriu-zis numai doamna Nedan. Doamna Cornoiu, fără a-l pierde din ochi şi surâzând la rându-i persistent şi cu aer înţelegător, îi considera cu atenţie chipul, gesturile uşoare, mişcarea buzelor, îşi amintea de pălăria lui cea mare cu care o saluta aşa de larg, când trecea în automobil, şi de pelerina lui romantică. Calculă cu precizie feminină cantitatea de timp pe care i-o acordau ochii lui, şi care întrecea cu mult scurtele popasuri ale privirilor precaute pe feţele celorlalţi, şi constată cu uşurinţă, deşi acum nu mai urmărise firul, iarăşi foarte complicat, al poeziei, că ochi în ochii ei numai se pronunţau accentele şi rosturile mai de seamă ale producţiei.

În vremea asta, Lazăr, care urmărea pieziş jocul acesta mut, ce i se părea atât de elegant – asalturile pline de tact şi de cumpătată nobleţe, dovedind astfel o artă cu mult superioară conţinutului debitat, şi zâmbetul ei care para încă ferm, cu neînţelesul tot mai vag al expresiei – înţelese că partida lui e pierdută cel puţin pe jumătate. Cât de departe se simţea el de această fineţă de curtenie şi cât de stângaci şi nefiresc se văzu, închipuindu-se în gesturile celuilalt, el, omul bârlogului, căutând mahalalele tot mai retrase pentru locuit.: „şi cârpăcind cât mai pe ascuns i-era cu putinţă la maşina-i nerealizabilă pe care, de mult, uriaşi ai ştiinţei o condamnaseră ca neexistentă pe formidabile temeiuri de calcul şi de experimente.

El crezuse totuşi în existenţa micilor demoni ai lui Maxwell. Doamne, dar Maxwell acesta însuşi era un uriaş între uriaşi! Şi apoi chiar Arrhenius, considerabilă personalitate a actualităţii, nu i-a alungat oare ideea fixă ce începuse să-l torture de la o vreme că drăcuşorii aceia, subtile alegorii tehnice, simbolizând încă nâdesluşitele corelaţii ale lucrurilor, ar ar vrea chiar reală existenţă şi n-

ar fi poate alţii decât drăcuşorii nebuniei?

Andrei Lazăr se cutremură şi acum la amintirea acelei idei fixe; iar drăcuşorii râzători, ca steluţele în negrul nemărginit, săriră deodată din adâncuri fugind ca într-un câmp mişcat de telescop. El îi aşează în ordine, alcătuind în minte fantasticele lui teme favorite… Oh, cum ar fi părut de serbede poezioarele băieţaşului ăsta, pe lângă aceste grozave alcătuiri ce-ţi dau fiorul prăpăstiilor de haos…

Însă băieţaşul a realizat ceva… asta e, Andrei Lazăr! … a realizat… puţin, nimica toată, poftim, dar a realizat… pe când tu ai rămas aplecat stupid pe muchia prăpăstiilor din haos…

Poezia cu pisica era ceva mai lungă: când se termină, Andrei Lazăr crezu că descinde în mijlocul vieţii adevărate, cea plină de fapte şi lucruri; şi îşi păru lui însuşi strein şi orbit ca o vietate subterană scoasă în lumină.

Doamna Comoiu surâdea; nu mai avea nicio îndoială. Şi-n mintea ei făcea doar o reflecţie: biata Tina!… De mai multe ori în timpul poeziei ochii ei fugiseră spre Lazăr, care i se păruse profund transportat, ca un copil ascultând un basm frumos… Hotărât lucru, oamenii ăştia mici au, mai în tot felul lor de a fi, atât copilăresc! Şi îşi simţi sufletul muiat de duioşie pentru micul astronom spre care se răsfrânse apoi, cu toată puterea, neostoiatul ei sentiment de ocrotire. Iar în vreme ce felicita călduros pe Nenoveanu, al cărui aer de modest biruitor o amuza zdravăn, îşi aminti nespus de înciudată de curiosul ei corespondent anonim din ultima vreme, care cu mare lux de amănunte de plastică, anatomie şi mai cu seamă de arheologie, îi demonstra că adevăratul stăpân al pământului fusese oricând femeia, femeia înaltă, autoritară, dominatoare, iar aşa-zişii eroi ai timpurilor n-au fost decât nişte biete creaturi slabe şi păpuşeşti, care au jucat după gustul şi cântecul ei. Concluzia: femeia, pentru a se conforma firii, trebuie neapărat să dea la o parte, să distrugă pe cel ce se încumetă să-i dispute puterea, ca pe-un uzurpator nevrednic şi neputincios, şi să facă loc în

inima ei celui mic, celui slab, celui care-şi pleacă fruntea şi-i recunoaşte umil tăria pentru a putea trăi unicul sentiment mare, adevărat, ce zămisleşte normal într-însa: dominaţia; pe când iubirea, admiraţia, deci supunerea, e de natura bărbatului.

Ea zâmbi la amintirea acestor absurdităţi, aprobând, întru totul pe deasupra, laudele pe care doamna Nedan le făcea poetului său. Dar lui Nenoveanu nu-i scăpă că ea zâmbeşte unui gând interior şi, găsind că acest gând nu poate fi decât în legătură cu pisica lui, avu în adâncul toracelui o scuturătură de triumf.

.» „t

În zilele în care Una îl primea de obicei, Nenoveanu nu mai întâlni la dânsa nici pe doamna Cornoiu, nici pe Lazăr. La început, desigur nu văzu nimic nefiresc într-asta, dar pentru că întârzierea Zinei de a-şi vedea prietena se lungea prea din cale-afară, o bănuială prinse să-l încerce. Şi fără să se cumpănească prea mult între îndoieli, sună la uşa doamnei Nedan într-o bună zi, d, în puţinele pe care dânsa spusese că le consacră drumurilor prin oraş.

Parcă fu un făcut: cei doi erau acolo. Ei îl primiră fără nicio surprindere, ba chiar cu prea multă plăcere; iar Lazăr îi păru cu totul dezlegat din bicisnicia sa de mai înainte.

Dar după prea puţină vreme un ţârâit scurt de sonerie vesti pe doamna Cornoiu că maşina a sosit; ea – şi luă îndată ziua bună, regretând – cu acea delicioasă vioiciune, cu care ştiu să regrete femeile frumoase – că pleacă aşa curând.

Nenoveanu o urmă puţin împreună cu Lazăr, deşi acum Tina îmbia pe cel dintâi cu vorbe şi mai ales cu ochii să mai rămâie. Se gândea totuşi c-ar putea afla ceva mai degrabă de la Lazăr, prea uşor la gafe ca să nu se trădeze: „Mă duc... mă duc... iartă-mă!... Ştii... în treacăt şi eu... sunt foarte ocupat”...

Dar Lazăr era complet ermetic şi Nenoveanu nu-i putu smulge decât îngăimeli şi cunoscuta lui expresie de la catedră, când privea cu ochii holbaţi deodată şi lovea

uşurel, cu creionul de metal, în masă: „Bine, bine, băieţaş… da, da băieţaş… Mda… Treci la loc băie… adică… pardon… La revedere, domnule Nenoveanu… sper că voi mai avea plăcerea să te văd”… şi dispăru pe prima stradă, care i se oferi pentru despărţire, deşi nici drumul către centru, nici al şcolii, nici al loctiinţei lui nu era într-acolo…

Era vădit însă că voia să rămână singur cu gândurile lui, căci tot timpul mersului împreună un zâmbet dulce îi fluturase pe buzele pe care şi le frământa necontenit una într-alta, un zâmbet parcă de nespusă, de neaşteptată, de uluitoare fericire, o expresie prea deschisă ca să nu poată fi remarcată de la prima vedere. Şi pe urmă distracţia asta fără margini, zăpăceala. chiar: „treci la loc băieţaş”, în sfârşit stinghereala Tinuţei, când intrase, *toafie* sfârşiră prin a copleşi pe Nenoveanu de gânduri sumbre. Totuşi, primea lupta şi-n asemenea condiţiuni şi, luminat de-un nou şi ingenios plan de război, se întoarse ferm la doamna Nedan.

Iar Lazăr rătăci îndelungă vreme, prin străzile cele mai necunoscute, străbătu mahalalele, răzbi în locurile suburbane şi ţărăneşti, unde constată cu satisfacţie că niciun câine nu-i mârâi măcar în cale-i, deşi se întâlni cu câţiva dulăi de seamă. Ceea ce denotă, fără posibilitate de îndoială, că trăgătorul acela de sfori al păpuşilor omeneşti ascuns cu cortegiile lui de drăcuşori, cine ştie – poate dincolo de vârtejul de foc al nebuloasei răsucite din Câinii de Vânătoare – luase altă consideraţie faţă de dânsul.

Ceva, ceva s-a întâmplat în orice caz în nemărginit, căci pe buzele lui persistă încă senzaţia aceea umedă, parfumată; delicioasă, a sărutului, a primului sărut, pe care doamna Cornoiu îl pusese pe neaşteptate pe gura-i arsă de sete şi de sfială.

El era acum sub bolta cerului cel larg al câmpului pe care soarele apunând îl săruta de asemeni; sub acest mare şi larg sărut al lumii el asculta tăcerea liniştitoare a ţarinilor încă negre şi urmărea cu ochii, acum neferiţi, cum globul roşu aluneca dincolo de pădurile depărtării. Putea privi soarele în faţă acum, căci minunea minunilor se

împlinise… Cea mai frumoasă femeie din oraşul ăsta… Şi ea, ea singură…

Târziu seara, când fu înapoi în oraş, i se păru ceva neobişnuit pe strada. principală, iar departe, în faţa cofetăriei Garoescu, unde se afişau telegramele urgente ale gazetelor din Bucureşti, văzu, în lumina puternică a becurilor, strânsă lume multă.

S-a întâmplat ceva desigur! Vreo revoluţie prin Portugalia sau cine ştie… Sărmanii, bieţii oameni, cugetă el, cu cea mai sinceră înduioşare, cum mai pot ei să se încaiere şi să se ucidă, când remediul e atât de aproape de fiecare!

Grupuri se desprindeau încoace sau se duceau încolo, complet nepăsătoare; dar într-urţul ceva mai numeros, care-o apucă la vale, pe strada Fraţilor Buzeşti, un individ burtos şi bine îmbrăcat gesticula zdravăn şi protesta vehement.

Pe lângă Lazăr trecură doi care comentau:

— Acum dacă vin ei, poate intră şi Cornoiu…

— Cert…

Va să zică, a căzut guvernul!

Şi deodată simţi umplându-l o curiozitate, o nerăbdare, pe care nu şi-o cunoştea decât când era preocupat de maşina lui. Iar pasul de la sine se destinse spre vitrina care tăia vad larg de lumină puternică în latul străzii mai puţin luminate.

Telegrama era scurtă: guvernul şi-a depus mandatul. Criza era deschisă. Niciun adaos mai mult, nici măcar un prognostic. Însă era cert că partidul din care făcea parte Cornoiu avea să formeze noul cabinet. În care desigur va lua loc şi Cornoiu. Chiar anonimii care se opreau în treacăt, dinaintea depeşii afişate, vorbeau despre acest lucru ca de ceva firesc şi inexorabil.

În faţa împrejurării celei noi, profesorul de matematici simţi iarăşi nevoia singurătăţii. Voia să-şi pună din nou gândurile la punct şi din nou să-şi traseze planurile pe care le făcuse în rătăcirea lui peste câmpuri. De astă dată o luă drept înainte, spre parc. La ora aceasta nu mai

era desigur nimeni pe-acolo, aşa că putea fi fără grijă, dacă, în animata conversaţie cu sine însuşi, avea să-i scape vreun gest inconştient sau vreun cuvânt mai tărişor.

În dreptul poştii centrale, staţiona agitându-se un grup foarte zgomotos, din care ţâşniră două persoane spre cele două automobile duduitoare ce erau de faţă; şi îndată apoi cele două maşini ţâşniră la rându-le în sensuri opuse. Apoi din grup începură să se desprindă pâlcuri, pâlcuri. Lazăr voi să traverseze, dar fu strigat. Nae Inelescu şi Nedan îl încadrară numaidecât…

— Tu ai auzit… întrebă Inelescu.

— Cornoiu la comunicaţii, adăugă celălalt.

— Cum, s-a şi constituit guvernul?…

— A.cum a venit telegrama…

În raza în care intrau, a felinarului electric, feţele celor doi arătau grozav de radioase.

Lazăr se întrebă dacă nu trebuie să se bucure şi el la fel; *şi* amintirea, pentru a-l îndemna la aceasta, îi reproduse cu o prospeţime fără pereche senzaţia întreagă a sărutului Zinei, de parcă ea însăşi, de faţă, i l-ar fi dat din nou… Sărutul doamnei ministru…

Totuşi Lazăr simţea că îl contrariază ceva acolo, înăuntru. Asta i se întâmpla totdeauna, când vreo idee nouă, fulgerătoare, din cale-afară de luminoasă, se oprea deodată, umplându-i până peste margini mintea; asta i se întâmplase de atâtea ori, înainte, când, tolănit pe cuverturile patului, cu ochii sub pumnii strânşi, urmărind schimbările caleidoscopice ale imaginilor ce se formau sub pleoapele apăsate, îşi revedea, piesă cu piesă, maşina lui atât de dragă pe atunci.

Era prea covârşitoare ideea acea nouă, să nu-i vină să sară deodată din patul atâtor îndoieli şi să pornească pe străzi urlând cât îl ţinea gura triumfalul: Eureka!

Totuşi nu se mişca. Aştepta calm şi resemnat. Căci ştia, dincolo de luminile acestea prezente, ceva tulbure, un punct negru şi mic… îl cunoştea de mult… Stătea liniştit acolo, invizibil şi hain… Şi numai că ideea cea mare părea mai de nezdruncinat decât oricare alta şi dezlegând toate

greutăţile ce păreau de nedezlegat, când iată punctul cel negru se punea în mişcare; venea mărunt şi scârbos ca o insectă murdară şi mandibulele lui microscopice lăsau găuri adânci în minunata pânză de aur…

Dar acum, Doamne, acum nu mai era vorba de maşini imposibile! Acum pe buzele lui persista cel mai moale şi mai catifelat sărut, care s-a dat vreodată pe lume! Cum, nu era un sacrilegiu să nu-şi simtă sufletul inundat de cea mai imaculată fericire şi de cea mai delicioasă speranţă?

În odaia din dos a efreiumei de lângă parc, unde Nae Inelescu ştia nişte vin nemaipomenit, Andrei Lazăr petrecu clipe minunate. Toţi drăcuşorii şi micile insecte care-i forfoteau în negura dedesubt a cugetului dispărură deodată şi trebui să mărturisească, spre hazul celor doi prieteni, că abia acum îşi dă seama de ce vinul formează un capitol atât de interesant în poezie şi-n viaţa de toate zilele a oamenilor. I se părea într-adevăr că lucrurile din juru-i şi mai departe s-au limpezit deodată şi-o multiplă reţea de interferenţe s-a topit ca prin farmec, parcă ar fi nemerit să potrivească la ochi lentila adevărului. Hm, nu cunoscuse încă pe acest cumătru alchimist pe domnul Ilie cârciumarul, un rotofei blond, înalt şi voinic, care umblă doar în vestă şi cu mânecile suflecate!

Miraculos om acest domn Ilie! Numai el a fost în stare să restabilească împrejurările la dreapta lor preţuire; chiar fără să viseze măcar despre ce este vorba, a făcut totuşi pe noul său muştereu să simtă de-abia acum cu adevărat ce va să zică să fii sărutat de cea mai frumoasă femeie din oraşul ăsta, şi încă de ea singură, din propria ei pornire!

Şi apoi cât de repede i-a alungat din minte gânduri stupide ca acelea, că noua ei înălţare ar putea fi piază tristă marei fericiri ce i se* vestise; dimpotrivă, l-a făcut să vadă că sărutul cel tainic? Doamne, cine l-ar bănui măcar, în noaptea asta însemnată, în lungul şi-n tot latul marelui oraş – a fost piază bună pentru dânsa şi ea nu va putea uita niciodată acest lucru!

El râde deci cu toată tăria de glumele prietenilor săi

şi, doar din când în când, gândul i se furişează spre amintirea cea fără seamăn de dulce, s-o mângâie ca pe-o comoară ascunsă. Apoi degrabă revine să dea întreaga luare-aminte năbădăiosului ăstuia de Nae Inelescu pe care Nedan nu-l mai scoate din: „Domnul inspector!”

Inelescu îşi mărturiseşte voluptatea lui cea mai de seamă: călătoriile – vagabondajul (cum îi place să spună) şi tot ce ţine de el: tren, maşină, trăsură sau chiar căruţă cât de proastă, având doar unica posibilitate de a se mişca, de a schimba înconjururile, de a preface odată cu orizonturile sufletul.

— „Călătorind eşti însutit tu însuţi!”

Era un deliciu, într-adevăr, să vezi gura plină cu care „domnul inspector” povestea, argumentând.

— …În tren însă am cunoscut cele mai teribile satisfacţii. Mai întâi, eu nu mă aşez într-un compartiment dacă nu e o femeie înăuntru (e de la sine* înţeles că prin cuvântul acesta singur, „femeie”, am vrut să zic: o femeie cel puţin drăguţă). Când sunt mai multe, în mai multe compartimente, şi nu e aglomeraţie, aştept până pleacă trenul şi apoi încep să aplic sistemul eliminării: întâi am în vedere desigur fizicul, dar şi dispoziţia sufletească a exemplarului ales, dispoziţie pe care ţi-o arată îndată prima schimbare de priviri; prefer apoi pe nostima domnişoară, doamnei cu bărbat tânăr lângă ea. Însă cea mai de dorit e femeia măritată care călătoreşte fără soţ; asupra stării lor civile constatările se fac de la început: înfăţişarea generală, inelul de la deget, modul tihnit cu care legitimii se adresează unul altuia… în sfârşit destule alte indicii mai mărunte.

Pe urmă o condiţiune foarte importantă trebuie ţinută în seamă, căci derivă dintr-un neîmblânzit principiu de economic politică: evită cuminte şi practic orice concurenţă care se arată primejdioasă; nu te angaja în luptă decât dacă tot trenul, cât e el de mare, nu-ţi mai oferă şi alte prilejuri favorabile, ceea ce, de altminteri, se întâmplă foarte rar. De obicei însă, când întâmplarea e darnică, mai toţi voinicii se „înfig acolo unde atracţia e mai

puternică. Lasă-i acolo; tu scoboară calm cu o treaptă mai jos; compensaţia îţi va fi neînchipuit mai mare, prin satisfacţia deplină de la urmă. Căci, să ştiţi, femeia are şi ea spiritul ei de observaţie; şi dacă n-are, ghiceşte din instinct. Ea vede îndată după numărul celor care se opresc la uşa compartimentului ei, o măsoară, o cântăresc, sunt gata să intre, totuşi mai încearcă şi alături şi pe urmă nu mai revin, că acolo, undeva, e un lipici mai mare, o pânză de păianjen mai rezistentă decât uşoara reţea a farmecelor ei. Aşa că ţie, care bagi bine pe ochi toate astea şi intri la rându-ţi, o priveşti la rându-ţi, şi-n semn de omagiu ţi-arunci pachetul de jurnale lângă dânsa. – şi apoi, după ce pleci la rându-ţi, revii – arătându-i că tot pe dânsa ai preferat-o, ea se va grăbi şi-şi va da toate silinţele să-ţi arate că n-ai dat greş câtuşi de puţin.

Nae Inelescu se opri ca să considere cu mulţumire pe cei doi foarte atenţi ascultători, care începură să dea semne de nerăbdare, clipind din ochii lor umezi şi măriţi, cu pupilele pline de lumina mustoasă a becurilor, a sticlei şi a paharelor. După care, udându-şi satisfăcut şi îndelung gâtlejul, coţitinuă:

— În sfârşit mi-am fixat casă zic aşa pradă. Şi suntem desigur noaptea, ca să trecem de-a dreptul la cazurile cu adevărat interesante…

…M-aşez în faţa ei, dacă n-am norocul să mă fi nimerit alături. Căci alături fiind, posibilităţile de apropiere sunt mai multe: cotul, umărul, mâna pe toată lungimea ei, piciorul idem; pe când faţă în faţă n-ai decât piciorul şi încă, la început, doar de la gleznă în jos… Dar să luăm acest ca-z ceva mai dificil. Zic: oştile stau faţă în faţă… Te faci desigur comod, te aşezi, să zicem, picior peste picior; ca din întâmplare, piciorul dedesubt e cam în dreptul unuia din picioarele ei… Trenul se pune în mişcare, podeaua începe să joace… piciorul, fatal – şi cu puţină bunăvoinţă – alunecă uşor tot înainte… îl laşi în voie… dar nu de tot, căci este încă lumină în compartiment. Aşa… o foarte lejeră atingere numai se poate totuşi admite deocamdată, mai mult spre a vedea cum se reacţionează

din tabăra potrivnică…

De obicei reacţiunea vine târziu; vreau să zic foarte târziu ea bagă de seamă că vârfurile ghetelor sunt în atingere şi asta de obicei când vreunul din pasagerii ceilalţi se apleacă în jos, cumva… altfel, deşi legănatul necontenit al trenului le-a ciocnit destul de bine, ea desigur n-a simţit… nici tu de bună seamă… dai totul pe jocul trenului… Iar când va trebui neapărat să bage de seamă, atunci îşi va retrage piciorul său foarte puţin sau exagerat de mult… şi într-un caz şi-ntr-altul eşti avertizat că jocul este admis)… în primul caz aştepţi… piciorul fugar va fi adus înapoi tot de leagănul trenului; în al doilea caz, trebuie însă să faci dovadă că nu renunţi; schimbi deci poziţia propriilor picioare, astfel ca să mai câştige din distanţă, şi îndată ce „intenţia ţi s-a evidenţiat… jocul podelei ia numaidecât cunoştinţă de asta şi… restul e treaba lui…

Deci primul punct e câştigat… aştepţi deci stingerea lămpilor, ceea ce nu va întârzia să se întâmple, graţie vreunuia din copasagerii somnoroşi…

— Dar dacă, întrerupse Nedan, piciorul advers nu se retrage nici prea aproape, nici ostentativ prea departe…

— De bună seamă, răspunse Inelescu, nici atunci nu e caml să renunţi… păsărică e neştiutoare, asta e totul., datoria ta e să-i trezeşti priceperea ca să vadă modesta ta intenţie… asta e tot… încolo, cum spun, podeaua legănată a vagonului e promptă în a duce mai departe operaţia: „Şi nu trebuie prea mare bătaie de cap, ca mititica somnoroasă să priceapă ce are de făcut…

Dar să expun exemple…

Şi-n ascultarea din ce în ce mai încordată a celor doi, exemplele abundară; Nae Inelescu avea un şart al lui, care da un farmec deosebit povestirilor, pe care toţi erau de acord că le trăise, cu toate că-l ştiau destul de bogat în fantezie. Doar fusese surprins în atâtea ipostaze, pentru a mai putea fi bănuit că ar da înapoi de la vreo năzbâtie…

După mai multe povestiri, sfârşi cu un adevărat imn

pentru călătoriile nocturne cu trenul…

— …mai ales după război, fraţilor, când ajunsese bietele trenuri în halul pe ca-e-l ştiţi şi când pentru a-ţi face loc în vreun compartiment trebuia să intri pe fereastră!… Eh, Doamne, frumoase vremuri cu mizeria aceea. Toţi blestemau, înjurau sau gemeau resemnaţi în nădejdea unor timpuri mai bune; numai unul din tot trenul acela ofta într-adânc de fericire… căci el ştia să-şi aleagă locşorul ce-i trebuia… Mic, aşa cum îl vedeţi, ştia să se strecoare acolo unde un instinct – pentru care totdeauna a fost recunoscător lui Dumnezeu – îl ducea cu rară siguranţă… Probabil tocmai pentru că nu cârtea contra Celui de sus şi era unicul ce aducea chiar elogii Domnului, rugându-l. să ţină lucrurile tot astfel şi mai departe… Oh, Doamne, Doarrene, de l-ar fi ştiut pe el ceilalţi din tren… dar cine putea ghici sufletul acestui mărunţel, strâns cobză între două baiadere!

Bietele femei, cum apăsau ele de duios dintr-o parte şi dint. r-alta în noaptea aceea cumplită a compartimentului; cum fiecare îmi ţinea cu străşnicie câte-o mână pentru a nu înainta prea mult pe sub pledurile grele; cum cea din dreapta a lăsat în sfârşit capul pe umărul meu în cnip de recunoaştere a victoriei; cum cealaltă, mai dârză, văzând că mâna-mi ţinută mai la carantină o părăseşte de-a binelea, pentru a sări cu folos în partea cealaltă, s-a repezit asupră-i şi-a tras-o înapoi cu o furie de leoaică adevărată, căreia i s-a răpit puiul… Oh, dulce şi sfântă încurcătură… Cum… cum să te împarţi?…

Şi Nae Inelescu, după ce arătă cum, cu o foarte complicată şi palpitantă abilitate, a putut să împace amândouă rivalele – fără ca niciuna să nu prindă ştire de cealaltă, deşi pe sub pleduri nu o dată s-au apucat de mână între ele – dându-le pe nesimţite întâlnire fiecăreia în parte, pentru zile şi locuri anumite; după ce sări apoi în alte trenuri, unde avu alte bucurii, dar şi unele decepţii, care nu numai că nu l-au descurajat, dar, dimpotrivă, cărora le găsi un farmec la fel de minunat ca şi succeselor… Nae Inelescu începu să fredoneze concluzia,

cu vocea lui tremurătoare şi metalică, considerând banalul cu aceeaşi bunăvoinţă şi simpatie cu care era amator de extravagant:

…căci *viaţa e u*n v*i-is, un* p*ar*a*di-is…*

Dacă ştii să-i găseşti…

Apoi cântă câteva arii de operă, trecu la operetă, se prezentă dinaintea lui Lazăr şi-l invită cu un compliment la dans, smulgându-l de pe scaun înainte ca acesta să accepte, şi începu să-l învârtească pe scândurile roase ale odăii de cârciumă, pe care tălpile hârşcâiau alternativ după tactul jocului. Partea muzicii o ţinea tot Nae Inelescu, dar de la un timp vocea-i fu înăbuşită de răsuflarea grăbită şi covârşitoare şi, abia mai trăgându-şi sufletul, duse pe Lazăr la loc, constatând cu competenţă că nu prea ştie să joace tocmai aşa bine, deşi Lazăr nu ştia deloc, şi asigurându-l că-l va perfecţiona cu vremea, dacă se vor întâlni mai des, cu toate că şi el însuşi – Nae Inelescu – juca suficient de prost.

— Când se aşezară, Nedan, care-i privise tot timpul dansului, sâsâind melodia prin buzele strânse şi legănându-şi şezutul pe banca, lucioasă, le turnă în pahare, apoi începu la rându-i să clapene ceea ce de-abia-i mai sta pe buzele, jucăuşe de nerăbdare, încă de când povestea Nae Inelescu!

— Necunoscutul, neaşteptatul, fericirea de-o clipă sau de mai lungă durată te pot întâmpina şi fără ca să alergi după ele prin trenuri sau să oftezi după vremuri anormale şi vitrege pentru comunul omenesc! Pentru asta nu-i nevoie neapărat să te mişti într-o sferă c-o rază atât de mare; e suficient să acţionezi şi stând pe loc, adică nepărăsind un oraş destul de întins ca acesta. Cu singura condiţie să acţionezi…

„Să acţionezi”, răsună ca un ecou în capul lui Lazăr… dar ca un ecou îndepărtat şi care părea că se pierde îndepărtându-se tot mai mult, – inutil acum, pentru că acum nu mai era nevoie de imperative, ca în mintea lui să răsară pofte de acţiune. Tocmai: în atmosfera asta, în lumina crudă a becului şi-n lumina spumoasă a vinului, în

mijlocul atâtui belşug de vorbe şi poveşti şi mai ales în dogoarea „vie a amintirii curânde, în cugetul şi-n sufletul lui domnea acum, suverană exclusivă, tocmai această nouă poftă de acţiune, de viaţă, de cântec „de ceea ce e orgânic şi viu, în contrast adânc cu existenţa lui de până acum, ce i se năzărea îngropându-se în ceaţă, uscată şi scheletică, conglomerat de articulaţii mecanice şi inerte, necontenit moarte, rèfuzând necontenit sărutul plin al vieţii.

— Ei, nu, dragă Nae, te înşeli amarnic! ripostă cu aprindere Nedan unei ironii a lui Inelescu, care observase că neaşteptatul nu poate fi găsit decât într-o varietate cât mai multiplă şi mai intensă de aspecte şi, dacă lucrul ar fi posibil, într-o măsură mai râstrânsă chiar în strâmta circomferinţă a acestui oraş; în orice caz, el nu poate fi întâlnit într-o singură şi arbitrară categorie de aceeaşi formă şi dimensiune, deci excluzând aprioric orice posibilitate de nou, de deosebit, de neobişnuit şi tocmai prin asta de neaşteptat.

— Auzi, dumneata, dacă se poate găsi cumva nou şi neaşteptat în cele cinci-şase prăjini de femei de dimensiuni istorice, ca să nu zic ridicole, câte se vor fi aflând în oraşul ăsta… Trebuie să te cheme Nedan şi să fii profesor de greacă pentru ca să-ţi treacă prin gând astfel de aberaţii.

— Eşti pur şi simplu absurd, ridică din umeri, făcând mină de compătimire Nedan. Parcă nu poate să fie neprevăzut chiar în cei ce te înconjoară şi pe care-i cunoşti doar sub înfăţişarea lor indiferentă de toată ziua… pe când, ia scarpină-i puţin în suflet…

— Scarpină-i dumneata…

— Pentru asta n-am nevoie neapărat de-un tren şi de-o podea ca să se mişte, de zâmbete de încercare, de controlat verighetele din deget sau mai ştiu eu de ce. Există un mijloc cu mult mai comod şi mai civilizat pentru a atrage atenţia cuiva, a-l chema spre tine şi a-l captiva… Există scrisul… scrisoarea…

Întâi anonimă şi pe urmă, cu numele de convenienţă; există poste-restantul, există parcul cel mare şi aproape neumblat de la marginea oraşului şi în sfârşit există

cămăruţa ta ascunsă bine, comodă şi cu două ieşiri…

Nae Inelescu începu să fluiere…

— Şi cu toate astea, dragul meu, te-asigur că mai mult ai fluierat şi vei fluiera tu pe urma mijloacelor tele, decât eu pe urma alor mele…

— Da? Ia uite, dragă Lazăre, la cuceritorul care a avut-o pe doamna Cornoiu, cu mijloacele lui civilizate…

Lazăr avu o bruscă tresărire şi privi îngrozit, când spre unul, când spre celălalt.

— Pune-ţi pălăria în cap, ca să poţi să te descoperi în faţa omului care a avut femeia cea mai frumoasă din oraşul ăsta. Domnul Nedan… priveşte-l: domnul Nedan, nici mai mult, nici mai puţin… Cu toate astea; cu scrisorelele lui, cu acadelele lui stilistice, cu floricelele lui mitologice a atras el în parc pe doamna Cornoiu ca s-o zăpăcească şi s-o aducă pe urmă în cămăruţa lui ascunsă bine, comodă şi cu două ieşiri?!…

— Pe doamna Cornoiu nu, ripostă surâzând molcom Nedan… Nici nu m-am gândit vreodată… He… dar pe altele (aci se lăsă pe spate alene, întinzându-şi. i degetele) de ce să exagerez, nu multe, dar în sfârşit câteva… Şi nu aşa… orice primă întâlnită în vagonul de clasa II-a… Ehe, dragul meu, reluă el mai cu avânt şi mai forte, nu-mi pierd eu vremea cu închipuite şi rafinate ca doamna Cornoiu… sunt în oraşul ăsta destule femei foarte frumoase şi de foarte bună stare, care să întrunească condiţiunile şi dimensiunile acelea istorice de care binevoieşti dumneata să-ţi baţi joc… da, da, poţi să rânjeşti oricât de sarcastic! Te rog să crezi însă că nu ţin deloc să te conving. Ştiu eu acasă dosărelele mele cu scrisorele, fiecare cu cântecul lui, unele cântate complet, altele doar deschise la uvertură… şi-atât mi-a junge… să le ştiu eu.

Naei Inelescu îi aruncă mai întâi desfidări să dea la rând vreun amănunt; pe urmă îl conjură pe prietenia lor, cu mâna pe inimă; dar Nedan refuză net să facă orice indiscreţie.

În vreme ce Lazăr îşi aminti fără să vrea de curioasa dorinţă de mai deunăzi a doamnei Cornoiu ca să-i scrie

câteva rânduri pe un caiet, sub pretext că vrea să facă puţină grafologie, pentru a rămâne apoi pe gânduri câteva momente, lăsându-l foarte încurcat şi făcându-l să creadă cu tot dinadinsul că i-a descoperit cine ştie ce gravă meteahnă…

— Da, dragul meu, continuă cu îndârjire Nedan, încurajat de atâtea rugăminţi; să ştii de la mine că poţi izbuti în amor şi fără a cere să te numească inspector: scrii o dată, nu-ţi răspunde, scrii a doua oară, nu-ţi răspunde, scrii a treia, scrii a patra oară… ei, la a cincea dată, să ştii de la mine că răspunsul tot va veni… Pentru că nu podeaua trenului biruieşte o femeie, ci persistenţa…

— Eh… mofturi… îl opri plictisit Inelescu. De teorii sunt sătul, mon cher; ex*empl*e dacă p…

Şi pentru a dovedi că el e omul exemplelor, goli paharul până la fund şi strigă, trântindu-l pe masă: trăiască noul guvern, trăiască Cornoiu! Băieţi… şi acum să începem uvertura… adevărata uvertură… nu ca, a domnului… Uvertura domnului inspector! Haidem la şantan… eu plătesc…

De la băutura bună şi sinceră a cârciumarului de lângă parc, trecură la sticlele înfundate cu vin strălucitor, dar prefăcut şi cu gust coclit, al negustorului de plăceri din centru. În lumina orbitoare, în zarva mare a noului local, în chiotele stridente ale femeilor de la mese, în clamoarea crescândă a consumatorilor înveseliţi peste fire, în şuierăturile şi râgăiturile dezordonate ale orchestrei, Nae Inelescu declară că-şi inaugurează noua lui carieră, depunând pe altarul Venerei tot ce cuprindeau buzunarele lui şi, ca atare, invită trei fete chipeşe, dintre cele care, în lipsă de parteneri plătitori, ocupau o masă mai lungă şi mai retrasă, zâmbind galeş şi îmbietor spre clienţii singuratici sau privind cu jind la camaradele norocoase, în jurul cărora se dezlănţuia zgomotoasa frenezie.

Andrei Lazăr, care-şi da osteneala să fie cât mai binevoitor cu femeia de lângă dâpsul – o fetişcană înăltuţă şi dreaptă, cu păr negru şi buclucaş, uscăţivă la figură, de sub stratul de fard roz al căreia ţâşnea un neg înnegrit în

chip de aluniţă, cu piept supt şi flasc, dar cu coapse voinice şi dârdâitoare şi cu gleznele fine – se trezi, întru târziu de tot, condus de aceasta pe scări cu miros muced, prin strâmte şi întortocheate coridoare, spre ultimul cât al aşa-zisului hotel de deasupra localului.

Nae Inelescu, care găsise tot timpul în tovarăşa lui, o roşcovană foarte pieptoasă, deşi de statură mijlocie şi cu picioare solide, nici mai mult, nici mai puţin decât un veritabil Tiţian (iar când fură să plece, după trei ceasuri lungi de vorbă, îşi aminti deodată şi o convinse şi pe ea că s-au mai întâlnit cândva de mult, acum vreo patru-cinci ani, în trenul de Caracal), se oprise cu dânsa în parterul hotelului.

Cât priveşte pe Nedan, el rămase să parlamenteze pe întuneric cu madama de la al doilea, care regreta că nu le poate furniza o cameră imediat (partenera lui Nedan nu locuia în hotel), dar că peste cinci minute va „aranja" ea.

Însoţitoarea arheologului, obişnuită cu astfel de întâmpinări, şi se aşezase pe-o canapea destinată anume pentru aceasta, sub un bec chior, ai fi crezut că unicul în tot hotelul. Lazăr o privise în treacăt cu stânjeneală; o, era desigur nemulţumită, căci tot timpyl Nedan o plictisise cu regretul lui, că nu era ceva mai înaltă (deşi era cea mai răsărită dintre toate trei).

— Îmi placi şi aşa desigur; trebuie să-ţi spun însă, că dacă ai fi fost ceva, ceva mai înaltă, erai în adevăr ceva… încât, aceea, exasperată, îl provocase deodată să se măl soare; îl întrecea cu o jumătate de cap…

— Îţi recunosc, făcea Nedan… eu recunosc totdeauna bucuros meritele omului… Dar ia spune tu singură, dacă m-ai fi întrecut cu un cap întreg… spune tu, dacă nu te-ai fi simţit regină?

Iar către ceilalţi:

— Ca să vedeţi psihologia femeii… ea să vedeţi cum mă adevereşte şi cel mai comun exemplar…

Ea îi răspunse, ducându-i paharul la buze şi vârându-i-l cu sila printre dinţi:

— Tu eşti cam *clătit*, micule…

Când coridorul coti spre odaia prietenii lui, Andrei Lazăr îşi mai aruncă deodată ochii înapoi.

Nedan intrase şi el în lumina becului, discutând cu madama; aceasta era o blondă uriaşă şi-n lumină părea oarecum tânără; numai aşa îşi explică Lazăr aprinderea cu care colegul său vorbea cu dânsa, ca un copil mic cu mama lui. Cealaltă stătea tot pe canapea, întorsese cu disp-l capul încoace, îl proptise în mână şi, când Lazăr privi la dânsa, îi trimise o sărutare…

Andrei Lazăr se apără cu mare meşteşug de sărutările femeii cu care se retrăsese. Nu voia nici s-o jicnească, dar nu voia nici ca gura ei cu miros de tutun şi de droguri ieftine să profaneze amintirea sărutului celuilalt, care i se păruse că a întors cu putere resortul existenţei lui. Ea simţi că el se fereşte, aşa că nu-l ajungea cu buzele decât pe obraji, pe frunte, pe păr; el se prefăcea că se gâdelă şi chiar trebuia să râdă prosteşte la atingerile ei, ca s-o convingă. Dar femeii îi plăcea aşa de mult figura lui de copil, că încăpăţânarea aceea o îndârji şi-o indignă.

— Pe mine câţi n-ar da mult să mă sărute, protestă ea. Şi oameni foarte bine, nu aşa… Eu am avut pe domnii cei mai bine d-aici din oraş, da, da, s-o ştii dumneata!… Dar pe niciunul n-am sărutat… pe niciunul n-am lăsat să mă sărute, îi puneam pe loc la respect: „Domnule, dumneata îmi plăteşti corpul, nu sufletul!” Şi pe urmă: „… Buzele, domnule, sunt cele mai sfinte… Prin ele iese sufletul omului…”

Lazăr ascultă uimit şi neîncrezător pe prostituata asta, care, răzimată într-un cot, privea acum în gol şi părea că vorbeşte cu încăpăţânată convingere:

— Da, da… şi numai gura alege plăcutul de scârbă… Chiar şi cele mai păcătoase, tocmai la urmă de tot îşi dau gura… încolo totul e… murdar…

Ultimul cuvânt fu un adevărat scrâşnet. Iar Lazăr stătea încremenit, neştiind dacă ea face acum puţin teatru sau e atât de sinceră pe QÂŢ pare.

— Buzele mele nu-s chiar aşa de sfinte, ripostă el blajin şi căutând să fie cât mai puţin ofensator. Dar te rog

să mă crezi că eu nici pe mama mea nu am lăsat-o să mă sărute, minţi el, foarte mâhnit că trebuie să aducă vorba de mama lui în această odaie şi-n această împrejurare.

Şi din momentul acela, din momentul pronunţării acestui cuvânt, un dezgust iremediabil îl apucă deodată, îl acapară cu o putere năvalnică, de el însuşi, de ceea ce-l înconjura, de ceea ce făcuse, de Nae Inelescu, pe care a avut neşansa să-l întâlnească, de Nedan, de toată noaptea asta murdară…

— Draga mea, continuă totuşi să vorbească-maşinaliceşte şi cu o blândeţe prea exagerată, sub care clocotea o mânie surdă şi subită, o poftă de a lovi… Mă enervează orice sărut… parcă-mi striveşte cineva creierii…

Şi începu să se îmbrace pe îndelete pentru a nu da impresia că se grăbeşte, dar hotărât şi întors cu faţa la perete, ultim adăpost al buzelor, ce-i apăreau şi lui acum cu adevărat lucru nespus de scump şi sfânt, pe care ochiul acela impur şi lacom din urmă-i l-a descoperit şi-l pândeşte…

— Toată\ lumea are astfel de… idibsin… de cum să spun… de displăceri absurde, de care nu se poate debarasa… Şi tu trebuie să ai ceva care… care… să-ţi „facă pe nervi”, cum se zice popular… De exemplu, când se freacă două vase de pământ, mie-mi vine să ţip…

— Dar ce faci? pleci? strigă ea deodată şi-o auzi, în zdruncinul patului, răsucindu-se şi ridicându-se brusc…

— E târziu, draga mea… mâine am oră… la liceu.

— A, tu eşti profesor… Haide, mai rămâi… (Se dădu jos din pat şi veni spre dânsul). Uite, nu-ţi iau niciun ban… Dacă te-am sărutat, asta înseamnă că te iubesc… oricând poţi veni la mine, să ştii, gratis… dar pentru că ţi-am dat buzele mele, trebuie să-mi dai şi tu pe ale tale…

— Nu, nu! trebuie să plec… Dar voi veni desigur… Uite, când vrei… Poftim, poimâine… sau joi… da, da, mai convenabil joi… o asigură el, privind-o consultativ, ca să provoace o diversiune salvatoare.

— Bun! vei veni, dar şi acum poţi dormi foarte bine aici… Am să te las în pace… am să te sărut doar în somn,

dacă zici că-ţi face rău sărutul… însă tu nici nu bănuieşti cum ştiu să sărut… Logodnicul meu, care a murit în război, îmi spusese totdeauna asta… de-atunci n-am mai sărutat pe nimeni… însă tu mi-ai plăcut… stăteai ca o fată la masă… haide, lasă-mă… se ruga ea… Iată, şi pe urmă te las să pleci… ştiu eu că ai să mai vii… fetiţo… Şi-i apucă obrazul cu degetele, strângând cu înfiorare…

— Fetiţo…

El îşi încheia calm bretelele în nasturi pentru a nu părea alarmat de gestul – ei. Însă când vrei să ridice haina întinsă pe scaunului, ea strigă deodată:

— Ştiu de ce nu mă săruţi… Trebuie să fii logodit…

— Ho, ho… logodit, ce-ţi trece prin minte…

Dar ea se aşează în faţă-i ameninţătoare şi sarcastică…

— Ai o logodnică, hai, domnule profesor… De aceea nu-mi răspunzi la sărut.

Şi înainte ca el s-o ia spre cuier, la palton, se repezi deodată la dânsul şi-l apucă de piepţii hainei.

— Ai o logodnică, nu?… Ţi-e scârbă de mine… de cocotă…

El voi să se smulgă, dar ea îl apucase bine; mai voinică decât dânsul, îi dădu drumul doar o clipă pentru a-l apuca şi mai strâns de mijloc. Lazăr se zbătea cumplit, dar mâinile lui nu prinseră decât ghemotoci de cămaşă. Începu să-l împingă spre pat, căutându-i buzele pe care el încă le ferea cu mişcări abile; ea însă îl imobiliza din ce în ce mai mult şi ochii scânteietori şi răi li se apropiau din ce în ce mai mult: gâfâielile aspre li se amestecau. Îl repezi pe neaşteptate, făcându-l să se împiedice de-un scaun, şi-l trânti astfel în latul patului larg; dar atunci foaierele de deasupra umerilor cedară şi cămaşa se lăsă, dezgolindu-i bustul cu sânii moi şi căzuţi.

Aspectul acesta îi dădu puteri să reziste încă, dar în cele din urmă, reţinându-i mâinile cu coatele, ea-i apucă obrajii în palme şi, înăbuşindu-l sub piept, îi birui; el îşi arătă dinţii, dar ea-l încuraja: muşcă, muşcă!

Trebui să-i cedeze şi-şi simţi deodată buzele inundate

de moalele rece al buzelor ei, cu miros de tutun trăsvit şi de cuişoare. Asta era tot ce păstrase ea mai curat.

Sărutul fu lung şi nesăţios…

— Eşti al doilea, al doilea pe care-l sărut… fetiţo…

Şi săruturile se repetară: ea – şi ridica bustul gol spre a savura în deplin plăcerea asta care-o înnebunea; apoi îşi cobora iarăşi faţa lacomă, ca o pasăre răpitoare; iar el vedea cum sânii ei storşi se lăsau şi se ridicau în aceste mişcări de voluptate…

Când îl lăsă, Lazăr rănţase acolo, în latul, patului, şi constată cu surprindere că în mintea lui e un gol mare, pe care-l aştepta să se umple iarăşi pentru ca să se poată ridica.

Ea se întoarse la dânsul, punându-şi altă cămaşă.

— Vrei să rămâi, fetiţo?… Şi se plecă deasupră-i.

Abia atunci el îşi simţi toate puterile şi toată luciditatea, chiar ceva mai mult decât luciditatea: ceva, o lumină vie, o pară de flacără cu contorsiuni de aripi semănând cu cele mai schimbătoare şi mai caraghioase rânjete.

Însăşi ea, femeia asta pierdută, era flacăra din minte care-i rânjea triumfătoare:

„Tu trebuie să rămâi la mine şi la maşina ta!”…

Degetele i se crispară şi se încovoiară… O clipă simţi ceva, o putere mai mare decât voinţa lui toată, în degetele astea subţiri, care-i târau mâinile şi cuget şi voinţă spre gâtul ei mat…

Trebuie să fi avut o înfăţişare atât de înfiorătoare, că ea se dădu înapoi cu ochii holbaţi…

Lazăr se scutură; printr-un astfel de moment nu mai trecuse în viaţa lui! îşi lăsă fruntea în mâini şi rămase zdrobit pe patul cu cearşafuri mototolite şi neschimbate. În clipele acelea se simţi omul cel mai trist din lume. Îi rostea cineva clar şi răspicat în ureche: „Asta a fost tot: un sărut, un singur sărut… Pe doamna Cornoiu nu vei avea-o niciodată… niciodată”… Şi ochii îi lăcrămară…

— Iartă-mă, micule…

Dar glasul ei îi aduse aminte de clipa aceea

neaşteptată, chinuitoare, teribilă; din încleştarea fără seamăn a care: «a de-abia scăpase.

Să fie asta nebunia!

Sări deodată în picioare, o împinse puternic în lături şi, luându-şi din treacăt paltonul, se năpusti pe uşă.

Dar ea-i strigă din urmă, împăcată, şi râzătoare:

— Vei veni… vei veni!…

În coridorul cu bec chior regăsi pe Nedan. Mai departe, în capul sălii, era şi acum madama cea mare şi blondă, bloc enorm de carne albă; cum sta parcă nemişcată în veşmintele-i uşoare şi tot aşa de albe ca şi pielea, părea în lumina nehotărâtă cu adevărat o statuie de dimensiuni supraomeneşti.

Sub bec, Nedan căuta să potolească şi să convingă pe însoţitoarea cu care urcase şi care, indignată peste fire, protesta totuşi cu măsurată vehemenţă, atât cât trebuia numai, ca să se audă, de jos, de la portar.

— Bine, frate, dacă-ţi plătesc…?!

— Eu nu primesc bani de pomană. Eu am demnitate, domnule. Dumneaei e madamă şi nu-i e permis să se amestece în muşteriii altora… Asta e, eu am să reclam la direcţie…

— Bine, drăguţă, dar dacă nu eşti în pierdere, de ce te superi…

— Nu sunt în pierdere? Crezi că eu sunt d-ălea de doi *sutari*! Nu! Nu primesc niciun ban… Mie nu mi s-a întâmplat niciodată să mă lase un client pentru o madamă… asta e.

Din fund, statuia de marmură rosti imperturbabilă…

— Pardon, domnişoară… nu face aşa fasoane… Ca dumneata… am fost eu şi sunt multe, da să vedem, dumneata o să fii ca mine…

— Madamă…?!

— Da… madamă; cred că e un grad ceva mai mare decât al dumitale…

— Aşa… Am să spun direcţiei că dumneata îţi baţi joc de noi în faţa muşteriilor, ca să ni-i iei…

Nedan scoase portmoneul şi mai adăugă ceva la

suma din mână, cu care căuta s-o îmbuneze… Fata socotea suma pe sub sprâncene…

— Uite şi pentru demnitatea dumitale, continuă el împăciuitor… Şi te rog eu, nu mai face caz!… Ce vrei, dragă?… un capriciu…

Şi observând deodată pe Lazăr, care se oprise la distanţă, neştiind pe unde s-o ia, ca să nu fie văzut…

— A, uite Lazăr…

Se duse la el, îl apucă de mână şi-l scoase în lumină.

— Dragul meu, oricât de drăguţă o fi fost prietena ta, dar ca să închei fericit o seară minunată ca asta, iacă îţi recomand pe domnişoara… Ai să petreci cu dânsa clipe strigătoare de fericire… Ca prieten nu pot să nu recomand şi altuia bucuriile prin care am trecut eu… Apoi, scoborând vocea: ţi-o spun pe onoarea mea, continuă el să mintă convingător, e delicioasă… dacă n-ar fi madama asta, n-aş da-o pentru… da-mi ştii meteahna…

Femeia luase banii de la Nedan şi surâdea mieros lui Lazăr, care rămăsese încremenit dinainte-i. Arheologul profită de împrejurare ca să dispară cu madama… >

— Prietenul tăti a fost foarte mulţumit de mine, ţi-o jur, începu şi ea. Dar e grăbit, nu ştiu ce are…

Se apropie de dânsul şi-l atinse cochet cu umărul, în vreme ce ochii i se învârtiră straniu între trăsăturile aspre ale condeiului negru…

Andrei Lazăr era grozav de încurcat; nu pentru că n-ar fi avut destulă scârbă într-însul, dar pentru că nu putea să-i spună asta de-a dreptul şi brutal.

— Nu… Nu… nu că nu… trebuie… e târziu… ştii, trebuie să fiu mâine… dimineaţă…

— O, dacă e numai asta… ripostă ea apucându-i braţul până mâine dimineaţă…

— E imposibil… imposibil, se feri dânsul.

— Nu-ţi plac, micule? rânji femeia răutăcioasă, şi-n semiobscuritatea noului coridor, îngust şi umed în care cotiseră, ochii ei aveau scăpărări ciudate, în năclăiala exageratelor cearcăne artificiale. Se înfigea înţi-însul, după ce-l oprise lipit de zid, şi vocea ei răguşită şi calină avea

ceva amenințător totodată. Andrei Lazăr citea în ea cu teamă pornirea aprigă a prostituatei umilite, respinse şi bete, de a-şi uşura sufletul comprimat prin cine ştie ce teribilă criză de nervi, cu cine ştie ce izbucniri de mânie, cu proferări de vorbe indecente, cu un scandal din acelea care ridică un hotel în picioare, cu vizite de agenţi şi cu procese-verbale încheiate de poliţie. Şi astea toate în noaptea următoare sărutului primit de la cea mai frumoasă femeie din oraş, şi unei soţii de ministru!…

O privea cu frică de moarte, aşteptând explozia din secundă în secundă, ca un luptător surprins la câmp deschis de un proiectil pe care încă nu l-a atins scânteia focosului.

Şi femeia simte starea lui de spirit şi se înfige tot inşi adânc într-însul.

— Aşa credeţi voi că vă bateţi joc de noaptea mea… de pâinea mea?…

— Dar ai fost plătită… uite îţi plătesc şi eu…

— Asta e plată, începuse ea să ridice vocea tot mai răguşită şi mai sălbatică… Dar drept ce mă luaţi voi… de la bordel? Nu ţi-e ruşine, domnule, să-mi spui mie aşa… Să-mi spui mie vorbe d-ăştia?… dumneata ştii cine am fost eu? … dacă mizeria m-a împins pe drumul ăsta, trebuie ca să vă râdeţi de mine… Ce, vrei să fugi?… vezi că strig de se ia tot hotelul după tine… Angajaţi femeile şi pe urmă nu vreţi să le plătiţi…

Andrei Lazăr îşi răscumpără scump libertatea. La urmă, ea-i descoperi capul şi-l bătu uşor pe tâmplă…

— Eşti *fraier*, micule… D-ai şti tu că Fiinţa nu face doi bani pe lângă… mine… Apoi, aşezându-i pălăria strâmb: Hai, du-te… toţi sunteţi proşti… Şi se porni deodată pe un râs zguduitor… Mă duc la Fiinţa, să-mi bat joc… că n-a ştiut cum să te ia…

Dar Andrei Lazăr şi ajunsese la scară; picioarele lui apucau acum treptele una după alta cu o repeziciune incomparabilă…

Când sfârşi de coborât, auzi din nou voci. Crezu că e mai nimerit acum să păşească calm şi sigur pe lângă cei ce

l-ar întâmpina, pentru a brava de la început orice nouă tentativă de jaf… De altfel nu mai avea decât doi poli, pe care-i ţinea strâns, în buzunarul pantalonului, pentru a-i da portarului. Dar auzi tocmai glasul lui Nae Inelescu:

— Asta e Lazăr… Lazăr, stai dragă…

Când se uită spre dânsul, îl văzu apropiindu-se cu *tiţianul* lui; şi fără a mai aştepta o secundă, o zbughi deodată, aruncându-se în goană nebună în noapte; îşi luase pălăria într-o mână, iar pulpanele paltonului plesneau fără curmare. Îşi simţea sufletul pe buze şi abia putea să-şi potolească bătăile inimei cu mâna cea liberă, ca un copil prins în livadă străină.

Abia în largul străzii încetă goana. Deşi pieptul i se umfla să se spargă, totuşi continuă să înainteze grăbit, cu paşii cei mai mari pe care putea să-i facă…

Şi de-abia hăt departe se uită în urmă-i când Nae Inelescu porni să încerce, în aerul dimineţii, una din banalele lui vechituri, cum le spunea chiar dânsul, fără modestie, ci cu vădită dragoste, ca unul ce ştie cât noroc îi aduceau – aşa ca din flaşnetă sau din vremea bunicilor cum erau ele – cântecele pe care le zicea de obicei, cu ochii peste cap şi cu foc de lăutar.

…Ce-m*i pasă de* m-*or trăda*
Buzele ce-oi săruta…
Dacă buzele-s frumoase
Te iubesc cum eşti aşa-a-a…
Mâine mă vei înşela-a-a-a…
Astăzi… eşti *numai a mea…*

Andrei Lazăr se opri, căci Nae Inelescu nici n-avea de gând s-o ia pe acelaşi drum. El traversa tihnit spre bulevardul cel nou, larg şi nelocuit, unde putea să dea în voie drum vocii lui. Îşi ţinea *tiţianul* de mijloc şi amândoi – unul într-altul – păşeau domol şi drăgăstos spre gura largă a bulevardului, în răcoarea vie a dimineţii încă înnegurate de februarie:

Ninon… iată *a sosit…*
Primăvara de iubit.

„Ninon” era numele feminin favorit lui Nae Inelescu.

Andrei Lazăr şi-l aminti cum îl pronunţa cu un patos special, cu o mişcare nervoasă a gurii, când cânta.

Îi venea ades pe buze, căci în afară de Eminescu ştia pe dinafară, în mare măsură, pe Musset; după cum putea să recite pasagii apreciabile din mai toţi poeţii dragostei, români şi francezi. Le potrivea versurile în haina cine ştie cărei melodii de demult sau actuale şi, când tăietura nu se nemerea prea bine, nu se sfia să schimbe accentul, intercalând meşteşugit o silabă nouă sau lungind ori modificând uşor nota buclucaşă. La nevoie, pentru parte din cunoştinţele sale feminine, chiar traducea direct, ajustând totodată, în toiul declaraţiei sau al cântecului; după cum traducea şi-n toiul mersului, după tactul pasului, căci şi când era singur mintea lui măsura, dregea, născocea; iar asta în mod firesc, fără nicio sforţare, fără voie chiar, totul perfecţionându-se cu vremea, prin uzaj repetat şi prin necontenită primenire:

Lasă-mă la sânul tău.

Să uit orişice gând rău…

Să simt inima-ţi cum bate…

Deşi ei sfârşiseră de traversat şi acum trebuie să fi pătruns bucată bună în bulevard, cântecul se auzea clar în pacea dimineţii blânde de februarie. Andrei Lazăr îşi aminti că mai deunăzi aceleaşi versuri sunau altfel:

Vin, o vin la sânul meu.

Să uit orişice gând rău

Să mă-nalţ spre alte căi

Iar şi mai demult:

Să mă înalţ spre Dumnezeu-Probabil el făcea înlocuirile având în vedere însoţitoarele sau poate gradul de extaz în care se găsea în momentul acela.

În prospeţimea dimineţii Lazăr simţi o mare plăcere în constatarea acestei nevoi de înnoire, oricât de ieftine ar fi fost proaspetele găsiri. Era ceva din primăvara care într-adevăr se simţea atât de aproape, că parcă-i miroseai răsuflarea. Şi era într-un contrast atât de net cu trista-i viaţă de sălbatic, că acum, când vocea lui Nae încetă să se mai audă, se simţi deodată singur şi străin în largul străzii

negre şi se cutremură; fără să-şi dea seama, piciorul – parcă de la sine – o luă uşurel înapoi.

Nu-i stăpâni graba, din ce în ce mai crescândă, până ce melodia nu-i intră iarăşi plin şi distinct în urechi. Era o arie matinală, pe care Inelescu nu se sfia s-o zică cu sintaxa-i personală, direct pe italieneşte. (Öin limba aceasta, el mai ştia vreo câteva pasagii din operele cunoscute şi cele trei strofe de pe poarta *Infernului* lui Dante.) Pentru micul *tiţian* însă el nu putea fi, de bună seamă, decât cel mai învăţat şi mai plin de foc băiat întâlnit în cariera ei.

În depărtările apusului, zăvoaiele zăceau în umbră deasă, spre care luna nedespuiată încă de aur se lăsa domoală. Lazăr o contempla melancolic în cunoscător selenografic. Se distingeau uşor: Marea Seninătăţii, a Liniştii, a Ploilor, Oceanul Furtunilor… Ba chiar putu desprinde din bogăţia strălucirii cele două corniţe de umbră, întoarse, ale Nectarului şi Fecundităţii.

Astrul plutea imperturbabil în negurile înălţimilor, în care suflau cu putere prevestitorii zilei.

Iată, avea ceva cu totul deosebit luna asta netrecută prin ochean, tronând peste lumea încă adormită, care nu ştia că vine primăvara. Era ea însăşi umedă de seva nouă şi împrospătătoare, care ţâşnea de pretutindeni: Doamne, nu mai era nimic din luna cea moartă şi stranie din câmpul obiectivului!

Lazăr clătină trist din cap. Inutila lui lunetă! El o luase şi pe ea, ca şi pe spectroscop, ca şi micu-i ochean meridian, ca şi pe ceasornicu-i de secunde, ca şi micrometrul şi toate celelalte aparate pe care le avea – o avere întreagă – doar va prinde din zbor vreo lumină nouă, o rază din misterul mişcării celei mari şi fără de sfârşit de deasupra şi dedesubt, de pretutindeni şi de totdeauna.

Prometeu! râse el de-a binelea şi-şi aminti deodată bustul gol al Fifiţei cu cei doi sâni bălăbănitori, ca o pasăre de pradă du aripile cioante.

La aşa Prometeu, aşa vultur…

Dar râsul îi îngheţă, căci mintea îi alunecă deodată

înapoi, la clipa acea neexplicabilă şi înfricoşetoare, când îşi simţise mâinile duse de o voinţă străină spre grumazul femeii de stradă şi când, prin propriii săi ochi, ca prin două ferestre, văzuse acolo într-însul – de parcă ar fi privit de afară – ceva crunt şi hidos şi teribil, Dumnezeu ştie ce cumplită vedenie atavică…

Privirea i se refugie iar pe lună şi, pentru a înlătura orice altă idee, se îndărătnici să distingă deasupra Mării Ploilor tremurai de contur pe care ar trebui să-l facă eleganta încovoietură din lunetă a Golfului Irisclor.

Acolo, în imaginea întoarsă a refractorului, printr-un curios efect de configuraţie, se pare că pe ţărmul golfului, o femeie se odihneşte pe un *chaise-longue*… O femeie înaltă, goală, cu părul pieptănat greceşte; înaltă şi cu păr de aramă ca doamna Cornoiu… ca doamna Cornoiu goală…

Cum trebuie să fie doamna Cornoiu goală… pe-un chai*selongue… aşte*ptând…

Ha, ha, ha… să dai dracului toate mişcările perpetue din lume, pentru o imagine ca asta… Şi toate imaginile lunii şi ale stelelor… ha, ha, ha… ho, ho, ho…

Râdea din toată inima, tare, exagerat de tare, fără să mai vadă nimic altceva decât ideea lui din minte, privirile îngrozite ale lui Inelescu şi ale *tiţianului*, care, opriţi de această veselie zgomotoasă, îl aşteptau neştiind ce să creadă, cu ce cuvânt să-l întâmpine…

Nu, hotărât nu, nu era nebunia! A merge singur râzând, chiar cu hohote şi gesticulând, asta nu este nebunia însăşi. Ori pe cine poate să-l podidească din senin râsul unei amintiri catraghioase, iar a nu băga de seamă că doi te privesc şi te aşteaptă, a nu-i zări decât abia când te-au strigat, după ce-ai trecut de dânşii, asta se poate întâmpla oricând şi oriunde…

Se povestesc cu nemiluita dovezi de distracţie mai cumplită decât aceasta, pe seama oamenilor complet absorbiţi de o idee şi mai cu seamă a savanţilor iluştri. Pe acestea din urmă, el, Lazăr, le ştia în număr prea mare pentru a mai sta la îndoială dacă a fost nebunească purtarea lui din dimineaţa aceea…

Căci era limpede: dacă se simţea cu adevărat vedenia asta despletită şi cu ochi rătăciţi pe-aci prin preajmă, se putea pune firesc întrebarea: venea *ea* de-abia acuma sau tocmai acuma se gândea să-şi vadă de drum? Doamne, când putea fi cu adevărat nebun? Atunci când anii cei mai frumoşi ai tinereţii îi petrecuse îngenuncheat lângă himera de fier, din odaia mică şi igrasioasă, sau acuma, când ochii lui văd în sfârşit adevărul şi se îngrozesc de trecutul halucinant, iar sufletul i se deschide la viaţa cea nouă şi cea adevărată.

PARTEA A DOUA

Alegerile veniră şi se duseră.

Cete compacte de orăşeni şi de ţărani trecură pe străzi în bâzâit de viori şi-n tact bătut cu brio. În ţambal. Se vociferă cu dragoste dinaintea caselor lui Cernoiu, lui Porumbacu, lui Necşulea; fură huiduiţi cei căzuţi în opoziţie, ca nişte răufăcători şi blestemaţi. Automobile plesnind din puternice motoare, lăsate parcă înadins cu eşapamentele deschise, ca noua putere să se vadă şi să se audă, porniră în goană turbată spre toate fundurile judeţului.

Înfrigurare mare domni în birouri şi-n cancelarii în localuri şi-n sân de familii şi chiar până şi-n sălile de clasă.

Iar într-o seară Nae Inelescu intră la Lazăr cântând un marş triumfal, anunţându-l că peste câteva ceasuri pleacă în cea dintâi a lui escapadă… inspectorească. Numirea îi venise de trei zile. Iar azi i-a venit lui Nedan, noul director al liceului „Banul Mihai”.

— Numai tu, ca un tembel ce eşti, n-ai cerut nimic! Cornoiu ţi-ar fi îndeplinit orice dorinţă… De când ai început să vii la dânsul, ţine foarte mult la tine. Haide, scutură-te, mişcă-te, ieşi din bârlogul ăsta în care ai început să putrezeşti… Cere-i ceva… să-ţi dau eu ideea! Poftim: o bursă, să pleci în străinătate…

Apoi, amestecând frazele cu frânturi de cântec:

— Iacătă, Nedan şi-a împlinit toate visurile… Două dintr-o lovitură!… Întâi, direcţia! Canalia, şi spunea că n-a

cerut nimic… Şi a doua, dragul meu, ştii care!;

— He, he, pe ce lume trăieşti tu, scumpule?… Şi-a găsit femeia mult visată, femeia istorică: înaltă de cinci coţi şi atârnând 130 Idle, la basculă… A găsit-o în sfârşit şi a şi adus-o acasă, ca să nu i-o ia alţii… Dar ştii pe cine? Închipuieşte-ţi, dragă… madama hotelului de deasupra varieteului lui Sfetcu… unde am fost atuncea, de in noaptea când a căzut guvernul… ţi-aminteşti?…

— Iată un om complet satisfăcut… Ei, dar ai văzut-o? … O bahniţă, dragă, un bloc de carne albă şi cu nişte păr roşu… Dar şmecheră a dracului; nu prea înţelege ea cum vine asta cu:

Flora la belle Romaine…
La reine Blanche comme un lys
Qui chantait à voix de sirène
Berthe… au g*ran*d *pie*d*…*
Mai ales asta! Şi pe urmă:
Beatrix, *Aliys…* etc…
Et Jehanne la bonne Lorraine

…cum o dezmiardă ticălosul, fără ruşine, chiar în faţa mea; în sfârşit întreg Villon… însă dama a simţit că aci este lucru mare şi s-a lăsat greu de tot pe el, sărăcuţul… I-a dovedit cu acte că numele ei de origine n-a fost Ani, cum i se spunea la hotel, ci chiar Berta. Deci poftim: Berthe au gr*and pied în per*s*oană*… L-*a* zăpăcit de tot… Şi-ntr-atâta încât îl şi joacă puţintel; femeie experimentată, ce crezi… închipuie-ţi, chiar de faţă cu el, mă copleşea şi pe mine cu atenţiile… însă, mă rog, întrucât mă priveşte… tu ştii principiile mele… într-ale amicilor nu mă amestec… însă să ştii că… (Începând să cânte):

studiul femeii e greu…
K *un demon cu chipul de…*

Te uiţi la costumul meu, nu? se întrerupse apoi numaidecât, deşi Lazăr nu privea decât în gol, revăzând în gând ultimele două întâlniri cu doamna Cornoiu, care avuseseră loc de la căderea guvernului încoace. (La a treia, făgăduită pentru alaltăieri, ea trimisese vorbă Tinuţei că nu poate veni din cauza… alegerilor.) E? Aşa e

că e straşnică tăietura?... Lasă... Ai să mergi cu mine la croitorul ăsta, e fain de tot şi ieftin... Dar de stofă ce zici? adăugă el răsucind pulpana hainei, de-un fel de violaceu închis cu picăţele minuscule albastre şi verzi. Mă rog, nu vorbesc de calitatea stofei pentru că-ţi mărturisesc... nu mă pricep... Nu mi-a plăcut niciodată să-mi asum merite pe care nu le am... Eu sunt omul esteticii. Spune, ce zici, de culoare?

Şi fără a-i aştepta răspunsul, se duse să se admire în oglinda dulapului, împăunându-se pe-o parte şi pe alta şi exclamând foarte încântat:

— Cum face *el*, cum drege cum le dibăceşte că întotdeauna e *chic*...

Andrei Lazăr îşi amintea atitudinea din ce în ce mai fără entuziasm a Zinei, la cele două întrevederi. Buzele lor se căutaseră iarăşi, desigur, dar nu cu setea de la început. Iar cea din urmă oară se sărutaseră atât de fără convingere, atât de fără căldură, încât prevăzuse, cu certitudine, că la întâlnirea viitoare ea va lipsi.

De altfel prevăzuse de mult că drăcuşorii infinitului, demonii lui Maxwell, se vor amesteca şi aci. Şi nu se simţise deloc în putere să activeze cu cât de puţin lucrurile. Stătea alături de ea într-un fel de pasivitate idioată, pe care şi-o contempla cu jale, retrospectiv. Era invadat necontenit de amintirea evenimentelor din noaptea petrecerii şi, dintr-un moment într-altul, aştepta erupţia groaznică a micilor blestemaţi. Aştepta cu inima reţinută; vor năvăli ei – sau ea, Zina, îi va izgoni de tot cu săruturile ei voluntare, cu dorinţa-i sălbatică de a-l scoate din lumea stelelor şi-a mişcărilor fără popas, pe „unde se rătăcise orb şi nătâng şi a-l readuce la cultul ei, la cultul acestui idol magnific şi exclusiv care era grozava ei frumuseţe. Dar Zina, de bună seamă, începea să se răzgândească; nu-i trebuia credincioşi înfrânţi şi izgoniţi din alte temple...

El îşi dădea seamă că, încetul cu încetul, distanţa dintre ei, deşi atât de apropiaţi, a început să crească vertiginos, şi totuşi nu putea face nicio mişcare de împotrivire. Cine-i paralizase astfel mâinile şi voinţa, dacă

nu alaiul acela infernal şi pedepsitor, care nu poate să ierte celui ce pe furiş a vrut să vadă faţa Domnului?

— E… şi ca să te convingi, dragul meu, că într-adevăr hainele astea sunt o curată invenţie, îţi pot împărtăşi că ele au şi repurtat, scumpul meu drag, primul lor succes, deşi nu e mai mult decât de trei zile de când le-am scos de la croitor. Lazăre, dragă Lazăre, sacrul iatac al doamnei Cornoiu şi chiar augustul ei, pat au fost profanate… Mă rog, contez pe discreţia ta…

Din gâtul lui Lazăr a ieşit un zgomot nedesluşit şi caraghios, ceva ca o cârâială de cocoş în vis. În mintea lui s-a golit totul şi apoi o clipă el a avut din nou senzaţia aceea bruscă, înfricoşătoare, de clătinare generală a lucrurilor, de rostogolire universală, de astă dată chiar mai precisă; i s-a părut că totul s-a strâmbat, că picioarele lui Nae Inelescu, ale mesei, scaunelor, temeliile tuturor obiectelor, caselor, turnurilor, se reazemă oblic de pământ, ca şi când cineva, un uriaş fără pereche, ţinând globul sub talpa piciorului, l-ar fi izbit cu un ciocan dintr-o parte.

Mâinile se ridicară, duse de aceeaşi impulsiune de atunci, din faţa gâtului gol al Fifiţei, de astă dată însă slabă, prea slabă, ca ele să nu cadă înapoi de la mijlocul drumului, fulgerate parcă de dambla…

— Dar ce ai, ţie parcă ţi-e rău? Andrei… Hei, măi!…

El deschise o pereche de ochi bolnavi, cu mişcări grele de lumini, ca de vită pe moarte. Şi zâmbi neputincios.

— Continuă, continuă… a fost numai o părere… o slăbiciune de un moment… ştii, stomacul… de atunci, din seara aceea…

— Lasă, că povestea mea are să te întremeze… pentru că, băiete, trebuie s-o sfârşeşti odată cu inactivitatea asta… mişcă-te, agită-te, bea, leagă-te de femei pe stradă… fă ceva în sfârşit… Şi ascultă colea: Aveam vorbă mai de mult cu ea… Acuma tu o ştii…

— O… da…

Nae Inelescu se puse pe râs:

— Nu ştii nimic, măi prostuţule. Şi te-ai trădat ca un copil… Sst… fără nicio mişcare… O iubeşti, nebunule!…

Iubeşti himere, nenorocitule… Aia nu e femeie în carne şi oase… Aia e o entitate… dar să trecem aveam vorbă mai de mult cu ea…

cu mica Eşti, puiule, cu unguroaica aia delicioasă, căci eu nu umbju după himere, scumpul meu… Ai văzut-o pe unguroaică, nu? O ştii? Ei bine, ce a făcut stăpână-sa dintr-însa!… Cum spun, ştiam că Cornoiu şi nevastă-sa sunt la Bucureşti… Şi pentru că ea dăduse drumul la toţi servitorii… înţelegi… am ţinut ca… în iatacul ei… al doamnei… al Zinei… şi chiar în patul ei., adică divanul… unde dormea singură… înţelegi… Ei ce vrei, am şi eu micile mele perversiuni… Dar ce să faci cu unguroaica? Nu vrea în ruptul capului: Nem se bot şi nem se bot… Dar pe urmă i-a plăcut şi ei… *Te cre*d…

De acum încolo, din vorba care nu se mai sfârşea a lui Nae Inelescu, adie spre Lazăr o suflare de înviorare. Râse cu poftă de glumele lui şi-i admiră cu sinceritate hainele. Însă, pe urmă, o picătură de îndoială se strânse cine ştie unde, deasupra conştiinţei, rămase acolo câtva timp, de-abia simţită, ca o boabă de rouă pe-o muchie de streaşină. Pe urmă, când deveni destul de grea, căzu deodată în plinul conştiinţei. Şi alte boabe se strânseră în locul ei şi una după alta se lăsară în jos, din ce în ce mai repede, plesnind vesele şi rele, rupând şi alungind, în cercuri de undă, pacea ce se întinsese iarăşi în cugetul lui…

…dacă povestea cu unguroaica nu e decât o minciună, debitată în grabă? spre a acoperi destăinuirea dintâi, deviată brusc la vederea efectului ce-l produsese?

Dar de astă dată Andrei Lazăr nu mai da niciun semn de nelinişte; ci asculta cu mare luare-aminte pe sporovoitorul care vorbea din necesitatea organică de a se auzi şi de a fi auzit, de a fi admirat şi invidiat, poate îi va scăpa, în cascada de vrute şi nevrute, cuvântul revelator.

Căci Nae Inelescu părea a se învârti iarăşi pe aci, pe aproape. Într-adevăr, el înşira acum, cu o bizară satisfacţie, tot ce se zvonea prin anume cercuri ale oraşului, de curioasa vizită pe care domnul ministru

Cornoiu o făcuse într-o seară fostei sale soţii, doamna Sultana Şoimu. Aceasta îl primise foarte binevoitoare, iar puternicul ministru, încurajat, încercase asupra ei îndrăzneli şi violenţe, care au produs scandal, au atras nişte vecini, ce aşteptau gata într-o cameră alăturată, şi era cât pe-aci să intervină şi poliţia, dacă – prinzându-se din vreme de veste – nu s-ar fi întâmplat ca la postul cel mai apropiat să nu se mai nimerească niciun agent, la ora acea.

Cercetările s-au făcut ceva mai târziu, pentru că doamna Şoimu nu se resemna cu niciun preţ să dea îndărăt. Dar se pare că martorii ei, audiaţi în secret, au trădat-o în mare număr, de vreme ce din acuzatoare a devenit acuzată, faptul fiind calificat de cursă şi şantaj. A urmat ca de obicei: criza de nervi a doamnei, intervenţia însuşi a lui Cornoiu, care o ierta cu demnitate şi eleganţă de ministru, şi în sfârşit muşamalizarea întregii chestiuni.

Se şopteşte totuşi (tare, nimeni nu îndrăzneşte să mai vorbească) că excelenţa sa ar fi fost auzit pronunţând cuvinte ca: „Iosefina, resemnare, dominare de sine, Beauharnais, imposibilă renunţare, trebuie să-mi cedezi, puicuţă scumpă, frumosul soare de la Austerlitz, nimic nu-mi poate rezista…” după care au urmat zgomote de sărut, busculări, un vas spart, ţipete feminine de ajutor…

Se pare că amănuntele astea pornesc de la un student, un vlăjgan înalt, încă neidentificat definitiv de poliţie, care se afla la doamna Şoimu în seara cu pricina, îndeplinind rolul de recruter şi vătaf al martorilor, dar care a dispărut înainte de facerea cercetărilor.

Tot oraşul le repetă în surdină şi se amuză, încât domnul ministru a fost nevoit să-şi grăbească plecarea la Bucureşti, însoţit desigur de doamna sa legitimă, ale cărei urechi trebuiau ferite de clevetirile canaliei, pentru ca a doua zi domnul inspector Nae Inelescu, aferat şi grăbit, să se şi prezinte la tulburătoarea Eşti ca s-o întrebe mai întâi de stăpân şi pe urmă de buduarul stăpânei…

Andrei Lazăr care se trântise în latul patului „se ridică acum pe şezut. Dar cu toate rugăminţile lui, fu

imposibil ca să facă pe Nae Inelescu să mai continue şi să mai rămâie.

— O grămădă de treburi, *draga mea*… închipuie-ţi, prima mea inspecţie… Şi pentru a acoperi protestările celuilalt, care se înviorase de-a binelea, preferând plecarea Zinei, îndoielii ce începuse să-l tulbure, Nae Inelescu îşi luă pălăria legănându-se pe scurtele-i picioare şi intonând cu mâna în aer:

De-aici plec la Maxim…

C-acolo-s mai intim…

Andrei Lazăr nu se înşelase prea mult, găsind scăzut avântul doamnei Cornoiu pentru dânsul.

Într-adevăr Zina, după ultima lor întâlnire, regretase de-a binelea că s-a grăbit cu sărutatul. Nu pentru că acum n-ar mai fi găsit simpatic şi drăguţ ca la început pe micul astronom. Însă pentru că se convingea tot mai mult – şi ultima lor întâlnire fusese decisivă – că Lazăr nu era acela pe care-l căutase ea. Întocmai precum îl zugrăvise domnul Cornoiu înainte, i se arăta destul de limpede, supărător de limpede, acuma. Nicio ambiţie nu-l îmboldea, nicio teamă, nici măcar aceea de pasiunea care părea că-şi face tot mai mult loc într-însul nu se arăta, supuindu-i-se îngrijorat şi fericit sau chiar încercând să se zbată împotrivă-i, ca flacăra bătută de vânt. El era perfect egal cu sine însuşi şi primea orice noutate, sau orice perspectivă, cu acelaşi zâmbet, uneori râset „poate incolor, în cel mai bun caz sceptic.

Se gândea uneori că poate vechea lui pasiune cerească biruise pe cea nouă, pământească, şi asta îi producea destulă restrişte doamnei Cornoiu, dar şi destulă îndârjire; dar se mai gândea că poate el, după cele dintâi sărutări, se crede într-atât de sigur că restul evenimentelor trebuie să vină de la sine, fără nicio altă sforţare din parte-i, încât o dezgusta şi îi tăia pofta de orice nouă încercare.

Fatal, autorul scrisorilor – al căror fir de câteva zile se înfererupsese – îi venise din nou în minte. Acolo, în scrisorile acelea, pe care ea începu să le recitească, era

într-adevăr o zbatere sufletească şi o mână care se ridica oţelită spre dânsa. Un suflet care îndrăznea s-o strige la dânsul, cu inima pe buze, îngrozit de propria lui îndrăzneală. Un trup mic şi umil, care-şi căuta înfrânt stăpâna despotă şi neîndurătoare. O fărâmă de suflet, care îşi cerea dreptul la voluptatea chinului şi la urgia capriciilor de zeitate.

De-abia acum începea să-i intre desluşit în urechi vocea aceea pe care şi-o închipuia înăbuşită de emoţie şi şuierătoare de dorinţă, tocmai acum când ea încetase. Cine să fie necunoscutul ăsta, care învia într-însa amintirea voluptuoasă a reginelor ce-şi aruncau dimineţele, din turnuri, amanţii în fluvii, şi a fecioarelor care electrizau oştirile şi cucereau cetăţile cu un surâs?

La început bănuise că Lazăr; un alt Lazăr, care singur, în faţa paginii albe, putea să fie într-altfel decât îndrăznea să i se arate. Dar mai apoi se convinsese de-a binelea că nici nu putea fi vorba măcar, şi – graţie stilului lor umflat – constatarea n-o decepţionase întru nimic. Uneori o făceau chiar să şi râdă; propriu-zis, însăâi plăceau, dar socotea că a găsit în Lazăr exact ceea ce-i promiteau scrisorile.

Acum însă, când ele încetaseră, când Lazăr se arăta cât mai departe de esenţa lor şi când împrejurările politice prin care trecuseră, şi pe care le domina cu atâta bărbăţie şi siguranţă domnul Cornoiu, îi învolburară sângele şi deşteptară în ea energii nebănuite, de elegantă intrigă, de augustă favoare, de blândă intervenitoare pentru iertarea celor greşiţi, literatura lor îi păru firească şi-o birui cu desăvârşire.

Se dădu în întregime evenimentelor. Se feri totuşi cu majestate să apară şi să răspundă la aclamaţiile canaliei, ce-o cerea de asemeni, la ferestrele înecate în lumina cu roşii reflexe nestatornice a torţelor, care semăna aşa de bine cu atmosfera clandestinului vraf epistolar, şi pentru a-şi potoli nevoia de a vedea, de a auzi, de a simţi direct, porni de mai multe ori cu maşina, tăind aproape tot judeţul, la părinţii ei pe care nu-i mai vizitase de-un an, în

zilele ce precedară alegerile.

Era atât de îndepărtat Andrei Lazăr, cu râsul lui indiferent şi resemnat, cu aspectul lui îngust şi absent, de mişcarea, de încordarea şi de clamoarea asta generală, acută şi împrospătătoare, că gândul ei alerga într-una la celălalt Lazăr, ascuns şi aprig, care-şi provoca soarta şi nu-şi încrucişa braţele pe piept neputincios, când ea începea să i se arate mângâietoare şi felină, sub forma ucigătorului sărut…

Unul, asemenea mic… Mic era şi Nae Inelescu. L-a întrebat – la una din desele lui vizite, cât au ţinut alegerile – aducând vorba de viitoarele lui inspecţii, cum vede el, cum îi năzare, de dincolo de geana visurilor şi a năzuinţelor, acea care-l va lega pe veşnicie de persoana ei? …

— Am văzut-o adesea, doamnă; ea este multiplă şi variată, are mii şi mii de feţe, de toate dimensiunile, formele şi nuanţele… oacheşă, roşcovană sau spelbă, înaltă sau scundă, durdulie sau subţiratică, clasic de frumoasă sau de-o înfăţişare neobişnuită, ea este de toate şi doar într-un fel nu poate să fie…

— Şi anume?

— Unică… vreau să spui: una şi aceeaşi…

Uneori doamna Cornoiu fusese tentată să creadă că „micul” corespondent ar putea să se considere astfel şi-n sens alegoric. Avu deci câteva conversaţii abile cu Necşulea, oratoryl cu bărbuţă pătrată şi cu verb aspru şi tăios. Dar nu fu chip să obţină din răspunsurile lui decât dovada unei intuiţii politice sigure, pe care i-o oferea în măsură mai mare domnul Cornoiu, şi să întrevadă o năprasnică ambiţie de ajungere şi de dominaţie. În sfârşit gândul îi fugi la Nenoveanu, junele poet al Tinei. Ideea i-o întări însuşi faptul că niciodată nu-l mai întâlnise la dânsa şi, recunoscând în asta voinţa fermă a prietenei sale, nici nu mai întrebase de el.

Făcu aşadar să fie găsită de asidua micuţă, complet adâncită între filele unui Samain voluminos şi magnific îmbrăcat:

— Dar poetul tău… întrebă ea într-o doară, întinzându-se lasciv şi abia dezlipindu-se din delicioasa lectură; Nenoveanul tău?… plăcut şi interesant băiat… A mai compus ceva nou?

Fosta doamnă Nedan făcu o mină atât de dureroasa, că doamna Cornoiu regretă întrebarea ei prea bruscă, primind ca un omagiu temerea nestăpânită a Tinei de-o eventuală rivală, atât de puternică.

— A dispărut complet, râse jalnic de slab Tina, după o pauză îndelungă de profunde sforţări interioare; se zice c-ar fi pe-aci, prin oraş, însă eu nu l-am văzut…

Şi după o mică tăcere, în timpul căreia batista luă de mai multe ori drumul nasului, iar ochii făcură scurte şi bruşte mişcări de reprimare a lacrămilor, ce tot izbutiră să-i umezească, ea povesti cu acelaşi glas stins:

— Da, draga mea, a încetat să mai apară deodată, fără să vestească, fără să se scuze. Crezusem că Dumnezeu ştie ce telegramă urgentă l-a chemat degrabă, la facultate… Mai ales că ultima dată îmi vorbise de nişte bani de care avea neapărată nevoie… spunea de-o datorie de onoare, de 24 ore, de împuşcat… L-am împrumutat, desigur, şi a doua zi, văzând că nu mai revine, cum spunea, «mi-am închipuit că datoria de onoare poate să fie vreo taxă întârziată la universitate, mi-am închipuit c-a plecat la Bucureşti să aranjeze lucrurile… De atunci sunt, două luni… Nu-mi rămâne să cred – scânci ea în concluzie – decât că e încă în imposibilitate să-mi restituie banii… şi firea lui simţitoare îl face să mă ocolească… Altfel…

— Biata Tina, mie să nu-mi spui nimic?… Vai, drăguţa mea dragă!

Şi-i apropie capul, rezemându-l de sânul ei, în vreme ce gândea: „El e! El trebuie să fie! Doar ea singură l-a văzut de atâtea ori în timpul ăsta, oprindu-se drept ca un paltin la auzul claxonului cu sunet aparte şi salutând-o larg, lăsând să-i fluture pe buze zâmbete imprecise”.

După plecarea Tinuţei consultă iar cu amănunţime colecţia scrisorilor. Oricâtă bunăvoinţă însă ar fi acordat noii sale impresii şi oricâte concesii ar fi făcut stilului

figurativ, zadarnic… nu putea fi un Nenoveanu cel care binecuvânta Dumnezeirea că l-a născut puţin la trup: „mica însuşire care putea să-i acorde – prin inversarea fatală a rolurilor. – odată cu dulcea şi crunta tiranie ce-l aştepta şi pe care o primea senin, cu braţele deschise – rarul privilegiu al alintării”.

Doamna Cornoiu lăsă deci, dezamăgită, scrisorile din mâini. Totuşi îi plăcea că ele îi dau în sfârşit de lucru. Căci simţea ciuda pe care începea să i-o aţâţe, din ce în ce mai temeinic, zidul dur al nepătrunse! enigme.

Hotărî să cheme neapărat pe Tina, spre a-i ajuta la investigaţii. Dar chiar în seara acelei zile, domnul Cornoiu ceru să se facă îndată cuferele; ordonase să i se alăture vagonul la expresul de unu noaptea.

— Eu sunt de părere să mă însoţeşti, Zina, i se adresă el aproape imperativ. Vor fi câteva şedinţe importante ale consiliului, şi cred că voi avea nevoie să fii lângă mine… îndulci el glasul… pentru că, draga mea, cum să spun… de la început… se impune… să-mi trasez o atitudine… care să fie a mea personală – intră el apoi la drum deschis – pentru a marca şefului întâi că nu consider miluială portofoliul cam secundar pe care mi l-a încredinţat şi al doilea că e timpul să dea ascultare şi forţelor tinere şi noi, şi nu numai ciurucurilor interesate care duc partidul de râpă… Cred că acorzi că pentru toate astea trebuie puţin curaj şi deci… prezenţa ta… Pe urmă, ştii bine, mai suntem datori unele vizite…

Doamna Cornoiu îşi aminti de îndelungata agitaţie şi rumoare pe care o stârnea apariţia ei în lojă, la Cameră; fie că începuse sau nu şedinţa, pâlcuri, pâlcuri de priviri, din proprie iniţiativă sau avizate una de alta, se îndreptau spre dânsa, ţinându-şi civilizat rândul, pentru a-i aduce unele după altele omagiile de admiraţie.

Scrisorile misterioase căzură pe planul al doilea şi împachetatul se făcu sub directa ei supraveghere.

Până la Bucureşti, în necontenitele zvârcoliri ale insomniei, avusese într-una impresia mulţumitoare că din întinsul ţării acesteia, pe care vagonul capitonat o

străbătea cu o sută de kilometri pe oră, ceva, ceva se reazemă acum şi pe umărul ei alb şi neted. Şi măgulită de puterea acestui umăr cu rotunjimi atât de misterioase în lumina veiozei albastre, ea îl sărutase cu pasiune, fascinată de atracţia vieţii celei noi, în care simţea că intră acum pe de-a-ntregul.

Zgomotul înfundat al roţilor îi da impresia tumulturilor îndepărtate, pe care le va domina cândva dintr-un iatac la fel de capitonat. Iar razele albăstrii se prefăceau în dosul pleoapelor apropiate în privelişti multicolore şi solemne, necontenit solemne: mulţimi omeneşti, procesiuni, adunări, facle şi prapuri.

La Bucureşti însă, în apartamentul mobilat, pe care-l închinase soţul său, frumoasele imagini zburară, una câte una, ca ultimele frunze ale crengilor de toamnă. Domnul Cornoiu nu mai făcu niciun apel la dânsa şi amâna într-una „ieşirea" lui, care avea să frământe consiliul de miniştri.

— Încă nu e vremea; în politică, tocmai ca la război, momentul trebuie ales cu tactul cel mai desăvârşit… O secundă mai devreme e tot aşa de periculoasă ca şi o secundă mai târziu…

La Cameră, e drept, privirile se întoarseră pâlcuri, pâlcuri spre dânsa; dar nu era în ele nimic din acea adorare mută şi umilă, la care ar fi avut dreptul să se aştepte. Dimpotrivă, ei o priveau ca un fel de familiaritate supărătoare, ba chiar, când erau în grup, îşi comunicau impresiile cu zâmbete şi înţelesuri. Iar un deputat cu cămaşa încreţită peste pantalonii de aba moale, strânşi în şantiuri de lac, o fixă îndelung, prostit, scărpinându-se în creştet şi verificându-şi bretonul pomădat care se lăsa foarte rotunjit pe fruntea îngustă, apoi mângâindu-şi satisfăcut mustăţile cu două degete vârâte sub nări ca şi când ar fi luat o priză de tabac. Ea întoarse desigur de mai multe ori capul aiurea, urmărindu-l totuşi, fără să aibă aerul că-l vede, dar el n-o slăbea deloc. Râse voios ca pentru sine însuşi, îşi ciocni de mai multe ori călcâiele de lac, milităreşte, în semn de nemărginită satisfacţie, fără s-o piardă din ochi, şi când începu şedinţa se aşeză în bancă

cu picioarele în afară, întorcând complet spatele tovarăşului de pupitru.

— Soţul său răspunse de pe banca ministerială, corect şi răspicat, dar destul de anost, la două întrebări ale unui deputat din opoziţie, deopotrivă de anoste. Hotărî să nu mai vină la Cameră.

La vizitele de rigoare pe care le făcu cu domnul Cornoiu, auzi adesea pomenindu-se de „ministerele principale" şi „ministerele secundare" sau de „minimă importanţă", de „miniştrii cei mari" şi „miniştrii cei mici"; în sfârşit la soţia ministrului justiţiei i se servi, la masa foarte bogată în convivi politici, cu toţii, în afară de soţul său şi de soţul gazdei, doar deputaţi şi senatori, o amplă discuţie în jurul desfiinţării portofoliului pe care-l deţinea Cornoiu.

Ea surâse tot timpul suveran şi dispreţuitor şi pretinse domnului ministru, în maşină, când se reîntoarceau acasă, s-o scutească pe viitor de astfel de umilinţe puse la cale dinainte, pe care ei nu e în stare să le prevadă şi să le preîntâmpine; s-o scutească deci de toate mesele şi de toate vizitele şi s-o lase să se întoarcă acasă, în oraşul lor, unde o aşteptau atâtea treburi personale, atâtea societăţi şi comitete, pe care le conducea în suverană necontestată, ascultată şi adulată, chiar până la umilinţă.

l-era îndeajuns de Bucureşti. Frumuseţea ei întorcea desigur toate privirile în drumu-i, şi aci ca şi pretutindeni, dar pe supra-încărcatele străzi era o necunoscută; iar obişnuinţa aceea de a întoarce capul, numai la cotituri, prin fereastra maşinii, la râul de oameni al trotuarului pentru a răspunde ca surprinsă saluturilor din mulţime – una din cele mai de seamă plăceri ale ei provinciale – o făcu acum să săvârşească gafe care îi sângerară sufletul multă vreme: răspunse la salutări îndreptate în alte direcţii şi dădu loc la confuzii, la ocheade şi chiar la răspunsuri provocatoare de hilaritate.

Acolo pe undă era cunoscută, era mult înconjurată de asemeni. Dar prea obişnuită să întoarcă priviri şi să-şi

atragă admiraţii, era destul de plictisită de toate acestea, când nu erau drămuite de oarecare discreţie şi distanţă. Complimentele îi zdreleau timpanele: i-era penibil să i se înşire aşa la calităţi, pe care ea şi le cunoştea destul de bine şi care săreau în ochi la toată lumea; iar în cercurile pe care le frecventa nu întâlnise deocamdată alte mijloace de curtenire, decât această întrecere între toţi numeroşii înconjurători de a-i exprima/ fie faţă de toată lumea, fie doar uşor, la ureche, cât mai lapidar, mai brutal şi mai obraznic, ceea ce prima oglindă îi dezvăluia cuviincios şi destul de clar. Ca şi când secretul şi meritul cuceririi sale ar fi stat în a i se da nătânge certificate de frumuseţe, ca oricărei vânzătoare de magazin, care debutează în aventură! Dar ceea ce o exaspera peste fire şi-o ofensa era acrul concesiv şi doctoral, mai cu seamă al celor mai tineri, când o oblăduiau, după severul control al unui ochi rece, critic şi bleg, cu recunoaşterea însuşirilor ce-i acordau ca o notă binevoitoare la examen. Aveau atunci de obicei o nervoasă şi emfatică bâţâială de aprobare din cap, care părea că spune: „da, da, face”... sau „dacă spun eu” – însoţită de fatala şi satisfăcuta autoexaminare şi corectare la exces a propriei ţinute în cea mai apropiată oglindă.

Bietul Andrei Lazăr cu stelele lui duble şi cu nebuloasele lui în spiralã, cu straniile lui predispoziţii, care nu-i alterau intru nimic totuşi feciorească-i sfiiciune şi nedumerirea copilărească din ochii mari şi umezi; cât de departe era el de toţi aceşti domnişori sportivi şi mălăieţi ai epocii, care parcă n-aveau altă lozincă decât să vorbească orice şi oricum, nupiai mult să fie, excesiv de mult, exasperant de mult. Un licăr de izbândă începea să le palpite în ochi, când socoteau că au zdrobit orice rezistenţă şi se întreceau atunci pe capete să-şi lungească şi să-şi scurteze liniile feţii pentru a-i da o înfăţişare, cât mai mult asemănătoare, cu a unui demon de la cinematograf.

Până şi Nae Inelescu, cât era el de vorbăreţ şi de prompt ia cântat, totuşi păstra o măsură, ştia când să se oprească: în cele mai patetice şi cele mai teatrale ale lui

gesturi şi expresii punea, pe cât îi stătea mai la îndemână, mai mult omenesc; iar ceea ce putea fi cabotinaj în firescul său era scuzat tocmai prin groaza vădită de mecanic şi candoarea pe care ochii nu i-o dezminţeau niciodată.

Iar cât despre acel anonim îndărătnic din dosul teancului de scrisori, cu strania lui sete de a se simţi apăsat de minunatul ei picior şi de a geme oprimat sub puterea tragicei ei frumuseţi, cât de singular răsună biata lui dorinţă, în forfotul acesta necurmat, în viermăria asta nesfârşită, de stăpânitori ai lumii (până şi cel cu nasul mai roz şi mai umed se arăta gata oricând să ia locul lui Mussolini), de forţe demonice în potentă (până şi cel mai miop te împungea cu aer de hipnotizator, de după lunetele uriaşe, cu slabii lui ochi roşii şi stinşi), de gălăgioşi posesori ai supremelor înţelepciuni (la tot pasul Nenoveni corecţi şi somnoroşi, ori tari de urechi de la natură sau din fudulie, acceptând cu destulă greutate sau contestând, fără chip de revenire, nume şi figuri chiar din cele ce trecuseră de mult şi temeinic pragul istoriei).

În societatea asta erai obligat să nu-ţi placă nimic. Iar ea, care adoptase într-o măsură, desigur incomparabil mai puţin exagerată, în propriu-i oraş, aceeaşi atitudine faţă de tot cu ce venea în atingere sau i se aducea la cunoştinţă, văzând profunzimea spăimântătoare de aci a adepţilor unei astfel de conduite, se îngrozi desigur că putuse fi dominată de-o atât de pretenţioasă stupiditate. Şi simţi nevoia naturalului care să nu fie vulgar, a subtilului care să nu fie artificiu, a fanteziei libere şi îndrăzneţe, care să nu fie funambulesc şi escrocherie le simţi imperioase ca nevoia aerului.

Iar cetatea asta era desigur prea mare ca să nu abunde în ea exemplare neîndobitocite încă de aceeaşi perspectivă unică, monotonă, a autocontemplaţiei. Ele trebuiau să fie nenumărate şi surprinzătoare chiar, în dorul lor de viaţă şi de primenire, dar ele trebuiau să dăinuiască în lumea imediat de dedesubt, pe care valurile întâmplării şi ale norocului n-o aruncase încă încoace, spre ţărmul biruinţii răsunătoare; sau în lumea de alături, mândră şi

retrasă, care nici măcar nu visa să râvnească la astfel de biruinţe.

Dar Zina Cornoiu avea de-acum exemplarul ei din categoria de „nebuni cu măsură” sau de „nebuni în toată firea”, cum îşi botezase pe micii şi suportabilii ei nebuni de-acasă, pentru a mai trebui să-şi caute un altul aci. Ar fi putut spune că are la dispoziţie chiar două exemplare, să-şi aleagă, dacă, acum la Bucureşti, ideea că Andrei Lazăr şi autorul scrisorilor sunt una şi aceeaşi persoană n-ar fi stăruit cu sorţi din ce în ce mai mulţi de izbândă în convingerea ei. E drept, Andrei Lazăr negase; dar cine ştie dacă pricina nu era tocmai aerul ei puţin cam zeflemist, de la început, când îi vorbise de scrisori, ceea ce provocase poate şi completa lui descurajare din urmă. Poate că luat mai energic din scurt, când încrederea lui va fi câştigată pe de-a-ntregul, va mărturisi singur…

Într-o bună zi doamna Cornoiu pretinse hotărât soţului său să părăsească Bucureştii şi să se reîntoarcă în provincie. Se aflau în plină vară, în plină arşiţă bucureşteană, cu asfaltul topit, cu aer neîndestulător, cu neîmpăcata ploaie toropitoare de raze fierbinţi, vărsate din soare ca dintr-o stropitoare de foc. Parlamentul se închisese, se aranjau vacanţele miniştrilor, iar domnul Cornoiu, care-şi da toate – silinţele să stea în Capitală până la seria două de concedii, rămase foarte încurcat în faţa insistenţelor soţiei sale.

Deşi fusese informat că doamna Sultana Şoimu nu făcuse încă nicio mişcare cu „nenorocita acea de întâmplare, frate.

când eu, om ce mă găsesc, m-am lăsat aşa de uşor atras în cursă”, totuşi nu socotea încă nimerită vremea întoarcerei. Mai mult chiar, liniştea asta neînţeleasă nu-i prevestea nimic bun; o cruntă întrebare muncea cu spor amar pe domnul ministru: „ce aştepta ea? de ce întârzia? Fusese într-adevăr uluită de întorsătura neaşteptată a lucrurilor, în seara aceea când din acuzatoare devenise acuzată? Sau pândea întoarcerea sa şi a Zinei, pentru ca lovitura să fie dată în plin?

— Canalia! Şarpele! spumega el, străbătând cu pas ferm şi grăbit camera de lucru de la un colţ la altul… Am s-o joc frumuşel de tot…

Cumplita sa ciudă mai provenea şi din faptul că «ieşi dăduse ordine severe ca studentul acela înalt, de la care emanau toate necuviinţele – puse în circulaţie pe socoteala lui – să fie redus la tăcere cât mai repede cu putinţă, vestea împlinirii acestei dorinţi întârzia încă. El da totul pe slăbiciunea de zel a agenţilor, din cauza lipsei lui de acolo; era deci hotărât ca la întoarcere să-i dea pe toţi afară. Dar întoarcerea asta ţinea să se întâmple cât mai târziu cu putinţă, aşa că propriu-zis se învârtea într-un mic cerc viţios, care-l făcea uneori să-şi iese complet din sărite…

Astfel se văzuse nevoit să depună toate sforţările ca să intre în seria a doua a-concediilor ministeriale, intenţionând – pentru a câştiga cât mai mult timp – să plece apoi direct în Elveţia.

— Fără să-mi văd casa?!… Dar e neexplicabil… îi ripostase soţia sa, când domnul ministru tocmai credea că a imunizat-o de orice altă dorinţă cu perspectiva voiajului în străinătate. Vom sta o săptămână acasă şi pe urmă…

— Dar n-o să avem timp, drăguţă… Doar acum sunt la dispoziţia ţării şi azi concediile nu se mai dau cu lunile, pentru că a trecut vremea miniştrilor de agrement…

— Văd că ai aşa… un fel de repulsiune pentru casă, pe care n-o înţeleg deloc… Eu nu pot să plec din ţară până nu trec pe acasă… N-am decât să plec înainte cu o săptămână şi să te aştept acolo, să mă iei…

Domnul Cornoiu o măsură atent, pe sub sprâncene. Să fi început oare anonimele? De bună seamă, de vreme ce ea era neînduplecabilă… Se gândi atunci să intre în forfotă cu pieptul înainte…

— Zina, mie nu-mi plac situaţiile echivoce… Mă rog, spune lămurit: ai primit vreo scrisoare care te… care să…

— Scrisoare? O scrisoare! De la… de-acolo… din… de la vreun… ha, ha… Râse falş şi glacial. Ei da, am primit… şi nu numai una. *, te asigur…

— Aşadar a primit, mugi el, lovind scurt, cu pumnul

încleştat, în aer…

— Şi câte… făcu ea visătoare. Apoi, după ce lăsă o pauză, privindu-l cu un straniu surâs cum îşi muncea buzele întunecat şi crâncen: Nu te încântă asta, că abundă adoratorii în juru-mi?

Domnul Cornoiu îi aruncă o privire speriată, apoi se porni deodată pe-un râs plin şi bucuros, de om căruia i-a izbutit o păcăleală…

— Iartă-mă, draga mea Zina, n-am vrut să te jicnesc… Vream numai să te întreb dacă n-ai primit nimic de la Eşti… Însă vorbind cu tine eram complet absorbit de-o preocupare… O chestie de la minister… Un răspuns care mă interesează mult şi care nu-mi mai vine… Ah, politica asta… se scutură el ca de-o prevestire rea… Vai, Zina, dar ce ţi-a mai trecut prin minte…

Şi din râsul lui sincer şi din vorbele lui şi tot ce urmă apoi, ea căpătă convingerea deplină că un om aşa de important ca dânsul, un moment n-ar putea bănui ceea ce ea avusese slăbiciunea să lase cât pe-aci să se întrevadă de-a binelea.

Urcă deci mulţumită în maşina care-o aştepta s-o ducă la Şosea. Iar el, care o ţinuse tot timpul cu bătaie uşoară din palmă pe frunte şi cu „vai ce va să zică distracţia asta!” – rămas singur, se prăpădi de râs c-a ştiut s-o întoarcă… „curat ministerial”.

Marea veselie o curmă o uşoară bătaie în uşă, urmată îndată de capul servitoarei, vârât prin deschizătură:

— A… ce… tu eşti, Matilda?

— Eu, domnule ministru! A venit o cocoană…

— O cocoană, ce cocoană?… nu primesc aici…

— I-am spus asta: zice însă c-o s-o primiţi dacă-i auziţi numele… O cheamă Şoi… Soi… Şoi… da atât; Sultana Şoi…

— Şoimu… bâlbâi domnul Cornoiu… Şi după o scurtă şi veselă cumpăneală: Ah, da… are dreptate… condu pe doamna în birou… Şi spune-i că voi veni îndată.

Iar ca duşi de instinct, ochii lui scormoniră lacomi spre măsuţa de noapte, unde-şi avea al doilea exemplar al

telefonului.

După un moment, înainte de a-şi potrivi bine gura în pâlnioară, reflectă totuşi precaut:

„Mofturi, şi student şi tot… O singură probă zdravănă avea ea în mână, pe servitoarea ei, pe Mariţa, cu care dânsul vorbise în ajun, când Sultana nu era acasă, spunându-i că va veni a doua zi. Acesteia nu i se luase depoziţia la poliţie; probabil era păstrată pentru tribunal. Iar domnul prefect al poliţiei pare să nu dea nicio atenţie laturii ăşteia. Întrebarea e: domnul prefect ignorează cu adevărat împrejurarea sau se face că nu bagă de seamă. Şi într-un caz şi într-altul, domnia-sa dă dovezi cam de… inaptitudine… Probabil se culcă. pe urechea că doamna n-a sesizat încă justiţia…

Şi n-a sesizat-o pentru că, după cât se pare, venirea ei acuma e în legătură cu o mică tranzacţie prealabilă…

Deci prilejul nu trebuie scăpat câtuşi de puţin dincoace. Aşa că deocamdată are cuvântul prefectura poliţiei bucureştene/… «*Und jetzt rach*»”.

Numai că, dându-şi de minune seama că mănuşile. sunt indispensabile când vrei să umbli cu poliţia Capitalei, domnul Cornoiu fu foarte dulceag la glas şi nu afirmă nimic. O presupunere de şantaj, nimic mai mult.

— Nu trebuie anticipat, nu, domnule secretar! în orice caz, agenţii sunt necesari şi… de bună seamă civili… Dorinţa mea intimă e să nu fie nimic serios… încheie el.

— Şi a mea la fel… zbârnâi de la capătul celălalt al firului.

Domnul Cornoiu îşi frecă mâinile mulţumit:

„Şi-acum să vedem tranzacţia”. Iar după o uşoară reflectare. „E, nu te joci tu cu mine, puica mea!” Apoi sună şi dădu instrucţie servitoarei – dacă vin doi domni să-i introducă în odaia de lângă birou:

— …ştii, în a de dincolo, unde e uşa care dă în birou, aia de e astupată de bibliotecă… Deschizi uşurel, ca să nu se audă de alături… Bagă bine pe urechi ce-ţi spun… şi pe urmă vii şi mă anunţi: „Domnule ministru, a venit domnul Hristescu!”… atât îmi zici, înţelegi… nicio vorbă mai

mult... E... repetă...

Peste două minute, domnul ministru pătrundea surâzător şi binevoitor în biroul slab luminat de-o fereastră ce da-nspre miazănoapte şi adumbrit şi mai bine de grelele perdele şi de mobilier greoi şi încărcat. La intrarea lui „din fundul acestei umbre se desprinse o altă umbră ceva mai compactă şi se apropie. Era într-adevăr Sultana. Răsfoise până acum un album pe care-l puse repede la loc şi veni cu mâinile întinse şi râzând cu tot şiragul dinţilor, violent de albi, pe faţa acum grozav de închisă. Domnul Cornoiu încă nu-şi putea crede ochilor: Sultana însăşi! Iosefina!

— Canalia! gâlgâi atât de strâns gâtlejul lui, că doar el auzi...

Şi faţa surâzătoare se posomorî. Era delicioasă. Sultana gătită aşa ca pentru Bucureşti, strânsă pachet în rochia scurtă şi cochetă, de-un liliachiu îndoielnic. Pălărioara de pai albastru, cu boruri înguste, arunca pe tenul sidefiu palori de mister; el nu o mai văzuse gătită atât de potrivit cu felul ei, de când o ştia domnişoară. Şi-n faţa revelaţiei acesteia mondene, regretă, sincer că a mai chemat agenţii. Ar fi avut tot prilejul să trimită servitoarea în oraş şi să încerce din nou s-o biruie. Aerul ei deschis şi totuşi gata de rezistenţă îl îndârjea fără seamăn.

Dar omul politic dintr-însul îi spuse că bine a făcut ce-a făcut. Şi omul politic învinse. Apucă deci doar una din mâinile întinse ştrengăreşte şi, fără să i-o sărute, doar o scutură bărbat şi sumar; apoi o pofti să şeadă...

Redeveni zâmbitor:

— Ce vă aduce la mine, doamnă!

— Vai ce protocolar... Se vede că doar la noi, acolo, pe străduţa mea cea mică poţi fi ceva mai natural... Cu tonul ăsta, e imposibil să-ţi adreseze cineva o rugăminte...

El o privi cu larg înţeles. Ştia să aducă bine vorba. Nemernica, şi ce-ar putea-o împiedica să nu fie aşa de încăpăţânată! Orice ar >putea să i se îndeplinească. În schimb, doamna vine la tranzacţii... în formă... Bine... o primeşte şi el tot în formă...

— O rugăminte??... Bun... vom vedea... avem tot

timpul… nu e nevoie să ne grăbim… ne vom înţelege uşor, pe îndelete… dacă e prea complicată vom rezuma…

Ea-l privi lung, apoi râse uşor, plecându-şi ochii în covor, cu buzele boţite, parcă înveselită şi ruşinată în acelaşi timp…

— Încă n-ai uitat…

— Sunt lucruri care nu se uită aşa de uşor… dumneata însăşi n-ai putut uita să regreţi că ai fost cândva doamna Cornoiu… E curios numai că… ţi-ai adus aminte de acest regret ceva mai târziu… ceea ce evidenţiază îndeajuns scopurile regretului…

— Scopuri, nu înţeleg…

— În sfârşit; am auzit că eşti foarte bine echipată cu martori… un student înalt care…

— Tocmai pentru el venisem să-ţi vorbesc. Dar pentru că mă iei aşa… văd că trebuie să renunţ…

— De ce, ba nu… te rog stai… şi vorbeşte… ia loc… aşa… poftim s-auzim…

— E inutil…

— De ce… te rog, te rog foarte mult… iacă spune… sau nu… nu încă… un moment numai…

Şi domnul Cornoiu făcu o mişcare spre uşă…

— Nuuu, nu ieşi… că nu mai stau, se ridică ea din nou să plece, privindu-şi ceasul de la mână… Voi veni altă dată…

Domnul Cornoiu însă îi împiedică ieşirea. Ce dracu’ au şi agenţii ăia de nu mai sosesc! Cu maşina, de-atuncă ar fi putut fi aci de multă vreme. Totuşi prevăzător, n-o mai pofti să şeadă cu voce tare. Îi indică muteşte scaunul, păzind uşa cu pieptul lat.

— Zici că vrei să mă rogi de studentul acela… Cum îl cheamă? făcu el fără importanţă, strâmbându-se uşor şi petrecându-şi un deget pe după guler, ca şi când l-ar fi supărat butonul.

— Nenoveanu… Gicu Nenoveanu…

Nenoveanu? Unde dracu’ mai auzise el de numele ăsta. Cu ce împrejurare?

Nu putea să-şi aducă aminte. Dar în sfârşit, asta nu

avea chiar aşa de mare importanţă… Important era dacă veniseră sau nu agenţii. Desigur încă nu, pentru că altfel l-ar fi înştiinţat servitoarea.

Prin urmare trebuia s-o facă să mai zăbovească puţin cu propunerea ei, pentru ca ei să audă totul de-a fir a păr. Ea însă părea grăbită… o va lăsa deci să spună acuma ce are de spus, se va face că primeşte şi când vor veni aceia, o va face să recapituleze…

— Nenoveanu… hm… şi ce doreşte amicul ăsta?…

— O suplinire, o simplă suplinire, oricare ar fi aceea… aci în Bucureşti… până-şi termină cursurile…

— În Bucureşti… dar e o imposibilitate… sunt titulari care…

— Tocmai de aceea m-am gândit… am venit şi cu… pentru a dovedi că se poate realiza şi imposibilul… când e adevărata bunăvoinţă…

— Mă rog… admitem că se va face… Şi în schimb…

— În schimb? Ce schimb… niciun schimb… Am crezut ca… între noi… încape… fără schimb…

— Vă faceţi că nu pricepeţi… Mă rog, o tranzacţie are două propoziţii: Do u*t des*… C*are* va să zică primul membru: îmi faceţi protejatul suplinitor; al doilea: în schimb nici eu nu mai fac caz de chestia…

— Caz… chestie!?…

Ea râse cu amărăciune şi-l măsură dispreţuitor:

— Nu mă aşteptam să te fi schimbat atâta noua dumitale situaţie. Îţi mulţumesc mult…

El îi bară iarăşi drumul… Şi pentru că ea părea hotar Stă. să iese, el o luă de braţ şi o duse din nou la scaun, fără să-i spună o vorbă, gândindu-se că agenţii ar fi putut veni tocmai atunci…

— Nenoveanu?… „Ăsta era deci studentul… martorul, de care…

— Martor?…

— Unul din martorii, din nenumăraţii martori, cu care te prevăzuseşi din vreme, atunci când… Ce-ai crezut dumneata… că ai să-mi periclitezi situaţia… Te rog numai să spui: cine te învăţase?…

Ea-l privi cu zâmbet şiret.

— Cine să mă înveţe? Foarte simplu: modul… ministerial şi manierele la fel, cu care ai crezut că ai să mă convingi ca la comandă… Şi-apoi nu mă prevăzusem cu niciun martor…

— Vrei să zici că erau în vizită… indivizii ăia toţi… chiar aveau şi mutre de musafiri… Poate că studentul…

— Indivizii ăia mâncau în bucătărie, căci îi aveam tocmiţi să-mi muncească. grădina… Iar studentul şi încă o vecină erau în vizită… Atraşi de ţipetele mele au sărit cu toţii… pentru că am vrut să vă dau o lecţie… Ca să ştiţi că nu mă înfioraţi cu noul dumneavoastră grad…

— La care însă văd că aveţi gentileţea să recurgeţi pentru tinerii dumneavoastră… ca să zic aşa, prieteni…

Ea roşi şi plecă ochii în jos. Apoi fără să-l privească continuă:

— Nu regret ce am făcut… desigur însă că dacă ai fi procedat cu mai mult tact, lucrurile n-ar fi ajuns până acolo… Eram, să ştii, foarte îndârjită şi câteva zile m-am simţit atât de jicnită că dacă aş fi putut, ţi-aş fi făcut cel mai mare rău posibil…

— Şi-n consecinţă te-ai dat cu opoziţia…

— Nici nu ştiu cine face parte din opoziţia dumitale… Tot ce ştiu e că, după ce mi-a trecut necazul, am plâns destul de mult trista mea soartă. Şi desigur când mă voi întoarce acasă, voi plânge şi mai mult văzând că mă socoteşti fără chip de schimbare, aşa cum mă socoteşti şi-mi vorbeşti… aşa cum îmi vorbeşti. Mă gândisem că poate, atunci, m-am pripit şi eu, că n-am ştiut cum să iau lucrurile. Astăzi văd însă că nu m-am înşelat., între noi doi s-a deschis o prăpastie cumplită… Şi cu toate astea, domnule, dă nu uiţi – ridică ea ochii plini de lacrămi – că acea pe care o tratezi ca pe o femeie de rând ţi-a fost soţie… ţi-a purtat numele…

— Pe care acum mi-l moaie prin toate ciorbele… mi-l împarte pe la toţi Nenovenii…

— Acum nu-ţi mai poartă numele… Am pe al meu…

dar te rog să crezi că ştiu să mi-l port. Iar Nenoveanu acesta o un biet student sărac, care are şi el nevoile lui. Venise cu mama lui, pe care o cunoşteam, să mă roage să interviu pe lângă fostul meu bărbat… ajuns ministru… M-am1 simţit desigur măgulită, măcar de atâta…

Domnul Cornoiu ciuli viclean urechile şi zâmbi incert.

— I-am făgăduit şi când, seara, servitoarea mi-a spus că m-ai căutat şi ai să revii a doua zi, i-am trimis numaidecât vorbă… îţi închipui mândria mea sufletească…

Domnul Cornoiu făcu involuntar un pas spre dânsa, privind-o încordat şi dispărându-i surâsul.

— În sfârşit, continuă ea, din ce în ce mai rar, mai obosit şi mai dramatic… domnul ministru soseşte… în casa mea… Părea că a reînviat ceva din farmecul trecutului… Puţin, foarte puţin din gloria şi puterea soţului se mai restrângea şi asupra mea… Când iată domnul ministru începe să mă umilească cu numele de Iosefina şi să mă trateze ca pe-o cocotă… Zadarnic i-am spus 2 ă e lume dincolo şi că sunt aşteptată… mai mult ochiar, că se aude prin peretele subţire… Aş, domnul ministru nu vrea: a ştie de lume… de martori… cum le spune dânsul. şi acum se miră că erau prea mulţi…

— Nu se auzea prin niciun perete: i-ai strigat!

— După cele ce-au urmat…

— Habar n-ar fi avut ei de cele ce se întâmplau… dacă nu i-ai fi postat la uşi… ca să faci jocul…

— Te înşeli… şi mă insulţi într-una atribuindu-mi astfel de josnicii. Mi-ai înţesat mahalaua de spioni şi mi-ai maltratat la poliţie lucrătorii din grădină… Puteam să ridic glasul! N-am protestat. Am lăsat timpul să te facă să-ţi recunoşti greşeala… Şi tot eu am revenit: să ştergem ce-a fost… Nu pot păstra duşmănii. Ş-apoi, de ce n-aş spune-o… Sunt femeie… am dezvoltat ca oricare alta sentimentul mândriei şi al puterii… Mama studentului însuşi a căutat să mă îmbune… „Cum, dumneata, fosta soţie a unui ministru, care te iubeşte încă şi tocmai când îţi dă dovadă că te iubeşte, să te poţi supăra?…” „Nu mă iubeşte, doamnă… vrea să-şi bată joc de mine… Nu vezi? Mă

tratează ca pe cea din urmă dintre femei”. Dar bătrâna nu mi-a dat deloc pace… „Se vede că vă iubiţi amândoi, ăsta e adevărul, dar vă e necaz că v-aţi lăsat, ascultă-mă pe mine că sunt bătrână… Du-te la dânsul… e rândul dumitale… prea parcă l-ai dat afară atunci”. Şi iată, am venit… Acum dumneata mă dai afară la rându-ţi… poate că ai dreptate… Iată, plec… Iartă-mă că te-am deranjat… ispăşesc naivitatea de-a mă fi mândrit faţă de-o biată bătrână supărător de insistentă… Iartă-mă…

Se sculă şi-şi reprimă cu un brusc tremurat o toană de lacrămi. Dar el fu lângă dânsa: îi luă mâinile şi i le puse pe umerii lui; apoi o strânse în braţe.

— Nu Sultana… nu te gonesc… Acum eşti a mea pentru totdeauna. Într-adevăr, am procedat cam brutal… Dar mă exaspera încăpăţânarea ta… Femeia aceea bătrână a avut dreptate: noi ne iubeam, dar nu ştiam cum să ne luăm… Pentru asta o să răsplătim pe fiul ei…

O duse spre divan şi se aşezară. Se priveau lung şi se sărutau la fel… Apoi buzele lui se rătăciră pe gâtu-i, se ridicară pe braţe atât cât lăsau mânecile, cărora le desfăcuse năstureii.

Stătură multă vreme astfel, strângându-se şi sărutându-se, stabilind ora fixă şi locul viitoarelor întâlniri. Întru târziu el îi spuse rugător:

— O simplă dorinţă mai am pe care te rog, te rog… să mi-o îndeplineşti… Atât îţi mai cer… în schimb îţi voi face tot ce-mi vei cere…

— Anume? întrebă ea dulce, gândindu-se cu groază la silueta mlădioasă şi spetită de oboseală, tot măsurând nerăbdător trotoarul, a tânărului Nenoveanu/şi la frumoşii lui ochi zdrobiţi de atâta căutare în susul străzii, de unde avea să vină aducătoarea vestei celei bune.

— Nu-mi vine să spun… pentru că… şi tu… ai un meci de a înţelege lucrurile…

— Dar spune, dragul meu… Îţi voi admite totul… poftim, ca să nu mai fie nicio neînţelegere!… glăsui ea trândav şi dornic, gândind înainte cu satisfacţie: „ce imaginaţie suplă şi ce simţ de prevedere la dânsul… Dacă

nu învia pe mamă-sa, moartă de mult, săraca, partida era pierdută!”…

— Eah, să lăsăm… o simplă slăbiciune… Renunţ…

— Dar spune, dragul meu, pentru numele lpi Dumnezeu… Iată acum chiar mă supăr pentru asta… niciodată n-ai avut încredere în sufletul şi-n mărinimia mea: numai corpul meu te-a preocupat… şi asta m-a îndârjit într-atâta… M-ai considerat totdeauna ca pe-un simplu stimulent… Atât şi nimic mai mult… Nu te-ncontra… Mai degrabă, spune-mi, destăinuieşte-te dacă vrei să-mi probezi contrariul.

— Dar să nu râzi…

— Nu râd…

— Păi o să-mi pretextezi că şi ăsta e un motiv de comparaţie sau un stimulent… deşi propriu-zis e ceva cu mult mai puţin prozaic; e o simplă fantezie, o nebunie, cum vei vrea să-i zici… dar în orice caz e ceva cu totul inofensiv… nu e nimic interesat într-însa… nimic, decât o biată copilărie, de om în toată firea şi încă ministru… Un… o… Mă mir cum poate să te necăjească atât a…

— Bine, bine… am înţeles… numai să vedem în ce constă…

— Nümai să nu te mai superi dacă-ţi spun Iosefina…

— O… asta… Bine, dragul meu… Dar te las…

— E un, un… o…

— Te rog chiar… Să ştii că mă voi supăra dacă mă vei mai numi altfel, tranşă ea grăbită. Şi se sculă să plece… Atunci, mâine la cinci după-amiază… zici că tot aici…

— Desigur… vino fără gri je… Doamna Cornoiu va pleca chiar astăzi cu trenul de după-amiază; ea doreşte mult să plece; trebuie să-i fac pe plac, râse el cu înţeles… Eu voi rămâne până la repriza două de concedii, cum ţi-am spus… Acum cred că am tovarăşe de rămas… până atunci…

— Cât vei vrea tu, dragul meu.

O strânse cu foc la pieptul lui mare…

— Scumpa mea Sultana…

— Sultana… Mă supăr, să ştii…

— Iosefina…

Ea se îndreptă spre oglindă, ca să-şi aranjeze toaleta, Gândea şi acum la Nenoveanu: „Minunat băiat… auzi ce fin miros la dâhsul: decât să facem jocul opoziţiei, mai bine să profităm de dânsul, cât mai mult cu putinţă… însă numai pentru numirea mea să stăruieşti… de mutarea ta nici pomeneală… ea va veni de la sine… Deocamdată numirea şi pe urmă am şi alte rezerve…”

Şi zâmbindu-i cu mare dragoste prin oglindă, îşi măsură fostu-i bărbat, ţintindu-l cu ochi sticloşi, amenințându-l în minte: „Am adoptat altă tactică, scumpe Napoleon… O să mi le plăteşti pe toate…”

Se auzi o bătaie în uşă:

— Ei ce e? Ah… A, ha… stai…

Dar servitoarea intră…

— Domnul Hristescu…

— A venit?… să aştepte niţel…

— Tocmai zice că nu mai aşteaptă… E de mult aici şi…

— Cum… cum de mult… de ce nu m-ai anunţat… cum ţi-am spus…

— Dumnealor mi-au… dumnealui mi-a… că nu trebuie să vă anunţăm: nu e voie… aşa mi-au… mi-a spus… M-a oprit, lângă dumnea… lui… Şi acum zice că n-au de ce…

— Hai, hai. du-te, să stea puţin… să aştepte tot acolo… Vin numaidecât… Şi uite ce… până când vin eu, dă-le câte-o vişin at a…

Galant şi fericit, domnul Cornoiu îşi conduse fosta soţie până la poarta unde aştepta de mult automobilul ministerului.

— A uite şi maşina… Te duci cu ea…

— O, nu, nu, se apără Sultana… mă duc pe jos… am o vizită… aci foarte aproape… câteva case…

Andrei Lazăr îşi aminteşte uimit şi nu poate prididi memoriei. Atâtea s-au putut întâmplă într-un interval prea scurt de zile, că e de necrezut. Ş-atât de mari evenimente; veşnicia însăşi s-a realizat într-un spaţiu mărginit de timp; De necrezut şi totuşi parcă a fost o legătură strânsă între

fantasticile împrejurări!

El recapitulează lucrurile cronologic. Întâi doamna Cornoiu, venită singură din Bucureşti, i-a vestit sosirea prin doamna Nedan. S-au întâlnit la Tinuţa şi întrevederea a fost neaşteptat de inimoasă şi caldă. Ziua s-a purtat cu o drăgălăşie rară, ea, mândra, ea, puternica, ea, uluitor de frumoasă. Iar el, Lazăr, s-a întrecut pe sine. Nicio sfială, nicio stângăcie: un adevărat record! A fost o beţie de sărutări, atât de multe, că după ce s-au despărţit, el parcă plutea, ducându-se spre casă.

Întâlnirea cea nouă avea să fie vineri, adică peste două zile. Şi, zei nemuritori, unde credeţi dumneavoastră? La el acasă! La el acasă, zei nemuritori! Femeia asta înaltă, subţire şi albă, cu păr de reflexe astrale, cu păr de raze ondulate, va veni la el acasă, vineri, pe înserate. Va descinde dintr-un automobil de piaţă, care va trage în curte, dinaintea uşii principale. Cu toate că stă în fund, într-o căsuţă izolată, totuşi, vineri seara cocoana proprietăreasă va fi expediată de Lazăr, cu prietenul sau prietena ce-şi va alege, pe cheltuiala lui, la reprezentaţia circului venit de curând şi care face furori în piaţa cea mare, cu un program trecând uneori şi de ora unu noaptea. Iar ea va descinde din cel mai de nepătruns mister, ca dintr-un nor de nebuloasă, pe care Lazăr îl şi vedea pornind de pe acum din spaţiile nemărginite, pentru ca vineri, adânc pe înserate, să ajungă tocmai bine în casa în care, tot timpul serei aceleia, nu vor arde decât lumânări, simple lumânări de stearină, în locul becurilor violente. Şi micul astronom îşi închipuia de pe acum, fericit, cum vor arde lumânările acelea, în vechile sfeşnice de aramă, rămase doar ca podoabă pe mesele apartamentului său mobilat, cum vor tremura ele umbre şi penumbre, deasupra misterului cel mare, care atunci se va întruchipa! În noaptea aceea de vineri, o zeiţă, zeiţa Urania, va descinde într-o casă de muritor! O constelaţie se va desface şi se va reîntrupa în mitologicul personaj din care a zburat. Cassiopea sau, poate, Andromeda, cea cu nume înfiorător de plăcut!

Asta era deopotrivă, ca şi când ai fi putut să desprinzi din cadrul nemărginirii, cu puterea gândului sau cu puterea voinţei, sau ca şi când ai fi putut fura, din zborul universului misterul originar, mişcarea nesfârşită sau focul prometeic.

O zeiţă se va coborî…

În drumul acesta nemaivăzut de frumos, spre casă, minunata imagine mişcătoare mergea înaintea ochilor lui ca steaua magilor. Uneori se aprindea în culori mai vii; atunci mişcările line se precipitau, se amestecau, desfăşurarea se grăbea şi urmările întreceau pregătirea.

…Buzele se ridicau în sus, pe braţ, trecfeau mult de cot, se apropiau acum, nemaiînfrânte de nimic şi de nimeni, spre moalele ascunziş al subţioarei…

Acasă, s-a trântit pe patul cu dreve de bronz, terminate în globuri de culoarea şi mărimea lui Jupiter, privit cu ocularul de 60. N-a avut nevoie de înâncare în seara aceea; ca de obicei a apăsat ochii cu pumnii strânşi. Minunatul caleidoscop al minţii a început să se învârtească de la sine; şi-n decorul multicolor, de mişcătoare arabescuri, reîncepea să se deapene, dincolo de retină, în cugetul arzând, firul întrerupt.

Veşmintele diafane cădeau pe noianul steluţelor, care jucau în jurul imaginii centrale ca fulgii de Zăpadă în lumina globului electric. Se îmbinau într-o horă de triumf, încununând magic trupul alb şi zvelt, de care mâinile închipuirii lui se apropiau tremurătoare, ca mâinile de avar bătrân spre comoară, apoi deodată se repezeau tinere şi elastice ca să apuce…

…Neantul!” glumi el şi lacrămile îl podidiră de fericire. Neantul acela groaznic, rece şi negru ca spaţiile, îngrozitor de răzleţite de zona luminii galactice; teribila senzaţie umedă şi mucedă a realităţii rânjitoare, care ia locul visului, tocmai când acesta a atins culmile frumuseţii… Huruitoarea dărâmare a minţii, când roţile începeau, una câte una, să se oprească…

Dar în seara aceea de atât de mare fericire, că nu-i va mai ieşi niciodată din minte, impulsul originar a pus în

mişcare maşina, desigur pentru totdeauna. Amintirea este într-tadevăr de necrezut.

A aprins în antreu, în odaia de culcare şi chiar în odaia motorului, lumânări în sfeşnice. Voia să vadă cum va fi, atunci, peste curândă vreme, când *himera* se va realiza. Şi râzând de toate celelalte himere ale trecutului, a ridicat muşamaua de pe scheletica formă de metal şi de curele. A râs de ea cu plămânii plini, de nebunia asta pe care în sfârşit a răpus-o. Şi ca culme a silei, a ridicat piciorul de a izbit-o sub roata cea mare într-o adevărată împletitură de curioase tendoane de metal. Atunci ceva a pocnit în pistoane, printre coarde sau cine ştie unde; ceva a pocnit tare şi distinct şi el a îngălbenit de plăcere: sufletul animalului de oţel zburase în sfârşit. Răsuflase larg: scăpase pentru totdeauna de el!

Dar roţile au început să-şi comunice una alteia avântul; curelele se mişcau lin pe după obezi, tic-tacul pistonului devenea tot mai regulat. Roata cea mare se ridica spiţă cu spiţă, greoaie şi maiestuoasă, spre a se rostogoli dincolo, în aceeaşi cadenţă, crescândă şi impunătoare.

Andrei Lazăr aştepta calm şi sarcastic privind ţintă roata cea mare; ea de obicei dedea cea dintâi semnul oboselei premature, al începutului de veşnic repaus. Spiţele negre de fier, unite acum în discul alburiu al repedei mişcări, începeau să se desemneze una câte una, reale şi vârtoase, în multitudinea de spiţe imaginare şi şterse, creată de învârteală. Şi curând, curând, tot ce era imagine zbura şi doar crucea acea neagră în cercul greu al cadrului se mai legăna la dreapta şi la stânga, spre a se fixa în cele din urmă, masivă şi sfidătoare, cu unul din braţe spre podea…

Ochii lui Lazăr se pironeau atunci îngroziţi spre unealta eternei torturi, al cărei braţ înfipt crud înspre pământ arăta ultimul drum hărăzit omenescului a vânt…

Dar astăzi – nebunie sau minune drăcească – crucea era disc invizibil, strâns în cercul de fier; crucea dispăruse, şi-n locul ei curgea mişcarea veşnică.

Minunea! Adevărul cel maire! învierea lucrurilor moarte, înfrângerea repausului etern... noua înviere a lui Lazăr cel biblic, în Lazărul de acum!

Andrei Lazăr se frecă la ochi: cu neputinţă! Cu neputinţă! Ocoli maşina prin toate părţile; întinse degetul,[1] dar nu îndrăzni să pipăiască. Şi totuşi, totul mergea de minune... Necredinciosul Toma! Atunci ce se rupsese, Dumnezeule, ce se rupsese? S-a rupt într-adevăr ceva în maşină, dezlegând-o de unicul păcat al construcţiei şi pornind-o astfel pe drumul eternei mergeri? Sau se rupsese ceva în creierul lui?...

Dimineaţa l-a găsit astfel la maşina necontenit învârtitoare. El a privit cu bucurie zorile şi a stins degrabă feştila tremurătoare, dătătoare de umbre şi iluzii. A salutat în gând soarele care-şi vestea sosirea prin văpaia roşie ce se înteţea în fereastra odăii. Pe urmă soarele a răsărit de-a binelea şi a pătruns prin geamurile de deasupra, neacoperite de hârtie albastră; a străpuns temeinic odaia cu săgeţile lui alungătoare de fantome. Dar maşina mergea înainte imperturbabilă şi maiestuoasă; ea era o realitate, pentru că nu se temea de soare. Şi pe urmă, independent de lumină, hârâitul acela mângâietor şi uniform era o dovadă că mişcarea cea de nedezlegat fusese subjugată. Pentru totdeauna, în vecii vecilor! Doamne, poate că aci stă iluzia; poate că se va opri peste o vreme: un an, o lună, o săptămână sau o zi. Însă ce putea să însemne asta?... Oricât de puţin, ea putea să meargă singură şi fără ardere, fără nicio forţă, sau materie străină, decât numai curgerea metodică a aerului prin pistoane şi pulsul regulat al tuturor acestor organe de fier, al tuturor acestor artere de curea...

În ziua asta de vacanţă, n-avea de ce să se ducă în oraş; totuşi a ieşit pentru ca să nu mai audă huruitul înnebunitor şi mişcarea cea lentă şi sigură. S-a îndepărtat mult de casă, ca să vadă dacă ele mai persistă în ochi şi în urechi. Da, e drept că ele l-au mai întovărăşit o bună bucată, aşa cum îţi întovărăşeşte auzul huietul dintr-o

1 In textul de bază : întinse cu degetul.

uzină chiar mult după ce ai ieşit. Dar pe urmă totul a dispărut, ca şi când n-ar fi fost nimic, niciodată nimic… Liniştea aceea grozavă dintr-însul, în raport cu zgomotul grozav al străzii, l-au speriat teribil; ideea asta: „niciodată nimic”, l-a făcut să holbeze ochii şi să alerge grăbit spre casă…

Chiar de dincolo de uşi a auzit huietul… huietul vieţii mecanice şi eterne.

Deci totul mergea de la sine; independent de voinţa lui, independent de orice voinţă. A străbătut oraşul în lung şi-n lat; şi-a căutat puncte cât mai depărtate de la care să se întoarcă pe jos, sau aproape fulgerător cu maşina.

Himera era acolo şi-l aştepta liniştită, respirând înainte şi calm, ca un animal cuminte. O adusese din cer, himera asta, de care toţi se cutremurau şi pe care toţi ar fi vrut s-o vadă, să-şi poată spune: am văzut Himera… este o realitate!…

Ah, da… ea ar trebui arătată şi altora spre a nu mai fi nicio bănuială despre vreo înşelare a simţurilor.

Astfel un domn necunoscut, complet străin, care a şi spus că nu e de-aici din oraş, fu rugat insistent de Lazăr să-l însoţească pentru a-l scoate dintr-o nedumerire. Domnul primi; dar repede apoi păru că regretă şi dând semne de mare nelinişte, căutând cele mai copilăreşti pretexte, bătu serios în retragere. A fost un adevărat chin pe bietul Lazăr să-l convingă să-i intre în casă. L-a tratat cu lichior, i-a arătat cărţile, aparatele, l-a întrebat dacă aude un hârâit.

— Da, desigur, aud foarte bine, a răspuns domnul în modul cel mai firesc, dar mai păstrând încă din neliniştea de la început.

Pe urmă l-a dus în odaia motorului…

— Iată ce hârâie, maşina asta…

— Ah, da, maşina asta… la ce serveşte?…

— Oh, ea va servi mai târziu, toată lumea va avea nevoie de ea… Deocamdată, un singur lucru e de stabilit: dacă mişcă?… Spune dumneata: mişcă ea?… merge ea?…

— Vezi bine că merge! a răspuns domnul privindu-l

uimit, desigur, că-i mai punea astfel de întrebare şi s-a grăbit să iese.

— De ce nu mai stai?

— Vai, sunt aşa de grăbit… Şi înşiră o grămadă de treburi ce părură într-adevăr serioase şi pe care trebuia să le facă numai în ziua aceea…

Se uită desigur pe furiş şi cu teamă vădită la Lazăr, dar acestuia îi venea să râdă. De bună seamă, îi da toată dreptatea să-l creadă, chiar nebun, de vreme ce sta să-l mai întrebe dacă se întâmplă un lucru care sare în ochi…

Dar abia a plecat străinul, că îndată o sârmă înroşită i s-a înfipt în creier: la ospiciu totdeauna, spre a nu risca prea mult, trebuie să faci pe voia nebunului; dacă el te-asigură că e împărat, tu trebuie să te arăţi mai convins decât dânsul.

Andrei Lazăr găsi pe stradă un muntean cu zeghea miţoasă, acum în plină vară, cu pălărie rotundă şi înverzită de ploi, cu cămaşa murdară şi opinci nerase. Ciobanul ăsta cu bâtă înaltă cât cârja de mitropolit şi groasă ca un buzdugan nu putea fi decât sinceritatea şi bunul simţ în persoană…

L-a rugat numai să intre fără să-l previe de nimic.

— Ei… d-apoi de ce m-ai chemat, domnişorule? a întrebat ungureanul când a fost înăuntru.

— Maşina asta…

— Da ce e cu ea, domnişorule?

— Merge?

— Hm…

Ungureanul l-a măsurat de sus până jos şi Lazăr a înlemnit… Apoi a privit şi la maşină şi a început a râde uşurel.

— Merge, or nu merge? a răcnit Lazăr, aproape scos din sărite.

— Da, no, vezi bine că *mere*, domnule… că ce mă mai întrebi… a continuat să râdă împăciuitor ungureanul… Mere, mere, de ce să nu meard…

— Bine, bine, văd eu că merge, nu mai încape nicio îndoială asupra lucrului ăstuia, a insistat cu diplomaţie

Lazăr. Vreau să ştiu; şuieră pe undeva, răsuflă cumva… E un motor… înţelegi… şi parcă n-ar merge tocmai aşa de regulat… dar eu sunt cam tare de urechi… înţelegi… şi de aia te-am rugat… Ascultă… ascultă bine… dacă ţi se pare cumva ca hârşcâie sau scrâşneşte sau… stărui el cu voce atât de rugătoare, înît ciobanul se arătă încurcat şi înduioşat.

— D-apoi că unge-o ca să nu mai scrâşnească…

— Păi tocmai, te rog să asculţi dumneata… dacă zgomotul e regulat sau… din când în când…

Ciobanul îl privi uimit cu ochii lui negri şi apoşi şi păru că ascultă câtva, apoi porni hotărât spre uşă…

— Da' nu mă pricep eu, domnişorule… d-apoi că ce costă o bucăţică de unsoare…

Şi ieşi degrabă, făcându-şi loc pe uşă într-o dungă cu zeghea lui uriaşă, urât mirositoare.

Ah, aceste vorbe din urmă au fost o adevărată revelaţie.

Nimic mai simplu, nimic mai firesc, nimic mai întăritor, mai strigător de biruinţă decât aceste vorbe simple, ale unui om simplu, cu miros atât de greu, dar atât de natural!

„Da' nu mă pricep eu, domnişorule… d-apoi că ce costă o bucăţică de unsoare…"

Nimic mai delicios în simplitatea, în naivitatea, în cacofonia lui, ca acest răspuns ciobănesc…

Seara, după atâtea ceasuri de neodihnă, se culcă zdrobit de oboseală, dar senin şi calm. De-acum nu mai avea nicio îndoială că în casa asta domneşte în toată puterea cuvântului adevărul şi realitatea.

Dar în dimineaţa următoare, în dimineaţa zilei când avea să vină Zina, a sărit din nou îngrozit, cu inima bătândă, cu respiraţia grăbită, cu ochii rătăciţi. Fusese desigur prada unui vis urât, care persista încă, de vreme ce acum, în răcoarea zorilor, în lumina asta pură de dimineaţă, care-şi făcea loc biruitoare prin perdelele lăsate, zgomotul cel scump întârzia îndărătnic să se audă. Zadarnic şi-a clătit zdravăn capul ca să-i zdruncine

timpanele. Nimic: tăcerea, neantul… Cu mintea răvăşită, cu ochii împăienjeniţi de groază, şi-a înfipt capul în pernă.

Şi abia când s-a ridicat întru târziu, descurajat la culme, zdrobit, rătăcit, minune a minunilor: zgomotul continua parcă de când lumea, uniform şi stăpânitor…

Dezbrăcat chiar, a intrat în odaia minunii. Şi inima îi bătea beată de fericire în faţa spectacolului:

Roata cea mare se-nvârtea necontenit; şi întreaga maşină duruia monoton şi regulat, impasibilă şi fără semn de oprire, nici măcar încetinire. Ai fi zis o moară, o complicată moară în miniatură, neoprită de zile şi nopţi, mişcată într-una de curgerea fără sfârşit a apei.

Andrei Lazăr mai făcu o ultimă încercare asupra lui însuşi; plecă şi până în deseară nu se mai întoarse.

Reveni tocmai când amurgul grăbit de vară desfăşura de zor în văzduhuri pregătiri mari pentru venirea nopţii. Şi găsi toate lucrurile la locul lor, cele neînsufleţite tot astfel de neînsufleţite, cele însufleţite ducându-şi înainte, imperturbabil, firul vieţii fără de sfârşit.

Lăsă perdele şi aprinse lumânările, în sfeşnicele cu întreite braţe, şi fără să mai aibe vreme ca să desfacă pachetele de cumpărături, aduse în onoarea zeiţei care avea să coboare acum îndată, din împărăţia cerurilor, pentru a-i pune pe fruntea izbânditoare cununa dumnezeiască, stătu să contemple nemişcat mersul neîntrerupt al motorului.

Apoi deodată îşi puse mâinile în şolduri şi sări de trei ori în dreapta şi de trei ori în stânga, ca într-un început de căzăcească; şi pe urmă jucă în toată regula cu figuri inventate pe loc, în noaptea aceasta de sabat a vieţii lui. Umbra uriaşă, proiectată de feştila tremurătoare pe păreţii galbeni deschişi, sări şi ea sprintenă, imitându-i gesturile…

— Degeaba, scumpa mea, ţi-am scăpat… ţi-am scăpat de tot, îi rânji el şi o pocni cu şapca pe care obişnuia s-o poarte prin casă, provocând-o: Haide, dă şi tu cu şapca în mine.

Şi umbra îşi apucă pe loc şapca la fel. Dar atât. Cristian râse din nou. Şi ăsta – precum şi-aduse aminte mai

târziu – fu singurul răstimp de dezordine şi de copilăresc din toată durata acestor zile suprafireşti. Râsul însă se opri repede; pentru că şapca sărise din umbră, tocmai între frânghiile maşinii şi se încurcase acolo. Şi roata cea mare parcă se opintea acum şi toate încheieturile mârâiau ca un animal căruia nu-i faci în voie. El o scoase repede; maşina reveni la şuetul ei normal şi o bucurie fără margini i se topi ca o lumină mare în pieptu-i. Mângâie prieteneşte şina lată a roţii, care la rându-i îi mângâia uşurel podul palmei. Şi privi îngrijorat la umbra din perete, care-i făcuse pocinogul şi care mângâia de asemenea o roată caraghioasă şi imposibilă.

Dar îi veni aşa, într-o doară, un gând, o ispită, ca un drăcuşor mic scăpat prin cuget; un gând atât de nerăbdător şi atât de insinuant că-l ascultă şi apucă deodată cu tărie de şină. Mâna îi fu dusă câtva în sus, dar pe urmă crucea de fier începu să se înnegrească şi-apoi îşi făcu apariţia întreagă în cadrul rotund. Aparatul tăcu… Şi-un fior de gheaţă îi trecu prin şira spinării… crucea acea neagră parcă-l fixa. >. Dădu drumul… O secundă de tăcere, apoi aparatul îşi luă drumul cu bâzâitul lui gros de bondar.

Va să zică poate fi şi oprită; îndată ce piedica i se ridică, mişcarea porneşte să curgă de la sine…

Însă unde a fost pocnetul acela? Ce anume a determinat mişcarea asta, pe care ochii lui o văd, dar pe care mintea lui nu o stăpâneşte? El trebuie să ştie… şi mâine va afla acest mister; mâine va revizui toată maşina şi unde va găsi mica ruptură, acolo va şti că se ascunde ideea cea mare… Va fi desigur uşor ca să vadă, de vreme ce maşina poate fi împiedicată şi pusă în stare de repaus, fără pericol de oprire definitivă.

Mâna lui apucă iar dunga roţii şi-o opri din nou; iar printre spiţe vârî un drug ce-i fu la îndemână. Roata apăsă cu putere opritoarea şi parcă toate articulaţiile maşinii se cabraseră, încordându-se să răstoarne piedeca duşmană.

Andrei Lazăr întinse mâna surâzând prieteneşte maşinii. Drăcuşorii lui Maxwell se dăduseră cu toţii de

partea lui!

Dar atunci se auzi bătăi în uşa de afară... Ah, Doamne, iată, uitase că asta e seara tuturor fericirilor i. Se năpusti afară. Şi uşa de la intrare se deschise larg dinaintea zeiţei care, în sfârşit, coborâse.

Era înfăşurată într-un şal larg şi bălţat de imagini multicolore pe-un fond negru; şi-l ţinea cu degetele pe dedesubt, strâns bine la gât şi ridicat astfel ca să-i acopere şi faţa. Încât când intră, deasupra nu ieşea decât fruntea şi părul încârlionţat în şuviţe de foc, acum parcă albăstrii, roşietici; iar petele ochilor îl fixau sumbru din umbra lor nedesluşită. Pe urmă când îl lăsă să cadă, crăişorii sprâncenelor se distinseră de fundurile de abis ale ochilor şi nasul, gura, bărbia apărură pe rând.

În lumina asta şi-n mirosul vag de lumânări, descoperirea lentă şi treptată avu un farmec specific de rit care se desăvârşeşte; aşa că explicaţiile ei întretăiate de chicot că-şi lăsase pălăria la Tina şi că de-acolo o adusese o maşină de piaţă, sunară fals şi dizarmonic. Îi astupă deci gura cu sărut lung, înăbuşindu-i orice altă încercare de grăire, apoi îi mărturisi c-a avut neîntrerupt senzaţia că ea se descoperă din şal ca din norul care a adus-o şi-i făgădui că-i va arăta din nou, de-aci de pe pământ, aştrii pe care de-abia i-a părăsit, micşoraţi de perspectivă; dar înainte de toate, îi va arăta însăşi mişcarea tuturor universelor din vârtejul cărora descinsese la dânsul, eterna zbatere a nepătrunsului, captată într-un aparat banal de fier şi curele, pe care i-l depune la picioarele zeieşti ca pe-un umil omagiu.

— E mişcarea fără de sfârşit, zână din poveşti, care părea tot aşa de himerică, ca şi nădejdea coborârii tale în biata casa aceasta a robului tău, dar astăzi, când tu te-ai realizat în sfârşit, luând corp omenesc, teribilul ei mister mi s-a dezvăluit prin tine.

Şi o duse în camera fără decor a motorului.

— Iată fiara cu dinţi şi cu măruntaie de oţel, care a devorat atâtea vise nobile, iat-o la picioarele tale; ţi-o dăruiesc, aşa cum s-ar dărui un căţel sau o pisicuţă unei

cocoane din ziua de azi…

Ea privi nedumerită grămada aceea de roţi, de speteze, de drugi, de curele şi de vergi. Şi fu rândul ei acum să i se pară că-n lumina tremurătoare cu miros de stearină, cuvintele lui au o rezonanţă ciudată, înţelesul lor e bizar, iar ochii lui privesc într-un mod pe care nu i-l cunoştea, acoperiţi de-un luciu atât de straniu, că parcă-şi dau în privirea aceea toată puterea lor de viaţă, ca doi cărbuni în care s-a pus să sufle duhul unui vânt arzător.

— Aceasta e mişcarea veşnică, pe care, întreaga mea tinereţe, micii demoni ai lui Maxwell mi-au plimbat-o prin luminile ochilor, ca să mi-o smulgă apoi cu râsul lor răutăcios, când mâinile dorinţei celei mai cumplite se întindeau spre neîmblânzitul ei miraj… Dar în seara când tu mi-ai vestit venirea, i-am surprins pe toţi aceşti draci neastâmpăraţi în aceste pistoane şi între încheieturile bielelor ca într-o cutie, râse el straniu, văzând înfricoşarea care creştea în ochii ei şi care se crispa copleşitoare în colţul buzelor fine.

Sigur de sine, el puse mâna pe stinghia care avea să sloboadă mişcarea setoasă de pornire şi să libereze totodată şi sufletul ei de uimirea, de spaima care i se întindea pe figură, cu cât el vorbea mai calm, mai stăpân pe sine, întrebuinţând înadins expresii şi apropieri de noţiuni din ce în ce mai disparate, mai lipsite de sens, mai nebuneşti.

Ca culme a jocului acesta, care-l încânta la paroxism, el chiar făcu semne magice deasupra roţii şi trase apoi puţin, foarte puţin bara… şi roata se mişcă puţin, o idee, o părere…

Se întoarse la ea râzând atât de înfiorător, că văzu deodată cum degetele petrecute pe sub cutele şalului bălţat se mişcară, ridicându-l să-i acopere expresia groazei nemaistăpânite.

Atunci el trase drugul de tot; roata împiedicată se rostogoli atunci de trei ori, se dădu de câteva ori peste cap într-o parte, de câteva ori într – lta şi crucea cea neagră se înfipse dinaintea ochilor cu unul din picioare spre pământ.

El privi uimit întâi la maşină, pe urmă la femeia căreia, din umbra şalului ridicat, nu i se vedeau iarăşi decât petele vagi ale ochilor, din fundul cărora îl fixau două sfredele negre şi lucioase de foc.

Rânji de îndârjire şi împinse cu tărie. Un trosnet slab, două, mai multe: roata cea mare se învârti de trei ori, se dădu tocmai ca întâi într-o parte şi într-alta şi se opri cu braţul crucii spre pământ.

Privirea i se zgâi de aceeaşi neogoiată spaimă ca a femeii de lângă dânsul şi mâinile se ridicară amândouă cu palmele întinse, ca pentru o întrebare sau poate pentru o rugă.

Pe urmă începu să râdă, ca să alunge această stare stupidă de suflet, care creştea ameninţător.

— Nu… desigur… nimic… o nimica toată… oh, iar drăcuşorii aceia… va afla de îndată…

Şi râsul lui cu intermitenţe părea un neînţeles şi sinistru nechezat.

El privea cu atenţie pretutindeni, se chiora prin încheieturi şi prin găuri, mişca pistoanele, încerca la curele… Nicio scrânteală; nicăieri nimic, nicio scrânteală… poate la supape… Ah… sau nu… nu… nu… Doamne! Ah, ba da, da, da… Desigur, desigur… Atât i-a fost puterea ei de astă dată… două zile… atât… dar trebuie să recunoaşteţi că şi atâta şi e ceva extraordinar… pentru un început… Pentru că ea a mers până acum… un moment doar înainte de a veni… nu e doar un vis… căci nu e cu putinţă un astfel de vis… Au văzut şi ochii străini… care… care… au… con… firmat…

Vis… Cuvântul acesta îl cutremură de sus până jos, îl zgudui cu puterea curentului electric al întregului oraş… Halucinaţie?! Hm… Oare acum îi arde de glume?…

…Mâine de dimineaţă! strigă el îndârjit şi războinic… Mâine de dim…

De afară vui deodată cu putere motorul automobilului. Se întoarse: Zina dispăruse. Fugise…

— Nu, Zina… rămâi… mâine dimineaţă am să stau de el… bâlbâi el şi se aruncă afară. Dar când deschise uşa

antreului, claxonul deja suna şi maşina se urnise.

— Zina, Zina…

Văzu, pe sub perdeaua limuzinei, în întuneric, două picături de foc negru care ardeau cumplit… e – Zina… un minut numai…

Dar după câteva clipite, maşina dispăruse…

…Ardeau de gro. ază sau de râs!?…

Stătu nehotărât dacă să dea o fugă până la Tinuţa ca să-şi răspundă acestei cumplite nedumeriri.

Ah, teribili demoni, care-l munceau cu atâta cruzime… Oare nu era nimic de făcut contra acestor nenumăraţi duşmani invizibili! Şi încăpăţânarea de a demonta, de a descoperi, de a afla totul imediat îl podidi, ca un şipot de sânge, drept în mijlocul creierului…

Stătu în uşa deschisă, nehotărât, între cele două himere care-şi luaseră zborul…

Şi, înfrânt, cu capul plecat, zdrobit, bolnav, pasul o luă şovăitor, înapoi, spre motorul de metal.

A trebuit să treacă săptămâni multe ca spaima doamnei Cornoiuzsă se potolească. Dar liniştea tot a venit când şi când şi mila a cuprins-o. În afară de Tina Mavromati nimănui n-a mai pomenit de tragica întâmplare. Să asişti la înnebunirea subită a unui om, să-l vezi rătăcindu-se din ce în ce mai grav în haosul minţii clintite, să stai neputincioasă la creşterea asta teribilă a bolii, minut cu minut, dinaintea propriilor tăi ochi! Un om care era atât de normal, atât de drăguţ, atât de delicat cu trei zile înainte!… Şi asta, cu prilejul celei dintâi aventuri… celei dintâi întâlniri riscate…

— Îţi închipui, Tina… o, te rog, la nimeni, la nimeni să nu-ţi scape cea mai mică şoaptă… El se va trăda în curând… va pomeni şi la alţii de maşina lui cu mişcare veşnică… Doamne, şi lui i se părea într-adevăr că merge, pentru că pusese o bară de oprire între spiţele roţii principale. Părea că m-aştepta pe mine ca să-i dea drumul; şi a tras bara rostind formule magice şi cuvinte fără şir… Vai, Tinuţa, era atât de comic şi atât de dureros…

Zina aştepta din zi în zi să i se aducă vestea

înnebunirii lui Lazăr. Va pomeni el oare de venirea ei acolo? Dar cine îl va crede, cine ar putea să-l creadă pe-un nebun! Sărmanul copil…

Şi-n ochii ei alternau groaza amintirii cumplite şi lacrămile celei mai dulci dureri. Pentru că Tina era ferm convinsă că el înnebunise de fericirea pe care doamna Cornoiu i-o promisese…

Ah, scâncise ea cu melancolică sinceritate… Eu n-am avut parte de poetul meu… să mă iubească până într-atâta… S-a mulţumit doar cu banii… canalia…

— Domnul Cornoiu a revenit apoi puţin după aceea; domnul ministru era în cea mai minunată dispoziţie sufletească. Primele zile ale revederii ei s-a purtat cu o gingăşie, cu o delicateţe şi cu o bărbăţie conjugală care au uimit pe Zina.

Se vedea cât de colo cum o pierde din ochi şi nu-i mai tăcea gura copleşind-o cu complimentele şi cu comparaţiile.

Îi spunea mai ales Maria Luiza; ea-i ripostase că, pe cât îşi amintea sau avea impresia, Maria Luiza a fost brună. Însă domnul Cornoiu mărturisise că nici nu luase seama la păr şi chiar că-şi va da toată silinţa să se ferească de a mai afla cum îi va fi fost părul celei de-a doua soţii a lui Napoleon; însă în tabloul pe care l-a văzut el cândva, lucrat de nu mai ştie care maestru, silueta împărătesei, trăsăturile, graţia, erau atât de identice cu ale Zinei, încât tocmai asta îl determinase s-o ia.

Doamna Cornoiu avea toată dreptatea să se mire că lucrul acesta îl afla tocmai acum; însă comparaţia istorică îi aminti deodată de scrisori.

Şi privi încremenită la bărbatul său.

Oare domnul ministru să fi avut fantezia… Atitudinea lui de-acum şi-apoi faptul că a fost profesor de istorie… lucrul n-ar fi tocmai imposibil. Dar mobilul? Să-l încerce credinţa? Pentru asta ar putea fi iertat graţie avântului şi imaginaţiei din ele… Desigur, e lesne de înţeles motivul pentru care a pus pe altcineva să le scrie… Dar de ce le-a încetat deodată?… Pentru că se convinsese: bun! Sau

pentru că s-au precipitat evenimentele… Şi-şi aminti, deodată, de discuţia lor, în ziua plecării din Bucureşti…

Doamna Cornoiu se hotărî să fie foarte circumspectă. Reciti scrisorile. De Maria Luiza nu era vorba acolo; ci numai de personagii din mitologii, antichitate sau evul mediu…

Totuşi nu făcea rău să sondeze puţin. Întrebă la masă pe domnul Cornoiu dacă ar putea să-i dea vreun amănunt asupra personajului *Berthe au long*…

— …vreau să spun Berthe au grand pied de care pomeneşte Villon în Ballade des dames du temps jadis.

— În ce? întrebă domnul ministru şi întrebarea lui edifică complet pe doamna Cornoiu.

— Păi bine, explică apoi doct, reculegându-se, François Villon pomeneşte în ojsera lui de multe nume legendare, cu care istoria n-a luat contact… Sigur se cunoaşte numai că el a murit spânzurat, după mai multe evadări din puşcărie, ţinu să adauge îndată, pentru a arăta că dacă nu-i ştie titlurile poemelor, în orice caz, de viaţa poetului vagabond nu ecu totul străin.

Era edificată.

O lună după aceea, când se întoarseră din străinătate, domnul Cornoiu o rugă să-i ajute la deschiderea belşugului de corespondenţă, strânsă între timp. O scrisoare de laudă şi recunoştinţă, venită de la Techirghiol, din partea lui Nedan, directorul liceului „Banul Mihai” şi fostul soţ al Tinei, o puse mult pe gânduri şi ca scris şi ca conţinut. Domnul Cornoiu fu foarte afectat de gratitudinea beletristică a subalternului, iar doamna Cornoiu dădu scrisoarea deoparte pentru a o compara cu cele din cutiuţa ei.

E drept, literele, la aceasta, erau drepte, pe când dincolo erau cursive; însă pe-alocuri se vedeau trăsături identice, precum foarte asemănătoare şi ştiute i se părură unele expresii şi particularităţi de stil.

La masă, doamna Cornoiu fu foarte distrată şi nerăbdătoare.

„Nedan… cel pe care l-a înşelat Tina cu propriul lui

elev… De necrezut, Dumnezeule!”…

Domnul Cornoiu trebui să plece grabnic la Bucureşti: Zina rămase să ia parte la primele convocări ale comitetului ce se formase sub preşedinţia ei de onoare, pentru procurare de cărţi, haine şi toate lucrurile necesare şcolarilor merituoşi din toate cele şapte şcoli secundare ale oraşului.

Nedan, care era preşedintele activ al comitetului, trebuia deci să vină în dese rânduri ca să ia direct contact cu dânsa, după cum aranjase chiar domnul ministru înainte de plecare, pentru ca la începutul anului şcolar, în octombrie, roadele înjghebării acesteia filantropice, să umple de bucurie şi de recunoştinţă pe cetăţenii părinţi din lungul şi latul judeţului.

Cea dintâi întreve dere cu directorul se întâmplase deci chiar în prezenţa domnului Cornoiu şi fu convingătoare şi pentru Zina. Într-adevăr Nedan, pe care-l ştia rotund şi roşcovan, era acum surprinzător de palid şi subţire. Părea la rându-i sfios şi se îneca în propria-i vorbă, când avea mai mult de răspuns. Ochii înăbuşiţi înainte, de perinuţe de grăsime, crescuseră acum parcă ar fi fost ai lui Lazăr, cu deosebirea că ai lui Nedan erau albaştri-verzul iar apucându-se să întocmească o dare de seamă cu domnul Cornoiu şi acesta dictând grăbit, scrisul, pe care se sforţa vizibil să-l încâlcească, apăru revelator şi trădător Zinei, ce-l urmărea surâzătoare de cealaltă parte a mesei.

Arunca spre dânsă priviri furişe şi speriate; iar când îi surprinse zâmbetul, se înfricoşă cumplit. Întoarse atunci, sfârşit de suflet, o coadă de ochi la domnul Cornoiu; dar acesta privea în gol, parcă ar fi cetit acolo cuvintele ce rostea şi pe care le însoţea de gesturi, ca şi când ar fi vorbit în faţa unei mulţimi. Lui nu i-a împărtăşit încă nimic, conchise…

Răsuflă uşurat, dar groaza îi reveni tocmai când plecă, la gândul că ea poate acum destăinuie soţului istoria scrisorilor şi că amândoi trebuie să se fi aplecat asupra acestora şi asupra dârei de seamă, comparând codiţele şi ovalele literelor şi descoperind tot mai mult asemănările.

Şi doar la Techirghiol făcuse el scrisoare în regulă, pe îndelete, cu o caligrafie specială, special compusă şi menită să îndepărteze definitiv orice legătură ar fi putut cumva să se nască, în mintea doamnei Cornoiu, între scrisorile de astă iarnă şi persoana lui.

…Cu siguranţă că asta a fost pregătită… cursa i-a fost în tinsă dinainte… o anonimă desigur… dar cine ştia de scrisori? nimeni… a ba… atunci la cârciumă… Nae Inelescu sau Lazăr… dar e de necrezut…

Din ce în ce se complicau conjecturile, din ce în ce temerea lui Ned-n creştea. Îşi vedea postul de director periclitat… Dar de bună seamă asta n-ar fi fost tocmai prea mult; însă ce va explica el Bertei, Bertei au g*ra*n*d pie*d*, câ*nd lucrurile vor ajunge la urechea ei? Deşi întâmplarea s-a petrecut înainte de a o cunoaşte, totuşi nu mai încăpea nici o îndoială că femeia asta teribilă, care găsise mijlocul celei mai crunte pedepse pentru orice abatere cât de mică, va fi mai necruţătoare ca niciodată. Iar culmea era că de astă dată, când avea să-i aplice iarăşi canonul, cum îl denumise dânsa, desigur că-şi va refuza corpul nu o săptămână ca până acum, dar chiar luni, cum îl prevestise „prieteneşte”, deşi se dezbrăca nepăsătoare în faţă-i, iar patul era comun.

Însă teama îi fu de prisos căci, spre surprinderea lui, domnul Cornoiu plecă singur la Bucureşti; trebui să-l petreacă la gară, ca de obicei, împreună cu întreg statul major al partidului, căruia domnul ministru, până la plecarea trenului, îi dădu sfaturi şi asigurări.

Dar Nedan, tocmai pentru că şeful îi arăta cu acest prilej o bunăvoinţă excesivă, rămase şi mai îngândurat decât înainte. Cornoiu era destul de abil ca să se ţină necontenit în gardă, pentru a da lovitura, abia când adversarul îi va fi paralizat, sau deturnat indirect, orice mişcare. Şi fu într-atât de absorbit de tot felul de presupuneri, încât, deşi auzi pe unul şi altul dintre partizani accentuând remarca, pe care de altminteri şi el o făcuse, că doamna Şoimu se urcase în acelaşi tren – desigur în alt vagon – totuşi dânsul nu făcu nicio apropiere

între aceste lucruri şi până la urmă nu înţelese câtuşi de puţin, ce însemnătate să aibă coincidenţa plecarei la Bucureşti a ministrului cu* a unei foste soţii. Era totuna ca şi când s-ar fi întâmplat plecarea lui totodată cu a doamnei Mavromati, a cărei scundă imagine se micşorase până la microscopie în amintirea domnului profesor.

Deci chiar în ziua aceea trebui să stea singur cu doamna Cornoiu. Credea că-l va pune iarăşi să scrie, însă ea-l ţinu numai de vorbă şi el, care necontenit în tinfpul conversaţiei îşi căuta câte un obiect în preajmă-i pentru a pune reazim ochilor speriaţi, avea uneori şi tăria s-o ţintească pe furiş, atunci când o simţea că se întoarce sau când dânsa se ridica să treacă pentru un moment alături. O, atunci trupul suplu se înmlădia atât de chinuitor pentru vederea lui, obişnuită cu mişcările rigide ale bucătăresei Berta, şi coapsele înalte îşi arătau atât de precis mişcarea de pornire prin stofa rochiei, contrastând până la ţipăt cu şoldurile mai joase şi dezvoltate dincolo de dublu ale femeii lui istorice, că Nedan simţea picur fierbinte de lacrămi pe luciul ochilor orbiţi.

Pentru prima oară se întrebă, simţindu-şi obrajii roşindu-se de cea dintâi ruşine, dacă în familia Cornoiu s-a aflat cumva de „die *dicke Bertha*" a lui, cum auzise odată – producându-i o furie fără pereche – că i-o persiflează colegii şi amicii. Astfel, când doamna Cornoiu făcu să vie vorba, în mijlocul unei conversaţii, condusă, maestru la acest punct, despre enorma „Meduză" de piatră pescuită cu câteva zile înainte de nişte marinari, într-un oarecare golf grecesc, şi ceru amănunte de la dânsul – ca unul pe care-l ştie că se ocupă cu arheologia – cuvintele „meduză antică" şi „arheologie" fură pronunţat cu un accent deosebit, care lui i se păru ironic şi crezu că vizează uriaşa lui antichitate de casă. La impresia asta contribui şi tenul fără pic de păcat al doamnei Cornoiu (căci abia la aceste vorbe o privi fără să vrea în faţă) care-i aminti, prin contrast, figura, deşi regulată ca trăsături, însă scorojită, brăzdată şi vag buburoasă a Bertei, ca un cap de piatră, scos din apă stătută sau dintr-un teren umed, îmbibat de

substanţe vătămătoare.

Roşi de tot şi bâlbâi un răspuns lamentabil, jumătate înecat în fundul gâtului; ea înţelese că el trebuie să fie de-o sfială rară, ceea ce îi făcu plăcere şi, indulgentă, aduse din nou vorba de Andrei Lazăr, despre care-l întrebase *şi* data trecută.

Dar atunci el răspunse că din cauza vacanţei nu mai ştia nimic de prietenul lui; iar acum doamna Cornoiu socotise că între timp el se putuse informa. Însă Nedan, care uitase şi de Lazăr ca de toate celelalte, răspunse iarăşi, încurcat, că, probabil, bunu-i amic a părăsit localitatea, până la deschiderea cursurilor.

Ea clătină, tristă, din cap şi simţi un prelung şi rece fior, gândindu-se la modul cum bietul Lazăr se va prezenta la curs. Doamne, ce era de făcut ca scena acea crudă, care avea să aibă loc, atunci, la deschiderea şcolilor, să poată fi evitată? Se uită lung şi semnificativ la Nedan, dar nu ştiu de unde să înceapă vorba, asupra tragicului subiect; teama indiscreţiei, a bănuielii fatale, teama că acela în viitoarele lui accese va pomeni de „coborârca zânei” – şi poate va preciza nume – şi ideea că interesul pe care ea l-ar depune pentru dânsul să nu treacă drept o confirmare, o făcură să renunţe, cel puţin deocamdată.

Amintirea nenorocitului o făcea să sufere şi să se condamne pentru interesul ce i-l arăta acum lui Nedan, fără ca bănuiala că acesta e autorul scrisorilor să se mai fi întărit încă cu prea mult. De aceea hotărî să pună capăt acestei stări de lucruri şi data următoare, când Nedan mai trebuia să vină, îi puse de-a dreptul, fixându-l fără cruţare, întrebarea: cum îşi închipuie pe Jeana d’Arc?

Ochii arheologului se căscară îngroziţi şi gura i se întredeschise pe jumătate. Simţea tot mai imperioasă o greutate care-l împingea puternic din spate, voind parcă să-l doboare în genunchi şi să-i apese capul în covor. Dar deodată un vânt contrar îi răcori mintea, îi ilumină ochii şi-i plimbă prin toate încheieturile o adiere vie de curaj. Şi începu, fără a mai sta mult pe gânduri, stăpân pe sine şi avântat, să descrie pe Jeana d’Arc şi pe orice femeie a

istoriei, aşa cum o vede el, aşa cum o vedea desigur acuma, având în faţă pe doamna Cornoiu şi nu cum, îndobitocit de exces, i se păruse că o vede în făptura diformă, în meduza acea grosolană şi sălbatică de acasă, care-l supsese de sânge şi de vlagă, lăsându-l o biată fantomă.

Reacţia fu atât de subită într-însul, încât vorbind se simţea crescând el îţisuşi odată cu bunul simţ, cu adevărul, cu frumuseţea din gândul lui de-acum; şi în acelaşi timp cu toate, simţea crescând la fel dezgustul şi spaima pentru formidabila lighioană, care-l covârşise şi-l domniha tirană şi fatală.

Dinaintea lui, în spatele doamnei Cornoiu, era o oglindă în care Nedan îşi vedea trupul firav parcă înălţându-se ca şi când s-ar fi dilatat la focul acestei neaşteptate pledoarii; se privea cu un fel de bucurie drăcească, minunându-se cum mai poate ieşi din fărâma acea de vieţuitoare, ce se agita în luciul sticlei, atâta lină curgere de vorbe aşa de la locul lor şi atâta cântec minunat de înţelesuri. Cum puteau să se elaboreze toate acestea cu atâta repeziciune sub fruntea acea lucioasă şi străvezie, de parcă s-ar vedea prin ea osul hârcei! Ah, doar ochii mai erau vii în înfăţişarea sepulcrală; încolo, cele două boţuri de deasupra fălcilor supte erau, pur şi simplu, îngrozitoare şi pentru prima oară el vedea acum fundul prăpastie! în care-l împinsese zi de zi Berta cu piciorul gros, caricatura sinistră a frumoaselor lui visuri.

— Aşa că-n avântul ăsta, în cântecul ăsta de lebădă, care venea după atâtea stângăcii, debitări de stupizenii, răspunsuri ocolite din pricina neînţelegerii întrebărilor, atâtea dovezi grozave de acută decădere, era parcă un accent de rugă, către zeiţa care se plecase în sfârşit să-l asculte, un trist şi îndepărtat ecou de strigăte de ajutor.

Ea-l asculta surprinsă de curajul lui subit şi de plăcerea intensă ce-i producea; îl asculta şi-i încuviinţa ruga, cu desele plecări molcome ale genelor ei mătăsoase, ca două minuscule evantaiuri, ţesute-n fir de păianjen.

Când cântecul s-a sfârşit, ea s-a simţit vădit tulburată

şi trubadurul a fost răsplătit cu belşug de zâmbete şi cu chemări şi mai apropiate şi mai insistente decât cele de până acum. Şi-n revenirile lui, a fost primit de minunata ei făptură, metamorfozată de multiplele-i costume şi de ineditele graţii în înfăţişări din ce în ce mai înnebunitoare, din ce în ce mai apropiate de visul suprem şi irevocabil…

Oh, era cu adevărat de văzut Nedan în zilele acelea de aur ale vieţii lui de biet fantast, naufragiat într-un oraş foarte oltenesc din toate punctele de vedere. Văpaia, de sine stătătoare, a dorului şi a vieţii, a mijit iarăşi pâlpâitoare şi nebunatică în ochii căscaţi, peste care, mai-mai să se lase, ca un linţoliu înfiorător, luciul cel îngheţat şi fix, într-una egal cu sine însuşi, furiş pretutindeni şi gata oricând să se întindă, să acopere, să potolească, să împace.

Ah, boţurile din obrajii lui se rotunjeau şi roşul sângelui reîncepea să bată pielea mumificată; în braţ curgea spirtul înţepător al dorului de faptă, de bravură, de pedepsire…

Din „Berta cu piciorul mare”, femeia de-acasă deveni îndată pentru dânsul „Berta cu piciorul gros”; ba, cu o temeritate pe care şi-o ignora şi care-l îngrijora încă, găsi de cuviinţă să întrebuinţeze la adresa ei, culme a dispreţului, chiar pluralul: „Berta cu picioarele groase”. Atât şi fu de ajuns, desigur, ca necruţătoare Berta să bage de seamă repede – oricât el dădu, deocamdată, aer inofensiv de glumă noilor denumiri – că o schimbare s-a petrecut într-însul şi că noua atitudine a domnului director a devenit pur şi simplu insurectă. Pedeapsa fu deci promptă şi pentru a reprima, cu toată severitatea, teribila „*cubilis interdicto*” (cum o botezase cu deferenţă Nedan, deşi propriu-zis nu patul comun era interzis, el transformându-se dimpotrivă în cumplit instrument de tortură) fu pronunţată la maximum: trei luni!

— Trei luni! strigase ea cu cruzime, bătând categoric din picior, dar el îi răspunse cu râs voios, cu chiot şi cu aruncarea tichiei belfereşti, pe care şi-o purta prin casă, drept în tavan.

— De ce nu şase, *micule*?

Acest insolent „micule” o scoase desigur din sărite dar o şi edifică. Va să zică gustul domnişoarei a virat iarăşi. Şi involuntar chipul micuţei Tina, pe care nu de mult ţinuse cu orice preţ s-o ştie şi s-o vadă de aproape, îi apăru într-un orizont ceţos cu sumbre perspective. Rezolută şi energică, plănui să vegheze şi la nevoie să acţioneze drastic…

Însă departe de această conjunctură şi de altele la fel de greşite ale Bertei departe de clocotul formidabilului ei piept şi de lumina sângerie ce i se deschidea în minte, ca o zare de război, Nedan evolua spre ultimele piscuri ale fericirii.

Şi ziua cea mare veni. O, era parcă o lumină de magie, în iatacul acela, în care amurgul de-abia mai răzbătea prin grelele podoabe ale ferestrelor! Din tainice locuri, abajururi de mătase cerneau, cu aleasă artă, bizare împerecheri de culori; peste tot domina sângeriul violaceu de tăciune care moare, de parcă în toată încăperea asta, vetre invizibile de vrăjitoare şi-ar fi vărsat nemişcatele palori. Un semn numai, un singur semn, şi luminile ar fi prins viaţă, silfe ar fi început să dănţuiască, salamandre să se zbenguie şi-n oglinda fermecată din fund să apară goală şi înaltă, strălucind de albă frumuseţe, zeiţa tuturor timpurilor, dezlegând cu un zâmbet veşnica întrebare, chinuitoare năzuinţă…

Tăcere de moarte. Iată, zâna a coborât! Pe trupul ei sunt încă veşminte, diafane, a căror atingere numai vrăjeşte şi îmbată. Mâinile fermecatului se întind tremurătoare; trupul regesc s-a lăsat şi s-a îngropat adânc în divanul ale cărui covoare închipuie, în zarişte a fantastică, pajişti de tărâmuri elizee.

Şi-n tăcerea apăsătoare, pătrunde discret vuietul oraşului. E Sena! crede cu toată convingerea Nedan, iar zâna nevăzută i-a adus acolo, pe divan, trecutul în fiinţa Margueritei de Borgogne sau a reginei Isabeau. Oho, textele veşnic prezente în memorie refuză să-i indice pe care dintre cele două cumplite stăpânitoare o are dinainte. Şi i-e totuna dacă dincolo de uşă gealaţii curţii aşteaptă cu

sacul de piele larg căscat, gata să înghită…

Plata amară a clipelor de beţie nu-l înfioară… El se târăşte în genunchi spre idealul lui unic, spre visul născocit de bietul lui suflet în nopţi de dor neînţeles şi insomnie, spre rostul unic pe care şi l-a dat singur existenţei lui. Şi visul, în sfârşit aievea, îl îmbie cu lascive întinderi de braţe, cu ondulări de umeri…

Oroare… O spaimă scăpată cine ştie de unde se caţără şi se arată în lumina plină a minţii ca o arătare hidoasă pe-o fereastră de ruine. Nedan râde sec în gându-i, s-o alunge, dar ea se înfige bine în minte, în vine, în sânge, încleştându-l, paralizându-l… Zadarnic el cască ochii uriaşi să se îmbete de ireala privelişte; zadarnic îşi strânge cu deznădejde divinul ideal la sân. Căci simte cum i se scurge imaterial – ca orice ideal – printre degete şi pe sub mâini, şi pendulul marchează cu cruzime haoticul timp, ce curge într-una cu nemiluita, de zbucium copleşitor şi zadarnic, de vană aşteptare…

Regina trecutului se smulge cu un ţipăt de dezgust din braţele reci, din ce în ce mai reci, de parcă nenorocitul ar fi murit la pieptu-i, şi răsare în mijlocul earner îi înaltă şi albă şi frumoasă, negrăit de frumoasă, cu braţe răşchirate de spaimă, sub cununa şuviţelor cu străluciri de aramă şi cărbune… Şi se topeşte cu un râs rău şi histeric, în lumina de vrăji…

Lui Nedan i se păru că bâjbâie la tot pasul, deşi uşile erau larg deschise dinainte-i, iar coridoarele şi scara puternic luminate, deşi străzile până acasă erau scăldate într-o lumină vie de lună plină şi de electricitate. Şi el trebui să recunoască o existenţă proprie micilor salamandre care-l urmăreau tot timpul, sărind din castan în castan de-a lungul bulevardului, şuşotind şi ţintuindu-l printre ramurile încărcate din ochii lor mici şi nenumăraţi, ca picăturile, după ploaie, prin tufărişuri. De bună seamă ele intonau în cor, cu glasul lor imaterial, acest refren, al cărui ecou venea pe lumea asta numai în urechile lui, /tot mai răsunător şi mai sarcastic, cu accent clar şi apăsat pe particularităţile medievale…

Semblablement, où est la Royne Qui commanda que Buridan Fust jetté en ung sac en Seine?

Acasă însă două braţe de uriaş îl ridică pe sus încă de la uşă şi-l aruncară în patul cel larg. Nedan zâmbi plictisit, plin de scepticismul în care-i înota sufletul. Însă chiar de la început el le observă cu fericită surprindere că de astă dată poate, într-adevăr, să primească lupta. Şi pentru că la uriaşa Berta totul nu era decât un simplu pretext, teribila caznă preliminară, menită să învedereze şi mai bine grozăvia postului îndelung, el se aruncă cu disperare asupra adversarului.

Învinse. Şi asta se întâmpla pentru prima oară acum, în înverşunatele lor zbateri de acest fel; într-atât fu uimită de gloria lui, Berta, că-l iertă, după ce desigur asprele ei condiţii fură acceptate cu entuziasm şi întărite prin jurământ.

Iar în seara aceea, în odaia în care luna bătea cu putere, învăluind lucrurile într-un mister ce nu mai avea nimic artificial, nicio silfă nu mai fugi îngrozită, iar micile salamandre intonară desigur în mod omagial:

x Décidément, voici la Royne…

El singur doar sări peste tăbliile de bronz şi dintr-un salt reveni la loc şi se zbengui astfel multă vreme deasupra patului larg în hohotiri triumfătoare, reflectat nedesluşit şi diform de oglinda întunecată a armoarului, ca un strigoi, jucându-se sub lună, pe propriul lui mormânt.

Scârbită peste fire, jicnită, furioasă pe sine însăşi, doamna Cornoiu lăsă iarăşi totul pe seama unguroaicei şi porni cu trenul de după-amiază la Bucureşti. Eşti primise, cu demnitatea şi gravitatea cuvenite, rolul de locţiitoare administrativă, dând doamnei toate asigurările şi reprimind cu asprime sălbatica bucurie ce-i invadase sângele la gândul că, la întoarcerea sa din inspecţie, domnul Nae Inelescu, pe care trebuise în ultimul timp să-l primească prin poarta din dos şi-n odăiţa ei modestă, acum îşi va satisface din nou marea lui plăcere de a se lăfăi pe divanul fără fund din odaia doamnei, cu lumini de vis, strecurate prin abajururi de mătase.

Zina văzu cu groază pe fereastra compartimentului de clasa I (pentru că ajungea la Bucureşti puţin înainte de miezul nopţii, nu simţise desigur nevoia vagonului de dormit) pe mărunţelul inspector care se întâmpla să plece cu acelaşi tren. Ea socoti că gureşul ăsta ar putea s-o însoţească tot drumul cu flecăria lui banală şi goală, vârându-i în ochi acelaşi aspect de mic şi dizgraţios aducător-aminte al atâtor neplăceri recente şi se feri în dosul perdelei sumese într-o parte. Un moment se gândi să ceară şefului de gară să-i rezerve un compartiment întreg, dar ideea c-ar putea vedea-o traversând peronul o reţinu; pe urmă nemaiapărând, crezu că el îşi găsise loc în alt vagon unde de bună seamă se înfundase în lectura maldărului de ziare ce-l avea cu dânsul.

Îşi aminti şi ea de cartea din valiză şi o scoase; autorul era Paul Morand şi o începea acum, lăsând acasă, la mai puţin de jumătate, tomul al 3-lea din *Histoire et recherches des antiquités de Paris* de Sauvai, unicul din serie pe care-l poseda Nedan şi i-l împrumutase.

Era până-n gât deszgustată de antichităţi, de medieval, şi chiar de orice subiect istoric, şi hotărâse să oprească net pe domnul Comoiu, dacă ar mai avea cumva fantezia de gust ieftin s-o numească Maria Luiza sau să-i mai dea orice alt nume din trecut.

Trenul se pusese. demult în mişcare, dar ea încă nu deschisese volumul; cu cotul rezemat de măsuţa de la fereastră, cu ochii aţintiţi în reţelele de bagaje dimpotrivă, singură în compartiment, ea – şi simţea faţa învăpăindu-se la intervale tot mai repezi, la gândul că putuse să se arate goale atâtea ceasuri şi să se preteze asalturilor lui din ce în ce mai neputincioase şi mai îndrăzneţe, fostului bărbat al Tinei, despre care aceasta, chiar astăzi de dimineaţă, venise să-i dea noutăţi:

— Ştii, nenorocitul trăieşte în ascuns cu o femeie ordinară pe care a scos-o din hotel, una mare cât toate zilele; îi zice Berta şi aproape l-a distrus: şi-a pierdut memoria, vorbeşte fără şir, probabil îl zăpăceşte astfel pentru ca să nu-şi mai dea seama de dânsul… Apoi în cel

mai mare secret: Mi-a spus-o Nae Inelescu… nu ştiu cum îi descoase, dar el le află pe toate… E uimitor câte adrese are băiatul ăsta… Aci se oprise să surâdă unui gând interior atât de neînţeles că doamna Cornoiu se cutremurase. Bietul Nae Inelescu, a continuat Tina, făcând-o să răsufle uşurată. Ce prieten bun şi cât de drăguţ… el niciodată nu uită pe vechii lui amici… Oricând, atent şi prevenitor… Doamne, de *ce* trebuie neapărat să treci prin cele mai crude experienţe pentru ca să vezi pe cel sincer cu adevărat…

Şi parcă înfricoşată să nu? se descopere, ea alungase, cu un suspin, o amintire caldă şi recentă…

Doamna Cornoiu abia acum întrevăzu rostul acestui suspin şi scutură dezgustată din umeri.

Oh, tinerii ăştia provinciali, ingenui şi halucinaţi până la absurd şi epuizare de sclipirile unei civilizaţii prea subite, orbiţi de miragiile unor frumuseţi, la care nevoiaşele lor moşteniri sufleteşti nu-i învăţase că se aştepte! Prea surprinşi de uluitoarea noutate, ca gâturile lor să nu se deschidă până-n fund de lacome, şi prea mărunţi, ca şubrezii lor umeri să nu cedeze neputincioşi sub covârşitoarea greutate! Spectacolul strivirii acesteia sub dărâmături cu membre risipite şi măruntaie însângerate între bucăţi de moloz era prea crud, prea brutal, pentru sufletul ei femeiesc ca să-i mai rămână în cuget un cât de redus nucleu din acel nobil avânt protector, care-o agitase. Cel mult mila, dar aceea era atât de vecină cu dezgustul…

Milă pentru Lazăr, scârbă pentru Nedan…

Şi-şi reamintea acum, şi se încleşta strâns în această amintire care o întărea de tineretul acela sceptic şi sarcastic, încrezut şi forte pe care-l întâlnise în straturile suprapuse ale Bucureştilor, zvârlit acolo din cele patru vânturi ale ţării, de forţa neînduplecată a voinţei care vrea să domine; şi-l revăzu de astă dată admirabil în superbia lui fără limită, renegând ascendenţele, dărâmând toţi idolii trecutului, gata să ia locul, îndrăzneţ până la cinic şi inconştient, pe soclurile de-abia curăţite.

Din vagi obsesii inconsistente, în legănatul molcom al vagonului, ea începu zâmbitoare să-şi alcătuiască „tipul” noilor preferinţe. Un obraz lunguleţ şi smolit, ochi mici şi sprinteni, scânteind ca amnarul la cea dintâi atingere, trup cu duritatea şi flexibilitatea oţelului celui mai fin. Răutate domolită dar fierbând de îndârjire, de fiară la cuşcă, ameţitor curaj dezlănţuit la cel dintâi semn al baghetei… tigru mugind, supus până la orbire…

Înserarea se lăsase grea şi compactă în compartiment şi în coridor… Afară însă, spre apus, amurgul bălţat de toată gama vânătului, crăpat de vine sângerii, rezista însă stingându-se pe nesimţite ca un tăciune care moare. Impresia asta îi aduse iarăşi aminte de iatacul ei din seara lui Nedan şi un cutremur nervos o zgudui de sus până jos. Lumina din coridor se aprinse brusc. Un băieţandru, cu şapcă şi cu haină de uniformă trecu sunând un clopoţel şi invitând la masă, în vagonul restaurant.

Nu-i era foame deloc; se va mulţumi, mai târziu, să ronţăie din bomboanele fără de care niciodată nu pleca la drum. Ş-apoi la masă ar putea întâlni pe Nae Inelescu. Aşa, singură în întunericul ăsta din compartiment, se simţea cât se poate de mulţumită…

Până la Bucureşti tocmai bine îi va veni şi foamea. (Va decide pe domnul Cornoiu să ia masa în oraş, în cel mai plin de lumină şi de zarvă local. Simţea nevoia să-i plesnească în urechi zgomote stridente, lovituri dezordonate de tobă, şuierături şi ţipete de jazz.

Acum însă avea nevoie de linişte şi singurătate. De aceea, aproape invizibilă în vagul reflex, pe care-l strecura lumina coridorului printre perdelele neîntinse bine – lăsate astfel tocmai pentru a-şi disimula şi mai mult prezenţa – îi plăcea mai cu seamă să întoarcă privirea spre fugarele mogâldeţe negre de afară, care veneau informe în iureş năprasnic, din nelămuritul serii înaintate, şi se rostogoleau în urmă, în huietul cumplit al roţilor. Trenul nu era decât un sfredel enorm care se înfigea turbat în viul tot mai adânc al nopţii, zvârlind într-o parte şi într-alta negrele

zăcăminte deslocuite.

Îi făcea nespus de bine tumultul metalic care răzbătea molcomit prin filtrul pereţilor şi-al capitonaj ului; ar fi vrut să-l audă şi mai violent, bătându-i în urechi cu rezonanţa malului pe ilău. Iar când privea mogâldeţele de afară, sosind în galopul necurmat de hoardă, se lăsa moale în voia oscilărilor vagonului, ca un călăreţ săltând în şea în ritmul goanei fără frâu. Vrea să ajungă cât mai repede la Bucureşti şi se închipuia uriaşă ca o amazoană din visurile lui Nedan, strivind monstrul dintre pulpe, care tot i se părea că nu merge prea repede, cu pinteni sfâşietori.

Iarăşi Nedan... se scutură să alunge amintirea asta sinistră şi dureroasă. Dar ochii i se agăţară de geamurile luminate ale uşii; se strânseră parcă să se convingă mai bine, apoi se destinseră de groază, în vreme ce trupu-i alunecă adânc, în fundul canapelii.

Pe coridor era... nebunul!... Andrei Lazăr! Se oprise în faţa uşii şi-şi apleca stăruitor capul, într-o parte şi într-alta, cătând a răzbate cu privirea imprecisul dinăuntru. Îşi şi lăsase mâna pe mânerul uşii, dar după câteva clipe de îndoială, trecu înainte, alături. Se va întoarce oare? îl auzi repezind într-o parte uşa vecină... Ah, crezuse că se află acolo! Pe urmă auzi zgomotul repetându-se mai departe şi încă mai departe...

Pieptul i se ridică şi-i scădea atât de grăbit şi de dezordonat că inima o durea ascuţit, parcă la fiecare mişcare s-ar fi oprit într-un vârf de pumnal.

Aşteptă până când niciun zgomot nu-i mai veni în urechi, dădu cu luare-aminte uşa într-o parte şi când văzu că nu e nimeni, ieşi în coridor. Din capul celălalt al vagonului veni plesnetul de explozie al uşii din afară. Trecuse desigur în vagonul vecin; ea începu atunci să treacă, la rându-i în grăbită revistă compartimentele alăturate... Doamne, toate erau goale. Dumnezeule! Se găsea într-un vagon complet gol.

Iar Lazăr o căuta cu înfrigurare. De bună seamă el se urcase înaintea ei în trên şi o văzuse venind. O întâmplare, fireşte! Dar de ce aşteptase tocmai până acum, până se

înnoptase bine, ca s-o caute? De ce nu venise încă de când trenul plecase sau de la prima staţie?…

Să fi căutat oare pe altcineva: bunăoară pe inspectorul Inelescu?… însă un sumbru gând îi orbi deodată lumina oricărei alte idei… îşi închipui tot trenul acesta gol; doar ea singură aci, în vagonul care se arunca orbeşte în noapte şi nebunul ce-o căuta lacom, răzbunător… Aşteptase până acum, când puţinii pasageri coborâseră… sau cine ştie, dormeau…

Uşa din fund a vagonului plesni deodată iarăşi metalic şi aspru de parcă s-ar fi dărâmat ceva; şi-n sufletul ei se dărâmă totul. Mai dăinui poruncitoare şi iminentă doar ideea scăpării; se refugie, ambrâncită parcă de un pumn, de bătăile inimii, în vagonul dimpotrivă.

Ah, iată, aci cel puţin compartimentele erau populate; pasageri răzleţi, câte unul sau doi în fiecare, dormeau duşi, întinşi pe canapele. Mai din fund veneau zvonuri de voci, întretăiate de râs…

Nu-şi dădea seamă de ce avea lămurită impresia că acolo se află Nae Inelescu… pe care trebuia neapărat să-l* găsească… Neapărat!… Doamne, de nu s-ar fi oprit la vreo staţie mai înainte…

Zgomotul vocilor se înteţise; erau voci femeieşti; iar râsetele se porniră brusc din mai multe piepturi ca un stol de păsărele ce şi-ar lua zborul, întreg… Pe urmă, când fu aproape de tot, un glas bărbătesc, un glas cunoscut începu să cânte… Era chiar altui Inelescu… Da, da, cu siguranţă al lui…

Privi prin despărţiturile perdelelor. Aci lumina ardea din plin; ea însăşi părând tot aşa de zgomotoasă şi vioaie, ca şi grupul peste care-şi vărsa curgerea-i aurie. Era el, într-adevăr…

În picioare, cu o mână ţinându-se de măsuţă de lângă fereastră şi cu alta în aer, micul inspector cânta aria favorită din

Don Pasquale. Întoarsă de la mijloc şi aplecată pe una din canapele, o domnişoară zdravănă şi blondă, cu bărbia rezemată pe mâna-i răsfrântă, îl privea pe sub gene,

provocătoare. Stătea picior peste picior şi rochia scurtă îi dezgolea complet rotundul unui genunchi, parcă gol în ciorapul lucios de mătase, de culoarea pielii. Pe bancheta opusă, o fetişcană subţire şi brună, cu figura lunguiaţă şi catifelată, zâmbea reţinut şi modest, ca una la care privirile cântăreţului, tremurate de modulaţiile melodiei, se îndreptau mai rar. Era vădit că preferinţele domnului inspector mergeau spre blonda cea învoalată. Drept care, domnişoara subţiratică, ale cărei buze se restrânseră într-o dulce fluturare de politeţe şi necaz, îşi trăgea pe picioare un pled vărgat şi-şi căuta cu capul pe rezemătoarea de pluş un colţ bun pentru dormit.

Zina Cornoiu se dădu discret într-o parte. Nu putea să facă altceva decât să ia bagajul, să se mute pe-alături… Însă luând seama mai bine văzu că în fiecare compartiment dormea câte cineva; erau, judecând după numărul şi înfăţişarea lor, pasageri de clasa II-a, oameni obosiţi, aruncaţi pe drumuri de mâna grea a nevoii, care se cetea în răsturnarea rigidă şi nepotrivită a corpurilor, în feţele trase, crispate de expresii diverse şi sinistre ca figurile explicative dintr-un tratat medical. Din câte-o parte sau chiar din mai multe locuri deodată, veneau până-n coridor acorduri grele de aghioase, zgomote de sufocare, explozii violente de năduf restabilit.

Izgonită de răsufletul deşucheat al acestei lugubre armonice omeneşti, ea reveni uşor spre cabina cântăreţului curtezan. Cântecul încetase; domnişoara subţiratică şi brună părea că adormise; iar Nae spunea zâmbitor ceva celeilalte, care la rându-i îşi căuta loc de odihnă capului somnoros.

Rămase nehotărâtă câtăva vreme. Nu, în niciun caz nu va intra în compartimentul lui! Dar nici aci afară nu putea rămâne. El ar fi putut să iese şi se îngrozi la ideea găsirii ei aicea, căutându-l, urmărindu-l, spionându-l; Doamne, neştiind ce să-i explice… Totuşi ezita încă; pentru că dincolo, în coridorul celălalt, i se părea c-o aşteaptă într-un colţ, calm şi sigur de întoarcerea ei, sinistrul chip de ceară al nebunului, cu expresia fixă şi rigidă ca a

acestor oameni în somn.).

Un pas, pe care-l simţi la spate-i, de tot aproape de dânsa, îi smuci inima cu nemaipomenită violenţă. Era conductorul; o privea cu o mină bănuitoare şi insistentă. Se simţi roşind până-n rădăcinile părului şi făcu sforţări supraomeneşti să nu tremure. Îl văzu cătând intrigat printre perdelele pe unde privise şi dânsa şi gândul i se opri brusc, ca un ceasornic lovit, de amintirea isprăvilor cu hoţi de trenuri, cu elegante eroine de romane poliţiste. Dacă individul ăsta s-ar apuca s-o întrebe acum…

Şi într-adevăr…

Tocmai pornise stângace de la fereastra întunecată unde-şi făcuse de lucru, încercând zadarnic s-o deschidă.

— Doamna?

Se făcu că n-aude cu gând să-l aducă după dânsa, spre a se legitima ceva mai departe de cabina lui Inelescu.

Dar el nu înaintă. Îl simţi însă urmărind-o de pe loc, cu ochi străpungători, hotărât de bună seamă să se arate acum nedumerit şi mai puţin energic, pentru a o surprinde apoi în pline operaţii.

Ajunse la compartimentul ei îmbrâncită din urmă de-un simţământ de ruşine, mai puternic chiar decât frica. Era o copilărie să se sperie astfel din nimic; şi încă de o biată vietate scrântită şi firavă ca nefericitul Lazăr. Dădu drumul luminii. Mânerul semnalului de alarmă drept deasupra ferestrei îi răsări în ochi şi o linişti pe de-a-ntregul ca un remediu prompt şi categoric.

Va rămâne astfel cu lumina deschisă şi se va ţine să nu doarmă. De altminteri nu simţea nicio poftă, nicio oboseală. Se încuie pe dinăuntru, trase perdelele şi se miră că n-a procedat aşa de la început.

Nu regreta că plecase la drum. Dimpotrivă, toate aceste neajunsuri i se păreau piedici grozave spre ţelul ei unic, care acum era Bucureştii. Ele o îndârjeau şi mai mult şi i se părea că au sens misterios, ceea ce-i producea mulţumire ascunsă şi surdă. Şi care creştea clocotitoare, îmbibându-i vinele, umflându-i-le, dându-i un impuls de bărbăţie, o dorinţă de primejdie. De ce n-aprinsese lumina

când Lazăr era aci, la uşă?

Şi să-l fi primit…

Totuşi nu dădu la o parte perdelele şi nici nu slobozi mânerul închizătoarei. Îşi duse acumgându-l tocmai la domnul Cornoiu, la năzuinţele lui politice, la puterea lui actuală. Fără să-şi spună, desigur, că-l aruncase atât de departe, ca să echilibreze între timp zumzetul de nelinişte ce încă îi dăinuia în sânge…

Ce va zice el când va vedea-o, apărând la miezul nopţii? Căci desigur, telegrama, pe care o trimisese cu puţin înainte de plecarea-i la gară, cu siguranţă că nici n-a primit-o. Şi chiar de ar fi primit-o, acel sec: „Sosesc Bucureşti” nu-i va spune prea mult. Ar avea haz desigur ca neprimirea ei la timp să producă şi unele încurcături. Ea găsi nostim să insiste asupra acestei idei care, o vedea bine, ar putea-o distrage enorm de la orice alte teme neplăcute de gândire. Şi mulţumită că şi-a găsit astfel de lucru, deschise capitolul vast şi amuzant al presupunerilor şi complicaţiilor.

Şoaptele cu doamna Şoimu îi veniseră demult la ureche. Judecând însă după efuziunile cumplite ale dragostei domnului Cornoiu, în aceeaşi epocă, dăduse totul pe seama intrigii; iar după puţin timp, Tina îi întărise definitiv convingerea, destăinuindu-i locul unde, în sfârşit, a aflat că Gicu Nenoveanu îşi consumă necredinţa.

Îşi îndreptă deci gândul într-altă parte… Vreo bucureşteancă tânără, desigur, poate chiar foarte tânără, vreo funcţionară de minister micuţă şi protejată, desigur brună, pentru a fi puţin în contrast cu dânsa, poate dolofană, poate cu pielea arămie ori negricoasă sau cine ştie…

Ea văzuse odată, la teatru, pe doamna Şoimu şi, oricâte trăsături deosebite dădea funcţionarei celei mici, statura şi pielea ciocolatie a primei doamne Cornoiu era tot ce-i dăinuia în lumina minţii, din noianul mişcător de forme şi culori pe care-l învârtea în zadar acolo, neştiind ce să aleagă.

Şi-şi reaminti iarăşi raportul ce i s-a dat la timp, că

doamna Şoimu plecase la Bucureşti, în acelaşi tren cu soţul ei… Bine… Bune toate acestea… Dar de ce efuziunile… dar de ce căldura, de ce cuvintele şi purtarea aceea, toate, toate, acum mai tinereşti decât oricând?… de ce denumirea aceea, şoptită prima oară în genunchi chiar, cu vocea pradă celei mai vii emoţii, tremurată, pătrunsă până dincolo de fund de admiraţie şi adorare: Maria Luiza… Maria Luiza…

Maria Luiza, soţia de-a doua a lui Napoleon… soţia cea adevărat imperială şi mândră… soţia care nu-şi dădea decât corpul… al cărui suflet rămânea cetate închisă şi dârză, înaintea atacurilor celui mai mare cuceritor.

…Maria Luiza… Să fie aici vreo legătură?… Doamna Şoimu, prima soţie a ministrului Cornoiu… şi pe urmă Maria

Luiza… dar de ce toate astea… trebuia oare neapărat scoasă din cutie o Iosefină pentru comparaţie…?

Zina îşi aduse aminte de imaginea ei întreagă în marile oglinzi… Şi surâse… Şi sub zâmbetul acesta imperial şi triumfător, încuviinţă subtilei sale imaginaţii feminine să înainteze… Zâmbea necontenit la fiecare pas… Şi încuviinţa… Era Maria Luiza… iar Iosefină trebuia neapărat, cum trebuie un soclu mândrei statui…

La primul prilej o va invita pe doamna Şoimu…

Uşa fu zguduită cu putere din afară. Pe urmă încuietoarea se lăsă singură şi uşa fu deschisă. Era domnul conductor. De bună seamă pândise zadarnic şi acum pierduse răbdarea.

— Biletul dumneavoastră?

Îi prezintă biletul.

— Mda… făcu dumnealui examinându-l. Dar se vedea bine că nu e mulţumit cu atât. Se întâmplă însă atunci o bruscă încetinare a goanei trenului, roatele scârţâiră dureros în noapte patinând şi locomotiva se opri îmbrâncind vagoanele înapoi.

— Dar asta ce dracu’ o mai fi! mormăi domnul şef, dând biletul Zinei şi desprinzându-şi felinăraşul de la piept. Apoi ieşi grabnic.

Zina privi afară. Deasupra, întunericul domnea greoi şi nemărginit. Aşternute pe jos, luminile ferestrelor, regulat distanţate, se înfigeau în câmpul sărăcăcios, ca nişte dinţi laţi, rari, uriaşi şi gălbejiţi… Pe marginea, taluzului, tuleie prăfuite de buruieni se încordau neliniştite sub suflarea largă, calmă, din adânc de somn, a nopţii.

Ce-ar fi dacă s-ar întâmpla s-o găsească acasă chiar… în noaptea asta… De bună seamă el e prea precaut să facă una ca asta… Cel mult seara, o întâlnire undeva, la o grădină de noapte… iar ziua… domiciliul ei trebuie să-i fie doar cunoscut… poate chiar îl finanţează.

Şi dacă, totuşi… E nespus de interesant… Ce ar face… Cum ar proceda într-o astfel de împrejurare? O, foarte simplu… ar intra în camera ei de-a dreptul, somnoroasă şi întinzându-se lasciv; el ar schimba priviri îngrozite şi complice cu servitoarea… Ar trimite servitoarea… şi l-ar ruga şi pe domnul s-o lase, surâzându-i, văietându-se de crunta oboseală… O, ar fi nespus de interesantă mutra lui, de pe care spaima ar fugi pe încetul, lăsând doar ochii căscaţi, în faţa staturii ei goale, orbitor de albe şi molatece…

În vremea asta, de-afară, ar răzbate poate vuiete de uşi, zvonuri de zgomote surde şi precipitate, pe care el le-ar acoperi cu ridicări de voce, cu înşirarea grăbită a tuturor noutăţilor vrute şi nevrute… stângaci, brutal şi stupid, în faţa ochilor ei rugători şi a mişcărilor ei grozav de obosite…

Doamne, ar fi într-adevăr frumos… O, dar el e prea precaut să-i rezerve această plăcere…

S-a întors brusc, căci uşa s-a deschis iarăşi: Andrei Lazăr Î… E1 ezita încă în pragul acela, în vagonul complet gol al trenului care s-a oprit în plin câmp… Figura aceea încordată… şi ochii aceia care… Nu, ochii aceia nu scapără nimic… ei sunt rugători şi trişti… şi mari… şi frumoşi…

Nu înaintează desigur, căcii îl ţine în respect mâna ei care a şi apucat mânerul semnalului de alarmă… Şi privirile care-l împung îngrozite şi hotărâte…

Dar de ce, de ce ochii lui sunt rugători… de ce el n*u*

s*pu*ne nimic… de ce beregata i se mişcă într-una parcă pregătindu-se să îngăimeze ceva, fără să izbutească…

— Doamna, te rog… vă rog… bâlbâie el… de ce?… numai atât… atât aş vrea… să ştiu… bâlbâie el incoherent de-acolo, din uşă…

Şi pare că aşteaptă un singur cuvânt al ei, o singură încuviinţare a pleoapelor, a genelor…

Dar ea nu îndrăzneşte să i-o dea. Ea ştie privirea asta rugătoare… de nebun… nestatornică… din dosul căreia pândeşte o alta… Doamne… teribilă… ah… nebunii au stratagemele lor…

Ochii lui se topesc acum în lacrămi şi buzele bolborosesc cuvinte fără sens. Dar nimic n-o poate înduioşa pe dânsa, căci o idee cumplită i-a înşfăcat acum minţile: dacă semnalul de alarmă nu funcţionează în timpul opririi? Ea nu ar avea de unde să ştie precis lucrul ăsta… însă el, el care e… care a fost om de ştiinţă… dacă în creierul lui acum gol… ar putea să nască aceeaşi idee şi ea să fie un adevăr…

Doamne, în vagonul ăsta gol… în câmpul pustiu…

Ah, el a început să zâmbească…

Un ţipăt nemaipomenit i-a pornit din gât, de la sine, înainte de a mai fi putut să-şi dea seama de ceva.

…Şi cu toată greutatea corpului ei s-a prăvălit spre nebunul mic din uşă, îmbrâncindu-l cu toată furia în lături…

Izbindu-se, în bezmetica goană, de păreţii de lemn, de strapontinele culoarului, s-a oprit, de – abia mai puţind să rabde zbuciumul, inimii, în vagonul vecin, în dosul uşii pe care o trântise cu zgomot fără seamăn, învârtindu-i, sfârşită de suflet, drugul salvator…

Însă în dreapta şi-n stânga stau larg căscate în noapte celelalte uşi… Doamne… Şi dacă Inelescu… şi dacă ceilalţi pasageri vor fi coborât… cu toţii, cu toţii.

…Nu… nu… de ce? absurd… e cu neputinţă…

Domnişoara învoalată şi blondă de lângă dânsul (se recomandase Agepsina Păunescu) tocmai se lăsa în voia aţipelii, când Nae Inelescu îi aşternu prevenitor pe

picioare pardesiul, pe care-l trăsese grabnic din reţea.

Era un *trenchcoat olive* (cum face el, cum drege el, unde le găseşte el!) de cea mai englezească lărgime, ca jumătate dintr-însul să mai rămână şi pentru genunchii proprietarului, în astfel de împrejurări.

Fata tresări simţind mişcările ştofei, dar văzând despre ce este vorba mulţumi vag şi se lăsă din nou pradă senzaţiei delicioase, ce-i atrăgea capul spre dura pernă dispărţitoare a banchetei. I se părea că somnul însuşi stă chiar în perna aceea ca un ţărm bălţat şi ademenitor, spre care capul ei, legănat molcom de tren, tindea şi era uşor respins, din ce în ce mai uşor, mai puţin, nespus de puţin, ca micile epave purtate de jocul spumelor la mal.

Adormise de-a binelea desigur când nehotărâtă încă, în mijlocul răspântiei de alei, pe care visuli le deschidea în toate părţile, simţi lăsându-se deasupra-i o mână delicată şi ocrotitoare. Cine putea fi tovarăşul neprevăzut? încă nu-l vedea, încă nu lua chip şi tărie, dar de bună seamă nu putea fi alta decât mâna cea albă, pe care o văzuse de atâtea ori ridicându-se patetic, în timpul nenumăratelor sale cântece, a tovarăşului de drum, a acestui tânăr, mic şi vesel domn inspector şcolar.

Are o atingere uşoară şi catifelată mâna asta prietenească şi în urmă-i lasă o dâră de calde înfiorări; atât de domol de caldă în dulcea toropeală! Dar nebunescul joc al jerbelor de spumă a prins iarăşi în subitele-i talazuri micile epave… Şi somnul dă ici, colo luminiş vieţii. Iar mâna ocrotitoare se găsoşte acum just deasupra genunchiului; ceva, ceva mai jos de marginea lungului ciorap.

Domnişoara Păunescu se simte acum trează de-a binelea, dar îndrăzneala de nedescris a micului inspector O dezarmează complet; de aceea nici nu-i vine să deschidă ochii, însă pumnişorul strâns a alergat, zorit întru întâmpinarea uzurpatoarei. Şi rezistenţa a început dârză şi disperată. Un scurt armistiţiu, apoi cele două duşmane s-au încleştat una într-alta sub *trenchcoa*tul *olive*, ca doi tauri minusculi care s-au luat în coarne pe rotundul

genunchiului.

Deodată domnişoara Păunescu se îngrozeşte cumplit: îşi dă seama că nu mai poate deschide ochii… Ah, ba nu! Doamne, unde i-era capul! Ochii îi deschisese, într-adevăr, însă nu putea vedea deloc, pentru că domnul inspector avusese grijă din vreme să întoarcă butonul luminii. Dar de bună seamă a trebuit să se iveaască această neînsemnată uluială* a minţii somnoroase ca mâna agresorului să poată înlătura înverşunatul obstacol; instantaneu însă, dreapta fetei a sărit îţi ajutorul stângii şi echilibrul a fost repede restabilit. Ba chiar mâna domnului inspector a bătut în retragere.

Fugară şi falsă biruinţă!

Pentru că şi domnul inspector avea două mâini. Şi savantă experienţă! Astfel, în vreme ce expulzata se lăsă de astă dată candidă pe părul mătăsos şi abundent, trecu pe nesimţite la grumaz şi chiar se rotunji pe-un umăr, alunecând domol, rezerva se abătu pe neaşteptate asupra genunchiului rămas fără apărare.

Fata se frământa amarnic sub necunoscuta cernere a ineditelor senzaţii. Apoi deodată se smuci ca dintr-o toropeală de moarte, se ridică trémurând toată şi se abătu clătinându-se spre uşă: surprinsă, buimacă, înfricoşată.

Nae Inelescu surâse demonic în întuneric. Programul se împlinea punct cu punct Calm, se ridică la rându-i şi chiar îşi luă tacticos şi pălăria. Ieşi. Ea se oprise în coridor în dreptul unei ferestre deschise şi aspira cu capul pe spate, cu pieptul atât de agitat, aerul nopţii că parcă ar fi băut cu lăcomie dintr-o ciutură nevăzută.

Necontenit stăpân pe mişcările sale, demonul cel pitic se apropie de dânsa fără nicio precipitare. Se plecă adânc.

— În faţa frumuseţii, *signoră*, rtră închin!

— Ah, domnule… dar nici aici… abia putu să mai articuleze fata printre grăbitele şuierături ale răsuflării:

Şi două palme sonore plesniră pe obrajii cu trăsături cuceritoare.

Domnişoara Păun eseu dispăru înainte ca Inelescu

să-şi adune ideile. Însă stupoarea îl părăsi nu mult după aceea, când simţi o uşoară, o discretă atingere pe haină. Şi se întoarse dintr-o smucitură, crezând într-o minune.

Era doar conductorul, care se oprise lângă dânsul: e – Din Costeşti cin s-a mai urcat... La Piteşti cine rămâne?

Numai când trenul îl zgâlţâi zdravăn, pentru a se opri pe neaşteptate, îşi recapătă cu adevărat buna lui dispoziţie obişnuită. Căci coborând în câmp, aerul rece îi şopti parcă în urechi eu Umeda lui tărie:

„Prostule, trebuia să-i apuci mâinile care te-au lovit...; şi să le săruţi..."

Apucă atunci rampa de alamă a scării, gata s-o ia înapoi. Dar îşi dădu scama repede că farmecul gestului stă tocmai în promptitudinea lui. Şi dând de necaz un energic ghiont în aer, renunţă şirşi aprinse o ţigarc.

— Eah, n-ave nicio importanţă!

Greşeala mare a fost că n-a început cu bruna. Ochii aceleia glăsuiau altfel parcă! În orice caz a rămas cu o învăţătură. Când întâmplarea se va repeta, acum ştie ce ale de făcut!

Şi trăgând prelung din ţigară, începu să legumească, în închipuire, perspectiva rară care-l aştepta. Sultana, Sultana Şoimu! Rara şi nepreţuită comoară de artă, lucrată numai în bronz...

Doamne, cum nu s-a gândit mai de mult la femeia asta, care *a* respins până şi pe fostu-i bărbat...

Şi rezemat de vergeaua de alamă, trăgând adânc din ţigară, Nae Inelescu îşi amintea conversaţia aceea delicioasă din mica şi intima lui cancelarie de inspector, în vreme ce înserarea de septembrie venea tot mai plină prin fereastra larg deschisă...

„— ... m-am mirat şi eu că domnul ministru ţine atât la raportul acela... Detaşările se fac fără niciun raport... însă probabil a vrut să epateze pe colegul de la instrucţie cu protejata lui... cânta vocea cea dulce.

— Când ai cu cine epata, de ce n-ai face?...

— Ei, tocmai, domnule inspector, tocmai vream să vă spun: oi avea şi eu poate unele merite în învăţământ... dar

raportul dumneavoastră a fost cu totul de neaşteptat… vai! Şi de aceea jâi-am şi gândit să viu să vă mulţumesc… Doamne, atât de frumos, atât. de binevoitor.

— Binevoitor? Nu, doamnă… Dacă-mi daţi voie să vă spun, ci bine, v-o mărturisesc! Când domnul ministru m-a însărcinat să-l fac… am regretat mult dă primul prinos, ca să-i zic aşa, public, al admiraţiei mele pentru dumneavoastră trebuia să-l exprim într-un biet raport funcţionăresc… Ce vreţi… M-am supus., deşi în zilele acelea, avându-vă necontenit în minte, mă simţeam inspirat nu pentru un raport, dar pentru o poemă…”

Iată cu adevărat o carte jucată bine, reflectă cu admiraţie pentru sine însuşi Nae Inelescu. Pentru că dacă o cât de mică stângăcie lăsa să se întrevadă cacealmaua şi Cornoiu era avertizat de excesul de zel af subalternului, romantica lui situaţie sub noul guvern n-ar mai fi fost poate multă vreme de invidiat.

Pe când aşa… Pe când” pornind cu un vânt atât de bine ales şi vâslind cu braţ voinic, cum ştii tu să visivşti, Nalţă, conversaţia începută spre ce ţărmuri înfloriţi n-a ajuns, adânc târziu, în înserare…

Ce, despărţire-lentă şi tăgăduitoare, ce mâini iarăşi şi iarăşi sărutate, ce gropiţă delicioasă sub cotul de bronz cald, ce protestări bogate în îndemnuri, câţi fiori risipiţi cu lascivă alene şi-n cele din urmă, fermecatul, minunatul, divinul:

— Parfumului 7 bis. Dacă se întâmplă de nu sunt acasă, lasă vorbă când revii…

(Căci Sultana Şoimu găsise cu plăcută surprindere în flecarul ăsta mic şi sentimental, căruia până acum nu-i acordase nicio seama, un bun ajutor pentru schimbarea rezervatului şi foarte calculatului Gicu şi, cine ştie, Doamne! – poate un regulator pentru pasiunea ei, care părea s-o fi luat prea, prea repede razna.)

Sultana! Sultana! Mâine, copilă, nu mai departe decât mâine, mâna a cărei dulce mângâiere o cunoşti va bate pătrunsă de emoţie în strada Parfumului 7. Şi dacă nu mâine, poimâine, nu mai departe decât poimâine, buzele

astea arse de sete şi izgonite fără milă, în noaptea asta, de la izvor, se vor ridica tremurătoare, copilă, pe gropiţa ta de sub cot...

Şi ca şi când n-ar fi mâncat palme de când lumea, Nae Inelescu sări sprinten treptele de lemn.

Dar sus îl aştepta o şi mai stranie surpriză. O femeie înaltă, elegantă şi extrem de agitată se năpustea spre dânsul din capul celălalt al coridorului:

„Ei bine, frate, şi asta vrea să mă bată?" glăsui el în gând, 4 cu oarecare sfială. Pentru ca în clipa care venea, să rămână încremenit: „... Dumnezeule, dar asta e... este Zina... e doamna Cornoiu... iată, nicio înşelare... doamna ministru..."

Da, este ea. L-a apucat de mână şi-l zguduie cu toată puterea...

— Ah, pe dumneata te căutam...

— Pe mine? Asta e bună... Cum aşa, doamnă?... poate... o neînţelegere...

Femeia nu-i putea răspunde nimic. Îl ţinea strâns de braţ şi răsufla ca şi cealaltă, adânc şi precipitat, cu mâna pe ridicătura sânilor...

„Pe sânul acela al ei, Doamne", oftd Ptocmai în adâncul sufletului Nae Inelescu, cu ochii zgâiţi de cea mai cumplită uimire.

* w (e *

...Nu, scumpă doamnă... un sacrificiu în niciun caz...

Şi Nae Inelescu, din ce în ce mai stăpân pe sine, simţea cum îi creştea năvalnic elocvenţa în compartimentul acesta mai încăpător, mai cochet", mai împodobit, de clasa I-a fără pete uscate pe pluşul de-un roşu somptuos al banchetei, şi inundat de-o lumină mai limpede şi mai caldă parcă, ea însăşi o lumină mai de clasa I-a. Creştea văzând cu ochii, odată cu timpul acesta delicios pierdut în noaptea timpului pustiu, tot mai îndrăzneaţă, mai vicleană, mai săltăreaţă, împletindu-se pe nesimţite în jurul acestei minuni femeieşti, cum rar chiar dalta lui Dumnezeu poate să mai nimerească.

Ea însăşi îl încuraja cu privirile ei umede, cu întreaga

bunăvoie a expresiei sale, liberată din coşmarurile cumplite din care el o smulsese.

Iar Inelescu continua să debiteze într-una tot ce-i venea din minte, domol, fără nicio sforţare, ca unul ce-şi ştia izvorul nesecat. Îl pândea numai, curgerea lină, până când cine ştie cine de-acolo, din straturile nepătrunse ale dedesubturilor gândului, îi va trimite prin spuma banalităţilor ideea cea grozavă, lovitura, *cacealmaua*...

— ...Nu-mi aduc aminte să fi spus vreodată că am preferinţe pentru femeia mare sap pentru femeia mică... eu am prefépte pentru femeia... femeia în sine... se înţelege deci femeia frumoasă... Voi da aşadar totdeauna, fără reticenţe şi fără regret, dintr-un clan spontan şi sincer, Cezarului ce-i al Cezarului...

...Eh şi cum aş putea să regret, doamnă, se ridică el deodată simţind că vina decisivă a erupt în sfârşit, cum aş regreta o biată blondină nostimă, cum îi spuneţi dumneavoastră, o biată fetişcană simpatică şi novice, gata să-şi întrerupă drumul, să rămână cu mine la Piteşti, unde am primit însărcinarea unei inspecţii inopinate (Nae Inelescu n-avea în căderea postului său Piteştii şi nici vreo misiune specială nu primise în privinţa acestui oraş. El continua totuşi cu accentul celei mai desăvârşite sinceităţi) ... pentru că îi făgăduisem, în schimb, că peste două zile va conta pe ajutorul meu, într-o afacere ce-o are pe la ministerul nostru... E conducătoarea unei grădini de copii. O, doamnă, xn-aveţi idee cât de simpatice, cât de drăguţe sunt în candoarea lor sufletească aceste biete blonde, pe care necesitatea* le trimite neînduplecată spre clocotul Capitalei.

Însă Zina Cornoiu rămăsese pe gânduri:

— Va să zică dumneata cobori la Piteşti?...

— O, nu mai cobôr, desigur, acum nu mai cobor... Vă voi însoţi la Bucureşti, orice-ar fi să se întâmple cu misiunea mea care e de natura cea mai urgentă... şi orice ar putea gândi...

— Vai, domnulb Inelescu, n-aş dori ca din cauza mea... însă cred că trimiţând chiar mâine pe soţul meu la

Instrucţie…

— Nu, doamnă, şi nici nu doresc aceasta… Eu nu înţeleg decât sacrificiile duse până la capăt… Şi apoi de ce nu v-aş spune-o: m-ar tortura groaznic gândul că aş putea fi iertat de o pedeapsă, sau că n-aş putea îndura până la capăt o pedeapsă, ce mi-ar fi fost dată pentru dumneavoastră… Pe când, dimpotrivă, aş fi co! mai fericit, dacă aş putea îndura totul în cea mai deplină discreţie, ştiut numai de acea pentru care sufăr…

Doamna Cornoiu îl examină cu un surâs fugitiv. Era aidoma el, aşa cum îl lăsase deoparte, de când în scenă intervenise Läzär… Dar, Doamne, din păcate era şi ăsta atât de mic…

— Dezastrul cel mare, scumpă doamnă, se hazardă el la acest zâmbet, departe de mine, este însă al micuţei blonde, cart1 se convertise într-atât la perspectiva minunată a rămânerii într-un miez de noapte într-un oraş necunoscut, cu un neaşteptat prieten… Q, doamnă, nu cunoaşteţi poezia neprevăzutului, a. misterului noului întâlnit, a împrejurării străine de drumul ce ţi-ai croit, împrejurare de care toată lumea se îngrozeşte şi fuge, dar pe care eu o caut anume… Eah, dar ce înseamnă toate astea, oricât ar fi de frumoase, când piciorul care Le calcă şi le risipeşte este minunèa sculpturală…

— Nu ar fi mai bine, domnule Inelescu, să mă mut şi eu în compartimentul fetelor şi să-mi continui cu ele drumul la Bucureşti… în cazul ăsta ai putea să te opreşti la Piteşti pentru inspecţia dumitale… iar cât priveşte de blonda dumitale amică îţi promit oo voi lua la mine şi ţi-o voi păstra intactă până poimâine, când…

Nae Inelescu simţi podeaua clătinându-i-se sub picioare de parcă s-ar fi cutremurat pământul. Şi el care crezuse că nu mai era decât un pas până la fericirea supremă!

— Nu, doamnă, dintr-un dublu şi foarte puternic motiv. Mai întâi, nu v-aş lăsa pentru nimic în lume în tovărăşia a doua fete slabe, când vă dă târcoale un individ atât de periculos. Căci din descripţiile dumneavoastră, am

înţeles că avem de-a face sau cu un borfaş care vă ştie şi a mirosit o lovitură superbă sau, ceea ce e şi mai probabil, dar cu atât mai periculos, cu vreun exaltat politic, cu vreun funcţionăraş expulzat, care cloceşte de mult o răzbunare teribilă. O, exaltaţi d-ăştia, stăpâniţi de idei fixe, nu se sfiesc desigur să ridice chiar *broivingul*... proclamă el groaznic, privind-o atât de fix că doamna Cornoiu îşi simţi carnea tremurând... O, nu vă voi lăsa pentru nimic în lume, doamnă, chiar dacă mi-aţi da şi ordin... Voi merge înainte şi voi face orişice ca să vă apăr...

Doamna Cornoiu încruntă uşor sprâncenele şi rămase cu privirea pierdută în gol. Tocmai pentru că un moment nu i-ar fi trecut înainte prin gând ideea *browingului*, posibilitatea existenţei lui în mâinile unui nebun, care-i dă asalturi dèsperate şi fără nădejde, crescu ca o obsesie în mintea zdruncinată de spaimă.

Nae Inelescu observă atunci cu uşurinţă că brotcingul lui a nimerit direct în ţintă şi, perfect convins, după vaga ei poveste, că individul care o speriase nu putea fi decât un simplu borfaş de trenuri, speriat el însuşi de spaima ce-i cauzase, şi care, văzând-o acum însoţită, va renunţa la orice atac, continuă bărbătos şi viclean, hotărât să speculeze până la urmă extrem de favorabila împrejurare:

* «Eah, orice ar fi să se întâmple, să aşteptăm cu seninătate... rosti el eroic, întărind cuvântûl cu un gest energic al mâinii. Pericolul mi-a plăcut întotdeauna... prin definiţie el face parte inerentă din predilecţiile mele pentru vagabondaj şi ne* prevăzut... De aceea, să trecem cu nepăsare, doamnă, la tema cealaltă mai puţin gravă – pentru dumneavoastră, căci pentru mine aceea e de adevărată gravitate – la tema blondinei, pe care am lăsat-o în vagonul vecin... Şi admiteţi şi dumneavoastră ca mine, că mica domnişoară – mică e un fel de a vorbi, de fapt e destul de zdravănă – mi-a acordat doar cu destulă dărnicie posibilitatea să mă conving!... râse el sonor şi comunicativ spre a-i arăta că voieşte prin toate mijloacele s-o îndepărteze de la negrele gânduri, în care socotea că a

cufundat-o definitiv: admiteţi şi dumneavoastră, zic, că drăguţa nu va mai avea nicio atracţie la Bucureşti. Într-un oraş cu atâtea femei frumoase, mica noastră conducătoare de grădină de copii va străluci ca o biată lumânare într-o plină zi cu soare… Savoarea, miezul aventurii cu dânsa, îl forma tocmai Piteştiul, tocmai oraşul ăsta acum adâncit în noapte… în care va trebui să ne oprim şi noi…

— Va trebui să…”

— Se va opri trenul… vream să spun. Oh, nu credeţi că m-aţi molipsit cu teama dumneavoastră, ca să ajung să bat în retragere şi să vă sfătuiesc să întrerupeţi călătoria pentru a evita pe nebunul acela… Mda, el desigur aşteaptă vreun mo. ment mai pe-aproape de Bucureşti… când tot trenul, acum bine întârziat, va fi dormind dus… I-am juca yn straşnic renghi… într-adevăr… Dar spre a vă arăta că nu mă înfior de primul nebun întâlnit şi că pentru dumneavoastră aş merge şi-n iad, acum n-aş mai coborî la Piteşti… să ştiu că ar întrebuinţa şi dinamita. Însă ca să lăsăm ideile astea sumbre, prefer să-mi daţi voie să mai fac iarăşi puţină paradă de sacrificiul pe care vechiul şi izgonitul dumneavoastră adorator îl face pentru dumneavoastră… o, nu-mi luaţi în nume de rău aceasta „E mai bine să-mi ascultaţi flecăriile mele, decât să ne lăsăm pradă unor sugestii, care pot creşte din nimic…

Închipuiţi-vă, zic… necunoscutul oraşelor ăstora întâlnite în drum… o birjă somnoroasă în dosul gării… străzi pustii şi întunecate… un fluierat de gardist care doarme de-a-n picioare… o cetate a somnului şi a nopţii, în care rătăceşte totuşi mai vie ca oricând aventura… Ah, poezie a oraşului necunoscut şi neprevăzut în itinerariu… eu n-am cunoscut o poezie mai grozavă decât a ta…

El continua să bălmăjească, inventiv şi insinuant. Iar Zina se zbătea îndărătnic să-şi închipuie ce s-ar întâmpla dacă Lazăr, care numai exaltat politic nu era, ar vedea-o singură cu Ine3 eseu: s-ar calma oare pe loc sau rătăcirea îi va întuneca minţile şi mai rău… el, înnebunind, odată cu venirea ei la dânsul…

— …Cot la cot, în strâmta trăsurică, înginându-i, în

cald falset, în pavilionul urechiuşei:

Come è gentile

La notte mezzo Aprile…

Deşi acum suntem în octombrie… Dar în sufletele noastre ar fi aprilie…

Şi deodată închizând ochii şi clătinându-şi figura, Inelescu începu serenada favorită din *Don Pasquale*… Ea-l asculta uimită şi înveselită de întreaga amintire a întâlnirilor de la Tina.

Cântecul îi făcea bine, căci alunga, ca o binecuvântare, cruntele perspective ce nu voiau s-o slăbească… Hotărât lucru… cântecul ăsta 1 se arăta ca viaţa însăşi, atât de plăcută, cu toate micile şi neajunsuri… Totul, gândea ca, în vreme ce cântecul din ce în ce maijputernic şi mai generos o ridica şi mai mult în aceste gânduri… totul e s-o primeşti aşa cum ţi se oferă… să n-o îndârjeşti tot alegând fără rezultat mostrele ce-ţi prezintă, ca într-un magazin de mode.

Şi Nae Inelescu, necontenit cu ochii închişi, pentru a nu mai vedea nicio piedică, se abătu înfrigurat la picioarele ei, care se lăsară, strânse, fără nici cea mai neînsemnată împotrivire…

Trenul dădu primele semne că poate în sfârşit să meargă.

Lazăr coborâse în noapte. El văzuse prin ferestrele luminate întâlnirea Zinei cu Inelescu şi venirea amândurora în compartimentul ei. Atunci se aşezase pe treapta vagonului cu coatele pe genunchi, cu capul în mâini. Prin urmare, ca îl credea cu tot dinadinsul nebun… de bună scama tot astfel îl va crede şi bătrânul profesor de la facultate, spre care se ducea acum să-i arate desemnările maşinii, a-i prezinte calculele făcute şi răsfăcute, după care motorul ar trebui să meargă neîntrerupt, şi mai ales să-i spună strania poveste a pornirii neaşteptate şi a opririi aceleia neexplicabile, care cu adevărat i-a clintit mintea din, loc. Căci adevărata nebunie, cumplit de chinuitoare, a fost de-abia după

aceea). ea era o întrebare ca un burghiu de foc, care îi sfredelea necontenit creierul, hăcuind până în fund moalea lui materie. Să fi fost doar vedenia unui ochi împăienjenit de groaznica boală sau roţile s-au învârtit cu adevărat?

O, câte nopţi de insomnie, câte nopţi de durere, petrecute singur cu propria-i spaimă, ascultând prin perină roaderea necurmată din minte-i a şoarecului celei mai teribile îndoieli?

De la ore, venea întins acasă având impresia că e adus din urmă şi tras dinainte de lancea scăpărătoare şi de legăturile de lumină ale unei noi şi biruitoare idei. Maşina era pusă la punct după concepţia cea nouă; câteva clipe de înfrigurată aşteptare după ce îi da drumul: dar roţile rămâneau neînduplecate în rigiditatea lor de fier, iar întâile rostogoliri şi oscilări terminate, crucile se iveau dure şi chinuitoare între cercurile negre. Piese întregi scoase rând pe rând sau înlocuite cu alte dimensiuni mai mari sau mai mici, şuruburi slăbite, încheieturi modificate, sisteme de angrenaje simplificate, cele mai logice şi mai ingenioasa modificări 7-zadarnic, toate nu erau de nicio nădejde; micii drăcuşori, surprinşi într-o clipă de neatenţie, se fortificaseră zdravăn în complicata redută. Acuma era doar cu neputinţă să nu crezi în existenţa lor. Căci era de neînţeles altfel ca aparatul ăsta să meargă două zile şi două nopţi în şir şi apoi să se oprească deodată şi să refuze orice mişcare… Sau nebunie să fi fost… bine… dar cum nu se mai întoarce nebunia asta salvatoare, să-l ia iarăşi în vârtejul ei dumnezeiesc, să-l ducă în depărtatele sfere…

Cu neputinţă! Drăcuşorii lui Maxwell… cealaltă nebunie, stau acum strajă nemişcată, ca vălul cel de nepătruns să nu mai fie ridicat de pe marele şi eternul mister…

Şi totuşi: „două zile întregi şi două nopţi întregi, secretul nesfârşitului s-a plimbat în necurmata întoarcere sub ochii lui de muritor. A fost sau nu a fost?…

Pale de vânt nocturn i-aduceau în urechi lovituri de ciocan şi zgomot de voci. Reparau maşina. Privi lung într-

acolo, căci trenul se oprise la o încovoietură a şinelor şi luminile de la locomotivă erau mult apropiate de întuneric. Glasurile de oameni se auzeau cât se poate de aproape, deşi nu se distingeau decât cuvinte răzleţe.

Andrei Lazăr se sculă şi porţii spre maşină. Reparaţia aceea febrilă şi zgomotoasă de roţi şi pistoane îi păru deodată ceva familiar şi-l atrase ca o putere de magnet. Dar când ajunse acolo, constată cu straşnică surpriză şi uimire că alta fusese ascunsa cauză a subitei şi imperioasei vreri care-l împinsese încoace, să vadă şi pe alţii străduindu-se să dea viaţă şi nerv unor butuci de fier şi unor lucruri inerte şi grosolane – să-i vadă reuşind şi să primească în urechi chiotul izbânzii, pe care zadarnic îl aşteptase să ţâşnească în gâtlejul lui secat!...

Nu... micii demoni – căci acum îi vedea pretutindeni – îl aduseseră aici ca să-i arate o figură foarte cunoscută, o mutră galbenă şi împietrită, cu un cucui negru şi groaznic deasupra ochiului, o faţă veştedă şi cruntă, peste care lumina flăcărilor de carbid plimba jucăuşe şi neverosimile aparenţe. Era domnul Carol, cel de demult...

Din umbra deasă, unde se oprise, Andrei Lazăr surâse tăcut acestei iasme de sulf şi cărbune, care, în mijlocul fochiştilor cu flanele murdare şi unsuroase, părea ieşit de-a dreptul din peştera lui Vulcan; avea impresia că are în faţă apariţia propriului său destin. Doamne, dacă omul acesta nu i-ar fi răsărit tocmai la cotitura cea mai periculoasă a vieţii în cale, i-ar mai fi măcinat oare restul zilelor maşina aceea imposibilă, pe care acest demon roşcat şi cu cucui negru în frunte i-a pus-o viclean în drum?...

Ciocanele loveau dur şi sonor în fier, domnul Carol îşi îmboldea ajutoarele cu glume; din când în când răspundea la întrebările şefului de tren, care-i urmărea lucrul, calm şi atent, cu mâinile la spate.

Noaptea era ciudată; o luminescenţă neexplicabilă, acum, încă destul de departe de răsăritul zorilor, o umplea parcă pe dedesubt; poate oraşul mare de aproape, poate cine ştie ce incendiu apropiat şi nevăzut desemna cu aspru

cărbune pe fondul cenuşiu rarele mogâldeţe ale câmpiei. Stelele primelor mărimi parcă se de zbobociseră cu totul în noaptea norului lacteu, punctau lămurit figurile constelaţiilor.

Cu o ultimă lovitură de ciocan, domnul Carol sfârşi operaţia; şuruburile erau din nou întărite, iar cel care căzuse – se pare –, pe drum, fusese înlocuit cu meşteşug de dânsul; iar acum îşi privea opera cu mândrie şi asigura că e chiar mai bine ca la început. Rămăsese doar treaba ungătorilor cu urcioarele lor de păcură, cu gât lung şi încovoiat.

Domnul Carol ridică de jos feştila de carbid, cu marea ei flacără liberă şi nestatornică, şi-o proiectă asupra asistenţilor, parcă pentru a culege admiraţia tuturor.

— Dacă nu rotunjeam la moment altă piesă, rămâneam în câmp până mâine dimineaţă.

Lumina flăcării neastâmpărate îmbrăca din toate părţile pe Lazăr; maşinistul contractă sprâncenele şi cucuiul negru se făcu una cu ochiul stâng; apoi deodată cucuiul se ridică şi ochiul dedesubt se aprinse mare şi rotund.

— He… domnu’ Andrei… Apoi după o mică ezitare: Nu eşti, cumva, dumneata…

— Eu, chiar etsunt, domnule Carol…

— Va să zică tot e adevărat că muntele cu munte…

— Ba e foarte adevărat, domnule Carol… îmi pare tare bine că te-anv întâlnit şi încă tocmai acum… Va să zică ai trecut la calea ferată?…

Şi se apropie brusc de urechea lui, în vreme ce ceilalţi curioşi se îndreptau acum la vagoane: Dar maşina… maşina dumitale?…

— Maşina mea? Iat-o! arătă el cu un gest larg locomotiva.

— Maşina dumitale care a mers singură o zi: perpetuum mobile?…

Domnul Carol îl privi cu multă plăcere la aducerea acestei amintiri, apoi izbucni în râsul lui solid şi răcnitor:

— Vezi că tot ţi-aduci aminte de mine… Eah,

fleacuri… de-ale tinereţii…

— Cum, te-ai lăsat de ea? Dar parcă spuneai c-ai făcut-o să meargă o zi întreagă… sau cam aşa ceva… s

Râsul răcnitor se auzi din nou şi mai puternic şi mai plin de voioşie, ca al unui om scăpat de cine ştie ce groază, de care acum îşi aminteşte cu mulţumirea celui călit în zbucium.

— S-a învârtit… S-a învârtit în capul meu… Mi-a mâncat şi lighioana aia câţiva ani, da nu s-a învârtit nici atât! Şi-şi petrecu degetul cel mare pè tăiuşul dinţilor. Acum mi se pare c-a pus-o nevastă-mea la cloşti…

Făcu o pauză, apoi râse iarăşi:

— Iată maşina, încuviinţă el cu admiraţie, bătând cu palma şasiul larg al locomotivei… Forţa aburului sau a exploziilor… Nu a desemnelor sau a închipuirii… adică nimic… aer, vid, cum s-ar zice… Ha, ha, ha…

Şi pentru că ungătorii sfârşiseră, iar controlorul se pregătea să sune, grăbi să încheie:

— Eah, nebunii de tinereţe… Bine că am scăpat şi de pacostea asta… Crezi că mă ofticase? Ajunsesem chiar să mi se pară că se îăvârteşte de-a binelea… o auzeam hârâind… Doamne fereşte! Şi-şi făcu larg semnul crucii. Biata nevastă-mea m-a scăpat de pocinog… m-a dus chiar la doctor. Răsuflă adânc şi şuierător, apoi conchise: He, he, astea nu-s lucruri de noi… pentru astea: oameni, nu glumă…

Cornul conducătorului mugi prelung şi muzical în noapte.

Lazăr trebui să grăbească, ca să-şi prindă vagonul; nici n-avu timp să-l întrebe de adresă. Dar acum mi mai avea nicio nevoie: aflase ce trebuia!

Se simţea grozav de mulţumit. Şi-n „unirea care-l zgudui a trenului, simţi o satisfacţie şi mai mare, de parcă s-ar fi urnit să meargă pentru totdeauna propria lui maşină.

Va să zică fusese o simplă poveste tot ce-i înşirase domnul Carol despre biata lui invenţie. Toată învârteala ei „de o zi sau cine ştie cât, se întâmplase doar în capul

sărmanului mecanic! Era deci tocmai cum se gândise Lazăr, mai târziu, ori de câte ori îşi aduceaaminte de cucuiul posomorât al conducătorului maşinilor de treierat. Neînţeleasa, eterna mişcare să iese tocmai de sub acest cucui dizgraţios, de care-ţi fereai instinctiv vederea, doar ce-o ridicai asupră-i?

Dar acum nu mai încăpea nicio îndoială că maşina cealaltă, a *lui*, se învârtise cu adevărat. Memoria lui o revedea de astă dată atât de limpede şi atât de aproape în necurmata întoarcere a roţilor, şi cu atâtea amănunţimi, că mişcarea parcă s-ar fi produs din nou, dinainte-i ca un lucrul real. Nu, nu a fost o simplă înşelare a simţurilor, şi nici cei doi, pe care i-a adus să le-o arate, nu i-au răspuns afirmativ, doar să-i fie în voie, ca unui nebun… îşi aminteşte doar perfect de bine: ş-apoi din doi oameni normali, atât de deosebiţi din toate punctele de vedere, desigur că s-ar fi găsit unul ca să-l scoată de sub penibila obsesie.

Nu… nu… dar însuşi faptul că-şi analizează şi pune în cumpănă toate aceste lucruri, cu atâta luciditate, e dovada cea mai de nezguduit că n-a putut şi nici nu poate fi vorba de nebunie, ce zic: de părere, de amăgire, de o simplă impresie, ceva. mai de lungă durată…

O, ar fi atât de uşor să convie, ca domnul Carol, că totul n-a fost decât o zăpăceală a minţii? Pentru asta, el, sărmanul, a avut nevoie de un doctor – pe când, Doamne, poate fi vorba de aşa ceva la Lazăr? E atât de uşor să spuie: „Simple copilării!” Şi gata… ar fi omul cel mai normal din lume… O, dacă ar fi cu adevărat nebunie cea care-l încerca astfel, poţi scăpa de ea numai cu un cuvânt? …

Iată, se va duce din nou la Zina)… Noroc că ea a adus pe Inelescu la dânsa: prezenţa aceluia o va face să nu-şi mai piardă cumpătul, doar ce-l va vedea ivindu-se între perdelele cabinei. Va vorbi cu toţii calm şi înţelept până la Bucureşti…

Oh, cât e de uşor să fii în toată firea! Nu l-ar mai chinui atunci nicio maşină şie niciun drăcuşor. Ar fi liber,

liber de toate, şi ar contempla cu admiraţie şi nesaţ braţele pline ale doamnei Corpoiu. Îi va urmări, până cât îi va permite piedica rochiei, linia piciorului şi-şi va lăsă închipuirea în propria ei voie ca să bănuiască ascunsele ei comori, de care, Doamne, a fost doar eu o clipă departe pentru va fi pe veci ale lui…

Ar fi omul sănătos şi firesc, bucuros şi răsfăţat, amantul celei mai frumoase femei. Va fi de ajuns să spună: „Crede ce vrei de maşina aceea, însă totul n-a fost decât un joc, o nebunie dacă vrei, un simplu episod de teatru, înscenat de mine, în care-mi luam pentru totdeauna adio de la visul sterp şi stupid pe care vream să-l sfărâm acolo în faţa ochilor tăi, pentru a te întrona pe tine, viaţa cea nouă şi reală şi cu adevărat frumoasă, stăpână exclusivă…”

Oh, ar putea să râdă ca domnul Carol de învârtirea aceea: „Mă crezi că şi începuse să se învârtească în capul meu?… Ba chiar am adus şi oameni şi ei mi-au confirmat că se învârteşte, adică mi-au confirmat că sunt nebun… Doamne, când te înstrăinezi de viaţa cu adevărat frumoasă ca tine…

Trenul s-a oprit de câteva minute în Piteşti; probabil din cauza întârzierii mari nu va zăbovi mult ci se va grăbi să mai câştige din timpul pierdut. Lazăr şi-a făcut socotelile: îndată ce trenul va porni, va intra la Zina şi la Inelescu… Şi le va povesti întâmplarea nostimă cu mecanicul înzdrăverdt şi miracolul cu întoarcerea la viaţă… Asta însă ceva mai târziu, după ce va schimba cu dânşii câteva serii de banalităţi, pentru a-i asigura că totul e firesc şi normal.

El stă pe scara vagonului şi priveşte peronul gol, luminat searbăd, de noapte… Iată, o pereche întârziată s-a coborât, cu bagaje în mâini, şi se grăbeşte spre ieşire… Se vede că somnul îi surprinsese şi s-au trezit tocmai la timp, ca trenul să nu-i ducă mai departe… Ea e straşnic de învârvorită, înaltă şi parcă ar merge cocoşată de somn; iar el e mic şi cocoşat dv asemeni, desigur tot de crunta oboseală, căci valizele din mâini n-ar părea aşa de grele.

Ei merg cu spatele spre dânşul, căci ieşirea a rămas

tocmai departe de vagonul ăsta, tras dincolo de staţie… Câţiva soldaţi, desigur surprinşi şi aceia de somn, abia acum scoboară din vagoanele de lângă locomotivă… Se strigă pe nume şi calcă aspru pietrişul cu bocancii lor greoi; dinaintea lui Lazăr, au dat de fântână şi se opresc să se spele…

Dincolo de fântână pare să fie o grădiniţă cu arbuşti mici şi parcă zgribuliţi de noapte şi de toamnă… iar mai departe, un colţ din oraşul adormit, presărat de rărite felinare.

Din dosul părerii de grădiniţă, două lumini fixe s-au clintit deodată; apoi se opresc. Se aud voci înăbuşite… se mişcă iarăşi… şi pornesc ocolinci, ca să dispară brusc, după puţin.

Vreo birje, gândeşte Lazăr, al cărei stăpân a adormit aci în dosul gării şi pe care cei doi pasageri l-au trezit. Şi ocolul dublu al luminiţor îi persistă în ochi ca un lucru familiar şi plăcut, iar subita lor dispariţie îi smulge ceva în suflet; simte, inexplicabil, o tristeţe amară şi adâncă.

Şi-i închipuie pe cei doi călători sub coşul îngust al trăsurii, izbiţi de aerul rece al nopţii; ei poate moţăie, dar îşi simt carnea dulce a braţelor prin veşminte ca o făgăduinţă moleşitoare şi apropiată…

Cât de ascunse şi de dulci şi de multe plăceri ale cotidianului, care pentru el stau zăvorâte ermetic; pe care le-a ocolit, le-a dispreţuit, amăgit prosteşte de tainele irealizabilului…

El râde cu răsfăţuri de copil, la gândul că viaţa este la două, trei, vagoane de dânsul şi oricând poate pacta cu ea… Doar un singur chiot de râs mai e până acolo şi o exclamaţie: „totul a fost o iluzie şi o nebunie stupidă!”

Şi totuşi, acum mai bine ca oricând îşi dă seama că maşina s-a învârtit în realitate şi nu în capul lui… Un singur lucru numai rămâne… că aceste două noţiuni se exclud: de o parte maşina etern invirtitoare; de alta viaţa cea mare, cea ademenitoare…

Şi el râde ca un copil răsfăţat între cele două ademeniri…

Trăsura cu coviltir scund îi revine în minte cu cele două persoane, un bărbat scund – aşa ca el – o femeie înaltă –, aşa ca doamna Cornoiu…

Într-adevăr braţul ăsta al cumpenei este foarte potrivit cu propria-i împrejurare… îţi vine să crezi că şi aci, în viaţa de jos, micii drăcuşori le potrivesc pe toate.

Un bărbat scund şi o femeie înaltă… mâinile lor s-au înlănţuit nerăbdătoare încă, deşi foarte puţin îi mai desparte de împrejurarea fericită… Ah, împrejurarea aceea… Andrei Lazăr simte o gelozie surdă şi neexplicab» ta, un râu intens şi fără rost, la fel ca atunci când cele două lumini de felinare au dispărut… închipuirea lui stăruie să urmărească pe cei doi, iar el o lăsă în voie cu sadică voluptate, deşi simte cum sângele îi fierbe la focul ciudei… Trăsura s-a oprit şi cei doi coboară… întâi sare mititelul, ocoleşte; apoi mâna ei lungă, braţul lung şi dulce iese de sub coviltir… O casă scundă şi simpatică îi aşteaptă… ferestrele oarbe parcă au tresărit gata să se descătuşeze din somnul nopţii…

Şi piciorul lung se întinde spre pământ…

Un soţ şi o soţie, obişnuiţi unul cu altul!… Ah, nu… povestea trebuie să fie ceva mai săltăreaţă… în atingerile scoborârii, cei doide curând făgăduiţi – sorb intens fiorul marelui necunoscut, care e gata să se dezvăluie… Marele necunoscut, care nu stă numai în maynile imposibile… Beţia secretului dezvăluit… voluptatea eternei noutăţi…

Cei doi s-au oprit în faţa unui locaş strein, ei doar s-au abătut din drum1 în oraşul ăsta… necunoscut pentru ei… tocmai ca să guste marele necunoscut… Şi ei sunt… trebuie să fie… sunt…

De când zbura trenul pe câmpiile negre, printre dimburile fantomatice, cu stranii forme de arbori!…

Zădarnic Andrei Lazăr cutreieră ca luat din minţi coridoarele vagoanelor, zadarnic cotrobăieşte compartimentele, învârtind comutatoarele, zornăind şi trântind uşile, trezind sau făcând să vorbească în somn trudiţii călători…

Cuibul e gol…

El s-a pomenit tocmai dincolo, în capul celălalt al trenului, unde s-a mutat maşina la Piteşti, pe platforma deschisă, a primului vagon. Dar răcoarea goanei turbate, în noaptea rece de toamnă, nu poate alunga imaginea zeiască, imaginea albă, de marmură antică, evocată atât de des de Nedan în halucinaţiile lui… O statuie clasică, într-o cameră de hotel provincial… îmbăiată de buze muritoare… de pitic înfierbântat de rutul cel mai josnic…

…O, Nae Inelescu, flecarul şi curtezanul de profesie… lăudărosul… niciun pic de ideal în nemernicia asta… niciun cutremur în faţa marelui necunoscut… A minţit-o, a necinstit-o… Ah, poate ea încă rezistă, poate braţul ei lung şi gol îl ţine încă la distanţă pe aventurierul meschin demascat!… Dar imaginea nu rezistă… braţul se frânge sub apăsarea buzelor aprinse…

În sufletul lui Lazăr clocotea un cazan de smoală. Nările lui căutau aerul pur al înălţimilor, ochii i se îndreaptă ca la un liman spre minunatul braţ ceresc întins deasupra veciilor…

În noaptea cu lumini ştie ciudată, doar ţintele stelelor mari punctează constelaţiile. Din trupul rombic al Pegasului, Andromeda se lasă într-o parte, întinsă, cu un braţ ocrotitor. E braţul unei alte Andromède a închipuirii lui, ocupând o considerabilă regiune cerească, cu capul pierdut în aureola lactee, cu trup şi membre alcătuite din constelaţiile învecinate.

Dar tot ce este mai mândru, mai maiestuos în această întruchipare de stele, e tocmai acel braţ minunat şi rotund, întins spre septentrion, în extremitatea căreia el ştie minunea de safir a Secundei din Gama, ca un inel nestemat în degetul mic…

Priveliştea aceasta, care-l îmbăta adesea, acum e mai grozavă decât orişicând. Bumbii de diamant se întreunesc în linii de foc şi apariţia cerească e toată de stranie măreţie şi strălucire. Ce pot face contra acestei lumini toate statuile antice rătăcite în camere de hotel, toate hohotelele grosolane ale unor bieţi mecanici vulgari şi imbecili?

O, şi acest braţ molatec şi cald de atâta dulce lumină, din cât e ţesut şi totuşi necontenit întins, în veci neînfrânt, arătând într-una acelaşi neînţeles septentrion, aceeaşi neobosită osie a rostogolului luminilor… Acelaşi necunoscut a tot şi a toate…

Lazăr plecă ochii orbiţi de măreţie… Dedesubt râde necurmat din umbră un lunecuş agitat de roată, apoi luciul întins până la nesfârşit de şină… şi-n urechi se varsă ropotul de metal al năprasnicei învârtiri…

El priveşte înapoi pe drumul pe care a venit până acum în viaţă şi o. vede toată până-n fundul zărilor copilăriei, doar dintr-o ochire. El se întoarce apoi şi priveşte înainte, pe drumul ce se deschide…

Nimic, niciun sens… O neostoiată şi vană dibuire într-un codru profund de neînţelesuri… De cât colea, foarte aproape –, un bătrân profesor cu plete albe şi răscolite, cu ochelarii încălecaţi pe vârful nasului:

„Imposibil, Lazăre, a fost o părere, dragul meu. E mai mult legendar decât ştiinţific în cele ce-mi vorbeşti. De ce nu-ţi ceri tu mai bine un concediu?…”

Ş-apoi necurmat aceeaşi odaie mohorâtă, cu o maşină care refuză să se întoarcă… deşi s-a întors, deşi a mers… a mers doar atâta, cât să-i arate că dincolo totuşi de imposibilul din ochelarii ăştia încălecaţi pe vârful nasului, că dincolo totuşi de spaima nebunească din ochii aceia frumoşi, care se contractă acum sub spasmuri într-un fund de hotel, se înalţă şi stăpâneşte ceva haotic şi înfricoşător de frumuseţe, ceva atât de orbitor şi de dulce, atât de limpede, de blând şi de bun, atât de lămurit şi transparent, încât să vezi până la sfârşit şi până-n fundul lucrurilor, al sufletelor şi-al întregului neînţeles.

Şi toată minunea asta de nedescris aci, aproape, foarte Aproape; colo, sub vagonul vecin unde palpită întruna, zglobie ca un drăcuşor, pata acea de luciu de pe lunecuşul roatei, care vine într-una nedomolită şi neclintită, sigură şi de neînlăturat ca un destin…

O singură părere de rău pentru ochii aceia atât de mari şi atât de negri de care se vor bucura câţi alţii! Cum

pot atâta mândreţe de ochi să nu vadă decât aşa de puţin şi aşa demie…

— Ş-apoi o singură şi-o ultimă privire spre braţul care stăpâneşte năprasnic de departe înaltul şi arată necurmat spre carele lumii, ce se învârtesc într-una din amurg până-n zori!

Ce poate, ce trebuie să fie acolo?…

Năprasnic de aproape, sub luciul râzător al roatei care vine într-una…

Aici… jos…

ZILELE ŞI NOPŢILE UNUI STUDENT ÎNTÂRZIAT

La casa no, 4 bis din Fundătura Şapte Fântâni, un trecătortânăr, cu aer mulţumit, poate de dimineaţa aceasta plină de lumini, ţâşnind din toate părţile ca apa într-un loc bogat în izvoare – aşa cum arăta numele pe cel de aci –, îşi lipi ochii negri şi grei pe fâşia albă din fereastră, cu litere trase din vârf de băţ muiat în cerneală violetă, vestind: „De închiriat cameră mobilată”.

Trecătorul cel tânăr evaluă dintr-o ochire căsuţa scundă1 dar de construcţie nouă şi cu zidăria curată, şi pătrunse prin portiţa de alături, căscată uşor în alinierea severă de ştacheţi proaspeţi, nevăpsiţi, ai gardului de la stradă.

În curte, în faţa pridvorului cu geamlâc, nou-venitul se găsi ca într-un fel de grădiniţă cu cărărui strâmte printre răzoare şi mici ronduri nesimetrice, ale căror podoabe de buruieni populare şi zarzavaturi înflorite zăceau firave şi mucede, în smocuri zburlite, sub umbra umedă şi matinală a unui tei bătrân. El bătu în geamlâcul pridvorului şi sunetul sonor şi repetat al degetului păru că vesteşte întreaga fundătură de sosirea unui necunoscut

Printre brise-bise-le de pânză de casă, scunde şi neregulat întinse pe beţişoarele de sârmă galbenă, văzu atunci înălţându-se, prin întredeschizătura uşii din capul săliţei, frunte şi ochi de femeie, lucind de vie curiozitate, pentru a pieri numaidecât apoi, în semiobscuritatea de unde se ivise.

Vizitatorul bănui că doamna, desigur proprietăreasa, nu era încă gătită şi se aşeză pe stinghia bătută în doi ţăruşi în chip de bancă, de sub teiul în verdele şters al căruia începutul de toamnă vse grăbise să arunce primele pete stacojii. Dar n-avu timp decât să-şi amintească sumar că figura care-l întâmpinase astfel era destul de tânără şi chiar simpatilă, când uşa se auzi din nou. Pe treapta de beton a pridvorului apăru-femeia, în rochie uşoară de vară, cu ciorapi străvezii de aţă cafeniu-închisă, după moda, şi cu pantofi înalţi.

— Bună dimineaţa, domnule! Ce doriţi dumneavoastră? răsună răspicată şi dârză vocea ei, luând pentru sine iniţiativa conversaţiei, în momentul când celălalt se pregătea să vorbească.

Domnul cel tânăr d privi drept în ochi, pentru a lămuri la rându-i, de la început, că nu-i nici dânsul tocmai dintre cei care se intimidează prea repede şi răspunse ceva mai târziu, puţin mirat de întrebare:

— Nu aveţi o cameră mobilată de închiriat?

Femeia, la rându-i, nu se grăbi cu răspunsul, ci-l măsură nemulţumită şi oarecum intrigată de ochii cei grei.

— Ba da… Poftiţi de-o vedeţi! declară înţepat şi categoric.

Şi-i făcu loc la intrarea pridvorului. Apoi îi arătă drumul spre încăperea de la stradă.

— Pe-aici.

El îşi scoase însă pălăria tare, fără să se urnească, şi-şi trecu mâna prin părul foarte negru şi foarte creţ, privind-o drept în miezul ochilor şi pârând a-i spune: „Acum ce mai zici?”

Dar ea se mulţumi să spună sec şi indiferent:

— Poftim…

— După dumneavoastră, făcu eh galant.

Acest semn de distinsă manieră păru că-nsufleţeşte într-un alt chip pe tânăra gazdă, care-şi ţuguie deodată buzele, îşi înţepeni gâtul şi trecu înainte, vădit încântată.

„Camera înnobilătă” era o încăpere destul de largă, plină de soare, sănătoasă, prea încărcată şi gătită în chip

bătrânesc. Patul cu macat roşu, un pat larg cu tăblie înaltă, de lemn mohorât şi cu urme de luciu, era aşezat de-a lungul unicului părete întreg, netăiat nici de uşă, nici de ferestre. La mijloc stătea o masă rotundă, pe piedestal cilindric, din care se desfăceau trei picioare zdravene de leu. Era aşternută cu faţă de horbotă lucrată în igliţă şi avea pe ea obişnuitul vas de lemn, lăcuit negru şi pictat, cu mănunchi bogat şi mătăsos de iarbă dungată, un ghioc enorm, un ceas eu sonerie şi cu tic-tac greu, o chibritelniţă smălţuită cu sculptură alegorică şi o infinitate de mărunţişuri inutile.

Soba era cu olane, iar lavoarul de lemn, cu capac; lângă pat măsuţă de noapte, pe lângă păreţi, scaune greoaie de pluş, un dulap cu oglindă din aceeaşi garnitură cu patul, ba chiar şi o maşină de cusut. Ferestrele erau apărate de perdele albe de tul şi de perdele grele de stofă, strânse-n falduri cu frânghii roase» de mătasé străveche. Din tavan atârna [o] lampă de bronz împodobit, cu *abat-jour* umflat de porţelan; la începuturile ei – şi poate şi acuma, la vreme de nevoie – de bună spună fusese făcută să ardă cu petrol, dar de astă dată, sub căscătura abatjour-ului atârna ca o limbă de clopot diafan para unui bec electric.

Nou-venitul, plin la trup şi elegant, în hainele la modă, vag uzate, privea toate aceste amănunte cu luare-aminte de om obişnuit cu astfel de negustorie. La fiecare mişcare, din îmbrăcămintea lui porneau uşoare reminiscenţe de apă de Colonia, care nu puteau scăpa nasului feminin al proprietăresei. Incit aceasta, după ce turuise ca o lecţie calităţile odăii şi tăcuse brusc, aşteptând oferta contrarie, de astă dată le reluă la numărat mai domol, mai insistent, cu explicaţii mai complexe, cu glas voalat şi parcă tulburat.

„Tinerelul e bine!” gândea ea, examinându-l pe furiş şi ridicând mai des privirile spre pata de negură a ochilor şi a sprâncenelor, spre fruntea, mată-sidefie, spre părul lucios şi încârlionţat, de parcă era făcut cu maşina – şi coborându-le mai rar spre figura ceva cam largă pentru

statura lui şi la nasul prea dezvoltat la bază şi prea ascuţit la vârf, pe care însă îl reabilita cu prisosinţă o gură mică, de-un roşu viu, şi-un râs sănătos, de dinţi mici, regulaţi şi puternici.

„Îi plac mahalagioaicei!” gândea şi tinerelul, prea cunoscător în materie, cu toată fereala, destul de străvezie a cucoanei. Dar nici ea nu e de lepădat. Părul e netuns şi bogat, cu siguranţă că despletit ajunge până la glezne; iată o noutate care-mi soseşte tocmai de pe vremea nunţii hatmanului Timuş cu fecioara lui Vasile-Vodă Lupu. Ş-apoi e de-un castaniu din cele mai fine. Pin tecul e drept c-a început să se bage de seamă, nu prea cine ştie cât, nu-i vorbă, dar sânul se ţine încă bine şi caută semeţ a ceartă. Piciorul, ceva, ceva cam dolofan, este însă nu se poate mai bine modelat, are un arc până-n jaretă, ce s-ar putea arăta cu mândrie orişiunde; dincolo de hotarul Fundăturei celor Şapte Fântâni; în schimb figura – dar asta interesează mai puţin – deşi regulat tăiată şi simpatică, poartă cu măreţie marca de fabricaţiune a locului.

Amatorul de închiriere se declară mulţumit. Dincolo, la coana Săftica Mănguleasa, din Fundătura Dorului, lucrurile s-au prezentat cu mult mai prost. E drept că şi scutirea de chirie a început chiar de la a doua lună. Dar acum se poate declara sătul până-n gât de sistemul ăsta de locaţiune; între o mie, două, acolo, pe lună, şi libertatea însăşi, e timpul ca să prefere şi pe cea din urmă. Monopolul instituit de coana Săftica întrecuse chiar orice aşteptare.

— Şi care e preţul, dacă nu vă supăraţi?... dar înainte, îi taie el la timp răspunsul pe buze, îmi daţi voie să mă prezint: Băi atu, Mihnea Băiatu’, stud... adică doctorand în drept...

Îi apucă bărbăteşte mâna cam mare şi cu miros, strivit la vreme în rochie, de zarzavat tocat, şi o purtă între degetele lui lungi şi subţiri, cu unghii lucii, până sus la buze, fără să se aplece, ca un grav şi perfect gentleman. Şi depuse pe ea, ca şi cum nu. i-ar fi mirosit niciun fel de mărar, un sărut apăsat de buze calde. Numele ei se înecă

în gât.

— Doamna?

Ea mai făcu o încercare întreruptă de tuşă, după care izbuti în sfârşit să articuleze:

— Nisipoiu.

El însă, în semn că nu-i complet mulţumit, nu-i lăsă încămâna…

— Şi numele celălalt, personal? o întrebă râzând.

— Polixeni, Polixeni Nisipoiu.

El îi strânse foarte uşor degetele într-ale lui, apoi îi liberă mâna cu tact, înainte de-a aduce vorba din nou de prozaicul preţ.

Dar păstrând încă impresia atingerii calde, elastice şti voiniceşti, doamna Polixeni Nisipoiu avu un moment de recul şi ochii i se deschiseră ca în faţa unei recunoaşteri neaşteptate. Care va să zică ăsta era… care va să zică unul din aceia, din domnişorii eleganţi şi buni de gură din cent*ru,* care sucesc minţile femeilor slabe. de înger, dându-le cu piciorul fără milă, după ce le-a stors ultima picătură de vlagă şi s-a folosit până la fund de punga lor. Era un… ăsta, cum se spune, era un tip. Ah, auzise ea mult şi bine de astfel de domni şi cetise berechet, la gazetă, despre isprăvile lor, mai ales în ultima vreme.

Şi ca la trâmbiţa unei deşteptări subite, ea – şi îmbrăţişă cu ochii, că o leoaică puii înainte de atac, toate lucrurile din odaia asta, cele mai bune, din câte adusese de zestre domnului grefier Nisipoiu…

— Preţul e două mii cinci sute de lei, domnule! puse brusc degetul de-a dreptul pe rană, când celălalt tocmai se aşezase şi se părea că mai are şi altele de spus, desigur tot fără nicio legătură cu elementul esenţial al unui târg serios.

Dar la auzul acestei sume, pe care ea o socotise ca o. dezlegare de farmec, un fel de „Piei drace!” însoţit de scuipat în cruce, doamna Polixeni Nisipoiu văzu cu uimire că tipul n-a pierit, că hainele i-au rămas la fel, râsul sănătos nu s-a desprins dintre buze ca o dantură falsă şi ochii-i sunt tot atât de greu de suportat ca la început.

Domnul Mihnea Băiatu', cântărind din nou odaia, când într-un ochi, când într-altul, ca şi când ar fi pus toată mobila de-aici într-unul şi preţul cerut în celălalt, opina cu aer de obiectivitate:

— Eu cred că cu două mii e cât se poate de bine plătită…

Va să zică contra, oferea şi el o sumă, care n-ăvea nimic neserios în cuantumul ei, va să zică nu se repezea din nou la mâna-i cu miros de pătrunjel tocat (doamna Nisipoiu o plimbă ca din întâmplare pe la nas, să vadă dacă mirosul a fost într-adevăr pătrunzător, dar constatând că aproape se pierduse, îşi recăpătă îndată încrederea şi siguranţa de sine) ca s-o convingă prin presiunea degetelor calde să lase cât mai jos cu putinţă şi nici nu se grăbea să accepte dintr-odată cu indiferenţa princiară a escrocilor, care ştiu bine că tot n-au să plătească vreodată.

Contrapropunerea lui restabili deci starea ei de spirit, brusc dezechilibrată de o teamă foarte legitimă pe vremurile astea de întâmplări atât de neaşteptate, că foarte adesea, când la prima aruncătură de ochi constata că *Universul* de astăzi mai aduce vreo noutate senzaţională, începea să exclame cu neoprită satisfacţie şi vie nerăbdare către oalele de pe maşină, ce nu apucaseră încă să dea în fiert: „Ce-o mai fi şi ăştia, draga mea, să ştii că se întoarce pământul cu dosul în sus… Am ajuns sfârşitul lumii, draga mea…"

Cu toate astea, doamna Nisipoiu nu se grăbi să consimtă la preţul cel nou. E drept, chiriaşul vechi, un bătrân încasator la primărie, atâta plătea, două mii, nu mai mult. Dar domnul Nisipoiu, grefierul „aşa-i lăsase dumneaei cu vânt; două mii cinci sute: preţul chiriilor era în plină urcare.

— Aşa că mai treceţi dumneavoastră după-amiază… Eu din vorba dumn*ealui nu* ies, îi înfruntă ea privirile cu acest suprem avertisment…

— Foarte drăguţ din partea unei soţii iubitoare, o încurajă el mieros, făcând-o să-şi piardă din nçu cumpătul şi să i se întoarcă vorbele ce mai pregătise să-i spună din

gât înapoi Foarte rar când mai găseşti acum femei care să nu iese din vorba bărbatului. Poate nici nu sunt trei în ţară. De aceea când mai întâlneşti câte una, e ca şi când ai da de-o monedă de aur, de dinainte de război…

Ea se uita, incapabila să-i răspundă, cum îşi lua pălăria tare şi mănuşile. Forma elegantă a acestora şi răsfrântul lor pe jumătate, aşa cum mai văzuse ea de curând la un domn, care sărise în faţa cofetăriei Capşa dintr-o maşină nou-nouţă pentru a prij Qni coborârea a trei cocoane – „bine, aşa de bine, draga mea; că parcă erau toate trei scoase din cadră” –, o zăpăciră îndeosebi.

Şi dacă ea nu ieşi până la urmă din cuvântul domnului Nisipoiu din proprie iniţiativă, mai ales când domnul Mihnea Băiatul îi apucă din nou degetele în catifelata încleştare a mâinii lui călduţe, ca apa încropită, numai bună pentru baie, cu siguranţă, asta se întâmplă numai din cauză că beregata ei nu mai izbuti să mai emită niciun sunet.

Abia după ce dânsul o conduse afară, făcându-i la onoruri de parcă ar fi fost casa lui, nu a ei, şi-i mai sărută o dată mâna în pragul uşii de la săliţa cu geamlâc, de astă dată ceva mai lung, ca pentru despărţire, în timp ce ochii grei scormoneau adânc privirile-i pierdute şi abia când tocurile sonore ale pantofilor roşii, ceruiţi ca lacul, se opriră pentru a lăsa să se audă zgomotul sec al porţei tăios ca o ghilotină de lemn, ea putu în sfârşit să-şi smulgă vocea din suflet şi să-şi exercite funcţiunea, de care profita destul doar, în momentele de zbucium ale Fundăturei, a graiului articulat:

— Va să *zică* pot spune soţului meu că veniţi după-masă, pentru rezultat…

— Desigur, se auzi răspunsul domnului Mihnea, după-masă, la cinci, dar ca mai mult văzu acest răspuns în zâmbetul tandru pe care el i-l aruncă peste gard, ca o sărutare.

Rămasă singură, cocoana Polixeni Nisipoiu nu se îndreptă dintru început spre bucătărie, ci se mai abătu o dată în odaia de închiriat unde se privi din faţă şi dintr-o

parte în oglinda cea mare a dulapului cu haine, corectându-şi cu acest prilej pieptănătura şi făcând să dispară cele câteva şuviţe uşoare ce-şi scoseseră rebele sfredelul din acele de os. Cocoana Polixeni aspiră pe gânduri mirosul acru de tutun ars şi de scrum strivit pe farfurioară, ce rămăsese de pe urma vizitatorului, pentru ca după o scurtă codire, tocmai când se pregătea să iese, să revină energic* sa ia scrumiera şi să-i scuture conţinutul în gura sobei, ridicând neliniştită urechea, de parcă s-ar fi grăbit să ascundă urme ce nu trebuiau văzute.

Pe urmă se repezi la bucătărie, unde apucă voanjcèçte cuţitul de pe tocător. Noroc că până acum doar morcovul, ardeiul, păstârnacul, pătlăgeaua, pătrunjelul şi alte legume, ne sau mai puţin mirositoare, se întâmplaseră să fie victimele marelui cuţit; cepei de abia acum îi venea rândul, şi cocoana Polixenia avu aşadar toată mulţumirea şi siguranţa că n-a lăsat domnului cel fercheş nici cea mai neînsemnată iippresie de neplăcere. Ce s-ar fi întâmplat oare dacă ei ar fi întârziat câteva momente? Şi doamna Polixenia luă la zor bulbii albi de ceapă, care, într-o clipită, nu rămaseră decât rotocoale şi spirale destrămate; coana Polixenia le amestecă în restul tocăturei şi le împinse cu vârful cuţitului de pe scândurică lacomelor capete ce ridica necontenit apa clocotitoare din oala de fier.

Tocmai atunci ea auzi noi ciocănituri în geamlâdul de la pridvor. Coana Polixeni ieşi grabnic, foarte dispusă şi plină de comunicativitate; credea c-a venit, ca de obicei, cocoana Filofteia, care e gata cu bucătăria încă de la 9 de dimineaţă, pentru a porni apoi în control prin toate gospodăriile vecine.

Dar afară aştepta tot un domn. Un domn, se părea, deşi hainele lui, cum remarcă fatal coana Polixeni, după vizita celuilalt, nu arătau pe nicăieri urmă de maşină de călcat. Curate desigur şi de postav bun, dar cu ele umbla, cu ele parcă dormea. În dreptul genunchilor, două gogoşi enorme de stofă o lămuriră deplin pe coana Polixenia că noul venit era un nesimţitor.

— Iertaţi, am văzut un bilet în poartă… Aveţi o

cameră mobilată…

Şi pe urmă mustăţile blonde, cărunte şi lăsate a oală, nu dovedeau semn bun din partea-i; la vârsta lui nu umblă cineva holtei, după camere mobilate.

— Poftim…

E de ajuns să te uiţi la mutra lui posomorâtă, ca să-ţi dai seama de la început că trebuie să fie un dugos şi un sanchiu.

El a rămas în cadrul uşii şi de acolo examinează odaia. Se pare că nu-i sociabil deloc, căci doar mormăie pentru sine şi întrebuinţează doar întrebări scurte. Lăsându-l să studiere în voie camera, coana Polixenia şi-aminteşte că domnul Bănică Nisipoiu, are o mare stimă pentru oameni de-ăştia care vorbesc puţin, dar dânsa nu-i deloc dispusă să-i împărtăşească părerile. Cu un astfel de ins, Doamne fereşte, dacă ţi-ar fi bărbat, ai muri de urât. De altminteri, domnul Bănică îşi are totdeauna părerile după cursul vântului. Azi îi plac oamenii care vorbesc puţin, mâine vine şi-i povesteşte cu admiraţie nemărginită de vreun avocat, adus de la Palatul de justiţie, care a făcut praf pe domnul Manole, apărătorul obişnuit al judecătoriei din suburbie, „numai aşa, Polixenio, cum mi l-a qşlus din cuvânt”.

— Mă rog, şi care-i preţul? întrebă străinul după ce-a examinat cu de-amănuntul odaia, fără să se fi urnit din prag.

Dar coana Polixenia ştie s-o taie dintr-un cuvânt oamenilor nesuferiţi.

— Trei mii…

— Trei mii? face străinul fără să se mire atât cât s-ar fi aşteptat coana Polixenia. Şi fără a mai adăuga vreun cuvânt porneşte încruntat spre ieşire.

Ea îl urmează mai de aproape, plină de cel mai profund dispreţ, ia uite ce mitocan, care pleacă înainte, lăsând o femeie să meargă după dânsul!

Şi coana Polixenia îşi aminteşte cu un surâs manierele domnului Mihnea, care va veni după-masă la «rezultat. Contrastul cu ursul ăsta burtos şi cu picioare

încovoiate e atât de bătător la ochi, că dumneaei îi aruncă din urmă o căutătură de profund dezgust, nemulţumită că nu calcă mai repede să iese odată. E nespus de fericită că i-a făcut-o cu cele trei mii. Oare ce credea moşulicul de el, că pe Fundătură află îndată odăi şi cu cinci sute de lei?!…

— Se găsesc în alte părţi şi mai ieftine, dădu ea deodată cu gura, pentru a-i face otrava şi mai amară.

Dar la aceste vorbe străinul se opri în pragul pridvorului şi se întoarse întunecat spre dânsa. Coana Polixenia îşi stăpâni brusc pasul, ce se destinsese firesc, şi se retrase într-o parte, cu faţa parcă adumbrită de-o teamă.

— Uite ce, cocoană, se lăsă către notele de jos vocea şi aşa destul de groasă mitocanului, făcând pe coana Polixenia să tremure de-a binelea. Două mii cinci sute primeşti?

Acest „primeşti” trântit aşa la singular, cu o voce atât de brutală, fatal trebui să eclipseze în mintea coanei Polixenia lumina pe care o – aprinsese cifra două mii cinci sute. Comparaţia cu domnul Mihnea. Mihnea Băiatu’* se impuse iarăşi de la sine şi răspunsul, care nu îndrăzni să iese dintru început din gura durpneaei, de astă dată nu mai pregetă.

— Dacă. doriţi, treceţi dumneavoas… treci dumneata dilpă-masă, să întreb şi pe soţul meu… –, După-masă? La cât după-masă?

— După-masă, la… şase.

— Bună ziţia.

— Bună ziua…

Streinul se grăbi spre ieşire. Coana Polixenia şovăi. Ce făcea? Era nebună? Dacă domnul ăsta găseşte ce caută până după-masă? Pentru un firfizon de Calea Victoriei, pierdea o diferenţă de cinci sute de lei] Ce-avea să zică Nisipoiu de toată asta?

Se repezi la poartă din câţiva paşi. Streinul nu dispăruse de pe Fundătură. Începu să strige, desperată.

Domnule, domnule…

Streinul se-ntoarse, o măsură de departe cu ochii lui

întunecaţi…

— Poftiţi încoa, domnule…

Streinul o privi duşmănos, apoi dădu din umeri plictisit; deşi câştigase bucată bună de drum, totuşi vocea lui se auzi clară…

— Ai spus după-masă, vin dupa-masă.

Şi-i întoarse spatele.

— Ce mitocan, suspină doamna Nisipoiu, trântind poarta. Ducă-se dracului, dac-o găsi în altă parte!

Şi urcând neliniştită treapta pridvorului, izbucni într-o adevărată criză de lacrămi.

— Să mă ierte Nisipoiu cu mitocanii lui… Pentru cinci sute de lei n-am cheful să-mi amărăsc zilele… Şi pe urmă măcar de-o găsi el odaie ca a noastră în Fundătură, scânci covârşită de amărăciune. Apoi trânti, cu şi mai multă tărie, uşa bucătăriei. Eu la casa mea, domnule, începu acum să strige unui Nisipoiu nevăzut, am fost învăţată altfel. Pe noi nu ne-a umilit banul. Nu zic, n-am avut averile lui Iov, dar cred că e de ajuns şi casa asta, cart să mă ierţi dumneata, putda să fie şi zestre de căpitan nu numai de grefier… să mă ierţi dumneata…

Dar aci, glasul coanei Polixenia tăcea ca să lase să se audă în fundul conştiinţei sale un alt glas, neauzibil pentru urechile pisicei şi ale câinelui, ce se ţineau de poala ei, făceau frumos şi o priveau cu ochii smeriţi, exprimându-şi inutil prezenţa prin câte un mieunat scurt sau început de lătrat, căci coana Polixeni tocmai tăia carnea –, un glas pe care-l auzea numai ea, aşa cum anahoreţii auzeau din străfundurile pustiei glasul lui Dumnezeu. Iar glasul acesta semăna într-adevăr cu al lui Dumnezeu, tocmai prin blândeţea şi prin înţelepciunea lui împăciuitoare; de fapt era glasul lui Nisipoiu, care se înrădăcinase atât de adânc în memoria coanei Polixenia, că ea îi percepea astfel, în lipsa domnului Bănică, şi timbrul şi surdina aceea de răguşeală, firească unei voci de grefier, care se mai abate şi pe la câte o ţuică înainte de a veni la masă şi mai are, ca tot funcţionarul mic, şi păcatul tutunului pe deasupra: …

„Tocmai Polixenia, tocmai u, răsuna acum în urechile

ei acest glas al conştiinţei; „tocmai pentru că e zestrea ta, averea ta, tocmai de aceea e păcat să ne batem joc de ea şi să dăm odaia pe nimic. Gândeşte-te că sunt cinci sute de lei ăia, Polixenio, cărora le-ai dat cu piciorul! Ce nu nuteai tu cumpăra, să zicem doar la toaletă ta, cu ale cinci hârtiuţe…”

Şi coana Polixenia auzi glasul conştiinţei cu timbrul vocii soţului ei, deşi domnu’ Bănică nu cunoştea în realitate altă denumire de găteli femeieşti, decât aceea generică de zorzoane, enumerând ce ar fi putut lua, pentru dânsa numai, în fiecare lună cu cinci sute de lei.

Atunci începu crâncen s-o muncească mustrările cugetului, care se abat asupra sufletului omenesc după fiecare faptă rea. Ea interpretă biblic –, cum apucase de la părinţi, cele două vizite de adineaori. Întâi venise ispita cochetă şi cu glas de cântec ademenitor; pe urmă principiul dur şi aspru al cumpătărci de sine, a cărei răsplată Dumnezeu o şi pusese alături, evaluată gata la cinci hârtii de câte o sută pe lună, adică la o mie de lei pe două luni, ceea ce făcea exact şase mii pe un an întreg.

Şi domnul care personifica virtutea dumnezeiască părea a fi tocmai unul din aceia care caută singurătate şi linişte, şi care, odată acestea găsite, nu mai înţelege să-şi mute cortul la fiecare lună, ca toţi ţiganii de *dumnealor*, de cavaleri d-ăştia, care de multe ori pleacă, uitând chiar să plătească.

Dar Dumnezeu, în marea lui bunătate, văzând, calea cea dreaptă, pe care a apucat în snrşit sufletul coanei Polixenia, îi va trimite înapoi pe cei doi vizitatori şi va şti dumneaei atunci cum să procedeze cu dânşii!

La drept vorbind, Mihnea acela, domnul Mihnea Băiatu’ ar putea să nu mai vină… Lucrurile ar merge mai uşor aşa. Dar el va veni, mizerabilul, cu ochii aceia de tâlhar.

Şi doamna Polixenia simte un fior cald, pornind din mână, din dreptul unde se sărută mâna de obicei, şi ocolindu-i corpul în toate direcţiile.

t

Nenorocirea cea mare însă e că domnul celălalt va veni la şase. De ce i-a spus bătrânului să vie la şase, aşa dintr-odată, fără să-şi dea seama cum? Cine s-a gândit pentru ea că domnul de-al doilea trebuie adus ceva mai târziu decât domnul dintâi, decât domnul Mihnea, adică prea târziu…

Cine gândit pentru ea astfel, cu propriul ei cap, că ea un moment n-ar mai sta la îndoială, dacă ar fi să cântărească cu mintea limpede de-acum pe care dintre cele două oferte s-o primească?…

Cine s-a aşezat astfel în gândul ei şi i-a întors voinţa? …

Cucoana Polixenia se miră profund şi nu se dumireşte. Acum, în locul fiorului cald, un fior rece o străbate în sens invers faţă de cel dintâi. Corpul coanei Polixenia se cutremură tot, căci ea crede în necunoscut, în arătări şi în destin.

— Doamne, fie voia ta! – zice şi intră în bucătărie, făcându-şi cruce.

Domnul Nistpoiu a venit la masă şi e fometos.

— Poltxenio… îi mărturiseşte dânsul în bucătărie, frecându-şi mâinile aţâtat de mirosul făgăduitor al bucatelor. Mi-e o foame, draga mea, de nu te văd înaintea ochilor… Treizeci de procese arh strigatxde dimineaţă şi mai avem încă pe atâtea după-masă. Dar repede, că mă întorc numaidecât la judecătorie…

— Cum, ai şi după-masă* procese? se arată nemulţumită coana Polixenia, cu toate că simţi într-însa o vie senzaţie de uşurare. Va să zică, după-masă râu stai acasă?…

Şi dădu zor la mâncări, squturând tingirile de pe maşină, ea să nu se prindă de fundul vaselor. Tocă repede pătrunjel şi-l răsturnă în supă, apoi se-apucă să aştearnă şervet alb pe colţul mesei lungi (ca oamenii pătrunşi de spiritul sănătos al economiei, mâncau în sufragerie numai când aveau musafiri).

Domnul Nisipoiu îşi frecă mâinile cu şi mai multă putere, văzând graba devotată a soţiei sale şi ascultând,

odată cu zăngănitul, aţâţător de acizi stomacali, al farfuriilor, cuvintele ce rostea acum coana Polixenia, cum altele la fel nu-şi prea amintea s-o mai fi văzut vreodată:

— Vai de păcatele şi-ale voastre, bărbaţilor. Munciţi să daţi în brânci şi nimeni nu ţine socoteală de munca voastră. Nicio răsplată ca lumea de nicăieri, nicio bucurie…

— Muncesc pentru tine, Polixenio, întrerupse mişcat, cu înţelepciune, domnul Nisipoiu, şi asta e marea mea bucurie.

— Dragul meu, muncind pentru mine, munceşti pentru tine, căci nu se poate să ne închipuim unul fără altul… f

Domnul Nisipoiu privi uimit la soţia sa. Aşa vorbe înalte, hotărât lucru, niciodată nu scăpaseră din guriţa-i conjugală, destul de umblătoare de obicei. Până acum era învăţat să fie primit oarecum mai repede la masa de la prânz, să i se semnaleze că iar a adus miros de ţuică în casă şi să fie compătimit că el n-are priceperea lui Vulpache, celălalt grefier, şi chiar a lui Nae, arhivarul, băiatul coanei Filofteia Piscupeasea, „care n-au. primit nicio zestre de la nevestele lor (propriu-zis numai primul era însurat) şi cum au făcut, cum au dres, că azi au case proprii, cel dintâi chiar două, una de închiriat întreagă, şi una – jumătate de locuit, iar jumătate tot de închiriat… iar lângă cea rămasă de la tat-său şi-a mai turnat una pe uliţa alăturată”.

Mai ales bocitul ăsta pe priceperea neputincioasă a bărbatului ei devenise de nesuferit pentru domnul Bănică… începuse să se repete prea des şi, cum lui nu-i plăcea cearta, nu ştia cum să mănânce mai repede şi să plece mai în grabă, spre creşterea la paroxism a nemulţumi vei ei, că nu stă să-i ajute barem la gospodărie, ca măcar aici să facă treabă, dacă la judecătorie stă cu mâinile în sân.

„Să mai baţi şi tu un cui, să mai ungi o uşă, să vezi ce-are cişmeaua de tot ţârâie într-una… – 1

Va să zică până acum coana Polixeni nu cunoştea

niciun merit activităţii profesionale a domnului Nisipoiu, şi astăzi încă o schimbare totală, de să te miri şi să nu crezi…

Domnul Bănică, ai cărui ochi se ridicară de pe figura coanei Polixeni în spaţiul bucătăriei, de parcă ar fi urmărit să prindă în aer misterul deliciului acestui miros de bucate, surâse dulce pe sub mustaţa lui blond-căruntă, tăiată scurt, ceva cam umflată şi cam vânătă la vârf.

— Apoi, Polixenio, aceasta-i adevărata recunoştinţă a muncii, glăsuieşte el. Nu-mi trebuia recunoştinţa celor mari, care nu va veni niciodată… Aş fi vrut ça barem tu să deschizi ochii… Şi iată că i-ai deschis… Adevărul tot va veni odată la masa asta, mă gândeam. Şi iată că a venit… Pentru că munca

*

de rob, ca mânca de rob, asta recunosc, poate mulţi o duc… Dar o muncă înainte de toate trebuie să fie… *

Şi o lăsă să completeze dânsa…

Dar doamna Nisipöiu mestecă în sec negăsind termenul care se oprise în gâtul dumnealui.

— Curată, madam, curată… E, ai băgat în sfârşit de seamă? Ce folos că de-alde Vulpache şi feciorul Filofteiei strâng averi… Ăla nu e ban curat, draga mea, coborî el vocea…

Şi tăind calm aerul cu mâna de mai multe ori:

— Eu, niciodată, madam… la mine nu s-a pomenit… aşa ceva…

Domnul Nisipoiu se feri să splină pe nume acelui „aşa ceva”… Dar din tonul misterios şi scoborât pe care-l întrebuinţase reieşea că trebuie să fie tare grav şi urât ceea ce voia să spună.

Însă doamna Nisipoiu pricepea şi asta i-era de ajuns. Căci trăgându-l de gât în jos, ea îi aduse fruntea lui lângă fruntea ei, încurajându-l:

— Lasă să munceşti tu aşa cum munceşti… şi să se procopsească alţii… Mie nu-mi trebuie în casă bani blestemaţi… La mine, la noi acasă, la părinţi, nu banii au făcut pe om… Să trăieşti tu şi să munceşti cinstit… Şi-o vom scoate noi la căpătâi. Aoleo, à-propos… s-a

prezentat… unul… un chiriaş… un… domn… un domn, da… tânăr)… dar nu dă mai mult ca două mii… şi…

— Şi…

— Şi

— Vrea să ia… pentru cameră, nu…? s

— Desigur… dar vream să spun, ce zici…? Vine la cinci să ia răspunsul…

— Bine ai făcut că i-ai. spus să viê după-masă… Eu zic să i-o dăm… chiriile se scumpesc, e drept… Dar cine ştie cât mai rămânem cu camera goală…

— Va să zică, i-o dăm… numai că parcă e un făcut… cum o dai mai ieftin… cum te pomeneşti cu altul că oferă mai mult.

— Eah… aşa n-o mai tocmim nici până la anul. Dă-i-o! Chiar mă şi gândeam să-ţi spui s-o laşi la nevoie şi până la două mii… Aşa că dacă vine nu mai sta pe gânduri… Numai să nu fi găsit în altă parte, până după-masă.

— A, nu, vine sigur… vreau să zic, cu două mii, unde mai găseşte el chilipirul ăsta… camera i-a plăcut numaidecât…

— Atunci e bine… Taci c-o aranjarăm şi p-asta… De trei săptămâni sta odaia goală şi parcă mă apăsa pe suflet… în sfârşit, astăzi s-au lămurit toate… Trebuie să scrim cu roşu în calendar… cade din când în când şi aşa câte-o zi bună pe capul omului. Haide, vino* să te pup… că de trei ani nu mai ştiu ce e aia…

Şi coana Polixenia îşi lăsă gura sub apăsarea cu vag parfum de ţuică a mustăţilor şi a buzelor conului Bănică, potrivind de pe acum în gând vocea cu care va răspunde vizitatorului morocănos de la ora şase:

„S-a dat, domnule!…”

Domnul Bănică Nisipoiu strângea dosarele pe îndelete după ieşirea domnului judecător. Împricinaţii rămaşi în sală, care n-auziseră sau nu înţeleseseră hotărârea judecătorului, or nu le venea să-şi creadă urechilor, se apropiau de bară şi mai întrebau încă o dată pe domnul grefier.

— A, dumneata eşti domnul Macriveanu? îşi amintea

domnul Bănică.

— Nu, Acrivescu…

— Or aşa… Respins acţiunea cu 1.000 de lei cheltuieli de judecată.

— V-aş ruga să vă uitaţi în dosar…

— Ce să mai mă uit? N-ai acţionat dumneata pentru mutarea gardului? tulburare de posesie, nu? Acţiunea nefondată, martorii nu ştiu, lipsă de probe, respinge.

Şi domnul Bănică rostea acest „*respinge*”, de parcă justiţia s-ar fi pronunţat a doua oară, cu o solemnitate în glas de care domnul judecător era cu totul departe. Lua dosarele sub braţ şi pornea cu pas maiestuos de magistrat, aruncând împricinatului, care, legat de ultima nădejde, tot se mai încăpăţâna să-l roage ca să deschidă dosarul, ultima speranţă

— Apel în termen de zece zile la tribunal.

— Cu toate astea, dacă nu vă supăraţi, parcă eu am auzit altfel…

— Termenul curge de la pronunţare…

— Martorii au spus toţi cum trebuia… Cred că am avut martori destul de buni…

— Martorii dumitale ar fi fost buni în servitute, nu în posesor le… Dar poţi să faci acţiune nouă şi să *abandonezi pose*soria…

Şi domnul Bănică trece înainte mândru că Acrivescu, n-a înţeles nimic.

În privinţă asta dumnealui are ideile sale. Justiţia nu trebuie înţeleasă de toţi proştii, ea nu poate fi – cum se exprima dânsul – decât „oficiul unei elite supreme”. Mi se pare că domnul Bănică Nisipoiu văzuse vorbele astea undeva într-o prefaţă de carte, deschisă lângă vreo servietă de avocat şi-l impresionaseră profund. La început îi plăcuseră numai de dragul pronunţării: „oficiul unei elite supreme”. Atunci le rostea foarte des, mai cu seamă la cârciumă, uneori numai în gând, ca să nu le uite ordinea.

După ce le prinsese sensul, le exprima numai la nevoie, ca o mândrie. Desigur că doamnei Nisipoiu i le

spusese de cele mai multe ori, dar doamna Nisipoiu îşi bătea joc de astfel de cimilituri şi da să se înţeleagă că ar fi preferat de bărbat pe unul ca Vulpache, celălalt grefier al judecătoriei.

Ce înţelegea coana Polixenia de „misiunea justiţiei pe pământ?" Ea observa lucrurile sub „unghiul de vedere al luferativităţii".

Domnul Bănică era însă un temperament opus. Când dumnealui regreta că n-a învăţat carte, n-o făcea decât de dragul învăţăturii în sine. Ar fi putut descifra orice tratat periodic i-ar fi intrat în mână, fie românesc, fie franţuzesc, şi termenii latineşti n-ar mai fi rămas secret pentru dânsul.

Astfel dumnealui ofta uneori, în rarele lui clipe de destăinuire a inimei, care coincideau de obicei cu al cincilea or al şaselea ciocănaş de ţuică de prună or al patrulea de rachiu de drojdie, la bodega domnului Tancu de lângă judecătorie, sau în cârciumă lui Tănăsache din Fundătură:

— Ah, dacă aş fi învăţat eu unul Facultatea, aş fi dat nişte hotărâri de să se ducă pomina. Eu, mă, nu m-aş fi lăsat să mă mănânce viermii la judecătorie… he, he… cine ştie unde aş fi fost acum…

Aci se oprea ferindu-se să precizeze unde băteau glodurile sale, însă dacă i s-ar fi putut zări drept în miezul cugetului, s-ar fi văzut că domnul Bănică nu pregeta să se gândească chiar cât se poate de sus. Pentru că Nisipoiu avea multe motive să se bucure de o mare încredere în puterile lui. El era convins că fiecare grad în magistratură l-ar fi obţinut cu mult înaintea celorlalţi colegi, tocmai pentru că nu s-ar fi fost folosit de protecţii şi favoruri, ci ar fi atrasz luarea-aminte asupră-i numai prin pasiunea fără seamăn ce o avea. de ştiinţa legilor şi prin dreptatea neclintită, singura de care s-ar fi slujit la darea hotărârilor… *

— Trebuie să fii nebun, îl aducea la realitate Vulpache mângâindu-şi caierele lungi ale mustăţilor, ale căror vârfuri se încolăceau tocmai sub urechi, dacă îţi închipui tu că poţi înainta în ţara românească fără să faci

hatâr la politică. Ba eu, băiete, dacă aş fi învăţat carte, ştiu că aş fi fost avocat...

Nisipoiu se aştepta la această preferinţă a colegului său, pe care ştia că nu l-a devorat nicicând altă patimă decât a banului. De aceea Vulpache n-a tresărit vreodată auzind o frumoasă maximă juridică. Pentru el magistratul nu e însemnat decât pentru că e mai mare şi poate da ordine; iar valoarea avocaţilor era cântărită după câştig.

Cât priveşte pe Piscupescu, băiatul Filofteiei, arhivarul, pentru acesta nu existanici măcar *optativul* or *condiţionalul*. El privea cu compătimire pe cei doi bătrânei, cum le spunea, făcându-şi planuri seci, ce-ar fi fost, dacă ar fi fost...

— Tu eşti *modul indicativ* în sine, îi striga Nisipoiu, ale cărui cunoştinţe din clasele primare şi din cele două clase de gimnaziu, câte putuse urma, se păstrau intacte.

— *Vindicativ*, nevindicativ, să mă văd eu odată portărel şi lasă... O să vedeţi dumneavoastră...

În grefă, domnul Nisipoiu găseşte ca de obicei pe Vulpache, şoptind ceva misterios şi asigurător la urechea unui cetăţean, care-l ascultă admirativ şi surâzător, subliniindu-i uneori vorbele cu aplecări convinse din cap. Câteodată Vulpache face un pas îndărăt, deschizându-şi larg mâinile în lături, zburlindu-şi mustăţile zdravene şi privindu-şi crunt partenerul pe sub stuful sprâncenelor. Apoi figura i se îndulceşte brusc, şi-o apropie iar de convorbitorul din ce în ce mai uimit şi mai încântat şi începe din nou şopăcăitul la ureche.

Uşa dinspre arhivă e zvârlită deodată de părete. Acolo Piscupescu, vlăjgan înalt şi zdravăn, asigură la fel de-un alt împricinat, apucă repede o hârtie şi face la moment o socoteală, din câteva trăsături sigure cu condeiul, luat de la ureche, întinde hârtia convorbitorului, apoi se apleacă adânc preocupat pe maldărul de dosare.

— Mi-ai adus, mă, pe Herşcovici Herşcu, o *mie doi sute unşpee pa doizecepatru*, răcneşte el la un băieţaş tuns chilug, dintre practicanţii care, copii, flăcăi or vârstnici, îşi au fiecare, lângă mesele lor, clientul respectiv, pe care-l

îndrumează cu ample explicaţii şi cu note de plată la moment întocmite cu condeiul de după ureche, pe drumul spinos şi viclean al procedures

— Herşcovici Herşcu nu se găseşte! răspunde întrebatul cu glas de şcoală primară, în care mijeşte revolta surdă a asupritului, că a fost întrerupt tocmai în partea cea mai patetică a cuvântării către împricinatul dinainte, premergătoare redactării fiţuicii cu socoteala.

— Caută-l la 23 or la 25, zăpăcitule! L-aţi pus la an greşit. Hai, mişcă repede că-ţi rup picioarele! strigă Piscupescu, pentru a învedera tuturor de faţă, streini de cancelarie, şi mai cu seamă clientului propriu, rangul şi autoritatea sa asupra subalternilor de la mesele dimprejur, cu tarif din ce în ce mai ieftin, potrivit cu vârsta şi implicit, de bună seamă, cu priceperea şi vechimea.

Dar băiatul, acum odăiaş, în orele de şedinţă aprod, revine după câteva. minute cu ochi sperioşi, cu buza lăsată în jos, ca un şcolar prins cu tema nescrisă.

— Nu e nici la 23, nici la 25… abia apucă să zică.

— Ce faace! răcneşte domnul arhivar bulbucind ochii cu vădită exagerare. Mi-aţi pierdut dosarul ticăloşilor. În două minute să am dosarul pe masă, altfel *se interzice* toate lucrările pentru *particulari*… Haid, executarea! răcneşte el milităreşte. făcând cu ochiul celui din faţa sa, în semne de asigurare că ameninţarea nu se referă şi la dânsul.

Particularii se uită cu nelinişte la domnul arhivar. dar atunci se aude glasul tihnit al lui Mărin, cel mai în vârstă dintre practicanţi.

— Caută-l bine, Nae, c-o fi la tine pe masă, oi fi numărat două dintr-odată, ori s-o fi amestecat cu dosarele în lucru…

Cuvintele lui Mărin au restabilit astfel situaţia. Adresatul pe nume către autoritarul domn arhivar şi tutuirea dumisale de către un simplu scriitor de masă comună şi fără aparenţă apreciabilă au arătat particularilor din sală că Nae Piscupescu nu-i chiar o autoritate tocmai-tocmai absolută şi exclusivă.

Dar domnul arhivar trebuie să-şi ridice iarăşi acţiunile importanţei sale, fie chiar şi într-o măsură mai restrânsă. De aceea dânsul nu-i răspunde lui Mărin, ci răcneşte din nou la băieţaş:

— Ei, s-a găsit? Nu-l văd pe masa mea, în două minute să se găsească.

Numai că atunci se ridică de alături, ca un acord de contrabas, glasul care pune toate lucrurile la locul lor, al lui Vulpache.

— Hei, gura acolo… Ce va să zică scandalul ăsta… Asta e judecătorie or ce dracu' e?

Dar între timp micul odăiaş s-a apropiat tiptil pe la spartele arhivarului, iar ochii ageri şi copilăreşti au început să umble ca veveriţele prin răvăşala de dosare şi registre, îngrămădite pe masa acestuia. Deodată mâna lui subţirică se repede ca o săgeată pe sub braţul voinic al lui Piscupescu şi dintr-o smucitură a şi tras dintr-un opis vechi dosarul căutat.

— 1211/24 Herşcovici Herşcu, distrugere şi lovire, uite-l *dom'le*, pe masă la dumneata, ce mai faci gură, vibrează fragedă, plângătoare şi plină de satisfacţie în acelaşi timp, vocea copilului. Şi mai zici că noi l-am pier…

Ultimul cuvânt îi îngheaţă pe buze, căci în prag a apărut statura puternică şi mutra întunecată a lui Vulpache.

— Tot tu, mă, cu gura mare! scrâşneşte el la băiatul îngheţat. Am să-ţi rup urechile, ticălosule. Haid, ieşi afară, măgarule…

— Da' ce, dom'le? începu să plângă băiatul… Mă înjură că i-am pierdut dosaru şi dosaru la mnealui pe masă…

— Ieşi, când ţi-am zis o dată! urlă cu vocea de tunet domnul grefier Vulpache, de zornăie geamurile şi începe să vibreze firetul becului din tavan.

Şi înainte ca băiatul, mai mult aruncat de această descleştare de uragan, să apuce clanţa, domnul grefier Vulpache i-a tăiat drumul dintr-o săritură şi l-a apucat de ceafă. Se aud câteva plescăituri îndesate pe pielea pistriţă

a capului tuns, subliniate de mustrarea sacadată a funcţionarului dreptăţci:

— Asta e judecătorie, or ce mama ta mai e… Asta e local de… de… de… justiţie, sau ce mama lui mai e…

Şi pedeapsa inexorabilă a justiţiei ultragiate mai răsună de câteva ori pe sonora cutie cranianã a micului ei emul.

În cele două cancelarii s-a lăsat acum linişte de moarte.

Fără să intervină, domnul Nisipoiu surâde scârbit de întreaga împrejurare: el ştie că toată această întrecere de puteri nu-şi are obârşia atât în vanitatea celor mari – ceea ce încă ar mai fi fost de iertat – şi cu atât mai puţin în trebuinţa de restabilire, chiar cu o mică jertfă – socoate dumnealui cu toată convingerea – a autorităţei desăvârşite, tulburate de-un ţânc obraznic ori inconştient. Dar aci, se vede bine, nu e altceva decât nevoia aprigă a concurenţei băneşti.

Şi pentru a-şi arăta dezaprobarea, încuie calm cutiile biroului şi plecă fără niciun bună seara la ţuica de prună a domnului Tancu.

Din colţul lui, ţâncul, al cărui client se subtilizase, arunca furişe priviri încruntate celor rămaşi şi reţinuta-i frământare trăda micul lui cuget în proces de asimilare a învăţăturii celei noi, pe care o va trece mai departe, când va putea, la rându-i, să-şi încolăcească mustăţile până sub urechi.

În seara asta, d. grefier Nisipoiu nu zăbovi mult prin oraş, curios să-şi vadă studentul. Îl găsi nu numai deplin instalat în odaia mobilată, dar ca şi când ar fi fost de-al casei de nu se ţine minte, în chiar plina posesie a grădiniţei. Mihnea Băiatu’ stătea sub teiul cel bătrân şi, în semiobscurul pe care-l făcea umbra serei cu lumina felinarului de pe stradă şi cu razele ce răzbăteau din casă, lăsa să-l umble agale mâna pe strunele unei mandoline.

La apariţia de matahală a staturii domnului Nisipoiu, căruia* noaptea îi da proporţii şi mai respectabile,

mandolina mai suspină de două ori şi tăcu. Domnul Bănică se opri şi-l ţinti prin întunericul diluat: nu prinse însă decât mişcări şi forme vagi – şi luciul puternic a doi ochi de pisică, fixându-l statornic şi pătrunzător.

Domnul Bănică vrei să înainteze prietenos, dar o sfială parcă, nedesluşită, îl mai ţinu câteva clipe locului, înainte de a se hotărî definitiv. Dar atunci fixitatea celor doi ochi de pisică se pierdu, arzând şi mai mistuitor în emanaţiile lor fosforice, într-o lumină răutăcioasă de satisfacţie şi de biruinţă, de parcă puterea lor necunoscută ar fi şi prins, în micile obiective, ezitarea interioară, de animal uriaş pus de la început în respect de îmblânzitor, a bine dezvoltatului domn Nisipoiu.

Scăpat de licărul acela de fosfor, domnul Bănică înaintă un pas, în vreme ce forma mobilă de sub nuc se apropie de dânsul, flexibilă şi parcă alunecând.

— Dacă nu mă înşel, domnul proprietar Nisiooiu, se auzi o voce prietenoasă şi cântătoare.

— El însuşi! Domnul…?

— Mihnea Băiatul, doctorand, se prezentă domnului proprietar domnul chiriaş.

— A, urmaţi Medicina dumneavoastră?

— Nu, Dreptul… doctorand în Drept…

— Ah, urmaţi Dreptul dumneavoastră… aha… ştiţi că-mi pare bine… Aha, asta e bună… de mult doream să am chiriaş un student la Drept…

Mihnea Băiatu’ zâmbi fericit că a putut, involuntar, să aducă o astfel de plăcere proprietarului său.

— Va să zică la Drept, bun, bun… Cea mai frumoasă ştiinţă, domnule, Dreptul, – îşi mărturisi entuziasmul pentru acest studiu domnul Nisipoiu… Cred, – se grăbi să adauge apoi numaidecât cu modestie. Asta e umila mea părere… Pentru că e ştiinţa dreptăţei şi eu nu cred să fie ceva mai greu, dar şi ceva mai nobil, decât a învăţa meşteşugul după care să dai dreptate la oameni. După ce umblă oamenii, domnule, mai lacomi, ca după dreptate? Şi ce-i întărită mai mult, domnule, şi ce-i face să devie fiare sălbatece, ca lipsa de dreptate?

Mihai Băiatu’ consideră cu îngrijorare entuziasmul grefierului. Cu puţin înainte, când îl asistase la depunerea bagajelor, doamna Nisipoiu, plină de vervă, îi destăinuise slujba soţului ei. Şi Băiatu’, văzând această izbucnire de lirism juridic, tocmai gândea:

„Să ştii că tipul e-n stare să-mi puie vreo întrebare din Civil…”

Însă Băiatu’ nu era tocmai omul care să se lase la discreţia situaţiilor dificile. Aşa că, amintindu-şi lecţia de deschidere a profesorului Tanoviceanu, pe care o audiase exact în toamna anului 1915, constată că entuziasmul actual al grefierului nu se deosebea de entuziasmul răposatului penalist decât prin termenii pe care-i întrebuinţa fiecare.

— Ştiinţele pure, domnule, se apucă tam-nisam Băiatu’ să rezume acel memorabil curs de deschidere (el asistase la începutul lungei sale cariere de student antebelic, credincios, la toate cursurile de deschidere; şi dacă, bunăoară la Penal, nu continuase, în afară de vreo două fericite excepţii, să audieze şi restul prelegerilor, aceasta se întâmplase nu pentru că Dreptul penal n-ar fi fost pentru el o ştiinţă atractivă – dimpotrivă i se părea cel mai digerabil din toate cursurile de Drept, plăcut şi interesant la cetit –, însă bătrânul Tanoviceanu avea neplăcutul obicei de a-şi fixa ora de curs tocmai între opt şi nouă dimineaţa, ceea ce era pur şi simplu excesiv pentru un tânăr student cu o atât de intensă viaţă nocturnă), ştiinţele pure, domnule repetă el pentru a avea timp să-şi scruteze memoria – ca matematicele, fizica, chimia etc… lămuri pe grefier –, îşi propun să descopere adevărul; artele şi ştiinţele în legătură îşi propun să descopere şi să fixeze în legi frumosul, pe când Dreptul, domn*ilor,* îşi propune să realizeze cea mai nobilă dintre revendicările spiritului omenesc; dreptatea, domnilor…

Când îl auzi pronunţând pentru a doua oară pluralul „domnilor”, domnul Nisipoiu se uită în lături să vadă dacă nu se mai ivise cineva lângă dânsul, fără să bage de seamă.

Dar nu, tânărul ăsta vorbea aşa pentru că vorbea ca

din carte, trebui să conchidă, luat de şuvoiul violent al unei admiraţii desăvârşite, care creştea pe măsura debitului verbal al tânărului chiriaş. La fel cum vorbesc avocaţii mari, când descind de la Palatul de justiţie la umila lui judecătorie şi, de bună seamă aşa cum vor fi vorbind profesorii de pe catedrele universitare.

Tânărul ăsta – îl privi el cu toată simpatia de care era capabil – de bună seamă că era un ahtiat atât după cursurile lui de la facultate, cât mai ales după marile procese şi după pledoariile celebre la Palat, exact cum ar fi fost şi el – aci domnul Nisipoiu oftă –, dacă ar fi avut norocul să-l aducă pe lume o pereche de părinţi mai cu stare. O, Doamne, cum s-ar fi înghemuit atunci la procesele cele mari, cum s-ar fi postat din timp la uşă ca să apuce loc bun, cum s-ar fi împrietenit cu toţi aprozii, adică, în cazul acela» cum ar fi cinstit pe toţi aprozii Palatului, ca să le câştige simpatia şi să-i dea drumul în sală, chiar când publicul ar fi fost poftit cu invitaţii personale!

În timpul acestei adânci reflecţii, Mihnea Băiatu', care tocmai făcea o meritată pauză, profită de ocazie pentru a întreprinde o fugară revistă a chestiunilor care-i erau mai familiare din întreaga materie a Dreptului, ca să-şi dea sama către care ţărmuri să vireze brusc conversaţia, în cazul când matahala asta cu capul cât o baniţă – numai bun de susţinut două coarne crengoase de cerb – ar avea fantezie să-l încolţească cu cine ştie ce Obscură şi stupidă chichiţă de judecătorie de ocol. Metoda asta o mai întrebuinţase el – nu-i vorbă, fără succes – la mai multe din numeroasele tentative de examene la care se hazardase în van, în cei unsprezece ani număraţi, de când obţinuse, la ghişeul secretariatului, mult dorita, pe vremea aceea, carte de student.

Astfel, întrebat la Dreptul roman să spună ceva despre *traditio*, el care cunoştea bine – şi acum şi-o mai aduce aminte – *mancipatio*, începuse: „*Traditio* nu-i ca *mancipatio*, unde părţile aduc cinci martori, un *ante status* şi o balanţă…”

Şi plin de siguranţă se apucase să descrie

mancipatio. Profesorul l-a lăsat resemnat să sfârşească, după ce i-a atras de mai multe ori luarea-aminte că e în afară de subiect., Când a terminat, chiar l-a felicitat: „Bun, perfect, dar acum să vedem ce e cu *tradiţiou*.

Nu fără a roşi, acum aproape imperceptibil, Mihnea îşi aminteşte cum mai aplicase metoda asta şi profesorului seriei de studenţi din anul următor, la care nădăjduia să aibă mai mult noroc. Acesta l-a întrebat despre *fideicomisul* la romani. Băiatu', care nu era edificat nici măcar asupra termenului, a înghiţit puţin în sec şi a început cu glasul ferm şi cu siguranţa care-l caracteriza în toate împrejurările: „*Fideicomisul* nu-i ca *mancipatio*, care era modul de dobândire cel mai uzitat la romani…" Pe semne însă că fide*icomisul era* pe vremea aceea atât de îndepărtat şi atât de fără legătură cu manc*ipatio, că* pe domnul profesor l-a apucat un râs nervos, care s-a comunicat până şi figurilor, când mai albe ca varul, când mai funebre ca ceara, ale studenţilor, de parcă erau aşezaţi nu în bănci, ci pe-un scaun electric colectiv.

Mihnea Băiatu' a râs şi el, aparent, cu multă poftă, şi a trecut înapoi în bancă, fluturând pe buze, ca un steguleţ de biruinţă, un zâmbet şiret şi batjocoritor, ştiind bine că această cădere cu zgomot îi aduce concomitent simpatia colegilor, care admiră pe îndrăzneţi şi chiar – pentru isprăvi mai de seamă – le dă proporţii de personagii legendare: „Măi, a fost odată unu, la examenul lui…"

Astfel că Băiatu' a ştiut atunci să *cadă*, ca unul din eroii de demult, care ştiau să moară cântând, râzând sau bătându-şi joc de călăi, or de tiranii care-i trimiteau la moarte. O mai mare glorie ca asta numai reuşitul la examen ar mai fi întrecut-o!…

Dar atunci avea de furcă cu profesorii universitari, oameni savanţi şi obişnuiţi cu trucurile mult imaginativului tineret.

Acum însă, simţea că-l va lăsa cu gura căscată pe acest biet grefier, cu competinţa lui juridică…

Revăzu deci în minte – în timp ce domnul Nisipoiu se necăjea să întărească unul din picioarele băncii de sub tei

cu un ţăruş – toate domeniile în care se simţea tare. Mai întâi părţile introductive ale tuturor ramurilor Dreptului: Ce *Dreptul*? *Locul Dreptului între ştiinţe*… Deos*ebirea între Forţă şi* D*rep*t… *Pe u*rmă, desigur: mancipat*io, a căre*i descriere amănunţită, cu pronunţarea în latineşte a cuvintelor sacramentale, va ului într-atâta pe acest biet jălbar de judecătorie, încât mai l-ar face să creadă că are în faţa lui chiar pe domnul Longinescu de la facultate, în persoană.

Va fi ceva cu totul savant, pentru acest umil grefier pus pe gânduri, să-i demonstreze că a şti Dreptul roman e ca şi cum ai fi descoperit o cheie cu care poţi descuia orice problemă, cât de încurcată, din Dreptul actual.

Astfel… astfel… astfel…

Ei drăcia dracului!

Astfel…

Cum, nenişorule, adică n-are el idee de o cât de infimă părticică a nesfârşitului Drept civil… Din cursul domnului Nolică Antonescu…?

Ah, da… Poftim: Căutarea paternităţii interzisă, poftim, poftim. Scandalul public, lumina în care ar fi pusă familia, fundamentul societăţii… Şi bate zdravăn la fundament… Pe urmă… Jurisprudenţa a variat… Se poate acţiona în daune de către mama abandonată… Poftim, poftim… Alta, să vedem!… Tot în cursul ăla… Aha, da: En fait de meubles, possession vaut *titre,* a *h*a*, ha, a* h*a, ha!… Or cum venea as*ta?… Mobilele, va să zică e suficient să le ai înjnână… şi s-au prescris… pe când la imobile e prescripţia decenală… iată un termen!… sau prescripţia 30 ani, long*o praesc*riptio… Romanii, domnilor, mai cunoşteau longissim*a pra*e*scriptio, de* cincizeci de *ani…*

Bun, va să zică încă o chestie!…

Şi asta în Civil… Dar Penalul?…”

Mai întâi istoricul şi filosofia… „” adică Lombrozo, tipul criminal, vizita la închisoare, criminalii puşi pe două rânduri: Lombrozo trece şi citeşte după mutra fiecăruia care ce Crimă a săvârşit… tata Lombrozo să trăiască!… Pe urmă Enrico Ferri, care aplică metoda în literatură… Astfel

nebunia lui

Hamlet… Forme de nebunie epileptică… A, dar poate nu ştiţi ce e cu Hamlet… O!… O!!!… poveste lungă… îmi daţi voie…

Şi iată partea teoretică… Acum partea practică… Să zicem legitima apărare… în sfârşit, toate scuzele legale (Băiatu' avea o deosebită slăbiciune pentru orice fel de scuze).

Pe urmă ce ar mai veni…

Domnule Nisipoiu, care între timp îşi isprăvise treaba, contempla cu respect pe tânărul convorbitor pierdut în adânci meditaţii, cugetând la rându-i, şi mai amărât de soarta lui, că lipsa unei învăţături universale nu numai că împiedică drumul spre situaţii mai înalte, dar chiar te face să înţelegi lucrurile prea din scurt, prea la vârful nasului, şi nu le îmbrăţişezi dintr-odată, privindu-le din înălţimea teoriilor, ca acest student fericit.

— La noi, la judecătorie – îngăimă el cu smerenie – afacerile penale sunt de puţină importanţă. Furturi, bătăi, insulte, distrugeri… însă în Civil se prezintă uneori chestii foarte încurcate…

— Sunt încurcate pentru că au deviat mult de la adevărata albie a Dreptului roman, care a fost *jus civile quiritium* – declară impozant Mihnea Băiatu'.

— Dar tocmai pentru că au ajuns aşa încurcate, e o plăcere să le descurci… să asişti la chipul cum ştiu să le descurce avocaţii iscusiţi – completă Nisipoiu modest…

— Dreptul nu trebuie să fie încurcât – grăi cu înţeleociune Mihnea Băiatu'. Idealul e să ai legi, care să cuprindă toate dezlegările gata scrise. Aşa era la romani. La ei, desigur, Dreptul era mai simplificat pentru că şi nevoiele vieţii erau mai simple. Însă Dreptul la ei era categoric. Magistratul nu mai era nevoit să oscileze de colo până colo şi să dibuiască în necunoscut. De exemplu: *mancipatio*. Asta era un mod de transmitere a proprietăţii unor lucruri sacre numite *res mandpi*, a căror transmitere era interzisă. Dar îmi vei zice dumneata: „Bine, domnule, dacă transmiterea lor era interzisă, cum1 se mai puteau

transmite?” Apoi îţi voi răspunde numaidecât: aici era meşteşugul! Aşadar veneau vânzătorul şi cumpărătorul într-o piaţă unde aduceau cinci martori, un *antestasus*, adică şeful lor; şi o balanţă. Şi aduceau şi sclavul, şi o balanţă. Şi aduceau şi sclavul, or boul, or berbecul, care trebuiau vândute. Iar dacă se vindea pământ, aduceau un bulgăre din pământul acela. Cumpărătorul punea mâna pe om ori pe lucrul de vânzare şi rostea formula consacrată: „*Hune ego hominem* ex*jure Quiritium meum esse aici*, *isque mihi emptus est hoc aere aeneaque libra*…” (Şi era o măreţie să auzi pe Băiatu’ glăsuind latineşte). Adică: „Robül este al meu şi l-am cumpărat cu banii şi cu balanţa asta”. Înţelegi dumneata? Aşa zicea cumpărătorul faţă de martori, iar vânzătorul tăcea. Asta se chema o conf*essio în* j*ur*e*, ad*ică neîmpotrivindu-se, tăcând, lăsa să se creadă că este aşa cum spunea cumpărătorul. Atunci ante*status lov*ea cu un drug de aramă de cântar, asta în amintirea vremurilor când nu erau bani rotunzi şi vânzările se făceau cu drugi de aramă, de argint, de bronz, care nefiind marcaţi trebuiau cântăriţi…

Băiatu’ se epri puţin ca să legumească şi mai bine efectul pe care acest curs de Drept roman îl făcuse asupra domnului Nisipoiu. Efectul era într-adevăr incomparabil. Razele de lumină care scăpau din casă prin geamlâcul pridvorului îşi dăduseră toate întâlnire în ochii grefierului de judecătorie, reflectându-se în ei ca jocul unei comori descoperite pe neaşteptate.

„Se poate să mai existe oameni atât de naivi, ca la o vârstă ca a acestuia să se îmbete de astfel de istorioare?” se întrebă cu gravitate şi cu sincer interes Mihnea Băiatu’. „Eu n-aş fi crezut-o…

Şi continuă hotărât să dea lovitura de graţie:

— Precum ţi-am spus la începutul începuturilor, în schimbul lucrurilor, se dau la vânzări drugi de metal. Pe drugii ăştia erau desemnate capete de boi, or de bouri, iar dacă drugii erau mai mici, chiar capete de oaie. De ce? mă vei întreba. Pentru că şi mai înainte de acest sistem monetar, domnule, adică înainte de drugi, măsura

vânzărilor erau vitele. Păipânt, sare, grâu, fân, bărbaţi, femei, copii, sclavi se vindeau contra capete de vită. Un om mai tânăr costa 4 boi – afirmă el cu siguranţa – or 4X4… şaisprezece berbeci sau ţapi, or de 2X16… treizeci şi doi, treizeci şi două de oi. În vaci, ne afirm*ă* i*zvoare*l*e noastre*, *calcul*ul s-ar fi făcut 4*X 2… = opt vaci… Dar regula nu e fixă. Aci sunt mari controverse între savanţi: Girard, Gaston May, Momsen sunt de-o părere… Savigny, Ihering…!… Laurent, Mourlon, Claniol sunt de altă părere…

— Planiol! tresări plin de admiraţie grefierul, căruia acest nume i-era familiar, din crâncenele pledoarii ale avocaţilor la bara judecătoriei, când se dau bătăliile în fond…

— Daa şi Planiol! confirmă cu aplombul obişnuit Mihnea Băiatu', puţin plictisit că, în graba de cunoscător cu care trebuise să dea iama printre savanţi, or numai simpli autori de manuale universitate, nimerise şi câţiva civilişti. Planiol, înainte de a fi civilistul pe care-l ştii, era un romanist de mâna întâi…

— Tocmai, vream să spun, cât de mari trebuie să fie oamenii ăştia – îşi dădu modest cu părerea domnul Nisipoiu – cât de plini de înţelepciune, dacă ei nu se mulţumesc numai cu ceea ce este astăzi, dar merg cu mintea până-n fundurile trecutului.

— Ei, şi vrei să ştii dumneata, în fundurile trecutului, cum foarte pitoresc le numeşti, cum se făceau transmisiunile de bunuri, domnule? înainte de a se întrebuinţa vitele ca monedă? *Trocul*, domnule, – exclamă Băiatu', nu fără o uşoară nuanţă de dispreţ în ton, pentru a umili complet pe acest ignorant, tăindu-i pofta pe viitor de alte incursiuni în domeniul cunoştinţelor sale, – trocul, domnule, adică schimbul în natură. Dar cu asta intrăm într-un alt domeniu al ştiinţelor pozitive, intrăm în economia politică şi-n ştiinţele sociologice, domnule, unde s-a ilustrat un Malthus, Adam Smith, Lassale, cu legea de aramă, şi *căsătorit cu o românc*ă, şi autorul actual, cel mai mare dintre toţi, *André Gide*, dragă domnule! îl privi el cu

infinită milă. Dai un peşte pe-o varză, un dovleac pe-un pepene, un copil pe-un ciur de mălai, de unde vine şi povestea… căci îmi închipui că vei fi auzit şi dumneata – răsună glasul lui a uşoară batjocură – că pe vremurile acelea comerţul dă oameni era în floare… O femeie tânără şi frumuşică costa cinci iepe sirepe… dar despre asta în ora vii… vreau să zic altă dată –, încheie el brusc cursul, gândind cu mulţumire ce orizont vast se deschide dinainte-i, abordând, la vreo încolţire, capitolul sclavilor.

Ai material… să tot brodezi pe el cinci-şase prelegeri pentru acest grefier curios şi iscoditor, pe care ignoranţa nu pare să-l umilească, la fel cu acei indivizi cărora nu le e ruşine de propria sărăcie.

— Bună seara, domnule, grefier, făcu zorit Mihnea Băiatu', îndreptându-se spre casă.

Dar domntul Nisipoiu, literalmente fascinat, se urni după dânsul ca după o remorcă, cu ochii plini de luciul nesăţios al mulţumirei.

— Minunate lucruri se cuprind în cărţi. Ori cum aţi spus că se numea vânzarea aceea la… pe vremea lui Traian, când…

Noroc că din prag tocmai intervenea doamna Nisipoiu care, după ce aruncă în treacăt un zâmbet de aleasă politeţe tânărului student, se încruntă spre domnul Bănică.

— Dar nu mai vii la masă, domnule?!… Lasă pe domnul, dânsul are de cetit… Dânsul e tânăr, are alte aspiraţi*i.*

Şi întorcându-se din nou spre Băiatu', care tocmai se apropiase, îi făcu loc, cerându-i scuze pentru un bărbat aşa de vorbăreţ:

— Aşa e el… Ştiţi… Cred că nu v-a plictisit prea mult.

Mihnca Băiatu' e satisfăcut Examinează mulţumit mobilele din odaie, se apropie de una din ferestrele ce dau în stradă, pe care o deschide şi o închide la loc, şi e fericit aproape că fereastra nu scârţâie şi se închide aşa uşor. Apoi se aşază pe marginea patului şi reflectează. Potrivit normelor ce-şi impusese, astăzi se arătase iarăşi, prin

modul neglijent cu care înmânase proprietăresei întreaga chirie, cu adevărat un chiriaş care n-a ştiut niciodată ce va să zică. O datorie pentru locuinţă sau măcar vreo rată rămasă ceva mai în urmă. Un chiriaş care, în primele luni, dovedeşte promptitudine în achitarea chiriei – suna decalogul lui Băiatu' – e aşteptat totdeauna în lunile de mijloc şi e ca şi scutit în lunile din urmă.

Ba. Ia lunile din mijloc, Băiatu' a întâlnit proprietărese care ajungeau până şi să-l certe că depunea atâta grijă ca la întâi chiria să fie lichidată.

— E dogmă la mine, madam…

Încetul cu încetul, dogma începea să-şi moaie din tărie, dar dacă nu la întâi, cel puţin la zece, ori la douăzeci ale lunii, chiria tot va fi plătită, cu consimţământul şi chiar din îndemnul proprietăresei; e timpul în care întâmplarea face ca aceasta să primească din partea fercheşului doctorand eu totul altfel de avansuri decât cele băneşti. În sfârşit vine vremea când creditul poate rezista chiar până la mai multe luni. Curios, exact atunci e şi epoca în care doamna proprietăreasă vede lucrurile cât mai în roz cu putinţă, plutind într-o dulce şi necurmată beatitudine; pentru ca într-o bună dimineaţă fericitele zile să dispară ca stolul unor păsări vrăjite.

În dimineaţa aceea, după ce domnul „legitim" – dacă e, şi MEhnea îl prefera totdeauna, căci când se întâmplă să fie, povestea se deapănă cu mult mai comod pentru dânsul şi chiar mai sigur, experienţa doar i-a confirmat-o în nenumărate rânduri – a purces la slujbă sau după trebuinţe, doamna propriefărcasă se îndreaptă alegră spre cuibul fericirei extraconjugale… însă cuibul e neatins, patul întocmai cum l-au aşezat mânuşiţele ei aseară şi lucrurile toate la locurile lor.

Deocamdată doamna proprietăreasă surâde îngăduitoare:

— Iar a făcut-o lată domnişorul az-noapte.

Şi se aşază pe scaun, hotărâtă să-l aştepte şi să-l tragă şăgalnic de urechi.

Însă contactul cu scaunul îi aduce întunecate

gânduri.

Dacă pricina o fi vreo…?

Atunci în intenţiile sale trasul de urechi se preschimbă într-un tărăboi groaznic. Doamna proprietăreasă examinează cu sânge rece tot ce trebuie să-i arunce în obraz.

Depinde. Dacă ochii ai vor fi tulburi de băutură, nuanţă pe care dumneaei o cunoaşte de minune dintr-o lungă carieră conjugală, invectivele desigur nu vor depăşi o anumită limită; va fi mai mult o morală simţită şi dezinteresată. Însă dacă din hainele, din părul lui creţ şi dintre buzele lui cărnoase se va desprinde alt parfum decât al tutunului şi al băuturei trăsvite, să vedem ce umbrelă va putea să mai întindă sub ploaia de înjurături? Iar filipica va culmina desigur cu groaznica scadenţă: chiria!…

Chiria, pe trei, patru, cinci, or chiar şase luni!

Mai mult de şase luni Mihnea Băiatu' nu-şi aminteşte să fi ajuns vreodată cu creditul; nu pentru că n-ar fi putut, dar pentru că n-a vrut el.

Astfel doamna proprietară îl aşteaptă în dimineaţa sfârşitului şi pe măsura zăbovirei se acumulează în gât, îndoit, numărul blestemelor, al ocărilor, al răgetelor, pe care i le va arunca în obraz.

Dar deodată ochii dumneaei se opresc înciudaţi asupra unui loc „gol”, da, acolo la picioarele patului. Acolo era un geamantan de piele, învelit elegant în îmbrăcăminte de pânză verde, spălăcită.

Era vestitul, elegantul şi mult călătoritul geamantan al lui Mihnea Băiatu'.

Atunci femeia cată deznădăjduită în juru-i. Ochii ei se opresc asupra lavoarului unde săpuniera, port-periuţa de dinţi şi micile ustensile simpatice de nichel şi sticlă, ale absentului, care-i completau atât de fericit persoana şi chiar i-o suplineau în ochii acestor gospodine pasionate ori sentimentale – dispăruseră şi ele. Dispăruse şi mandolina din cui şi pardessus-ul ultra englezesc şi rufăria fină din, dulap! Iar de undeva, dinspre fereastră, un şipot subţire şi răcoros de aer proaspăt şi matinal îi arată drumul pe unde

pasărea cu ochi şi cântec frumos îşi luase zborul.

Mihnea Băiatu' îşi făcea o plăcere nespusă să-şi închipuie toate aceste amănunte de „scene", petrecute după plecările lui „inopinate", cum le spunea cu o delicioasă nevinovăţie. Şi-n amintirile acestea nu era răutate, ba chiar le îmbrăca într-o dulce melancolie, care subzista mai mult or mai puţin, după profunzimea ochilor şi-a sentimentelor celor părăsite, ca şi după drăgălăşia boiului respectiv, fără de care nu putea lua viaţă la dânsul niciun contract de locaţie, oricât de arătoasă sau de ieftină ar fi fost odaia prezentată. Şi astfel se făcea că uitarea neplătitelor rate trecea pe un plan cu totul şi cu totul secundar, gestul lui înnobilându-se cu aceste tandre aduceriaminte, care uneori îl înduioşau chiar până ce i se umezeau ochii, tot gândindu-se la „bietele suflete lăsate", cum le spunea cu drag, la privirea lor rătăcită, la tremurul lor nervos, la glasul lor nesigur, când în dimineaţa despărţirii îi aflau lipsa. Ce putea face? Mai presus de toate aceste duioşii era voinţa lui neclintită: trebuia să se întâmple astfel, tocmai pentru a da fiinţă acestor „încântătoare suveniruri", acestor „surprinzătoare meandre ale vieţii" care, la drept vorbind, singure ele te fac s-o trăieşti cu poftă şi s-o guşti din plin.

Mai putea oare atunci amănuntul prozaic al chiriei să aibă vreun rol în aceste dulci şi mişcătoare drame, pur sufleteşti? O, da, desigur: pentru biata părăsită era unicul pretext să-şi clameze dezastrul inimei în faţa legitimilor, preschimbaţi în duhovnici mângâitori: „Îţi spuneam eu, draga mea, să nu te încrezi în papugii de ăştia... Tu nu şi nu, că e şi el de familie, că părinţii îi dispun, că o fi făcut şi el un chef, o fi jucat vreo carte, or o fi având vreo mazu*rcă... dar* că la plecare, după examene, o să ne achite, că e tânăr de condiţie. Ş-apoi nu-i sunt bagajele aci? E, acum spune-mi, rogu-te: unde-i sunt bagajele şi unde i-e condiţia?"

Dar propriu-zis şi pentru Mihnea meschinele conturi deschise erau, în unele cazuri, prilej de mâhnire adâncă; pentru că stupide piedici de a savura în plină amploare

aceste divine duioşii, printr-o plecare la lumina zilei, printr-o predare în regulă de obiect cu obiect, trezitor de atâtea răscolitoare amintiri pe figura deznădăjduită a celei părăsite, la un moment hotărât şi prevestit, a cărei sosire ea încă ar spera că n-ar putea să se întâmple şi pe care s-ar sili s-o preîntâmpine cu toată vibrarea pasiunii ei dezlănţuite.

O, de mult Băiatu' visează la fericirea asta fără seamăn, pe care, durere, niciodată nu şi-a putut-o plăti:

Dar ce-au a face, socotelile, Mâhnişorule?

— A, pardon doamnă, la mine e dogmă…"

Unsprezece ani întregi n-a avut parte să vadă cu ochii această negrăită fericire, pe care nu şi-a putut-o decât închipui: „un blestem parcă l-a urmărit totdeauna, chiar atunci când a avut toţi banii chită în mână să prefere, aspra şi coclita lor mângâiere dulcei duioşii a „bunului rămas". Totdeauna l-a robit acest ban infect şi mizerabil, care, după ce-l lipsea de astfel de plăceri ideale, îi dispărea, dintre degete în modul cel mai stupid cu putinţă, la cine ştie ce ghină de table sau la cine ştie ce pocher idiot.

Ah, suflete, suflete!

Mihnea Băiatu' s-a oprit la cârciuma lui Tancu pentru a-şi completa provizia de ţigări. Apoi se îndreptă tihnit spre staţia de tramvai, care, constatase cu multă Satisfacţie, era cu mult mai aproape de noul domiciliu decât de casa coanei Săftica Mănguleasa din Fundătura Dorului.

Pe trotuar nu mai aştepta tramvaiul decât o fată înălţuţă, care-şi tot strângea silueta subţire şi foarte mobilă într-un *pardessus* de culoare deschisă. Băiatu', trecând pe lângă dânsa, săvârşi conştiincios ritualul bucureşteanului care se respectă. O fixă deodată drept în adâncul ochilor verzi şi înfruntători, îi plimbă pe faţa dulce de copil, îi opri ca un negustor care descopere repede viţiile, până şi cele mai ascunse, ale lucrului de cumpărat, asupra gâtului ce făcea groapă destul de adâncă dedesubtul beregăţii şi deasupra pieptişorului supt uşor

printre coaste, pe urmă le coborî asupra mijlocului puţin mai jos decât ar fi trebuit, în sfârşit pe ghemele subţiri, brusc arcuite în dreptul pulpelor, de parcă ciorapii foarte moderni ar fi ţinut strânse acolo, legate anume, două mandarine.

„Cam slabă domnişoara”…

Fata suferi examenul obişnuit, şi cu aer de nepăsare, cu ochii puţin plecaţi, dar scormonind prin ţesătura genelor fazele „impresiei”.

Mihnea Băiatu’ trecu mai înainte şi se opri la câţiva paşi în spatele ei; domnişoara rămase nemişcată mai multă vreme, părând cu totul preocupată de cine ştie ce gâqduri, dar pivotând uşor pe călcâie, dinaintea ochilor de geambaş care-i evaluau acum spinarea, şalele şi coapsele.

Când crezu că examenul este mai în toi, făcu o întoarcere bruscă, gata să se supere pe aceşti ochi inoportuni, care prea prea întreceau orice măsură.

Dar Mihnea Băiatu’ tocmai îşi sfârşea ţigara, încordându-se a privi în adâncul străzii dacă se zăreau cumva luminile tramvaiului întârziat. Nemulţumită că nu s-a întors cu o secundă mai devreme, fata începu să se plimbe agitată, îndepărtându-şi cu aere de prinţesă ofensată privirile ori de câte ori ajungea în dreptul lui.

Tramvaiul îşi arătă în curând ochii somnoroşi şi roşii şi se opri smucit, deschizându-şi violent uşile automate. Băiatu’ făcu loc domnişoarei subţiri, care urcă apăsat, cu capul în sus, fără să mulţumească, de parcă de când lumea tot alţii i-au deschis uşile şi s-au repezit să-i facă vad dinaintea paşilor auguşti.

Erau singuri în tramvai. Şi cu toate că ea se aşezase cu un rând înainte, pe acelaşi şir de bănci, totuşi se puteau vedea bine, în geamul din faţă. Se fixau astfel încordaţi prin acest joc de raze răsfrânte; de mai multe ori ea trebui să plece ochii sub puterea, chiar reflectată, a ochilor lui.

Mihnea Băiatu’ era tocmai gata să dea drum primului zâmbet, primului porumbel din corabie, să vadă dacă unda instabilă, a celor dintâi dibuiri telepatice, a făcut loc terenului solid, bun pentru aruncatul ancorei.

Dar la staţia la care tocmai se oprise, tramvaiul culese de pe drum, oroare şi nebunie! pe doamrla Aglaia Turcitu, pen… ba… antepenultima lui gazdă, pe răbojul căreia rămăseseră neşterse şase crestături lunare… şi, Dumnezeule al strămoşilor noştri!… pe însuşi domnul Atanasie Turcitu, bărbatul ei, în persoană. Doamna Turcitu era o moldovaneji bălaie, cu nasul în vânt, şi cu toate că n-ai fi putut să-i zici scuhdă, domnul Atanasie, lung şi osos, mai că o întrecea cu două capete.

Domnul Atanasie, deschizând cu galanterie rigidă uşa şi indicând grav doamnei banca pe care trebuia să se aşeze, nu luă seamă la cele două persoane care se mai găseau în vagon. Dar coana Aglaia, numai ochi şi fâţâială, nu se putu să nu-i arunce în toate părţile, în scurtul timp cât avu ca să-şi ocupe locul.

Mihnea Băiatu', preocupat grozav să caute pe ce să-şi pună privirile în panică, observă – el putea cu uşurinţă să-şi caute de lucru ochilor sub bănci, dar în acelaşi timp să bage perfect de seamă şi ce se petrece deasupra – c-a fost văzut. Şi primul gând fu desigur să se ridice şi să dispară pe platforma dinapoi, ca pasagerul care simte brusc nevoia unei ţigări; acolo, în orice caz, era un pas mai aproape de staţia următoare unde avea să se arunce, cu dărnicie totală, nopţii prietene şi ocrotitoare.

Dar până la staţiunea următoare, ar putea să-i vie chef şi lui nenea Turcitu să fumeze o ţigară şi chiar să-l apuce de haină când o fi să pună piciorul pe treaptă. Iar fata asta cu claviculele ieşite îl priveşte atât de stăruitor prin geamul din faţă, de parcă ar fi înţeles îndată că între cele două tabere există o trăsătură de unire, adică de discordie, şi prin aer umblă semne alarmante de furtună.

Într-adevăr, încă de la început, guriţa doamnei Turcitu s-a apropiat de urechea uriaşă a consortului, care numai la acest simplu contact a şi sărit pe scaun, iar faţa i s-a întors, aprinsă şi congestionată, înapoi spre banca lui Băiatu'. Pe urmă, după o cruntă consideraţie a acestuia din urmă şi a poziţiei sale strategice, ochii de taur excitat cu roşu şi-au recăpătat direcţia normală şi-un precipitat

conciliabul a urmat atunci între soţi.

Mihnea Băiatu' zâmbea prin geam, invitând la calm pe domnişoara din faţă, care neliniştită întorsese de câteva ori capul spre dânsul.

„Nu înţelegi, îi spuneau ochii lui. O chestie de coarne, de părăsire şi acum de răzbunare".

Tramvaiul s-a oprit la staţie şi Mihnea a sărit în picioare. Exact în acelaşi timp toate cele trei capete dinainte s-au întors înapoi. Mihnea a surâs cu o flegmă cu totul neaşteptată din partea unor ochi atât de negri şi focoşi că ai lui, iar pasul, în loc s-o ia spre uşa din fund, a luat-o apăsat şi sigur spre domnul Turcitu.

Şi Mihnea Băiatu' s-a oprit cu aplomb lângă fostele lui gazde, părăsite clandestin la vreme de noapte, şi le-a salutat cu largă şi râzătoare prietenie.

— Ce mai faceţi doamnă şi domnule Turcitu?

Şi înainte ca Turcitu să-i pună mâna în piept şi să-i strige în al său *patois* din suburbia Filaretului (Doamne, ce-o căuta familia asta în locuri atât de opuse domiciliului lor!?): „Bă, tâlharule, acuma nu mai scapi! Am să te dau pe mâna vardistului, că mi-ai fugit noaptea pe fereastră…", domnul Mihnea Băiatu' s-a şi aplecat cu o elegantă mişcare şi a sărutat mâna doamnei Turcitu, săgetând-o în fundul ochilor cu una din acele priviri care răscolesc până în măduva oaselor şi cele mai ascunse amintiri.

Apoi apucând mâna domnului Turcitu i-o scutură cu puterp, tocmai pentru a-i învedera că în braţul său se găseşte la nevoie şi aşa ceva…

— Ce mai faci, iubite domnule Turcitu, scumpul meu concetăţean? Vai, nu voi uita niciodată clipele înălţătoare ale discuţiilor noastre politice, de pe vremea când am avut onoarea să fiu chiriaşul domniilor-voastre, apasă el tare pe cuvinte pentru a acoperi orice posibilitate de replică brutală, ca să edifice pe domnişoara cea subţire asupra legăturilor care pot % să existe între o persoană ca dânsul şi o familie ca aceasta de *simpli burghezi*.

Domnul Turcitu privea pe vorbitor cu ochii muiaţi, până la fund, în cea mai tulbure stupoare. Omuşorul îi juca

de-a lungul gâtului ca ludionul în vasul lui de sticlă şi buzele-i tremurau… (

Mihnea Băiatu' zâmbea însă şi ochii lui fixau lunganul dinainte-i, aşa cum ochii îmblânzitorului fixează în cuşcă fiara abia adusă din pustiu. Totuşi frumosu-i roşu natural dispăruse din obrajii care sub lumina puternică a becurilor din vagon împrumutau vizibil culoarea galbenă pământie a cerei. Dar cuvintele lui erau răspicate şi fără nicio adiere de teamă.

— Ei, ce zici, coane Turcitule, ai văzut că m-ai rămas cu dea Avârşire… ai văzut că n-au trecut trei săptămâni, de când discutam, şi au şi venit ai dumneavoastră la putere? Nici nu ştii ce bucurie am avut… Mihnea Băiatu' era să completeze „… că n-am făcut niciun pari". Dar se opri la timp, îngrozit că era să aducă vorba de bani, într-un moment atât de puţin priincios pentru un astfel de subiect. Nici nu ştii ce bucurie am avut, că în sfârşit te-am ştiut aranjat. Cred că acuma eşti mulţumit…

Dar calmul tocmai revenise şi întrebatului, masiv şi cutremurător:

— E, aş fi eu destul de mulţumit, neică, dacă n-ar fi pe lumea asta destule lichele… glăsui el încordat şi categoric.

— He, ce să-i faci, aşa a fost de când lumea, întrerupse la timp Băiatu'… dar ce mi-a plăcut la dumneata, strigă el repedë, pentru a lua orice cuvânt din gură adversarului, ceea ce am admirat, a fost siguranţa cu care mi-ai spus: „Peste trei săptămâni vin ai noştri, domnule!" „Nu vin, nene Turcitule!…" „Vin, domnule, când îţi spun…" Parcă văd şi acum scena: ai bătut cu pumnul în masă: „Eu când îţi spun o vorbă – e vorbă", ai strigat dumneata hotărât, strigă la rându-i Băiatu', respirând mai în voie că a găsit în sfârşit acest gen de vorbit, care ocoleşte întrebările şi fereşte de răspunsuri. Şi aşa a fost coane Turcitule… Mă gândeam la dumneata. Omul ăla e profet, nu altceva… întocmai s-a întâmplat precum a zis! Şi Băiatu' râse cu multă poftă de potrivirea lucrurilor. Ei bine, domniile, am mai auzit eu vorbe de-astea… profeţii

politice… Dar aşa ceva, o certitudine, o devizajare a viitorului atât d*e sigură* într-o vreme când orice perspectivă era întunecată… Nene *Turcitule,* dar dumneata ar trebui să faci politică de-adevărat, politică à outrance nu aşa în diletant…

Pe buzele lui Turcitu trêcu un zâmbet fugar, strivit însă repede de figura aceea care se vrea necontenit colţuroasă. În schimb, la fiecare cuvânt neînţeles de dânsă, doamna Turcitu surâdea duios şi privea cu reproşuri mai conciliante pe admiratorul subit al bărbatului ei.

— De altfel, cred că nu te-ai lăsat dumneata, continuă Băiatu’ fără preget, văzând că zâmbetul smuls1 cu atâta trudă buzelor cumplitului său fost proprietar, uitat neachitat pe termen de şase luni, s-a stins aşa de uşor –, cred că nu te-ai lăsat dumneata cu una, cu două… Probabil că eşti consilier în comisia interimară a culoarei… Nu, nu-i aşa, nene Turcitule? Ia să vedem, sunt şi eu barem niţel, ghicitor, niţel profet, acolo… încercă el, cu o comparaţie umilitoare pentru dânsul, gradul cel nou de ostilitate din tabăra adversă.

— Nu, închipuiţi-vă, nu l-a numit nimic, domnule Băiatu’, răsări atunci argintiu glasul doamnei Turcitu.

Însă lui Băiatu’ îi trebuia neapărat glasul dumnealui»… Şi dându-şi seama că joacă o carte serioasă, răsturnă în partea opusă spateaza băncii, aşa că se putu aşeza în voie în faţa lor.

— Cum se poate? Cum te-ai lăsat dumneata, coane Turcitule…

— Cum m-am lăsat să mă calce toţi netrebnicii în picioare… mocni în sfârşit din nou mult aşteptatul glas.

— Foarte rău, foarte rău, condamnă prompt şi cu asprime Băiatu’ această slăbiciune de neiertat. Dumneata nu trebuia sălaşi lucrurile aşa. Dumneata trebuia să te duci şi să baţi din picior: „Ce faceţi domnilor cu mine, care am fost oşteanul cel mai credincios al partidului?”…

Mihnea Băiatu’ şopti aceste cuvinte, din cauza afluenţei de pasageri care umpluseră tramvaiul la staţia cea nouă. Dar şoapta lui avu atâta fermitate într-însa, că

vorbele-i părură îndesate ecouri de trombon.

Doamna Turcitu îl privi cu ochi luminaţi de plăcere şi recunoştinţă.

— Vezi? spuse ea soţului său. Ţi-am spus eu… Toată lumea care-ţi vrea binele gândeşte aşa despre tine… Numai invidioşii…

— Şi cred că are mulţi, se repezi iarăşi Băiătu, văzând că, în loc de orice răspuns, domnul Turcitu a ridicat plictisit din umeri, împingându-şi soţia uşor cu cotul şi strâmbând în aşa fel din nas că parcă alt subiect de conversaţie da să arate că ar voi să aibă cu Băiatu'.

— Păi vezi, ţi-am spus eu, izbucni repede Băiatu', ştergându-şi sudoarea cu batista răspânditoare de plăcute mirosuri şi care, judecând după priviri, păreau că trezesc ecouri dulci în memoria doamnei Turcitu…

— Ţi-am spus eu, modestia te distruge pe dumneata… Munceşti pentru alţii…

— Asta i-am spus-o şi eu, se năpusti atunci şi doamna Turcitu… Iaca aşa şi-a pierdut timpul, se scula în viul nopţii şi se îmbrăca la moment… „Unde te duci, mă?" „în propagandă!…" Şi zbughi-o… Şi-l mai prindeam tocmai dimineaţa următoare, dacă nu lipsea câte două, trei zile în şir… De altfel ştii prea bine şi dumneata, că doar atunci erai la noi…

Şi ochii coanei Aglaia se ridicară spre tavanul vagonului plini" de-atâtea amintiri. Băiatu' era tocmai să intervină pentru a îndepărta conversaţia şi de la lipsurile de atunci cam lungi ale domnului Turcitu: „Da, cam pe atunci am plecat". Dar cuvântul „plecat" era tocmai cel mai interzis dintre toate şi încurcat el strânse sprâncenele, căutând cu calm aparent, în mintea încolţită, noul şirag de idei în care să-şi facă vânt. Dar cocoana Aglaia reluă mântuitoare:

— Toată noaptea şi toată ziua lipsă… Că şi eu mă luasem de gânduri, ca femeia., (Şi ochii ei clipiră subtil spre Băiatu'.) „Un te duci Costică, de nu tu casă, nu tu masă?…" „Lasă, pentru conu Jenică… sunt ostaşu lui credincios…" Şi conu Jenică în sus, conu Jenică în jos… E…

ce mi ţi-a făcut conu Jenică, pe urmă când s-a văzut cu ciolanu… Vorba domnului… (arată spre Băiatu’). Nu tu, barem comisie interimară… nu tu ceva, o mulţumire, ca la politică.

— Da mai taci, frate, odată. Nu înţelegi că nu se putea.

— Da, nu se putea?… Dar cu Mărdicescu, cum s-a putut, ripostă înţepată coana Aglaia.

— Poftim Mărdicescu, poftim pe cine mi-au pus, se minună şi Băiatu’, care habar n-avea cine e Mărdicescu. Păi bine, coane, de unde l-au mai scos şi p-ăsta!… Adică întrucât e el mai grozav ca dumneata…

— Hm… mormăi Turcitu, Ala-i d-al lui domnu’ Jenică…

— Dar dumneata ce eşti?…

— Eu, mai bine îmi vedeam de treabă…

— Aşa-i c-ai ajuns la vorba mea?… îşi roti Băiatu’ ochii triumfători. Adică să mă ierte conu Jenică (Băiatu’ nu ştia nici chiar Jenică ăsta cine e) … dar tocmai cu Mărdicescu a găsit el să te înlocuiască…

— Zice că a dat ceva parale… Adică a cheltuit din pungă la alegeri.

— Păi pe pungă merge, domnule? Nu vezi, d-aia nu se mai alege nimic de ţara asta.

— Da’ ce, crezi c-a cheltuit? se îndoi Turcitu… Astea-s baliverne de-a lui conu Jenică…

— Păi vezi, coane Turcitule? Aşa e c-am avut dreptate să te sfătuiesc, să nu te iei după ăştia şi să rămâi frumuşel acasă… Ei şi dacă a cheltuit câteva tramvaie… dumneata n-ai cheltuit?…

— Da cum nu! se însufleţi conu Turcitu, în vreme ce ochii lui Băiatu’ străluceau de bucuria izbânzii… Câţi sutari n-am dat pe gârlă… Da mă rog… n-aş fi zis nimic… dar să nu-l pună nici pe el…

— Pe Mărdicescu?

— Păi sigur…

— Păi eu ce zic?…

Lui Băiatu’ îi venea să pornească darabana cu

picioarele în podea. Cocoana Aglaia îl privea cu o mare mulţumire. Şi Mihnea Băiatu' recunoscu în gând că are toată dreptatea să se considere mare meşter în arta de a învârti după deget pe micii săi semeni. Acum nu-i rămânea decât să dezvolte. Dar domnul Turcitu se şi ridică:

— Trebuie să schimbăm aici, la *Brătianu*, explică el lui Băiatu', care se ridicase la rându-i. Aşa că… să venim la…

— Bine, da aci cobor şi eu, se grăbi Mihnea să-i oprească iarăşi vorba cea nedorită în gât… După dumneavoastră, se înclină el politicos, împingându-i cu delicateţă dindărăt spre uşile deschise.

Jos, pe estradă, conversaţia rulă iarăşi pe departe, întoarsă cu pricepere de Băiatu'; iar când ochii lui iscoditori descoperiră, în şiragul de vagoane presărat pe dreptul bulevard, mult aşteptatul „20" arătându-şi numărul luminos în depărtare, însoţi semnalarea evenimentului de unul din cele mai elegante şi mai călduroase saluturi din cariera lui. Incit domnul Turcitu, grăbit şi cu o stângăcie de mahalagiu, care aduse o netă strâmbătură de neplăcere şi de dezaprobare pe buzele doamnei Turcitu, îngăimă cu oarecare sfială:

— Da mi se pare că avem şi noi o mică socoteală.

— Se face, se face, declară categoric Băiatu'… Urmă o clipă de stânjenire pe care Băiatu' vrei s-o acopere c-o recunoaştere cinstită. Acolo, şase luni nu joacă cine ştie ce rol… s-a întâmplat… un pocher… însă domnul Turcitu îi luă înainte:

— Mi se pare că două luni, făcu el plimbând ochii întrebător de la Băiatu' la soţia sa.

Atât îi mărturisise mititica, gândi înduioşat Băiatu'. Cine ştie ce-a mai fost şi pe sufleţelul ei, când a trebuit să acopere socoteala cu micile ei născociri femeieşti…

— Da' de unde… una singură, şi-aminti doamna Turcitu… plictisită încă de gafa soţului său. Luna din urmă.

— Păi parcă spuneai… se încruntă uşor Turcitu…

— Spuneam, spuneam., am spus şi eu la necaz… Şi privind şăgalnic drept în ochii soţului ei, râse voios. Dar

blana de la mantou de unde, era să mi-o cumpăr… Costă ceva mai scump decât ţi-am spus, mărturisi ea îmbujorată.

Ochii domnului Turcitu fulgerară scurt. Dar ea tocmai îşi cerea scuze lui Mihnea că a profitat de plecarea lui, pentru a-şi pune în aplicare micile stratageme femeieşti.

— Aşa suntem noi femeile, ciripi ea înveselită. În familia dumneavoastră nu se obişnuieşte?

— O, ba da, ba da… dar cum să nu? i-auzi vorbă, se grăbi Băiatu’ să confirme, uşurat, pe nepusă-masă, de atâta datorie, uitându-se la coana Aglaia ca la o minune. Şi drept recunoştinţă îşi reamintea cu mult drag de pielea ei albă, care se îmbujora deodată pe întinderi mari la cea mai mică atingere.

Drept aceea, când ea îi spuse că le-ar face multă plăcere revenirea lui în casă la dânşii ca musafif, Băiatu’, odată cu promisiunea făcută cu multă galanterie, se jură în fundul cugetului său că se va duce.

— Ştii, asta n-are nicio legătură cu mica datorie rămasă, îl încurajă ea ca o burgheză de periferie care ştie unde să pună punctul temeinic şi sănătos. Poţi să ne-o plăteşti şi mai târziu… cunoaştem noi… pe studenţii ăştia… le dă şi lor ochii la multe, clipi ea, îngăduitoare, spre soţul ei.

Iar domnul Turcitu încheie galantom şi protector ca un politician de marcă şi bogătaş ce se găsea:

— Sigur, sigur, ce mai încape vorbă… dacă e numai pentru atâta!…

Şi-şi împinse soţia. spre treptele tramvaiului „20”, căruia vagoanele sosite înainte îi cedară în sfârşit locul în staţia supra-încărcată.

Înainte de a porni, Băiatu’ îşi plimbă instinctiv privirile prin mulţimea de pe estradă: subţirica cea înaltă dispăruse demult desigur, dar asta nu însemna că a pierdut-o pentru totdeauna. Se urcă doar amândoi la aceeaşi staţie! Şi el simţi plimbându-i-se impetuos prin vine cald şi aţâţător hidromelul unei noi curiozităţi. Un cap de copil pe-un corp excesiv de slab! La drept vorbind nu

cunoscuse decât femei învoalte.

El porni şi abia atunci putu să-şi dea seama, după pasul parcă liberat din poverile gravităţii, de împrejurarea teribilă prin care trecuse; o uşurare fără de seamăn îi domnea acum în suflet, o pace adâncă asemeni înserărilor de pe câmpuri. Asemeni nopţilor de pe front când încetau rachetele şi tunurile şi luminau doar stelele şi adiau doar plopii, când natura reintra în stăpânirea deplină a depărtărilor ei deposedate.

Mihnea Băiatu' îşi amintea adesea de război, dar atât de îndepărtat, că evenimentele zguduitoare prin care trecuse se păreau că i le-a povestit ori că i le-a citit cineva, altul. Trebuia, totdeauna, mintea să-i spună: „Tu ai fost…"

El punea atunci această îndepărtare neverosimilă pe seama atât de multor evenimente prin care trecuse de atunci încoace şi pe care le denumea în mare dispreţ „civile", dar mai ales pe nepăsarea celor din juru-i, pe ocolul vădit pe care toţi îl făceau, virând brusc, ori de câte ori drumul vreunei amintiri, vreunei preocupări apuca razna spre întâmplarea cea grozavă.

Mihnea şi-o punea totdeauna dinaintea ochilor, când împrejurările îl sileau să treacă printr-o nevoie nouă. „Am trecut eu *pe-acolo*?" îşi spunea el. Şi atunci buzele i se încreţeau de dispreţ şi el păşea în viitoare cu o siguranţă care-l ducea totdeauna singură, ca bulboanele de la marginea râurilor, pe malul izbutirei.

Îndată îi umplea atunci sufletul satisfacţia deplină şi discretă că s-a mai răzbunat încă o dată pe nepăsarea generală pentru destul de îndrăzneaţă dar anonima lui glorie de demult.

Dar şi acum, chiar după vulturelele astea civile, cum le denumea cu dispreţ, mai ales când veneau atât de neaşteptat, ca aceea din astă-seară, el ştia mai cu seamă să preţuiască simţământul acestei păci desăvârşite, coborându-i prin frunte în inimă ca o adiere dumnezeiască.

„Iată un sentiment pe care dobitocii ăştia nu-l vor înţelege niciodată", îşi spune Mihnea Băiatu' despicând valurile de oameni, curgând fără nicio noimă într-o parte şi

într-alta, la un loc cu maşinile şi cu trăsurile, pe strâmta stradă a Lipscanilor, încotro pornise în pas săltat. „Ei nu vor avea niciodată marea mea satisfacţie, pentru că toţi aceşti imbecili îşi plătesc gazdele şi chiriile şi nu ştiu ce înseamnă poezia unei părăsiri de domiciliu noaptea, pe fereastră, când proaspăta răcoare, venind parcă de departe, de la hotarele cerului înstelat, soseşte «a te ajute, ca o complice dezinteresată.

Ei nu ştiu ce înseamnă eroismul!…”

Ochii lui alergau zglobii din trecătoare în trecătoare, săreau din automobile în trăsuri, de pe trotuarul dimpotrivă, alături de dânsul, oriunde îi atrăgeau, nesimţit, culorile atât de variate ale costumelor femininc! Ei umblau, doreau, alegeau, se dădeau în toată libertatea, şi pasul lui se iuţea pe măsură ce putea dobândi, crescând ca un buchet pe câmpuri, alte priviri drept răspunsuri, ori câte un zâmbet, ba chiar şi râsete fugare, pe care, câte o trecătoare în mare vervă, privindu-l, le împărţea subit şi gentil între dânsul şi partenerul de la braţ. Băiatu’ prindea din zbor fericit şi mulţumitor partea ce i se cuvenea, demarcată de un anume surplus de ton, pe care mulţi nu ştiu să-l desprindă, şi acorda la rându-i drumeţei, cu care-şi încrucişa privirea câteva clipe de înaripată tandreţe, pentru a păşi mai departe, dispus ca de un pahar tare de vin, în zarva noilor surprize.

La un moment dat, pasul i se opri dinaintea cuiva, care-i aştepta dârz coborârea de pe bordura trotuarului supra-încărcat şi-l privea cu ochi poruncitori şi zvâcnind în fulgere de nerăbdare. Era un tânăr sublocotenent, a cărui uniformă, nou-nouţă şi foarte reglementară arăta pe ostaşul de curând ieşit din şcoala militară. Lui Băiatu’ îi veni întâi să râdă de atitudinea marţială a ofiţerului prea proaspăt şi care, în furnicarul ăsta grăbit, mai sta să-şi afirme cinul şi importanţa. El chiar făcu o mişcare de cedare, însă înţepeneala şi ochii din ce în ce mai scăpărători ai celuilalt îl făcură să se încăpăţâneze la rându-i şi să-şi proptească piciorul ferm pe poziţie…

Câţiva curioşi întoarseră capetele.

— Parcă am fi doi ţapi pe punte, glăsui Băiatu' prietenos şi dispus din nou să cedeze. Numai că dârzenia ofiţerului îl ispitea să vadă ce ar pùtea să se întâmple până la urmă. Într-adevăr cuvintele lui înfuriaseră pe preopinent într-atâta, încât obrajii i se umflaseră ca o pungă izbită cu furie de şuvoiul sângelui.

— Cum îţi permiţi... izbuti să articuleze subţirelul sublocotenent, nehotărât să dea asaltul definitiv împotriva unui adversar a cărui structură îndeajuns de solidă abia mai târziu se gândise s-o evalueze ca un prea tânăr militar ce se afla şi la care eroismul porneşte înaintea prozaicei raţiuni strategice.

Curioşii se strânseră...

— Domnilor „le explică Băiatu', cu râsul acela liniştit şi sigur de sine cu care ar fi scos din fire şi pe un general, nu numai pe un june debutant în arta de a comanda şi a-şi impune voinţa. Domnilor, domnul ofiţer ţine cu orice preţ să cobor eu de pe trotuar şi să-i fac loc, deşi ar putea să facă şi dumnealui acelaşi lucru...

Figura sublocotenentului învineţise. Prea tânăr şi prea sfios – sfiala înecase cu desăvârşire mica doză de impertinenţă cu care blestema acum clipa când se băgase în această stupidă încurcătură – nu mai putea să îngăimeze niciun cuvânt şi nici nu găsea cum să facă vreo mişcare, care să-l scoată dintr-o situaţie atât de penibilă, fără ca prestigiul să-i fie prea micşorat...

— EJI, şi de ce nu i-ai face, domnule? interveni flegmatic un civil rubicond şi cu privirea binevoitoare. Dacă omului îi place să dea alţii în lături dinaintea dumnealui, fă-i domnule, plăcerea asta... Ce te costă, domnule... stărui el cu voce din ce în ce mai crescută şi mai împăciuitoare.

— Dumneata trebuie să cobori, apostrpfă acum pe Băiatu', strecurându-se în primele rânduri, un alt sublocotenent mic, dar acesta plin de inimă şi cu vorbe gata la răspuns. Nu vezi că este sublocotenent, nu vezi că uniforma îţi spune de la început cu cine ai a face... Dinaintea armatei, toată lumea trebuie să se dea în laturi...

De-aceea am ajuns unde ne aflăm că nu mai e respect, nu mai e nimic…

— Domnule sublocotenent, îmi daţi voie, interveni în discuţie un alt civil, cu ochelari şi cu mustăcioară blondă, măsfurat la vorbă şi distant. Toată lumea se dă în lături în faţa armatei, după cum dumneavoastră, când veţi intra în birou la mine, trebuie» să intraţi anunţat şi cu cuviinţă… Când suntem pe stradă, e bine însă să dăm consideraţie vârstei noastre…

— Dumneavoastră nu mai ţineţi seama de nimic, răcni peste capete o voce de cetăţean indignat. Dar ce, noi nu suntem oameni…

Urmară sâsâituri şi dezaprobări…

— Dumneata prea avansezi…

— Păi aşa e, dom'le… ce mai la deal, la vale, ne-am săturat…

— Ei, să ştii de la mine, domnule sublocotenent, luă şi Băiatu' cuvântul, foarte satisfăcut? de această împrejurare şi cât se poate de demn, pentru că se plictisise şi vrea să găsească o ieşire, să ştii de la mine, tună el ca să întreacă gălăgia iscată.

Gradul dumitale eu l-am. purtat, domnule, demult, domnule, cu onoare, domnule, pe front…

Un murmur de aprobări însoţi această mărturisire…

— Acolo ar trebui să fiţi aşa belicoşi, nu pe trotuare… mugi cetăţeanul indignat şi invizibil în grămada de capete.

— Ar trebui să vă gândiţi când *busculaţi* lumea pe străzi, că nu ştiţi cu cine aveţi de-a face… rosti domnul cu mustaţa blondă dojenitor şi împăciuitor…

Mihnea Băiatu' găsi uşor acum în cercul de actori şi spectatori un culoar ce se despică respectuos dinainte-i, după ce făcu ofiţerilor o excesiv de politicoasă reverenţă: „Am onoarea să vă salut!"

Ceva mai încolo, privi în urmă. Grupul, departe de a se sparge, crescuse simţitor. Şi devenise şi mai gălăgios. El surâse de isprava lui, „demonic", cum îi plăcea să surâdă, dar deschise şi «mai mult pasul, precaut.

Se simţea foarte *bucureştean* când provoca sub cerul

liber astfel de discuţii publice, ce-l nedumeriseră mult pe el, sfiosul de acum zece ani, când venise încoace. Simple neînţelegeri care proveneau din aproape nimic, pentru a se umfla până la absurd şi chiar până la intervenţia gardienilor, şi terminând de multe ori la secţia poliţienească. Entuziasmat atunci pentru tot ce socotea el că este bucureştean şi că trebuie neapărat să-i placă, îndrăzni de la un timp să se amestece chiar cu oarecare ar –, doare în aceste mici conflicte de stradă, încât nu o dată se întâmplă să tragă singur ponoasele unor fapte provocate de alţii. Primi chiar unele citaţii de chemare în judecată, dar, cu domiciliul său etern nestabil, putu scăpa cu uşurinţă oricărei amenzi, cu repercusiuni devastatoare asupra cuantumului pensiunei" lunare ce continua şi acum să vie regulat din provincie.

Astfel că în ultimul timp, bucureştean mai puţin zelos, însă îmbogăţit de experienţe, Mihnea se mulţumea să-şi satisfacă astfel de pasiuni de plin aer, numai provocându-le şi dispărând cu abilitate când pe orizontul lor apropiat începeau să mijească diversele complicaţii.

Mihnea Băiatu' căuta acum – şi de asta venise încoace – un restaurant nou şi foarte înţesat de consumatori. Astăzi, în afară de evenimentele zilei acesteia bogate în întâmplări, plata acontului de chirie îi uşurase mult din greutate şi pentru că se simţea chiar ca un fluture de uşor şi zglobiu, grija lui instinctivă era acum şi mai ascuţită să nu nimerească, în beţia zborului, cine ştie ce buruiană cu petale lipicioase, or cu corolă dispusă în formă de vicleană cursă.

Aşadar când găsi ce căuta, nu se grăbi să intre până nu examină din prag toţi chelnării care ieşeau în roiuri, dinspre bufetul luminos, încărcat şi monumental ca o orgă de mare catedrală. Aveau toţi braţele pline de farfurii şi de castroane pe care le plimbau cu mişcări îndrăzneţe şi abilităţi de prestidigitator printre şirurile de mese şi printre şiroaiele de consumatori, ce ieşeau sau care, abia veniţi, examinau cu atenţie unde ar putea să-şi găsească loc la mesele supra-înţes-te.

Nu s-ar putea exagera afirmând că Mihnea Băiatu' cunoştea poate mai bine de jumătate pe chelnării din Bucureşti. Nu desigur pe nume; căci nu avea interes să-şi exercite memoria decât asupra figurilor.

Şi lucrul e uşor de înţeles dacă se ştie că Băiatu', nu o dată, şi-a luat masa de seară în condiţiunile în care /vrea să şi-o ia şi acum. E de adăugat că astfel de mese, plătite şi răsplătite cu destule emoţii, făcuse să-i fie servite în număr destul de mare, mai cu seamă în primii ani ai existenţii lui la Bucureşti. Mai încoace însă, când oglinda i-a şoptit prieteneşte că ar fi timpul să-şi schimbe titulatura de student în aceea de doctorand, sistemul a fost în bună parte părăsit. În orice caz executat cu incomparabil mai multe precauţii. Ceea ce-i da lui singur să înţeleagă că arta-i în această privinţă a început să-şi arate r în jetul sfârşitului.

Dar în seara asta, când totul i-a mers de minune, el simte gâlgâind într-însul, vijelioase, puterile primei tinereţi. Lăsă deci să-i scape locul care se goli îndată, la o masă tocmai din fundul sălei supra-încărcate şi sonore; însă se repezi ca un uliu, dând peste alţii şi chiar peste o duduie, pe care se prefăcu că n-o vede, la unul din locurile cele mai bine situate, pentru ca operaţia să-i iasă de minune.

Avantajul acestui loc era că se găsea foarte aproape de uşă. Iar altă calitate, pe care o au mesele mai apropiate de intrare, e şi aceea că de obicei se ocupă de indivizi grăbiţi care n-au de gând să-şi piardă noaptea toată dinaintea halbelor de bere încontinuu reînnoite. Apoi afluenţa din jurul lor e veşnic viu curgătoare, ca undele într-una primenite ale râului cel repede la drum.

Or, într-un astfel de râu, oricând te poţi da la fund cu cea mai mare uşurinţă; curentul lui grăbit, mai ales când înoţi anume într-acolo, te depune repede afară, în aerul rece şi îmbărbătător.

Astfel Băiatu' nu se grăbi deloc şi mâncă în tihnă, ca unul care, deşi aşezat la mesele acestea din faţă, înţelege să-şi petreacă noaptea în voie şi să-şi facă siesta pe

îndelete. Şi până să sfârşească el, toţi comesenii se schimbară, într-adevăr; afară de unul, pus parcă popândău acolo.

Imbecilul nu înţelegea deloc să se urnească; aşa că Băiatu', vrând, nevrând, trebui să mai comande o prăjitură, o cafea, un lichior, încă o halbă.

Şi-n gând invoca toate duhurile nevăzutului ca să-l ducă odată dracului din faţa lui. Dacă ar plesni de apoplexie, se gândea el contemplându-i abdomenul enorm, împrejurarea ar fi nu se poate mai binevenită. În zarva şi-n îngrămădeala ce s-ar produce, el s-ar găsi cu totul în elementul său.

Sala gemea. Uşa de la intrare nu mai pridideа. Din şuvoiul gros al noilor-veniţi, afluenţi umflaţi se desfăceau printre liniile simetrice de mese. În aerul zàdarnic premenit în vuiet de ventilatoare, domnea, definitiv stăpânitor, mirosul dulceag al alcoolului, pe tron dumnezeiesc, purtat de norii de fum al atâtor ţigarete, trabucuri şi pipe de toate calibrele, din care se înălţa spre tavan, domol şi fără greş, ca jertfele bine primite.

De mai multe ori momentul loviturei finale se ivise ispititor. Dar domnul cel balonat nici gând să se urnească. Şi momentul era astfel necontenit pierdut.

Chelnărul soseşte din nou; poate îi va da gândul cel bun apoplecticului să ceară plata! Ceilalţi comeseni sunt cu totul proaspeţi şi habar n-au de ce s-a petrecut înaintea lor. Dar porcul ăsta gros, cât numai bun de-a fi tăiat de Crăciun, şi care ronţăia cu atâta poftă şunca semenului său, cunoştea toate fazele mesei pe care şi-o oferise Băiatu'. Numai faza finală n-o văzuse, cu ochii lui bleojdiţi peste fire, de parcă ar fi ghicit că tovarăşu-i de masă n-ar dori să fie văzută niciodată.

Băiatul se cutremură. Dacă hipopotamul nutreşte întocmai aceleaşi gânduri ca şi dânsul? în cazul ăsta, cel care rămânea pe urmă era pierdut!

Aruncă deci o privire îngrijată spre înalta orgă a bufetului. Chelnărul lor nu se vedea; probabil era în dos la bucătărie… Aşa că, acum or niciodată! Cu o mişcare leneşe

îşi apucă pălăria din cuierul apropiat şi şi-o puse deocamdată pe ceafă, ca unul care încă nu s-a hotărât definitiv ce are să facă. Îşi înfipse apoi o setobitoare nouă între dinţi şi aruncă o ultimă ochire spre bufetul-orgă, care, în loc de sunete, emitea cele mai voioase lumini. Niciodată un „moment” mai propice nu i se oferise lui Băiatu’. A-i da şi acum cu piciorul…

Tălpile se proptiră în mozaicul duşumelei.

Dar mişcarea se opri aci neterminată. Căci ochii roşii ai… porcului se opriseră drept în ochii lui şi gura, care molfăise până acum numai la cărnuri şi brânzeturi conservate, molfăi acum spre dânsul, mieroasă şi duhnitoare:

— Domnule, mă iertaţi… dar eu vă cunosc de undeva… De un ceas, de când mă uit la dumneata…

„De trei ceasuri, porcule”, îl corectă în gând Băiatu’… Dar glasul lui intonă şi el, la rându-i, potrivit de dulce:

— Da, da, ne cunoaştem, să ştii că ne cunoaştem… Tocmai asta mă întrebam şi eu… de unde, frate…? însă acum înţelegeţi…

Şi după ce aruncă o ultimă privire spre bufet, făcu, fără nicio jenă, sculându-se, un gest elocvent, spre deşert…

— Un moment numai…

Domnul cel gras încuviinţă din cap cu largă înţelegere şi naturală toleranţă, iar conmesenii ceilalţi, printre care şi o doamnă mai în vârstă, bine crescuţi, părură că n-aud, nici nu văd…

Lui Băiatu’ îi fu mult până ce dădu în albia şuvoiului celui mare, acum, desigur. Pe urmă de la uşa halei de bere şi până la tramvai…

Aici până la primul tramvai pe care-l găsi în staţie, pentru că Băiatu’ nu putea să aştepte aci, atât de aproape de localul abia părăsit, sosirea chiar a tramvaiului care putea să-l ducă direct acasă…

O luă drept pe-o direcţie acum străină, dar care altă dată îi fusese familiară, pentru că nu există linie de

tramvai în Bucureşti, la capătul căreia Mihnea Băiatu' să nu fi locuit vreodată…

Făcu însă numai trei staţii şi coborî să aştepte legătura, care să-l îndrepte pe drumul cel bun. Şi nu regreta calea ce-o apucase. Căci aci, în faţa staţiei, se nemeri să fie secţia de poliţie la care tocmai se întâmplase să se rezolve conflictul stârnit de el acum câteva ceasuri pe strada Lipscani.

Din poliţie ieşeau: unul dintre cei doi sublocotenenţi, şi anume cel care apăruse pe urmă, unul dintre civilii care luaseră parte la discuţie, şi anume unul, şi-aduce perfect de bine aminte, care luase cuvântul tocmai când plecase el, în sfârşit alţi doi, complet necunoscuţi.

Mihnea Băiatu' constată cu nespusă plăcere că provocase şi de data asta una lată de tot şi cu adevărat bucureşteană, o răfuială fără cauză şi fără scop, la care iau parte, pe rând, toţi trecătorii pe care întâmplarea îi aduce la locul pricinei. Cei care au început-o au dispărut de mult, alţii vin, le iau locul, şi până ce „chestia" să se domolească – de obicei cu concursul poliţiei – pe scena împrejurărei sau şi perindat câteva serii de actori.

„Bucureştenii", deşi păreau acum împăcaţi, totuşi nu se potoliseră încă din combătut. Ei restabileau de astă dată contribuţia fiecăruia de păreri şi câştigul pe care-l repurtaseră unul asupra celuilalt. Aci mai rămânea încă un sâmbure de neînţelegere.

— Eu am spus de la început, ţinea morţiş să se ştie unul dintre cei complet necunoscuţi: armata ţării trebuie respectată atâta timp cât ea asigură respectul reciproc… Cum, n-am zis bine, domnule sublocotenent?… Adică atunci la ce mai serveşte armata?… Ca să te dea jos de pe trotuar?…

— A nu, pardon… să auzi altă voce întrerupând vehement, dar pe care Băiatu' n-o mai putu identifica, pentru că grupul intrase în întuneric. Pardon, pardon!… mai strigă vocea, apoi se coborî într-atâta că nu se mai auzi nimic…

Când Băiatu' urcă în sfârşit în vagonul întârziat,

grupul, ajuns din urmă, tocmai îşi făcea intrarea, in corpore, pe poarta cu ostreţe verzi a vestitei grădini de vară: „La calul bălan”.

Un tânăr frumos, atât de simpatic la vorbă, atât de repede la faptă, plin de atâta prezenţă de spirit, de curaj, de vioiciune, nu se putea să nu placă până dincolo de margini soţilor Nisipoiu. În nu mai mult de două luni de zile îi cuceri pe amândoi definitiv; în primul rând desigur pe doamna, pentru care nenumăratele lui calităţi lăsau cu mult în urmă modestele ei pretenţii, pe urmă pe domnul care se convinse temeinic că

Băiatu’ e un băiat serios, un adevărat student, adică doctorand, ce-şi va trece în curând ultimele examene pentru a Iaşi om serios şi burduf de carte, nu simplu licenţiat, ci chiar doctor în drept.

Erau însă două chestiuni pe care el încă nu le lămurise cu domnul doctorand, „ca să nu spună omul” – îşi scuza domnul grefier propria sfială – „că prea îmi iau asupra lui rolul de controlor, or de de tată”.

Întâi, predilecţia lui Băiatu’, de a-d oferi la fiecare întâlnire o simplă conferinţă cu subiect juridic, îl măgulea într-un mod cu totul deosebit, dar preferinţa pentru subiecte penale îl cam nedumerea.

„Adică să nu stăpânească el tot aşa şi Civilul?…”

Şi conul Nisipoiu simţea de datoria sa să-i atragă luarea aminte, cu delicateţe, că tăria unui avocat la Civil se dovedeşte – şi de-acolo îşi trage viaţa…

Pe urmă îl mai nedumerea o chestie şi mai delicată…

Adică dacă domnul Băiatu’ e doctorand, atunci e de la sine înţeles că trebuie să aibă diploma de licenţă la buzunar. Mă rog, atunci de ce nu profesează?…

În Bucureşti mai toţi avocaţii, precât ştia, sunt licenţiaţi… Poate s-a schimbat ceva cu legea cea nouă…

Îngrijat, domnul grefier ceruse lămuriri de la mai mulţi din avocaţii care frecventau judecătoria unde lucra. Toţi îl asigurară: nu s-a introdus niciun doctorat obligatoriu pentru avocaţii sau magistraţi. S-a descutat şi chestia asta, când s-a făcut legea, şi poate chiar va fi ţinută

în vedere la vreo viitoare modificare, dar drepturile câştigate rămân bine câştigate…

Domnul Nisipoiu şi-a croit în fel şi chip interpelarea pe pe care plănuise s-o adreseze junelui doctorand, pentru a fi scos din aceste nedumeriţi. Dar dorind să procedeze cu toată delicateţea, o amâna pe zi ce trece, negăsind momentul potrivit să-l întrebe fără a-l jigni oarecum… Totuşi dorinţa de a-i deschide capul îl îmboldea, îl rodea.

El cunoştea foarte bine pe tinerii ăştia, care nu-şi dau seama de timpul care trece şi care nu se mai întoarce niciodată. He, dacă el ar fi avut mijloace, ar fi ştiut el cum să economisească vremea asta, cel mai preţios dintre toate avuturile omului! Şi cel mai nebăgat în seamă! Cu nepăsare toţi îl aruncă, îl varsă, îl lasă să se verse cu apa la cană, când se uită robinetul deschis… Toţi, în toate părţile…

Adică ce aşteaptă băieţaşul ăsta să-şi ia doctoratul, când se poate înscrie numai cu licenţa în barou? De ce să nu-şi facă el anii uciniciei avocăţeşti odată cu doctoratul? De ce să nu culce doi iepuri dintr-o lovitură?…

Nu, hotărât, oricât s-o supăra domnul Băiatu’, el trebuie să-l scuture, trebuie să-l dezmeticească… Şi să lase pe el… Iacă un om cinstit… Niciodată de când l-au făcut arhivar, de când a schimbat meseria pe cont propriu, de practicant, cu aceea de lefegiu al statului, n-a luat un ban de la un împricinat… Şi n-a făcut nimănui niciun hatâr… Dar acum mai că ar vorbi cu un împricinat, cu altul.

„Hai, omule că-ţi recomand eu unul, un avocat tânăr şi inimos”…

He, să dai mult să găseşti, în primii ani ai carierei pe unul priceput, care să te ajute.

Domnul Nisipoiu nu se lăsă deci până nu făcu într-o bună zi, luând-o pe departe, cu delicateţe, propunerea aceasta lui Băiatu’.

— Mă rog, dacă dumneata eşti student la doctorat… dar nu te superi de ce-ţi spui…

— Nu mă supăr deloc, coane… răspunse Băiatu’, punându-se în gardă cu destulă nelinişte…

— Apoi dacă dumneata eşti student la doctorat, păi trebuie să ai şi licenţa gata… trebuie să fi luat licenţa care va să zică…

Băiatu' mârâi uşor în adâncul pieptului… Adică… îl suspectează? Mă rog, şi-n definitiv ce-l priveşte pe el toate astea?… Chiria până acum a plătit-o în regulă, încolo…

— Mă rog, nu trebuie să fie cu supărare…

A făgăduit că va fi fără supărare, acum trebuie să stea şi să asculte calm tot ce-i va spune grefierul.

— Dar am spus, coane Nisipoiule, nu-i nicio supărare…

— Eu nu vreau să iscodesc… n-am niciun interes… oho… dar niciun interes… se scuturǎ conul Nisipoiu de orice interes ca de Satana… Dar numai aşa, ştii, ca să mă dumiresc… şi eu… ca omul, care nu a învăţat carte… Asta vream să întreb… Ca să fii la doctorat, nu trebuie întâi să ai licenţă?…

— Fireşte că trebuie… Aha… zi, te îndoieşti dacă o am cumva, râse acru Băiatu'. Ei bine, domnule Nisipoiu, iacă am să mă rog de cei de la secretariatul facultăţei să mi-o împrumute şi mie într-o zi, ca să i-o arăt proprietarului meu, care nu crede că sunt licenţiat… aşa am să pun în petiţie.

— Vai de mine, atunci iaca nu mai spun nimic…

— Lasă, coane Nisipoiule, acum n-o lua şi dumneata aşa… vă cunosc eu pe dumneavoastră, oamenii ăştia de Drept – apăsă el ironic pe cuvântul drept – până nu scoate omul documentul din buzunar nu-l credeţi… Instrume*ntum probato*r*ium, făcu e*l savant…

Domnul Nisipoiu, pe care cele două cuvinte latineşti îl aruncaseră iarăşi înapoi în umilinţa ignoranţei lui, de unde vrea să iese, ca să îndrumeze el, nevolnicul, pe-un om de carte şi cultură ca acesta, nu se lăsă totuşi până nu împărtăşi tânărului său chiriaş şi prieten gândurile care-l munceau.

— Iartă-mă, coane Băiatule, eu nu vreau să mia grozăvesc… dar am văzut mulţi tineri magistraţi care ştiau bine să pronunţe latineşte, dar când era vorba de

pronunţarea ailaltă, a hotărârei, suspendau şedinţa şi mă chemau în cabinet să-mi ceară părerea. Am văzut şi avocaţi tineri ca dumneata, venind cu ghiozdanul colo, parcă de când mama lui l-a făcut numai avocat a fost… Se furlandisea faţă de clienţi de parcă era un curcan printre turma de curci şi… pe urmă… când deschidea dosarul, îmi şoptea mie la ureche să mă întrebe dacă procedura este bine îndeplinită sau nu… Să nu-ţi fie cu supărare, dar poţi să ai şi titlu de doctor, şi încă de la Paris, şi când te-oi băga eu într-o chichiţă de-ale mele, să ştii că de te-oi învârti mai mult să ieşi, d-aia o să te încurci mai rău…

— Ei bine, chiţibuşerii d-alea nu se învaţă la facultate, se scuturǎ Băiatu’ ca de-o oroare… Dreptul e cu totul altceva, coane Nisipoiule, privi el departe, misterios.

— Ştiu, oftă Nisipoiu, dar asta e partea rea… Că mulţi sunt care se vârǎ printre articole ca printre nişte metereze… Şi te împroaşcă de-acolo, de nu poţi să te mai mişti nici într-o parte… Apoi, cucoane, dacă vrei să fii avocat, chit că n-o să te ţii de chichiţe, da ascultă şi sfatul meu de bătrân; de ştiut trebuie să le ştii, ca să poţi să te aperi de ele, când ţi le aruncă ălălalt, din partea ailaltă… De ce nu vii dumneata pe la mine, să ţi le arăt? făcu mustrător conul Nisipoiu. Iacă, nu mi-aş bate capul cu oricare altul… Dar dumneata mi-eşti drag… se cunoaşte de departe că eşti om bun…; eu sunt tare cunoscător, să ştii… Eu am văzut pe nevastă-mea… Aia-ţi discernă pe om dintr-o mie…

Mihnea Băiatu’ privea drept în ochi pe grefier şi pupilele lui se măreau şi se deschideau rând pe rând, cu repeziciune, ca şi când ar fi vrut să prindă în jocul lor necurmat intenţiile ascunse ale lui Nisipoiu.

Răspunsul însă nu putea fi decât unul. Mihnea Băiatu’ cunoştea acest lucru de minune: niciodată nu trebuie să zici nu, când ai început cu da, şi dimpotrivă… Cum o să-l mai creadă celălalt licenţiat dacă ar începe să inventeze de-acuma la greutăţi or la imposibilităţi, ce-l opresc să-i asculte aprioric sfatul, când celălalt s-ar putea informa numaidecât dacă astfel de invenţii pripite sunt

plauzibile… Deci acum da pe to*at*ă linia…

— Da, da –, ştii că e o idee asta, strigă Băiatu', dând aprobator din cap, ca şi când ar fi auzit cea mai fericită propunere ce-i putea face. Da… da… este o idee, este o minunată idee ce-mi spui dumneata… Asta am auzit-o şi eu spunându-se, că tinerii avocaţi şi magistraţi, licenţiaţi proaspăt, o cam încurcă zdravăn la început… Mă rog, de când lumea, practica a fost una, teoria alta… Ce folos că eşti burduf de carte… nu vorbesc de mine, se întrerupse el modest, în protestările grefierului… Dar vorba vine, oricât de burduf de carte oi fi dumneata, oricât ai şti pe dinafară toate şuruburile unei maşini de tren, bunăoară, dacă n-ai pus niciodată mâna pe vreunul din ele, cu siguranţă că nici n-o să ştii s-o urneşti din loc, dacă…

— Sau dac-o urneşti, cine ştie pe unde o nimereşti cu ea dacă…

— Ai mare dreptate, nene… dom'le.

— Nu, nu, lasă aşa… vreau să-mi zici numai aşa, că-mi eşti tare simpatic…

— Ai mare dreptate, nene Nisipoiule. Iacă să ştii că am să încep să viu… Şi pe urmă, te pomeneşti că m-o tenta şi înscrisul de-acum în barou…

— S-a terminat… de mâine te aştept… şi… n-avea grijă… Până acum eu n-am recomandat la nimeni un client, făcu Nisipoiu misterios… Când m-a întrebat omul, eu totdeauna i-am spus: „Ia-ţi un avocat". „Pe cine?" m-a întrebat el. „Pe cine vrei… acolo nu m-amestec", i-am tăiat-o scurt… că la mine n-a mers niciodată, declară el, ridicându-şi deodată capul dintre umerii între care îi plăcea să-l ţie înfundat… Niciodată… E, la dumneata să ştii… (Aci cuvintele se traduseră în câteva mişcări ale degetelor. Eşti cel dintâi pentru care…

— Bine, coane… şi lasă că facem noi… şopti inspirat Băiatu', gândindu-se de îndată la amicul său Grigoraş Idrişteanu, pe care-l găsise la rându-i cu o vechime de doi ani în facultate, dar care acum două veri îşi luase în sfârşit licenţa, după o activitate universitară de unsprezece ani împliniţi, înscriindu-se pe loc în baroul Ilfov.

Băiatu’ ştia bine că Idrişteanu se plângea de clienţi; dacă i-ar spune şi lui să se mute prin mahalaua asta, tocmai bine ar înfiinţa o societate în trei. El i-ar servi până una, alta, de secretar; iar domnul Nisipoiu de furnizor şi desigur de dirijor juridic, că ştiinţa lui Idrişteanu… Câştigul împărţit în trei ar fi destul de rotunjor, şi unde mai pui că ar creşte pe zi ce trece, mai ales că Băiatu’ ar depune toate silinţele ca noua asociaţie să prospere printr-o muncă îndârjită şi neogoiată: unul cu titlul, unul cu scrisul, unul cu învârteala.

— Am reflectat adânc la propunerea dumitale, grăi el după o tăcere. Însă eu am un prieten foarte bun, ce să-ţi spun, un frate de cruce. Suntem juraţi să nu facem nimic unul fără celălalt. De când m-aşteaptă el să mă întovărăşesc cu dânsul, căci el şi-a luat licenţa acum un an… vreau să spun cu un an înaintea mea… De când îmi tot bate el capul să începem împreună. Şi de aceea, scumpe domnule Nisipoiu, dacă am începe noi în trei, eu uite, ţi-o spun, să ştii că facem treabă zdravănă…

Domnul Nisipoiu a privit întâi crunt în pământ, cum i-era obiceiul, apoi şi-a prăvălit privirile lui vineţii şi grele drept în ochii lui Băatu.

— Domnule Băiatu’, a luat apoi cuvântul domol şi metodic… domnule Băiatu’, iacă, de ce te cunosc mai mult, de atâta izbuteşti să mă farmed mai mult…

— Atunci s-a făcut! strigă plin de veselie Băiatu’, aputindu-i mâinile.

— Eşti inimos, eşti foarte inimos, îl întrerupse calm grefierul, desfăcându-şi mâna dintre degetele lui fine pentru a i le apuca la rându-i întk-e palmele grele şi a i le scutura cu simpatie nesfârşită. Eşti foarte inimos… şi cum spun, de aia te iubesc mult, că te văd dezinteresat şi cum se zice… altruist… Că tocmai vorbeam cu nevastă-mea, care şi ea a băgat de seamă acest lucru… Iacă, e foarte dezinteresat, îmi spunea dumneaei… Şi asta e un rău…

Băiatu’ făcu o mişcare, pe care Nisipoiu i-o stăpâni cu obişnuitul lui gest cu care poftea la răbdare.

…Vreau să zic, continuă el, n-ar fi chiar aşa de rău să

fie cineva dezinteresat, ba chiar ar fi tare bine, ba chiar ar fi minunat de bine… dacă toată lumea… Ehe… Dar atunci n-am mai fi noi grefierii, n-aţi mai fi dumneavoastră doctoranzii, n-ar mai fi dumnealor magistraţii şi avocaţii… Cum s-ar zice, toată lumea ar trăi ca-n sânul lui Avram… N-ar mai fi nici judecători, nici facultăţi de Drept şi nici această minunată ştiinţă a Dreptului, propunerea mea nu ar mai avea pici un rost… Un avocat, domnule Băiatu', trebuie înainte de toate să fie interesant… El nu trebuie să-şi însoţească interesul lui decât cu al unuia singur, care are mai multe feţe şi-l poate chema Stan, Bran, Stancu, Trancu, cum vrei dumneata, însă care, pentru el, nu poartă decât un nume: clientul. Tovarăş? Un avocat? Tot un avocat…? N-am făcut nimic… Şi pe urmă, ce mai la deal, la vale… Am spus, mi-eşti drag şi de-aia ţi-aş da concursul meu cu plăcere… Dar pentru un altul, eu nu mă bag… Eu nu sunt de px ofensie, cum se spune, samsar de procese; în lunga mea carieră nu s-a întâmplat…

Şi domnul Nisipoiu tăie aerul într-o parte şi-n alta cu palma întinsă.

Băiatu' păru că reflectează adânc la vorbele grefierului. Dar repede un surâs de înţelegere îi miji în colţul buzelor, care se răsfrânseră într-un colţ, pentru a lăsa să se vadă albeaţa unui dinte…

„Al dracului, interesat grefier", îl cântări Mihnea pe sub sprâncene. „Cum mă ia el de frumuşel, pe departe… Trebuie să cedez, n-am ce să fac…"

Şi dintele apăru iar în răsfrângerea buzei. Îl bătu binişor pe braţ:

— Lasă, coane Nisipoiu, că facem noi… La urma urmei, iaca… să nu zici că-mi vâr toţi amicii or toate cimotiile în combinaţie… Nu vreau ca să crezi aşa ceva despre mine şi să-ţi strici ideea ce-o ai şi care, să ştii, e foarte adevărată, că sunt un dezinteresat… Ei bine, s-o ştii, aşa a fost şi aşa este, de când sunt pe lume… Banul la mine a fost totdeauna în rândul al doilea… oho, ba chiar al treilea, or al patrulea… Câteodată nu l-am socotit deloc… Uite, să întrebi gazdele mele, care mă rugau să rămân…

— De-asta cred fără să mai întreb. Ţi-am spus eu şi-o mai repet: noi ne pricepem la oameni… Mai cu seamă nevastă-mea… Chiar ea spunea: „Ne-a venit o bomboană de chiriaş…”

— Ei bine, nene Nisipoiule, spuse şi mai îndulcit Băiatu’, clipind concesiv din ochi. Şi-i apucă din nou mâna pe care i-o f scutură cu tărie: Iacă, pentru ca să vezi că într-adevăr e aşa precum a spus doamna, fie… oricâţi asociaţi mi-oi lua eu… s-a isprăvit! Jumătatea dumitale să rămână întreagă… Ei, ce zici acum?

Şi un râs puternic răzbătu dintre dinţii sănătoşi. Domnul Nisipoiu parcă şovăi, cât era de mare, pe puternicele picioare, îşi lăsă ochii grei şi albaştri în pământ, că scăpară acum mânii, în ochii lui Băiatu’, încă luminoşi de larga-i dărnicie.

— Care jumătate, domnule?

— Jumătate… Jumătatea câştigului… A asociaţiei noastre, nene Nisipoiule… Nu înţelegi…? E simplu! Noi doi luăm jumătate… dumneata altă jumătate… cealaltă… întreagă… ca şi cum ai fi întovărăşit doar cu mine…

— Jumătate… din câştig… care câştig, mă rog?

— Păi… ce-o ieşi de-acolo… Dumneata ne dai procesele… şi…

— Ha… ha… şuieră domnul Nisipoiu sau mai degrabă răcni… Ho, ho… Eu vă dau procese şi dumneata-mi dai bani… Ha, ha… Adică… hî…

Şi domnul Nisipoiu râse atât de amar, ţintind pământul, de parcă prin hohotele acelea ar fi vrut să expulzeze în sforţări sacadate tot veninul pe care băiatul ăsta perfid or neştiutor i-l aruncase în inimă…

— Adică să mă fi înşelat eu atât de mult asupra dumitale? privi el din nou în ochi pe Băiatu’, care, nespus de mirat, aproape aiurit, îşi pierduse pentru prima oară cumpătul şi se dăduse involuntar un pas înapoi… Adică să mă fi înşelat într-atâta?… Hî… se nedumeri tot mai mult domnul Nisipoiu… Dar în sfârşit… Eu ca eu… zăzicem… Dar Polixeni… Să se fi înşelat ea aşa de mult asupra dumitale?… Asta e cu neputinţă…

Şi fu rândul lui să facă acum doi paşi înapoi…

— Haida de nu se poate, răcni Nisipoiu… Nu noi ne-am înşelat asupra dumitale… Aşa ceva nu e cu putinţă… Dumneata, tinere, te-ai înşelat asupra noastră, asupra mea… Asta e… Asta e! strigă el din ce în ce mai tare, vesel că a găsit în sfârşit cheia misterului neaşteptat, care-l făcuse o clipă să se îndoiască de calităţile lui indiscutabile şi mai ales ale coanei Polixeni de a citi în sufletul omului. Asta e… Şi ţi-o cred… eşti tânăr, eşti neştiutor, eşti nevinovat… Şi ai dreptate! (Aici dumnealui scăzu vocea cu o octavă.) Toţi, toţi grefierii sunt pungaşi… Toţi fură în dreapta şi-n stânga… Toţi sunt înţeleşi cu părţile şi cu avocaţii… (începu să taie aerul cu mâna întinsă orizontal.) La mine nu s-a întâmplat… Şi nu se va întâmpla… Numai aşa… te pot recomanda la un client, doi, domnule Băiatu’, şi te sfătui la practică… dar atât… eu n-am să-mi dau cu părerea în faţa judecătorului ălui tânăr, când mă cheamă pentru pronunţare în camera de chibzuire, că văd lucrurile aşa sau altminteri, cum face de-alde domnul Vulpache cu mustăţile înnodate… Şi nici n-adaug sau şterg vreo ţifră în proceduri… Eu pot numai să-ţi recomand un proces şi să-ţi recomand, seara, pe ce temei să te pui a doua zi… Asta e tot ce pot face eu, domnule Băiatu’… S-o ştii… Răsplată n-aştept… He, he, nu te pricepi la oameni, domnule Băiatu’… Aşa e că nu te pricepi?… Mă rog, te las pe dumneata să spui…

— Nu mă pricep, domnule Nisipoiu, îngână Mihnca, fericit că apa l-a scos şi de astă dată, ca şi de multe ori înainte, singură la mal…

— E, dă mâna colea… îmi place omul modest, care recunoaşte singur… Dar n-avea grijă… cât vei sta aicea, şi eu aş dori să fie cât mai mult, ai să înveţi dumneata să cunoşti oamenii. Eu am să te învăţ… Şi madam Nisipoiu…

Mihnea Băiatu’ a bătut toate cafenelele în lung şi-n lat, şi pe acelea în care *„micile lui lovituri”*, cum numea el mesele unde făcea abstracţie de plată, se petrecuseră nu se mai ţine minte de câte luni. Asistase din spatele unui jucător la o partidă straşnică de table, apoi la un

carambolaj care-l umpluse de admiraţie, deşi el însuşi era recunoscut ca un bun mânuitor al tacului.

Pe urmă îşi plimbase jovialitatea şi siguranţa de sine într-un cinematograf, unde întunericul îl făcu să nimerească lângă o fiinţă femeiască atât de hâdă că lui Mihnea îi fu cu neputinţă să-şi închipuie de ce-şi retrăsese cotul cu atâta violenţă, când cotul lui, din irezistibilă obişnuinţă, o atinsese la început, ca din întâmplare, atât de domol. Şi cu atât mai mult îl uimi acest lucru, cu cât scena din întuneric se petrecuse tocmai când, pe pânza luminată, Vivian Gibson oferea unul dintre cele mai pătimaşe săruturi ale ei.

Vivian Gibson era pasiunea lui… Şi se mira că o artistă, care putea să întrupeze atâta rafinată şi şerpuitoare feminitate, nu se bucura, în stima amatorilor, de prestigiul, dincolo de superlativ, pe care Băiatu’ i-l atribuia. Asta nu-l împiedica să-şi manifeste admiraţia cu tot mai multă ardoare, oriunde i se oferea prilejul, şi să regrete tot mai rara ei apariţie pe ecran.

Filmul, pe care-l văzu acum, era extras dintr-o nuvelă a lui Schnitzler şi nu conţinea decât povestea banală a vieţii unui student. El întâlneşte o femeie cochetă, în *dancingul* unui somp –, tuos hotel, dansează cu dânsa, îi face curte cu succes; bărbatulaflă, are loc un duel şi studentul e ucis. Atât numai; dar amănuntele acelea simple care se perindau pe ecran şi care – Băiatu’ o simţea cu vrăjmăşie –, din cauza liniei simple a subiectului, interesau destul de mediocru publicul din sală, pe el îl electrizau. Rămase înfipt în locul lui şi la rulajul următor; şi oricât de admirabilă, oricât de parfumată şi oricât de excesiv de mobilă fu mica drăcoaică, ce înlocui alături de dânsul pe morocănoasa hâzenie a pământului dintâi, el rămase complet nemişcat, cu ochii voalaţi de bura regretului subit, cu mâinile încleştate pe braţele fotoliului, cu mintea adânc întoarsă către firul trecutului şi al vieţii de acum…

Aşa i se scurgeau zilele. Şi el n-avusese parte de ceva deosebit, de o femeie cu totul şi cu totul frumoasă, inteligentă, cultă, nobilă. De o femeie *din lumea mare*. *O*

aventură strălucitoare, cu sau fără peripeţii dramatice, însă cu mult parfum, cu lumină discretă, or cu clar-obscururi de interior încărcat, şi impunător, cu foşnete de mătase veritabilă, cu vorbe alese şi pline de subtile subînţelesuri, cu zilnicele despărţiri melancolice şi teatrale, cu aşteptări nerăbdătoare şi dominate de obsesia parfumului tainic şi chemător. Una din acele femei care ţi se năzar dintr-odată pe stradă, în goana maşinii, or descinzând din ea în beţia de lumină a vitrinei unui magazin, diafană ca însăşi lumina aceea, încât te îndoieşti dacă luând-o în braţe nu s-ar topi ca visurile frumoase şi ireale.

Fină acum, isprăvile lui amoroase n-au trecut de fetele şi de proprietăresele de mahala, pântecoase şi cu sânii dezumflaţi – unele, desigur, frumoase sau pline de vrednice însuşiri pe care nu le găseşti la tot pasul, dar prostuţe, cioplite cu toporul, caraghios de sentimentale, cu gusturi vulgare şi cu dorinţe meschine: bere cu mititei, *montagne russe*, articole de Moşi şi spirite à la Tănase drept în culmea expansiune! amoroase!…

Hotărât lucru, Mihnea Băiatu’ se putea declara săturat până în gât de amorul democrat. El plecă de la cinematograf întru târziu foarte melancolic, şi după ce întoarse plictisit capul celor câteva domnişoare, fără interes, care-i aruncară în treacăt priviri binevoitoare, trecu prin faţa vitrinelor luminoase ale cofetăriei Capşa.

Acolo, rezemat într-un cot de vergeaua de alamă, el privi multă vreme prin geamul uriaş tabloul viu dinăuntru. La mese se găseau mai multe femei; toate aveau ţinute drepte, mişcări ordonate şi grave, priviri strecurate de-a lungul genelor, iar altele de-abia perceptibile, pierdute în spaţiul luminos al localului în care fumatul e interzis, de parcă ar fi trăit doar în lumea lor de visuri, departe de cotidianul meschin şi ticălos de dincoace de geamuri.

Aci era *lumea mare* pentru Mihnea Băiatu’.

Iată, erau şi ele fardate ca toate femeile de azi; dar ce gust în potrivirea pudrei cu culoarea părului şi a ochilor – ce artă în întinderea ei pe piele. Parcă erau toate, cu

mişcările lor grave şi încete, cu atitudinile lor de statui, capodopere muiate în smalţ.

Mihnea Băiatu' nu-şi mai putea întoarce ochii de la adevărata feerie, pe care i-o descoperea geamul luminos, cum lupele cele mari din panopticum descopăr privelişti fermecate mulţimei de gură-cască de la Moşi.

El examină ce aveau în farfurioare, consideră după culoare cam ce lichioruri bea fiecare, sé extazie dinaintea artei cu care una din ele sorbea din paharul cu apă dinainte-i, parcă fără să-l atingă cu buzele.

Pe urmă, mai îndrăzneţ, examină fiecare figură. La cea dintâi pe care-şi opri privirile mai cu atenţie băgă de seamă însă că ochii, pe care luciul fardului îi aducea mai în faţă, erau teşiţi sub o frunte ce se retrăgea necontenit, pe măsura privirei, faţă de partea de jos a figurii, care dimpotrivă înainta sub formă de bot.

— Asta e intrusă, mormăi Băiatu' nemulţumit. E îmbogăţită de război…

Pe nasul vecinei acesteia descoperi o aluniţă care, de asemeni – întârziind privirea –, se prefăcea în neg destul de caraghios, judecând după locul prea avansat pe care era situat.

Băiatu' nu descurajă.

Examenul lui trecu mai departe. Şi se dovedi un expert examinator. Nimic nu scăpă neobservat de la aceste femei, care să nu fi meritat cel puţin. nemulţumire, dacă nu chiar dezgust. Picioare groase, ori chiar prea subţiri, dar otova şi unele şi altele, fără nicio undă de pulpă, fără nicio noimă.

Şolduri prea revărsate – şi defectul acela supărător de obişnuit ăl mai tuturor frumoaselor bucureştene; şezutul prea jos faţă de lungimea trupului.

Era atât de frecvent defectul ăsta, şi aici, ca pretutindeni, că Băiatu', care principial nu avea predilecţii pentru anume statură, culoare şi formă, căuta printre ele nerăbdător pe cele de statură mijlocie, la care potriveala construcţiei stabilea un raport mai plăcut ochiului între diferitele dimensiuni.

Dar iată – acolo în fund – privirile lui descoperiră ceea ce căuta. Iată acolo o adevărată marmoră, care nu face decât să surâdă, vag şi necontenit egal, întreceri de cuvinte dintre cei de la o masă cu dânsa.

Şi ei sunt *bine*, desigur, ca doi tovarăşi făcuţi pentru dânsa, dar profilul ei e fără pereche. Şi iată, pe sub masă, lungile şi elegantele ei picioare. Iată, genunchiul sus, coapsa care se dezvoltă pe încetul, şi nu brusc, într-o şuncă dizgraţioasă, ca la toate celelalte de la mesele dimprejur.

„Se mai găseşte, se mai găseşte”, îşi spuse pentru sine Băiatu’ extrem de mulţumit, de parcă ar fi descoperit, într-un fund uitat de buzunar, cine ştie ce surpriză preţioasă şi asigurătoare.

Simţi cum dispoziţia îl invada din toate, părţile, ca şuvoaiele de apă, când pătrund ţâşnitoare în pântecul spart al corăbiei.

Dar idealul pe care îl găsise, în sfârşit, se ridică deodată – şi cei doi cavaleri însoţitori de asemenea.

„Nu e nimic, o voi urma! îşi declară hotărât Băiatu’, enorm de încântat că, ridicată, constatările lui se adevereau cu desăvârşire. O voi urma până în pânzele albe…” Şi ce mers elegant, ce destindere nobilă a piciorului care înaintează!…

Băiatu’ îşi scutură bustul, verificând printr-un gest automat prinsoarea hainelor şi dacă pantalonii se ţin bine în bretele. Asta era la el gestul care însoţea obişnuit hotărârile momentane, ori intrările în acţiune.

Când fu aproape de uşă, figura cea distinsă întâlni privirea mutului adorator prin limpezimea geamului. Ea vorbea ceva, începuse în sfârşit ea să vorbească. Şi continua a grăi, înaintând, celor ce-o urmau, în vreme ce privirea ei consideră din treacăt pe privitorul cu ochi de fosfor.

Băiatu’ fu în culmea fericirei. Ochii cei mari şi minunaţi nu se întoarseră brusc, văzându-l cum o examinează atât de stăruitor; dimpotrivă, ei părură că acceptă cu plăcere omagiul acestei examinări focoase.

De aceea chiar, când ieşi, ea spuse tare, privindu-l dintr-o parte, ca să audă şi Băiatu' dorinţa ei cea nouă:

— Nu, ştiţi ce? Am găsit… De aci mergem la „Leul şi cârnatul". Am un gust să trag ceva la măsea… şi să-mi cânte Oaie porcării…

Dar dacă Băiatu' nu găsi nici acum pe acea femeie din lumea mare, către care convergeau visurile lui cele mai ascunse şi mai ideale, nu descurajă totuşi, cât de puţin.

Trebuie să mai fie aici, în Bucureştii ăştia de după război, ceea ce îşi amintea el, demult, acum zece ani, dacă nu şi mai bine, că văzuse pe aceeaşi Cale a Victoriei, în numeroasă şi admirabilă paradă…

Trebuie să mai fie undeva exemplare rare şi uitate de furia aceasta subită a epocii devastatoare… El va căuta, trebuie să mai existe!…

Ah, vremurile acelea, Doamne cât e de atunci când făcea pentru întâia oară coadă la ghişeul secretariatului facultăţei, cu actele chită şi cu argintul sunător pentru taxa de înscriere în mână…

Şi pentru a nu ştiu câta oară în viaţa lui, el făcu aceeaşi strânsă legătură între înscrierea îndepărtată la facultate şi cocoanele, şi *high-life-ul* din vremurile acelea… Toate astea trebuie să mai existe, dar pentru a ajunge acolo, trebuie întâi rezolvată atât de amar de vreme nerezolvata chestiune a examenelor. Cum poţi să pătrunzi acolo fără cuvenita diplomă de licenţă?…

Şi ca tot românul, Băiatu' văzu şi acum tot aşa de limpede ca şi atunci necesitatea diplomei…

Licenţă, avocat, bani, saloane, toate trecură pe dinaintea ochilor destinzându-se ca verigile roşii ale unui şarpe de foc…

Şi o nevoie subită şi imperioasă îl apucă, inexplicabil, de glasul domnului Nisipoiu, umilul său proprietar, care de bună seamă habar n-are de Vivian Gibson, de femeile din lumea mare, de viaţa strălucitoare şi zgomotoasă, dar care – aşa ceva s-ar fi aşteptat Mihnea în viaţa lui – îţi da atâta poftă de învăţătură.

Chiar a doua zi, dis-de-dimineaţă, Mihnea deschise

voiniceşte cărţile de Drept. Dar şi acum, ca şi în alte daţi – căci Băiatu' le mai luase în piept de câteva ori pentru efemere răstimpuri – dârzenia lui îl duse fatal la o zdrobitoare greşeală de tactică.

Într-adevăr, el se repezi de-a dreptul la reduta cea mai grea, la acel bloc de piatră, atât de inexpugnabil la prima vedere, care se cheamă Dreptul roman.

Dar Dreptul roman nu e chiar un vrăjmaş atât de rigid cu cei ce vor să-şi încalce domeniile. Dimpotrivă, e nu se poate mai viclean.

Te primeşte binevoitor cu un istoric al dezvoltării lui, din cele mai simpatice; te poartă apoi prin capitolul patetic al stărilor civile.

Aci Băiaţu avu prilejul să-şi amintească de câteva romane şi nuvele celebre care-i procuraseră multă plăcere la cetire, pe vremea liceului, când cinematograful nu era atât de in floare. Apoi îi aduse aminte de cele câteva filme de mai târziu, care reprezentau aceleaşi poveşti sau alte întâmplări din aceeaşi vreme.

Numai că acum el băgă de seamă că toate aceste lucruri i se prezintă într-un chip mai comprimat şi mai ordonat, într-un astfel de chip, că el simţi lumină asupra unor amănunte ce atunci i-au rămas obscure sau de neînţeles. Băiatu' simţi pentru prima oară în viaţa lui palpitându-i în suflet interesul ştiinţific. Şi fu extrem de entuziasmat.

Aşteptă pe domnul Nisipoiu la poartă şi-i făcu o dare de seamă cât se poate de amănunţită asupra tuturor celor aflate. Măgulit la culme de atenţie şi mai cu seamă de nişte noutăţi atât de extraordinare precum *capitis deminutio*, *maxima*, *media* şi *minima*, conul Nisipoiu îl pofti la masă.

Aci, Băiatu' trebuia să se menţie însă numai în domeniul celei mai mari dintre cele trei *deminutio*, pentru că aceasta înduioşă nespus pe doamna Nisipoiu, întâi prin subiect în sine, al doilea, desigur, pentru că astfel de lumini înalte le afla de la un băiat atât de drăguţ şi de *bine* ca tânărul ei chiriaş. Se jură că are să meargă şi ea la cinematograf, pentru că Băiatu' avu desigur grijă să-şi

împăuneze dezvoltarea cu toate istorioarele ce ştia în legătură, când o mai vedea că se anunţă filme din viaţa celor vechi, pe care până acum le ocolise, „mă mir singură de ce?”

Cât pentru domnul Nisipoiu, chestia robiei trecu pe-un plan inferior; îşi cam făcuse el idee, încă dinainte, de ce putea fi vorba.

— Însă, înţelegi dumneata, astfel de lucruri încurcate şi frumoase n-au totuşi nicio legătură cu împrejurările şi legile de astăzi.

Băiatu’ se simţi obligat să protesteze în numele drepturilor omului, câştigate cu atâta trudă, acum nu mai mult de un secol, şi de frică discuţia să n-o ia spre Civil, contra acestei nepăsări faţă de durerile trecutului, din care s-a plămădit viaţa liberă de astăzi.

— Cred că îţi convine dumitale astăzi, iartă-mă că-ţi vorbesc aşa, scumpe coane Nisipoiu, dar nu trebuie niciodată, conchise el sentenţios, să uităm cât au luptat pentru noi strămoşii noştri.

Evident, fu aci locul pentru Băiatu’ ca să facă o dramatică incursie în domeniul Revoluţiei Franceze, cu care prilej pitorescul expunerei şi imaginaţia liberă depăşiră mult culoarea prea mată a istoriei. Frazele revoluţiei le amestecă cu fără prea mult scrupul ştiinţific, cum de altfel se şi cuvenea cu un eveniment ca acesta lipsit de gradaţie, întocmai ca o piesă care ar culmina la început şi s-ar termina cu expunerea. El croi o cu totul altă revoluţie franceză, în care luarea Bastiliei nu mai fu un punct de plecare, ci de ajungere, şi în care Charlotte Corday nu ucidea un tiran revoluţionar, ci pe aristocratul Marat, deghizat în iacobin.

— Cum îi mai turuie gura, se înfioră cu glas tare coana Polixenia, scuturând capul cu admiraţie şi ţintindu-l provocator.

Iar domnul Nisipoiu, ca un om al justiţiei ce era, trebui să constate cu dreptate:

— Care va să zică dumneata nu te pricepi numai în de-ale Dreptului, ci şi în istorie, precum văd… Apăi va să

zică n-a cheltuit degeaba banii cu dumneata tatăl dumitale… Şi trăgându-l uşor de braţ: însă, uite ce… la Drept să ştii că n-ajung numai teoriile… Dar lasă că am să fac eu niţică practică cu dumneata. Şi de nu i-oi bate pe toţi ăia… cum eşti aşa bun de gură… Apoi, frecându-şi mâinile, satisfăcut: În sfârşit, am găsit şi eu chiriaşul care-mi trebuia…

Pe urmă domnul Nisipoiu rămânea pe gânduri şi ochii lui căutau melancolici un unghi al bagdadiei, în vreme ce pe sub masă piciorul doamnei se agita nerăbdător.

Multă vreme domnul Nisipoiu rămase astfel, în vreme ce Băiatu' răspundea cu dibăcie la întrebările cu două tăişuri ale doamnei Nisipoiu. Apoi domnul grefier oftă prelung, clătinând din cap cu tristeţe:

— Of, Doamne, multe lucruri frumoase mai sunt de aflat pe lumea asta… legea măsei de viaţă… e, da ce să-i faci, dacă n-am avut şi eu parte de ele… Şi ochii lui învăluiau atunci nu cu invidie pe Băiatu', ci cu adevărată dragoste şi îndatorinţă… Şi nici nu m-a învrednicit Dumnezeu cu un băiat aşa ca dumneata, ca să-mi pun toate nădejdile într-însul… şi să-i deschid lui ochii spre aceste comori ale pământului…

Aci urechile lui Nisipoiu se ciuleau parcă de aceeaşi nerăbdare, de care se agita pe sub masă piciorul soţiei sale. Părea că aşteaptă un răspuns, un cuvânt, dar apoi îndată îşi luă seama că acest cuvânt nu putea fi spus tocmai de acela care aştepta mai degrabă să i se spună.

Şi atunci simţea topindu-i-se acest cuvânt în gât, neavând putere să prindă aripă şi să zboare înainte:

— Însă te voi socoti ca pe copilul meu… şi te voi face eu, aşa cum mi-ar fi plăcut să fiu eu însumi… legea măsei de viaţă… de mult visam, barem să găsesc unu…

Dar chiar fără să-l pronunţe, şi fură de ajuns toate Celelalte efuziuni de simpatie ale proprietarului său, ca Mihnea să se hotărască serios să evite de-acum înainte pe domnul Nisipoiu. Mai întâi lucrul se impunea de la sine, tocmai pentru a dovedi doamnei Nisipoiu că el nu vrea să profite de ciudata simpatie a lui nenea Bănică pentru

dânsul, ca să se afle prea des în calea invitaţiilor lui la masă. Pe urmă chiar aceste dovezi de sinceritate a unui sentiment atât de neobişnuit din partea soţului încurca socotelile noului venit în privinţa soţiei-Lui Mihnea îi plăcea doamna Nisipoiu; şi ascunzişurile ei îl intrigau. În orice caz, judecând după exterior, avea impresia că această femeie ar fi fost unul din trofeele cele mai de preţ în galeria lui atât de populată de gazde simpatice. Însă, hotărât lucru, domnul grefier îl încurca cu desăvârşire; niciodată în destul de lunga lui carieră de chiriaş sentimental, Băiatu' nu mai dăduse de un soţ care să se năpustească la dânsul cu braţele atât de deschise. Dimpotrivă, până acum el căuta să capete încrederea şi chiar simpatia bărbaţilor pe a căror frunte se amuza, apoi, să sădească podoabe cornoase de varii şi cât mai complicate forme.

Oif dragostea neaşteptată a celui de-acum îi tulbura tot sângele rece; Băiatu' era el însuşi un sentimental, şi orice marcă de dragoste dezinteresată i s-ar fi arătat, ori din ce parte ar fi venit, îl copleşea cu desăvârşire şi-l făcea incapabil oarecum să răspundă cu vreo nemernicie. Dar domnul Nisipoiu la rându-i nu era chiar omul care, odată pasionat de vreo idee ori de vreun sentiment, să lase lucrurile în pană. El continua aşadar să dea târcoale prin curte, făcându-şi de lucru gospodăreşte şi aruncând ochiri furişe spre uşa chiriaşului său. Astfel că într-o seară, domnul Nisipoiu îl prinse în sfârşit şi-l aduse iar la masă. Vorba aceea, pe nepusă-masă, pentru că coana Polixeni se supără chiar de-a binelea de această invitaţie neaşteptată.

— Mai întâi nu m-am preparat cu nimic… protestă ea, însă domnul Băiatu' va fi aşa de bun să ne scuze…

— Facem noi, facem noi… împăcă lucrurile domnul Nisipoiu.

Într-adevăr, de masă era uşor de făcut ceva pentru un invitat mai mult, căci coana Polixeni dăduse oricând dovadă că are provizii destule la cămară. Însă ceea ce n-o potrivea pe ea îndeosebi – şi asta se vedea din mişcarea necontenită şi involuntară pe care o făcea cu mâna spre

gât, parcă să-l acopere, şi din nervozitatea cu care căuta la oglindă, de unde numaidecât ce-şi întâlnea imaginea, întorcea ochii amărâtă şi întunecată – era de bună seamă faptul că, nefiind anunţată din vreme, n-avusese şi n-avea timp suficient să se arate aşa cum trebuia să se prezinte în faţa unui oaspe ca frumosul Mihnea.

Ea se refugie într-o odaie alăturată, unde îşi potrivi pieptănătura în grabă şi-şi smălţui cu pudră obrajii asudaţi, apoi veni surâzătoare şi mai bine dispusă, că pricina cea mai grea şi poate esenţială a întregului acest necaz fusese în parte înlăturată.

Pe urmă pregăti o grămadă de bunătăţi, din nimicuri, cu pricepere de gospodină, de parcă de cine ştie câtă vreme fusese orânduit să aibă loc astă-seară această masă.

Mihnea Băiatu' mânca fără pofta aceea a lui, cu atât mai grozavă, cu cât ştia că va păcăli mai zdravăn pe chelnerul ce-l servea. De astă dată simţea, precum se aşteptase chiar de la început, o uşoară melancolie împânzindu-i sufletul şi buna lui dispoziţie, obişnuită. Domnul Nisipoiu ăsta întrecea orice măsură; prea era din cale-afară de nevinovat, ca tânărul său amic să aibă şi de data asta mulţumirea că răsplăteşte un bine cu o măgărie. De aceea, Mihnea Băiatu' curmă în cele din urmă asaltul de priviri languroase ale doamnei Nisipoiu şi hotărî să se dedice numai domnului, printr-o amplă dizertaţie asupra necesităţii categorice a Dreptului roman în învăţământul superior.

Însă pe domnul Nisipoiu, în momentul ăsta, nu-l interesau câtuşi de puţin chestiunile pedagogice, chiar dacă erau în legătură cu Dreptul. În astă-seară domnul Nisipoiu era predispus la sentimentalism.

Drept care coborî în pivniţă, ca să scoată, dintr-un loc anume, nişte sticle anume, ascunse de dânsul mai demult. Pe urmă, rugă pe Băiatu' ca să-şi aducă mandolina, cu care îşi aminti că-l văzuse în grădiniţă, când s-au întâlnit întâia oară.

— Nu te scuza, o luă înainte Nisipoiu. Ştiu că ocupaţiile te împiedică s-o dăscăleşti ca un artist

adevărat… altfel i-ai mai fi zis aşa, câteodată… Dar barem să auzim şi noi trerpurat de strună…

Băiatu' surâse şiret. Şi până să se întoarcă Nisipoiu din pivniţă, el avu timp să-şi aducă şi să-şi acordeze băşica de lemn bâzâitoare. Îl primi cu un marş triumfal, care surprinse şi încântă atât de mult pe domnul grefier, cu această nouă revelaţie, încât îl făcu să ridice una din sticle în sus, ca securea lui Mihai Viteazu, şi să străbată de mai multe ori bucătăria dintr-un perete într-altul, în pas de defilare.

Se lăsa cu ziafet mare.

Coardele mandolinei bătură adânc în noapte. De mai multe ori domnul Nisipoiu trebui să coboare scările beciului şi să aducă, odată cu proviziile noi, miros umed de nisip şi mucigai. Iar în toate răstimpurile de lipsă ale dumisale, Mihnea Băiatu' trebui să-şi plece gâtul pe gâtul şi pe pântecele mandolinei, de parcă s-ar fi amuzat să-i simtă mai de aproape rezonanţa interioară, numai ca să evite arşiţa tropicală cu care-l stropeau privirile lacome ale coanei Polixeni.

Într-un rând domnul Nisipoiu îşi aduse aminte de cântecul vechi al primilor lui fiori de dragoste, când începuse să dea târcoale casei coanei Polixeni.

Frunzuliţă foi de fag…

Mândro, te-am cătat cu drag…

Toată vara prin zăvoi

Doar om da ochi amândoi…

Se înălţară atunci în noapte, odată cu sunetele mandolinei, trei voci diferite, îngroşate şi piţigăiate, aducând într-un glas, din apusuri depărtate, amintirea trecutului defunct, aducând înaintea a trei perechi de ochi luminaţi, fragede, ca în zilele însorite de demult, două tinereţi şi o copilărie…

Berze vin, berze se duc

Eu de doru-ţi mă usuc.

Mihnea Băiatu' văzu cu suflet larg deschis, cât bolta cea mare de afară, cum ochii lăcrămoşi ai domnului Nisipoiu căutară la ochii lăcrămoşi ai doamnei Nisipoiu. Şi

el, Mihnea Băiatu', ridică atunci pahar plin pentru viaţa de familie, pentru căminele cinstite, unde cei izbiţi de valurile grele ale vieţii fără rost găsesc un loc de popas, o adiere de bunătate şi un îndemn de „rămânere", de „aşezare". (Plăcerea cea mare a lui Băiatu' era să pozeze în romantic, bătut de crunte valuri, şi pè-câre îl urmăreşte pretutindeni blestemul de a nu se mai putea fixa. Dar acum un tihnit accent de sinceritate învăluia cuvintele sale.)

Astfel zise şi se aşeză.

Iar drept răspuns, amândouă mâinile domnului Nisipoiu îi apucară mâna, pe deasupra mesei, şi amândouă picioarele doamnei Nisipoiu îi apucară strâns piciorul, pe dedesubt.

Hotărârea cea aprigă a lui Băiatu' de a da o cumplită iarnă prin toate cursurile celor trei ani de Drept, pe care, după prima zi rodnică în rezultate, o amână pentru cea dintâi luni care avea să vie, şi de aci la zi întâi cel nou, care se apropia, nu dură, după acest termen fatal, decât vreo două-trei zile. Ceea ce, evident, tot era un progres faţă de celelalte ale sale vitejii asemănătoare din trecut.

Chiar de îndată ce trecu de capitolul robiei şi dădu de forme juridice mai puţin emoţionante şi mai bogate în detalii, în excepţii şi în teorii istorico-juridice care se băteau cap în cap, oricare păreau să n-aibă niciun punct de legătură între ele, ceea ce e şi mai îngrozitor pentru o minte trăită în libertate şi hrănită cu idei proprii, oricât de îndrăzneţe, Băiatu' începu să se simtă iarăşi plictisit şi surmenat. Când abordă capitolul tutelei, starea lui sufletească se coborî până la zero absolut.

Închise cartea, o. aruncă şi, întins pe pat, închise ochii pentru a-şi revizui astfel puterile şi dispoziţia sufletească. Şi constată că acestea au ieşit amarnic zdrobite de stânca dură şi neclintită a acestui idiot, stupid, caraghios şi inutil studiu care se numeşte Dreptul roman, cel cu care făcea furori în faţa domnului Nisipoiu.

Şi începu să se îmbrace zorit, deşi era de dimineaţă. Tot timpul cât îi ţinu facerea toaletei, se ironiză cu cruzime:

„I-auzi, cauţi pe Vivian în *Legis Actio per manus injectionem*. Rahat... Astea-s cuvinte să sperii pe-un Nisipoiu, imbecilul…”

Regretele veniră şi ele la rându-le – căci mai avea o pungă pusă bine şi cu de acestea – şi sub covârşitoarea lor năvală, Băiatu’ trebui să se trântească în pat, pe jumătate îmbrăcat, cu cămaşa de noapte deasupra pantalonilor, cu periuţa de gură în mână şi cu spuma de pastă uscată pe dinţi şi pe buze.

Cine dracu’ m-a pus să urmez porcăria asta de Drept?… când toată lumea mă felicită de talentul meu dramatic. Când toţi mă îndemnau spre Conservator…

Pe urmă, în aceeaşi poziţie, Băiatu’ reîntocmi, până spre prânz, viaţa care ar fi dus-o urmând doar Conservatorul…

E, ar fi făcut pe figurantul, ici, colo, până se învârtea de intrat la Teatrul Naţional. Doar n-avea el pe-atunci protecţia lui Belcot? Sigur, în acest timp, domnul Ştefan Băiatu’, bogatul negustor de vinuri, nici n-ar fi vrut să audă de el.

Şi cu toate astea, iată, şi-l amintea pe domnul Ştefan, contemplându-l uneori, după ce la spectacolul de liceeni, din orăşelul natal, Mihnea repurtase succesele cele mai grozave:

— De, băiete, ce să-ţi spun, mi-a plăcut… ai jucat frumos… hm… ai avea tu niţel talént… Iar după o pauză de gândire profundă, în care timp îşi scărpina bărbuţa neagră-surie, pe obrazul slab, îl vedea dând din cap, convins: Şi ai, mă, nu glumă… Mă gândesc cum au jucat ceilalţi şi-mi zic: Ba ai băiete cu caru…

Părea nespus de măgulit în amorul propriu părintesc. Iar Mihnea dădea plictisit din umeri. Ştia el lucrurile astea, nu mai era nevoie să i le spună domnul Ştefan. Şi fără să răspttndă, chipurile strâmba din nas, privind într-alt cotlon al odăii, ca şi când ar fi aşteptat să se schimbe subiectul ăsta de vorbă, care era doar de la sine înţeles. Începea să-l… ameţească.

Dar atunci intervenea coana Ecaterina, voinică şi

grasă, încercând să domine cu cuvântul ei cristalin şi autoritar pe soţul plăpând la trup şi cu idei atât de ruginite:

— Atunci de ce nu-l laşi să facă Conservatorul? Coana Ecaterina era femeie care nu se lăsa învinsă de prejudecăţi. Ea demult băgase de seamă zvâcnetul cel nou al pulsului lumii… Adică, vrei să-mi spui dumneata, demonstra ea încăpăţânatului ei soţ, că un Nottara bunăoară *câştigă mai* puţin ca oricare din clănţăii de la judecătoria noastră, cu licenţa în buzunar… Şi pe urmă vaza… De-un Nottar*a ştie* toată lumea…

Dar pe domnul Ştefan era greu să-l scoţi din ale lui. De bună seamă, nici dânsul nu s-a îndoit propriu-zis vreodată de talentul fiului său, ba iaca, se încredinţa tot mai adânc de el cu orice nou spectacol dat în vacanţe de băieţii întorşi de la şcoli. Însă dumnealui voia cu orice chip să-şi vadă băiatul avocat.

— Un avocat ce e, decât un actor? răspundea dumnealui invariabil coanei Ecaterina… N-are decât să-şi dezvolte talentul la bară… şi-aşa, cum îl văd, îi prevăd mare viitor… Iar banii se-nghesuie zdravăn în buzunar… Şi cât priveşte renumele (căci renumele şi la unul şi la altul venea în rândul al doilea) … cât priveşte renumele, să mă ierţi dumneata, dar n-oi fi vrând să zici că un Take Ionescu se bucu*ră d*e *mai pu*ţin renume şi are un nume mai puţin onorabil decât Nottara al dumitale… Ce, parcă-i zic eu să vie să facă avocatură în târgul ăsta păcătos?…

Discuţia urma astfel între cei doi soţi până târziu în noapte, iar Mihnea nu contribuia la ea decât cu semnele de plictiseală şi nerăbdare pe care le făcea îndeajuns de vădit, fără a se grăbi totuşi s-o curme cu energie. Din când în când, strâmbând din nas răzgâiat, mai lăsa să-i scape câte-un: „Ia mai lăsaţi-mă în pace, că mi-e somn”, dar cu vocea pe jumătate şi cu urechea lacomă, ciulită pe sub plapomă.

Numai când conversaţia înceta de la sine şi domnul Ştefan începea să moţăie, în vreme ce coana Ecaterina lua cărţile de dat de pe măsuţă, să treacă în odaie la dumneaei, numai atunci răsărea şi Mihnea din patul lui:

— Dar n-aţi mai sfârşit, frate odată?… Lasă, nu vă îngrijiţi de mine… Am să fac şi pe unul şi pe celălalt… Parcă dacă urmezi Dreptul nu poţi să faci şi Conservatorul?… Parcă fruntea mea e atât de îngustă încât să nu încapă sub ea şi două ştiinţe dintr-odată…

La aceste vorbe, tată şi mamă schimbau între ei priviri de încuviinţare şi admiraţie. Şi toată lumea pleca mulţumită să se culce.

După ce-a terminat liceul, Băiatu’ s-a înscris, precum s-a legătuit, şi la Drept şi la Conservator. Le-a urmat cu asiduitate pe amândouă primul trimestru, pe urmă cursurile de la Drept au fost uitate. Pe Băiatu’ îl preocupa mult vâna dramatică. Se ducea foarte ades la teatru şi se amesteca, până chiar şi neîntrebat, în discuţiile privitoare la jocul artiştilor. Îşi da totdeauna părerea în competent şi nu arare ochii începeau să-i strălucească de dârze intenţii eroice şi belicoase când părerile nu i se împărtăşeau.

Dar la examenul de fine de an a constatat că nu pregătise nicio bucată ca lumea. Ori el ţinea cu orice preţ să-şi epateze profesorul, care-i făcuse oarecare greutăţi toamna trecută, la examenul de admitere. Fuseseră nevoie chiar de unele intervenţii în faţa cărora examinatorul, artist cu renume la Teatru Naţional (pentru doamna şi domnul Băiatu’ un invidios, desigur; pentru Mihnea, un înapoiat, neînţelegător al artei „moderne”), trebuise să se plece. Dar se răzbunase şi el, amintindu-i-o lui Băiatu’ în fiecare oră, cu vocea lui de bas, care împrumuta atâta naturaleţe rolurilor pe care le interpreta la teatru:

— He, he, băiete, aicea nu merge pe politică, aicea merge pe talentul sacru…

O să-i arate el, Băiatu’, ce înseamnă acela talent sacru.

Dar la toate temele, domnul profesor rămâne nemulţumit…

— E şi chestie de interpretare, domnule profesor…

— Ce interpretare, domnule, dumneata să interpretezi cum spun eu…

Băiatu’ îl privea cu un aer de nobleţe, pălmuită, de

persecutat, de neînţeles, dar ţinând capul cu semeţie rezistentă şi subversivă; îl rotea compătimitor peste capetele celelalte care se târau în voia tuturor capriciilor arierate ale domnului profesor, dovedind astfel o lipsă completă „de personalitate.

He, de câte ori nu încercase şi el să asculte, să se lase în voia micilor erezii dramatice ale domnului profesor!

— Fă-i, măi, pe gustul lui, îl îmbărbătase domnul Ştefan. Până te vezi scăpat…

De acord era şi Mihnea Băiatu'. În schimb, *personalitatea* lui, *„acel ceva, tată, ascuns în* sufinu ceda, nu se lăsa învins, chiar împotriva concesiei pe care Băiatu' ar fi fost dispus s-o facă domnului profesor.

— Şi ăst, tată, ăst ceva de care-ţi spui, se cheamă focul sacru, de care tot îmi cântă dumnealui… Focul sacru care a făcut pe atâţia să rămâie încăpăţânaţi în credinţa lor, chiar cu riscul de a fi arşi pe rug…

— Bine, bine, spunea domnul Ştefan, ca un biet negustor ce se găsea… Dar vezi că acum nu mai merge… Că ăla nu te arde pe rug… te arde la examen… Măi… fă-i pe voie…

Mihnea Băiatu' întorcea capul de la un tată atât de neînţelegător spre doamna Băiatu', care oricând sta gata să-i ia apărarea…

Când anul trecu, domnul Ştefan începu din nou cu vocea lui uscată şi monotonă:

— Bine, Mihneo, cu Conservatorul înţeleg, ai dreptate, personalitatea, focul ăla… Dar cu Dreptul?…

— Ah… Dreptul, făcu Mihnea cu cel mai adânc dispreţ. Dreptul ăsta dacă n-ar fi…

Însă domnul Ştefan nu căpătase în răstimp niciun motiv de desconsiderare pentru această ştiinţă. Ba, dimpotrivă, stima lui pentru ea crescuse, în urma unor noi şi repetate reflexii. Aşa că în anii ce urmară, Mihnea fu nevoit să povestească, în scrisori patetice, emoţiile prin care trecuse la examenul ce „tocmai dase" şi de al cărui rezultat „e mai mult ca sigur" – cultivând în acelaşi timp amiciţia reporterilor celor tineri de la gazetele, ca atunci

când publică numele reuşiţilor la examenul respectiv, să-l treacă şi pe dânsul la locul cuvenit în alfabet.

Astfel pentru primii doi ani domnul Ştefan luă cunoştinţă chiar din ziare că fiul său avea cel puţin „examenele de bază” şi că „a scăpat de Roman”, aşa încât „e ca şi licenţiat”.

Noroc că abia acum gazetele găsiră să se dezbare de vechiul obicei de a înşira după fiecare sesiune numele studenţilor care izbuteau să treacă primele examene; de-acum nu le mai interesară decât listele de licenţiaţi. Ceea ce pentru unul ca Băiatu’, „gata cu examenele de bază”, n-ar mai fi avut nicio însemnătate dacă, odată cu această reformă, redacţiile n-ar fi adoptat şi stupida măsură de a nu publica decât liste autorizate de secretariatele facultăţilor, cu sigilii în regulă şi alcătuite cu toată atenţia, astfel ca să nu mai existe putinţă de strecurare.

În faţa acestei împrejurări, reporterii cei tineri pe care Mihnea îi trata cu deosebită condescendenţă, stropită de cele mai multe ori cu halbe spumoase de bere, îşi declinară acum orice putere asupra secretarilor de redacţie. Aşa că nefericitul student trebui să constate cu mâhnire că în ziua de astăzi cu presa nu mai e de făcut nimic. Lacomă şi venală, aşa, deodată, ea nu se mai lăsa sedusă cu un pahar, două, de bere. Mijloacele lui nu-i permiteau s-o satisfacă pe aceeaşi scară întinsă, pe care auzise că se pun acum la cale lucrături şi şuruburi, în misterul cabinetelor tapetate cu bumbac şi despărţite cu triple uşi de restul muritorilor, cum îşi închipuia el că trebuie să fie acele inaccesibile secretariate de redacţie.

Era deci ameninţat să rămână în ochii domnului Ştefan fără licenţă; de aceea şi el declarase război de unul singur unei astfel de prese vândute şi imorale, făcând-o cum îi venea la gură ori de câte ori se ivea prilejul.

Cu toate astea, tot presa săraca avea să-l scoată întâmplător din încurcătură, acum când domnul Ştefan începuse să-şi cam piardă răbdarea.

— Bine, Mihule, ziceai că doar să te vezi scăpat de Roman, că *al treilea* e un joc… Şi când colo, de doi ani… nu

mai mişti deloc…

Dar Mihnea mişca plictisit din mâini şi din buze:

— Lasă, dom'le… am eu şi alte planuri… n-am stat de licenţa dumitale… *Ei uite,* am s-o dau şi p-asta… să mă scap şi de fleacul ăsta…

De toate ar fi putut să-l bănuiască domnul Ştefan pe Mihnea, dar numai de nesinceritate nu. Uite, când nu face treaba, recunoaşte singur. Când vrea s-o facă însă, nu glumea, jurnalele de demult stau mărturie. De aceea dumnealui găsea mai nimerit să-l ia cu binişorul.

— O dai acum, în toamnă, Mihule?…

— Nu, răspunse categoric Mihu… Credeam că ne-am înţeles asupra acestui punct.

— Dă-o, Mihule… ia-ţi inima în dinţi odată…

— Nu, pentru că n-am preparat-o complet… Eu nu pot să mă prezint la examen cu cărţile necitite…

Ce să mai zică domnul Ştefan în faţa acestei sinceităţi…

— Atunci când o dai, Mihule?

— În februarie! Nu ţi-am mai spus?

— O dai în februarie?

— Ai cuvântul meu…

Şi Mihnea, serios şi grav, cu faţa întoarsă în direcţia contrară, întindea dintr-o parte mâna tatălui său, aşa cum văzuse la Cameră că fac miniştrii când coboară în pauze de pe banca lor printre deputaţi.

Într-adevăr, Mihnea era doctorand numai pentru familia ITisipoiu şi pentru toate familiile gazdelor sale. Pentru domnul Ştefan Băiatu', Mihu nu era decât student în preajma licenţii.

— N-am nevoie să te păcălesc, tată. Eu nu vreau să-ţi toc banii la Bucureşti prin fraudă.

Dar pentru ca să nu-l ducă ispita într-acolo, domnul Ştefan îi adusese aminte toată vara de făgăduială. Mihnea întorcea totdeauna capul plictisit şi nu mai zicea nimic. La el doar vorba era vorbă.

Numai când fu gata să plece spre Bucureşti, la începutul toamnei, Mihnea fu nevoit să părăsească puţin

mutismul lui fudul şi elocvent.

Căci cu hârtiile albastre în mâna tremurătoare, domnul Ştefan îl fixa prin ochelarii încălecaţi pe vârful nasului.

— Va să zică Mihule, în fevruarie.

— Domnule, grăi Mihu solemn… Eu când dau, nu numai că dau, dar şi iau… Aşa mi-era uşor să mă prezint la examene… dar eu nu mă prezint, până nu sunt sigur. Şi, după o pauză semnificativă, adăugase: Aşa se dau loviturile… Câ*nd eşti si*gur de succes, nu cu mâinile pe jumătate goale…

— Ai dreptate, Mihule, îl aprobase domnul Ştefan… Licenţa e şi ea ceva mai grea… Ţi-a trebuit şi ţie niţel studiu mai mult…

După ce s-a văzut cu banii în buzunar, Mihu a rânjit:

— Ei, nu-i aşa, domnule! N-am dat-o pentru simplul motiv că n-am preparat-o… Dacă o preparam o luam, să ştii dumneata… Eu nu sunt tâmpit să prepar un examen doi ani… Mai ales pe al treile*a, care n-are* Roman.

Domnul Ştefan îl privea uimit pe deasupra ochelarilor, cu gura căscată, neînţelegător:

— Cum Mihule, va să zică mărturiseşti că n-ai învăţat nimic ăşti doi ani…

— Da, mărturisesc că am avut altceva mai important… ţi-am mai spus.

— Cum, mi-ai mai spus?… Păi nici la Conservator n-ai dat…

— Lasă Conservatorul… Să mă văd cu licenţa şi pe urmă îi iau eu în piept şi pe domnii ăia… Însă ţi-am spus… am făcut şi alte studii, pentru cultura mea generală… Asta nu contează la dumneata? Pentru că la drept vorbind, tată, dumneata ştii bine că Dreptul nu-l urmez decât ca să-ţi fac dumitale plăcere.

— Cum Mihule, să-mi faci mie plăcere…

— Cum? Adică te dai în lături?… Din cauza dumitale îl urmez… Că avocaţii în sus, că Take Ionescu în jos… Eu, dacă aş fi fost lăsat de capul meu, să ascult de chemarea sufletului meu, de focul meu sacru, dacă părintele, acest

tiran al voinţei copilăreşti, n-ar exista, vreau să zic, nu s-ar amesteca… şi-ar lăsa copilul liber, să-şi urmeze singur cariera… ca-n Suedia şi-n Norvegia… da, da… şi-n Franţa, şi-n Germania şi-n Spania şi-n toate ţările din lume civilizate… da, da… atunci copilul s-ar duce după îndemnul sufletului şi al chemărei sale… De ce vrei dumneata, domnule, să mă faci avocat cu orice preţ, când eu poate n-am chemarea pentru aşa ceva? De ce?… Iaca, dacă nu te amestecai dumneata, eu n-aş fi urmat Dreptul… Eu aş fi urmat Literele care sunt cu mult mai aproape de sufletul meu, mai potrivite cu aptitudinile mele… De-atunci eram doctor, nu licenţiat…

— Cum, Mihule! izbucni domnul Ştefan indignat. Până acum îmi dai zor cu Conservatorul… că Dreptul te stânjeneşte la Conservator, că nu ştiu ce… Acum de unde îmi mai scoseşi şi Literele?…

— Literele, domnule, Literele şi Conservatorul, nici că se poate o apropiere mai ideală, mai potrivită… Literele… Artele, istoria, literatura… Ce m-ai dat pe mine la Drept, domnule? făcea Mihu, deschizându-şi larg braţele în semn de inepuizabilă nedomiare… Dreptul îmi trebuia mie? Dar, în sfârşit, mi-am zis… Să-l fac… Am făgăduit, îl fac… La mine vorba e vorbă…

Însă te rog să mă laşi în apele mele… Mai aveam un examen… Nu l-am dat… Am avut gust să mai răsuflu şi eu… Să mai citesc şi eu altele, să mai audiez şi alte cursuri… Acum m-am odihnit. În fevruarie îl dau… o dau… licenţa… şi ţi-o aduc peşcheş… Am zis, o fac… Dar atât şi nimic altceva… Te rog ca un fiu iubitor ce-ţi sunt să nu mă mai baţi la cap…

Domnul Ştefan respiră uşurat. Va să zică tot o dă… El zâmbi deci liniştit, apoi se înduioşe:

— Bine, Mihule, nu zic nimic. Aşteptăm ca mulţumirile să ne vie de la tine, fără să te mai îndemnăm… Că uite şi noi pentru tine muncim…

— Mihule, Mihule, se amestecă şi coana Caterina, care până acum tăcuse şi îşi privise, nu uimită ca domnul Ştefan, dar plină de admiraţie, odrasla –, Mihule nu trebuie

să te superi, poate că ai dreptate, poate că şi Literele se potriveau cu temperamentul tău pasionat şi cu imaginaţia ta… Dar mă uitam acum, când discutai cu tat-tău. Nu ţi-e ruşine să-ţi fie? E, cum zici tu, mă, că nu eşti făcut pentru Drept? Îţi turuia gura, mă… şi-o întorceai şi-o aduceai… Parcă te vedeam într-o togă cu mânecile largi şi făcând cu pumnul la procuror: D-lor, art. cutare spune aşa şi aşa… şi aşa… Mihule!

Mihu îşi stâlci, dintr-o mişcare bruscă a capului, expresia de mulţumire care-i mijise pe buze…

— E, şi *ce te făceai* cu Literele tele, Mihule? întrebă iar, aşa într-o doară, domnul Ştefan…

— Cum ce mă făceam? Profesor de… de… şi chiar de…

— Profesor… profesor… Lasă-mă cu profesorii dumitale, domnule… Eu o ţin la a mea: Cine e însemnat în ţara asta, domnule? Avocaţii… Asta e… Numai de ei vorbeşte toată lumea… Să mă slăbeşti cu profesoraşii dumitale cu pingelele rupte şi cu bonurile neachitate la mine la casă.

Mihnea însă îl fulgeră cu o singură privire, făcându-l să-i încremenească cuvântul pe buze. Şi când tăcere se făcu, el aruncă deodată lovitura de graţie…

— Hm… lor ga… e avocat, hai?… De el nu se-aude în ţara asta?

Şi porni lăsând iarăşi pe domnul Ştefan cu gura căscată…

Numai coana Ecaterina nu-şi pierdu cumpătul. Ea dădu din cap, admirativă, spre domnul Ştefan…

— Greu, greu să-i stai împotrivă la discuţii, declară dumneaei…»

— Şi mai zice că nu i-am nimerit talentul, făcu domnul Ştefan, reprimindu-şi fericirea şi ocolind grăbit printre mobile să-şi caute pălăria, pentru că întârziase mult de la pivniţă.

În toamna aceasta, Mihnea Băiatu’ plecase la Bucureşti cu îngrijorarea în suflet. Cuvântul era cuvânt şi trebuia să fie împlinit, ca domnul Ştefan, în februarie

viitor, să nu taie dintr-odată frumuşica rentă lunară ce-i trimitea atât de regulat şi pe care Băiatu' ştia s-o cheltuiască aproape în întregime pe lucruri plăcute, scutind-o de cele mai multe ori de impozitul plicticos al chiriei şi uneori chiar de al mesei…

Grija lui Mihnea nu era desigur ca, acum toamna, să dea examenul al doilea, pentru ca la februarie să fie gata de examenul al treilea, deci gata de licenţă. Mihnea Băiatu' nu putea să se prezinte în toamna aceasta la examenul", din sfântul motiv că până acum nu trecuse nici examenul I. Iar cât despre examenul I, nu putea de asemenea fi vorba, pentru că mai întâi nu ştia aproape nimic (sau cu excepţia firimiturilor culese cam de prin toţi anii, cu care putea să întreţină din când în când pe domnul Nisipoiu, cu desăvârşire nimic) şi-n rândul al doilea, pentru că şi dacă l-ar fi dat şi l-ar fi trecut pe deasupra, mai era la mijloc examenul al II-lea, aşa că în februarie tot n-ar fi putut lua licenţa, singura pe care, pentru tatăl său, mai rămase s-o mai ia şi pe care o aştepta cu atât nesaţ domnul Ştefan.

De altminteri nici Mihnea Băiatu' nu credea în imposibil sau în supranatural. Aşa că îngrijorarea lui se îndrepta pe-un tărâm cu totul şi cu totul altul decât s-ar fi putut crede…

Îngrijorarea lui se îndrepta asupra unei persoane, unui tânăr, unui student, un băiat cu adevărat eminent şi care luase primele două examene cu elogii.

Iar interesul pe care Mihnea Băiatu' îl purta acestui june eminept îşi avea obârşia în faptul, nu tocmai prea neobişnuit, că acela purta acelaşi nume ca şi dânsul. Propriu-zis un nume foarte asemănător. Îl chema Băiatu' Mihail, însă pe liste şi în cataloage, Mihnea Băiatu' observase că era trecut, ca şi dânsul, de multe ori, *Băiatu' Mih*?

Constatarea o făcuse întâmplător acum un an de zile, când, fără să-şi dea seama de ce, paşii îl duseseră spre Universitate; văzuse fierbere mare la intrarea din faţa statuei lui Mihai Viteazu şi intrase şi el în sala blocurilor

arheologice de piatră, unde se afişează rezultatele examenelor de la Drept.

Pe stradă se lăsase una din acele călduri bucureştene – era prin iunie – care fac asfaltul mobil sub picior, şi el îşi aminti involuntar şi cu plăcere de răcoarea cea mare a sălei cu pietre funerare, cu fragmente de statui şi de blocuri încărcate cu inscripţii antice şi basoreliefuri.

Intră. După câte putu descoperi din glumele şi râsetele grupului numeros de studenţi dinăuntru, tocmai se aşteptau rezultatele anului I. Ale anului al doilea chiar fuseseră afişate cu puţin înainte.

Băiatu' privi îmboldit de mustrare la aceşti băieţi atât de tineri faţă de dânsul. Ei tot aşteptau ceva, aveau o speranţă, pe când el... Şi regretă cu sinceritate, că de-atâta amar de vreme nu s-a mai înscris la examene. Poate cădea, dar poate reuşea. Totul depindea de noroc. O strigau în gura mare aceşti gălăgioşi cari-şi povesteau toţi deodată emoţiile încercate de curând:

— Da să mă vezi pe mine la *Roman* – strigă cu glas piţigăiat unul cu capul cât un pumn, sub o pălărie tare. Pe-al dinaintea mea l-a întrebat despre *transmissiones*... Mă credeţi, mă-băieţi, că nici acum nu ştiu ce-o mai fi cu tran*smissiones* ălea... Mi se pare că e pe la Bunuri...

Un hohot de râs general izbucni drept răspuns

— Habar n-ai, mă...

— Se face, dă-l dracului...

— E la *Succesiuni*, puiule...

Băiatu' zâmbi ca un nedreptăţit. N-avea ideea ce puteau fi acele *transmissiones*, dar cel puţin ştie cu precizie că se vorbea de ele în cursul de *Succesiuni*. Parcă şi vede, la mijlocul fasciculei trase la şapirograf: *Transmissiones*...

— Şi, mă, culmea, continuă studentul cu capul cât un pumn, ăla dinaintea mea, chinez, fraţilor, tot ca mine... Ce să vă mai spun, eram fiert... îmi şi făcusem testamentul... Când colo, ce să vezi că mă întreabă?... Ce este mancipatio... Or ast*a era spec*ialitatea mea... Ei bine, fraţilor, i-am turuit ca apa... Şi nimic nu mai m-a întrebat

altceva…

— Ţi-a dat albă, dădu convins din cap un coleg care fusese martor ocular…

Râsetele şi veselia nu răsunau deloc ciudat deasupra acestor pietre care fuseseră martore la atâtea veselii şi mai cu seamă la atâtea dureri defuncte. Mihnea Băiatu’ se refugiase în mijlocul lor de crunta ironie a norocului, contemplându-le elegiac şi cutezător. Gândul lui, pentru a se scutura de obsesia acestui cap cât pumnul, care fusese întrebat tocmai de *mancipatio* – „specialitatea lui” – se dusese acum, tocmai în ziua aceea, când dalta artistului le-a înfrăţit cu soarta omului, dându-le ultima cioplitură. O fi fost poate tot o zi caldă ca aceasta, cu acelaşi soare de iunie vărsând flăcări şi melancolie…

Dar de atunci câte alte zile nu le-a atins uşor cu aripa lor luminoasă sau întunecată în drumul fără popas al timpului! Băiatu’ îşi aminti chiar şi de-un vers horaţian, învăţat prin liceu, care predispunea la aceleaşi reflecţii: începea cu!

şi continua cu un nume de om la vocativ… Cum dracului îi zicea omului ăluia, frate dragă?…

Eheu! şopti el de mai multe ori înclinând a jale din cap; o dispoziţie melancolică păru că-i umple atunci sufletul şi Băiatu’ înţelese acum limpede că nu nevoia de răcoare îl adusese aicea, ci tocmai presentimentul acestei dulci tristeţi, care se degaja din bătrânele pietroaie spre a-l mustra cu blândeţe pentru nepăsarea lui faţă de galopul fără frâu al timpului.

Şi pentru a-şi da parcă mai bine seama până la ce adâncimi poate ajunge acest galop, care pe el îl lăsase în urmă mai mult de o decenie, Mihnea plasă cu imaginaţia lui suplă toţi aceşti bolovani într-aceeaşi cetate daco-romană, pe care şi-o închipui mică, asemeni oraşului său natal, răspândindu-i prin for, pe uliţi, prin case şi la cimitir. Îi închipui apoi pe vremea năvălirilor, într-o ceţoasă zi de toamnă, pe urmă îi zări sparţi şi îngropaţi pe jumătate, pe vremea voievodatelor.

Dar predispus acum la reverie exclusiv antică,

gândurile îl duseră iarăşi înapoi în vremurile lui Traian. Băiatu' revedea aceste vremi în felul său desigur. Dându-şi pălăria de pai gros pe ceafă, el îşi reconstitui în minte o uliţă sarmisegetuzană, cu un *miles gloriosus* dezarmat, luând-o agale printre garduri, la lumina pală a lunii, pentru ca la un loc anume să fluiere cu înţeles. Numaidecât apoi, o autohtonă zglobie, cu ochi de drac şi picioarele goale, apare la ostreţe. Şi eterna conversaţie, printre gard începe… iar femeia tuturor secolilor, fascinată de luciul bumbilor de bronz, întinde mâna cochet spre podoaba ostăşească.

„Mă, frumoasă a fost viaţa în toate timpurile!" cugetă el, de astă dată agasat de zgomotul irespectuos, faţă de nişte relicve atât de preţioase, pe care-l făceau studenţii. Dar pentru că tot viaţa era ceea ce-i destăinuiau pietrele moarte, el se afundă şi mai adânc printre cărăruile dintre blocuri, observând cu atenţie desemnurile (la inscripţii nu se mai uita, fiindcă era inutil) şi oftând iarăşi: „Eheu… eheu… cum dracului îl chema pe ăla…", şi pentru că „ăla" nu binevoia să-i apară deloc în minte, substitui versului antic, o cugetare proprie: „Viaţa trece, pietrele rămân…"

Acum, de după enormele pietroaie dispuse simetric, el privi ca printre crucile unui cimitir tinereţea zglobie şi nepăsătoare „de astăzi", al cărei huiet venea acum atenuat şi parcă de o falsă rezonanţă. I se părea că priveşte din depărtarea a două mii de ani şi se cutremură în faţa acestei perspective, a cărei ameţeală de prăpastie o cunoaşte şi o caută, cu pasiune îndărătnică de alpinist, doar savantul solitar.

„Mă, frumoasă e şi ştiinţa!" rosti Băiatu' convertit deplin la studiu şi oferind, solemn şi cu largheţea lui obişnuită, pe altarul acestei religii, care e atât de severă în alegerea adepţilor, odată cu dispreţul cuvenit acestor zgomotoşi fii ai norocului, câte şase ore pe zi de studiu drastic şi în special de studiu antic. Istorie veche înainte de Drept roman pentru ca acesta să-i pară pe urmă floare la ureche. Va începe chiar de mâine lecturile istorice ale lui Paul Guiraud, pe care le păstrează virgine din liceu: apoi,

odată edificat asupra vieţii vechi, va ataca direct pe Momsen – şi, paralel, cursul lui Longinescu, care nu i se va mai părea de-acuma imposibil. Îşi propuse chiar să reînceapă toţi autorii latini din liceu şi chiar să-şi cumpere – ceea ce ar fi fost maximum de sacrificiu pentru acest novice convertit, care de când avea banii de studiu pe mână, nu mai ştia ce e aceea curs ori volum propriu – o carte cu exerciţii elementare de elenă.

Praf îl va face pe Longinescu, când, la orice întrebare a acestuia, răspunsul va fi o formulă latină:

„Eheu, eheu… eheu… fugaces… a*ha, aha*… Postume… Postume… ăs*ta e, m*ă, fir-ar al dracului Eheu, fugaces, Postume! Postume!… anni… anni…

Mai departe nu mai merse… Ştia că e ceva cu anni*… dar* atât. În orice caz: „reconstituirea atât cât o făcuse era într-adevăr un câştig preţios.

Mulţumi pietrei pe care se aşezase şi care, odată cu trezirea memoriei, îi mai lansa prin şezut tot mai vii curenţi de frig în trup. Se ridică să plece, dar îşi simţi picioarele amorţite. Răceala pietrelor îl cotropise bine şi Băiatu’ avu deodată senzaţia mormântului rece şi pustiu. Dar nici acest avertisment de probă nu fu în stare să-l clintească din hotărârea nestrămutată ce luase şi din adorarea zeiţei căreia acum i se juruise definitiv, îşi bătu zdravăn coapsele şi pulpele şi se îndreptă cu pas apăsat spre contemporaneitatea care acum crescuse, şi era din ce în ce mai zgomotoasă şi mai vie, în jurul afişarului, temut şi încă misterios.

Privi cu dispreţuitoare compătimire la feţele acestea tinere, care, sub masca unei exuberanţe factice, ascundeau grija dezastrului şi a prăbuşirel îşi croi drum printre ei, împingându-i uşor cu cotul şi cu superioritatea noii hotărâri şi a versului restabilit: „*Eheu*, *fugaces*, *Postume*, *Postume*… anni*…” şi* se opri dinaintea listelor anului al doilea, căutând locul unde, nu după mult, numele lui va străluci încărcat de bile albe.

Litera B: Băleanu, Băluşescu… mai sus: Badea… Badin… mai jos… Băiatu’ Mih.

Închise ochii uluiţi ca de-o aprindere subită, solară, pentru a-i deschide iarăşi neîncrezători şi a-i reînchide literalmente orbiţi.

Acolo era numele lui.

Băiatu' Mih. *Mih* şi un punct… Poate Mihail sau poate cine ştie cum, poate tocmai Mihnea, şi alături, voi zei şi zeiţe ai întregii antichităţi!… designaţia: elogii.

Atât şi nimic mai mult: elogii!

Asta chiar că era un miracol zeiesc!

Băiatu' Mih! Cine Dumnezeu o mai fi şi tipu' ăsta! Vai, simpatic, dulce băiat! Care va să zică, dacă acum în iunie el ia examenul al doilea, la anul, tot în iunie, va lua pe al treilea. Şi încă în ce condiţii! Aşa că în iunie viitor, ziarele cele mai mari şi mai intransigente cu listele absolvenţilor universitari vor publica în lista licenţiaţilor în Drept pe Băiatu' Mih. cu elogii. Ah, nu… bilele nu se pun la gazetă, altfel ar fi pericol de congestie cerebrală pentru domnul Ştefan… dar în orice caz, la anul, îşi va vedea visul cu ochii: băiatul lui va fi licenţiat!

Mihnea Băiatu' era să strige un ura formidabil, să răsune toată sala asta, cu toate secolile dintr-însa, acumulate pe întinsele-i margini. Şi ca şi când de când lumea n-ar fi simţit fiorul lor adânc şi mustrător, el plecă atât de sigur că viitorul lui s-a rezolvat în sfârşit, şi dus de atâta fericire, că unul din studenţii care-şi aşteptau încă soarta, şi care tocmai îi făcea loc, îl întrebă, arătându-i listele:

— Este?

Drept răspuns, Băiatul întinse şi el degetul într-acolo, rostind clar şi apăsat:

— La litera B. Băiatu' Mih. Toate albe cu elogii.

Şi plecă în tăcerea generală şi respectuoasă ce se lăsase. La pietre nici nu nu se mai uită.

„Băiatule Mih… Cine-oi fi tu, dragule, scumpule… Mâncate-ar tata, de băiat dulce… Unde eşti tu acum, puiule, să te pup cu sete pe amândoi obrajii tăi… dulci şi dolofani…"

În zilele acelea atât de călduroase de iunie

bucureştean, Mihnea Băiatu' alergă de dimineaţă până seara după omonimul său. Cercetă toate cantinele, toate căminurile, îi luă urma şi porni după ea prin mahalalele îndepărtate, dar trebui să-şi întrerupă repede cercetările, care – Doamne păzeşte, puteau să-l ducă pe negândite prin cine ştie ce străzi unde-şi avusese şi el domiciliul vreodată şi unde puteau să-i iasă în cale atâtea dezagreabile surprize.

Dar din tot ce putuse afla, Mihnea stabilise că Băiatu' Mih. era din Brăila, unde probabil şi plecase imediat după examene, că în afară de Drept mai urma şi Literele, şi încă Litere nu glumă; filologia clasică, istoria şi filosofia, că era un student eminent, înfocat luptător naţionalist, niciodată în urmă cu examenele.

Cele mai multe din aceste informaţii, Mihnea le află de la un concetăţean şi coleg al omonimului său, şi văzu că lucrul este cât se poate de serios: dacă un coleg şi încă un concetăţean dă astfel de referinţe, nu mai încape îndoială că la anul, în iunie, Băiatu' Mih., de la Brăila, va fi cu licenţa în buzunar.

— Va să zică, la anul, credeţi că Brăila va număra încă un avocat în plus şi chiar din cei mai eminenţi?… întrebă Băiatu' în culmea fericirei pe convorbitorul său.

Dar convorbitorul, înainte de a răspunde, aruncă lui Mihnea o privire atât de întrebătoai e, încât acesta se grăbi să se despartă, înainte ca privirea să se transforme în întrebare propriu-zisă. Şi pentru a evita orice explicaţii, el se recomandă luându-şi ziua bună:

— Vasilescu, doctorand…

Toamna următoare, Mihnea putea să dea în sfârşit ochi cu salvatorul său, asupra căruia îi atraseră atenţia chemările unui grup gălăgios pe sălile Universităţii. Era un vlăjgan înalt şi slab, cu mişcări de miop, cu oasele atât de ieşite prin pielea obrazului, că parcă dinainte-i privirile luau puteri de raze röntgen, desluşindu-i clar configuraţia hârcei. Un craniu cu ochelari. Mihnea îşi închipui cum trebuie să-i iese coastele prin pielea trunchiului şi se înfricoşă.

— Doamne, de nu s-ar curăţa până la examen.

Băiatu’ Mih. se vede că-şi terminase ce avea de lucru pe la Universitate, pentru că pornise spre ieşire, cu paşii ţepeni, largi şi parcă fără direcţie. Mihnea era oarecum decepţionat. Nicio distincţie în el, nicio eleganţă. Noroc că nu era jerpelit, altfel ar fi fost cu neputinţă de umblat cu el pe stradă. Lasă că şi aşa…

„Hm, se cruci Mihnea Băiatu’, cum dracu’ le-a fost dat tot la tonţi de ăştia să nu se sperie de-atâtea cursuri cât a mai lăsat Dumnezeu. Şi încă de la patru facultăţi!”

Mihnea Băiatu’ îl urmărea de aproape, zăbovind însă, să ajungă în străzi ceva mai dosnice ca să-l acosteze, făurind într-una în minte fraza de introducere, care să pară cât mai puţin insolită ciudatului omonim. Amurgul dospea cu spor, întinzând chenare tot mai compacte în jurul acoperişurilor. Întunecimea crescândă încuraja pe Mihnea; în schimb Băiatu’ celălalt băgase de seamă că e urmărit şi întorsese în două rânduri capul, cu îngrijorare.

Pe urmă iuţise pasul.

Însă Mihnea, ca să nu-l sperie, lăsase pe al lui domol.

La un colţ de stradă, Băiatul Mih. dispăru deodată. Atunci Mihnea se repezi.

Tocmai bine ajunse să-l vadă dispărând după al doilea colţ, nu după ce aruncă în urmă-i, prin roatele uriaşe ale ochelarilor, privirea lui de miop.

Mihnea Băiatu’ se avântă elastic ca o panteră.

Erau acum într-un cartier tăcut şi neumblat… Era tocmai locul dorit.

Mihnea Băiatu’ coti la rându-i colţul al doilea, dar atunci deşirătura osoasă a celuilalt se destinse din umbră şi i se interpuse în cale.

— Mult ai să mai mă urmăreşti, domnule!

— Mi se pare că am onoarea cu domnul Băiatu’ Mih., eminentul student de la Drept, filologie clasică, filosofic şi istorie.

— Da… şi ce pofteşti dumneata?

— Îmi daţi voie, glăsui Mihnea mieros şi monden, scoţându-şi pălăria lui cea tare. Îmi daţi voie: Vasilescu,

doctorand în Drept.

— Da, foarte încântat, răspunse celălalt sec, fără să-i ia mâna, ceea ce făcu pe Băiatu' să se felicite c-a avut inspiraţia să nu-l interpeleze pe străzile mai umblate.

— Numele meu văd că-l ştiţi. Acum vă rog să-mi spuneţi ce doriţi de la mine?

— O! Nimic… drept să vă spun… decât să vă cunosc.

— Cum, domnule, te ţii după mine de două ceasuri ca să-mi spui că ţii numai să mă cunoşti? Poftim, m-am oprit. Ce? lăsă el glasul deodată. Credeai că mi-e frică.

Şi-şi încrucişă în semn de sfidarea braţele pe piept.

— Vai de mine, domnule Băiatu', replică Mihnea cu efuziune. Se poate să vă închipuiţi aşa ceva? Dar drept ce mă luaţi?

— Atunci de ce te ţii, domnule, după mine? izbucni celălalt şi mai iritat.

— Dar pentru simpla plăcere de a face cunoştinţa unui student aşa de eminent.

— Aha… merg*i… asta* puteai s-o faci direct la Universitate, însă domnul Vasilescu, nu?… doctorand, nu? … dorea să cunoască… nu-i aşa… şi umila mea locuinţă, nu-i aşa?… înainte de a cunoaşte pe umilul ei chiriaş. Apoi, domnule, poţi să le spui celor care te-au trimis… nu-i aşa… că puteau să găsească un altul mai bun. Ştiu, mi-a spus colegul meu Dăscălescu, nu-i aşa… că mi-ai făcut onoarea să te interesezi de mine din iunie… Mergi… însă, acuma, puteai să ai atâta prevede*re, s*ă-ţi găseşti măcar alt nume… Tot Vasilescu, Vasilescu, doctorand, trebuie să recunoşti, e imprudent… Te demaşti cu o uşurinţă, nu-i aşa… cam ieftină…

Băiatu' abia se stăpâni să nu facă un pas înapoi, de stupoare.

„De unde poate şti imbecilul ăsta că mă cheamă altfel?"

x – Vezi, vezi că te-am demascat, urlă deodată Băiatu' Mih, trumfător, prinzându-i mişcarea. Ho, ho! va să zică aţi ajuns acum să urmăriţi lumea… Să daţi atacuri nocturne… urla Băiatu' Mih., cât îl lua gura, dinaintea lui Mihnea

Băiatu’, care se uita îngrijorat în juru-i şi pentru prima oară binecuvânta spiritul de economie al Prefecture! de poliţie la recrutarea agenţilor.

„Asta mi-ar mai trebui… să-mi ceară semnalmentele şi să vadă nebunu’ c-a avut dreptate… Să se afle la poliţie pricina acestei urmăriri… Şi domnul Ştefan să citească în gazete, în loc de ştiri din Capitală: un caz nostim… Într-adevăr, tare nostim…”

— Te rog, te rog să nu te mişti! urla înainte Băiatu’ Mih. Dar ce, nu este poliţie aici?… Aha, poliţia vine numai când pornim noi… nu-i aşa… numai contra noastră… dar pe ei… aha… te pomeneşti că eşti chiar de la poliţie dumneata…

Abia acum Mihnea Băiatu’ îşi aminti că astă-vară, colegul de la Brăila al acestui nebun îl informase că stimabilul e şi înfocat luptător naţionalist…

— Stai, domnule, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai ţipa aşa… am să-ţi explic îndată.

— Nicio explicaţie, domnule… Mă rog, atâta să-mi spui, eşti de la poliţie… sau eşti trimis din partea lojilor.

— Care loji, domnule?

— Aha… te faci neznai… Hrubele iudeo-masonice, amice… Loja Marelui Orient… sau alelalte toate, şmechere…

Băiatu’ răsuflă uşurat, nu atât că se dumirise acum de-a binelea, dar pentru că Băiatu’ Mih, scoborâşe în sfârşit glasul.

— Fii serios, dom’le, şi lasă-mă în pace cu hrubele dumitale…

— Ce să te las, ce să te las… aha… nu pleci de-aici până nu vine poliţia…

Vocea exaltatului începuse iar să crească ameninţătoare…

„M-a luat dracu’, îşi zise Mihnea, nemaigăsind vreo poartă de ieşire. S-a dus dracului licenţa la iunie viitor…

Dacă aş fugi, gândi el aruncând priviri disperate în juru-i, cataligele ăstuia m-ar ajunge din două sărituri… Să-l pocnesc o dată, treaba se-nev. rea şi mai rău… gazetele o

să zbârnâie…”

Şi nemaigăsind nimic altceva, nefericitul Mihnea duse instinctiv mâna la frunte. Se închină involuntar.

— Doamne, Maica Domnului! Vezi-ţi de treabă, domnule, ce te-a apucat?… Ascultă aicea să te lămuresc…

Şi se închină pentru a doua oară…

Când ridică ochii spre înaltul şi deşiratul său omonim, acesta îl privea încă uimit prin căscăturile ochelarilor, care aveau aceleaşi dimensiuni ca şi gura-i de asemenea larg căscată şi rotundă… Crucea fusese semnul mântuitor.

— Adică nu eşti mason?…

— Da’ nu sunt, domnule, şi lasă-mă în pace cu masonii dumitale… Sunt om ca toţi oamenii, oltean, creştin ortodox şi întrucât priveşte francmasoneria…

Aci Mihnea Băiatu’ completă cu o serie de argumente stereotipe şi profund româneşti dovada afirmaţiunii sale, argumente atât de drastice, că nu mai fu nevoie de niciun adaos.

Băiatu’ Mih, îi întinse mâna frăţeşte, tocmai când gardistul apărea după colţ şi arunca o privire îndelungă şi întrebătoare, în adâncul străzei, celor doi indivizi, care porniră cu pas domol şi prietenesc.

Pentru a câştiga definitiv pe noul său prieten, Mihnea a întrebuinţat metoda clasică: o serie de mese, plătite la timp potrivit de distanţat pe toată durata anului, astfel ca focul sacru al amiciţiei să fie întreţinut cu spor şi prisosinţă până-n iunie viitor. Aşa, băiatul domnului Ştefan avu prilejul să devie şi naţionalist, căci celălalt Băiatu’ nu-l lăsă deloc cu teoriile lui politice.

Îi mărturisise că sunt omonimi, şi chiar în legătură cu această potriveală de nume explică Mihnea prietenia subită care-l cuprinsese deodată, auzind că poate fi un Băiatu’ atât de eminent student, atât de muncitor şi de dornic de a cuprinde cu mintea atâtea ştiinţe deodată. Îi declară şi lui că e doctorand la Drept, însă deocamdată nu s-a hotărât încă nici să intre în magistratură, nici să se înscrie la barou, nici să-şi dea examenele la doctorat.

— Înţelegi, am lăsat un spaţiu cam adânc între licenţă şi doctorat... Nu vrea, a să spun c-am uitat totul şi că mi-e greu să reîncep... Eu n-am dat examenele aşa cum ţi le-ai da dumneata, eu m-am mulţumit să citesc de mântuială câteva săptămâni înaintea fiecărei sesiuni... Aşa că şi când m-am trezit licenţiat, mult mai mult decât la început tot nu ştiam. Şi nu mă prea prăpădesc eu cu firea pentru atâta... Dreptul este experienţă... Câteva luni de practică la tribunal şi mai cu seamă prietenia cu un grefier te învaţă de cincizeci de ori mai mult decât şapte doctorate la facultate. Totuşi aş fi vrut să nu încep fără doctorat... însă nu pot să citesc... Nu mai pot... Sunt blazat... Ştii, mie mi-a plăcut mai mult viaţa decât... înţelegi... Şi de aceea aveam nevoie de stimulent, vream să văd băieţi tineri învăţând cu poftă, să-mi facă şi mie poftă. Aşa, ca o amintire, înţelegi, m-am pomenit atunci la uşa secretariatului de la Drept, în faţa listelor. Acolo ţi-am văzut numele identic cu al meu. Am văzut: elogii. M-am informat de dumneata. Întâmplarea a făcut să găsesc, tocmai pe prietenul şi concetăţeanul acela al dumitale, Dăscălescu. Înţelegi... nu mi-a venit să-i spun că sunt Băiatu'... era prea complicat ca să fi stat cu el atunci de poveste şi să-i lămuresc cele ce-ţi spun acum dumitale.

Şi astfel prietenia lor merse pe îndelete până în mult aşteptatul iunie; Mihnea punea atâta preţ pe seriozitatea şi dragostea de învăţătură a celuilalt, încât sconta la sigur să-i vadă, şi desigur să-şi vadă, numele. publicat printre licenţiaţii cei proaspeţi ai ăstui an.

Avea de gând să se prezinte de îndată atunci domnului Ştefan cu marea surpriză, pe care o ţinea în adâncă tăcere, cu unica lui diplomă: Ziarul.

„Ce zici, boier Ştefane? Aşa e că nu te-am păcălit? Aşa e că nu ţi-am mâncat banii de pomană prin Bucureşti?

Odată cu zilele călduroase de examene, Mihnea se abătu deci pe la facultate. Întâlni pe Băiatu' Mih. coborând scările, câte patru trepte deodată, cu cataligele lui.

— Cum stăm cu examenele, boier Băiatule?

— Uite chiar acum putui scăpa de unu.

— Şi 7

— Am ieşit peste rând să m-asculte. Mă duc repede la întrunirea de protestare… ştii, iau cuvântul… trebuie să fi început, adio.

Şi fără a-i mai lua mâna, din câteva sărituri dispăru pe uşa cea mare.

Mihnea Măiatu scoborî liniştit şi se duse să bea un şpriţ. Un moment se gândi să scrie acasă domnului Ştefan, că s-a înfipt în sfârşit şi la ultimul examen de licenţă şi că merge bine.

Emoţiile prin care ar trece cu adevărat iubitul său părinte, în aşteptarea rezultatului, ar contribui de bună seamă cu un procent respectabil la felicitarea finală şi pecuniară. Dar spiritul de scenă birui în sufletul acestui artist începător şi neînţeles: venirea acasă dimineaţa, odată cu ziarele care aveau să anunţe vestea cea mare, şi răspunsul, negru pe alb, dat invariabilei şi melancolicei întrebări de întâmpinare a tatălui: „Iar n-ai făcut nimic, Mihnea?” – domnul Ştefan şi cocoana Ecaterina desfăceau ziarele abia după-masa, când se tolăneau pentru siestă pe canapelele din salon – îi păru, chiar din punctul de vedere al profitului, un procedeu tactic şi mai de preţ.

Şi această splendidă inspiraţie fu cu adevărat spre norocul lui Mihnea, căci ducându-se peste câteva zile la Universitate să vadă rezultatele, rămase îngrozit şi crezu că-i vine rău. Băiatu’ Mih, nu era printre cei trecuţi. Cum, adică pierduse şi el examenul? Cum, un băiat ca dânsul, care a trecut numai cu bile albe, până acum, şi cu elogii? Dar asta era nemaipomenit.

Pe urmă îşi aminti graba cu care o pornise, atunci când îl întâlnise la întrunire.

„Aşa e… politica distruge în ţara noastră şi pe cele mai valoroase forţe. Ce mă făceam eu acum, dacă-i scriam domnului Ştefan?” z

Şi Mihnea Băiatu’ porni descurajat şi trist, ca unul care personal ar fi căzut la examen. Mai mult chiar, ca unul care şi-a pierdut definitiv posibilitatea de a se mai vedea cu o diplomă universitară. Căci dacă nebunului de ambiţios

îi vine cheful să renunţe la Drept, după această teribilă înfrângere pentru dânsul! Şi ochii lui Mihnea rătăciră tulburi printre grelele pietre funerare. Ba încă se şi închipui în fund de mormânt, cu pieptul apăsat de greutatea tuturor la un loc.

Abia când îi mai trecu această covârşitoare uluială, care la o vârstă ceva mai înaintată i-a fost fatală, Mihnea putu să-şi dea seama că nu văzuse chiar deloc numele omonimului său pe listă. Or, fie că ar fi căzut, fie că numai s-ar fi retras din examen, numele, în orice caz, ar trebui să figureze acolo…

Iar puţin mai târziu întâlni pe Băiatu' Mih. În culmea fericirei. Luase absolvenţa cu izbândă mare, la Litere, la patru specialităţi. Mihnea trebui să-l felicite şi să se bucure din tot sufletul. Chiar îi oferi şi o masă, în decursul căreia îl întrebă, aşa, ca într-o doară:

— Ei, acum, la toamnă, vine rândul Dreptului.

— Nuuu…

— Cum, te laşi de Drept? strigă îngrozit Mihnea, plesnind cu şervetul în farfurii. Dar ce faci, domnule? Dumneata îţi dai cu piciorul la viitor.

— Da' nu-mi dau deloc.

— Păi crezi că cu Literele dumitale ai să faci treabă în viaţă? Păci ce faci dumneata cu Literele, domnule? Dreptul, domnule! Toţi oamenii mari ai-ţârei au fost şi sunt avocaţi… Uite, Take Ionescu, Titulescu…!… Iuliu Maniu… V… V…

— Cu toate astea, la toamnă, trebuie să sfârşesc cu Literele. Trebuie să-mi dau toate licenţele. Dreptul la iarnă.

— Aşaa?! răsuflă uşurat Mihnea.

Dar un pic de îndoială tot îl muşcă de inimă.

— Bine, da' ai să poţi da dumneata atâtea licenţe la toamnă… ca să poţi fi sigur că la iarnă rămâi numai cu Dreptul.

— Hî… mirii drept răspuns Băiatu' Mih. Şi întoarse capul într-o parte, oarecum jignit că prietenul lui nu-l cunoaşte. La iarnă am l*ua*t *lic*enţa în Drept, declară el

solemn, întrebuinţând, pentru a arăta cât e de sigur, trecutul în locul viitorului, şi întinse mâna lui Mihnea, în semn de legământ… Se poate să las eu Dreptul, domnule! … se întrebă el cu tonul care arăta de la sine cât de absurdă putea fi chiar numai această bănuială.

Atunci Mihnea, oprindu-şi fericirea strigătoare în piept, prinse chiar puţin curaj şi încercă să-şi plaseze un mic deziderat:

— Uite ce! iscodi el… Nu s-ar putea să dai Dreptul la toamnă şi să laşi Literele pentru la iarnă?

— Dreptul la iarnă! repetai laconic, în loc de răspuns, Băiatu' Mih. Şi-n semn că e nestrămutat în deciziunile lui, schimbă vorba.

— Dreptul la iarnă! spuse şi Mihnea domnului Ştefan, când. Se duse să-şi petreacă vara la casa părintească.

— De ce, mă Mihule, nu vrei tu să te scapi de el la toamnă, stărui, în mai multe rânduri, mieros, domnul Ştefan… Ai mai rămas cu ultimul an… încă o sforţare şi… ai scăpat.

— Dreptul la iarnă, ripostă sec Mihnea. Dar pentru că în orice caz el era mai puţin uscat ca Băiatu' Mih., nu se putu să nu completeze: Ştiţi, la mine vorba e vorbă… De ce să spun toamnă, când o să fie la iarnă… Am socotelile mele.

Toamna, se petrecu întocmai cum spunea Băiatu' Mih. El termină cu toate specialităţile de la Litere: luă istoria, filosofia, latina, greaca, romanica, ba, ca secundare, mai luă pe deasupra româna şi franceza. În faţa rezultatelor, Mihnea Băiatu' rămase ca trăsnit; chiar până acolo nu credea că ar putea merge cineva cu învăţătura, oricât de vrednic ar fi şi oricâtă dragoste de carte ar avea. Cineva, pe care-l mai chema şi Băiatu'.

Totuşi o îndoială nouă i se zvârcoli neplăcut prin minte. Germana. La germană Băiatu' Mih. nu-şi luase licenţa. Nu cumva o să petreacă iar vreo nouă dislocare de licenţe la iarnă?

Alergă deci să-l felicite şi să se asigure că, în orice caz, sesiunea de februarie e dedicată Dreptului.

— Germana, cred c-o mai laşi şi pe iunie.

— Păi am dat şi germana, domnule, dar tot ca secundar. Pe iunie îl rezervpentru altceva, mult mai înalt.

Deci trăgând în toamna asta la domnul Nisipoiu, Mihnea era asigurat în privinţa titlului universitar. Mai rămânea, pentru a şi-l valorifica la nevoie, ceva mai târziu, să înceapă liniştit examenele şi s-o ia agale cu primul an. Şi pentru a călca în sfârşit cu pasul drept şi plin în această mult şi van încercată întreprindere, iacă, acum norocul îl adusese lângă acest grefier plin de Drept – dar din cel substanţial – şi de regrete, al cărui fiecare cuvânt era un îndemn şi fiecare oftat – o alarmă.

Numai că teribilele *Elemente de drept roman*, fie ele ale lui Longinescu, fie ale lui Girard, continuau să însemne o încăpăţânată disonanţă în acest concert de armonioase împrejurări!

Toate aceste amintiri trecură prin mintea lui Băiatu', pline de vigoarea lucrurilor şi întâmplărilor proaspăt văzute şi trăite. Dar soarele se ridicase, în răstimp, de tot deasupra casei domnului Nisipoiu, aşa că în camera lui Mihnea domnea acum umbra răcoroasă a nămiezelor din odăi. Prin aerul clar şi neirizat, el văzu jucând deasupra capului rari funigei de cremă de dinţi uscată. Îşi aminti că e cu periuţa de gură în mână şi ţâşni din pat ca să-şi termine toaleta. La două, când sfârşi să se îmbrace, o foame ascuţită îl încerca cu vârful ei de bold prin măruntaie. Plecă repede, de frică să nu întâlnească pe domnul Nisipoiu, cu chef de vorbă, ca omul după masă.

Cu cât se vedea mai mult ocolită, cu atât doamna Nisipoiu se îndârjea mai zdravăn întru înfrângerea rezistentului ei chiriaş. Ceea ce o aţâţa pe dumneaei mai mult, în această neogoiată ofensivă, era că ocolul adversarului nu părea brusc şi definitiv. Dimpotrivă, instinctul ei de femeie cetea. lămurit în ochii lui Mihnea adâncul regret că trebuie să-şi dea toate ostenelile ca nicio împrejurare proprie şi vicleană să nu-i surprindă pe amândoi prin casă, singuri şi dezarmaţi de fragedele lor scrupule (doamna Nisipoiu le zicea „prinţipiuri"). Ea

aproba chiar pe Mihnea Băiatu' pentru atitudinea lui cinstită; şi această frumoasă calitate sufletească era o podoabă mai mult la şiragul de virtuţi care-o trăgeau imperios spre dânsul.

Astfel, fără să se fi ajuns încă pe creasta aceasta de munte cu multe alunecuşuri într-o parte şi-ntr-alta, ei nu erau totuşi prea departe, în ceaţa de înălţimi în care se dibuiau. Dar Fundătura celor Şapte Fântâni şi străduţele din împrejurimi de mult îi pusese unul în braţele celuilalt.

„Poate numai pentru o confirmare juridică", precum spunea Piscupescu în limbajul lui, convinsese tânărul, neobositul şi într-adâncul clarvăzătorul arhivar, pe mama sa, doamna Filofteia Piscupescu, să invite familia Nisipoiu la sindrofia ce se proiectase pentru ajunul Sfântului Mihai.

— Poţi să aduci şi pe domnu' pe care-l aveţi în gazdă, hene Bănică.

— A… e un băiat, mă… cum nu s-a mai văzut.

— Atunci te rog, adu-l chiar „cu *manu militaris*", dacă nu vrea de bunăvoie.

Dar pentru Mihnea Băiatu' nici nu putea fi vorba despre astfel de proceduri drastice ca să poată fi adus la o sindrofie. Acolo se pot găsi cocoane, domnişoare, se pot face flirturi pe deasupra capetelor de mahalagii. nepricepuţi în arta privirilor şi a surâsuriler, se pot pune pe îndelete temeliile zdravene ale unor aventuri care de cele mai multe ori lasă amintiri neşterse, capital nepreţuit pentru cei ce-şi socotesc plăcerea cea mai mare a sufletului, aceea de a-şi istorisi peripeţiile vieţii, cu atât mai minunate, cu cât, mai complicate fiind, povestitorul a ştiut să le stăpânească iţele şi să rămână totdeauna deasupra lor.

…Astfel, în seara ştiută, familia Nisipoiu, însoţită de tânărul şi elegantul ei chiriaş, îşi făcu intrarea în salonul Piscupeascăi. Arhivarul le ieşi înainte în sală şi ajută pe doamna Nisipoiu să-şi scoată mantoul cu guler de blană. Filofteia îi aştepta în uşă şi-i luă în primire cu un zgomotos sărut trântit în mijlocul obrazului Polixeniei, care se întoarse respede la oglinda cuierului ca să constate

ravagiile aduse de această mahalagioaică de modă veche dichisului ce-şi făcuse cu atâta migală, cu pudră şi roşu. Domnului Nisipoiu, amfitrioana, dreaptă şi cu păr alb, îi duse singură mâinile la buze, admonestându-l cu străşnicie că a uitat-o cu desăvârşire, grăbindu-se apoi cu zâmbet perfid să şi-l scuze tot dânsa – în vreme ce grefierul prezenta pe tânărul Băiatu' – şi cu aceeaşi voce răsunătoare, ca să răzbată adânc înapoi, în toate urechile din salon:

— Vă cred, vă cred, dacă v-a sosit aşa mândreţe de chiriaş… Cum să nu ne uitaţi pe noi ceştelalţi… îmi pare bine, domnule Băiatu'… Băiatu'? Da stai, frate, nu eşti dumneata rudă cu Mişică de la Caracal… nu… aha, da, da… ăla era Băieţelul… Băiatu', n-am cunoscut… adică… ce zic eu…

Dar, intrând în salon, şi doamna Nisipoiu şi Mihnea avură unele surprize. Mihnea recunoscu printre cei dinăuntru, desigur musafiri ca şi dânsul, pe domnişoara cea sebţire, cu care avusese odată plăcerea să călătorească în tramvai şi să se contemple reciproc într-unul din geamurile vagonului, plăcere brutal întreruptă de apariţia menajului Turcitu. În schimb, coana Polixenia cu greu putu să menţină expresia de bucurie a zâmbetului de bună cunoştinţă, care trăgea greu să se preschimbe în uimire şi oroare, când trebui să răspundă rânjetului lătăreţ al bătrânului care venise să închirieze camera în aceeaşi zi cu Mihnea Băiatu'.

— Domnul Gavril Găluşescu, îl recomandă coana Filofteia, clipind cu tainic subînţeles.

— Vă mai aduceţi aminte de mine, doamnă, rosti greoi şi apăsat domnul Găluşescu, după ce musafirii se aşezară. Am vrut să închiriez odaie mobilată la dumneavoastră.

— Da, mi-aduc aminte, răspunse curajos coana Polixenia. Numai că, aţi nimerit prea târziu, cu părere de rău…

— Ba, chipurile, eu am venit la vreme, că m-aţi chemat la răspuns după-amiază… Da să vede că aţi

preferat domnul…

Se făcuse tăcere adâncă din partea tuturor celorlalţi, ca domnul Nisipoiu să audă bine această împrejurare ignorată de dânsul, dar cunoscută aşa de limpede de toată mahalaua.

— Coana Polixenia schimba feţe, feţe. Se vedea bine că se străduieşte, fără prea multă izbândă, să-şi păstreze calmul şi mai cu seamă zâmbetul care-i sta pe buze ca o floare într-un cazan de catran. Faţa îi înnegrise şi pieptul ei clocotea. Simţea cum îi vin, una peste alta, agitat, toată colecţia de cuvinte cu care cei obraznici trebuie puşi la locul lor şi pe care putea s-o depene un ceas în şir, ca o adevărată şi vrednică urmaşă a părinţilor ei, băştinaşi din tată în fiu în Fundătura Şapte Fântâni:

„De ce te priveşte pe tine, ghiuj bătrân… Iau pe cine-mi place în casa mea şi n-ai să te amesteci tu, gură strâmbă… Mai bine vezi-ţi de fălcile care ţi s-au scofâlcit, de-ai început să râzi ca moartea… Nu vezi că miroşi a colivă cale de-o poştă…”

Asta i le spunea toate coana Polixeni ghiujului bătrân, şi încă şi altele şi mai şi, dar numai în gând ca să nu facă pe plac Piscupeascăi, Marghioliţei Balama (devenită Balaman) cu sfrijita ei de studentă, Vasilica (Vevé, de…), domnului Vulpache, celălalt grefier de la ocol, cămilei de nevastă-sa şi calului de fiică-sa, rămasă văduvă de tânără, de-a dracului ce-a fost, că a ştiut să-şi bage repede bărbatul în pământ, ca să poată să-şi dea poalele peste cap nesupărată de nime…

O, ho, câte ligheane de lături n-avea coana Polixeni să le împroaşte pe toate… la o adică. Le ştie toate tainele şi metehnele… Dar nu vrea să le facă pe plac… Căci întru întâi ele ar fi râs cu poftă mare c-au scos-o din sărite… şi pe urmă c-au aruncat otravă adevărată între ea şi domnul Nisipoiu, de vreme ce a usturat unde a căzut…

— Îmi pare bine c-am găsit la dumnealor, arată grijuliu spre Marghioala Balama, *tot* cu două mii cinci sute de lei, apasă el grav pe sumă, privind drept în ochii domnului Nisipoiu…

— Se poate, domnule, tăie scurt coana Polixeni, da, vezi dumneata, cu bătrânii e foarte greu… Eu spun verde, pentru că s-aduse vorba, bătrânii sunt mai pretenţioşi ca femeile, la o cameră mobilată, şi eu servitoare n-am, că numi dă mâna… La coana Marghioliţa s-a putea, că sunt două femei.

Aci domnişoara Vevé avu tresărire de umeri, ca şi când i-ar fi pus cineva o lamă rece de metal pe grumaz. Era gata să spună înţepat:

„Eu nu deretec camere de chiriaş!”

Dar mama ei îi luă înainte, încă şi mai înţepată:

— Fata mea nu scutură camere de chiriaşi… Ea are alt rost pe lume…

— În sfârşit, conchise coana Polixeni, abia stăpânindu-şi un zâmbet de răutate, cu bătrânii e greu; poate, de… într-o noapte are nevoie de-o doftorie, de doftor, de spiţerie… continuă ea fără milă, hotărâtă să plătească până la ultima para, în vreme ce domnul Bănică îi făcea semne desperate, din spatele arhivarului, să înceteze…

Dar ea nu vrea să vadă, nici s-auză.

— Ba şi de popă! se auzi vocea groasă a celui vizat…

Şi domnul Găluşescu se puse pe un râs zdravăn, căruia îi puse punct o tuşă aşa de zdravănă. Iar coana Polixeni plimbă biruitoare privirea asupra asistenţei, pe care de la început o simţise pregătită ca să-i „facă figura”. Părea că spune: „Mă rog, căruia îi mai dă mâna…”

Vulpache şi Piscupescu se priviră pe furiş, invitându-se reciproc. Dar nimeni nu mai îndrăzni să se avânte în arenă.

Băiatu’ se aşezase lângă domnişoara Balaman, cu care-şi verifica. reciproc, titlurile universitare.

— A, sunteţi în întâiul la Ştiinţe, constată el cu vădită surpriză şi plăcere… La fizico-chimice… Sunteţi în ritmul vremii… V-aţi pasionat desigur de ultimele descoperiri… de progresul din ce în ce mai accelerat al omenirii…

— Da, răspunse ea repede, şi unde mai pui că la Ştiinţe sunt concurenţi mai puţini la catedre secundare…

— Da, aveţi dreptate, continuă el apreciind spiritul practic al copilei. Cele mai multe vacante sunt orele de ştiinţă… Apoi e şi frumoasă, îşi dădu el din nou cu părerea… Bunăoară pe mine, dacă aş fi urmat Ştiinţele, m-ar fi pasionat optica, declară el cu un uşor accent de glumă…

— Optica, ce idee! făcu ea… E cea mai insipidă… Geometrie multă şi plictisită… Eh, deveni apoi mai concedantă. În ansamblu cu celelalte ramuri ale fizicei mai merge… Ştii, vibraţiile, undele luminoase… Dar aşa, luată aparte… e groaznică…

— Mă mir c-o găsiţi astfel… continuă pe acelaşi ton Băiatu'. Mie, tocmai partea geometrică mi-ar fi plăcut. De exemplu, ce ziceţi de legile reflecţiei luminii… Şi pentru că domnişoara Balaman îl privea cam nedumerită, el se gândi că trebuie să-i dea aluzia pe şleau, coborând puţin vocea: Legile reflecţiei luminii, cu aplicaţia lor la geamurile de tramvai…

Ea-l privi şi mai nedumerita, apoi deodată se lumină şi pufni în râs.

Deveniră prieteni buni şi fata îl urmări toată seara cu simpatie, aruncând din când în când priviri furişe spre doamna Nisipoiu. Mai ales când coana Polixeni îşi trăda neliniştea prin vreo privire intrigată sau prin vreun cuvânt şuierat or voalat, şchiopătând brusc în mijlocul conversaţiei, studentei în fizico-chimice i se umplea faţa de razele fericirei.

Pentru a o îndepărta de dânsul, doamna Nisipoia îi propuse să cânte ceva la pian. Fata începu să facă mofturi, dar când Băiatu' îşi uni la rându-i rugămintea lui cu a tuturor, domnişoara Vevjé se supuse.

Dar, spre uimirea tuturor, Băiatu' se îndreptă la rându-i cu paşi siguri spre pian, se aşeză lângă fată şi, la momentul trebuincios, întoarse pagina caietului de note. Acest gest, care implica desigur şi ştiinţă în materie, îl ridică definitiv şi peste măsură în ochii asistenţei. Domnul Nisipoiu exulta.

— V-am spus eu, şoptea el lui Piscupescu şi lui

Vulpache. Ăsta este un fenomen… Ăsta, domnule, văd c-a ştiut să profite de noroc…

— Cum să profite de noroc, nene Bănică?

— De noroc… c-a avut părinţi bogaţi… care i-au pus cartea în mână… Şi el n-a lăsat-o, ca atâţia… Of, legea măsei de viaţă, nici eu n-aş fi lăsat-o, mă băieţi…

Dar după două, trei cânteçe, prea cunoscute, şi pe care asistenţa feminină, cu Piscupescu, le acompania de-un zumzet surd de voci, d-ra Vevé începu să greşească.

— La diez… o îndreptă Băiatu', încurajând-o, dar asta o descurajă şi mai mult…

— Mai bine cântă dumneata, făcu ea, cedându-i locul.

El voia s-o oprească, dar toată lumea se asocie la propunerea fetei. Băiatu' primi şi, în semn de consimţire, trecu toate clapele sub galopul sigûr al degetelor. Cu toate că era bun cunoscător al notelor, el cânta numai după ureche; el putea foarte bine să corijeze pe alţii când nota era falsă, însă el, personal, era incapabil să urmărească un text, când începea să-i zică. Însă îi „zicea". Avea o ureche minunată, care nu putea să dea greş niciodată. Îi plăcea atunci să-şi urmărească degetele lungi şi osoase, jucându-se pe clape, apoi îşi lăsa capul pe spate, când ştia că partea care a venit la rând este tocmai aceea care place mai mult auditorilor; numai rar arunca ochii pe note, fără a vedea însă nimic, spre a arăta că deşi se foloseşte mult de memorie şi mai pune câte o floricică de la el, ici, colea, nici textul adevărat nu-l neglijează. Imediat apoi după ce lăsa să se înţeleagă c-a rămas tot pe drumul cel bun, îşi răsturna iar capul pe spate, or îl plimba într-o parte sau alta, aplecându-l domol la o melodie mai languroasă.

După ce execută ce avea mai ales şi mai la modă în repertoriu, se retrase, în protestările tuturor, cerând să se execute la rându-i şi proprietarul pianului.

Şi-şi plimbă nesigur privirile de la arhivarul Piscupescu la coana Filofteia. Dar proprietarii pianului nu ştiau să cânte.

— A, probabil, se dumiri Băiatu', aţi avut o domnişoară, în familie…

— M… da… şi a deces… asi*gură* coana Filofteia.

Dar Băiatu’ prinse atunci zbor furişat de zâmbete pe feţele tuturor. El îl atribui desigur pronunţării incorecte a cuvântului „radical”, pe care coana Filofteia ţinuse să-l întrebuinţeze. Însă coana Polixeni îl lămuri în şoaptă:

— Minte! Fiică-sa care a *deces* – apăsă ea intenţionat pe acest cuvânt – nu ştia să cânte. A fost al unui biet profesor chiriaş şi l-a oprit zălog pentru chirie, dinainte de război, care a şi dispărut cu *acele evenimente*.

Informaţia asta îi plăcu foarte mult lui Băiatu’. De când, doar, nu era el de părere că nici chiriaşul, când îi vine apa la moară, nu trebuie să cruţe pe proprietar! Ba se simţi atât de dispus, încât, deşi insistenţele se mântuiseră, se aşeză din nou la pian, din proprie pornire, în aplauzele tuturor.

De astă dată arta lui Băiatu’ a făcut furori. Căci el intră acum în domeniul vast, în care se plimba ca pe o moşie strămoşească, al sârbelor, al jocurilor şi al cântecelor româneşti. Teancul de note fu lăsat acum în pace. Iar mai către urmă, când paharele de vin se înmulţiră şi când până şi ochii domnişoarei Balaman se împărtăşiră din culoarea licorii Domnului, cântecele începură să alunece uşor pe panta lucrurilor fără perdea. Domnişoara Vevé râdea, foarte ruşinată, dar amuzată, până la hohot înfundat şi sughiţuri. Însă Băiatu’ ştia să întoarcă frâna la timp, sărind dintr-odată de la repertoriul obraznic al mahalalei, la celălalt, mai cuviincios, chiar când e îndrăzneţ, al poporului. Uneori, pentru asistenţa de astă-seară, atingea chiar ineditul:

Pădure
Pădure
Pădure ca la Hârtoape.
Lele, Dodă.
Fetele mă iubesc toate…
Nevestele jumătate.
Văduvele-a treia… parte.

El se acompania abia şoptit, însă rotunjind bine cuvintele ca ele să intre în toate urechile. În vremea

aceasta, doar basul ţinea uşor hangul. Pe urmă melodia era atacată din nou şi din plin numai din pian şi de data asta făcea atât vuiet, de parcă toate clapele s-ar fi pus să cânte de-a valma, ca toate broaştele înnebunite subit în iaz.

Izbânda fu desăvârşită. Coana Polixeni regretă că n-are pian. Coana Filofteia îl invită să vie cât mai des. Şi, arătând spre Vevé, îl asigură:

— Aici, la mine, mai totdeauna se adună fete frumoase.

Doamna Balaman îl invită şi dânsa. Iar Vevé lăsă, în şoaptă sugrumată, să-i scape viitorul loc de întâlnire, departe de toţi ochii şi de toate urechile.

Mâinile lor se strângeau adesea cu putere şi genunchii se atingeau, fără să se retragă.

Amănuntele acestea scăpau uşor celorlalţi. Numai ochiul coanei Polixenia veghea. La început ea crezuse că pârdalnicul ei chiriaş doar dânsei îi arunca priviri pătimaşe pe deasupra capetelor. Dar ochiul ei, puţin cam îngrijat de această asistenţă care-i chema odorul în toate părţile, descoperi uşor că-n vreme ce hoţul ăsta de oltean îşi îndrepta căutările spre dânsa cu aer şiret şi conspirativ, ca şi când ar fi spus că toate astea nu-s lucruri decât de moment, mâna lui se plimba discret şi stăruitor de-a lungul şoldului fetei.

Coana Polixeni se oţărî ca o leoaică.

„Ea – şi bagă *formele* în mâna lui!” se încredinţă ea în gând şi-şi jurui să scape pe bietul băiat de la pierzanie.

Dar odată cu hotărârea ei se întâmplă ceva atât de neaşteptat, că ea însăşi rămase multă vreme uluită, iar indignarea i se urcă deodată atât de multă în gât, încât crezu că se sufocă. Privind cu totul într-altă parte, Băiatu’ şopti câteva cuvinte, apoi ieşi afară. Şi nu trecu două minute şi fata, care întâi se prefăcu că dă o deosebită atenţie conversaţiei grupului de lângă uşă, o zbughi pe nesimţite după dânsul. Oricât îi urmărea cu luare-aminte mişcările, coana Polixeni, câtva timp, nici nu observă că fata dispăruse.

Însă când băgă de seamă în sfârşit, nici că mai

pregetă. Se apropie la rându-i de grupul de la uşă, pe care-l alcătuiau bărbatu-său, domnul Găluşescu şi Vulpache. Cocoanele celelalte formau alt grup, iar Piscupescu, de când tăcuse pianul, pusese patefonul în mişcare „cu nişte plăci noi, *pe cinste*, onorabil public”. Muzica patefonului luase la timp locul pianului, astfel că, multă vreme, cei dinăuntru n-ar fi băgat de seamă desigur dezertarea tinerilor.

Doar coana Polixeni stătea pe jeratic. Ea* zâmbea silit la gluma lui Găluşescu:

— Zi, ţi-era frică să nu mă găseşti înţepenit într-o bpnă dimineaţă, hai, coană Polixenio!

Dacă ar fi stat cu mintea la cele ce-i spunea, coana Polixenia ar fi putut poate să bage de seamă că râsul lui Găluşescu nu era prea deschis, ba că ochii lui erau puţin cam măriţi de spaima propriei glume. Vorbea de urât, parcă să scape de el…

Însă Vulpache aduse vorba iar de metehnele lungului lanţ de judecători şi de ajutori, de care avusese parte judecătoria lui.

— Da’ pe Barzon, ţi-l mai aduci tu aminte, Nisipoiule…?

Şi când luară pe Barzon în primire, coana Polixenia văzu bine că nu se mai află între ei. Nici chiar Găluşescu n-o mai vedea, pentru că, deşi gura-i râdea, ochii lui se măreau tot mai mult de groază privind nemişcatele umbre dintr-un colţ.

„O fi şi asta”, îşi spunea el în gând, amintindu-şi de unele scurte ameţeli suspecte şi îngrijorătoare cu care se ferise să-şi alarmeze proprietarii din urmă.

„Într-o bună dimineaţă… Hm… într-o bu…”

Ea atunci se strecură afară. Şi prin geamlâcul pridvorului ochii ei căutară sub copacii gârbovi şi aproape goi. Alături, pe-o bancă, cei doi tinerii îşi ţineau şi acum genunchii apropiaţi, dar luna nu putea să-i spună coanei Polixeniei, atât cât se prelingea printre frunzele necăzute ale crengilor, dacă mâna lui o înlănţuise. Mai mult se putea bănui lucrul acesta, pentru că prea erau lipiţi umăr la

umăr. Dar coana Polixeni n-avu nevoie să zăbovească mult pentru a-şi putea mulţumi curiozitatea. Capul lui Băiatu' se apleca asupra capului fetei şi buzele li se lipiră aşa de lung, că coana Polixeni se pomeni numărând... Şi nici când ajunse la treizeci, cele două capete lipite de dragoste nu se desfăcură. Ea simţi cuţite reci împungând-o în toate ungherele corpului, fără milă.

„Are dreptate", îşi spunea ea. „Are dreptate bietul băiat... Prea m-am purtat cu el rece... Doar l-am văzut că e sfios şi abia lasă să-i strângi mâna... Dar iată-l, când îi dai curaj... iată-l ce mai cocoş îmi e. Ah, fetele ăstea, din ziua de azi", scrâşni ea cu indignare drept încheiere.

Însă nici după heeastă constatare, care răpi o bună bucăţică de timp, gurile celor de sub pomi nu se desprinsese. Aşa ceva coana Polixenia nu mai văzuse niciodată. Uu gând diabolic trecu atunci prin capu-i; cum sunt aşa pierduţi, să cheme toartă asistenţa: „Ia poftim, coană Marghioliţo, să vezi ce mai succese are Vasilica dumitale..." Ar fi năvălit atunci tot salonul şi răzbunarea complotului dejucat adineauri ar fi fost desăvârşită. Ah, i-ar fi tras o plecare, cu trofeul de chiriaş alături, de-ar fi dârdâit toată mahalaua! Dar două lucruri o reţineau: întâi, că până le venirea privitorilor se putea întâmpla cei doi să înceteze... Apoi „doctorelul" nostru se putea să aibă vreo neplăcere de pe urma zdravănului şi fiorosului Vulpache, care cine nu ştia în mahala, el era tatăl adevărat, al copilei subţiri. Deci alungind astfel de gând un prea repezite, coana Polixenia se mulţumi să se strecoare de-a lungul pridvorului şi se opri în cadrul uşii de la mijloc. Dar nici acum nu izbuti să se facă observată. Capul lui Băiatu' se aplecase de tot peste capul fetei; parcă-l mânca, nu-l săruta. Şi parcă nu se mai sătura; ba însă era atât de lacom ticălosul, că nimic nu mai vedea, nu mai auzea, nu mai simţea.

Încât coana Polixenia se putuse apropia cu uşurinţă de dânşii, cu pasul ei nesimţit de fantomă. Şi aşteptă, compunându-şi în minte o urare cât mai caustică, pe care să le-o adreseze la despărţire. Dar celor doi tineri li se

lipiseră buzele parcă. Iar coana Polixeni se pomeni că nu se mai simte la locul ei acolo. Dădu un pas înapoi şi chiar mai mulţi şi iar nu fu simţită. Iar pe buzele ei simţea furnici. Ajunsese înapoi la uşa pridvorului şi-ar fi putut chiar să intre fără ca nesăţioşii înlănţuiţi să simtă că pe lângă ei s-a plimbat îngerul necazului.

„Ce fel de sărutare e asta de ţine de o jumătoare de ceas! se întrebă intrigată coana Polixeni. Şi discreţie subită, care-o adusese înapoi, se topi acum din nou în sâmbi ei care tresăltă pişcat de strechea nerăbdarei, a curiozităţii, a necazului, a otrăvei.

Examină, cu toată atenţia, de aci, din uşa pridvorului. Într-adevăr nu era decât un simplu sărut. Ci, iacă, asta era chiar nemaipomenit. Adică se poate săruta cineva şi cu ora!

Coana Polixeni se simţea în acelaşi timp scandalizată şi fericită în faţa acestei descoperiri. Nu s-ar fi gândit măcar că are un astfel de chiriaş, Aşa e cu timizii ăştia… draga mea. E mult, până-i pui pe drum. Pe urmă ştiu ei cum să umble.

Coana Polixeni nu se mai putu stăpâni; furnicile de pe buze îi umpluseră acum toată faţa, sânii, mâinile, picioarele, tot corpul. Înaintă din nou, fie ce-o fi. Pasul îi tremura.

— Să vă fie de bine, trebui ea să strige ca să se poată auzi, pentru că şi vocea ei i-era sugrumată.

Cei doi se desprinseră deodată: fata scoase un ţipăt uşor şi-şi acoperi faţa cu mâinile.

— Iertaţi-mă că v-am deranjat, se scuză coana Polixeni. Ieşisem să iau puţin aer şi nu băgasem de seamă că sunteţi aci… Dar iacă, eu mă întorc chiar acum”. Rămâneţi! încurajă ea fata care se ridicase. Lasă că nu spun înăuntru… se grăbi să adauge insinuantă şi protectoare, ca o deţinătoare de neaşteptate şi grele secrete. Sunteţi doar tineri… E timpul vostru acuma, şuieră printre dinţi. Şi pentru că fata o privea neîncrezătoare, coana Polixeni o atrase spre dânsa… Mititica mea, îi spuse coana Polixeni îmbrăţişând-o…

Oricând poţi să vii pe la mine… Şi o sărută o dată pe buze… Vino, mâine chiar, dacă-ţi face plăcere… Şi o sărută din nou, de astă dată mai lung, şi mai cu multă pasiune… Poţi să stai cât vrei la mine… N-avea nicio grijă, rămâne între noi… îi şopti în fundul urechei şi pe urmă iar îi prinse buzele, pe care i le reţinu lung, lung, îndelung, strângând-o înfiorată, de parcă ar fi vrut să absoarbă tot fiorul pe care celălalt îl lăsase acolo. Te vei iubi ca pe surioara mea, mi-eşti foarte dragă… Şi lasă, am să fac eu totul ca să fiţi fericiţi… îi şoptea ea înainte, sărutând-o rătăcită şi surâzând demonic unui plan sinistru, care acum i se lămurea tot mai deplin în minte… O să fii foarte fericită, gemu ea, strângând-o cu pasiune nemărginită” şi surâzând necontenit necunoscutului. Hai spune, când vii… Mâine vrei?

Iar Mihnea Băiatu’. i care n-auzise decât primele cuvinte, le privea cum se îndepărtează în noaptea dulce de toamnă şi auzea zvon de sărutări. Nici el nu mai înţelegea nimic… Oare cum venea asta… coana Polixenia se oferea celeilalte… hm, ce-i oferea?…

Ochii lui se înfigeau nedumeriţi în întunericul curtei, în care conturul învoalt al Polixenei ducea tot mai adânc silueta fină a fetei.

Când sindrofia se sparse, coana Polixeni şopti la urechea lui Băiatu’…

— Are să fie bine, ştrengarule…

Şi-l strânse de mână sălbatic, palpitând din tot pieptul şi vărsând flăcări pe ochi.

La judecătoria de ocol din mahala, activitatea curgea neîntreruptă de la o zi pe alta. Şi Vulpache şi Piscupescu erau mulţumiţi că Nisipoiu nu se amestecă la nevoile împricinaţilor. Din când în când, primea şi el să facă vreo jalbă câte unui năpăstuit. Asta când motivul acţiunii i se părea foarte interesant. Dar când reclamantul se apucă să-i plătească, el îl trimitea la băieţii care făceau copiile. În privinţa asta avea ambiţie ca de magistrat: să nu i se spună că a primit sub un chip sau altul bani de la „părţi”. Mai ales că adesea şi judecătorul – *domnul consilier* – şi.

ajutorul îi cereau şi lui părerea la darea hotărârilor. Mai mult încă, îl chemau în unele *speţe la* sfat, chiar dacă Vulpache *luase şedinţa*, iar pronunţarea hotărârei se amânase. Dar niciodată nu se întâmplase ca să fie chemat şi Vulpache la şedinţele lui Nisipoiu.

Asta o băgase de seamă şi unul şi celălalt. Apoi consilierul, care ţinea morţiş să treacă la Curte, ţintea deocamdată un cabinet de instrucţie, de unde i se părea lui că se va putea agita mai în voie, decât de la această judecătorie de pace, pentru ţelul dorit: acolo vrea să tragă şi pe Nisipoiu, cu toate că pe-acesta nu-l prea atrăgeau speţele penale. Însă consilierul, care mai ales faţă de dânsul nu făcea niciun secret din proiectele sale, îl asigura că popasul la instrucţie va fi trecător. Dar Vulpache, la urechea căruia răzbătuseră toate acestea, se făcea că nu-i e necaz. Chiar şi când domnul consilier îi felicita colegul în faţa tuturor:

— Măi Nisipoiule, măi, păcat de tine! Cum n-ai făcut tu, măi. liceul, c-ai lua facultatea toată într-o sesiune! Mă, să ştii că dacă trec la instrucţie nu te las... să nu care cumva să faci prostia să nu primeşti… Lasă că n-are să-ţi fie rău cu mine…

Pe când Vulpache primea complimente cu totul de alt soi: „Habar n-ai, Vulpache!” or: „Măi Vulpache, ţie ţi-ar fi stat bine cu şorţ dinainte şi cu balanţa în mână…” or: „Mă, cântarul dreptăţei nu e balanţă de oltean…”

Alteori, domnul consilier, om foarte nervos, se înfuria zdravăn:

— Asta e hotărâre, Vulpache!? Ăştia sunt „motivele” care ţi le-am dat cu… Idiot eşti, mă…

Aprodul, pentru că toate lucrurile astea se petreceau în cabinet, trăgea cu urechea. El doar avusese atâtea de pătimit după urma lui Vulpache şi a lui Piscupescu… Se strecura repede spre grefă şi şoptea la urechea domnului Nisipoiu:

— Domnu’ consilier a făcut iar pe domnu’ grefier Vulpache idiot.

— Când?

— Iacă, acum.

Nisipoiu surâdea ascuns. Îi plăcea. Era singura lui satisfacţie faţă de colegul care făcea bune afaceri din postul lui şi pe care, mai din bunătate, mai din dispreţ, nu-l denunţa când îl prindea cu câte vreun matrapazlâc. Nici nu făcea măcar vreo aluzie judecătorului, ca să-l pună pe urmele faptei necurate or îndoielnice. Se mulţumea cu atât; mai ales când apostrofa se petrecea în faţa lui. Sau când, după ce dispărea micul aprod, revenea după câteva momente, de astă dată radios, cu pas apăsat şi strigând cât îl lua gură:

— Domnul grefier Nisipoiu la domnul consilier…

— Da' de ce mă cheamă, mă? întreba Nisipoiu cu aer neştiutor şi bine prefăcut…

— Nu ştiu, tot ceartă pe domn grefier Vulpache ăcolo, c-ar fi greşit nu ştiu ce… Şi zice că să vii dumneata…

Copiştii zâmbesc cu gura până la urechi şi se întreprivesc semnificativ. Numai Piscupescu, care a auzit totul, dincolo la arhivă, prin uşa dată de părete, se întunecă şi repede nervos maldărele de dosare.

Odată* puştiul îndrăznise să lămurească:

— Zice ca să vii dumneata, să îndrepţi ce-a greşit acolo: …

Cine-a greşit, mă? lumânarea mă-tii! a răcnit cât l-a luat gura domnul Piscupescu. Ce te-amesteci tu, mă banditule? şi s-a repezit cu palma ridicată asupra lui…

Dar domnul Nisipoiu a intervenit grabnic…

— Ia lasă, Piscupescule… * hai, sfârşeşte…

— Îl fac praf pe mucosu ăsta obraznic, a strigat din nou Piscupescu, în culmea indignării.

— Lasă, nu-l mai face… Aici e judecătorie, nu e poliţie…; judecătoria e făcută contra bătăii, nu pentru…

— Îi dau eu lui contrabătaie…

— Lucruri d-ăştia să n-aud… Ce? rări domnul Nisipoiu deodată cuvintele, apăsându-le şi făcând să se umple de lumină toţi ochii celor mici, vrei să te raportez la domnul consilier? N-am gust să văd pe-aici anchete şi treburi d-ăstia… Mi se pare că eu le înghit, observaţiile,

pentru dumneavoastră… Că de ce închid ochii la multe? apăsă el şi mai tare pe cuvinte.

Piscupescu nu mai zise nimic şi se retrase întunecat, în vreme ce Nisipoiu se îndreptă spre cabinetul judecătorului ca să descurce greşelile lui Vulpache.

De altfel nici Piscupescu, nici Vulpache n-aveau interes să se certe cu domnul Nisipoiu. „Nenea Bănică” le era foarte preţios, căci sfaturile lui juridice erau minunate.

— Ce-i facem aici, nene Bănică?

— Trânteşte-i o acţiune în simulaţie…

— Păi de ce, nene Bănică?

— Bă, fă tu cum spui eu…

Câteodată, când nu era ascultat, se mai puteau auzi, în grefă, dialoguri de felul acesta. Glăsuia Nisipoiu:

— E, codne Vulpache, cum s-a ales cu rezilierea aia…

Dar conul Nisipoiu fusese înştiinţat din vreme, de aprod, ce se alesese de reziliere…

— Eah… facem apel…

— Mai bine ai face anulare… Bagi ceva martori… Cu probele pe care le ai dumneata nu faci nimic nici în apel…

Iar profeţiile lui Nisipoiu se îndeplineau cu precizie biblică.

Dar dacă nu putea fi de glumit cu conul Nisipoiu pe tărâm juridic, în schimb vestea pe care într-o bună zi o aduse Vulpache lui Piscupescu, că madam Nisipoiu şi-a găsit un chiriaş tânăr cu 2000 de lei pe lună, pentru care a respins pe unul bătrân cu 2.500, de lei, a fost ca o rază caldă şi veselă de lumină în mijlocul iernii pustii. Va să zică le venea şi Bănică puţin la mână. „Cercetarea” cu „părţile faţă”, de la sindrofia coanei Filofteia, le-a întărit şi mai mult speranţele.

— Ai văzut-o? Cum a ieşit cu fata lui madam Balaman, cum s-a luat şi ea după dânşii?…

— Dar vedeai cu ce ochi se uita la filfizon… Şi pe Vevé, s-o mânkice nu altceva…

Vulpache şi Piscupescu erau răcoriţi în sfârşit.

Din ziua aceea între ei se născu un limbaj special, de cuvintece se încrucişau pe deasupra capetelor celorlalţi,

neînţelegători şi nedumeriţi.

— Li zice, îi zice… striga unul din grefă…

— Solid, solid, răcnea celălalt din arhivă…

— Aha, au început să crească…

— Se văd, se văd, urla Piscupescu.

Uneori, când împrejurarea se arăta, nu se sfiau să-l ia direct în răspăr pe Nisipoiu. Aşa, când piciorul acestuia alunecă odată pe-o coajă de portocală, Piscupescu strigă din uşa arhivei:

— Ţin-te bine, ţinte bine, nu te lăsa jos, nene Bănică.

— Îţi cresc cucuiele de doi coţi în frunte, mă Bănică! rânji şi Vulpache.

La Tancu, la câte-o ţuică, se duceau cu toţii, şi acolo era singurul loc unde Bănică Nisipoiu se simţea în voie cu cei doi colegi ai săi. Cu ţoiurile de ţuică în mână, glumele lor păreau în sfârşit să albe un rost şi Bănică, nepriceput la duhuri, făcea haz de ele, fără să simtă când Vulpache şi Piscupescu îl împroşcau chiar ceva – oeva mai tărişor. Aci însemnau şi ei în sfârşit ceva şi domnul Nisipoiu era mulţumit cu atâta, ca să nu se căiască mai în urmă că şi-a pierdut vremea degeaba. Ba chiar observa că domnul Tancu, caroiumarul negru şi gros, cu fălcile lăsate ca la boi şi cu ochii ploştiţi, râdea cu multă poftă, cu râsul lui. de astmatic, dar cu îngăduinţă, să nu-şi piardă un client, când cei doi duhlii îşi lua colegul în şfichie. Se vedea bine că şi domnul Tancu, ca şi muşteriii ceilalţi ai prăvăliei, ca şi cei mai mulţi din muşteriii prăvăliei de alături, cu dosare şi citaţii, de altminteri, aveau mai multă cuviinţă şi respect faţă de mustaţa brună, căruntă, cât doi vrăbioi cioc în cioc, a lui Vulpache şi faţă de ochiul şiret şi nasul roş al lui Piscupescu, decât de matahala de trup uriaş, bun şi inofensiv, a domnului Nisipoiu. Domnul Bănică le vedea şi le înţelegea el toate astea… Dar încuviinţa îngăduitor; „Ce se pricep ei la meşteşugul Dreptului!”…

Mai ales că nu-i era greu să prindă din zborul cuvintelor ce se schimbau în cârciumă, că în lipsa lui cei doi se grozăveau cu priceperea lor şi chiar îşi atribuiau fapte, în discreditul lui Nisipoiu, pentru care judecătorul

totuşi îl lăudase pe dânsul şi-i bruftuise pe ei. Eah! Dar dacă adevărul nu era aşa, ce să mai stai să descurci lucruri d-ăştia fără importanţă? *I*

Se descurcă ele de la sine, odată ş-odată…

În ziua aceea făcea mare zarvă în cârciumă evenimentul timpului. O doamnă din societatea bună îşi omorâse amantul, care vrea s-o lase după ce o făcuse să-şi părăsească bărbatul. Întâmplarea aceasta impresionase profund pe domnu' Tancu, care o citise în ziarul de dimineaţă şi care asigura acum pe toţi muşteriii săi că va face pe dracul în patru ca să ia parte şi dânsul la dezbaterile de la juraţi…

— Ca jurat, nea Tancule? întrebase Piscupescu.

— Ce ca jurat? holbă conu Tancu nişte ochi îngroziţi…»

— Dar atunci cum?

— Ca *public*, ca toată lumea…

— Păi bine, nea Tancule? intervenise şi Vulpache. De ce să te milogeşti dumneata după un loc la înghesuială? De ce să stai acolo la teasc? Cum eşti de gras, te topeşti tot…

— Pe când aşa, îl ambiţionă Piscupescu, eşti jurat, stai liniştit pe bancă, asculţi în linişte…

— Şi pe deasupra eşti şi judecător, întregi Nisipoiu coborând ţoiul de la gură… Jurat, adică judeci, discuţi în comisie şi-ţi dai votul… Poţi să-i convingi şi pe ceilalţi să hotărască la fel…

— Hm! rămase nenea Tancu pe gânduri…

— Or poate nu eşti pe liste? întrebă Piscupescu…

— Ba chipurile sunt, n-aş mai fi fost, că înainte de război nu mai mă lăsau… Am dat o grămadă de bani pe certificate medicale şi pe alte ălea… formalităţi, cum se zice, ca să scap… îmi rămânea prăvălia de izbelişte, domnule, nu altceva… Să nu mai aud de porcăria asta! Dar acuma, ştii aşa, ca chestie, ca să mai aud şi eu… De, n-ar strica, e interesant…

— Cum vrei, nene Tancule… dar de om bătrân şi gras… aşa te sfătuiesc…

Conu Tancu rămase adâncit în gânduri…

— Ai dreptate, spuse el într-un târziu… Mai bine te distrezi liniştit, pe bancă… Şi dacă ai o părere, apoi are cine să ţi-o asculte… Numai că p-ormă trebuie să te duci la toate chestiile ălelalte, fără interes…

— Eu aş condamna-o, îşi dădu cu părerea Piscupescu. I-auzi, să omoare ea om tânăr, la începutul viitorului…

— Ba eu aş achita-o, Piscupescule, se pronunţă Vulpache, trântind ţoiul pe tarabă… Aşa le trebuie firfizonilor ăstora, care încurcă femeile oamenilor şi le scot din minţi… A făcut-o să lase om cu stare şi să vină la el… şi pe urmă-i dă cu piciorul…

Involuntar, la auzul acestor vorbe, Piscupeşcu se întoarse către vorbitor. Iar Vulpache, ca şi când tocmai atâta ar fi aşteptat şi el, îi făcu din ochi, arătând cu bărbia din fugă spre Nisipoiu.

— Ai dreptate şi dumneata, încuviinţă Piscupescu…

— Nu, răcni conu Tancu, intervenind cu toată sinceritatea. Care va să zică dumneata ai două vini: întâi că-ţi părăseşti bărbatul, al doilea că-ţi omori amantul, socoti el pe degetele-i negre şi dolofane, ca nişte cârnaţi. Care va să zică, dacă aveai numai vina dintâi, te condamnam… la divorţ şi preacurvie… Iar dacă aveai numai vina a doua, te osândeam ca om, cum se zice, criminal… Şi-acuma, pentru că le ai pe amândouă, te achit…

— Bravo, nene Tancule, îl felicită Nisipoiu. Iacă un jurat care ar pune şi judecată în apreciere, nu numai simţire… Ai glăsuit ca un adevărat judecător, nene Tancule.

Nenea Tancu se îngâmfă foarte, dar afectă modestie şi ridică din umeri, ca şi când cele spuse de Nisipoiu, chiar de ar fi fost şi adevărate, acuma nu-l mai puteau surprinde. În vremea asta. Între Vulpache şi Piscupescu lucra nedomolită suveica înţelegerilor muteşti. Mişcări din buze, lăsări de pleoape, semne misterioase cu degetul, surâsuri de aprobare, priviri furişe, care se frângeau pieziş în spinarea lui Nisipoiu – căci se-ndreptau spre dânsul numai când nenea Bănică era întors cu spatele – stabiliră între cei

doi pactul ascuns al alianţei şi atacului.

— Eu zic că ea l-a vârât în casă, îşi dădu cu părerea Piscupescu, privind mohorât la cei trei. Femeia, domnule, ea le învârte toate, ea le coase şi le descoase.

— Aş, îl combătu Vulpache, trimiţându-i veste ascunsă din ochi, ca să n-aibe nicio grijă că-l contrazice. Tipul a urmărit-o. Ce şi-a zis? Asta trebuie să aibă bani, pentru că firfizonii ăştia de la Capşa la bani se aruncă. Asta trebuie* să aibă bani... E... casă bună, mobilă frumoasă, dama mai în vârstă, bărbatul... îmbrobodit... aici e de mine... Şi intră: „Mă rog, aveţi cameră mobilată de închiriat?...”

— Ce cameră? domnule, protestă nenea Tancu, ca unul ce era în cunoştinţă deplină a faptelor. N-auzi c-a fost secretarul lui bărbatu-său, care era arhitect? Bărbatu-său l-a adus în casă...

— A, atunci se schimbă socoteala, interveni grabnic Piscupescu... pentru a nu lăsa o prea repede îndoială să-şi facă loc în capul lui nea Bănică. Atunci, aşa le-a fost norocul...

— Da’ de unde? continuă Vulpache îndărătnic, O fi fost secretarul lui bărbatu-său... însă el pe ea a avut-o în vedere când s-a angajat la bărbatu-său... Ce tot îmi spuneţi dumneavoastră, îi cunosc eu...

— Atunci el o ştia pe ea mai de mult, se asocie din nou Piscupescu.

— De bună seamă... Ei trebuie să se fi cunoscut de pe stradă... Astăzi cu ochiul, mâine cu gura... Pe urmă înţelegerea: „Tu să te duci la bărbatu-meu să te facă secretar...” Parcă văd toate lucrurile astea... Ea e de vină, domnule... cunosc eu marfa asta... Şi-şi răsuci mustaţa în semn de încredinţare.

Nisipoiu remarcă îndată contrazicerea lui Vulpache, dar ştiindu-l fără ordine în idei, se mulţumi doar să zâmbească.

— Ei vezi, aşa-şi fac unii treburile, cugetă conu Tancu...

— D-aia e bine, omul, glăsui Vulpache sentenţios, să

mai nimerească acasă şi înainte de regulă… da ştii, pe neaşteptate…

— Aoleu, hai repede acasă, nene Vulpache, strigă Piscupescu, făcându-i cu ochiul că ceea ce spune nu-l priveşte pe dânsul…

Dar nea Vulpache nu era omul care, pentru a vârî o intrigă, să nu facă niţel pe caraghiosul.

— Hai, mă nene… Coliu… o omor, ţipă el, râzând şiret cu ochii… Mă Piscupache, ferice de tine, băiete, că n-ai pe cine omorî…

Afară se întunecase bine, Felinarul electric pe care edilitatea îl aşezase drept dinaintea prăvăliei lui conu Tancu, în semn de înaltă luare-aminte pentru însuşirile lui electorale, se clătina uşor, ca un balon luminos, purtat de adieri, mutând lumini şi umbre pe asfaltul umed.

Piscupescu îşi ridică gulerul pardesiului şi o luă ceva mai repejor. Cei doi întinseră şi ei piciorul.

— Îl vezi, al dracului, cum se grăbeşte? se întoarse Vulpache către Nisipoiu… Parcă ar vrea să ne vadă cât mai degrabă cu coarne în cap… Ai dracului sunt măgarii ăştia neînsuraţi, ai, Bănică!

Dar Bănică râse asigurat:

— N-ai nicio grijă, Vulpache, nu *ti* teme… Apoi chicotind de-a binelea, cu ochi iluminaţi de-o idee năstruşnică, venită pe neaşteptate: Mai degrabă ai zice că mie ar putea să mi se întâmple… Ha, ha, ha… Că eu am un tinerel în casă…

Piscupescu, care mergea înainte, încetini automat pasul, întorcând puţin urechea, iar Vulpache privi poznaş la vorbitor.

— Dar nu e nicio teamă… Băiat serios o fi el, nu-i vorbă, dar, de tânărului îi dă iniiha… Şi pe urmă, de… Polixeni, nu poţi zice că nu e în stare să-ţi dea gata un filfizon d-ăştia… Însă asta e… Polixeni repede i-o taie… înţelegeţi, ei nu-i arde d-ăştia, declară Nisipoiu în aprobările râzătoare ale celorlalţi… Ş-apoi, tinerelul meu, Băiatu’, nu ştiu, mă băieţi, cum se face, că nu l-am găsit de două ori, de când e la mine, seara acasă… El ştie când

vine… eu ştiu numai când pleacă… Am băgat de seamă că eu sunt deşteptătorul lui. Când viu acasă la prânz, găsesc transperantele lăsate… Când ies, după-masă, ferestrele sunt deschise şi boierul a plecat… Abia de-l prind şi eu câteodată, de mai stau de vorbă cu el, că tare deştept e… şi cult… Nu prea ştie el chiţibuşuri şi civil… dar teorie înaltă, cum învaţă ei la facultate, câtă pofteşti… Ăsta, când o fi avocat, numai în latineşte o să-i zică… Când a fost să-l aduc la sindrofia voastră, a trebuit să-l pândesc ca să-l prind şi să vi-l aduc…

Bănică Nisipoiu sfârşi de vorbit tot aşa de calm şi de natural precum începuse. Iar când sfârşi, îşi lăsă auditorul gânditor şi posomorât. Pentru că, la sindrofie, şi auditorul băgase de seamă că, oricât de nărăvaşă părea coana Polixeni, elegantul ei chiriaş nu prea se arăta deloc tocmai-tocmai la fel faţă de dânsa.

Cu toate astea, când ajunse acasă, domnul Bănică Nisipoiu nu se arătă câtuşi de puţin surprins, găsind lumină în odaia lui Băiatu'…

„Examenul, sireacul", gândi Nisipoiu şi trecu înainte.

Când intră la dânşii, coana Polixeni îl aştepta, întinsă pe pat. Îşi pusese braţele cruce sub cap, şi corpul ei, parcă lungit, şi faţa ei muiată în vis, ochii închişi pe jumătate şi surâsul dulcevag de pe buze arătau destindere şi mulţumire adâncă. Lumina becului, ea însăşi avea o anumită culoare trandafirie, adesea cu uşoare palori şi reveniri de parcă ar fi făcut cu ochiul.

Domnul Bănică Nisipoiu Simţi gâdilindu-i nările mirosul apei de Colonia, pe care o întrebuinţa Polixeni la zile mari; în aer plutea boarea amorului, care umplu cu sânge bogat toate vasele sanguine ale soţului întors acasă, după mai multe ţuici şi o convorbire pitorească de cârciumă, despre femei frumoase din lumea mare şi despre drame amoroase.

Coana Polixeni nu făcu nicio mişcare la apariţia lui, numai ceva mai pe urmă întoarse capul uşor spre părete, parcă să-şi ferească acolo un vis început.

Domnul grefier se simţi străbătut de fiori; la

dumnealui aşa ceva se întâmpla mai rar. Însă când se întâmpla, trupul lui mare era potopit din toate părţile de efluvii fierbinţi care-l făceau să tremure şi să se simtă moale ca o cârpă…

În astfel de împrejurări, cuconul Nisipoiu putea să arate însuşiri alese şi mare vrednicie, dar toată greutatea sta în a trece piedica începutului. Gravitatea persoanei lui şi conştiinţa seriozităţii îl obligau să ia lucrul pe departe şi-l constrângeau să găsească neapărat un preambul.

Or, de data asta, preambulul era găsit: drama, care preocupa toată capitala. Însă domnul Nisipoiu, ca familist onorabil, trebuia să veştejească vehement astfel de nemernicii; şi femeia necredincioasă şi amantul ei trebuiau plesniţi cu strălşnicie de biciul moralei sale. Apoi să vie încet, încet, la chestie, ca oameni oneşti, care merită să se iubească liniştiţi, pentru că duc viaţa dreaptă şi cinstită, departe de mişeliile şi urâciunile care răzbat din când în când de sub fardul somptuos al acestei cetăţi de voluptate şi ispită.

Astfel că n-apucă să zică altceva după bună seara şi îndată figura lui, atât de paşnică de obicei, deveni întunecată şi teribilă. Conul Nisipoiu se opri în loc, cu picioarele larg desfăcute şi cu mâinile în buzunare.

Coana Polixeni, băgând de seamă că tace, tresări şi urmări speriată privirea sinistră. Dar pe podea, acolo unde se fixaseră ochii lui, ea nu văzu nimic. Respiră uşurată. Însă groaza se întoarse la gândul că el ar fi putut descoperi ceva grav sub vreun scaun, sub masă sau chiar sub pat, unde ochiul ei nu putea ajunge.

„Să fi uitat ceva? Să-i fi căzut ceva?” gemu în adâncul inimei sale coana Polixeni, cu sufletul secătuit.

Altcum, de bună seamă, ea s-ar fi ridicat zglobie şi, înfruntând orice priviri, ar fi ridicat obiectul inoportundând toate explicaţiile trebuincioase. Dar acum, privirea cumplită a conului Nisipoiu, care se întorsese asupră-i, o bătuse parcă în cuie. aşa într-o rână, cum apucase să se mişte.

— Marc murdărie! hârşcâi glasul lui dramatic şi

nefericit.

Coana Polixeni se lăsă zdrobită pe pernă…

„Ce-o fi uitat? Ce-o fi uitat aici, Dumnezeule?!” se întrebă sfârşită. „Să-i fi căzut vreo batistă!… Atunci ar fi uşor de dat o explicaţie; dar dacă a uitat, scăpate pe jos, gulerul şi cravata, pe care acum şi-aminteşte că le-a scos! … chiar ea, cu mâna ei i-a deznodat cravata… la început, atunci… Doamne, Dumnezeule… asta este… Că ea ca o… s… se… ca o… ah, ah Doamne… a încremenit aici… moleşită… în loc să se uite în toate părţile, nu cumva să fi rămas ceva după dânsul…”

Aşa gândea, amuţită de groază, coana Polixeni, în vreme ce domnul grefier, în scara asta ceva mai afumat ca de obicei de ţuica domnului Tancu, făcea penibile sforţări să găsească o expresie, cât mai teribilă şi mai patetică în acelaşi timp, pentru a face legătura cu marea josnicie ce se săvârşise în oraş…

— Ce mârşevenie! izbuti el să îngăimeze, lăsând ochii iarăşi sub pat şi mutându-i din nou la coana Polixeni, şi pe care voia cu orice preţ s-o iniţieze în faptul de senzaţie, ce-l devorau cu nesaţ ziarele. Şi nemulţumit cu atâta, se grăbi răguşit: Ce lume necinstită, scârboasă, sss… ts… nemernică… Ce femeie ticăloasă… care-i dai tot sufletul şi cinstea dumitale pe mână… şi ţi-o terfeleşte în noroi… Şi ochii lui fulgerau de mânie şi de ură; niciodată ţuica nu-l atinsese aşa bine pe domnul grefier! Femeia îşi puse capul în palme, ascunzându-şi privirile îngrozite. Târfă ordinară, glasul mai departe Nisipoiu. Şi la ai bogaţi ca şi la ai săraci, târfa e tot târfă… Bărbatul munceşte cât i-e ziulica de mare şi ea cu firfizonu în pat… S-o baţi până la sânge, nu altceva… s-o baţi cu biciul, nu altceva! Asta e pedeapsa ei… Coana Polixeni gemu de durere. Cu toate astea pedeapsa nu i se păru prea grozavă. Bietul Nisipoiu era om bun. Un altul, la o astfel de întâmplare. putea să ia şi barda. S-o baţi! răcnea Nisipoiu şi chiar ridică mâna, pentru a o lăsa nimicitoare în gol… s-o loveşti până n-o mai mişca…

Cu toate astea el nu punea mâna pe nimic, aşa că

Polixeni se gândea: e beat… dacă ar fi fost treaz, era să fie rău de tot… Acuma însa-era tot timpul să intervină şi ea…

— Iartă-mă, Bănică, scânci coapa Polixeni, izbucnind în bocete… Iartă-mă… că numai o dată… că numai astă-seară a venit…

jur că numai astă-seară, Bănică… Bănică a rămas cu vorbă înfiptă în gura căscată şi cu biciul imaginar în mâna ridicată.

— Jur, Bănică… Fir-ar ai dracului să fie cu ce-au mâncat în zilele Paştelui… Că ei ţi-au băgat în cap… Piscupescu şi Vulpache… să bagi nasul pe sub paturi…

Conul Nisipoiu se uită îndobitocit sub pat, dar sub pat nu e nimic…

— Ah, c-am văzut eu de la sindrofie… nu i-ar mai răbda Dumnezeu… cu neamu'… cu neam de neamul lor… alege-s-ar praful de seminţa lor… că totdeauna te-au păscut… şi-au vrut să bage fiere în tine… că ăia îţi sunt duşmani… şi te mănâncă şi te sapă… că te-au orbit şi tu-i crezi prieteni…

Orbită de deznădejde, coana Polixeni aluneca spre această diversiune, ca spre unicul liman de salvare pe care-l mai puteau zări ochii ei, acoperiţi de perdea întunecată de lacrămi. Apoi ca o leoaică se ridică din pat, se repezi la soţul înlemnit şi-l încolăci strâns cu braţele.

Dar domnul grefier tot nu pricepea mare lucru; sub pat nu se zărea nicio *probă*. Însă lumina neobişnuită la un astfel de timp, pe care o văzuse la fereastra lui Băiatu', când venise, îi lumină cu putere creierul, ce începea să iasă din tor poate…

— Mărturisire şi prezumţii puternice, răgi el, împingându-şi cu silă nevasta. Pe urmă o apucă de păr şi începu s-o plesnească: Spune, spune tot, căţea!

Apoi, năpădit de-o idee nouă, ieşi repede, trântind uşa, pentru a apuca şi a aduce încoace, la confruntare, cât mai era vreme, pe complice…

Coana Polixeni se rostogoli, nu atât de forţa cu care fusese împinsă, cât de disperare, pe podea, ba încă se lovi, cu voie, de piciorul maşinii de gătit. Şi începu să urle de

durere, cu o deosebită voluptate; în gândul ei mijea, ca o lumină de felinar slab într-un beci profund, speranţa că urletele-i ar putea aduce înapoi pe cel plecat la groaznică răzbunare.

Şi pentru a-şi asmuţi puterea răgetelor, ochii căutară cravata şi gulerul boclucaş… Dar ochii i se zgâiră, ca unui mort, de groază, şi orice sunet i se înţepeni în gât, când văzu că totul fusese o rătăcire, o nebunie, mai teribil… o prostie…

Ştia bine că Nisipoiu nu se aplecase, nu ridicase nimic de jos.

X Atunci?…

S-a dat singură cu capul în fânţână…

— Păcatele mele, Doamne, ce-am făcut!…

Şi-a îndreptat cu un gest dezordinea fustelor şi a dat buzna pe uşă, pregătind în minte urletul pe care avea să-l scoată afară, în liniştea nopţei:

„Îl omoară degeaba, oameni buni… N-a fost niciun guler… nicio cravată!”

Dar cum deschise, văzu în capătul celălalt al săliţci, prin uşa trântită de părete, namila domnului Nisipoiu examinând odaia chiriaşului. Era grozav de crâncen şi nu făcea nicio mişcare. „Ce să se fi întâmplat oare?” se întreba ea, apăsându-şi sânul care-i zvâcnea dezordonat ca o pasăre de-abia tăiată, sufocând-o şi făcând-o să se reazime stoarsă de puteri de dunga uşii. „Să-l fi şi omorât, aşa, fără nicio vorbă? Nu se poate… doar n-a avut timp la îndemână şi n-a avut cuţit în mână, nici nu s-a auzit pocnet de revolver… şi apoi, ce revolver… aşa. numai un pumn… nu se poate fără luptă… doar şi băiatul e destul de *zdravăn*…”

Coana Polixeni tresare deodată şi se înfige în uşă: domnul Nisipoiu s-a mişcat. Păşeşte, dispare în latura, care nu se poate vedea de-aici, a odăii… „Doamne, acum îl omoară!” răzbate deodată în creierul ei, şi dintr-o săritură a şi ajuns la uşa săliţei, gata să se arunce afară, să scape, să urle. Dar statura lui Nisipoiu a apărut iarăşi în cadrul luminos al odăii. Ea se înghemuie de geamlâc, cu sufletul

pierdut. Nisipoiu revine pe săliţă, enorm şi îngrozitor; ea smuceşte uşa, şi dintr-un salt a ajuns în mijlocul curtei…

Îl aude răcnind în urmă-i, poruncindu-i să se oprească… Dar ea a ajuns la portiţă şi se întoarce îngrozită, înainte de a arunca în noapte chirăitul suprem, să judece distanţa care o mai separă de viaţă… Şi se opreşte, clătinându-se şi potolindu-şi cu amândouă mâinile inima care dă să iasă: namila n-o urma… Nici nu era în curte…

A rămas mult în bluza subţire, în noaptea de iarnă. Ochiul ei a scormonit înfrigurat cotloanele obscure ale curţii, dar nici urmă de Nisipoiu: în schimb, de-aici, din stradă, a văzut o umbră mişcându-se liniştit pe fondul luminos al ferestrei dinspre curte… Acolo, transperantul era doar pe jumătate lăsat, îngrozită de această tăcere lugrubă, încredinţată că actul grozav se săvârşise, cu infinite precauţii se apropie de fereastra revelatoare. A aruncat îndată privire de uliu spre pat şi pe podele… Nici urma de Băiatu’ şi nici de Nisipoiu. Nu mai înţelege nimic…

Ba da… Ea face involuntar o mişcare spre portiţa de ştacheţi… Îşi reţine suflul: creştetul domnului Nisipoiu a apărut din nou în cadrul ferestrei şi numai la înălţimea prichiciului. Coana Polixeni se apropie dirdiind de geam; domnul Nisipoiu e într-un genunchi şi examinează cu amănunţime… Doamne, Dumnezeule, ce cercetează el atât de jos?… se cutremură coana Polixeni. Dar domnul Nisipoiu s-a întors puţin; în mâna lui e o batistă; o* duce la nas, o miroase, o cercetează din nou. E-a lui! c-a lui! e gata să strige coana Polixeni, nu mai cerceta i. Se pare că şi domnul Nisipoiu s-a convins de acest lucru, că o aruncă; dar se apleacă iar şi scotoceşte cu ochiul atent pe sub pat, prin sobă, în dulăpiorul de dedesubt al lavoarului. Pe urmă se ridică şi începe să se plimbe cu paşi largi de la pat la fereastră: ea se fereşte de câte ori se apropie, deşi, privindu-l cum vine, i-ar veni să rămână şi să-i ceară îndurare prin geam, cu figura-i care se strânge într-o expresie sinceră de milogeală şi umilinţă…

Dar după câteva duceri şi reveniri de acestea, din ce în ce mai puţin agitate, domnul Nisipoiu se opreşte deodată în faţa mesei din mijloc. O carte lătăreaţă şi cartonată stă deschisă acolo. El ezită câtăva vreme, apoi se apleacă şi priveşte… se încruntă, pare că se minunează foarte, îşi face loc pe scaun şi se aşază.

Şi începe să citească.

Iar coana Polixeni de-abia acum poate reflecta mai în voie: pe semne că „domnul Mihnea” a simţit ceva… a auzit zgomot pe când citea… şi i-a dat Dumnezeu gândul ăl bun s-o tulească… Şi-acum s-a pus să-l aştepte… Să-i aştepte…

— Bietul băiat! oftă ea uşurată… Şi abia apucă şi el…

Într-adevăr, domnul Nisipoiu ceteşte. Ceteşte şi aşteaptă. Căci Băiatu’ trebuie să revină. Nu l-a găsit aici, a simţit mizerabilul şi a fugit la timp. Şi-n cazul ăsta pândeşte pe afară, căci va trebui să se întoarcă să-şi ia bagajele. De bună seamă ea l-a reintilnit şi l-a pus în curent cu felul cum l-a trădat…

Foarte bine, îi va aştepta pe amândoi. Unul din ei măcar trebuie să se întoarcă în noaptea asta… Dar dacă vor porni amândoi la… la… Bine… Foarte bine! Dacă va fi aşa… mâine de dimineaţă va şti ce e de făcut… Până una, alta, ca om de drept emerit ce se găseşte, a prins a cerceta cotloanele şi lucrurile odăii, în căutare de corpuri delicte, pentru a se convinge dacă murdăria „asta nu se consumă mai de mult, sub acoperişul casnic… Dar oricât a scormonit cenuşa din sobă şi oricât şi-a trosnit gâtul răsucindu-l pe sub pat, pe sub dulapuri, mese şi scaune, n-a dat de nimic suspect. Prin geamantane nu i-a umblat, ca să nu ridice tâlharul, mâine, poimâine, cine ştie ce pretenţii împotrivă-i, „coborându-le” cu eventuala plângere pentru pedeapsa ce-l aşteaptă.

I-a fluturat apoi paginile cursurilor de pe masă, doar o da de vreun bileţel edificator. Şi-a dat într-adevăr de ceva şi mai grozav decât orice dovadă a nelegiuirei, lui actuale: o scrisoare a domnului Ştefan, datată recent, în care bătrânul aminteşte fiului promisiunea solemnă că-n iama asta va fi sorocul definitiv al licenţei – şi avertizându-l că

dacă şi acum sesiunea va mai fi scăpată „eu, Mihule, nu mai fac absolut nicio cheltuială, că mi-o fi de ajuns de atât amar de vreme de când arunc banii în zadar. Să nu zici că nu ţi-am spus”.

Noroc că domnul Ştefan nu preciza ce dimensiuni avea acel „atât amar de vreme”, pentru ca domnul Nisipoiu să-şi facă o idee şi mai justă de aptitudinile şi dragostea de studiu a chiriaşului său. Dar îi fu de ajuns şi această descoperire pentru a-şi da seama, mai bine, cam cu ce fel de doctorand avusese a face.

Pe urmă, domnul Nisipoiu aruncă în treacăt privirea în locul din carte în care scrisoarea fusese înfiptă ca un semn; de bună seamă „escrocul” cetise aci de curând. Cartea o recunoscuse de la prima vedere conu Nisipoiu: era volumul familiar oricărui om în legătură profesională cu justiţia şi cu dreptul, *Codul penal* adnotat de Pastion şi Papadopol.

Fu deci cu atât mai curios să vadă ce anume capitol din legea borfaşilor interesase acum în urmă pe acest răufăcător. Şi rămase de astă dată cu desăvârşire stupefiat. Codul era deschis la articolul 253: „*Omorul săvârşit de către bărbat asupra soţiei sale…*”

Ochii domnului Nisipoiu clipiră involuntar, pentru a aluneca apoi grăbiţi pe literele mari şi categoric imprimate ale articolului:

„… nu este scuzabil dacă viaţa soţului sau a soţiei care a comis omorul n-a fost pusă în pericol, chiar în momentul când s-a comis”.

Nisipoiu aprobă pe legiuitor cu scurtă înclinare a capului. Dar ochii o iau înainte nerăbdători:

Jncaz de adulter”… – a-ha, asta îmi cetea dumnealui în astă-seară… firfizonul – „omorul comis de către soţ asupra complicelui, sau de către soţie asupra soţului sau a complicei, în casa conjugală este scuzabil”.

— Va să zică dumnealui studia chestia în toată regula! se cruci domnul grefier.

Dedesubtul articolului, întins aproape pe un sfert de pagină mare, cu caractere largi şi apăsate, urma litera

măruntă a doctrinelor şi jurisprudenţei.

Şi ochiul curios lunecă şi într-dci. Se opreşte asupra speţelor care i se potrivesc personal şi parcurge sumar pe celelalte: abilitatea de cunoscător îl avertiză de la primele cuvinte cu ce jurisprudenţă or cu ce pasagiu de doctrină are a face: *„2. Pentru ca flagrantul delict să constituie o provocare, legea cere două condiţiuni*: a) *delictul de adulter să fie flagrant, fiindcă numai acesta poate produce o tulburare mare asupra soţului înşelat*; *b*) *adulterul să fie săvârşit în casa conjugală*…”

— Va să zică al doilea element e câştigat cauzei! constată domnul Nisipoiu şi ochiul excitat alunecă mai departe. Sare iar vechi jurăsprudenţe şi teorii, de asemeni temele complexe, caută nerăbdător ultimele aliniate unde ştie că va găsi progresele ştiinţei în acest domeniu:

„10… Curtea de Casaţie recunoaşte astăzi că premeditatea se poate concilia cu provocare şi că art. 321 (250 rom.) deşi nu vorbeşte decât de omor, permite totuşi să se scuze şi asasinatul…”

„Încă unii autori propun o distincţiune şi decid că soţul este scuzabil, dacă, având vagi bănuieli despre infidelitatea femeii sale, se înarmează pentru a omorî pe vinovat…”

Broboanele grele de sudoare inundează fruntea lucie a domnului Nisipoiu… Literele şi rândurile încep să-i joace dinaintea ochilor în dans sălbatic.

„10. Alţi autori decid că asasinul este scuzat ori de câte ori condiţiile legale, cerute de art. sunt realizate, căci legea pune în acest text o prezumţie legală…” i „puţin importă dacă el a cedat sau nu unui moment de mânie necugetată, sau că a avut or nu mai dinainte conştiinţă de necinstea jemeei sale…”

Ochii i se ploştiră pe pagina lucioasă. Dar deodată se scutură şi împinse cartea! „Ia lasă-mă, domnule… nu, nu… moarte de om nu fac…”

Întinse iar mâna, magnetizat de sclipilrea de ochi a miilor de litere, sub lampă. Dar trase repede ca ars şi, ca să scape de obsesia minusculelor lighioane, o închise cu

zgomot. Şi conu Nisipoiu îşi pulverizează de trei ori scuipatul în aer şi se închină:

— Piei drace!…

Un scâncet îndurerat trezeşte pe domnul grefier din noianul negrelor gânduri. Ochii lui au devenit amnare lovite de fier şi-n braţe i se încordează oţelul muşchilor. Dar e numai coana Polixeni, care geme în cadrul uşii şi care cere îndurare cu mâna întinsă şi cu ochii plânşi… încurajată de cetania lui, coana Polixeni şi-a luat inima în dinţi şi-a apărut umilă şi înfrântă în faţa cruntului judecător.

— Hai, Bănică, *acasă*! îl îndemnă ea cu glasul jalnic. Haideţi la noi, Bănică, şi nu-ţi mai face sânge rău degeaba… Bănică, Bănică… ce te-a apucat pe tine aşa din senin şi fără drept… că nimic nu s-a întâmplat, Bănică…

Trupul lui Bănică se încordează şi capul lui se scutură ca al unui leu de mânie… Dar coana Polixeni nu-i dă răgaz de izbucnire:

— …uite, mai jur o dată, Bănică, aşa să am parte de ce am mai scump, dacă s-o fi întâmplat ceva, Bănică… Asta mi-e mâna, asta mi-e crucea… Ei ţi-au vârât în cap, că zic că-ţi sunt prieteni, nu i-ar mai răbda Maica Domnului să-i mai rabde, de să vii tu cu Ja Anat pe mine şi să te uiţi pe subpaturi…

— Cum femeie! răcneşte domnul Nisipoiu, de se cutremură toată casa, nemaiputându-se stăpâni. N-ai mărturisit adineaorea…

— N-am mărturisit, Bănică, n-am mărturisit, că n-am avut ce să mărturisesc… că nu s-a întâmplat nimic, Bănică…

Domnul Nisipoiu îşi oprinră tâmplele cu pumnii enormi, nemaiştiind nici cum să urle în faţa acestei reveniri dârze şi mincinoase…

— N-ai spus dumneata, madam… îşi vâră el capul, cu ochii strânşi până la orbite, în faţa ei – n-ai jurat dumneata adineaori că numai o dată s-a întâmplat…

Dar coana Polixeni suportă apropierea lui neclintită şi hotărâtă:

— N-am jurat, Bănică…

— Aa… ah… răcneşte domnul Nisipoiu, vârându-şi mâinile în puţinul cât a mai rămas din podoaba lui capilară. Ieşi că te omor! şuieră apoi cu ochii înroşiţi de sângele care i-a invadat tot creierul, cu braţele tremurând de groaza faptei teribile, care s-a încuibat în ele. Piei din ochii mei că intru în păcat!

Dar coana Polixeni nu se abate niciun milimetru dinaintea acestei urgii. Ea bravează înainte, senină şi angelică, rostindu-şi calm şi înţelepţeşte nevinovăţia, şi numai în ochii ei întunecimea şi fixitatea aceea de culoare dovedesc o încordare supremă, o siguranţă rece, mult mai de temut, desigur, decât vijelia care se zbate în faţa ei şi pe care o va doborî în curând la picioare.

— Eu am jurat că numai o dată a fost la mine… la noi… în odaie, astă-seară, glăsuieşte mai departe coana Polixeni, cu faţa inspirată, cu urechile larg deschise, de parcă o înţelepciune streină, eterică, coborâtă protector asupră-i, i-ar dicta aceste vorbe. Dar ce-ţi închipui dumneata că s-a întâmplat cu asta, de te uitai pe subpaturi şi în toate colţurile?… Băiatul s-a purtat frumos şi cuminte. A stat şi a fumat o ţigară… atâta s-a întâmplat… că dacă-şi permitea altceva, mă înţelegi… nu mai ştia pe unde s-o nimerească afară… toate lăturile din găleată le vărsăm după dânsul. Dar poţi să te porţi astfel cu un om aşa de manierat ca el?

Braţele domnului Nisipoiu au căzut în jos şi ochii i s-au căscat, parcă s-o înghită…

— Minţi, femeie neruşinată! mai poate el s-o înfrunte, dar fără energia de la început…

— Nu mint, Bănică, să n-am parte de ce mi-e mai aproape pe lume, Bănică… Uite-te-aicea: asta mi-e mâna, asta mi-e crucea… Atâta s-a întâmplat, daaa… asta recunosc… nu trebuia să-l aduc în lipsa ta înăuntru… dar a venit şi a ciocnit în uşă, ca să ceară un chibrit… Şi asta a fost vina mea… că fără tine acolo, eu l-am poftit înăuntru, şi l-am poftit să şadă, Bănică… Dar tu ai venit, asmuţit de vrăjmaşii tăi, Bănică, începu ea să plângă de-a binelea, ai

de zic că ţi-s prieteni, dar vreau să te vadă cu casa stricată şi să le dai leafa prin ale cârciumi, nu i-ar mai răbda Maica Domnului şi sfânta zi de mâine! Ai venit să mă ocări din senin şi să mă faci pe-o aia de pe stradă… de m-am speriat şi am crezut c-o fi uitat băiatul pe-acolo vreo batistă, ori vreo tabacheră cumva, restabili ea lucrurile, calm şi metodic, de te-ai năpustit pe mine cu astfel de apropouri…

Domnul Bănică îşi vârâse mâinile în buzunare şi începuse să măsoare camera în lat. Înghiţea în sec şi spumega.

— Nu se poate, femeie, hotărî într-un târziu, după ce rostogoli în minte, pe toate faţetele, chipul cum se petrecuse mărturisirea ei… nu se poate… ai declarat o dată, nu mai poţi s-o întorci…

— N-am declarat nimic, Bănică, n-am declarat că n-am avut ce să declar…

— Ha, hay crezi că mă duci pe mine… un cap de muiere ca dumneata… aşa crezi? eu care sunt hârşit de anchete şi judecăţi? Ha, ha, ha, ha, ha… dădu dânsul, uimit şi amuzat de scârbă, drum râsului său amar… pe mine, femeie… c*rezi că* mă poţi purta aşa?

— Nu te port, Bănică, nu te port nicicum, că nu spun decât dreptul sfânt şi adevărat… Uite, asta mi-e mâna…

— Lasă madam că nu mă îndupleci cu jurămintele dumitale, răcni luminat domnul Bănică. Şi plesnind degetele pe codul de pe masă, ca un avocat la bară, rosti edificat: Da colea, de ce era semn tocmai la articolul 253? A-ha, nu înţelegi? Păi eu nu mă mişc de aici cucoană până nu aflu toată tărăşenia… Haid! înapoi în odaie!

Şi înşfăcând-o cu toată puterea de umăr, o împinse, zguduind-o cu brutalitate pe săliţă, deschise larg uşa „lor” şi o îmbrânci înăuntru cu toată puterea.

— Aşa… şi-acum să vedem ce zice şi domnul… domnul complice. Vă potriviţi în vorbă… au ba? rosti el solemn şi ameninţător.

Şi porni râzând sarcastic şi înfiorător, trântind uşa cu atâta putere şi răsucind cheia pe din afară de două ori cu atâta violenţă, că toate frigurile începură să zgâlţâie pe

coana Polixeni, mai ales când gândul o purta fără voie spre acel misterios şi înfricoşător articol 253. Căci, obişnuit, coana Polixeni, şi mai ales în aceste clipe de teribilă aşteptare, atribuia o forţă mistică legilor, de a descoperi pe vinovaţi.

Auzind paşii domnului Nisipoiu prin curte şi prin săliţă, instinctiv Băiatul purtase mâna iarăşi la guler; şi găsindu-l, evident, la locul lui, revenise calm la gândurile de mai înainte. Ori ce gândise acum câteva clipe?... ah, da... ţigări... Nu mai sunt ţigări... trebuie să se deranjeze puţin până la cârciuma din colţ. Simţea o mare nevoie de fumat, dar parcă nici de pe aşternutul pluşat al patului nu s-ar fi ridicat. Amintirea îl ducea necontenit cu un ceas mai devreme:

„Straşnică muiere, domnule... gemea din când în când, înfricoşat ca diiiaintea unei mari revelaţii. Mamă Doamne... aşa ceva nu mi-a fost dat în viaţa mea să văd...” Şi apoi, izbucnind în explozii surde, de sinceră şi patetică recunoştinţă, delară solemn: „Nene Nisipoiule, acuma văd că te iubesc cu şi mai multă pasiune şi te asigur că-ţi voi fi chiriaş credincios, cine ştie cât de-acum înainte!”

Dar de ce memoria neastâmpărată îi readucea în sânge fiorul senzaţiilor tari şi noi abia aţipite, de aceea nevoia tutunului devenea mai imperioasă. Astfel că Băiatu’ porni tocmai la timp, ca să nu dea piept în piept pe săliţă cu domnul Nisipoiu. Din odaia conjugală răzbătea vocea coanei Polixenia şi în treacăt accentul ei plângător zăbovi o clipă în auzul lui Băiatu’.

„Ah, face pe suferinda, mititica”, îşi închipui el trimiţându-i în gând o sărutare. Asta pentru a-şi masca emoţia care încă o consumă!” se felicită el fericit şi plin de sine.

Şi uşa cea mare se lăsă pe urmă-i acoperind zdupăniturile care tocmai începuseră în camera incendiată de cea mai aprigă mânie a lumii.

La cârciuma din colţ, Mihu, care era grăbit să se întoarcă spre a se tolăni din nou îmbrăcat pe macatul de pluş, împletindu-şi visurile cu lectura *Madonei din*

Shleeping-car de pe măsuţă, găsi obloanele trase. Înjurând cu toată cerbicia puterile de negustori, care se culcă cu găinile lăsând comerţul românesc pe mâinile străinilor, Mihnea fu nevoit să se aventureze în noapte tocmai spre prăvălia domnului Tancu; dar şi aci îl aştepta o decepţie. „Intimele”, „Regalele”, „Specialele”, „Bucureştii”, „Ferdinand” se terminaseră; domnul Tancu îşi mişcă greoi fălcile ne-e, pătate de plăgile sure ale urmelor de brici, spre a-şi exprima regretul că până mâine dimineaţă nu mai dispune decât de calităţi inferioare, care, mai ales în aceste momente, nu puteau decât să repugne fericitului doctorand. Îndepărtându-se astfel din cârciumă în cârciumă, la o oră când obloanele încep să pârâie şi într-o periferie în care tutunul bun e obiect de lux, Mihnea, pe care vuietul surd al centrului nu fu în stare să-l abată de la pofta lui îndărătnică de interior, reveni aproape după două ceasuri acasă şi primul lucru care-l făcu, pătrunzând prin portiţa de ştacheţi, fu să-şi reproşeze că uitase lumina deschisă şi că face astfel pagubă inutilă menajului Nisipoiu. El nu văzu în umbra coteţelor, pentru că nici nu se uită într-acolo, pe domnul Nisipoiu – care după ce-şi încuiase nevasta, tocmai sfârşise de dat o raită pe afară să vadă dacă „banditul” nu pândeşte pe undeva, să-şi ia bagajele tiptil, când s-or linişti lucrurile –, şi intră călcând în vârful picioarelor, ca un om atent la somnul celor ce-i sunt atât de scumpi şi dragi, şi unul ca şi celălalt; iar pentru domnul Nisipoiu, ca orice apaş în exerciţiul profesiunii.

Domnul grefier intră la Băiatu’ puţin după aceea, fără să bată la uşă, dar regretă îndată această „omisiune” şi se dezaprobă mental, vehement. Asta însemană că a călcat cu stângul, pentru că, fie el direct în cauză, un anchetator nu trebuie să-şi piardă un moment cumpătul şi recea judecată, punând cu astfel de stângăcii în gardă pe cel care trebuie prins, în cursa strâmtă a mărturisire! cu cea mai mare dibăcie.

Şi poftim: pe scumpu-i prieten de până ieri îl găseşte – şi acum, după două ceasuri de hoinăreală – ca şi pe

doamna Nisipoiu, lungit, pe pat, îmbrăcat, cu mâinile sub cap şi cu ochii duşi în cine ştie ce lume, în cine ştie ce închipuiri, în cine ştie ce amintiri!

Dintr-un salt, Băiatu' a fost în picioare şi a salutat pe grefier cu măgulitoare vorbe de bunăvenire. Şi închipuindu-şi că dacă i-a făcut la ora de faţă onoarea să-l. aştepte şi să-l viziteze, asta trebuie să fie în strânsă legătură cu numărul ţuicilor luate înainte de masă, deduse de aci că simpatica lui gazdă are gust de conversaţie, evident juridică, mai ales că de multă vreme nu se mai văzuseră spre a se trata reciproc cu acest comestibil deopotrivă de scump pentru abiândoi.

— Îmi pare tare bine că ai mai venit pe la mine, „nene" Nisipoiule, îşi exprimă el îndată satisfacţia, de astă dată cu vădită sinceritate şi bucurie... Pentru că şi eu am gust de niţică vorbă. Ştii, mi-e nu ştiu cum, aşa... îi destăinui el întinzându-se fericit... Aş face ceva, dar parcă mi-e lene şi parcă-mi stă aşa ca o încropeală prin oase...

Domnul Bănică înţelegea de minune dispoziţia asta, pe care i-o descria tânărul său chiriaş; de câte ori n-o avusese şi dumnealui doară, când se desfăcea din strânsorile aprige ale Polixeniei.

— În sfârşit nu ştiu de ce, continuă celălalt, dar simţ o mare mulţămire în mine...

Ceea ce-l lăsa de-a dreptul perplex însă era tocmai uşurinţa, inconştienţa ori cinismul cu care acest mizerabil i-o mai şi spunea!

— Poate unde mă simt atât de bine... la dumneavoastră... cu dumneavoastră...

Uluit de îndrăzneală, negăsind cum să înceapă, făcând schime cu buzele tremurânde, care vreau zadarnic să se transforme în cuvânt, şi căutându-şi necontenit o bază mai marţială* pentru poziţia picioarelor, schimbând-o apoi îndată cu una mai normală pentru a nu da încă de bănuit, domnul grefier chiar că ar fi făcut impresia, până şi unui novice, că într-adevăr, pe ziua de astăzi, s-a întrecut mai abitir ca niciodată cu ţuica de prună a domnului Tancu.

Ceea ce dădea răgaz lui Băiatu’ să-şi recapituleze pe repezeală materia juridică de care mai dispunea, ca unul ce ţinea morţiş să-şi menţină rangul de licenţiat în ochii priceputului său proprietar. Încă mai dinainte constatase că sacul se cam isprăvise – şi acuma îl ademenea o chestie prea elementară şi care i se păruse prea la putinţa tuturor de-a o descoase, pentru a n-o lăsa, în întreţinerile lui cu Nisipoiu, decât ca pe cea din urmă rezervă pentru vremuri de completă lipsă. „Chestia” era penală, deci nu tocmai pe gustul gazdei sale; noroc că o împrejurare dramatică, petrecută de curând în lumea mare, şi de care gazetele erau pline, îi legitimau în momentul de faţă prezenţa în discuţia chiar a doi jurişti emeriţi ca dânşii, care altfel nu şi-ar pierde vremea cu romantism de acesta juridicesc.

— Ei, ce zici de întâmplarea asta, coane Nisipoiu?… Cred că ai citit gazetele… Ia să vedem cum te pronunţi!

Dar domnul Nisipoiu întârzia să se pronunţe şi păstra în privirile lui o fixitate care nu putu să scape ochiului atent al lui Băiatu’. Fatal, mâinile lui agere se înfundară atunci în buzunare, în vreme x: e domnul grefier, văzându-l cum se caută grijuliu, clătină din cap ca un procuror care a şi sesizat mişcarea. Ce dracu’, să fi lăsat (vreo urmă? Aş, deloc: uite batista, portţigaretul, pila de unghii şi mica pudrieră de metal cu oglinjoară; toate sunt la locul lor. Atunci ce l-a apucat de-l priveşte aşa fără să vorbească; or e afumat până dincolo de margine?

— Ţi-am spus eu, coane Bănică, penalul are farmecele lui… Stai numai să vezi…

Şi el începu să cuvinteze cu toată dezinvoltura, examinând totuşi în minte cam ce altă urmă ar mai fi putut lăsa în odaie la coana Polixeni, A fumat, e drept, acolo o ţigară stând de vorbă cu dânsa, înainte ca dumneaei să-i vie deodată cheful să-i desfacă în anumit înţeles cravata, schimbând cu desăvârşire tonul şi direcţia conversaţiei începute: dar îşi aduce limpede aminte că lucrurile luând această întorsătură, la care nu se aştepta, Băiatu’, din vechi principiu, nu mai strivise ţigara în farfurioară, ci o dusese să o arunce direct în maşină. Să-i fi dat de bănuit

mirosul tutunului? Dar domnul Nisipoiu fumează însuşi.

— ...va să zică... după ce-şi părăseşte bărbatul şi familia... este la rându-i părăsită. Atunci pretinde o ultimă întâlnire şi trage cu revolverul... Eu îţi spun sincer c-aş achita-o... Cum dai voie soţului să se răzbune... (Mihnea simţi cum începe să i se moaie vocea: „cine dracu' l-a pus să se bage tocmai în tâmpenia asta de întâmplare?") ... când îşi prinde soţia în flagrant delict de adulter... te-ot... aşa... dă-i voie şi ei (aci simţi venindu-i curajul şi rări cuvintele, apăsându-le) să se răzbune, când... după ce, amăgită şi scoasă din minţi (vocea iar începu să-i scadă) ... e părăsită cu atâta laşitate... (Dar deodată ochii i se aprinseră şi protestă cu o nemaipomenită energie.) E... le... e... să se sfârşească odată cu îndrăzneala acestor domnişori de industrie...

Iar în gând îşi repeta într-una: „Dacă nici acum nu-şi mişcă fălcile sunt pierdut..."

Domnul Nisipoiu tresări în faţa acestei izbucniri şi privi şi mai stăruitor la convorbitorul său; fiindcă avea chef de vorbă, trebuia lăsat, fireşte, să trăncănească înainte. Doar toţi acuzaţii care vorbesc mult sfârşesc prin a se încurca singuri în propriile lor cuvinte. Şi trebuie arătat boieraşului fanfaron şi obraznic, mincinos şi cu licenţa neluată, că în realitate nu e nimic de capul lui pomădat şi creţ şi că poate fi prins în capcană mai uşor decât cel mai năuc dintre derbedei.

Domnul Bănică Nisipoiu, în sfârşit, rânjeşte. Pentru că lucrurile au ajuns aci, e timpul de dat cărţile pe faţă şi de început ancheta propriu-zisă. Şi fălcile lui grele se mişcară pentru a-l pofti cu straniu licăr în priviri să continue:

— Dă-i înainte, ce te-ai oprit aşa?... Ce e cu porcii ăia de domnişori de industrie... Hai?... domnule Băiatu'...

S-a oprit şi şi-a schimbat brusc tonul, înşfăcat la timp de spiritul juridic: vehemenţa aparţine execuţiei, pe când acum se găsesc încă-n perioada de judecată. Nu avea deocamdată nicio dovadă, nicio mărturisire la îndemână; acum era deci tot locul întrebărilor încovoiate ca ghearele

de cleşte, care prind şi strâng şi nu mai lasă celui întrebat nicio putinţă de mişcare.

Dar, avertizat de toate aceste evidenţe şi mai ales de cea din urmă, Băiatu' s-a dumirit complet asupra rostului vizitei întârziate. Cum, de unde, tipul a simţit ceva: singura scăpare era deci să-şi continue vorbirea pe drumul început.

— Imoralitatea, domnule! reîncepu el, privind la rându-i fix în ochii grefierului, a ajuns la culme; plutim, pot zice, într-un ocean de păcătoşenie.

Expresia îi arătase, nu o dată, că orice nor din minte şi orice bănuială a celui căruia te adresezi pot fi uşor spulberate cu o mină de veselie, de dezinvoltură, de nepăsătoare îndrăzneală, cu care, legat la ochi, trebuie să te repezi cu capul înainte, în însuşi mijlocul îndoielii.

— Numai necinste şi trădare pretutindeni! strigă deci cu toată convingerea, regretând că nu se află el în partea dinspre uşă. Şi în viaţa publică, ca şi-n viaţa de familie… scuzaţi de aceea rolul penalului este să intervină îndată, cu toată gravitatea, nu aşa cum se face acuma… pentru că trebuie să recunoşti şi dumnegta ca magis*tra*t, *că ind*ulgenţa *dumneavoastră, a jude*că*tor*ilor, *e cauz*a acestei stări de lucruri…

Domnul Nisipoiu clocoteşte. În mintea lui se clatină tot mai violent cumpăna alternativelor. Foarte bine, codul poate că era deschis la 253 din cauza dramei din oraş… dar cuvintele şi purtarea Polixeniei… şi licenţa neluată…

Şi Băiatu' vorbeşte, vorbeşte, vorbeşte. E o imposibilitate să-l iei de guler şi să începi să-l scuturi… Dacă ar tăcea cumva… o, dar parcă el înţelege ce-l aşteaptă, dacă va tăcea… şi vorbeşte, vorbeşte… E limpede că tâlharul pledează în propria lui dramă…

— …totul, totul e imperfect în alcătuirea noastră socială… codurile sunt tâmpite… le-am copiat după francezi aşa, s-o nimeri, nu s-o nimeri… Poftim, articolul ăsta… 253 (Băiatu' îşi flutură degetele în aer). E aşa… în doi peri… imperfect, imperfect… complet imperfect…

E cu neputinţă să întrerup! un vorbitor cu pumnul.

De aceea domnul Nisipoiu simte nevoia să urle, să-l oprească odată, ca să poată. În sfârşit, da drumul interogatoriului mult dorit…

Iar Mihnea Băiatu' a lăsat acum chestia de principiu şi a intrat în speţă.

— Şi atunci se naşte întrebarea, dezbate el cu foc înainte – … ea, femeia… e culpabilă sau nu de gestul ei?… Aicea trebuie să ne oprim noi. A ucis ea cu luciditate să-au… a fost praada unei surescită-ări, care i-a întunecat cugetul, când şi-a dat seama de greşeala ce-a făcut, părăsind un om cinstit, onorabil, cu situaţie, pentru un altul care… n-a ştiut să-şi ţie cuvântul…

— Pentru-un fârţângău, pentru un pomădat, pentru o haimana şi-un porc fără ruşine, care nu merită decât să-i suceşti gâtul ca la pui de găină… putu în sfârşit să zbiere conul Nisipoiu, năpustindu-se, pe această poartă deschisă, înapoi, la ceea ce-l durea pe el şi agitând cu violenţă braţul enorm. Privirile lui creşteau ameninţătoare, iar namila de trup prindea acum proporţii omerice: creşteau văzând cu ochii, în lumina palidă a becului, parcă şi el obosit de această încordare. Să rămânem aci, domnişorule…

— Bun, să rămânem, acceptă şi celălalt, hotărât şi grav… Să ne oprim puţin la faptul iniţial, la adulter şi la părăsirea bărbatului… să vedem…

— Să vedem! repetă Nisipoiu a cărui mână şi-a recăpătat deocamdată direcţia normală. Ho, ho, încep mărturisirile…

— Să vedem care a fost atunci agentul moral…

Agentul tnoral! Iată două cuvinte care holbează peste fire ochii domnului Nisipoiu.

— Agentul moral?! Hm, ce are a face aci agentul moral… agentul moral al imoralului ăluia de… de… de…

— Da, agentul moral, continuă Băiatu' şuierând din greu şi ştergându-şi de zor năduşeala de pe frunte. Pentru că lucrurile poate s-au petrecut şi altfel, *domniile* Nisipoiu. Închipuieşte-ţi un biet tânăr student, un biet suflet de provincial, venind deodată în clocotul acestei Capitale infernale. Băiatul se duce regulat la şcoală, învaţă, ia an

după an… se apropie licenţa…

— Ce licenţă… Ha, ha… lasă că ştim noi… licenţa, a, ha…

— Doar era arhitect… diploma de…

— Aha… ăla… bine! dar… aha… Lasă la urmă, poftim, avem tot timpul!…

Băiatu’ furişează o privire iscoditoare spre codul deschis de pe masă. „Mi se pare că am vârât-o într-însul”, încercă el să-şi amintească… „Fir-ar al dracului de scrisoare, că nu mă învăţ o dată să le rup…”

Dar vocea lui face sforţări să se menţină la calm şi seninătate.

— …viitorul băiatului începe să se contureze. Se gândeşte să facă puţină politică. Dă de-un om ca lumea…

— Săracul, bietul om, oftează Nisipoiu. Ah, păcătos… păcătos… suflet păcătos şi slab… să calci cu gheata capul şarpelui, nu să-l bagi la sân…

— …îşi alege aşadar un arhitect cu renume. Se angajează… buun… şi toate merg bine la început. Dar domnul arhitect are o soţie de toată nostimada, cum se zice… (Domnul grefier tresare crunt şi ciuleşte urechile, aruncându-i crâncene priviri). Şi… tânărul învăţăcel… trece sfios pe lângdânsa. Nu se întâlnesc decât rar. El salută şi trece înainte. Dar iacă, doamna şi-a pus ochii pe tânăr. (Domnul grefier şi-a lăsat capul uimit într-o parte şi sprâncenele lui se ridică, parcă să lase tot mai multă lumină behilor, care au descoperit ceva neaşteptat în punctul din podea, unde s-au fixat.) … Şi în loc să-i răspundă la salut, căutând să treacă şi ea înainte, mândră ca o nevastă de patron, sau binevoitoare, ca o doamnă atentă cu cei din jurul ei – continuă Băiatu’ cu tot mai multă ardoare, observând că de data asta lovitura a prins –, iacă frumoasa noastră cocoană împinge lucrurile şi mai departe. Ochii ei parcă spun altceva tânărului, care se zăpăceşte de tot când o vede. Ba chiar în treacăt îl mai atingş cu cotul, când îi dă mână să o sărute strânge cu anumit interes pe a băiatului, îi răspunde la saluturile lui cu vorbe care-ţi dau de gândit… Băiatul săracul, care e

tânăr, de dar care, vezi dumneata, n-a glumit până acum decât, vorba aia, ba cu o servitoare, ba se furişa noaptea la stabilimente cu tarif, înţelegi dumneata, s-a fâstâcit de tot. O cocoană pe care o credea serioasă şi, iacă, îi face toate avansurile… Ce să facă? Întâi se gândeşte să se ducă la bărbat şi să dea totul pe faţă… Dar cu ce dovedeşte? Cocoana va striga ca din gură de şarpe că a fost calomniată şi domnul îl va da afară… Să o respingă? Cocoana se va răzbuna, criticându-l la bărbat, înjosindu-l şi cerând să-l înlăture… Cunoşti dumneata femeile, nene Nisipoiul*e… S-o oco*l*ească?* H*m… asta e s*ingu*rul mijloc* bun, când vrei să păstrezi cinstea unui om care ţi-a făcut bine, om pe care îl iubeşti. Şi vrei cu orice preţ – apăsă el pe cuvinte – jsă-l respecţi… (Domnul Nisipoiu îşi întoarce ochii mici, ca de arici la pândă, dar încă încruntaţi, spre vorbitor.)

…Ei, ţi-ai găsit, continuă Băiatu', cu o volubilitate cum n-a mai avut până acum în viaţa lui. Ţi-ai găsit! Când vrea femeia… Te urmăreşte, domnule, vine după tine… îţi iese în cale când nici cu gândul nu gândeşti… ba, dacă mai stai în aceeaşi casă cu ea, îţi intră în odaie, domnule. I-a năzărit ei pe tine şi pace!… Te nimereşte ba pe jumătate îmbrăcat, ba în pat dimineaţa. (Tresărire violentă la domnul Nisipoiu.) Tu zici pardon! Ea, că nu ştiu ce-a uitat… aci când a scuturat ieri. (Nici Băiatu', nici Nisipoiu n-au băgat de seamă aci că doamna din lumea mare nu putea să scuture camera unui secretar.) A doua zi tu încui uşa… îţi bate la uşă. Taci. Bate mai tare. Strigă. Te face să crezi că Dumnezeu ştie ce s-a mai întâmplat… Iei ceva pe tine, sumar; deschizi… vine să-ţi dea o scrisoare, dar nu se mulţumeşte că ai luat scrisoarea, intră şi ea… Eşti încurcat… aştepţi să plece… vrei să te speli… să te îmbraci… Se face că nu înţelege… Atunci îi spui lămurit… Mă scuzaţi, vă rog, vreau să mă spăl… A, poftim, îţi răspunde, poftim, poftim, nu mă uit… fă tot ce vrei – îţi spune cu înţeles – nu te jena de mine… m-am învăţat atât de mult cu dumneata… Tu nu-ţi vezi urechile de roşii… o priveşti şi nu mai înţelegi nimic… şi cum stai aşa prostit

colea, lângă scaun (Băiatu' arată scaunul de lângă el, cu un gest firesc, pe care domnul Nisipoiu îl primi cu o înclinare tot aşa de firească a capului) … cum stai aşa prostit, odată te-ai şi pomenit că te-a cuprins… te zbaţi… ea te potopeşte cu gura şi se împinge în tine şi te împinge (Băiatu' arată spre pat) că om eşti… Mai eşti atunci stăpân pe tine?… Ai uitat şi de binefăcător şi de prieteni şi de omul care ţi-e mai drag şi-ţi vrea binele şi de tot… Pe urmă poţi să-ţi dai cu pumnii în cap cât pofteşti… dacă s-a făcut, s-a făcut… – coboară el vocea dramatic şi începe să scâncească, parcă ar fi un lovit de năpastă, ca la Conservator – mai poţi, mai ai curajul să te duci la cel înşelat şi să-i spui… Iacă aşa se naşte minciuna… Şi pe urmă se strânge una peste altă… Ce să facă acum bietul băiat?…

Figura domnului Nisipoiu s-a schimonosit peste măsură; are atâtea cute, care se întretaie aşa de dureros, că parcă ai crede o faţă nefirească, machiată, artificială. Mintea lui de om al legilor înţelege minunat şi îmbrăţişează toate urmările expunerii celuilalt. Iar acela dă implacabil… lovitură după lovitură…

— În cele din urmă, îşi ia lumea în cap şi… să zicem că fugè… Adică, ce să zicem, că aşa s-a şi întâmplat. Noi discutăm doar cazul ăsta… speţa… deci fuge… Ea după el… îşi lasă şi bărbat şi tot, nu se mai ascunde… Când îi căşună femeii, ştii dumneata… nu mai are nicio ruşine (Nisipoiu clătina capul nervos şi repede; „te pomeneşti că e în stare s-o facă şi pe asta nebuna", cugetă el cu oroare, gândindu-se la râsul lui Vulpache şi Piscupescu). În cele din urmă băiatul ridică şi el glasul: E… până aci… Acum dacă lucrurile s-au dat pe faţă, are şi el curajul să se ridice… Nu, nene Nisipoiule? Păi stai, madam! până unde! Şi acum ţinte; lacrimi şi vaiete; mă laşi tocmai acum… el nu mă mai primeşte… tu mă goneşti… şi plânsete şi zvârcoliri pe jos… Pe urmă scoate revolverul şi pac!… (Amândoi tresar la acest pac!) He, şi hai acum la juraţi: l-am omorât pentru că m-a sedus… pentru că nu mi-am mai dat seama de mine, pentru că, văzând că sunt mai săracă

decât şi-a închipuit acest vânător de avere, m-a lungat... Iar publicul ca de obicei: săraca de ea, victimă socială etc. etc... ştii dumneata, ce-ţi mai spun eu.

Figura lui Nisipoiu nu se mai vede. A intrat toată în pământ, de parcă el ar fi fost vinovat de toate aceste grozăvii, care au decurs una după alta.

Încât vorbitorul, după o mică pauză, înaintă un pas, concludent, cu mâinile încrucişate pe piept:

— Ei, spune-şi dumneata acum, coane Nisipoiule, cine e vinovatul... dă şi dumneata cu piatra! strigă el sfidător, apoi completă scoborând tonul: admiţând că eşti jurat...

Dar conul Nisipoiu nici nu mai îndrăzneştte să-l privească, se ridică fără să mai zică un cuvânt şi dispare, minat, spre odaia conjugală, de cumplită fierbere, sub năprasnică presiune.

Apăsă teribil pe clanţa, uşii, care-i rezistă. Îşi aminti că o încuiase singur şi învârti cheia înapoi cu zgomot mare; şi când aruncă violent ca un uragan canatul greu în lături, căldura de baie a odăei îl primi obscură, învăluitoare şi pacifică. Doamna stinsese lampa şi se culcase ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. El intră lăsând uşa deschisă, dar uşa reveni singură în uşor, scârţâind somnoroasă. Întunericul nu era prea profund, pentru că focul încins bine, din maşină, ţâşnindu-şi lumina jucătoare prin găurile uşii de tinichea, ca printr-un triplu obiectiv de cinematograf, făcea să zboare pe peretele de deasupra patului, în fâlfâiri misterioare, aripile de vis ale unei neînţelese proiecţiuni.

Ochii lui Nisipoiu căzură asupra aşternutului ca două păsări de pradă: întoarsă cu faţa la perete, Polixenia dormea adânc, cu şuierătoare respiraţie, cu largi mişcări ritmice ale sânilor sub plapomă. Un moment domnul Bănică stătu la îndoială dacă un somn atât de profund putea fi, la o oră ca asta şi-n astfel de împrejurări, tot aşa de sincer. Dar pentru că nu avea la îndemână niciun mijloc spre a-şi stabili o convingere precisă, începu să calce greoi prin cameră, să izbească lucrurile unul de altul, să

trântească scaunele care-i stau în drum. De câteva ori se opri cu mâna pe plapomă, gata s-o tragă cu furie şi să scuture cu putere pe adormită. Dar răsufletul regulat şi adânc îl intimida cu desăvârşire; era într-însul ceva străin de viaţă, ceva care venea din alte lumi, din profunzimi necunoscute şi întunecate, care-l descurajau. E drept că domnul Nisipoiu aflase, de pe la cabinetele de instrucţie, unde consilierul care-şi aşteptă mutarea din zi în zi vrea cu orice preţ să-l ia după dânsul, că uneori bănuiţii sunt ridicaţi noaptea, pe neaşteptate, pentru a fi interogaţi încă sub puterea somnului, sleiţi de odihna din ceas în ceas întreruptă, să li se smulgă astfel cuvântul mărturisirei. Dumnealui strâmbase din nas însă la auzul unor astfel de barbarii, şi avusese un motiv mai mult să regrete focoasele dar lucidele şi îndelung pregătitele la rece dezbateri civile, pe care avea să le părăsească în curând, nu atât pentru a face pe gustul domnului consilier, cât pentru a-şi croi o trecere mai sigură spre grefele de tribunal şi curte. Acum, ori de câte ori se îndepărta de patul adormitei, domnul Nisipoiu înclina să aprobe maniera forte şi barbară, care-l dezgustase, şi aceasta cu atât mai mult, cu cât bubuiturile şi zdroncăniturile pe care le provoca prin odaie păreau că înghemuiesc şi mai mult pe coana Polixenia sub plapomă şi-n somnul ei adânc; când se apropia însă de dânsa, descoperea deodată un zgomot şi mai asurzitor şi se îndepărta grăbit să-l producă îndată şi pe acela. Dar coana Polixenia era lemn; şi conul grefier spumega de furie amintindu-şi ultimele amănunte din destăinuirea indirectă a lui Băiatu'.

— I-auzi, domnule, răcnea dânsul bufnind şi răsturnând în plimbarea-i nehotărâtă, să intre peste om în casă, să-l găsească despuiat şi, în loc să fugă ruşinată, să-i sară de gât... Nici târfele de la bordel, răgea disperat, ţintind cu fulgerele ochilor ceafa adormitei, n-ar fi fost în stare de atâta murdărie... Ptiu... ce ruşine... să te respingă omul şi să dai buzna ca... ca... scroafele... Aaah... ce scârbă... femeie în toată firea să învârteşti capul unui copil... să-l scoţi din minţi... să nu poată omul să înveţe...

să-şi dea examene… li…

Ca şi când ar fi nimerit deodată un cuvânt magic în această avalanşă oribilă de ocări, conul Nisipoiu se opri subit.

— Licenţa! gemu el sufocat. Nu l-am întrebat ce e cu licenţa… Nu mi-a lămurit… A, ha, ce e cu licenţa, boierule, domnişorule… să-mi răspunzi…

Şi fără a mai sta la cumpănă, domnul grefier dădu buzna înapoi, pe uşa pe care venise.

Dar fără a fi stat de asemenea la cumpănă, îndată ce au încetat paşii domnului Nisipoiu pe săliţă, Băiatu' a şi învârtit cheia în uşă. Cu mişcări precise şi fulgerătoare, cu o siguranţă dobândită din vechi şi constante exerciţii, a deschis fereastra dinspre stradă şi a tras geamantanul gata descătărămat de după pat. Şi rând pe rând au încăput, în gura larg deschisă a burdufului elegant de piele, cărţile de pe masă şi de pe măsuţă, pardesiul, hainele şi teancurile de rufe din dulap, perechile de pantofi de sub pat, articolele de toaletă de pe lavoar. Dintr-o calculată obişnuinţă, niciunul din lucrurile lui nu mai era risipit în altă parte; totul era într-o ordine, care contribuise la timp cu încă un procent, la admiraţia coanei Polixeni, pentru un tânăr atât de ordonat, de curat, de fercheş şi de drăguţ. Din zbor parcă şi-a petrecut paltonul elegant în spinare, şi-a acoperit capul cu ceapacul solemn, şi-a înşfăcat muşamaua umflată a mandolinei. Apoi geamantanul s-a lăsat cel dintâi de pe fereastră, binişor, pe trotuar, spre eterna-i călătorie de noapte şi de mister.

Putea acum domnul Nisipoiu să zgâlţâie în voie bună uşa încuiată pe dinăuntru a rătăcitorului său chiriaş. Putea el să bubuie în lemnul masiv până mâine dimineaţă şi să apostrofeze cât de provocător pe cel prea suspect de repede şi de profund adormit (întocmai ea şi coana Polixeni), somându-l energic să-i deschidă.

Demult Băiatu' ocolise colţul primei străzi, demult el socotise în minte ce avea de răspuns gardistului, care l-ar întâlni cu întreg calabalâcul în spinare, în drum spre cea dintâi staţie de trăsuri. În noaptea asta va bate la amicul

său bun şi oarecum vechi camarad de contingent universitar, Grigoraş Idrişteanu, pe care voise să-l asocieze în combinaţia cu domnul Nisipoiu. Pentru Grigoraş, Băiatu' păstra şi-un grăunte de admiraţie, pe care nu se sfia să-l rostească în faţă-i cu recunoaşteri şi complimente; nu era un invidios Băiatu'! Căci în aceşti zece ani de când îl cunoscuse – se împrieteniseră după un examen la Civil, la un profesor-foarte bine dispus şi larg la notare, care obişnuia să anunţe bilele după fiecare examinare; doar ei singuri căzuseră din toată seria şi, cum putură constata mai apoi, din toate seriile anului – Grigoraş totuşi nu se lăsase cu una cu două. El nu pregetase să se mai prezinte, ca Băiatu', dinaintea acestor turci de examinatori; dimpotrivă, le înfruntase cerbicia cu încăpăţânare şi curaj, aşa că după doisprezece ani (Grigoraş era cu vreo doi ani mai vechi decât Mihnea) de muncă îndârjită şi titanică, el izbutise să obţină, an-iarnă, licenţa mult visată.

Gândindu-se la el, şi la odăiţa-i cam mucedă şi cam sărăcăcioasă, care nu voise să evolueze deloc odată cu pomposul titlu al locatarului, Băiatu' făcea paşi mari în noapte, amăgind cu gândurile povara din mână, care începuse să se resimtă. Noaptea era uscată şi geroasă, deşi anul ăsta prima zăpadă nu apucase încă să vină. Prin vârfurile uscate ale copacilor, trăsături vârtoase de cărbune pe fondul deschis al caselor scunde, trecea un susur îndepărtat, cu modulaţii trist prevestitoare, ca-n melodramele cu sfârşit duios. Deşi curentul se menţinea la înălţime, agitând doar ramurile de deasupra, Băiatu' îi simţea învelişul înfăşurându-l şi pe dânsul în undele-i destinse şi reci. El regretă, cu adevărat „temperatura molcomă pe care coana Polixeni ştia s-o potrivească cu atât talent în odaia ce părăsea, din lemnele aduse cu suta de la precupeţul din colţ, strâmbă deci din nas la gândul că în noaptea asta va lua loc sub plapoma frăţească a avocatului Idrişteanu, întocmai poate ca şi acum un an, cu paltonul pe dânsul în loc de pijama şi cu căciula de biber în cap – pe picioare, care măcar de pantofi trebuiau descălţate, cu covorul greu şi prăfuit de pe podea. Dar şi

mai fioroasă îi păru perspectiva uşii încuiate şi a aşteptării cumplite pe recele de piatră al treptelor, jucând pe câte-un picior, în tovărăşia bagajelor zgribulite şi blestemând cu ardoare, la fiecare nou ceas marcat în depărtare de sunetul metalic, şi la fel de îngheţat ca toată noaptea asta, al ornicelor administrative, întârziefea sigură a amicului expulzat de frig prin subsolurile cu table şi biliarde ale cafenelor din centru.

Lăsând geamantanul îngreunat de drum din mâna amorţită, pe Băiatu' îl muşcă o clipă de inimă tentaţia întoarcerei. Poate că nu fusese cazul să plece; poate dacă va da un târcol îndărăt şi va găsi întuneric şi pace, fereastra crăpată cum o lăsase şi cheia pe dinăuntru la uşă, asta ar însemna că nimeni nu i-a observat plecarea, nimeni n-a făcut controlul ferestrelor pe dinafară, nimeni nu mai are cu dânsul nimic şi că totul n-a fost decât un vis neplăcut, între un om îndârjit de ciocanele de ţuică şi altul; ce se simţea cu musca pe căciulă. Mâine de dimineaţă totul se va îmbrăca în tihnă şi în mulţumirea dinainte, convorbirea din ajun nefiind decât o simplă convorbire ca oricare altei, petrecută între doi cetăţeni ca lumea, asupra unui lucru care nu-ipriveşte pe niciunul personal.

Şi mâine dimineaţă, după ce portiţa va scârţâi în urma domnului Nisipoiu, Băiatu' ar aştepta în dulcea căldură a plapomei, cu inima sufocată de înfrigurare, ciocănitul uşor în uşă, şi-apoi paşii nesimţiţi ai coanei Polixeni, aducându-i, divin şi nepreţuit trofeu matinal, strânsoarea nemaiîntâlnită a intimităţii ei ucigătoare, rar nestemat pierdut de fire pe acest maidan îndepărtat. Fiori repezi şi rămoşi se înfipseră în toate mădularele lui Băiatu' la amintirea visului dumnezeiesc – într-atât nu-i venea să creadă c-a fost realitate – care începuse odată cu desfacerea cravatei de către degetele fără manichiură ale coanei Polixeni. Ce, să nu mai aibe parte niciodată de această sfântă beţie, cum nu i-a mai fost dat să guste, să soarbă, să se absoarbă într-însa, nicicând în viaţa lui?

I se pare atât de îngrozitoare această perspectivă, că petrece îndată braţul pe sub şalele pardesiului, apucă

nervos mănuşa mandolinei şi înşfacă hotărât geamantanul greu; dar odată echipat, rămâne să joace în loc, iarăşi nedecis, descurajat, scârbit de dânsul însuşi, aducându-şi învinuiri grele, întretăiate deşi mai grele autoînjurături şi autoacuzări de poltronerie şi idioţenie. Fugise ca un derbedeu de rând, după ce aruncase toată vina pe dânsa, după ce ridicase la paroxism furia socului, descriindu-i felonia şi putreziciunea iremediabilă din sufletul soţiei. Ah, i-e scârbă, i-e scârbă, i-e atâta scârbă de sine, că-i vine să-şi sfâşie hainele şi să se zvârcolească pe jos, în ţărână. ca apucaţii din căluş.

Şi porneşte, strivit de povara remuşcărei, înainte, pe drumul apucat, tot mai departe de aceea pe care o vede acum zguduită năprasnic de mânia soţului, strivită, însângerată, călcată în picioare, ca o otreapă murdară, pe această stăpână a celui mai de preţ mărgăritar din lume. Băiatu' sare, cu imaginaţia lui aprinsă, ca un liberator în ajutorul celei zdrobite, celei nepreţuite, respingând bruta sălbatică şi inconştientă, în vreme ce pasul lui, întraripat de mişcarea vie a imaginilor din minte, se îndepărtează tot mai mult de comoara pe care n-a ştiut, s-o descopere de la început.

A ajuns acum în dreptul casei Balamâncelor, şi nu doar că geamantanul s-a îngreunat iară peste măsură, dar amintirea Vevéi şi a sindrofiei de-acum nu mai mult de două săptămâni, îi covârşeşte sufletul într-atâta, că-l obligă la o nouă haltă. Îl năpădeşte atunci amintirea sărutului fetei pe banca de sub copacul unde s-au refugiat. Sărmana, cum i-a urmărit până acolo, cum i-a aşteptat să-şi termine lungul sărut… şi de când trebuie să fi aşteptaţi şi cum s-a arătat gata să cheme pe Vevé la dânsa acasă, făgăduinţă pe care apoi s-a ferit s-o împlinească. Mă iubea, sărăcuţa… dar cine dracul bănuia că nevasta lui nenea Bănică Nisipoiu are pusă deoparte o astfel de…

Băiatu' lăsă din nou bagajele jos pentru a lua rezoluţii eroice. Ei bine, în astă-seară nu se va mai întoarce la Nisipoiu şi nu va mai reveni niciodată să dea ochi cu dânsul. Dar pe coana Polixenia o va întâlni, fie ce-o fi să se

întâmple. Chiar de mâine va da târcoale pe-aci, în orele când domnul grefier e la judecătorie. Va bate în geamlâcul de-afară plin de îndrăzneală, o va implora să se oprească dacă ea îi va trânti uşa în nas, o va îndemna sufocat şi cu tremur în voce de Conservator, să nu creadă nimic, nimic din ce i-a spus bărbatul ei, care vrea s-o prindă, după ce a încercat aceeaşi metodă şi cu dânsul fără să izbutească…

Dar cum va explica această fugă laşă şi subită?…

Drace, o va explica el şi pe asta într-un chip oarecare; o explicaţie se găseşte ea oricând la îndemâna omului.

Dar când apucă din nou toarta geamantanului, un rând de ferestre de la casa doamnei Balaman se deschise cu zgomot mare, în noapte. Băiatu' n-avu timpul decât să se ferească în întuneric. În cadrul întunecat al geamului deschis văzu o umbră albă, cu braţele. Întinse ca fantomele din proiecţiuni; pe urmă mâinile căzură şi apucară convulsiv prichiciul ferestrei. Un cap buhăit ca de înecat alunecă atunci în afară şi Băiatu' reconstitui mutra pleşuvă a chiriaşului bătrân Găluşescu, pe care lumina slab vărsată de felinarele îndepărtate o descompunea hidos.

„M-a văzut!" crezu Băiatu' numai un moment, căci, în momentul următor, văzu şi auzi apariţia nocturnă dedându-se la horcăitoare exerciţii de respiraţie, care-l înfricoşară. În ochii nedefiniţi bine, fosforul spaimei scânteia atât de viu, că tocmai pe trotuarul de dincolo Băiatu' văzu cum duhul morţii încearcă să gâtuie hoţeşte pe bătrân. Pe urmă respiraţia se calmă pe încetul şi bătrânul, obosit de luptă, îşi rezemă capul de cerceveaua rece. Mihnea simţi cum îl podideşte compătimirea şi-şi aminti cuvintele rele ale coanei Polixenia la sindrofia Piscupeştilor: „… cu bătrânii e rău, poate au nevoie de o doftorie, de spiţeri…" „Ba şi de popă", completase domnul Găluşescu, râzând o clipă, pentru a-i îngheţa apoi râsul deodată, speriat de sinistra profeţie.

Memoria lui Băiatu' se umplu toată de expresia dârză a coanei Polixenia în acele momente; parcă rostea un blestem, aşa ţintea cu ochii pe bătrânul înţeles cu ceilalţi

ca s-o prindă în laţul zâzăniei!

Şi Cumplitei înfăţişări de Nemesis i se adaugă îndată, în sângele lui, amintirea apropiată a strânsoarei de cleşte, care-l zdrobise.

„Ah, vrăjitoarea!” gemu el de plăcere şi de necaz, mâine vom da iarăşi ochi amândoi, nu te teme…

De peste drum îi veni până-n adâncul timpanelor un susur bizar, reţinut, căruia se strădui, câteva bune minute, să-i dea un înţeles: bătrânul plângea. Îşi lăsase capul de tot pe pragul ferestrei şi plângea cu sugrumate şi nestăpânite suspine.

Băiatu’ porni atunci, mai îndârjit ca niciodată, strecurându-se prin umbrele de ziduri şi copaci… Şi până la colţul apropiat îl însoţi într-una plânsul nemaistăpânit al bătrânului, subţiratic ca un plâns de copil…

Idrişteanu, bunul prieten al lui Mihnea, avea şi foc în sobă. Afacerile nu-i merseseră câtuşi de puţin bine nici în ultima vreme, dar luase o rezoluţie eroică: să intre în magistratură. I se oferise să-şi aleagă trei locuri, unde era vacant postul de stagiar: un sat din Bihor, un altul în Maramureş, un al treilea în sudul Basarabiei. Ei înclina spre cel dintâi pentru că era numai la vreo 80 de kilometri de Oradea. Dar asta, numai aşa ca să fie mai aproape de-un centru important pentru a se mai aproviziona din când în când ca lumea. Altfel, era sătul până-n gât de viaţa de oraş şi mai cu seamă de oraş mare. Şi Bucureştiul ăsta ajunsese de-l scârbea până peste urechi: nopţi pierdute, burta goală, dârdâială iarna, o fi de ajuns atâta. Acuma va începe o *viaţă nouă*! în vederea salariului de magistrat, care va purcede să curgă cu această viaţă nouă, obţinuse câteva mici credite, cu care-şi plătise ceva la cameră, hăt, mult din urmă rămasă pe veresie, şi-şi permisese acest lux, pe care nu-l mai mai gustase deloc în ultimii doi ani, de când, licenţiat fiind, nu se mai abătuse pe la părinţi, în Oltenia: lemnele, aceste admirabile lemne de fag, care fac un atât de voluptuos clăbuc de flăcări în soba surprinsă de fericirea încălzitului, ca o domnişoară de mult uitată, cerută de curând în căsătorie. Esenţa de fag este desigur

lemnul de foc cel mai ideal! – era ultima opinie a lui Idrişteanu şi, de aceea, dacă avea vreun regret că are să prefere Bihorul – Maramureşului, se gândea numai la acele imense păduri ale moţilor, în mijlocul cărora măcar ştiai că nu degeri niciodată.

Întâmplările din ultima vreme ale lui Băiatu', el le ascultă cu luare-aminte, dar şi cu o pronunţată schimă de dispreţ în colţul gurii: ah! va scăpa de toate aceste mizerii! Dacă va găsi o fată de *grof* bogat, poate o va lua, căci i-e lehamite de schimbatul gazdelor, cu emoţii, noaptea, pe fereastră, cu teama coanei proprietărese în spate, cu aceea a gardistului din colţ, în faţă... De altfel acuma nu mai e nici de gândit la aşa ceva, doar va face parte din magistratură, ce dracu'! Şi, hotărât lucru, astfel de escapade nocturne frizează puţin codul penal. Idrişteanu găseşte aci locul să facă o adâncă reflecţie asupra nesăbuielilor vieţii de toate zilele, şi mai cu seamă a celei studenţeşti, când, din ignoranţa legilor, cel tânăr se aruncă legat la ochi în atâtea încurcături grave de ale căror triste consecinţe, la o adică, dacă şi-ar putea da seama, s-ar îngrozi. Acum lui îi repugnă astfel de mici „infamii" care pentru un licenţiat veritabil, şi mai ales pentru unul dedicat sfintei misiuni a împărţire! dreptăţii, n-ar mai avea nicio scuză. El dezaprobă categoric planul lui Băiatu' de a mai încerca să vadă pe Polixeni, ţinând seama de posibilităţile de pedeapsă, chiar prop*ria man*u*, de* care dispune, în modul cel mai cu putinţă, grefierul Nisipoiu, care, „crede-mă pe mine, e un mare cunoscător al legilor". Grefierii ăştia sunt foarte preţioşi şi, în prima parte a carierei lor, tinerii magistraţi sunt nevoiţi să-i cultive cu multă luare-aminte, fără totuşi a se lăsa cu totul pe mâna lor. „Ăştia te d*uc*, *dr*agă, într-un mod surprinzător".

Sfatul prietenesc, de rămas bun, pe care Idrişteanu poate să i-l dea bunului său amic, e acum să se potolească şi să înceapă preparatul. Iată, îi pune la dispoziţie camera lui – pe care o va părăsi mâine, poimâine, pentru că numirea trebuie să-i sosească dintr-o zi pe alta, îndată ce va indica judecătoria aleasă – deci până după perioada

examenelor, de care poate să se ocupe aşadar în linişte.

— Chiar până-n martie ai achitat-o?... s-a interesat cu mare surprindere Băiatu'.

La care celălalt a răspuns, pe cât de laconic, pe atât de categoric:

— Am spus o dată. Sunt doar magistrat acum!

Dar Băiatu' s-a dat câţiva paşi îndărăt, contemplându-l cu braţele încrucişate:

— IU, cum dracu', lasă ăştia dreptatea oamenilor pe mâinile tăie, mă ticălosule? N-ai fugit tu noaptea cu chiria neplătită, n-ai şterpelit-o din restaurante după ce te ghiâtuiai bine şi vedeai că se îndepărtează chelnerul, n-ai trişat la cărţi, banditule? ţi-aduci aminte că ai mâncat şi ceva bătaie pentru astă ispravă; nu eşti tu ăla care mă învăţai cum trebuie să ţiu zarurile în mână ca să iasă dubla dorită când le arunci? nu eşti tu ăla care de câte ori ieşeai din cafenele te alegeai cu câte o umbrelă sau un baston... c-o pălărie nouă... şi odată chiar c-un pardessu*s?... Uite-o* aicea, o vezi?... şi Băiatu' înaintă cu paşi sigur spre un baston de piele cu mâner mare şi întors, atârnat în cui. Nu e asta ultima ta achiziţie, umbrelabaston, care se nimerise lângă pardessus-ul tău, în cuierul sălei de biliarde de la Boulevard?... Şi apucându-l pe Idrişteanu de umăr, îl împinse dinaintea oglinzii celei mari a dulapului:

— Ia uite pe ce Arsène Lupin, gentilom şi pungaş, a încăput tragedia moţilor din Maramureş! arătă el în oglindă spre imaginea proaspătului magistrat, strânsă în *pardessus* fumuriu, pe talie, cu gambetă inobservabil lustruită de perie, cu pantofi de lac, la vârfuri pătrate...

Idrişteanu surâse calm şi bătu pe umăr prieteneşte pe vechiul său amic...

— De ce mă insulţi în propria mea casă, pe care ţi-o şi dăruiesc pe două luni întregi, vezi cât eşti de meschin şi ingrat?... Mai întâi mă acuzi pe nedrept de eleganţă... uite; pardessu*s-ul meu e cu* talia sus, pe câri<l aproape de trei ani se poartă cu ea jos... iar cât despre aventurile trecutului, să vărsăm o lacrimă peste ele... în orice caz, am tras de-acolo multă experienţă, care va fi extrem de

folositoare bihorenilor mei. Dar să revenim la tine, neisprăvitule! De ce întorci vorba?

Aş vrea să văd licenţa dumitale, care ţi-ar şterge dintr-un condei toate nemerniciile şi escrocheriile, cum mi le-a şters mie…

— Pardon, nicio escrocherie…

— Nu eşti dumneata cel care mi-a explicat mecanismul părăsirei domiciliului noaptea?…

— Daaa… recunosc… doar atât…

— Atât? Nu eşti dumneata cel care mi-a sugerat geniala idee a marghilomanului cu dichis, cu care, până să-l explice bucătarului, chelnerul îţi Iasă răgazul necesar ca s-o ştergi boiereşte, grav, şi fără niciun semn de grabă? Parcă te văd cum porneai ca un curcan, când îmi dădeai lecţii… şi aplicaţii pe teren… când mă aşezai la alte mese ca să văd cum lucrezi. Nu te-am scăpat eu, pezevenghiule, atunci, la „Carul cu bere”, când te simţise chelnării şi i-am auzit cum se sfătuiau să nu te scape din ochi, de am plecat după tine la closet, să-ţi dau gologani, că altfel dormeai la poliţie? Răspunde aici ce te întreb, picpoket*ule! Şi acu*m, după ce m-ai împins pe calea pierzaniei, arunci cu piatra în mine, quoque B*rute?*

— Daa… exact, recunosc… astea eu te-am învăţat. Iar dumneata, drept mulţumire, m-ai pus complice la pocherul în trei, cu semne din picior pe sub masă. Nu poţi nega că, înainte de a mă duce la mesele tale de cărţi, nu eram novice în chestia asta!… Iar cât priveşte şterpelitul umbrelelor, niciodată nu mi-am îngăduit o murdărie ca asta… Ţi-aduci aminte, când mă îndemnai: „Ia-o, mă, şi tu p-asta, că e de mătase şi nu te vedé nimeni…” Dar până acolo n-am mers… Am tras chiulul la nişte restauratori speculanţi şi îmbuibaţi de franci, am făcut deci operă socială, am mai păcălit p-îci pe colo, din învăţătura ta, nişte cartofori şi nişte viţioşi, care nu meritau altă soartă, deci operă morală; ca să şterpelesc umbrelele de mătase ale unor bieţi oameni nevoiaşi şi cinstiţi, la asta nu m-aş fi pretat pentru nimic în lume…

— Pentru că ţi-era frică…

— Frică, mie?...

— Păi nu mă admirai tu pentru curajul meu, măi licheaua dracului... Nu eşti tu, care, când ieşeam de la filmele cu detectivi, mă strângeai de braţ şi-mi spuneai: „Mă, tu ai adevărată stofă în tine”.

— Îmi băteam joc de tine, măi nătărăule, şi tu nu-mi remarcai fineţea. Evident, te-am admirat şi te admir şi acum, eşti o mare lichea, de-o calitate superioară, recunosc. I-auzi, cu ce seninătate pretinde el să fie magistrat... Dar în sfârşit, du-te dracului... tocmai am nevoie de-o cameră ca asta pentru Polixenica mea. Însă, caraghiosule, nici prin gând nu-mi trece să-ţi fiu recunoscător... O s-o trec şi p-asta în contul avansului pe care ţi l-am făcut atunci... ţi-aduci aminte „când mi-ai pierdut toţi banii cu ăia doi „pe care credeai că-i duci. Dar te-au dus ei pe tine... Ne-au lucrat clasic... Aşa pocherişti mai înţeleg şi eu... ăia ştiau să mânuiască piciorul pe sub masă, nu ca tine, imbecilule, care-ţi pierduseşi până şi cumpătul, de parcăerai gata să şi plângi...

— Idiot eşti, mă... eu râdeam atuncea, tipule, că erau banii tăi... Dar mi se pare că mă ţii cam de mult cu avansul ăla... eu cred că ţi l-am plătit şi răsplătit de vreo douăzeci de ori până acum, cu ţârâita. Dar aşa am fost eu... n-am trecut la catastif, că nu-s fecior de negustor...

— Eşti fecior de perceptor, pramatie, şi mi se pare că e anul, de când îmi spuneai că tat-tău şi-a isprăvit de ridicat două case...

— Şi are să mai ridice, tipule... îmi pare rău că nu învârteşte afacerile în târguşorul ăla, unde e tat-tău negustor, să ia vreo cincizeci de piei după el...

— Gangsteri ordinari...

— A, te rog... până la părinţi... Părinţii sunt sfinţi, ies din discuţie...

— Vedea-v-aş jupuiţi de vii, toată familia, ca pe sfinţii ai adevăraţi din calendar... tu mi-ai pus cărţile în mână...

Lui Mihnea îi producea o satisfacţie curioasă această recunoaştere tacită, pe care Idrişteanu o adaptase cu o marcă vădită de superioritate, că el îl dusese la primul

pocher în trei. De fapt, Băiatu', care ştia orice joc de cărţi încă din clasa a doua secundară, aflase de adevăratul rost lucrativ al măsluitului de la un concetăţean puţin mai în vârstă, Dumitru Bobescu, fost ofiţer de administraţie în timpul războiului, pus în urmărire pentru deturnări şi acum dezertor înrolat în legiunea străină din Alger. Tot Dumitru Bobescu, care la începutul cursului secundar era cu doi ani înaintea lui Băiatu', pentru ca la sfârşitul lui să fie cu doi ani în urmă, era cel care-l iniţiase în arta de a trage chelnării pe sfoară şi a abandona proprietarii pe fereastră. Băiatu' nu adăugase de la el, pentru cei din urmă, decât capitolul de importanţă mediocră pentru dascălul său, al seducerei cucoanelor acestora legitime şi nelegitime, investite cu ţinerea chelei şi cu dreptul de a încasa chiria. Băiatu' era un liric şi un romantic, orice s-ar spune: însăşi mandolina lui era o mărturie. Dar nu lipsit de intrepiditate. Astfel, la primul pocher pe care-l încercă pe cont propriu, în camera lui, fără ştirea lui Bobescu, şi care se întâmplă să fie în trei, el pierdu ca un idiot tot tainul de arginţi, venit recent de-acasă, pe-o lună, cu toate semnele „invizibile" pe care prietenul şi învăţătorul său le făcuse pe dosul cărţilor. Rămas astfel ca păsările cerului într-un oraş mare şi zgomotos ca Bucureştir Băiatu' nu descurajă ca oricare alt fiu al provinciei, rătăcit în această cétate de perdiţie. Dimpotrivă, el îşi aminti, e drept, cu destul necaz, dar şi cu mare admiraţie, cum mizerabilii de parteneri îi înţeleseseră tot alfabetul clandestin al cărţilor, acceptându-le astfel fără nicio protestare, ci numai cu semne muteşti între dânşii, pe care intuiţia profundă a lui Băiatu' le extinse şi dedesubtul mesei, unde picioarele celor doi „bucureşteni" puteau comunica în voie. El nu blestemă deci Capitala şi nici nu-i jură răzbunare, ci dimpotrivă, ca un oltean adevărat şi fecior de negustor, o iubi şi mai mult, căci îi dezvăluia atâtea palpitante mistere şi „lovituri" – şi, împădat cu sine, alergă la Bobescu să-i împărtăşească marea descoperire a pocherului în trei.

— Mă, doi şmecheri, mă, daţi dracului, doi bucureşteni, ştii d-ăia sadea... mă, de-o fineţe şi de-o

inteligenţă rară… şi de-un fler, mă… începu el cu sinceră admiraţie.

— Idiotule! Cum n-ai înţeles de la început că asta e o sinistră pungăşie. Trebuie să-ţi fiu dădacă pentru toate fleacurile? Devia ta nu putea înţelege şi de la sine lucruri atât de elementare. Şi-acuma îmi vii aci curăţat complet… Haid, ieşi afară… Nu-ţi împrumut niciun gologan de cinch să-ţi mănânci pâinea cu sudoarea frunţii tale, inventând la marghilomane cu dichis.

Şi pentru a-l căli la viaţă, Bobescu, într-adevăr, nu-i dete niciun gologan toată luna, ceea ce pentru Băiatu' fu o adevărată catastrofă sufletească. Pentru că era infinit mai uşor să aplici metoda marghilomanului cu dichis în restaurante, aşa numai de amorul artei, când te simţeai cu gologani în buzunar, decât lefter cuc. La orice surprindere, erai pus la adăpost de neplăceri: „A, pardon, vream să dau un telefon, dar pentru că eşti grăbit, haid, fă plata!" Şi, îmbufnat că ai putut fi bănuit de-o atât de ignobilă infamie, nu dai, evident, niciun bacşiş, ca să se înveţe pe viitor aceste canalii de chelnări cum trebuie să se poarte cu oamenii care nici în timpul mesei nu mai pridídesc de afaceri. Pe când, lipsit de orice suport moral în fundul buzunarelor, operaţia marghilomanului era un veritabil calvar, curată masă cu noduri.

Mult timp mai apoi, Băiatu' cunoscuse pe Idrişteanu. De care, atras de o afinitate instinctivă, se alătură din ce în ce mai mult, mai ales după ce Bobescu izbuti în sfârşit să-şi ia în particular liceul şi să intre în şcoala militară. Cu toate astea o rezervă reciprocă prezidă la începutul cimentării acestei lungi amiciţii; amândoi prietenii părură încă multă vreme că mai au ceva să-şi spună pe deasupra destăinuirilor de tot felul ce-şi făcuseră.

— Încă nu mă înţelegi pe de-a-ntregul, aveau ei obiceiul să-şi grăiască. O, ho! mai ai. câte ceva de învăţat de la mine şi cred că ai să-mi fii recunoscător toată viaţa!

Dar cu cât se arătau mai misterioşi, faţă de ceea ce i-ar putea face recunoscători unul celuilalt, cu atât se îngrădeau şi mai mult în mutism şi teamă de a nu strica o

amiciţie plină de atâtea nădejdi tăgăduitoare. Până când, la o reprezentaţie de cinematograf, în care eroii principali se întâmplaseră să fie un temut trişor american dinaintea războiului de secesiune şi rivalul său în amor, care-l demască în cele din urmă, Idrişteanu, cu coada ochiului înfiptă în expresia figurii amicului său, nu-şi putu reţine dispreţul pentru această prea obişnuită întorsătură a evenimentelor de pe ecran. Mihnea Băiatu' se grăbi atunci să-l aprobe şi, părăsind sala, Idrişteanu îi împărtăşi tocmai ceea ce lui Băiatu'" îi juca pe buze: organizarea unui pocher în trei. Şi pentru că Idrişteanu luase aer de iniţiator, Băiatu' sta gata să-l întrerupă cu un hohot formidabil, însoţit de-un ghiont prietenesc: „Cui îi vinzi tu castraveţi, bibicule?" însă tot amânând această explozie de ironie, care avea să încurce zdravăn pe amicul plin de ştiinţă şi de aere, Mihnea găsi că e mai picant pentru dânsul să păstreze încă atitudinea aceasta de ageamiu. Chiar mai târziu, când Idrişteanu încasă câţiva ghionţi zdraveni de la un fost tovarăş de pradă, pe care-l atrăsese, minţindu-l că a găsit un ageamiu, şi-l traduse în avantajul lui Băiatu', printr-o dublă manevră extrem de abilă şi, evident grea, prefăcutul novice se complăcu să-şi păstreze candoarea.

De aceea, acum, la răscrucea vieţii, Băiatu' putu să aducă orice reproş voi celui ce-i infectase viaţa cu „veninul trişajului". Simţea o plăcere, pe care nici el nu şi-o explica bine, să joace rol de victimă, şi chiar ţinu să repete că, în toate aventurile lui, el a pus romantism şi poezie, că propriu-zis, nu s-a pretat la nicio escrocherie ori pungăşie calificată şi că aportul pe care l-a adus el în societal ea cu Idrişteanu, adică părăsirea pe neplătite a gazdelor şi chiulul tras chelnărilor în restaurante, nu-s decât scuzabile şi simpatice aventuri studenţeşti, codificate ca atare şi ridicate la rangul de inerente poezii, de nemuritorul roman la *vie de bohème* \ al deliciosului Murger, adoptate şi practicate pe-o scară întinsă, cu o regularitate de ritual, de mai toţi studenţii noştri în trecere prin Paris şi mai cu seamă de câte-un mare poet, tot pe atât de ilustru în

analele gazdelor pariziene, pe cât e de celebrat în analele literelor româneşti.

— Iată cu ce nobile şi distinse obiceiuri te-am hărăzit eu, scumpe amice, în schimbul trişajului cu care mi-ai otrăvit sufletul şi-n schimbul furtişagului de prin cuierele cafenelelor, cu care, slavă Domnului, nu ai putut să mă corupi, scumpe domnule magistrat. Rămân deci cu sufletul pur în urma nefastei dumitale traiectorii pe lângă viaţa mea şi fericit că am scăpat de orice posibilitate de complicitate, pe viitor, la pocherul în trei. De mâine mă dedic eternei mele chemări, aventura de dragoste, pe care o ridică şi o purifică îndrăzneala şi pericolul, pentru care un laş ca dumneata nu poate să aibă decât cuvinte de dezaprobare şi cuminţenie poltronă. Du-te deci de vezi de umbrelele şi cuierele moţilor, iar cât priveşte dărnicia, pe care mi-o faci cu odaia dumitale, aştept nerăbdător să-mi trimiţi, din prima leafă, acoperirea totală, deducând chiria de faţă, a banilor pe care ţi i-am avansat şi pe care acum, ca magistrat, ai, putea să-i socoteşti mai în conformitate cu regulile aritmeticei.

Autoînduioşat deci, cu sinceritate şi bună-credinţă, de curăţenia lui sufletească şi de legitimitatea poetică a actelor sale obişnuite, Mihnea Băiatu' întreprinse chiar de a doua zi o serie de târcoale pe lângă casa doamnei Nisipoiu… Dar pe coana Polixeni n-o zări nici măcar în coridor; iar la geamlâc nu găsi încă[2]

suficient curaj să bată. Reîntors acasă, găsi pe Idrişteanu în culmea fericirei şi în febrilitatea împachetării: primise numirea. Veni deci la timp ca să salveze, din gură, încăpătoare, de cufăr al amicului său, *Codul penal* de Papadopol şi Pastion, pe care proaspătul magistrat, din nebăgare de seamă, evident, îl amestecase printre cărţilt sale. Pe urmă fu nevoit să asiste până la sfârşit la această fericită împachetare, pentru ca astfel de confuzii să nu se mai repete.

În zilele următoare, Mihnea deveni de-o activitate fără pereche: împărţi târcoalele de pe lângă Fundătură (în

2 De fapt : Scenes de la me de bohème.

Fundătură propriu-zis nu se aventura decât cu infinite precauţiuni, căci la caz de pericol i s-ar fi barat complet ieşirea spre stradă – şi aci rezida nenorocul lui de a nu zări chipul aceleia spre care amintirea cea mai dulce îi da nerăgăzuite ghesuri) cu adevăratele expediţii ce făcu întru căutarea lui Băiatu' Mih., scumpul său salvator. Vacanţa Crăciunului bătea la uşă şi el trebuia să aibă ultimele asigurări, din partea acestui tânăr umblăreţ, că în februarie examenul va fi trecut fără doar şi poate, în trei rânduri, la trei ore deosebite, cercetă acasă la dânsul, dar fu cu neputinţă să dea cu ochii de ochelarii imenşi pe figura de scafandru a omonimului său. Deci noi griji asaltară pe Băiatu', care văzu că nici în astfel de condiţii nu poţi lua licenţa fără emoţii şi neplăceri. Fu nevoit deci să lase deocamdată târcoalele de la gura Fundăturei, până nu va da de fugarul ăsta neastâmpărat. Nu-l mai văzuse de multă vreme şi ideea că poate s-a răzgândit cumva să mai îşi ia acum licenţa, or şi mai grav, că din cauza activităţii lui naţionaliste, nu va mai fi citit de mult nicio iotă, îi scăzu obişnuitul lui optimism entuziast, până la groază şi disperare. O, trebuie să-l găsească neapărat şi să-l scuture zdravăn pe acest nepăsător şi ignorant de propriile lui interese!

Şi astfel se întâmplă că Mihnea Băiatul călcă din nou pragul Universităţii. Îl călcă propriu-zis, pentru că el nu mai pătrunsese prin coridoare şi prin săli de la ultima tentativă de examen, care avusese loc acum trei ani, şi nici nu simţise curiozitatea să vadă cum îi stă Universităţei acum, cârpite şi înnoite. Se mulţumise, în atest interval, să pătrundă, pentru a-şi plăti taxele şi a se salva de exmatriculare, cu cele mai fanteziste certificate medicale, doar în aula clădirii celei vechi, unde se aflau pietrele arheologice şi secretariatul de la Drept. Ceea ce-l izbi de astă dată, în chipul cel mai plăcut cu putinţă, fu îmbulzeala aceea de bâlci din coridoare şi numărul considerabil de fete, care nici măcar nu suferea comparaţii cu acel al vremurilor patriarhale de dinainte de război. Toaletele cele mai varii, de la paltonul soios şi cvasibărbătesc al

studioasei suburbane or de provincie nouă, nepudrate şi neînduplecate dinaintea deşertăciune! atâtor găteli, şi până la domnişoara de familie, cu blănuri şi bijuterii, reţinură pe Băiatu', ca pe-un fiu risipitor revenit la sânul părintesc, o jumătate de zi în locaşul celei mai înalte înţelepciuni. Sala cursului de franceză era exclusiv feminină; la seminarul de estetică literară se distră ca la teatru: aplauze, râsete, dezaprobări, fluierături, la care luă şi el parte cu dragă inimă, după cum vedea că procedează majoritatea. La Drept, nimeri un curs la un profesor pe care nu-l mai văzuse niciodată, dar al cărui nume, strigat de studenţii ce-i anunţau venirea, îmbulzându-se spre locuri, îi era cunoscut din auzite. Dorea chiar de mult să-l cunoască: asistă deci la o turuială leneşe, adormită şi absentă, a unei măşti negre şi fălcoase, care se adresa tavanului şi ferestrelor, în vreme ce de pretutindeni, în sala ticsită, zbârnâiau replicile conversaţiilor, întretăiate din când în când de râsete înfundate şi de miorlăituri.

Băiatu' reveni şi-a doua zi, amuzat de spectacol şi hotărât să întrerupă escapadele în Fundătură până va da ochi cu brăileanul. Îl căutase iar acasă, îl aşteptase noaptea în faţa porţii, îl aşteptase dimineaţa, îl aşteptase după-amiaza ceasuri întregi; dar, cum naibelor se întâmpla, Băiatu' Mih „Tocmai atunci" apucase să plece.

— Cu niţel dacă veneaţi înainte, îl găseaţi! îl consola gazda lui, o durdulie scurtă şi roşită zdravăn peste roşul sănătos şi dur pe care i-l mai dăruise, pe deasupra, Dumnezeu, fără nicio economie.

Mihnea îi lăsă vorbă că îl va vizita a doua zi la o oră anume. Dar a doua zi, durdulia roşie şi înroşită îl anunţă cu regret că domnul chiriaş nu mai dăduse din ajun pe-acasă.

— Asta se întâmplă foarte des, îl informă ea. Uneori lipseşte câte trei şi chiar patru zile. şi nu spune niciodată unde s-a dus. Dar noi am aflat că porneşte tocmai în Moldova şi ia drumurile în picioare, străbătând satele şi vestind lumea că se va întâmpla nu ştiu ce, şi că la alegeri să voteze, chipurile, cu dânşii. Asta mi-a spus-o al meu, care de când lumea a fost cu liberării şi că liberării îi lasă

să facă aşa până-şi termină şcolile, că pe urmă îi înhaţă ei cu arcanul… Odată a lipsit şi-o săptămână…

Mihnea simţi senzaţia tragică a golului, a pustiului fără margini, a lipsei de reazim. Noroc că se mai afla dinainte-i această durdulie, care era departe de a prezenta nurii Polixeniei, dar care era totuşi o proprietăreasă. Îşi continuă vizitele din ce în ce mai dezolat şi mai înfricoşat de vacanţa nesigură care se apropia. Şi ea-l primi din ce în ce mai familiară şi mai dispusă la vorbă şi parcă nu tocmai aşa plină de regret că Mihnea nu-şi găseşte, în sfârşit, pe mult căutatu-i amic rătăcitor. Încât el se gândi, pe bună dreptate, dacă această femeie nu-I înşală anume cu vorba, ca să-l aducă tot mai des încoace. Astfel că, într-o bună zi, când ea-l întrebă dacă mai vrea să mai lase încă vreun rând pribeagului amic, îmbiindu-l iarăşi în camera acestuia, el o rostogoli ca pe-o minge în patul nedesfăcut de multă vreme. Şi jocul acesta, mai dură şi-n zilele următoare – dar Mih., plecatul să cutreiere satele Moldovei pentru a propovădui cuvântul adevărului şi îndreptarea lumii, tot nu se ivi. Primele zăpezi trecătoare ale începutului de iarnă găsiră astfel pe Băiatu' într-o stâre* cumplită de dezolare. Niciodată, în ajunul unei vacanţe, nu se simţise încă aşa covârşit de tristeţe. Şi amărăciunea îi punea o doză bună de laşitate în mişcări. Astfel dibuirile pe care le mai încercă pe lângă gura Fundăturei fură atât de descurajate şi de blegi, de lipsite de orice iniţiativă, că trebui să se întoarcă distrus spre mingea roşie, care-l aştepta vibrând în odaia haimanalei de Mih., cu toate că începuse să-l dezguste.

Dar culmea tristeţei i-o pricinui acea figură palidă de fecioară, cu ochii pierduţi în cine ştie ce gânduri streine de tot ce e în jur, pe care o întâlni într-o dimineaţă pe coridoarele încă goale ale Universităţii. Se opri în loc şi-o urmări cu sufletul apăsat ca de un bloc de piatră, până ce coti colţul coridorului.

Se luă după dânsa, dar n-o mai găsi, în largul spaţiu pe care intersecţia sălilor o făcea cu capătul scării şi unde studenţii aveau obiceiul să se aştepte. Coborâse oare,

urcase la alt etaj, sau intrase într-una din numeroasele săli de curs ale căror uşi dau tocmai aci? Altă dată Băiatu' ar fi făcut să plesnească aceste uşi cu toată puterea în cadrele lor şi ar fi examinat la moment cu ochiul lui vulturesc tot conţinutul încăperiler. Într-o clipită apoi, s-ar fi repezit în stradă şi-ar fi ghicit mersul elegant al fetei, dintr-o sută de mersuri, dacă părăsise cumva Universitatea. Acum însă rămăsese imobil şi paralizat, incapabil de orice nouă voinţă de mişcare. Acea curioasă paliditate şi acea stranie privire! Acel mers străin de orice apropiere, ca spre un ţel ascuns şi insesizabil oricărui alt ochi, şi totuşi atât de sigur şi de ferm!

Dar pe Mihnea l-a intrigat tocmai această privire prea absentă, care a trecut pe lângă dânsul şi în care, el a văzut bine, n-a încăput. El care era atât de obişnuit să i se arunce priviri în orice minut, nesolicitate chiar di ochii lui, jdar numai pentru mărimea şi pentru negrul lucios al ochilor, pentru părul lui creţ ca fuiorul, pentru pielea subţire şi dulce, de culoarea cafelei cu lapte a obrazului, pentru privirea lui cutezătoare, francă şi impunătoare, care caută drept în miezul ochilor streini. Cu fetele de la Universitate se mulţumea doar cu atâta: acest rapt de priviri pe care-l săvârşea cu duiumul, numai dintr-o raită pe coridoare, în ţinuta lui de *dandy* şi cu pălăria lui tare, al cărei soi uşor de sub boruri era anulat de poziţia ei puţin pe-o parte şi foarte vag ştrengăreşte, astfel că nu poţi descoperi dintr-o singură ochire pe şmecher de elegantul grav şi serios. Dar încolo simţea un fel de teamă la apropierea acestor domnişoare, pe care i se părea că mai de aproape n-ar fi putut să le uimească cu nimic, cum vrea el. Aşa, când mai da prin familii de câte o domnişoară Vevé, de la Ştiinţe, or mai cu seamă de la Medicină, şi mai era şi vreun pian salvator pe-aproape, Băiatu' nu se sfia să deschidă bătălia, calm şi hotărât. Fetele de la Drept, asemeni nu-l intimidau prea mult, căci, în afară de o încercare de întrecere a cunoştinţelor juridice, ceea ce ar fi fost desigur pedant şi plictisitor din parte-le, înclinarea lor spre material şi util n-avea desigur nicio piedică să-i

întindă spiritului practic, de oltean dârz şi fecior de abili ’negustori. Dar îl nelinişteau studentele cursurilor de literaturi şi mai cu seamă cele de la Filosofie, în genere, toate acele care se păreau lui că, în afară de diplomă şi de avantagii în viaţă, mai caută un rost sufletului propriu, un sens vieţii acesteia, ba chiar lumii întregi şi infinite. He, asistase şi el, nu-i vorbă, la prelegerile *lui Negulescu* dinainte de război, pentru că se aduna aci tot ce studenţimea feminină prezenta mai de elită pe vremea aceea. Auzise astfel, involuntar, termeni care-l. impresionară adânc, pentru că tocmai se vorbea de Kant, şi pe care-i repetase chiar, profund mişcat, în faţa oglinzii, într-o conversaţie închipuită cu una din fetele acelea drăguţe şi dulci şi foarte gătite de altminteri: aprioric, întindere fenomenală, raţiune pură, *das Ding an sich*, scepticismul lui David Hume, tiparele timpului şi spaţiului, formele sensibilităţii, transcendenţă, imanenţă, şi alte expresii, care-i păreau extrem de misterioase şi pe care le rostogolea în verbozitatea-i facilă, mecanic şi indigest, într-un soi de mönoldg-discuţie foarte viu şi fără şir, dar asortat de-o pedantă mimică de rigoare. Totuşi, asemeni Dreptului roman, Mihnea Băiatu’ nu parveni niciodată să ducă până la capăt capitolul privitor la Kant din *Istoria filosofiei* lui Alfred Fouillée, pe care o descoperise la un anticar, unde pornise în investigaţie anume. Pentru a se edifica, trebui să o ia mai de jos, de la Hume, al cărui nume îi făcu o rară plăcere când îl descoperi în carte, cu capitol aparte. Aci lucrurile i se părură mai clare, dar simţi încă nevoia s-o ia şi mai dinainte. Deci porni să ia toată filosof ia în piept, de la brahmani şi de la Zoroastru, ceea ce îl plictisi cu desăvârşirc, sări repede la greci, îl fermeca în chip deosebit Heraclit, dar pe urmă încurcându-se în mărăcinişul şcolilor, renunţă. Totuşi, multă vreme umili pe Dumitru Bobescu, care, deşi mai vârstnic, înota încă îndărătnic în apele liceului particular, cu expresii ca: nirvāṇa, renunţare absolută; cele patru adevăruri sublime; Sakya-Muni; Trimurti; Kapila, Gotama şi Patandjali; Bhagavard Gita, la care mai adăuga şi expresiile găsite în

capitolul Kant, şi risc de el cu afectată îngăduinţă, când întrebându-l: „cine a fost Ahriman?”... obţinu răspunsul că a fost; un poet grec.

Mihnea Băiatu’ se bucura de o memorie suplă şi plastică, dai1 avea nevoie de o solidă completare a cunoştinţelor elementare şi mai cu seamă de o reviziune a celor pe care memoria i le înregistrase fără discernământ. Dar o întoarcere prin locuri umblate nu-l jignea atâta, cât îl plictisea de moarte; şi, cu încrederea nemărginită pe care i-o dăduse unele izbutiri, realizate de facilitatea spiritului său, el tot nădăjduia că va găsi odată şi odată momentul prielnic, când va ajunge dintr-un salt acolo unde alţii trebuie să ajungă după suişuri grele şi cotituri ucigătoare.

Totuşi, simţind singur fragilitatea bietei sale cruste intelectuale, ştia să vibreze la moment, pieziş, când era prins în vreun colţ. De satisfacţia băieţilor care l-ar fi răpus în vreo discuţie cărturărească îi păsa prea puţin; apoi cu bărbaţii era uşor de întors conversaţia în domenii în care se simţea atotştiutor şi puternic. Dar fetele acestea frumoase, cărora le smulgea zâmbetele din ochi şi de pe buze, ca florile de pe câmp, îl ţineau la distanţă tocmai cu dorinţa vădită de apropiere ce o cetea în privirile lor. Aparenţa de gravitate şi aerul vag de maturitate, care puneau un accent deosebit figurii şi ţinutei lui mult simpatice, ar fi eclatat desigur în mii de cioburi şi-n fărâmituri, la aceste apropieri temute. De aceea, o vizită pe la Universitate era, pentru Băiatu’, nou prilej de mustrări amare pentru trecutul lui şi de hotărâri eroice, care îl copleşeau cu atât mai mult de mâhnire, cu cât erau mai grele şi mai categorice şi deci se învestmintau în egală măsură de anticipat şi legitim scepticism.

Dar mersul acela subtil şi totuşi materializat, ce trecu prin viaţa lui spre o ţintă atât de vădit străină bietei sale vieţi – care-i apăru cu atât mai meschină şi mai vulgară, mai. goală de orice sens –, îl cutremură într-atâta, încât îi paraliză orice mişcare de a se arunca înainte, a căuta, a cerceta cu ardoare, a găsi şi a birui în sfârşit, de data asta – desigur de departe – mândria, indiferenţa ochilor streini

pentru el, concentraţi spre ceva tainic şi familiar, dar iarăşi atât de în afară de dânsul, că o jale amarnică îl-copleşea până la lacrimi. Aiurit şi fascinat într-adevăr, Mihnea Băiatu' simţi, cu o putere fără de seamăn, remuşcarea şi ciuda că şi-a pierdut atât de subit, poate pentru întâia oară în viaţa lui, voinţa şi spontaneitatea mişcărilor, că nu a traversat de mai multe ori direcţia insesizabilă a privirilor întunecate, că nu le-a violentat misterul imaginilor depărtate, că nu s-a impus acolo cu aerul lui pseudo-boieresc şi elegant, cu privirea lui electrizată o clipă, pentru a lăsa să se întrezărească posibilitatea unor bogate străfunduri; pentru ca mai apoi, cu mişcări de severă corectare, să acopere totul în vălul nepăsării (aidoma ca al fetei) şi să dispară pe îndelete dar sigur, astru misterios, plecând pentru totdeauna cu comoara lui de indescifrabile şi torturatoare curiozităţi.

Acesta era doar jocul lui în faţa exemplarelor femeieşti aristocrate şi superbe, care i se păreau că scapă din jungla cărţilor şi-a gândurilor, pentru a arunca uneori priviri, mirate şi neînţelegătoare, asupra tărâmurilor de dincoace, unde colcăie viaţa adevărată, cum îi spunea Băiatu', şi unde el se simţea cu adevărat maestru şi stăpân.

Apariţia de-o clipă nu de mai închegă din neant.

Şi covârşit de tristeţe fără pereche, Mihnea Băiatu' părăsi gârbov sălile Universităţii.

I

Zilele care urmară până la vacanţă le petrecu înotând ca într-un lac de amărăciuni, purtat încoa şi încolo de undele agitate de impulsii străine ca un biet înecat, pe care-l poate împinge şi da de-o parte chiar trecerea unei broaşte. Se simţea dezarticulat, aneantizat. De Băiatu' Mih. nu mai putea să întrebe, căci amintirea durduliei lui de gazde, căreia nu-i ştia măcar nici numele, îi întorcea sufletul pe dos. Însăşi îmbrăţişarea rămasă în sânge şi în carne a Polixenici îi apăru acum fadă şi vulgară, iar la Universitate se simţea atât de umilit să mai intre, curios! tocmai pentru că o nouă întâlnire cu acea fantomă, ieşită

în cale-i din nepătruns şi perfecţiune, îl umilea dinainte şi-l îngrijora peste fire. Mihnea Băiatu' simţea de acum că de astă dată nu va mai rezista ispitei, nu numai de a-i bara privirile şi de a i se impune ochilor; atât n-ar fi fost nimic pentru el, dar îndată, la acest simplu joc, un şuvoi va veni de undeva cu o furie de nedescris, îi va despica puterea de stăpânire ca picioarele de pământ şi-l va purta în voie spre dânsa ca pe-un pai smuls de vijelie. El nu se îndoia că fata va accepta, chiar de la al treilea asalt, cel mult, pe intrus; dar teama necunoscutului îl frământa acum cu o putere cumplită şi neînduplecată. Căci ideea unei respingeri dispreţuitoare din partea acestui chip, pentru el aproape transcendental, ar fi echivalat de bună seamă cu o alungare în infernul adevărat, din sala judecăţii de apoi, cu biciuiri de trăsnete şi cu săbii de foc pe spinare. Avea presentimentul că pe dinainte-i trecuse unul din acele exemplare, despre care numai în cărţi se spune – el nu văzuse până acum niciodată vreunul –, ce trăiesc într-atât în lumea tot a cărţilor, încât, atunci când le vezi în viaţa de toate zilele, parcă ar fi descins din paginile cine ştie cărui autor de literatură, ba chiar şi mai grav, de literatură profundă, filosofică. Cum se va înfăţişa el dinaintea acestor ochi, care vor trebui să fie întorşi din profunzimile ţintei lor inaccesibile?... Cu introducerea cursului de Drep*t pena*l *al* lui Tanoviceanu, cu manc*ipatio, cu* art. 253 din Codu*l pena*l *şi* cu pospaiul fragil al ecourilor rămase în urechi de pe la cursurile antebelice de economie politică, de istoria filosofiei, de estetica literară, de la cursul domnului Rădulescu-Motru şi acel al domnului Charles Drouhet, unde în zilele de vară îl atrăgeau, în răcoroasa Universitate veche, zumzetul dulce de domnişoare şi multicolorul freamăt al bluzelor fine şi cvasitransparente?

Îmboldit şi hăcuit de aceste amare şi fără răspuns reflexii, Mihnea Băiatu' petrecu cea mai cu noduri vacanţă de la începutul existenţei sale. Rămase desigur acelaşi neobosit dansator al balurilor de iarnă din micul său orăşel, căruia tineretul, revenit de pe la cele mai varii şcoli, îi da, cu adevărat „veşmânt de sărbătoare şi juneţe;

dar îi rămase necontenit, în cursul celor două săptămâni de iarnă molcomă şi mlăştinoasă, înfiptă ca un piron în inimă, ideea înfrângerei prime şi a dărâmării oricărei încrederi în curajul şi-n rostul vieţii lui.

Şi parcă fu un făcut: peste această acră şi cenuşie dispoziţie, mai căzu, colac peste pupăză, bănatul şi ameninţările domnului Ştefan, pe care mohoreala elegantului său fiu le făcu să crească, precum drojdia de bere, cozonacii de Crăciun:

— Mihule, mă simt dator să-ţi spun, pentru a nu mai fi niciun *malanantandiu* între noi (domnul Ştefan, care nu absolvise cu succes decât o clasă secundară, se simţea obligat totuşi să întrebuinţeze în conversaţia sa unele expresii franţuzeşti ori chiar nemţeşti, curente, pe care le pronunţa, desigur, în felul său). Acum mai fac ultima încercare. Dacă gazetele nu mai pomenesc nici de data asta numele dumitale la licenţiaţi – că pe vorbe nu mă încred – te priveşte. Eu nu-ţi mai trimit decât banii de drum, ca să te întorci acasă şi să-mi dai ajutor la pivniţă. Vrei tu să rămâi pe urmă la Bucureşti?... fă cum crezi... eu unul nu mai pot cheltui... să fim înţeleşi, Mihule, ca să nu fie nicio supărare la mijloc. Că mi-o fi de-ajuns zece, unşpee ani, de când robesc de dimineaţă până seara ca să-ţi tragi dumnenta chiulhanurile la Bucureşti... de am ajuns de râsul lumii, că toţi mă-ntreabă prin oraş şi la club... ca par exemplu: Gheorgh*iţă*, *care m*i-a strigat ieri în toată cafeneaua lui Rudolf, după ce ai plecat tu de la biliard: „da abă, bă Ştefane, fi-tău ăsta al tău, când îşi mai termină, ba, şcoala?” „Apăi, iama asta, în februarie îşi dă licenţa”, am răspuns, bazat pe vorbele tale... or nu i-am răspuns bine? întrebă repede domnul Ştefan, apropiindu-şi brusc fruntea şi zgâindu-şi scrutător ochii în figura fiului său.

Şi văzând că acesta şi-i încruntă pe ai săi şi-i dă în lături, domnul Ştefan, galben-pământiu de la natură, se învineţi şi mai rău şi toată figura lui slabă se umflă ca o caracatiţă la atac, destinzând brusc, pe întregu-i cuprins placid, scamele vinişoarelor sclerozate. Minuţa lui de domnişoară bătrână îşi înfipse tremurătoare degetele în

bărbuţa surie şi buzele începură să-i tremure…

— Păi aşa ne-a fost vorba, Mihule… Păi dacă e aşa, m-ai minţit şi m-ai escrocat…

Mihu făcu un gest de plictiseală şi fără să răspundă ieşi în antreu. El singur îşi condamnă această atitudine stupidă şi oarecum ofensatoare, când pentru domnul Ştefan, câteva vorbe de asigurare, glăsuite la timp şi cu aplomb, ar fi fost de ajuns să-l câştige ca pe-o inimă de fecioară neştiutoare.

Dar Mihncă simţea cu dezesperare că un resort se rupsese Snlăuntrul lui. Siguranţa îi dispăruse şi un presentiment de dezastru şi răstrişte se încăpăţâna să-i învăluie creierul, ca într-un nor de vapori de cloroform. Nu ştiu cine-i sufla acolo, în ureche, cu râs şui şi răutăcios, că Băiatu' Mih. şi-a întors gândurile, că, săturat de atâtea licenţe şi covârşit de doctoratele de la Litere, ca şi de activitatea sa de propagandist naţional, renunţase la ultima licenţă, aruhcând gâi>dul de-a o mai da, cu nepăsarea celui ce-ar găsi veştejită floarea pusă în ajun la ureche. Şi considerabila disproporţie dintre însemnătatea ce-o avea pentru omonimul său această licenţă şi între grozava importanţă ce Mih nea era nevoit să dea figură rei unui nume pe-o listă de rezultate la examene, îl strivea într-atâta, că parcă, într-o clipă de rătăcire supremă, îi venea prin gând o vântoasă de nebunie: să ia cărţile şi să înceapă a se pregăti pe cont propriu. Dar ce să pregătească? Anul întâi? Să afle domnul Ştefan că până acum n-a dat niciun examen şi că timp de unsprezece ani l-a minţit cu neruşinare? Dar târgul ăsta tot, când va afla – şi mai ales acea gură de petece şi acel nesecat zeflemist, care e nea Gheorghiţă, atoateobservatorul şi drămuitorul? …

Iar desperarea lui Mihnea e cu atât mai mare, cu cât simte necontenit în urmă-i, ca o eternă remuşcare, prezenţa galbenăpămăntie, cu semnele arteriosclerozei răzvrătite la rădăcinile nasului, a tatălui său.

— Va s-zică, Mihule, m-ai păcălit… Va s-zică şi toamna asta mi-ai mâncat degeaba munculiţă. Ei bine,

dacă e aşa… şi dacă a rămas pe-un examen cum spui „Poţi să-l mai prepari şi-acasă… Frecvenţa o ajunge ea, trei ani în şir doar pentru examenul ăsta…

De ce? De ce nu poate să-i răspundă, când răspunsul îi stă aninat pe buze doar de-o codiţă putredă de fruct copt? Răspunsurile lui grozave şi sigure, care erau în stare să înlăture cei mai opac nor de îndoială, doar cu un zâmbet ca o rază victorioasă de soare? Ce dracu' l-a găsit de i s-a încleştat gura astfel?… De unde şi până unde presentimentul ăsta negru, că în februarie ce vine, tocmai când, după o tactică asiduă şi susţinută, ar izbuti în sfârşit să atragă privirile şi zâmbetul fetei palide şi necunoscute, el va trebui să dispară misterios şi fatal, nu ca un astru care totuşi avea să revină la intervale precise, ci doar ca unul care avea să strălucească efemer şi fad, numai o clipă, pentru a dispărea definitiv în negura de veci?…

— Sau poate, Mihule, tu n-ai dat nici măcar examenele celelalte şi m-ai minţit întotdeauna, continuă să răsune ca o cobe glasul conştiinţei părinteşti. Poate că… cine ştie cum, m-ai luat din minţi şi m-ai…

— Cum, domnule, o să mintă gazetele… înţeleg eu, dar gazetele?… n-ai văzut negru pe alb în jurnal?… şi nu în unui… ca să zici… ce să zici?… vreau să spun nu în unul… dar în toate, domnule… în cele mai mari şi mai serioase…

A fost de ajuns ca limba lui să se descieşteze pentru a rosti doar aceste cuvinte, ca pe urmă vraja să dispară, lanţurile farmecelor să cadă. Mihnea îşi revenise. Putea el să lase un cât de infim pic de bănat domnului Ştefan asupra celor consfinţite prin însăşi grava seriozitate a tiparului? Doamne fereşte! Instinctul conservării reveni şi-l stăpâni cu putere. În câteva vorbe bune şi iuţite, toate bănuielile domnului Ştefan zburară ca un stol de păsări negre şi neliniştitoare. La timp, mai interveni apoi şi coana Ecaterina, ca să restabilească pacea deplină, cu ramura de măslin a încrederei ei oarbe în darurile fiului său unic şi iubit…

— Înţeleg eu, Mihule, prea te ameţeşte cu neîncrederea şi cu întrebările lui. Dar iartă-l şi pe el,

crede-i cât munceşte şi cum trebuie să fie în tot momentul cu ochii în patru la hoţii ăia de băieţi din pivniţă şi din depozit. Şi lasă, Mihule, vino tu cu rezultatul scris în gazetă, ca până acum, şi o să fim fericiţi… Pe urmă să-ţi aduci diploma s-o sărbătorim aci cu toţii, să invităm pe mama şi pe băieţi (băieţii erau fraţii ei, numeroşii unchi ai lui Mihnea) şi să-i tragem un chef, mă, să dirdâie târgul, cu boier Gheorghiţă cu tot… şi pe urmă să mai stai şi tu cu noi aici, să te mai odihneşti…

— Eu să mă odihnesc? sări Mihnea ca din gură de vizuină. Doamne păzeşte… Abia aştept să-mi dea ăia diploma şi am şi prezentat-o la doctorat… Nuuu-Doamne păzeşte! Păi de ce să pierd eu anul ăsta când la doctorat se recunoaşte frecvenţa şi pentru a-i de-au amânat examenul în februarie? E tirqp de întârziat acum? Mai ales la mine, care de vorba dumneavoastră, recunosc că arh cam întârziat ceva…

Cum să nu recapeţi toată siguranţa în faţa acestei francheţi?

— Dar doctoratul îţi permite, Mihule, să faci şi puţină avocatură între timp? continuă glasul uscat ca de hoceag al domnului Ştefan.

— Evident! replică imediat Mihnea. O să-mi caut imediat un maestru, am să mă duc chiar la Micescu… ori la Rosenthal… în sfârşit, am să încerc eu la unu tot de seama asta. E drept că ăştia nu-ţi plătesc… că au câte douăzeci pe lângă dânşii… Ba chiar ar trebui să le plătim noi, secretarii… Dar lăsaţi-mă, am ambiţiile mele… Vrea să mă arunc de-a dreptul la mare… Or tot, or nimic… Are şi întârzierea mea un mic rost, dacă nu vă supăraţi…

Şi cum redeseinse în Bucureşti, Mihnea dădu îndată cu ochii de Băiatu’ Mih.

— Unde-ai fost, domnule, păcatele mele? privi el cu teamă ochelarii de scafandru, de lumina cărora atârnă acuma, ca de un pai, soarta vieţii lui, Te-am căutat zi de zi pe-acasă şi n-am dat de dumneată un calendar întreg de săptămâni…

Buzele lui Mih. se răsfrânseră până la urechi şi

Mihnea avu dreptul să se întrebe cu bun cu vânt, dinaintea acestei înfăţişări buburoşaţe şi nătângi, dacă atâta putere de memorie şi inteligenţă. merită să-şi găsească sălaşul sub aceşti ochi de gâscă, măriţi caricatural de ochelari, şi sub această carapace de coşuri, de liniare în smoc, de cicatrice şi de gropiţe.

Din răspunsurile lui Mih., Mihnea se asigură numaidecât, Examenul se va da fără nicio clintire. Ba chiar, pentru a revedea cum trebuie toată materia, Băiatu' Mih. a hotărât să suspende toate escapadele propagandistice.

— De altfel şi vremea asta păcătoasă… –

— Dar chiar şi de se schimbă vremea, eu cred c-a sosit timpul să-ţi vezi şi de interesele dumitale! rosti puţin cam categoric Mihnea, încă înfricoşat de orice pandalie i-ar mai trece prin cap scumpului său omonim.

Dar acesta îl privi atât de straniu atunci, încât Mihnea înţelese c-a mers prea departe cu accentul dojenitor al sfaturilor şi-al prieteniei sale. Socoti prin urmare nimerit să mai dea oarecari lămuriri complimentare asupra interesului ce-l poartă acestui tânăr care se joacă cu cartea şi cu licenţele; vechile argumente cu stimulentul la învăţat şi cu potriveala numelui se cam tociseră şi trebuiau ascuţite din nou. Mai ales că Băiatu' Mih. se interesă înveselit:

— Va să zică, m-ai căutat de câteva ori pe-acasă. M-a înştiinţat şi gazda mea, căreia, în treacăt vorbind, se pare că i-ai lăsat o puternică impresie! clipi Mih. atât de şiret din ochi, că Mihnea se simţi obligat să-i ofere un dejun.

— Nu ştiu, reluă el cuvântul la masă, nu ştiu dacă dumneajta sesizezi cum trebuie acest sentiment, această predispoziţie a mea sufletească, începu el să-şi motiveze din nou atitudinile… Un moment se gândi să-i dea pe faţă, răspicat, întregul adevăr, dar ochii aceia verzui deschis jucau prea nesigur şi prea mobil sub sticla ochelarilor. Va înţelege oare el, acest bûcher, acest tipicar, hazul jocului său, pontajul pe această potrivire de nume? Sau va interpreta totul cu dispreţul inerent acestor rozători de

tomuri pentru toţi cei ce şi-au închinat viaţa vieţii şi fericirei imediate? Eu nu m-am prăpădit cu firea după studiu, glăsui el molcom, pentru a acumula în treacăt pretexte şi idei, însă mi-au plăcut cei plini de voinţă şi de dragoste de carte. I-am admirat, i-am încurajat… aşa puţin, cu vorba şi cu sufletul, cât mi-era în putere. În loc să fiu gelos pentru că vedeam la ei tocmai ce-mi lipsea mie, i-am admirat, i-am căutat, i-am iubit.

— Poate ţi se pare o curiozitate, o bizarerie, acest caracter al meu… nici eu nu pot să mi-l explic. Probabil m-am molipsit de la un bătrân grefier, care mi-a fost gazdă multă vreme. Era un om grozav de inteligent… şi unicul lui reg[3]ret pe lume era că nu învăţase carte… nu pentru a parveni, a fi cineva, că era destul de bogat, avea case de zestre, avere… dar numai pentru dorinţa de a fi ştiut. M-a impresionat mult omul acela. Nu mă invidia deloc că mijloacele pe care mi le puneau la dispoziţie părinţii mă duceau, de-a dreptul şi fără nicio bătaie de cap, acolo unde el n-arNfi putut ajunge. Căci el începuse de jos, din nimic… din umilinţa… din măturător al judecătoriei. Şi nu numai că nu mă ura… dar mă îndemna să învăţ… mă certa pentru nepăsarea mea, şi cele câteva examene pe care le-am luat şi eu acolo, la Drept, modest, cu multe bile roşii şi puţine albe, acest puţin de tot, faţă de chipul strălucit cum îţi iei dumneata examenele, lui i le datoresc…

— Hm, curios om mai eşti, domnule Băiatu’, făcu Băiatu’

Mih.

— Aşa e că sunt curios? râse sec Mihnea, noştiind unde vrea să ajungă amicul său, care devora cu o poftă sinceră şi copioasă.

— Eşti curios, explică el printre înghiţituri, că dumitale ţi se pare curios, că… mie mi s-ar putea părea curios cele ce mi le-ai spus până acum şi că dai atâta extensiune explicaţiilor de care te serveşti, pentru a-mi dovedi de ce te-ai ţinut după mine… deşi ai văzut la rezultat că eu pot şi fără sfaturi să obţin succese la

3 în ed. de bază : micul

învăţătură, lotuşi te-ai grăbit să mă dăruieşti cu îndemnurile şi sfaturile dumitale.

Mihnea se frământă, reţinut, pe scaun., Dar Băiatu' Mih. continuă cu seninătate, aproape strigând, cum îl lua pe el gura:

— Lasă, coane Mihnea, la o parte toate lămuririle dumitale. Cum a fost, cum n-a fost, n-are nicio importanţă. E. ţi-am căzut cu tronc, atât şi nimic mai mult. Te-am văzut acum: eşti băiat bun şi de viaţă… Şi nu eşti francmason. Acestea sunt calităţile dumitale.

Apoi făcând din ochi, lăsându-şi pleoapa cât o aripă de liliac sub ochelarii preamăritori – şi bătându-l pe picior:

— Şi poate oi mai fi şi om politic sau prieten de oameni politici, care ar voi să-şi mai primenească partidul, hai, ce zici? râse el cu mare poftă, ca omul care a aşteptat şi a ştiut în cele din urmă să bată tocmai acolo unde trebuie.

— Vai, mă crezi? Poţi să mă crezi astfel? protestă Mihnea, dar nu cu vehemenţă şi nici chiar cu supărare, căci ideea convorbitorului său îi făcu deodată lumină în minte. Iacă un pretext destul de interesant pe care i-l servea tocmai cel căruia trebuia servit! Fără a-l lăsa să-l creadă cu tot dinadinsul, nu trebuia în orice caz combătut cu străşnicie. Băiatu' Mih. trebuia să rămână cu această îndoială vagă.

Şi Mihnea Băiatu' izbuti de minune să lase tot timpul frâiele numai atât cât era nevoie. Însă Băiatu' Mih. se arăta nestrămutat:

— Pentru nimic în lume, declară el lui Mihnea, nu mi-aş călca vreuna din credinţele mele. Şi acum, şi când voi termina universitatea… şi când voi fi bătrân… A venit vremea când omul nostru trebuie să-şi dea în sfârşit seama de ceea ce se numeşte păstrarea unui caracter.

Totuşi demonul curiozităţii îl ispitea uneori: Ia ascultă coane Mihneo, fii sincer, dă-o dracului, la un pahar de vin, acolo… Ian ascultă… Care din ei te-o trimis încoace?

Dar Mihnea protestă atunci cu surâsul său dulce,

care putea să fie tot atâta o afirmare, pe cât vrea să pară că neagă.

— Mare politician eşti, nene Mihnea… Şi Băiatu' Mih. chicotea: Ia ascultă… şi ce mi-ar da ei mie? Ia fă-mi plăcerea şi-i întreabă, ştii… tare sunt curios să văd cam cum mă categorisesc dumnealor. Vreau să spun, ce dau ei pe mine.

Mihnea Băiatu' împinse atunci şaga uşor:

— Cu un loc de deputat te-ai mulţumi…

— Să vedem… în ce partid? şopti Băiatu' Mih., rămas câteva clipe pe gânduri, deşi pe figură îi plutea încă aerul glumei şi al îngăduinţei.

Dar, deodată, se scutură cu toată seriozitatea, ca de Satana, şi lovi cu talpa în pământ:

— Scumpe nene Mihnea… ministru să mă facă şi nu primesc… poţi să le-o spui. Eu am depus un jurământ de credinţă. Uite-te, te rog, la mine! zgâlţâia el pe Mihnea. Mă iei unul din aceia care şi-ar putea călca jurămintele?)

Mihnea Băiatu' surâdea îngrijorat.

— Lasă, coane Băiatule, văd eu câte parale faci. Nu-i nevoie… te cunosc acum… Nu eşti dumneata de vânzare… dar nici eu nu stau pe lângă dumneata să te cumpăr. Crede-mă că te iubesc altfel., te iubesc cu toată sinceritatea… A fost doar o glumă… îţi jur că o glumă…

— Ce? eşti gata să şi juri acum? Hh… jurăminte de…

Şi Mihnea păru că citeşte pe faţa lui o vagă, o fugară decepţie. Era limpede că băiatul nu şi-ar fi călcat jurământul, cum spunea; dar era limpede iarăşi că i-ar fi plăcut şi puţină curte să i se facă.

— Poate-ţi închipui că n-am bănuit îndată că eşti pus de liberali! îl întrerupese Mih. din aceste consideraţii. Cunosc, cunosc… fac colecţie de licenţiaţi magn*a cum laud*e!… *Las*ă, nene Mihneo, nu te mai ascunde după deget, te-am ghicit după… jurământ. Ha, ha, ha…

Liniştit acum despre partea lui Mih., Mihnea cercetă în tihnă şi-n amănunţime coridoarele şi sălile Universităţii. Chipul fetei palide i se părea că ia naştere după fiecare colţ de coridor, sau adesea i se năzărea silueta ei şi

demersul [sic], în mulţimea studenţilor care-l depăşeau. Grăbea atunci piciorul pentru a constata cu dezamăgire că înaintaşa era altcineva. În acest timp, închipuirea lui încorona pe fată cu cele mai mari merite şi cu cele mai alese însuşiri. Uneori o socotea bogată şi de familie princiară, dar convença pe încetul că ar putea fi şi cu câteva trepte mai jos. Şi-o închipuia, de asemenea, o studentă bună, mai mult o poetă şi o visătoare* decât o studentă eminentă, dar un suflet al datoriei, făcând haz, însă îndulcşându-se de situaţia lui universitară, mustrându-l şi îndemnându-l la învăţătură aprigă, fără preget. O! alături de ea, Mihnea se vedea parcurgând, ca un oştean biruitor, toate redutele mai mult or mai puţin înalte de cursuri şi de volume. Vedea dreptul roman cedând în sfârşit, plesnind ca sub apăsarea unui berbec de aramă şi prăbuşindu-se la picioarele învingătorului ca o cetate dărâmată. Căci un înger sta şi veghea pentru norocul luptătorului. Examene veneau după examene şi glasul lui Mihnea făcea minuni de vitejie. Aranjamentele lui cu certificatele medicale îi păstrau prerogativele frecvenţei pentru toţi anii facultăţei, astfel că în trei sferturi de an el s-ar fi văzut posesor la propriu al mult năzuitei licenţe.

Niciodată în sufletul lui Mihnea n-a mai domnit atâta seninătate, atâta speranţă şi atât farmec liniştitor ca acum. I se părea întregul tumult al vieţii lui de până astăzi ca o rană adâncă, pe care degete de zână pusese balsamul lor alinător. Şi vrăjit de apariţia care-i adusese această senzaţie de tihnă, pe care n-o mai simţise de demult, din copilăria depărtată, şi abia mai târziu la război, când ordinul armistiţiului cutreierase tranşeiele şi vizuinele de fiară ale adăposturilor, el dibui ca un adormit în acest zumzet şi-n această curgere necurmată de tinereţe, pentru a găsi pe aceea care numai de departe şi avusese pentru el acest dar mântuitor.

Şi… oroare şi nebunie! în peregrinările aceste ale lui în care visul lua la tot pasul forme consistente de realitate, pentru a se spulbera apoi numaidecât, însă şi mai întărit, şi mai despot, şi mai poruncitor, Mihnea Băiatu’ descoperi,

ieşind din pietrele arheologice şi îndreptându-se spre uşa secretariatului de la Drept, pe bunul amic şi sfătuitor de pe vremuri, concetăţean şi iniţiator de viaţă studenţească (el, care nu era student), Dumitru Bobescu, aidoma Cum se despărţiseră cu ani în urmă, blond ca oaia şi alb ca un copil, cu buza de jos puţin ieşită şi puţin lăsată, cu ochii vineţi şi cu râsul acela gros, adânc şi sacadat, de chefliu satisfăcut şi vulgar. Cu ochiul acum atât de atent, Mihnea fu cel dintâi care-l zări şi nu-şi putu crede ochilor: cum, de unde, prin ce straniu joc al hazardului, abia scăpat de Idrişteanu, îi ieşea înainte acest vechi tovarăş de mizerie şi de nemernicie, tocmai acum, când, cu fiecare nou pas în viitor, se simţea tot mai aproape de îngerul norocului său. Îşi surprinse involuntar piciorul cercând să déa singur îndărăt, să cârmească brusc spre scările înalte şi încovoiate care învăluiau spaţiul sălei încărcată de granit, ca două aripi de sfinx păzitor. Dar ochii cei vineţi îi şi paralizase mişcările şi Mihnea văzu două mâini înălţându-se şi agitându-se în aer, pline de fericire şi de dezastru:

— Mihnea, Mihule, copilul meu drag şi scump!

Se lăsă îmbrăţişat de braţe moi şi totuşi dârze şi voluntare, se simţi sărutat cu buze calde şi plescăitoare, învăluit de atâta

efuziune, de prietenie şi sinceritate, că se simţi fără voie înduioşat şi cucerit.

— Dumitre, tu aici?... aici la Universitate?...

— Aici, mă... da spun drept că nu mă aşteptam... să te mai găsesc şi pe tine... zău, când te-am văzut, parcă mi s-a părut că suntem înapoi cu zece ani... zece ani, mă! ştii tu cât înseamnă la o viaţă? Dar asta îmi place de tine, Mihule, că nu i-ai băgat de seamă. Ai pus piciorul în loc şi i-ai lăsat să treacă. Şi aşa, m-ai aşteptat şi pe mine. Te gândeai tu că o să ne mai vedem vreodată... şi încă aicea, mă...?

Şi Dumitru Bobescu, care la fiecare trei cuvinte laşa să-i scape câte-o trâmbă de râs, de astă dată dădu drum larg şi sonor hohotelor lui vulgare şi sacadate. Îl pupă

iarăşi pe Mihnea, pe care ironia celor zece ani pierduţi nu-l întristă câtuşi de puţin, pentru că-şi aminti îndată că, fără acest sacrificiu, el ar fi pătruns în viaţă blazat şi dezgustat, fără niciun înger şi fără niciun ţel divin, asemenea lui Idrişteanu.

Înveselit de această idee, sărută la rându-i pe Dumitru, dar tresări deodată când o siluetă înăltuţă de domnişoară i se năzări din umbra blocurilor ancestrale. Nu era desigur cine se aştepta, dar urmărind săritul elegant de antilopă, din două în două trepte, pe scările încovoiate, se cutremură de sus până joc auzind reflexia brutală a celui de lângă el>

— Mă, ce dă dame au năpădit şi pe-aici. E de trai, Mihule! Acum o set-i *zicem* noi adevărata viaţă studenţească.

Şi râsul gros şi greoi termină în puncte de suspensie, nefiresc şi vulgar pentru această sală cu morminte, gândul spurcat al amicului.

— Parcă auzisem c-ai plecat în Africa, schimbă repede Mihu conversaţia.

— Era singurul loc unde puteam să fug fără pericol de extrădare. M-arre angajat în Legiunea străină şi-acolo n-au mai avut ce să-mi facă. Pen1 că tu ştii că mă condamnaseră la cinci ani de închisoare şi la reformă. Dar cu o şi ştersesem… am avut noroc că nu eram singur în încurcătură… era şi maiorul meu şi colonelul, care de s-a întâmplat om cu legături multe… al… a fost poveste mare cu depozitul de la Tâncăbeşti! noroc că nu m-a luat pe mine gura pe dinainte de-acolo, din străinătate, că ar fi fost o ciulama de judecăţi şi de reformări… ce, bă… ascultă-mă pe mine, toţi şi-au înfipt mâinile până-n coate acolo. Eu, mai practic, am şters-o la vreme. Proces, zgomot; pe mine m-au condamnat şi pe maior… da maiorul nu s-a lăsat şi a făcut recurs. Ai mari au tot sucit-o, au tot lungit-o… maiorul era însă hotărât. să dea cărţile pe faţă: ori toţi, or niciunul… Păstrase nişte fituici, al dracului. Ştii, bileţele… lucruri mărunţele, dovezi sigure. S-a judecat procesul din nou şi am fost achitaţi de orice penalitate. La

mine era însă mai greu, că dezertasem. Le-am scris însă maiorului şi colonelului: nu mă lăsaţi aşa că fac gât. În sfârşit, de urmărire am scăpat cu nişte certificate medicale şi alte şmecherii, o harababură de nu mai ştiai să-i dai de capăt... dar partea proastă e că nu mai vor să mă reactiveze... pentru că, înţelegi tu, chestia mea nu-i tocmai, tocmai limpede ca izvorul... şi-apoi certificatele au trebuit să arate o boală incurabilă... înţelegi... în urmă cu... altfel cum pleci aşa înainte de judecată, dacă te simţi nevinovat. Şi aşa mi-a fost şi mie uşor să le dau câte certificate or vrea... deşi... fie vorba între noi... am fost totdeauna la curent cu... Dar în sfârşit, domnu' colonel mi-a dat toate nădejdile... până una alta, m-am înscris şi eu la Drept... înţelegi, eu licenţa e altfel... văd şi ei că... înţelegi... Şi, la urma urmei, dacă mă lasă pe dinafară, eu scandal nu mai am de gând să fac... asta o pricep şi ei prea bine... aşa că tot mi-am aranjat o carieră. Intru întâi în magistratură... ce... de ce râzi?... al dracului... ho, că n-am de gând să-mi putrezească oasele acolo... că pe urmă să vezi ce mai avocatură îi aştern. Asta le-am spus-o şi lor: domnilor, lăsaţi-mă să-mi dau cu demisia, dar pentru asta trebuie să mă reintegraţi în drepturile mele. Ei nu: mai bine aşa cum te-am potrivit, reformat pentru motive de boală incurabilă.

Dumitra Bobescu se arăta de-o volubilitate fără pereche ţ se vedea limpede bucuria nemărginită ce i-o produsese întâlnirea prietenului şi concetăţeanului său: la răstimpuri dese îşi întrerupea povestea, făcea un pas înapoi sau punea amândouă mâinile pe umerii lui Mihnea, îl zguduia uşor şi-l apropia la pieptu-i cu vorbe de dragoste:

— Mihule... nu-mi vine să-mi cred ochilor că eşti tu... mă scumpule, mă dragule, mă iubitule... să vezi ce viaţă avem să mai ducem noi... ăşti trei ani... or tu, puiule, te pomeneşti că eşti gata să dai pe-al treilea... nu eşti ça mine ageamiu de anul întâi...

Şi numai rostind aceste două cuvinte, „anul întâi", ochii lui Dumitru exultau de fericire şi buzele lui plescăiau

de plăcere.

— Să te vezi iar aci… cu ai tăi. Rudele mele îmi şi făcuseră de petrecanie. De altminteri, nici eu nu mai trăgeam nicio nădejde. Gândeşte-te: Legiunea străină… marşuri forjate vara, adică acolo e totdeauna vară, prin nisip… atacuri pe neaşteptate, hărţuială într-una cu triburile rebele… nu ştiu. cum moaşe-sa, tocmai acum le veniseră dracii. În sfârşit, Mihule, ce să-ţi mai spun, îmi şi vedeam oasele putrezind colo, la umbra unui zgribulit de palmier, în care bate vântul cu nisip. D-apoi şi-n oraşele lor, pe sub toată zidăria aceea, de parcă răzbăteai tot prin pivniţe şi prin tuneluri, parcă sunt cârtiţe şi parcă umbli într-una printr-un cuptor încins… cât toate zilele de mare… Ah, când m-am revăzut aici… şi cum? că şi de-acolo am fugit… eram doar angajat pe cinci ani şi ăia nu mai vreau să ştie… Aaa, păi să-ţi pdvestesc fuga mea din Alger, în timpul unui transport… adevărat film, Mihule… eu am trăit, bă, nu glumă. Şi acuma când adulmec aerul ăsta de Bucureşti – şi Dumitru inspiră de câteva ori, adânc şi zgomotos, aerul muced al sălei încălcate de pietre – parcă tot mă cred într-un vis, Mihule, când mă deşteptam noaptea în somn, în călduri şi năduşeli, de parcă aveam 40 de grade… şi-mi venea să plâng nu altceva. Iar acuma parcă am nimerit în raiul lui Dumnezeu: anul întâi, magistrat, avocat, student, eMihu cel drag… acolo te uitasem, Mihule… zău că nu-mi mai venea să mă gândesc la nimeni şi la nimic. Mi se sfârşea inima, doar că apuca cea mai mică amintire să-şi facă loc în cap.

Fu acum rândul lui Mihnea să-şi îmbrăţişeze, tandru, pe amicul său. Toată această spovedanie, sinceră şi duioasă, îl făcuse să vadă în Dumitru un alt om; chiar regretă şi se mustră amar cu, zărindu-l întâi, putuse să ezite o clipă şi să nu-şi lase sufletul să se bucure în voie de neaşteptata revedere. Dumitru era acum un alt om; aşa cum se simţea şi el, Mihu, un altul.

— Şi eu m-am pocăit, Dumitre.

— Te-ai pocăit?

— M-am transformat complet. Dumitre… dar ştii,

complet, de sus până jos 1 dădu el convins din cap.

— Ţi-ai dat examenele, cumva?

— Aş… examenele crezi că transformă pe om? Amorul, Dumitre… înţelegi… da ştii, altfel de amor… l-am întâlnit tot aici pe scările facultăţei…

— Ei taci! Bravo mă, te pomeneşti că te însori cu ea. E frumoasă, barim?

Mihu mugi ceva, un sunet interjecţional, care putea ţine loc de cel mai superlativ răspuns.

— Zestre are?

Mihu dădu din umeri. În definitiv, asta îl interesa pe el acum…

— Atuncea e frumoasă rău. Cum e? brună? blondă?

Mihu îşi flutură degetele răşchirate în aer, în semn că în privinţa asta n-ar şti tocmai cum să se pronunţe.

— Aşa, şatenă, cum s-ar zice, deduse Dumitru. Bravo, mă.

— E palidă la figură, încuviinţă Băiatu'.

— Şatenă şi palidă… bun… bun! Mică, durdulie, înăltuţă, subţirică?

— Înăltuţă…

— Şi zi, numai zestrea nu te-a interesat? Să vedem dacă domnul Ştefan o să fie de aceeaşi părere. Bravo, mă Mihule, iată-te fiert ca un miel cu borş. Să-mi faci şi mie cunoştinţă cu ea. Dar ia spune-mi, cum o cheamă?

Mihu pleoşti ochii mari şi privi uimit la bunul său prieten.

— Cum o cheamă, mă?

Se gândi să-i spună un nume la întâmplare, dar îndată socoti că lucrul e prea de seamă pentru viaţa lui, ca să recurgă la astfel de meschine stratageme.

— Zău că nu ştiu…

Un râs zguduitor tăbărî atunci asupră-i, din pieptul larg al lui Dumitru, îl împroşcă drept în boi şi-l pălmui cu străşnicie.

— Fir-ai al dracului! se linişti abia-abia Dumitru, mustrându-l glumeţ, cu aer de păcălit. Şi eu care credeam că e ceva serios. Luaseşi într-adevăr un aer de cotoi

călugărit… că mă gândeam cu groază: l-am pierdut şi p-ăsta!

Milinea asculta cu adâncă uimire cuvintele prietenului său. Într-adevăr, nici dânsul nu-şi dădu seama, pentru o clipă, cum ajunsese să rostească, în chip atât de sigur şi solemn, vorbe grele, care păreau că-l leagă oarecum. Nu se aştepta ca ascunsele lui simţiminte să fi atins chiar acest nivel, pentru că niciodată nu le dăduse grai sau prilej de afirmare răspicată. Dar ceea ce-l uimea şi mai covârşitor şi probabil îl făcea să ia o mutră atât de caraghioasă, pentru a amuza fără limită pe prietenul său, era că el însuşi nu mai avea limpede fixată în minte figura aceleia pentru care se trezise grăind astfel de grave cuvinte.

Şi, fără să-şi dea seama cum, se pomeni destăinuind lui Dumitru încâlceala curioaselor gânduri, care-i împleteau acum creierul, şi cu fiecare parcă arunca ozbucată nouă de lemn în focul cu vii pălălăi al bucuriei celuilalt.

— Ia uite săracu'. În ce hal l-a adus singurătatea şi pustiul Am băgat eu de seamă, Mihule, chiar de la început, că tu eşti ceva, ceva într-o ureche… Ai predispoziţii spre actorie… De altfel mi se pare că te-ai şi înscris la Conservator… Dar nu mă aşteptam, mă, să iei tu, om ce te găseşti, teatrul drept fond al vieţii. Fugi de-aci, nefericitule, cu caraghioslâcuri de felul ăsta! Şi, când mă gândesc, iartă-mă că-ţi spun aşa ceva, dar e spre folosul tău… când mă gândesc ce ţoapă mi-o mai fi şi dulcineea ta… adică ţoapă, nu, se corectă el, văzând contracţia dureroasă de pe faţa lui Mihnca, dar cine ştie ce gâsculiţă. E… să mi-o arăţi mie! şi în zece minute ţi-am şi făcut cunoştinţă cu ea… Şi să vezi, dama… dacă n-o fi ca toate celelalte, îţi dau voie să-mi dai două palme, chiar acolo în faţa ei…

Două palme şi poate mai multe i-ar fi trăsnit Mihu, chiar cu mult mai înainte ca bunul prieten Dumitru să fi convenit la de bunăvoia lor primire, în caz când ar fi pierdut prinsoarea. Dar sensul practic al sufletului lui

oltenesc, trezit subit de celălalt con judeţean, îi temperă orice avânt, punându-i necontenit în balanţă neantul contravaloare! vagi şi nesigure, obţinute în schimbul stricării unei atât de reale şi de sănătoase prietenii. O singură dată, fugar şi imprecis, figura ei îi dăinuise pe dinaintea ochilor; nestatornic mai plutea şi acuma, dar cu fiecare nouă zi, cu fiecare nouă asemuire, cu tot o altă figură pe scări, pe coridoare şi prin săli, îi şi picurase în suflet acidul coroziv al temerei că poate nici nu ar mai recunoaşte-o vreodată. Poate a mai trecut pe lângă el, într-o altă lumină, cu o altă pălărie, sub un alt palton… Poate a fost o musafiră pe-aci… vreuna care a terminat şi s-a abătut în treacăt pe la secretariat, o vizitatoare care-şi caută o prietenă bună, soţia vreunui profesor…

Pentru întâia oară Mihnea nu mai atribuie calitatea aceasta de „soţie” unei necunoscute, care i-a plăcut, cu satisfacţia şi sentimentul de uşurare de până acum; pentru întâia oară el simte o strâmtorare neplăcută a pieptului şi a respiraţiei la acest gând…

Dar Dumitru Bobescu este aci, aproape, ca să-l scuture de toate aceste simptome din ce în ce mai alarmante de boală lungă, din ce în ce mai copilăreşti cu cât celălalt cuvintează robust şi practic şi se înveseleşte:

— Ia ascultă, bă tipule, Principalul e că noi trebuie să ne facem avocaţi şi să câştigăm parale… Femei, câte pofteşti, la toate drumurile… de toate culorile şi înălţimile… Paralele… e principalul… Aşa că, ia spune aici, cum stai cu examenele, ai dat măcar vreunul până acum?

Mihnea ar fi gata să-şi întoarcă pe dos sacul sufletului, aruncând dinaintea acestui prieten cu râs sănătos şi care-l deşteaptă din ameţeală şi-l întoarce la dreapta şi sfânta realitate, tot ce s-ar găsi pe fundul lui. Dar îşi aminteşte la timp că Dumitru i-e concetăţean… şi că gura lui de petece, de dragul unui haz la o masă de pocher, nu se sfieşte să trădeze şi cele mai sfinte amiciţii. Astfel că trebuie să-i răspundă şi lui sec şi plictisit, ca şi domnului Ştefan, când vrea a dovedi cu un gest sau cu două cuvinte că lucrul se înţelege de la sine, pentru a mai

sta de amănunte complimentare şi inutile:

— Prepar acum pe-al treilea…

— Al treilea? deschise până la urechi Dumitru gura lui largă, făcând trei paşi îndărăt… Al treilea?!… Păi tu eşti un om superior, mă Mihule… Atunci, trebuie să mă dau pe lângă tine ca un caporal pe lângă un sublocotenent…

Fără să vrea, Mihnea simţi o vagă şi supărătoare mulţumire, pentru acest omagiu pe care nu-l merita. Înainte vreme, de bună seamă, când primea laude şi felicitări pentru închipuite isprăvi ale sale, Mihnea se sinchisea prea puţin sau le primea cu sinceră emfază şi cu un fir de ironie pe buze pentru păcălit; iată, acum simţea un fel de stânjenire, care-i displăcea şi-l plictisea… Hotărât luöm, se stricase ceva acolo, înăuntru…

— Şi cum/bă, chiar îl prepari… în regulă… serios?

— Îl dau acum, în iarnă, ridică el din umeri, vădit ener vat, ca şi când un inoportun, s-ar fi găsit să-l pună la tortura unui interogatoriu privitor la un doliu în familie sau la cine ştie ce chinuitoare destăinuiri.

— Bravo, Mihule, am să viu să te audiez…

Mihnea păli deodată şi ochii îi clipiră izbiţi parcă de-o lumină prea subită. Totuşi râse calm:

— Asta n-ai s-o faci… pentru că… înţelegi…

— Te intimidezi…?! Fir-ai al dracului de chiriaş pe daib*oji şi d*e spaima a chelnărilor… Acuma te roşeşti ca fetele de pension… uită-te la el… aventurierul călugărit…

— Şi totuşi, ăla e examen, Dumitre…

— Hm… da… trebui să convină Dumitru, amintindu-şi că lucrul ăsta e într-adevăr mai grav decât un simplu pociier în trei, ori o plecare din cel mai somptuos restaurant, chiar îndată după comanda marghilomanului cu dichis… Ai dreptate, dar am să fac aşa încât tu să nici nu prinzi de veste că sunt în sală…

— Ba mai bine ai face să-ţi astâmperi curiozitatea şi dorul de *a da raportul* la cunoscuţi, consultând listele de înscrieri şi pe urmă pe cele cu rezultate… De cele dintâi îţi garantez că mă vor cuprinde şi pe mine, glumi Mihnea într-o doară, pândind pe faţa amicului să nu se işte cumva

vreun bănat, dar de cele din urmă… adică or să mă cuprindă şi acelea, dar să vedem cu ce calificaţie…

Dumitru primi gluma cu râsul lui obişnuit şi fără niciun sâmbure de îndoială în ochii lăptoşi; la o potrivire de nume, ca aceea care avea să-l dea pe Mihu licenţiat gata domnului Ştefan, chiar că nici capul lui, care fusese cântarul tuturor escrocheriilor fine şi ingenioase, cu care-şi cultivase prietenii şi-şi pusese deoparte „micile lui economii", găsite intacte, la loc sigur, când cu întoarcerea din Alger, nu putea să se gândească; în schimb, în capul lui Mihnea, cuvântul rostit de el însuşi „calificaţie" produsese ravagii şi dezastru, căci se gândea cu groază la mutra pe care o va face Dumitru, când în dreptul numelui Băiatu' Mih., va putea ceti, să ufocat de surpriză şi neînţelegere, designaţia gravă şi stupefiantă: elogii – la toate materiile.

Însănătoşit de râsul biruitor şi de cuvântările practice ale lui Dumitru, Mihnea reîncepu chiar de a doua zi escapadele pe lângă casa domnului Nisipoiu. Despre întâmplarea cu aceştia îi povestise el ceva bunului său prieten, şi Dumitru făcuse un haz titanic la auzul discuţiei juridice din noaptea de pomină. Totuşi acest fost voluntar al legiunii africane nu găsea povestea terminată, până ce Mihnea nu regăsea pe Polixeni, pentru a afla din gura ei, prin ce împrejurare aflase sau începuse să bănuie domnul Nisipoiu, chiar în seara cu pricina, despre necredinţa soţiei sale. Ce anume uitase Mihnea în odaia lor, de nu îşi mai aducea nici el aminte? Dumitru era de părere că astfel de amănunte folositoare nu trebuie neglijate, pentru a servi de învăţăminte la încercările viitoare.

Pe urmă hazul era ca Mihnea să viziteze şi de acum înainte casa grefierului, dacă însuşirile misterioase ale coanei Polixenia meritau cu adevărat astfel de riscuri. În orice caz, într-o împrejurare ca asta, reală şi sigură, povaţa lui prietenească era să nu dea niciun pas îndărăt, aventura fiind într-adevăr interesantă şi plină de neprevăzut. Şi, în orice caz, bogată în roade gustoase şi care se pot culege imediat, deci lipsită complet de *visături* leşinate şi de alte *boleşniţe* ale gândului, pe care Dumitru le rezuma cu

dispreţ într-un cuvânt fiziologic şi vulgar, referindu-se, desigur, la aprinderea ilogică şi inutilă a lui Mihnea pentru o fată necunoscută.

În cadrul iernatic şi plumburiu, Mihnea găsi împrejurimile Fundăturei mai zgribulite şi mai sărăcăcioase: reprezentau cu, adevărat o bucată ruptă din peisagiul orăşelului său provincial. Străzile erau pustii şi piciorul lui călca activ pe gheţuşurile crestate de topor şi aşternute cu cenuşă, dinaintea gospodăriilor. Mihnea bătu toate străzile din jur, trecu prin faţa casei Balamancelor şi privi cu oarecare sfială la fereastra camerei lui Găluşescu; ideea caraghioasă că acesta ar putea să deschidă iarăşi fereastra, răstindu-se spre d insul, într-un acces de tuşă, îl făcu să accelereze mersul şi chiar să se uite de câteva ori îndărăt. În ziua aceasta şi-n zilele celelalte se aventură şi în Fundătură, dar întreaga mahala era parcă nelocuită şi, împref unã cu cenuşa de pe trotoare, cerul de leşie îi împrumuta înfăţişarea unui ţinut stropit de lavă şi de alte vulcanice ameninţări. Rar scârţâia câte-o poartă, atât de dureros, că parcă ascuţea şi mai mult dinţii puiului de ger din văzduh. Dar nu se vedea nimeni, încât Mihnea simţi vag un început de temere superstiţioasă, ceea ce produse hazul fără margini al lui Dumitru, seara, la masa de la cantină.

Hazul ăsta îl încuraja şi-l expedia iarăşi, în dimineaţa următoare, pe uliţele pustii şi fermecate; dar dimineţele vraja era întreruptă de oarecare animaţie: gospodari cu treburi, olteni înnegriţi de cărbuni răcnindu-şi marfa cu ţipete lungi, cântătoare şi indescifrabile, hodoroşti cu pâine şi cu sifoane, aventuri feline ori ciocniri violente de avanposturi câineşti. Însă nici vis de Polixenia; drept care Dumitru era nemulţumit de timpul pierdut al amicului sau, pe care-l califica de poltron şi condamnat fără apel la amoraşuri de facultate, ceea ce pentru el însemna o cădere iremediabilă în mintea copilăriei. Mihnea nu se putea reabilita din această desperată stare de lucruri decât printr-o intrare categorică şi decisivă în domiciliul grefierului, în prima zi când îl va vedea pe acesta înfipt în

scaunul lui oficial, lângă judecător. Dar numai de judecătorie nu voia Mihu să audă, la orele când ar fi ştiut pe domnul Nisipoiu ocupat acolo…

Însă zilele atât de sărace la început în evenimente însemnate, se îmbogăţiră deodată, într-o bună dimineaţă. Într-adevăr, voind să traverseze gura Fundăturei, Mihnea observă cu stupoare matahala de trup a domnului Nisipoiu înaintând încoace. Mihnea iuţi la moment pasul, trecând repede înainte, ca şi când n-ar fi observat nimic. Dar la primul colţ, la care coti pe strada Piscupeştilor, observă cu groază că domnul Nisipoiu se ţinea cu o alură identic de grăbită după dânsul. Prof. iţind de faptul că a făcut colţul, Mihnea aproape că-şi transformă mersul grăbit în fugă sănătoasă. Când – oroare şi trei mii de draci! – văzu ieşind din curtea Piscupeştilor pe Vulpache, traversând strada şi oprindu-se puţin pe trotoarul pe care înainta zoritul doctorand, pentru a examina mai cu luare-aminte această siluetă oarecum cunoscută, care înainta spre dânsul atât de vertiginos. Probabil că domnul Vulpache observa şi silueta no. 2, care de bună seamă ocolise şi ea colţul şi înainta în marş forţat după cel ce se văzu acum prins ca într-o capcană între aceste două făpturi imense şi râzătoare. Propriu-zis Mihnea nu ştia dacă în urmă-i domnul Nisipoiu îşi manifesta satisfacţia cu mare veselie, dar de amuzamentul de pe faţa lui Vulpache nu mai încăpea nicio îndoială. Şi nicio trăsură, niciun taxi, apărând deodată prin aceste paragini ca o salvatoare intervenţie zeiască, sosită ca-n vechile epopei, ori ca-n romanele zguduitoare, tocmai în clipa decisivă! Nimic, nimic; unica spăranţă nu rămânea decât o bruscă schimbare de traiectorie pe trotoarul celălalt, ceea ce ar fi împrumutat un colorit din cele mai laşe şi mai meschine întâmplărei, fără a aduce niciun folos practic în schimb; pentru că Vulpache avea la dispoziţie incomparabil mai mult timp să-i bareze drumul, ori şi cum ar fi ocolit. Ca să încerce o deviere în vreo curte vecină, urmarea ar fi fost eclatarea cine ştie cărui scandal, care s-ar fi terminat poate cu poliţie şi procese verbale; un moment Mihnea

Băiatu’ nu fu părăsit de limpedea înţelegere a acestui fapt elementar, că se găseşte în preajma Fundăturei Şapte Fântâni, unde cea mai mică scânteie putea da naştere la incendii de proporţii incalculabile. Deci fără a-şi ogoi mersul iniţial, înjurând numai în gând imbecila-i scăpare din vedere, ca azi era zi de duminică (împrejurare de care, ca un idiot, cum se califica, abia acum la ananghie îşi adusese aminte), lui Mihnea nu-i rămânea decât să calculeze în scurtul interval ce-l mai despărţea de teribilu-i obstacol, măsliniu şi mustăcios, şi care-l întrecea asemeni cu un cap, în ce anume parte a fălcilor să-i plaseze *upercutul* introductiv, pentru a-l urma, cât ai clipi din ochi, de câteva *directe* fulgerătoare şi-o *stingă circulară*, pregătindu-şi astfel salvarea în pasul cel mai alergător cu putinţă, după un *swing* final, aplicat cu toată nădejdea…

Dar domnul Vulpache îl primea cu râs de bunăvoinţă şi cu manifestare – dracu’ mai ştie dacă era prefăcută! – de surpriză veselă şi fericită.

— Ce mai faci, coane Băiatule? îl întâmpină el de departe, întinzând amândouă mâinile cu prietenie şi paralizând în Mihnea orice instinct belicos. Ne-ai uitat cu desăvârşire!…

Apoi, privind peste capul lui Mihnea, al cărui pas bătu de câteva ori nehotărât în loc, ca un cal nărăvaş şi nerăbdător, domnul Vulpache înclină capul de mai multe ori, înveselit peste măsură.

— Înţăleg, înţăleg, făcu el… vrea să-ţi plătească o mică datorie…

Şi izbucni într-un râs atât de zgomotos, că Băiatu’ simţi cum i se mută inima dintr-o parte într-alta; sări pe loc, judecând redusă la câţiva paşi distanţa care-l mai despărţea de inamicul principal, când – binecuvântaţi fiţi voi trei sute de sfinţi părinţi din Niceea! – tocmai putu vedea cu Aespusă fericire cum domnul Nisipoiu dispăru întunecat într-una din curţile aşezate în cale-i, poate chiar în aceea în care Mihnea gândise o clipă să se refugieze…

— Ştiam eu că nu vine, continuă să râdă asigurător, cu întreg apreciabilu-i volum pectoral, conu Vulpache. Se

jena de mine... Ş-apoi tot el se făcea de râsul mahalalei... D-apoi că ce crezi dumneata?... parcă nu se ştie aci, din Fundătură şi până la Tancu la prăvălie, cine mi-e coana Polixenia... ce să-i faci?... aşa se întâmplă când te bucuri la nevastă tânără şi nurlie... Cânte pune să-şi aduci tineri fercheşi în casă?... Cât o fi ei de serioşi şi fugiţi anume încoa, ca să aibă linişte şi să-şi vadă de carte... degeaba... când o începe coana Polixeni să-şi dea ochii peste cap ce să facă şi bietul băiat? Om e şi el... şi tânăr... îi clocoteşte sângele ca-n oală, la foc...

Şi conu Vulpache râdea cu poftă mare, strângând, în semn de admiraţie şi felicitare, mâinile amicului său. Îl invită pe la madam Balaman – era aşa de nostim, şi potrivit cu întorsătura de acum a lucrurilor, cum Vulpache nu-l poftea la dânsul acasă, ci la Balamance – care cu toate că după plecarea mortăciunii de Găluşescu (l-a şi suflat pe unchiaş Nisipoaia, cum mă vezi şi te văd!) s-a jurat că „nu mai primeşte"; pentru unul ca el, ca Băiatu', chiar că ar fi gata să treacă peste o mie şi una de *considerente* şi să-l primească cu drag, pregătindu-i o odaie cu adevărat *gigea*.

— Alea-s femei de gust, domnule, püse mărturie domnul Vulpache pentru ele, cu hotărâtă convingere. Le-ai lăsat o impresie adâncă, şi domnişoara Vevé pot spune c-a rămas cu desăvârşire fermecată, atestă încă dumnealui, privind scormonitor pe Băiatu'. Cât priveşte de diferite neplăceri, care crezi că le-ai avea în mahalaua noastră, nu ti teme de nimic. Mai suntem şi noi pe-aci! asigură protector bine închegatul domn Vulpache.

Imaginea lui Vevé umplu lui Mÿhnea toată lumina ochilor. El declară c-ar fi dispus să facă o vizită doamnei Balaman, iar Vulpache îl şi înhăţă cu dânsul „pentru a te prezenta chiar acum cucoanelor". Aşteptă cu el o jumătate de oră în „salon" până „cucoanele" se gătiră. Află atunci diferite noutăţi privitoare la viaţa mahalalei, printre care şi noutatea trecerei domnului Nisipoiu la tribunal.

— Ca să vezi ce va s-zică protecţia. Toată ziua cu plocoane pe la consilier. Eu zic că l-a atins. cu ceva mişcători, scoborî Vulpache vocea, deşi nu mai erau decât

ei doi în cameră… Ş-apoi Polixeni, dacă nu şi-o fi vârât şi aci coada… Păi cum explici dumneata atâta dragoste şi atâta interes din partea unui consilier, domnule Mihnea? se minună domnul Vulpache încrucişându-şi mâinile pe piept… Dar taci că ne-am scăpat de el… Cu două lucruri bune ne-am ales şi noi, după plecarea lui: cum spun, că am scăpat de el… una la mână… al doilea, că Piscupescu a fost avansat şi i-a luat locul… Acum sunt numai eu cu el… arhivar a fost făcut unul Mărin, tot băiat de-ai noştri… Domnim…

Apariţia cocoanelor schimbă cursul conversaţiei. Vevé era decoltată şi spoită într-atâta în onoarea musafirului ales, că

Mihnea se simţi măgulit. Pianul fu îndată pus în mişcare şi apetitivele, afumături proaspete din porcul Crăciunului recent, începură să sosească, stropite din belşug de vinul pe care conul Vulpache îl comandă anume de la Tancu („din ăla specialu, al lui dom Vulpache", aşa să zici! recomandase el servitoarei).

— Ţi-am spus eu, strecură conu Vulpache la urechea lui Băiatu'… când după un ceas de apetitive îl văzu complet *„câştigaP cauzei": a*sta-i altfel de familie… nu à la Nisipoiu.

Fără a mai lua avizul lui Bobescu, Mihnea se prezentă chiar în după-amiaza aceea proprietarului său, ca să-l încunoştinţeze că renunţă la drepturile cedate de Idrişteanu asupra camerei, pe care o liberează chiar acuma, deşi e plătită până-n martie.

— Până câââând? se minună tot proprietarul lui Idrişteanu, un bătrânel scurt gros şi astmatic. Nu, domnule dragă, camera nu e plătită de la 1 decembrie, şi domnul judecător mi-a lăsat vorbă că o achiţi dumneata la sfârşitul trimestrului.

— A da? aşa a lăsat vorbă domnul judecător? Bun, atunci rămâne în socoteala mea… Numai că o să adăşti dumneata câteva zile până-i scriu… însă dacă e vorba s-o achit, râse în veşti it Mihnea, atunci fireşte… nu mă mai gândesc s-o liberez decât tot la sfârşitul trimestrului.

— Cum doriţi! răspunse astmaticul, liniştit că lucrul e aşa de simplu.

Dar Mihnea o liberă chiar în noaptea aceea, poposind provizoriu la Dumitru.

Chiar din prima zi, sărutările furişe şi pătimaşe începură sub acoperământul doamnei Balaman; toate colţurile se umplură de fluidul subtil al amorului. Mihnea nu se aştepta chiar deloc la o fericire atât de promptă şi facilă. Iar surprinzele veneau cu repeziciuni ameţitoare. A treia zi, mai bine-zis a treia seară, când doamna Balaman era plecată prin vecini, Mihnea bău până la fund cupa fericirilor, pe care tânăra şi subţirea sa prietenă i-o oferi, nu fără solemne jurăminte că el este cel dintâi ales al norocului, deşi toate evidenţele dovedeau încă o dată, în chip peremptoriu, că jurămintele femeieşti nu pot face niciun fel de credinţă.»

Dar, asta însemna prea puţin lucru pentru un june călit şi lipsit de prejudecăţi ca Mihnea Băiatu'; Vevé era o copilă fermecătoare. Tinereţea, frăgezimea ei erau calităţi care puteau contrabalansa apreciabil misterele carnale ale coanei. Polixeni; dar ceea ce făcea să crească, până aproape de nori, vraja acestei noi şi neaşteptate fericiri pentru Mihnea era calitatea ei universitară. Vevé era o intelectuală, o studentă! O studentă înscrisă în regulă la secretariatul facultăţei! Una din acele fete zglobii şi cu ochii râzători, puţin ironici, de care se frângeau privirile lui pe coridoarele Universität ei. La Ştiinţe era Vevé, nu la Litere ori la temuta Filosofie, dar în sfârşit... niciuna din cuceririle de până acum ale lui Băiatu' n-ar fi putut prezenta un atestat ceva mai mare de patru clase primare. (Madam Turcitu pretindea că are trei clase de pension, dar negru pe alb Mihnea nu văzuse nimic.) Pe când Vevé, iacă, avea* cartea de studentă în dulcea ei poşetă. E drept că anul înscriere! /era cam cu patru unităţi mai mic decât actualul, şi e drept, asemeni, ea recunoştea singură, că n-avea până acum la activ decât două examene parţiale; dar în schimb poseda o carte de studentă. Parcă el, Mihnea,

era mai breaz! Acum însă, umăr lângă umăr, şi inimă lângă inimă, ei vor putea duce până la ultima redută asaltul sângeros al licenţei.

De bună seamă Mihnea îşi făcu astfel de planuri în intimitatea gândului său; pentru noile lui gazde, deocamdată rămânea tot doctorandul. Şi când domnul Vulpache îi înşiră clevetirile lui Nisipoiu, printre care cea mai de seamă era desigur povestea cu scrisoarea găsită în carte (pentru domnul Vulpache, nu rămânea decât, o simplă poveste), Băiatu', Băieţelul, cum îl poreclise atât de şăgalnic Vevé, declară cu sinceritatea-i care i-era în obicei şi care uimi asistenţa, aşa cum uimise în atâtea rânduri cu ea pe cei de-acasă, că domnul Nisipoiu – rezerve făcând asupra proastei maniere de a umbla prin scrisori streine – avea totuşi dreptate. Într-adevăr, ultimul an, licenţa propriu-zisă n-o dăduse încă şi se înscrisese la ea pentru sesiunea de februarie; Vevé n-avea decât să consulte listele de înscrieri care se vor afişa în curând. O conjură însă să nu caute a asista la examene, pentru că îndată ce-i va simţi prezenţa, totul ar fi pierdut; se intimidează grozav când cunoscuţi de-aproape vin să-l asiste. În schimb când se ştie singur printre străini, capătă, un curaj fără pereche şi nu e exclus ca şi examenul acesta să-l ia în condiţiuni strălucite. Era o mică meteahnă sufletească aceasta, pe care Vevé o înţelese de minune şi de care chiar conu Vulpache auzise. De aceea ei hotărâră ca Vevé să nici nu dea pe-acolo.

nici chiar să cerceteze listele; ce dracu', erau doar oameni cu toţii şi oamenii se cred pe cuvânt! în definitiv, e uşor de văzut, pe urmă, dacă a luat cineva un examen sau nu…

— Da, se publică în ziare, domnule Vulpache; rezultatele ultimului an de licenţă se dau totdeauna la gazetă…

— Dar chiar să nici nu-l iei, domnule Mihnca, Doamne fereşte, să nu vorbesc într-un ceas rău, chiar să nu-l iei… o să-l treci la vară, poftim… Ai ajuns dumneata la al treilea…

Mihnea puse totuşi pe Vevé, într-una din pasionatele

lor înlănţuiri, să-i jure pe fericirea ei că, în afară de liste, nu va mai călca pe la examenele de la Drept cât vor ţine ele; iar Vevé jură solemn, privindu-l drept în miezul ochilor, de parcă şi-ar fi văzut fericirea pe care jura, acolo (şi gândeai, în acelaşi timp, că ea fără nimeni de-ai ei în sală şi se încurcă într-atâta, de produce hilaritate în atmosfera lugubră a examenului, dar să mai ştie că are în spate pe madam Balaman, ori mustaţa crâncenă a domnului Vulpache). Pentru ea era nu se poate mai naturală stăruinţa iubitului ei; cât despre domnul Vulpache, acesta zâmbea atoate – înţelegător pe sub mustaţă şi şoptise ceva şi doamnei Balaman. I-auzi, nătângul de Nisipoiu, să pretindă el că băiţaşul ăsta timid i-a scos ditamai cocoană dospită ca Polixeni, cu ochi de drac împieliţat, din minţi.

— Ai să vezi că are să fie bine de tot, Miţo…

— Să te audă Dumnezeu şi Maica Domnului, Mitrule, ofta madam Balaman, închinându-se… Fata se cam codeşte… de e şi ea fată, sărăcuţa…

— E, parcă eu zic că să ajungă cine ştie unde, acolo… Ea să se ţină bine… s-o sfătuieşti tu, că eu nu pot să-i spui lucruri de-ăştia… Dar tu, ca mamă… Totul e să se iasă niţel tăvălită prin pat… ţi-e de-ajuns atâta ca să speriem pe-un slab de înger la ăsta… numai să mă încrunt eu niţel la el şi lasă… Vevé ce-ţi raportează?

— E foarte sfios, asta spune ea, dar e sigură c-o iubeşte… o dată a vrut s-o sărute… mămiţică, m-am dat pe lângă el, mi-a spus fata, şi atunci a îndrăznit, dar eu m-am ferit repedè şi aşa că abia de m-a atins cu buzele pe-o ureche. Şi se roşise aşa de tare, mămiţico, da’ lasă că şi eu abia mai puteam de ruşine şi mă treceau lăcrămile… Fată şi ea! oftă din nou doamna Balaman, ştergându-şi la rândul ei lăcrămile.

Iar domnul Vulpache, bloc de marmură. neagră, îşi rodea mustaţa uşor căruntă şi privea cu ochi siguri în viitor, ca un om pe care nu-l pot abate din drum astfel de slăbiciuni femeieşti. Drept care doamna Balaman îl privea cu mare admiraţie prin luminile zbicite ale ochilor; acum vedea şi ea cu bucurie că Vulpache nu se mai îndoia a cui

era Vevé şi că „intrigele” pe care le vâra cămila de nevastă-sa că ar semăna cu Balaman, grefier la judecătorie,» pe când Vulpache era june arhivar – deşi fata se născuse după zece ani de căsnicie stearpă, – nu mai prindeau. Acum Vulpache era preocupat cu tot dinadinsul de viitorul lui Vevé; cu atât mai mult, cu cât pe fiică-sa cealaltă, cea legală, o căpătuise bine, cu bărbat bătrân, cam ursuz şi cam trăsnit, dar straşnic de bogat, că acuma Chiviţa era văduvă bogată şi fericită. De aceea era şi ea hotărâtă să-şi sfătuiască fata după planul lui; dacă el zice aşa, musai o să iasă bine.

— Eu-i fac destulă morală, Mitrule, cum trebuie să se poarte, dar vezi şi tu că la blestemăţii nu pot s-o împing…

— Da cine vorbeşte de blestemăţii, cocoană… Apăi nu m-ai înţeles deloc… dacă se lasă prea darnică, nu mai pupă bărbăţel bogat şi-n anul al treilea! Eu zic numai aşa, ştii… când întinde mâna, fâşt în colţ*ul* celălalt, ca rândunica… Şi restul lasă-l pe seama mea… Să vedem cum îşi permite dumnealui să scoată fata din minţi… înţelegi acum mata cum vine chestia…

Mihnea Băiatu’ a ieşit din camera lui şi cei” doi convorbitori au dat buzna la geam să-l vadă trecând prin curte. E elegant şi distins, recunosc hotărât cei doi. Şi frumos, mai atestă madam Balaman, fără ca Vulpache s-o contrazică. Are ochi negri şi sprâncene codănate. Şi părul ăla e numai fuior negru. Bietele cocoane, cugetă dumneaei, nu ştiu ce să mai facă, nu ştiu câţi sutari trebuie să mai verse pe la coafori ca să-şi facă ondulaţii cu maşina şi permanente. Şi pe el, uite-l: i le-a făcut maică-sa în pântec. Mânca-l-ar maica de Băieţel!

Iar Mihnea Băiatul înaintează pe poartă radios şi grăbit. Şi-a luat asupra lui să înscrie pe Mih. la examene. Îndată, după ce va lua masa, se va posta la ghişeul secretariatului; celălalt să n-aibă altă grijă decât să prepare înainte, netulburat. Cu înscrierile astea pierzi grămadă de timp preţios, în care ai putea revedea un curs întreg. Băiatul Mih. a convenit repede ca omonimul său oltean să-l înscrie. I-a clipit numai din ochi, întrebându-l cu

înţeles, dar fără să mai insiste: – „Ei care e? spune-mi odată... Nici acum nu vrei să-mi spui?! – referindu-se desigur la partidul politic care a însărcinat pe Mihnea cu captarea unu partizan atât de studios. Mihnea a râs atunci voios şi Mih. a râs de asemenea, convins deplin, dar afectând că nu mai păstrează niciun pic de curiozitate.

O mică neînţelegere a izbucnit când a fost vorba de plata taxelor. Mih. a vrut să-i încredinţeze banii, dar Mihnea a refuzat hotărât. Mih. s-a împotrivit, dar, în urma protestelor vehemente ale celuilalt, a trebuit să accepte plictisit. Numai că a ţinut să sublinieze la despărţire:

— Să nu crezi cu asta că m-aţi câştigat. Vă înşelaţi profund dacă v-aţi închipuit că aţi găsit om de vânzare! Eu nu-mi calc niciodată jurământul...

Iar Mihnea l-a părăsit trimiţându-i, din întredeschizătura uşii, o sărutare. Ce, plătea el? Plătea domnul Ştefan, care ar mai fi dat bucuros întreit pe deasupra taxei, numai băiatul să-i iese licenţiat. Era fericit! Dacă Mih. convenea să fie înscris, însemna că e pregătit bine şi dispus să treacă examenul. Odată trecut pe listele candidaţilor, ar fi o slăbiciune şi o înfrângere, pentru un student atât de eminent ca dânsul, să mai dea un pas îndărăt. Deci Mihnea parcurgea în extaz străzile, gândindu-se la rezultatul examenelor, la ziarul care îl va proclama licenţiat în ochii domnului Ştefan, îl va reabilita în ochii coanei Polixenia şi-l va ridica la înălţimi ameţitoare în ochii lui Vevé, ai lui Vulpache şi ai lui madam Balaman. Numai canalia aia de Dumitru să nu-şi bage puţin nasul în sala de examen, în ziua când îi va fi seria, şi să miroase cum stau lucrurile. Drace, cine dracu' l-a pus să-i mai trăncănească şi ăluia despre sesiunea asta? Cu siguranţă că idiotul va da toată şurubăria pe faţă numai pentru hazu-i infernal şi pentru pofta de a o povesti. Şi Mihnea ia hotărât unica soluţie care se impune pentru a evita această năpastă: să-i declare lui Dumitru, cu aer de rătăcit, gata să alunece pe muchia, prăpăstiei, că a revenit la cuminţenie şi la sentimente omeneşti şi că nu mai dă în sesiunea asta niciun examen.

„În iunie cu el, Dumitre. De ce să-mi stric eu bunătate bani de taxă, degeaba… /Mai bine-i pun *la bătaie*”.

O astfel de rezoluţie negativă n-avea, de bună seamă, decât să placă bunului său prieten, care, oricât de prietenul său, nu-i era la îndemână să fie chiar aşa de distanţat – ş-apoi avea să-l bucure, ca orice renghi jucat cuiva, chiar sie însuşi, în speţă însă* jucat domnului Ştefan1 „plătitorul”.

f De aceea, în astă după-amiază, cea dintâi de înscrieri, Mihn ea va trebui să umble cu mare băgare de seamă ca Dumitru să nu-l surprindă dând târcoate pe la secretariatul de la Drept; mintea lui bănuielnică şi iscoditoare uşor s-ar aprinde de curiozitate, şi notorietatea celuilalt Băiatu’ repede l-ar pune pe roatele adevărului.

Dimineaţa asta era întunecată, uscată şi geroasă, deşi n-ai fi văzut urmă de zăpadă prin colţuri şi pe acoperişuri. Traversând trotuarul, Mihnea aruncă într-o doară privirile înapoi; i se păru o umbră neagră în dosul geamului de la stradă. Mihncă ştiu că e Vulpache, dar mintea lui se umplu într-o clipă de noaptea de demult, când capul lui Găluşescu se repezise holbat prin deschizătura aceloraşi ferestre, să-şi umple gâtul sufocat cu aerul rece al întunericului imens. Plânsul acela ascuţit şi neverosimil, ca de copilaş pedepsit, îl urmărise de-atunci de multe ori în noapte, bând se întorcea singur, grăbit, spre casă, mulţumit că toate potrivelele din ziua aceea, ca din toate zilele, îi ieşiseră de minune. Atunci o undă de vânt, izbindu-se de geamuri, sau numai licărul fosforic al ferestrelor slab luminate de reflexele vagi ale nopţei de oraş îi aduceau îndată în urechi picurul hohotelor învinse. Şi-şi simţea bucuria înceţoşată cu prevestirea de freamăt a vântului iernatic, suflându-i într-o doară, drept în miezul îngheţat al urechilor, că undeva, deasupra ori dedesubt, pândeşte încă, şi-n epoca asta de mare curaj şi biruinţă, după o cotitură mai aproape sau mai departe, o mână nevăzută, care se-amuză cu răutate să strice resorturi, să dărâme visuri şi fericiri, să smulgă din gâtlejuri vaiete de

răpus, drept refren al cântecului fericirei din ajun…

Mihnea era mulţumit că doamna Balaman nu-i încredinţase şi lui odaia de la stradă, pe care o avusese bătrânul. Îl aşezaseră mai în mijlocul casei, parcă să-şi păzească mai bine odorul, şi pentru prima oară Mihnea nu simţise niciun fel de îngrijorare că noua lui locuinţă nu comunică direct cu noaptea largă a libertăţilor. I s-ar fi părut altfel că aude în fiecare ceas tusa uscată şi mai cu seamă plânsul acela sfredelitor, de om jefuit până şi de suprema nădejde.

Mahalaua era acum pustie şi numai pasul lui răsuna sonor pe trotoarele vitrificate. El grăbea piciorul ca să dea mai repede de staţia de tramvai şi de lume, să scape de această rea dispoziţie subită, care-l încleştase şi-l apăsa ca gerul ăsta greoi, ce-şi clocea ouăle pretutindeni.

Dar după-masă, la patru, chiar în uşa Universităţei se întâlni cu Dumitru şi dispoziţia neagră îi reveni şi-l copleşi definitiv. Toate vicleniile lui fură zadarnice. Dumitru, care de bună seamă nu bănuia încă nimic, îl urmărea ca o umbră. Numai la început îl întrebase:

— Mihule, eşti nebun, serios ai venit să te înscrii?…

La care celălalt se şi grăbise să răspundă:

— Ba mi-am venit în minţi, Dumitre… nu mai vărs eu banii pentru încercări costisitoare şi dubioase…

Şi pornise pe hohot mare, calp şi exagerat, pe care Dumitru îl ajunse repede din urmă şi-l înghiţi cu râsul lui şi mai puternic, cu accent făţiş de satisfacţie ieftină şi oarecum lubrică.

— Totuşi îmi place să dau târcoale pe aici în zilele de înscriere, îşi rezervă el grijuliu teren de răspuns pentru eventuale surprinze viitoare, înţelegi, pentru… înghesuială…

— Pentru înghesuială? se strâmbă celălalt, nedumerit de-un astfel de gust ciufut…

— Dar nu atâta la Drept, dragă; la Litere, unde te poţi alege cu ceva interesant.

Şi clipi din ochi cu înţeles spre Dumitru, care aproba cu gura lărgită până la urechi, ca un mare accent al lui d,

dar parcă încă în aşteptare, nesesizând în întregime predilecţia amicului său…

Pentru a-l convinge deplin şi la nevoie a-l rătăci peacolo, îşi îndrumă deci prietenul pe scări şi coridoare spre ghişeul secretariatului de la Litere.

E cinci fără un sfert. Mica sală e doldora de studenţi, studente, miros de sudoare şi apă de Colonia, de fum de ţigări» şi de penibila atmosferă a aşteptării. Băieţii îşi mytă oboseala de pş-un picior pe altul, fetele privesc cu coada ochiului.

Dinaintea ferestruicei tăiată în grilajul de lemn, îngrămădiţi! formează o coadă de balaur. Striviţi unii într-alţii, cu mâinile imobilizate de înghesuială, abia îşi mai trag sufletul; singură o domnişoară, stâlcită între doi voinici chipeşi, surâde vag, languros şi ochii i s-au închis pe jumătate. Coada balaurului mişcă necontenit, se zbate în dreapta şi în stânga şi creşte secundă cu secundă în adâncime şi în lături.

Ghişeul s-a deschis. Un cap rotofei şi bălai apare, în sfârşit, în cadrul dreptunghiular:

— Vai, da mulţi mai sunteţi!

Actele sunt smulse cu duşmănie din mâinile celor care s-au postat de trei ceasuri în faţa ferestruicci. Apoi scurt aruncate brusc înapoi:

— Nu-s complete.

— Sunt complete, domnule.

— N-ai să mă înveţi dumneata. Lipseşte chitanţa de înscriere…

— Am pierdut-o… dar… trebuie să aveţi…

— Om fi având, dar înainte de toate n-avem timp. Am terminat cu dumneata. Altul…

În câteva minute toţi cei din faţă sunt măturaţi, actele nefiind în regulă; doar la primul care a adus toate hârtiile, operaţia durează excesiv de lung.

Dumitru nu-şi poate stăpâni căscatul şi plictiseala. Aruncă lui Mihu priviri de reproş:

— Pentru ce m-ai adus aici?

— Cum, nu te amuză?… Dă-te şi tu în spatele uneia, îi

şopteşte el… Uite-o durdulie brună în stânga ta…

— Ei şi, ce-are să se întâmple? Vrei să-mi plesnească aia câteva palme răsunătoare, aci, în mijlocul ăstora?

— Păi de ce să-ţi plesnească? Fă aşa ca să nu-ţi plesnească… Tu nu ştii să umbli decât cu… învaţă-te şi cu lume mai fină… Aci se fac cunoştinţele.

— Ia mai lasă-mă cu cunoştinţele tale… Am văzut ce cunoştinţe ai tu la facultate, nici nu ştii cum le cheamă…

— Asta e hazul…

— Mersi de haz… Mie nu-mi plac studentele… N-am veleităţi de însurătoare… Nici nu vreau să aud…

— Eşti un caraghios… acum nu mai sunt toate ca înainte de război… De exemplu Vevé! Ea” nu e studenta?… şi slavă Domnului… Numai, trebuie să ştii cum să iei lucrurile… când m-a văzut întâi se uita la mine ca o veritabilă prinţesă… şi acum…

Buzele lui Dumitru se întinseră indecent până la urechi. Bruna durdulie lăsa din când în când asupră-i strecutuş de zări negre pe sub pleoape cuvioase. Mihu făcu semn cu cotul şi fostul legionar prinse mişcarea.

În pătratul ghişeului se încadrează un cap fin şi blond de fată.

— Sunteţi înscrisă de anul trecut, nu? Vă cunosc. A, uite! Vă lipseşte chitanţa de înscriere, specială, de bibliotecă…

— Le-am uitat în pardesiu…

— Nu face nimic, trebuie să fie la suşă. Domnul ajutor, vă rog căutaţi dumneavoastră… No. 417… Cum aţi petrecut vacanţa, domnişoară?…

Balaurul se umflă, se întinde, se zbate.

— Domnule secretar, è şase şi un sfert…

— Domnilor, până nu sfârşesc cu domnişoara… zadarnic…

Şi nimeni nu mai protestează… Priviri dulci se încrucişează din toate părţile… Şoapte înghesuite… Râsete candide de fetiţe sau semeţe şi şfichiuitoare de veterană. Cavalerul de la Alger a deschis focul şi râsul lui, de parcă ar fi singur în săliţă, răpăne la intervale regulat fără să mai

mire pe nimeni. Bruna durdulie e roşie ca şi rochia care i se vede prin deschizătura mantoului... Privirile ei se preling încă pe vârful genelor, în jos, spre încălţămintea solidă ca şi râsu-i biruitor, al convorbitorului, dar buzele ei schiţează acum din ce în ce mai des zâmbete graţioase, între gropiţele care se deschid ca luciul de apă la fiecare picătură de duh a vecinului;

Mihnea aruncă priviri triumfătoare spre uşa în neostoiată agitaţie... Până la şapte mai sunt douăzeci şi cinci de minute... Va mai răzbi el prin îngrămădeala de la Drept, care trebuie să fie şi mai teribilă ca aceea de aci, să înscrie pe Mih?... Mai teribilă şi mai puţin încărcată de vapori sentimentali!

E o îndoţală la care nu s-ar fi oprit desigur o clipă – şi ar fi zburat îndată ce zâmbetul domnişoarei durdulii a acceptat prima întrebare, într-o doară, a prietenului său. Dar Dumitru i-a rostit un cuvânt, mai multe, care parcă l-au ţintuit zdravăn de aceste podele nevăpsite, roase şi murdare. Fata cu ochii în infinit)... Unde, unde, dacă e într-adevăr studentă, ar mai vedea-o în altă parte, dacă nu aici? ... în această odaie strâmtă şi neaerisită, întrp aceste gratii putrede şi sufocante, pe aceste podele nespălate şi vărgate de toate probele de glod ale uliţelor bucureştene...

Şi înscrierea lui Mih. fu amânată pentru a doua zi.

Dar minutele trec şi cu fiecare, uşa se deschide o dată sau de două ori. Tot felul de chipuri omeneşti, băieţeşti şi mai cu seamă femeieşti, apar ca la o revistă grăbită, dinaintea ochilor fără răbdare ai lui Mihnea. Dar chipul acela, pe care-l aşteaptă cu inima reţinută, după fiecare smucitură a uşii, cu apăsare grea de mâhnire pe suflet după închiderea ei, chipul acela nu se îndură încă să apară. Acum pare că e gata să stabilească o regulă, putând ghici după învârtitul clanţei ce figură va trebui să se ivească. Însă regula se contrazice de mai multe ori şi asta nu-l întristează; dimpotrivă, îi dă şi mai multe nădejdi că, într-un fel sau altul, atunci când tocmai s-ar putea aştepta la altcineva, ea va deschide uşa. Şi oricum tot va trebui să vină aci, dacă nu azi, mâine, sau poimâine, căci mai sunt

destule zile de înscriere şi „elita”, ca de obicei, nu poate veni decât mai târziu, de bună seamă. El însă va trebui să rămână aci, de veghe neclintită, pentru ca evenimentul cel nuire să nu-l surprindă departe, să treacă străin şi neobservat, nici măcar atingându-l în treacăt şi lăsându-l fără. posibilitate de revenire, ca şi până acum, în opacitatea unei vieţi care începuse să-l înfricoşeze, când se uita mai de aproape în adâncu-i, şi de care nu-i era dat să se dezlipească, damnat etern şi irevocabil.

Ora şapte. Soneria ţârâie. Domnul secretar liberează ultimul caiet de cursuri.

— Poftiţi mâine, domnilor!

Rumoare şi protestări în glun\a. Balaurul plesneşte în mai multe locuri şi blocuri compacte dintr-însul evacuează săliţă, aspirate de uşa rece şi larg căscată.

Dar perechile rămân, mai în voie acum, uşurate de presiunea atâtor piepturi şi atâtor respiraţii. Dumitru e în vervă mare şi râde ca de obicei, de parcă toată Universitatea ar fi a lui. Iar Mihnea a rămas cu ochii pironiţi în uşa care acum nu se mai deschide în fiecare clipă. Însă tocmai destinderea aceasta subită, după care vorbele răsună prea tari şi caută zadarnic să se ascundă în tonuri din ce în ce mai scoborâte, şi-n care numai glasul şi râsul lui Dumitru au rămas deopotrivă şi imperturbabile, fetele încep să bată spre ieşire; bruna durdulie se trezeşte parcă dintr-o reverie, căci privirile ei nu se mai furişează acum în jos ca boabele de lacrămi pe genele care se văd atât de lungi şi de încovoiate din profil, ci se îndreaptă dure şi metalice spre convorbitorul de la care îşi ia drastic şi categoric seară bună.

Nu primeşte nici să fie însoţită, dar constată cu haz jfnare un lucru care se văzuse de la sine, şi anume că astăzi nu se putuse înscrie, astfel că mâine va trebui din nou să fie aci, la ora hotărâtă; ceea ce, de bună seamă, era de asemeni de la sine înţeles, dar pentru Dupiitru trebuia să fie cu un înţeles mai mult.

La plecare, fata îngână un nume neauzibil, din care urechea fostului ofiţer nu prinse decât banala terminaţie.

El însuşi îşi spuse numele tot aşa de scăzut, el, Dumitru Bobescu, care avea totuşi o gură atât de mare şi de sonoră. Încât, când Mihnea, care conveni în cele din urmă că trebuie să se urnească din acest loc, îl întrebă de numele ei, Dumitru ridică nedumerit din umeri şi izbucni în râsul lui răsunător:

— Aflu eu mâine! decise el înclinând hotărât din cap, ca un om care s-a lăsat prea mult dus de slăbiciune, dar care de mâine va şti ce normă de conducere trebuia să adopte.

Dar mâine, bruna durdulie nu vine şi Dumitru se întrece cu Mihnea la observatul clanţei în mişcare perpetuă. E tocmai cazul ca Mihnea să-şi deschidă puţin inima privitor la propria lui aşteptare; acum Dumitru va fi mai înţelegător şi va concede că poţi fi preocupat, nelinişţit chiar, de cineva pe care nu-l ştii măcar cum îl cheamă, pe care-l cauţi necontenit, pe care-l aştepţi să se ivească deodată după fiecare colţ de sală, după fiecare întorsătură a scării şi de întârzierea căruia poţi chiar fi cuprins de disperare. Iar nădejdea îţi rămâne necontenit în mijlocul acestui tumult, ca o stea care varsă şi mai multe văpăi prin zdrenţele instabile ale unei goane turbate de nori.

Pentru a nu părea liric şi deci caraghis, Mihnea găseşte că trebuie să dea drumul consideraţiilor sale, cu un hohot introductiv de râs. Îşi loveşte prietenul în coaste şi pufneşte apoi la fiecare trei vorbe.

— Ia uitaţi-vă la acest şacal de Algeria, transformat în mieluşel la adierea amorului bucureştean. Dumitre, îmi placi. Ia întoarce-te acum din prof. il, să văd aşa cum îţi vine…

Dumitru bolboroseşte câteva cuvinte neînţelese, care sporesc hazul lui Mihu, dându-şi mai mult avânt predispoziţiei lui de destăinuire şi uşurare. Dar păstrează încă între dinţi puţină zeflemea, drept orice rezervă;

— Aşa e amorul universitar, Dumitre, şi trebuie să te pleci legilor lui. El începe ca orice curs, cu o largă parte introductivă, te ia de departe, fin şi discret, şi te poartă astfel…

Dar Dumitru dă drumul unei înjurături atât de grosolane o *propos* de amorul universitar, că Mihu pierde şirul cuvintelor ce mai avea de spus. El regretă de-a binelea că n-a început cu un ton mai potrivit cu sufletul lui din clipele de faţă; pentru a primi, din partea acestei haimanale călite de cinism şi arsă de soarele tuturor aventurilor brute şi meschine, confirmarea că şi o inimă de marca purtată de dânşii poate bate chiar pentru o emoţie mai subtilă decât cea produsă de atitudinea bănuielnicâţ a unui chelnăr în perspectivă de a fi tras pe sfoară, or a soţului unei drăcoaice de proprietărese, închinând cu luna camere mobilate.

— Dar lui Mihu îi rămâne o speranţă că mâine, când bruna durdulie îşi va face din nou apariţia, toată fanfaronada asta de nepăsare şi grosolănie, foarte modernă la acest clin al veacului, se va topi ca o alcătuire de zăpadă sub suflarea unui vânt arzător; de aceea Mihnea nu se grăbea să pună vreun preţ pe rezoluţiile grave şi categorice pe care Dumitru le lua într-un stil ce nu se deosebea prin nicio iotă de al celui mai spurcat ţigan:

— Mâine îi pun chestia de încredere… Cu mine nu merge… Îi propun un cinematograf, să vedem cum răspunde la pipăială… Şirdacă merge, am şi invitat-o la mine…

— Vorbeşti prostii, c’aută să-l aducă la sentimente mai potrivite cu acoperişul sub care vorbeau Mihnea, care, pentru a nu-şi demasca bizara şi inexplicabila toană ce-i învârtea acum resorturile sufleteşti, se silea să privească lucrurile dintr-un unghi cât mai logic şi mai obiectiv. Evident, tot acolo ai să ajungi, mai curând or mai târziu, acolo unde ţinteşti… dar dacă precipiţi lucrurile, dragul meu, nu te felicit pentru talentul tău de tactician… Trebuie să nu scapi niciodată din vedere persoana cu care tratezi… altfel tratativele se pot rupe fără posibilitatea de revenire…

— Atâta pagubă…

— D-apoi n-ai să-ţi mărgineşti toată viaţa la captivarea croitoreselor, a manichiurezelor or a

semibabelor care dau camere cu luna… Dă-o dracului de viaţă, dacă-ţi închipui că fericirea se reduce numai la atâta…

Şi Mihnea scuipă cu atâta dispreţ, că Dumitru îl privi uimit şi întunecat.

Iar convorbind astfel, Mihnea pierdu din vedere mişcarea fără răgaz a mânerului de alamă. Incit uimirea lui întrecu orice margine, când în cadrul uşii se contură mlădie şi subţire silueta fetei cu ochii în infinit. Acum însă ochii aceia se plimbau printr-un *lorgnon* elegant asupra mulţimei din sala înscrierilor, cu aer de doamnă mare la teatru, minunându-se de marea afluenţă, spre şi mai marea umilinţă a lui Mihnea, care se simţi m şi legat de gloata de faţă, părticică anonimă şi insignfiantă, într-un tot examinat atât de sus şi printr-un *lorgnon* atât de frumos încrustat. Dar fata lăsase mult uşa deschisă şi un curent hoţesc se strecură pe la glezne şi chiar excită la tuşă câteva gâturi sensibile. Se auzi surdă şi morocănoasă invitaţia: „uşa!” care apoi se repetă în ecouri de profundă nemulţumire. Şi Mihnea îşi închipui, fără să se uite într-acolo, vreun vlăjgan cu coşuri pe colţurile asimetrice ale feţei, cu nas ca pliscul de curcă or ca fundul de borcan şi cu fular democrat de arnici roşu striat cu galben la gât – şi simţi o ură grea, deşi fără nădejde, pe cel care strigase şi pe cel care-l completa acum şi mai aspru şi mai îndârjit: „Hei, uşa! nu se aude?”

Nou-venita îşi păstră zâmbetul iniţial, închise uşa după dânsa, bravă cu semeţie prin lentilele de cristal privirile care îi controlau cu dispreţ or cu neîncredere aerele ei de nobilă doamnă, şi acordă, lăsând în jos Zorgnon-ul, o bunăvoinţă deosebită de expresie lui Mihnea, de parcă i-ar fi ghicit că singur sufletul lui era alături de dânsa în momentele acelea. Şi în momentele acelea, Mihnea simţi că s-ar lua de gât cu toată gloata asta pestriţă şi nătângă, pe care Zorgnon-ul fetei o aprecie iarăşi, cântărind-o şi evident găsind-o prea mare, pentru a-i insufla nădejdea putinţei de a parveni la ghişeu pe ziua asta.

Altă dată Băiatu’, care ştia să citească uşor toate

aceste socoteli lăuntrice, de altminteri uşor lizibile în ochii domnişoarelor, ar fi şi sărit împins de un irezistibil resort: „Vă înscriu eu, domnişoară!”

Acum însă resortul se opinti în van: voinţa opuse o pasivitate de paralitic şi apariţia de vis, după ce-i mai aruncă doar lui singur o privire anume, distinctă de aceea generală, pentru gloată, împodobindu-şi zâmbetul până acum egal cu sine însuşi cu un accent în plus, de mulţumire parcă, ieşi, închizând uşa cu el grijă excesivă de astă dată, şi lăsând pe Mihnea în acelaşi timp profund prostit şi totuşi plin de el însuşi.

Ah, cu ce ochi crânceni căuta el acum pe autorii celor câtorva interjecţii de troglodiţi şi pe autoarele celor câtorva chihotiri fără răsunet, care încercară să răsune în urma suavei apariţii, şi ce palme simţi pofta să aplice lui Dumitru care, însuşi, rămăsese holbat şi fără grai, tot scurtul timp al acestei fugitive împrejurări, pentru a mârâi acum înveselit şi poznaş:

— Da’ asta ce mai fu, măi?… şi izbucni în râsul lui sonor, acum atât de stupid şi nesuferit. Noroc că îndată apoi, se opri brusc pentru a se porni iarăşi voios şi măgulitor, după ce lăsase să se audă această dreaptă şi sinceră constatare:

— Fire-ai al dracului, Mihule, ai văzut, mă, la tine s-a uitat în mod special, te-a remarcat, pezevenghiule…

Ceea ce făcu pe Mihnea să simtă pentru el o dragoste şi recunoştinţă infinită, şi râsul cel fără hotar să-i pară iarăşi simpatic şi sănătos. Va să zică şi el a văzut, va să zică a fost serios!

Mihnea a devenit gureş şi fericirea lui nu mai cunoaşte margini. E întreruptă doar de grosolăniile lui Dumitru, care a reînceput să-l neliniştească serios. Mai ales îl îngrozesc rezoluţiile sumbre ale acestuia; dacă va mai întâlni pe bruna durdulie, va şti el ce să-i spună! Şi pe Mihnea, în sufletul, căruia s-a lăsat acum senin şi boare plăcută de vară, astfel de gânduri îndărătnice, această iremediabilă persistenţă în întunecime şi-n desfrâu sufletesc, îl rănesc şi-i deşiră gândul ca gheare informe de

bestie.

A doua zi, Mihu, care găseşte acum în el orice soluţie, a găsit mijlocul de a înscrie pe Mih. la Drept, fără a se clinti de la secretariatul Literelor: a cinstit pe-un om de serviciu care i-a îndeplinit sarcina la moment. Şi pe el, iată-l aşteptându-şi aici pe fata lui din vis şi din speranţe, al cărei *lorgnon* l-a edificat deplin: ea trebuie să aparţină unei nobile şi bogate familii bucureştene. Şi istorice nume încep să-i cutreiere capul, făcându-l să tresară la amintirile eroice cele mai grave or la pomelnicele cele mai răsunătoare din cronicele mondene ale gazetelor. În vremea asta, alături, râsul lui Dumitru, care şi-a regăsit bruna durdulie, nu mai conteneşte, iar acolo, departe, în mahalaua celor Şapte. Fântâni, sinistru consiliu de război s-a întrunit în jurul pianului lui Vevé. Madam Balaman e de părere ca bulucul în „odaia băiatului" să aibă loc chiar astă-seară, când băiatul e şi puţin aiurit de învăţătură, iar Vevé, care a mărturisit roşie ca pomada de obraji că „băieţelul" îi dă asalturi disperate, trebuie să-şi lase măcar bluza scoasă, ca să fie surprinsă barem cu braţele goale. Domnul Vulpache, de perfect acord asupra bluzei, calm şi sigur de izbândă, „am văzut eu cum se uită la dânsa, domnule", e de părere totuşi ca băiatul să fie lăsat să-şi treacă în pace examenul.

— Ce spui dumneata, Mitrule… când s-o vedea cu licenţa terminată, pleacă pe-aci încolo…

Argumentul e într-adevăr destul de puternic, ca Vulpache să nu reflecteze adânc asupra lui. Dar o vie neînţelegere se iveşte cu Vevé, care nici nu vrea măcar să audă că trebuie să-şi scoată bluza şi să rămână cu braţele goale în faţa unui băiat. Madam Balaman, care schimbă atunci priviri încărcate de duioşie cu partenerul ei, încearcă totuşi, în interesul ei, să „facă cum e bine"!

— Un părinte, maică, o mamă, care te are numai pe tine pe lume, ştie până unde trebuie să întindă morala pe care o dă copilului său…

Iar Mihu şi-a scrântit gâtul tot întorcându-l spre uşa fără repaus. Ea va veni, ea trebuie să vină, dacă nu pentru

el, cel puţin pentru înscriere. Rămâne de văzut atunci dacă Zorgnon-ul de aur nu se va plimba iarăşi indiferent asupra atâtor capete rurale şi suburbane, căutând cu voioasă curiozitate doar figura aceea simpatică şi distinsă, căreia i-a zâmbit în ajun. Şi Mihnea reconstitui atitudinile pe care şi le revizuise azi-dimineaţă în faţa oglinzii de la dulap, înainte şi după ce Vevé i se strecurase ca o şopârlă în braţe, profitând de prilejul că madam Balaman plecase „puţin" la Piscupeşti să afle reţeta cremei de zahăr ars pentru ziafetul ce avea să urmeze surprindere!). Dar uşa, care cu fiecare mişcare îi strângea acuma sufletul, de parcă l-ar fi apucat ca pe nişte degete rătăcite pe sub uşorii ei, nu arunca înăuntru decât figuri indiferente şi insignifiante. Ghişeul secretariatului se închise din nou, rumoare de protestare în glumă se auzi din nou, grosul candidaţilor părăsi din nou secretariatul, perechile adâncite în conversaţie rămaseră din qou numai între ele, să savureze în linişte convorbirile începute. Dar ea nu mai venea, din nou, şi totuşi acum, când mânerul uşii încremenise, Mihnea încă stătea cu ochii pironiţi la el. Apoi mânerul începu să se mişte iarăşi, dar acum apăsat de mâna omului de serviciu, ce pătrundea precedat de-un lung măturoi şi-acompaniat de o mare găleată, pe care o aşează grohăind monosilabe ininteligibile, nemulţumit de întârziererea musafirilor dinăuntru. Atunci şi ultimele perechi de studenţi plecară, şi însuşi Dumitru şi însoţitoarea lui se urniră, iar Mihnea auzi glasul rugător şi insistent al lui Dumitru bolborosind stăruitor la urechea fetei, roşie ca o cireaşă neagră, în vreme ce ochii lui o fixau cu fixitate de şarpe, iar mâna i se încolăci fără curaj peste mijlocu-i. Fata se smuci brusc şi o palmă de-o sonoritate fără pereche se propti indignată în obrazul obraznicului; Mihnea n-avu timp decât să vadă faţa înnegrită de stupoare a studentei şi boabe de diamant scânteindu-i în ochi.

— Foarte bine. foarte bine, încuviinţă el şi simţi limpede îndemnul lăuntric, dacă lucrurile ar fi mers mai departe, să intervină în ajutorul ei.

Dar Dumitru se întoarse radios spre dânsul, cu trofeul roşu pe obraz. Omul de serviciu, singurul martor strein al împrejurării, îl gratulă cu vorbe de curaj:

— Lasă, dom'le student, c-aşa începe totdeauna…

Ceea ce făcu pe Mihnea, când ieşiră, să-l zeflemisească, vădit ostil, că acum doar servitorii mai înţeleg şi apreciază procedeuri şi gesturi ca ale lui Dumitru. Dar acesta râdea înainte, cu o satisfacţie drăcească, şi cu cât Mihnea întrebuinţa cuvinte şi mai grele, aproape insulte, pentru a-i categorisi apucăturile, cu atât Dumitru se prăpădea de râs şi se bătea cu mâinile pe burtă, arătând uneori cu degetul întins spre amicul său, de parcă l-ar fi arătat unei mulţimi invizibile, cât e de caraghios cu ciuda lui caraghioasă pentru o palmă care nu-l priveşte câtuşi de puţin.

Chipul cum îl părăsi atunci Mihnea, îndârjit la culme, păru într-adevăr să echivaleze cu o rupere de prietenie: abia acum figura lui Dumitru deveni serioasă, şi Mihnea văzu prin întuneric strălucitul mirat al ochilor lui spălăciţi. Încât, îndepărtându-se, îi păru rău de răutarea lui fără motiv, pe care, cu drept cu vânt, nici n-ar fi ştiut s-o articuleze precis. Şi tocmai pentru această nepricepere ca şi pentru inconştienţa bunului său prieten de odinioară, el simţi cald de lacrămi umplându-i găvanele încordate ale ochilor. Dar el simţea în sufletul lui, tocmai graţie cruzime! şi desolidarizării de Dumitru, o mare uşurare şi o mare regenerare. Tot ce-a fost, tot ce s-a întâmplat până acum în viaţa lui i se păru infect şi stupid – ba într-atâta că îi fu silă chiar de domnişoara Vevé, care se strecura spoită ca o păpuşă de ceară în odaia lui, pentru a-i aduce porţia obişnuită de iubire serală şi furişă.

În seara asta el explică deci fetei, care era gata să-şi tragă şiretul de la rochie, că e grozav de istovit şi plictisit: îşi închipuie că e grav bolnav şi mâine se va arăta neapărat unui doctor. Vevé îi cercetă fruntea cu podul palmei şi nu găsi nicio temperatură. Dar această atingere îi dădu, cu adevărat, fiori de frig lui Mihnea. Cu multă delicateţe, dar cu vădită hotărâre, el îndepărtă mâna fetei, care, de pe

frunte, se lăsase binişor şi priceput pe sub plapumă, şi-i aminti, scuturat de scârbă pentru cea de acum, de mâna brunei durdulii, sfinţită prin severul ei gest; şi voinţa lui, proiectată cu câteva ceasuri în trecut, îi spunça cu hotărâre acum, că dacă ar fi fost în locul lui Dumitru, ar fi căzut la moment, aşa pălmuit, în genunchi s-o sărute.

Vevé a ieşit cu ochii zbiciţi de lacrămi şi cu sufletul strâns de îngrijorare, să-şi vestească tovarăşii de conspiraţie care aşteptau în dosul uşii salonului cu felinarul de mers în pivniţă, gata aprins, ca să surprindă fata, pe jumătate dezbrăcată, în odaia luminată numai de jocul flăcărilor din sobă. Vevé se-arăta extrem de surescitată: instinctul ei feminin, bănui numaidecât o rivală la capătul lanţului de împrejurări care dusese la această schimbare bruscă şi neaşteptată.

— S-o fi întâlnit cu vrăjitoarea, fu de părere doamna Balaman, designând prin vrăjitoare pe coana Polixeni. S-o fi întâlnit cu vipera aia care încheagă apele şi scoate din minţi şi pe boşorogi… L-o fi invitat iar, în lipsa lui Nisipoiu, şi i-o fi dat să bea cafea fiartă cu scârboşenii de-ale dumneaei, ca să-l întunece, la minte.

— Aş, contrazicea Vulpache, om al realităţilor. De bună seamă a observat ceva… a simţit… tu, Vevé, te-ai trădat… ţi-am spus că nu trebuie să te pregăteşti ca de bal… Şi pe urmă şi dumneaei, se îndreptă el spre madam Balaman – căreia în faţa lui Vevé şi a persoanelor streine i se adresa ceva mai reverenţios – cum naiba ai dat peste scaunul ăla tocmai atunci, când el trecea prin curte… Puteai să nu te mai uiţi pe fereastră… Doar auzeam noi poarta şi paşii din săliţă şi… uşa lui… că nu era să vie dracu’ în locui…

Dar madam Balaman rămăsese tot la părerea dumneaei: băiatul nici nu. Se uitase spre fereastră. Dar se întâlnise cu vipera „înveninată”, care-l şi blagoslovise cu bunătăţile ei – aci nu-şi putu reţine un gest de greaţă şi un scuipat în sec…

— Dar lasă, dacă-i pe aşa, cunosc eu pe o ţigancă din Bolintin; care am să iau trăsura şi să mă duc după ea…

măcar de-o şti vipera câte ştie ţiganca… şi-o să-mi spuie şi mie ţiganca ce să-i pun în cafea băiatului, ca să-i strice farmecele viperei şi să rămână numai cu bunătăţile fi-mea, care o să le biruie pe-ale năzdrăvancei, că-s de fată mare şi curată…

— Fugi de-aci cu prostiile ăstea, mata…

— Ia lasă-mă, Mitrule, în pace… Păi mata ştii ce ţigancă e asta… Se uită lamneata doar o dată şi pe urmă numai în cărţi, şi-ţi spune tot ce ai pe suflet, cum te cheamă, cum o cheamă pe maică-ta, pe tată-tău… Şi ştie la farmece… a… e ţigancă straşnică, fir-ar a dracului… asta face omul de se întoarce din drum şi-ţi vine unde pofteşti… Numai să nu fi murit… se potoli puţin madam Balaman din optimista-i expansiune… Am uitat cum o cheamă, da ştiu casa unde stă… şi ştiu şi ce se pune în fiertură, dar nu ştiu descântecul… că e mult de-atunci…

Aste din urmă cuvinte madam Balaman le îngână numai pentru ea, mai mult în gând, ferindu-se şi azi să dezvăluie lui Vulpache că acum douăzeci de ani şi mai bine, pentru a-l câştiga definitiv, îi dăduse să guste, bine fierte şi bine amestecate, câte ceva din mai toate secreţiunile ei intime…

— Se mai poate să fie aşa şi din cauza învăţăturii, glăsui liniştitor conul Vulpache urmărind şiruri mai solide de idei. Gândiţi-vă numai, anul al treilea de drept… ăsta credeţi că e şagă dumneavoastră? Uite, Vevé de patru ani tot se încurcă cu ştiinţele ei… şi tot nu le mai dă de capăt) … Dar ăsta… care nu se încurcă deloc… Şi cu dreptul încă, he, he, care nu e floare la ureche… şcoala de avocaţi şi de magistraţi… D-aia eu rămân… tot la vorba mea… să-l lăsăm după examen… Atunci tot mai rămâne el… doar l-am iscodit… Vrea să urmeze şi mai departe, la doctorat… şi vrea să facă practică aci… De întors în provincie, nici nu vrea să audă… Vevé, tocmai bine, îl mai zăpăceşte niţel…

— Mâine mă duc după ţigancă, hotărî madam Balaman, rămasă îndărătnic într-ale ei…

În fiecare zi Mihnea e acum la Universitate şi-n fiecare zi, prin săli şi pe coridoare, întâlneşte visul lui. S-a

statornicit acum între ei o corespondenţă de zâmbete şi priviri, dar uşoare şi sfioase ale fetei îngândurate şi melancolice; ale lui; îndrăzneţe şi ofensive. Pe urmă ale lui au devenit înfricoşate şi umile, când, interesându-se despre dânsa, a căpătat aceste date uluitoare:

Domnişoara Velovan Anna din Craiova, fată de familie, părinţi bogaţi, e-n preajma doctoratului: franceza, germana, filosofia. Studentă eminentă, toţi anii trecuţi cu distincţie şi licenţa *magna cum laude*.

Informaţiile privitoare la studii şi examene le-a confirmat şi Băiatu' Mih., care zădarnic se ţinea după Mihnea să-i plătească banii de taxe. Când l-a întrebat despre Anna, Mih. şi-a ridicat lungile lui braţe spre cer:

— Ah, ai ochit-o şi pe asta. Cum văd eşti un mare vânător de absolvenţi *magna cum laude*... Dar cu ea ce faceţi, că e femeie... or v-aţi hotărât să le daţi toate dreputrile...

Şi considerându-l cu o uşoară dispoziţie de ironie, care pentru Mihnea fu de-a dreptul ucigătoare, Mih. Îl luă de mână.

— Vrei să-ţi fac cunoştinţă cu ea?

Pentru prima oară Mihnea îngălbeni şi înghiţi în gol auzind o astfel de propunere. El refuză categoric şi imploră pe Mih. să nu deschidă vorba cu fata despre dânsul, cum acesta se arătase gata să-i tăgăduiască.

În ziua aceasta fu mai trist ca niciodată. Şi fără s-o mai aştepte – spre a-i întoarce, cu privirea ei parcă îndoită şi tristă, salutul zâmbetului timid dar persistent, cu care el o urmărea dintr-un ungher de umbră, îascinat şi rezervat în acelaşi timp, ceea ce se părea că ei îi produce plăcere şi orgoliu –, părăsi în pripă Universitatea.

Examenul începu. Mihnea asistă la toate obiectele la care trebuia să fie întrebat Băiatu' Mih. Sigur de izbândă dinainte, el dovedi un aplomb «are contrasta într-un chip izbitor cu figurile de ceară ale tovarăşilor de bancă. Primele răspunsuri ale lui Mih. răsunară clare şi precise şi produseră ecouri de catedrală în inima lui Mihnea; el îşi ascultă omonimul cu o religiozitate desăvârşită, de

credincios, care nu înţelege nimic din tâlcul citaniilor preoţeşti, dar care-şi dă seama că în juru-i răsună expresia celei mai profunde înţelepciuni şi a unicului adevăr.

Băiatu' Mih. para întrebările ce i se aruncau cu siguranţă şi dibăcia unui jucător de tenis şi răspunsurile lui făceau drumul înapoi cu regularitatea mingiilor izbite în plin de mijlocul rachetei. După primul examen, Mihnea ieşi triumfător şi nimeri tocmai la poştă, unde întocmi o carte poştală în stil telegrafic către domnul Ştefan: „Examenul început. Emoţie mare. Semne sigure de izbândă desăvârşită".

Examenul acesta îi crea într-adevăr o dispoziţie desăvârşită: în tristeţea în care-şi simţise muiat sufletul, ultimele zile, el simţi o adiere de răcoare şi de curaj. Nu mai ocoli pe domnişoara Velovan, ci o privi iarăşi drept în ochi. Fata îi acceptă privirile cu bunăvoinţă, dar se vedeau acum şi mai bine perdele grele de melancolie mohorând luciul adânc al ochilor ei. Mihnea nu mai atribui infinitului această tristeţe de neînţeles la o fată aşa de frumoasă şi care repurtează victorii şcolare atât de strălucite. Era limpede ca bună ziua că pentru chipul lui ea acordă oarecare interes şi bunăvoinţă, pe când, privită de alţii – şi *ţipi bine*, constată Mihnea cu covârşitoare satisfacţie! – ea întorcea capul mândră şi vizibil agasată.

Atunci de unde puteau proveni aceste vagi unde de tristeţe, care porneau uneori din ochii ei adânci? Mihnea abia îndrăzni să schiţeze gândul că ea l-ar putea iubi chiar aşa. dintr-un început, până la tristeţe şi până la deznădejde. Faptul ar fi putut fi adevărat, încerca el să şi-l explice, la o fată care n-a ştitut de altceva până acum decât de carte; dar e oare cu putinţă ca o studentă eminentă şi atât de frumoasă să nu fi trezit sentimente adânci în juru-i, să nu fi făcut să vibreze spre dânsa priviri de dor şi călduroase declaraţii? În optimismu-i robust, care îl recucerise, Mihnea încercă să găsească şi aci explicaţii. O studentă prea bună, nobilă şi frumoasă, a. Ţinut la distanţă pe numeroşii ei adoratori, uluindu-i şi lipsindu-i de curaj, tocmai prin acest cumul impresionant de calităţi; iar

diversele eminenţe universitare, ca bunăoară un Băiatu' Mih., lungă şi subţiaţică vietate, predispusă îngrijorător la politică, n-aveau ce să inspire acestei fete, care înainte de toate era plămădită din carne şi oase şi care, de bună seamă, n-ar fi putut suferi pentru nimic în lume ca visurile ei roze să se topească în braţele încovoiate, lungi şi păroase de păianjen?

Pe când acum, în drumul vârstei ei, şi exact la răspântia în care izbânzile şcolare nu mai pot spune nici ele nimic unui sânge tânăr şi clocotitor se ivise el, Mihnea, pus la patru ace, în mizeria care domnea acum peste aceste nefericite generaţii de studenţi, cu ochii lui negri, cu sprâncenele lui îmbinate diabolic, cu părul lui încreţit cu mare artă, cu pieptul lui bombat ca un sân de femeie, cu mersul lui drept şi elegant şi cu aerul lui sănătos şi învingător, de bărbat chipeş, solid legat şi bine format, în talazurile de stridentă şi totuşi fragilă pubertate, care se varsă zilnic prin atâtea săli şi atâtea coridoare, ca globulele de sânge într-un complicat aparat circulator.

Statornicind aceste judecăţi, Mihnèa fu încântat de comparaţia de la urmă pe care hotărî s-o spună şi fetei după ce o va cunoaşte. Îşi mai aminti şi de altele, pe care spiritul lui frust şi plastic putea de altminteri să le furnizeze la nevoie cu uşurinţă; şi cu această destoinicie în bagajul lui intelectual, el se simţi mai bine pregătit pentru a înfrunta calităţile universitare ale domnişoarei. Ah, măcar filosofia asta dacă n-ar fi fost şi acea înfricoşătoare *magna cum laude*!

Chiar în seara când în minte i se perindară astfel de reflecţii, Mihnea vizită pavilionul anticarilor din dosul lui *Grand Hôtel*, pentru a-şi cumpăra *Logica* lui Maiorescu şi *Noţiunile de psihologie* ale lui Găvănescu; dar în locul lor găsi o broşurică scrisă mărunt care îl entuziasmă: *Initiations philosophiques* de Faguet.

— Asta e ce căutam! declară el anticarului, după ce o răsfoi cu luare-aminte şi, de bucurie că aci a găsit cheia secretului după care, în două ceasuri, poţi face faţă onorabilă unei culturi acumulate ani întregi, plăti fără să

se mai tocmească nici de formă, el, feciorul conului Ştefan „Băiatu', negustor, renumit într-o jumătate de judeţ.

Citind-o acasă pe îndelete, se minună singur cât de uşor poate să prindă atâtea lucruri pe care înainte numai auzindu-le şi se înfiora, consolându-se să tragă o adâncă linie de demarcaţie între ceea ce era vizibil şi clar, „practic inteligibil, şi între ficţiunile insesizabile materialmente ale spiritului, care îl încurcau atâta până şi-n domeniul formelor abstracte dintr-unele perioade ale Dreptului roman. Expunerea aceasta însă, lentă şi populară, cu sfârşitul atât de aproape de început, pentru ca aspectele şi dimensiunile să nu-l mai supuie chiar din primul moment la tortura irezistiblă a vertigiului, ca volumul celălalt, al lui Fouillée, pe care-l ţine totdeauna pe masă, spre uimirea înfricoşată a gazdelor, îi redeşteaptă încrederea în facultatea de abstractizare a spiritului său, în care tomuri grele şi sistematizate prea complicat îi luaseră orice credinţă. Ba îl convinsese că nu e făcut să înţeleagă altceva decât dreptul practic şi mai cu seamă penalul şi constituţionalul. Adică singurele studii, în care sumarele lui investigaţii îl convinseseră că sunt fără cap şi fără coadă, şi că poţi să le începi chiar de la orice pagină ai deschide tratatul respectiv: predestinându-l în viitoarea lui carieră de avocat şi viaţă socială la specialitatea de mare „penalog" şi, ca tot românul, straşnic tactician politic.

Primele pagini din broşura lui Faguet îl reasigurară aşadar că şi alte domenii îi sunt deschise: fără domnişoara Anna, ar fi murit poate şi de acest lucru n-ar fi luat cunoştinţă.

Ducându-se să mai asiste la examenele lui Mih., nimeri exact la aceeaşi arătare negricioasă şi fălcoasă, la al cărei curs fusese prins odată cu bulucul studenţilor, umplând grămadă uşa şi vestind prin strigăte informe sosirea-i molâie şi absentă, de somnambul. La fel cum îşi cuvânta atunci prelegerea, cu ochii pe pereţi, prin ferestre, pe tavan, tot astfel acum întreba, fără să privească pe cel care răspunde, dormitând şi părând după fiecare tăcere, care marca încetarea răspunsului, că se trezeşte ca din

morţi. Atunci ochii inexpresivi se aprindeau pe figura rasăinutil, şinăsprită de pecingenea ţepilor cărunţi, de-o satisfacţie drăcească, de evadat proaspăt, care a dat de prima victică nouă. Fălcile se mişcau agale şi glasu-i răsuna invariabil, stins, ca din mormânt:

— Spune şi dumneata!

Doar sensul acestor trei cuvinte sépulerale denota că domnul profesor doreşte ca să repete acelaşi lucru şi studentul următor, căci domnul profesor nu se adresa nimănui, privind ca oamenii, în ochi. Şi studentul de-al doilea începea să îngaime prin masca de ceară, ce-i acoperea automat faţa, aceeaşi poveste pe care o dusese până la capăt vecinu-i din dreapta, acum complet pietrificat, ca şi când îşi epuizase şi viaţa cu ultimul cuvânt emis: doar urechea, tocmai prin această imobilitate de stană, părea c-a rămas trează, cu pavilionul ciulit pentru a prinde noutatea aducătoare de moarte definitivă, pe care ar fi scăpat-o noul cuvântător, în strădania lui penibilă de a răstălm. a H – orbirea celui dintâi, cu abile ocoluri, cu răsturnări asintactice de frază, cu sforţarea nefirească şi naivă de a împrumuta întregului un ton şi un aer ştiinţific, nespus de stâlcit şi de caraghios. Cu ultimul cuvânt, acest nou vorbitor reintră în pacea eternă, în vreme ce primul dă cel dintâi semn de viaţă.

Dar figura de ocnaş bărbierit de două zile se trezeşte la rându-i din morţi spre a da cuvânt unui al treilea:

— Spune dumneata.

— Ce să spun. domnule profesor?

Un rictus oribil, făcând să apară între buzele vinete şi abia dezlipite un singur dinte galben, în vreme ce ochii nătaţi de gălbirare se închid pe jumătate; apoi o voce tărăgănată şi satisfăcută:

— Ce-ar fi trebuit să spună dumnealor…

— Dumnealor au spus tot ce trebuiau să spună…

— Aha… va să zică nu mai ai nimic de spus altceva…

Ba da, se maj găseşte, ori când se mai preoşfp câtă oova de spus, deşi acest ceva este acelaşi lucru: trebuie, trebuie neapărat să vorbeşti, căci pluteşte aci. deasupra

tuturor acestor capete, duhul înfiorător? 1 morţii: şi tăcerea es-e însăşi moartea, care abia a + îl aşteaptă din umbră. aceea, dună o scurtă ezitare, nefericitul îşi recapătă glasul şi o reia de la capăt.

Mihnea e consternat: trecuse şi el prin destule examene teribile; asistase la altele şi mai teribile, dar aşa ceva nu mai văzuse niciodată. Forma de cauciuc a individului de pe catedră se repercuta asupra audiaţilor în manifestări tot de cauciuc: niciun moment n-ai fi ştiut dacă acţionează asupra acestui bloc lipsit de nervi vreo satisfacţie sau vreo dezaprobare. Rânjetu-i invariabil devenea extrem de chinuitor, prin indiferenţa-i completă şi lipsa totală de expresie. Mihnea îşi simţi gâtlejul strangulat de-o puternică emoţie: numai se strânsese în sine până când deveni cât o nucă. O atmosferă grea îi apăsa acum tâmplele şi umerii strivitor.

Profesorul mulţumit seriei prezente fără niciun alt adaos edificator: nefericiţii îşi recăpătaseră locurile fără nicio lûmină de uşurare, cocoşaţi de teribila nesiguranţă, tot atât de covârşiţi sub greaua povară a momentului, ca şi atunci când fuseseră chemaţi.

Mihnea avu o tresărire subită şi simţi o acrime sufocantă înălţându-i-se din coşul pieptului spre gâtlej, acaparându-i şi muindu-i coardele vocale: îşi auzise numele strigat. Dar mişcarea promptă şi sigură a celuilalt Băiatu', de alături, îl asigură şi-l mai întări puţin, fără totuşi a elimina orice urmă de îngrijorare dintr-însul. Cei patru condamnaţi se aşezară pe scaunele de execuţie: Băiatu' Mih. era al treilea. De astă dată tema propusă nu mai fu o chestiune generală: întrebarea cea nouă căzu deci categorică şi precisă ca un cuţit de ghilotină:

— Legatarul cu titlu particular e ţinut la plata datoriilor succesiunii?

Iarăşi tăcere de moarte, o tăcere sinistră, care contrasta înfiorător cu huietul încontinuu pe care Mihnea îl auzise la cursul acestui profesor, de fantezia căruia depindea exclusiv rămânerea lui la Bucureşti şi perspectiva smălţată de zâmbete, ca de nişte flori, a

încrucişărei de drumuri cu domnişoara Anna Velo van. Omul de cauciuc se răzbuna lent şi fără urmă de arătarea vreunei satisfacţii pentru toate mizeriile anului. Mihnea şopti de mai multe ori: Anna, Anna! în atmosfera irespirabilă, ca un viteaz în tranşee, numele purtător de noroc, când norii de gaze începeau să coboare invizibili şi compacţi.

Prima victimă căzuse: după o agonie grăbită, marcată printr-o bolboroseală fără sens, de contradicţii şi reveniri, îşi dăduse duhul subit, îngheţând tocmai la o jumătate de cuvânt; a doua nu avu o soartă mai bună. Şi tăiuşul ghilotinei se ridica mereu:

— Spune dumneata!

Era acum rândul lui Mih.

Şi Mih. glăsui clar, sigur şi îndelung. Dar tocmai acest îndelung nu-i plăcu lui Mihnea. După el întrebarea, nu comporta decât un scurt şi sigur răspuns: da ori nu. Nu ştia precis care, însă... dacă ar fi fost el pe scaunul examinării, ar fi ştiut el totuşi cum să zguduie puţin nervii acestui butoi cărnos, care face pe automatul de întrebări! Întâmplător ochii lui căzură alături, pe-un caiet şapirografiat de cursuri. Mihnea îl trase în dreptul lui şi răsfoi foile la întâmplare. Nu găsi ce-i trebuia, dar când renunţăfoile caietului răsucit se întoarseră de la sine exact la pasagiile privind legatul şi legatarii. Şi Mihnea prinse repede acum firul, pe care Mih. continua să înoate încă voiniceşte, încontinuu, sigur şi clar, dinaintea automatului apreciator, evident nu cu vorbele exacte din caietul de cursuri dar destul de apropiat, pentru ca asemănarea să sară în ochi până şi incompetenţei lui Mihnea. Dar firul cursului încetă, pe când Mih, vorbea înainte, neîntrerupt, în vreme ce profesorul studia cu o luare-aminte desăvârşită arhitectura ferestrei celei mai apropiate. Apoi Mih. tăcu: Mihnea era satisfăcut. La urma urmelor vorbise, nu se încurcase! Examenul era în orice caz salvat. Dar masa de carne neagră de pe catedră era ocupată înainte cu arhitectura atât de simplă a ferestrei pe care o parcurgea fără sfârşit o muscă trezită de soare. Nimic,

niciun semn de aprobare sau dezaprobare pe faţa cătrănită. Se întoarse numai extrem de plictisit că fusese întrerupt tocmai când musca, exasperată de eterna-i cursă, îşi exprimase revolta într-un zbârnâit frenetic şi, adresându-se următorului, rosti cu invariabilu-i glas sec:

— Spune dumneata…

Atunci fu într-adevăr o rumoare în sală, care ajută şi mai mult să învârtească sângele lui Mihnea, în sensuri bruşte şi contrarii. Şi-n stupoarëa generală, el se ridică şi gläsüi deodată în mijlocul tăcerii de moarte ce se lăsase, hotărât şi dârz, cu toată uimirea tuturor, cu toată gura lui Mih., căscată rotund şi enorm cât roatele enorme ale celor doi ochelari:

— Domnule profesor, dar, vă rog să-mi permiteţi, pe dumneavoastră nu vă mai mulţumeşte nimic, e imposibil cineva să găsească vreun răspuns care să vă satisfacă. Dar dacă şi de data asta, dacă şi de Băiatu' Mih. dumneavoastră vă arătaţi nemulţumit, apoi să-mi daţi voie… eu cred că nu i-aţi acordat întreaga atenţie… dar dacă l-aţi mai întreba o dată…

Se întrerupse la scrâşnetul printre dinţi al omonimului:

— Cţii te pune, domnule…? Ce te-a găsit, domnule?…

Domol şi greoi, profesorul întoarse capul la fereastră, cu mari semne de plictiseală pe faţa neagră şi buh avă, împroşcată papă sub ochi de punctele dese şi negre ale ţepilor rase. Priveşte vag peste sală, dar, probabil, ochii lui s-au oprit asupra lui Mihnea.

— Cine eşti dumneata, domnule?

— Asta n-are nicio importanţă în cazul de faţă, domnule profesor. Important e că dumneavoastră lăsaţi studenţii să vă vorbească fără să-i ascultaţi, fără să observaţi care din ei au răspuns şi care nu…

Profesorul dă semne de nerăbdare.

— Ce doreşti dumneata, domnule? Cine eşti dumeata?…

Răsună ici, colo, câteva pufnete de râs. Profesorul însuşi se înseninează şi zâmbeşte:

— Cum te cheamă, domnule?

Sala abia atât aşteptă şi izbucneşte în râs straşnic, în semn de complezenţa pentru domnia! profesor, care, mirat şi hazos, urmăreşte pe Mihnea, covârşit de ridicol, până la uşă, cu ochii căscaţi sarcastic şi cu aceeaşi întrebare, care provoacă salve de hohote:

— Cine eşti dumneata, domnule, ce cauţi aici? Faci parte din seria asta?…

Umilit şi roşu peste fire, Mihnea simte văpăi peste văpăi de ciudă, de durere, de descurajare, de disperare, învăluindu-l din toate părţile. Nu ştia pe ce să-i fie necaz: pe laşitatea celor ce Le-a luat apărarea sau pe nenorocul lui însuşi. Ar vrea să se aşeze undeva, căci picioarele i s-au muiat cu desăvârşire, dar nu şi-a recăpătat încă vederea, căci dinaintea ochilor lui a rămas un haos, un amestec confuz de linii şi culori. Încetul cu încetul simte însă cum presiunea grea de la piept se uşurează şi două raze de lumină pătrund prin ceaţa din jurul capului aiurit. O privire dulce şi un zâmbet prietense i-au sosit din colţul celălalt al coridorului. Şi înainte ca să i se limpezească în minte faţa invizibilă, care-i trimite aceşti soli fluizi de prietenie şi încurajare, Mihnea presimte scumpa figură şi aşteaptă ca norul dintre ea şi dânsul să se risipească de tot, pentru a putea să-i soarbă înfăţişarea cu ochii rugători şi trişti. Îşi revine, într-adevăr, gândind că-n vremurile patriarhale, aşa trebuie să fi scoborât şi apărut îngerii oamenilor orbiţi de cumplite deznădejdi. Şi primul lucru ce înţelege, în afară de zâmbetul îndreptat şi de privirea caldă prin *lorgnon*, care acum s-au întors şi au pierit, el simte lăsându-se asupră-i priviri ferite, de compătimire, şi aude lămurit, alături de dânsul, glas răspicat şi tineresc:

— Cine dă aici examen?

Apoi Mihnea aude răspunsul rotunjit într-un cuvânt într-un nume, care ajunge singur să întoarcă iarăşi figurile celor doi spre dânsul, pline de sincere regrete şi condoleanţe. Dar el primeşte şi această comizeraţiune cu un ales omagiu, căci nu e puţin lucru să te prezinţi, chiar şi fără noroc, la examenul al treilea – şi grav şi important, el

depăşeşte pe cei doi, accelerând mersul întru căutarea zâmbetului fugar. Pentru care, însă, bate zadarnic tot restul dimineţii toate coridoarele şi deschide zadarnic toate uşile sălilor de cursuri.

Spectrul nenorocului şi al căderei la examen au început să frământe viu imaginaţia lui Mihnea. Îngerul lui păzitor nu-i mai apare în cale şi asta la început îi măreşte deznădejdea; dar mai apoi se simte puţin mai întărit în sine că nu întâlneşte pe Anna; dacă e scris să plece, figura ei trebuie să-i rămână numai ba o amintire, în inimă. Cu ea închisă acolo, în suflet, el va începe cu adevărat osânda studiului, în pacea patriarhală a casei părinteşti. Va mărturisi totul domnului Ştefan, pe care însă ştia că-l va îndupleca, să-i îngăduie venirea încoace numai la examene, sub condiţia luării fiecăruia, rând pe rând. Şi el se vede dând în iunie anul întâi, dând în toamnă pe al doilea, dând în ianuarie viitor pe al treilea. La toate aceste date o va putea revedea, necontenit de departe, dar ochii lui îi vor spune că pentru ea se pregătişte şi că atunci când va fi cu adevărat vrednic de dânsa se va prezenta pentru prima dată ei şi părinţilor ei cu cele mai curate gânduri.

Mihnea îşi înfăţişează în minte toate aceste momente scumpe, pe care imaginaţia lui optimistă le arată la început în culori strălucitoare. Din când în când numai, prin această feerică perindare de visuri, apare vreo umbră însemnând o mişcătoare pată cernită în bogăţia de culori. E umbra Dreptului roman, care trece prin cărările de visuri, problematică şi incertă, aducând cu umbra subţire, lungă şi adusă, a domnului

Longinescu, când o proiectează puternic soarele pe păreţii coridoarelor, în zilele examenelor caniculare de iunie. Şi de-aci apoi se trag o grămadă de sumbre perspective: mai întâi acest exil forţat într-o urbe care i se pare acum atât de meschină şi anostă, cu acel domn Gheorghiţă, atât de gureş şi atât de curios!

Apoi atâtea alte amănunte plicticoase care derivă din aceeaşi agasantă imagine: mutre, tot felul de mutre rotunde şi ţuguiate, căscând spre dânsul priviri încărcate

de întrebări ca, iarna, crenguţele pline de chiciură. De groaza lor el va trebui să se închidă necontenit în cei patru păreţi ai casei, şi să stea acolo singur cu cărţile şi cu visul lui, pentru izbândirea căruia trebuie să-şi purifice sufletul într-o luptă, pe cât de tăcută şi discretă, pe atât de înverşunată şi, poate, Doamne, nu totdeauna aşa de sigura.

Apoi, pornind de la această nesiguranţă, gânduri şi mai negre vin să întunece definitiv acest vis roz de iubire şi de muncă titanică: trei ani de facultate trecuţi în trei sesiuni consecutive, înşirate numai în strâmtul spaţiu al jumătăţii unui singur an. Dacă până la termenul izbânzei finale visul se distramă groaznic în adevărul deşteptărci celei mai cumplite? Dacă altcineva, mai vrednic, – mai drept, în curent cu examenele – apare deodată în acest răstimp în viaţa Arin ei?…

Mihnea rupe îndată, în acest punct, firul unui gând care dă o atât de proastă urzeală. Se mângâie cu ideea că poate intervenţia lui hilară din ziua examenului lui Mih, i-a xfost acestuia salutară. Sau dacă i-a stricat mai mult, îndârjind pe profesor, lucrurile s-ar mai putea încă îndrepta, până la afişarea rezultatelor. Sub motivul unor scuze cald rostite şi frumos rotunjite, amorul propriu al profesorului ar fi flatat şi buna lui dispoziţie câştigată. În orice caz, Mihnea se va prezenta ca rudă a lui Băiatu’ şi-şi va declina şi o altă calitate în plus, care va pune niţel pe gânduri pe domnul profesor: aceea de ziarist la un mare şi popular cotidian. Ba nu, la unul mai puţin popular, dar care se bucură de prestigiul celui mai afurisit din presă.

Gândul cel nou îi surâdea prea din cale-afară de plăcut lui Mihnea, ca să nu se prëfacà, pe loc, în hotărâre şi faptă. De trei ori, la ceasuri cu totul felurite, sună la uşa profesorului şi de fiecare dată i se răspunde invariabil că domnul profesor e ocupat la facultate cu examenele. El revine la Universitate, dar nu găseşte nici aici pe domnul profesor: în schimb găseşte serii întregi de studenţi, cărora le-a trecut de mult rândul afişat de secretariat, aşteptându-l. Sunt trei serii care n-au fost examinate la timp. Fiecare are delegaţii ei care caută pe domnul profesor în toate

locurile, acasă, la palatul de justiţie, prin biblioteci, prin cafenele, dar e cu neputinţă de dat de dânsul Drept care, studenţii s-au plictisit şi cu temerea pe care le-o inspiră negricioasa şi mătăhăloasa persoană şi cu teribilu-i „curs” şapirografiat, la fel de mătăhălos! Ei discută acum cu aprindere, glumesc, se păcălesc, închipuind sosirea inopinată a profesorului, îl imită, unii cu talent, am cu răutate, în vreme ce câţiva mai retraşi, cu mustăţi sub nas şi cu aer de veterani ori de familişti, profită de prilej pentru a nu le scăpa nici ultimele firimituri de timp, până la pl oba de foc, şi citesc pe înfundate, ridicând în răstimpuri capul şi repetând în gând or molfăind buzele cu botul spre tavan, ca găinile lângă vasul din care se adapă. Apoi, deodată, îngrămădeală mare se iscă la uşă: una din delegaţiile celor trei serii uitate a revenit, după ce a dat de profesor, plimbându-se liniştit pe Calea Victoriei. Aduce deci din parte-i solie că literele O, P, R trebuie să se prezinte astă-seară după ora 9 jumătate în sala VII. Celelalte, mâine dimineaţă la ora 11 şi jumătate. Tunete fie proteste, râsete şi schelălăituri întâmpină rostirea soliei, care le aduce cam aceeaşi veste de trei săptămâni în şir. Cine le garantează că de astă dată se va ţine de cuvânt? Şi totuşi literele O, P, R şi cei rămaşi din seria anterioară vor trebui să fie prezenţi în sala VII, după ora 9 şi jumătate seara, pentru că tocmai când nu gândeşti, matahala poate să sosească.

Mihnea se simte extrem de trist în faţa acestei dezordini, care temperează până la descurajare eroicele lui rezoluţii. Dacă mai bine de nouăzeci de studenţi sunt târâţi astfel ca nişte caraghioşi de-a lungul a trei săptămâni, fără niciun rost, dacă sesiunea e astfel lungită absurd un timp dublu timpului ei firesc, numai din capriciul, lenea şi tembelismul acestui somnambul, cum o să-i mai răspundă lui Mihnea şi ce o să-şi mai amintească el de răspunsul lui Băiatu’ Mih., ca să-i mai dea vreo speranţă, în cazul imposibil că va fi podidit deodată de această bunăvoinţă? în orice caz, lui Mihnea îi convenea de minune că toată convorbirea va avea loc la ieşirea din Universitate sau pe

străzile tăcute, la miezul nopţii, când cele trei litere din catalog vor fi epuizate: Mihnea va insista mult îndeosebi asupra calităţii sale de ziarist, poate aşa namila se va îndupleca să scoată la lumina vreunui felinar catalogul, pe care a văzut că-l poartă în buzunar, şi să-i uşureze astfel chinul insuportabil, arătându-i bila lui Mih. şi deci propria lui soartă.

Seara, profesorul a venit într-adevăr şi examenul s-a ţinut într-o monotonă somnolenţă. Mihnea a asistat la interogarea a treizeci de studenţi, fără nicio fărâmă din plăcerea aceea de privitor neexpus cu care examenele profesorilor teribili amintesc, într-o măsură mai largă sau mai îngustă, de spectacolele carnale din vechime sau de cele cu lupte de tauri din Spania. Aici era totul amorţit, de-un tragic lipsit complet de solemnitate şi de dramatism: ceva, ca acele execuţii în masă, noaptea, pe neaşteptate, în peşteri anonime sau în discrete şi bine înfundate subsoluri de închisoare. O execuţie orbească, din care n-ai fi ştiut, oricât de martor ocular, cine a fost găbuit de-a binelea şi cine doar rănit: lui Mihnea i-era greaţă de acest curaj, care nu-i inspira altă emoţie decât aceea de a se ţine bine să nu adoarmă. Aşa că terminarea operaţiei fu pentru el o adâncă uşurare: deşi cu sufletul golit complet de curajul pe care i-l luase definitiv spectacolul tâmp la care asistase, totuşi voinţa lui îl mâna din urmă, după profesorul care o luase grăbit la picior.

Când ajunse în stradă, îl şi văzu încadrat de alţi doi studenţi, care-şi potriveau pasul după mersul lui accelerat. Să fie esuita lui personală? se întrebă Mihnea fără totuşi a ezita o clipă. Când ajunse grupul, dând bine drumul la pas, băgă de seamă că şi alţi studenţi îl imitaseră pe nesimţite. Alaiul era acum destul de lung şi profesorul se simţea nespus de bine în mijlocul lui: în ciuda proporţiilor de hipopotam, zâmbea dulce şi cocheta în toate părţile, ca o domnişoară bine anturată, la bal, care promitea cu ochii, ce se dau într-una felin şi rafinat peste cap, dar din gura cărei nu scăpa nimic răspicat şi precis.

— Nu vă aduceţi aminte, domnule profesor? glăsuia

unul din studenţii care-l flancaseră întâi şi pe care Mihnea îi socotise suită personală. Primul din seria 2-a: Marinescu, Marinescu Petre… rămas din seria anterioară.

Ba da, mi-aduc aminte, se auzea surd râsul răguşit al profesorului…

— M-aţi întrebat dacă dreptul de moştenire al văduvei sărace este drept de creanţă…

— Hî, hî, hî… nu cred că te-am întrebat aşa…

— Ba da, domnule profesor, asta a fost întrebarea mea…

— Păi dacă e drept de moştenire, cum poate să fie, domnule, drept de creanţă… sau invers?… Cum puteam eu să pun astfel de întrebări?… Cum poţi să-mi atribui mie astfel de gugumănii, care privesc exclusiv pe autor… Hî, hî, hî…

— Ah, nu, domnule profesor, dumneavoastră mi-aţi pus întrebarea bine, minunat de bine. Ce este cu dreptul de moştenire al văduvei sărace… aşa m-aţi întrebat…

— Ia gândeşte-te bine, nu ţi-am spus cumva, ce este cu partea ce se cuvine văduvei sărace?

— Ba da, domnule profesor, exact aşa! se cutremura tot de admiraţie Marinescu Petre. Da, într-adevăr, minunat de bine a fost pusă întrebarea… Şi eu v-am răspuns ca în cursul dumneavoastră, că după unii autori e un drept de creanţă… Nu am răspuns cum trebuie, domnule profesor?

— Dacă ai răspuns cum scrie în curs, cu siguranţă că ai încasat o bilă bună… hî, hî, hî!

— Dar dvs. nu vă amintiţi ce anume bilă?

— Eşti prea exigent, domnule Petrescu.

— Marinescu.

— Marinescu… hî, hî, hî, la o sută de studenţi să ţii minte bilele… e greu, e foarte greu, domnule Martinescu…

— Marinescu Petre… Dar aveţi catalogul în buzunar…

Domnul profesor găseşte că nu trebuie să mai răspundă acestuia. În schimb răspunde celui din stânga cu plăcere, până cinci convorbirea ajunge iarăşi la cuvântul fatal: catalog. Atunci primpşie conversaţia cu un al treilea,

care mai abil îl întreabă ce impresie i-a făcut seria din seara asta…

— Interesantă…

— V-a satisfăcut mai mult decât seriile anterioare?

— Fiecare serie aduce caracteristica ei. Fiecare serie e interesantă în felul ei…

— Dar aşa, în chip deosebit?

Domnùl profesor găseşte necontenit răspunsuri binevoitoare şi neutre. Conversaţia însăşi pare să-l amuze nespus. Mai ales e plăcut surprins când Mihnea Băiatu', care s-a făcut în cele din urmă auzit, i-a împărtăşit că scrie la un temut cotidian: îl felicită, ascunzându-şi cu palma un lung căscat şi-i urează toate şansele. Se minunează exagerat când Mihnea îl întreabă tocmai de prima serie, şi-l întreabă la rându-i, foarte serios, spre hazul compact şi curtenitor al celorlalţi studenţi, dacă, cu tot dinadinsul, îl crede posesorul unei memorii atât de fenomenale? Şi când Mihnea îi reaminteşte şi el că memoria poate fi ajutată de catalogul din buzunar, domnul profesor se fâstâceşte iarăşi, ca o fecioară sedentară şi obeză dinaintea căreia animata convorbire a lunecat dincolo de o anumită măsură.

Mihnea revine acasă la o oră profund târzie, după ce a rătăcit inutil prin nocturne şi zgomotoase localuri, căci dispoziţia n-a putut să şi-o recapete. La ultimul colţ de stradă i s-a părut că vede lumină în odaia de primire a doamnei Balaman; dar e atât de plictisit de tot ce s-a întâmplat în noaptea asta, că nu dă nicio însemnătate amănuntului. Abia când aude scârţâind în uşori portiţa pe care o împinge, tresare şi priveşte, îngrozit de perspectiva vreunei sindrofii prelungite, fereastra de deasupră-i. Dar respiră uşurat: fusese probabil doar lumina felinarului de stradă, ce se reflecta puternic în geamul cu storul lăsat. Când vrei să deschidă uşa antreului, observă apoi că broasca nu cedează; forţă cheia, dar broasca rezistă înainte. Totuşi, zgâlţâind şi mai plictisit, şi mai enervat, uşa se deschide singură: o uitaseră descuiată. Mihnea o încuie pe dinăuntru, tăind întreiaşul, dădu în camera lui. Îi fu silă

să se dezbrace, îi fu silă de patul care-l aştepta cu cearşaf întins, cu perne pline, parcă umplute din proaspăt, cu palpoma împăturită în lung, la părete. Stinse lumina şi se aşeză lângă soba al că M foc, probabil aţâţat nu de multă vreme, arunca prin deschizăturile uşuliţei lumini jucăuşe pe păreţi.

Mihnea se înfundă lângă sobă, într-un fotoliu larg şi bătrânesc, incapabil să-şi scoată paltonul şi pălăria. Prin perdeaua de pânză, ţesută în casă, care acoperea geamul uşii dinspre săliţă – uşa care dă în antreu era din lemn plin – atenţia lui Mihnea fu atrasă de o lumină tremurătoare: „cineva trece prin săliţă cu lumânarea!" a gândit atunci, firesc, Băiatu' şi întoarse capul şi de-acolo, căci totul îl plictisea acum.

Dar cum poziţia fotoliului îi readuse fatal privirea într-acolo, băgă de seamă că flacăra, strecurată vag prin ţesătura perdelei, tremura acum pe loc.

„E Vevé!" bănui îndată Băiatu'. Probabil a simţit mişcare aci şi s-a oprit în drum. Şi ţinuta sumară a lui Vevé, care-i năpădi îndată imaginaţia, îl îndemnă spre uşă, să descuie: o îmbrăţişare mută, caldă şi zbuciumată, barbară, în momentele acestea de delăsare adâncă şi fără rază de nădejdede, i-ar fi făcut bine, ar fi suflat vânt de viaţă prin membrele obosite. Sângele biciui cu putere nervii lui Mihnea, dar tot nu-i aduse tăria aşteaptătă, care să-l împingă ca pe un fulg de pe fotoliu. Gândul că atât îi va mai rămâne din vasta dar banala lui aventură bucureşteană, îmbrăţişările cu Vevé, când năzuinţele lui se îndreptaseră acum în urmă spre un vis atât de frumos, veni automat să-i paralizeze orice dorinţă. Dar mai veni atunci, pe deasupra, semnalul convenit, ciocănitura uşoară cu dosul unghiei în geam: o, dacă Vevé ar fi rămas nemişcată, trăgând cu urechea şi lăsând să pătrundă înăuntru doar închipuirea trupului ei firav, înfăşurat în veşminte, pe care le-ai smulge numai dintr-o smucire şi tremurând de pasiune ca flacăra aceea nestatornică din mână, de bună seamă că în cele din urmă în Mihnea tot dorinţa ar fi fost mai tare; însă sunetul ăsta obişnuit, care-i. aminti de

obişnuinţa atâtor senzaţii trezite, şi, prin nimic rechemătoare, îl făcu să se îndese şi mai bine în somiera lăsată.

Ciocănitul se repetă la câteva intervale, pe urmă auzul asmuţit al lui Mihnea distinse pasul înfundat al papucilor de pâslă şi zgomotul uşii care desparte antreul de săliţă. Poate că în clipa asta Mihnea ar fi regretat din nou că n-a lăsat-o să intre, dacă un amănunt curios nu i s-ar fi oprit în ureche: judecând după zgomot, fata a deschis în antreu uşa salonului şi nu pe cea mai apropiată, a odăii în care dormea cu mamă-sa şi unde locuise Găluşescu. Dar lucrul n-avea desigur mare importanţă, dat fiind că şi salonul corespundea cu odaia lor de dormit: totuşi ocolul era oarecum neobişnuit. Mihnea smuci înfuriat din umeri, ca şi când l-ar fi pişcat arzător o muscă veninoasă; acuma, de astfel de gânduri se lăsa el dus?

Şi pentru că nu simţea nici umbră de somn, întinzându-i-se spre gene, aduse în întreg cadrul minţei imaginea cea scumpă. Apoi închise ochii, să nu mai vadă nici lumina sobei, pentru a aprinde de culori şi mai vii lumina dinăuntru a închipuirii. Astfel, nemişcat şi necontenit treaz, lângă sobă, el auzi zgomot reţinut de uşi şi şoapte. Apoi uşa antreului din afară şi pas voinic care se îndepărtează. Şi iarăşi şoapte şi uşi, şi pe urmă din nou tăcere profundă şi definitivă.

I s-a părut, sau în şoapte a distins accentul aspru şi poruncitor al lui Vulpache? La început nici nu s-a îndoit de asta şi a putut să-şi explice astfel de ce Vevé a intrat să doarmă în salon, ba încă de ce l-a aşteptat până la ora asta! Dar dacă într-adevăr Vulpache a fost cel care a plecat, ce însemnau şoaptele din urmă, care nu puteau să se petreacă decât între mamă şi fiică! Oare fiica petrecea la uşă pe cel care părăseşte noaptea târziu dormitorul mamei! Sau a avut loc, în astă-seară aci, cum bănuise la început, o mică sindrofie? Dar cum venea asta, sindrofie pe întuneric, atât de târziu în noapte şi cu Vevé reîntorcându-se din fundul coridorului şi ciocănind insistent să poposească şi la el?

Întrebându-se tot astfel, Mihnea ar fi ajuns desigur să destrame fir cu fir iţele conjuraţiei, dar imaginea cea scumpă, dominantă şi exclusivă, îl făcu să arunce departe de dânsul, ca netrebnice şi nedemne, pentru clipele minunatei reverii, astfel de întrebări sordide.

A doua zi, la Universitate, convorbirea cu un student, care-şi da şi el anul al treilea, în serie cu Mih., a mai ridicat puţin moralul lui Mihnea. Convorbitorul de câteva minute, al cărui nume trecuse în neant de cum fusese vag rostit, în chip de cunoştinţă, era nestrămutat convins nu numai de obţinerea bilei de trecere, dar de obţinerea, bilei celei mai bune de către Băiatu' Mih. la profesorul cu aspect şi nonşalanţă de bivol, care „aşa e el, dar sub aerul acesta de indiferenţă şi tembelism, ascultă cu nespusă luare-aminte şi ştie aprecia cu multă înţelegere şi obiectivitate".

— Aşadar dumneavoastră socotiţi că vărul meu mi-a îndeplinit în sfârşit fierbintea mea dorinţă de a-l înscrie avocat în baroul de Brăila, chiar primăvara asta? întrebă fericit şi încă neîncrezător Mihnea, regretând că nu ascultase mai bine şi nu reţinuse numele scump al acestui june aducător de îngerească bunăvestire…

— Desigur, desigur; cu toate că astăzi ar mai fi un examen, însă despre vărul dumneavoastră nu mai poate rămâne nicio îndoială…

— Cum, dumneavoastră aţi mai rămas cu un obiect nedat, când la anii ceilalţi s-au pus şi rezultatele?!

— Da… profesorul a fost reţinut de nişte procese în provincie… dar a fost mai bine aşa, căci am avut destul timp să revedem materia… înţelegi, o materie din caler-afară de anostă şi stupidă…

— Şi seria văru-meu când intră la supliciu?

— Chiar acum la unsprezece.

Mihnea s-a şi postat în ultima bancă a amfiteatrului. Mih. Îl văzu şi veni la dânsul.

— Sper că n-ai să te mai apuci la harţă cu profesorul pentru mine, se rugă el puţin ironic, ceea ce produse multă plăcere şi seninătate în inima lui Mihnea.

Şi primi cu plăcere restul zeflemelelor celuilalt, fericit că toată temerea şi toată amărăciunea din zilele trecute au fost de prisos. Şi cu domnişoara zveltă şi mlădie care intra acum pe uşă, râzătoare şi prietenoasă, împărtăşind toată sala cu minunatele ei ochiri, pe care le implântă şi în Mihnea cu coada de pumnal a ochilor amigdalaţi, el văzu revenindu-i fericirea în care disperase şi râsul celălalt, invizibil, dar într-una prezent şi stăpânitor, mai bun şi mai subtil, mai rezervat şi mai de sus, decât cel care i se da acuma tot.

Intră un profesor mic şi grăbit, prea mic şi totuşi aplecat încă, parcă sub povara ştiinţei, desigur în stare de grea presiune sub o frunte atât de îngustă. Mihnea, care crezuse întâi că are de-a face cu un student, de mai matură vârstă, consideră pe nou-venit cu aplombul tuturor zeflemelelor pe care le înghiţise de la Mih.

Se făcu tăcere şi o serie lungă fu chemată pe scaunele din faţă. Întrebări cu răspuns şi fără răspuns începură să curgă de la un capăt la altul al lungei serii. Una din acestea, spre marea uimire a lui Băiatu', deşi căpătă acelaşi răspuns de la întreaga serie, nemulţumi profund pe profesor.

— Scrie chiar în textul dumneavoastră aşa… îndrăzni să îngăimeze unul, în tragica tăcere pe care o lăsase ultimele cuvinte ale domnului profesor.

Dar domnul profesor, mic cât un titirez, răcni la vlăjganul care îndrăznise:

— Ei bine, domnule, nu scrie aşa, te rog să crezi că nu scrie aşa…

Totuşi de lângă Mihnea cineva murmură, citind de pe o cărticică de dimensiunile unui regulament C.F.R.: /

— Uite, domnule, aşa scrie… cum zic băieţii… ce tot spune el!…

Dar profesorul înfuriat trecu la loc întreaga serie, protestând înainte înfricoşător. Numele celor ce alcătuiau seria următoare fură strigate cu vehemenţă şi îndârjire. Mihnea se făcu galben când auzi numele lui Băiatu' Mih.: numai se contractă până la sufocare şi gura i se căscă,

parcă unui spânzurat.

Dar respiraţia îi deveni mai comodă, când prima întrebare nouă se referi la un amănunt din istorie, pe care evident Mihnea nu-l cunoştea, dar care, oricum, aparţinea unui domeniu inteligibl şi elegant. Răspunsurile alunecau cu grijă şi surde din gâtlejurile gâtuite. Mihnea era mulţumit literalmente de modul cum se prezenta noua serie. Dar la o proaspătă întrebare, concernând o dinastie din Italia sudică, răspunsul primului din serie nemulţumi din nou pe profesorul cel mic.

— *Valois*, răspunse studentul.

Dar profesorul făcu automat semn spre al doilea. Tăcere profundă. Al treilea: tăcere. Al patrulea: tăcere. Al cincilea repetă foarte nedumerit răspunsul celui dintâi. Al şaselea, al şaptelea: tăcere. Mihnea îşi simţi iarăşi omuşorul strângându-se. Întrebarea aluneca acum cu iuţeală spre Mih. Dincolo de acesta, domnişoara cea mlădie îşi ondula sânii şi pântecuï în mişcări de nerăbdare şi buzele îi jucau nervoase spre profesor. Mihnea recunoscu psihologia celui ce ştie şi care e fericit de ignoranţa înaintaşilor din serie. Până la ea, întrebarea avea să treacă pe la Băiatu' Mih., care aştepta delăsat şi bleg şi parcă neatent. Mihnea se simţi dizolvându-se în toată apa ce-i alcătuia compoziţia sa chimică şi care începu să se reverse în unde invizibile prin toţi porii deschişi.

— Băiatu' Mih…

— *Bourbon*… Din familia Bourbon.

Caierul întrebărilor reveni la cel dintâi. Domnişoara se lăsase la rându-i lichefiată pe scaun, iar Mihnea triumfa. Dar acum urmă o serie întreagă de întrebări la fel, ce-şi găseau răspunsul de-abia la Băiatu' Mih., spre nervozitatea dezolată a domnişoarei, care trebuia să fi cetit bine într-adevăr şi care se agita într-atâta pe scaun şi-şi muşca buzele atât de nestăpânit, încât la un moment dat răspunsul îi scapă ei de pe buze, când întrebarea ajunsese exact la Mih.

— Dumneata să-mi răspunzi când te-oi întreba eu, îi strigă sec profesorul. Nu-ţi consider acest răspuns.

Întrebarea cea nouă se reîntoarse iarăşi la capul seriei. Se vedea bine că examinatorul voia să aibă încă un răspuns şi de la cei care tăcuseră mâlc de la un timp. Dar acum, judecând după tonul ei solemn şi tranşant, încercarea părea să fie ultimă şi definitivă.

Profesorul nu fu mulţumit de primul răspuns. Se adresă plictisit următorului: „Dumneata!”

Şi acest „dumneata” trecu iarăşi ca o avantanşă prin întreaga serie. Mihnea simţi o puternică lovitură în cap, când Mih. răspunse la fel cu ceilalţi. Instinctiv ochii lui se îndreptară spre domnişoara care trebuia să fie triumfătoare: dar domnişoara îşi încovrigase superba ei siluetă, de parcă şi-o vârâse într-o cochilie de melc.

— Ei, poftim, domnişoară, ajunse la dânsa domnul profesor.

— Aşa scrie în cartea dumneavoastră, domnule profesor… cum. au spus domnii…

Domnul profesor se înfurie iarăşi:

— Ei bine, domnişoară, nu scrie aşa în cartele. rog să crezi că nu scrie aşa în carte, dar te rog să crezi…

Şi pentru că toată seria se sfârşea cu domnişoara, o trecu întreagă la loc.

— Domnule, se înfipse dreaptă domnişoara, dar pe mine nu m-aţi interogat.

Micul profesor, de al cărui nume Mihnea auzise de unsprezece ani, dar pe care acum îl vedea pentru întâiaşi dată „ridică din umeri, sec şi plictisit, notând repede în catalog. Mih. se sculase, lung şi miop, şi fără să se urnească din loc începu să vorbească tare şi răspicat. Profesorul nota furios.

Apoi deodată se opri, fixă pe Mih., ascultă un moment, înclină din cap şi declară:

— Mulţumesc!

Dar Mih. continua imperturbabil.

— Mulţumesc! răcni domnul profesor şi bătu cu pumnul în masă. Vă rog, la loc…

Şi fără să mai asculte pe Mih. care plecase în bancă, vorbind înainte, îi închise cuvântul chemând seria

următoare.

Din locul lui, Mihnea îşi blestema soarta şi arunca trăsnete prin ochi inamicului mic de pe catedră, pe care l-ar fi făcut *knok-aut* chiar din primul *upercut*. Domnişoara nefericită se agita, ţintea pe profesor şi când acesta îşi întorcea privirea spre dânsa, ea se apleca pe cărticica deschisă, citea puţin acolo şi, revoltată, bătea cu mâna în pagină. Profesorul îi spiona mişcările pe sub sprâncene şi întorcea capul ori de câte ori domnişoara înălţa ochii spre dânsul. La un moment dat însă, înainte de a începe noua serie de întrebări, rămase cu privirile la ea, înfruntându-i revolta:

— Eh bine, domnişoară, totuşi nu scrie acolo aşa, cum ai spus dumneata… Te rog să mă crezi domnişoară…

Mihnea a ieşit de-a dreptul consternat. Toată ştiinţa lui n-avea să folosească la nimic dacă trebuia să aibă a face cu profesori care urmăreau în timpul examinării plimbarea muştelor pe geamuri sau care uitaseră ce-au scris în cărţi. Şi-n sufletul lui se schiţă un început de panică, a cărei extensiune se afirmă necontenit, pe măsura barurilor vizitate în această după-amiază: panica, din cale-afară de cumplită, a nesiguranţei, care te păleşte cu mişelie, chiar atunci când te-ai prevăzut cu cele mai teribile arme. Gazul asfixiant, îndepărtat şi laş, care îndoaie cele mai ascuţite baionete şi dărâma lent cel mai înfocat elan. Mihnea nu se bucură că nu şi-a pus capul la frământat pentru a şi-l îngreuna astfel degeaba; ci se gândi cu groază la micile lui economii ştiinţifice, pe care va ajunge odată şi odată să le strângă, pe mâna acestor călăi inconştienţi de suflete şi de inteligenţe! Cumpără plic şi mărci poştale să împărtăşească şi pe domnul Ştefan, luând-o sincer înaintea ziarelor, cu nemernicia care domneşte în această lume, cu reauayoinţă ori cu ramolismentul care pun tot mai ţeapănă stăpânire pe omenire, înfrângând temerare voinţe şi anulând stupid cele mai nobile şi mai frumoase năzuinţe.

Dar el nu se va lăsa! declarase în chip de încheiere Mihnea, aşternând ultimele rânduri ale scrisorii. Va mai

încerca odată cu seria de iunie, cu care va avea poate mai mult noroc, promise el solemn, fiind sigur că nici Mih. nu se va lăsa trântit cu una cu două. Deşi nebunul, care avea atâtea *magna cum laude* la mână putea să se lase păgubaş de una din numeroasele licenţe urmărite.

Şi Mihnea, care convenise să revie chiar şi acasă, până la iunie, dacă domnul Ştefan nu vrea să-i mai acorde acest „ultisim" termen, tocmai pentru a-i dovedi de cită bunăvoinţă şi sinceritate e animat acuma, mototoli, cu ultima fărâmă de înţelepciune ce-i mai rămăsese, scrisoarea şi o vârî în fundul buzunarului pentru a o reface mai târziu, extrăgând din ea numai partea de la început, în care-i descrisese pe mâna căror profesori maniaci şi caraghioşi a încăput! Pe când sfârşitul, cu rezoluţia de reîntoarcere, era o nebunie să-l pună la cutia poştei: cum putea să încurajeze tocmai el pe domnul Ştefan, care atât ar fi aşteptat, în această veche toană a lui? Ş-apoi, ce dracu', examenul abia se terminase, rezultatele nu se puseseră! mai întâi, trebuia să aibă loc o conferinţă, în care profesorii ceilalţi aveau să atragă luarea-aminte afurisitului mic şi uituc cine era Băiatu' Mih! Cu ce drept decreta el deci insuccesul acestuia şi cu ce drept, mai ales, îl proclama în periculoase scrisori!

În timpul acesta, halbele s-au înteţit şi viitorul apropiat îi pare mult mai blond lui Mihnea, cu cât înaintează seara şi se aprind mai mult luminile în ultimul local în care a ancorat.

„Cum o să cadă Băiatu' Mih?" e întrebarea salvatoare, care cade acum ca o lumină mare în capul lui Mihnea. Atunci, la examenul acesta ar urma să cadă toţi studenţii. Apoi, la pr*imul,* chiar colegii lui de serie afirmă că va trece. Şi cum afirmă? Cu nemărginit respect! La al doilea, el a mai vorbit ceva pe urmă. Profesorul l-a ascultat măcar o clipă cu interes, pe semne c-a întors-o puţin bine… O clipă… dar asta e suficient pentru o roşie. Ce, ne trebuie neapărat elogii? Eah… să ne mai slăbească domnul Mih. cu elogiile dumnealui. Noroc că licenţiaţii sunt trecuţi la ziar fără notele respective. Altfel, într-un caz fericit, care se va

întâmpla… sigur că se va întâmpla, domnule! ce vorbeşti aci?… cum ar credd domnul Ştefan în elogii…

Şi pe urmă, câte n-a răspuns Mih., până la întrebarea aia afurisită. Or cum a fost… cu cărbunii… a nu, cu bancherul… Ce importanţă poate să aibă asta pentru un avocat sau pentru un magistrat? Ce, o să judece el universul?

Mihnea e la a şaptea halbă şi a cerut pe a opta. Acuma a pus miza pe norocul Arinei.

„În norocul tău, Anna!” închină el în gând, aci, în fundul restaurantului, la o rază de nouă mese de ceilalţi consumatori. „În norocul tău, Anna! Zâmbetul tău prea dulce s-a coborât asupra mea, îngerule, ca să mă laşi acum să mă prăbuşesc? în norocul tău, Anna! Pentru tine numai şi deci prin tine, vreau să învinge! Şi voi învinge, Anna! Voi învinge!” şopti Mihnea în buza halbei, convins de-a binelea acum că e vorba de propria lui victorie.

Dar berea, dătătoare de visuri blonde, nu întârzie să ofere şi mohorâtele lor reversurj.

Mihnea ajunse la miezul nopţii acasă, cu capul complet neutralizat de gânduri şi aşteptări contrarii. Găsi şi-acum casa în întuneric, dar nu luă seama câtuşi de puţin la asta. Nemaiputând să suporte orice fel de gând, începu să se dezbrace repede. Dar atunci văzu iarăşi tremurul flacărei rătăcitoare umplând ferestrele dinspre săliţă, încărcate de *brise-bise*-uri.

„Să fie Vevé?” se întrebă îndată Mihnea şi simţi cu putere aprinzându-se într-însul fiorul aprig al dorinţei.

Acum, într-adevăr, ar fi avut nevoie de îmbrăţişarea cea crâncenă, pe care numai o clipă a voit-o noaptea trecută. Mihnea aşteptă, cu inima potopită de sânge, ciocănitul discret în geam, dar sâmburele strălucitor, care se putea vedea prin ţesăturile subţiri, trecu de uşă şi-n curând dispăru după el toată lumina.

„Poate-a fost madam Balaman”, gândi cu mâhnire Mihnea. „Să ştii că Vevé e supărată”, continuă el să converseze cu sine, remarcând că toate aceste mărunţişuri, fără interes până acuma, au o mare putere

răcoritoare pentru arsura din cugetu-i, peste care mai fierbea încă şi cantitatea nu tocmai prea obişnuită, chiar şi pentru dânsul, a celor opt halbe. „Ea a bănuit, mititica… a bănuit că eu nu dormeam… aşa se şi explica persistenţa ciocănitului ei în uşă… Mitica…” şi cum trebuie să fi tremurat pe săliţa rece, picioarele şi mâinile subţiri, în costumul sumar pe care Mihnea şi-l aminti aşa de bine.

După cum îşi aminti şoldurile înguste, coastele ieşite ca nişte gratii şi sânişorii aceia ca două mere pe pieptul plat, în sfârşit, pielea extrem de albă, întinsă pe-atâtea oase rău acoperite, amănunte pe care nu le mai respinse cu plictiseală sau chiar dezgust, ci dimpotrivă le primi cu sete şi cu poftă barbară de strâns, de strivit, de sugrumat. O, tocmai avea nevoie acuma de oase care să iese în relief, care să-i dea impresia totală a sfărâmărei, a pătrundere! adânci, a contopire! totăle. Şi, parcă răspunzând la focul dorinţei lui, geamurile de sus se umplură iar de primele licăriri pornite din lumina ce se apropia. Altele veniră şi se aşezară alături şi el urmări cu inima ticăiâid acest joc zglobiu de lumină tremurătoare şi tăgăduitoare. Pe urmă, sâmburele lumânărei reapăru prin *brisebise*-uri. Înaintă puţin şi… se opri…

Mihnea, aproape dezbrăcat, se apropie tiptil de uşă. Şi, odată cu începutul ciocănitului discret, el deschise larg, suflă în lumânare şi, dintr-o mişcare, aduse înăuntru trupul subţiratic, cu cămaşă lungă şi papuci de casă, cu ştiutul tartan greu, de lână tărcată în diverse cafeniuri, pe umeri şi pe spate. Când încuie uşa după dânsa, ea avu o tresărire; vrei să spună ceva, dar renunţă. El reveni la dânsa şi o încercui cu atâta putere, că oasele îi trosniră în adevăr şi fata scoase un geamăt atât de puţin obişnuit, încât, cu tot avântu-i nemăsurat, trebui s-o ţină de rău:

— Sst, mai încet…

Dar ea îşi năpusti buzele asupra alor lui, dorită, aprinsă.

— Te iubesc, îi şopti, atât de tare şi cu atâta furie, încât el trebui din nou s-o aducă la realitate, în vreme ce-o îm7 pingea cu înfrigurare, de-a-ndărătelea spre pat.

— Mai încet, mai încet… sst…

— N-avea nicio grijă, ei dorm… trebuie să doarmă…

— Ei?… e şi Vulpache?

— Da… ssst… a început să vie foarte des, îl lămuri ea în treacăt, ca una pentru care astfel de lucruri n-au nicio însemnătate… De o săptămână eu dorm în salon, îl încunoştinţă apoi, punând deci accentul pe singurul lucru care ar interesa-o din această poveste… singură, singurică, făcu în cele din urmă, dojenitor, prinzându-i iarăşi gura în cleştele apos şi răcoritor al buzelor.

I se păru curios însă că ea rezistă când, ajunşi la pat, vrei s-o răstoarne…

— Unde mi-ai fost până acum? îl mustră semeaţă.

Dar el era prea nerăbdător şi ea se opunea, apucată de-o supărătoare toană. O luptă scurtă se încinse, în care pe el îl jena cumplit zgomotul stârnit.

— Sst… înţelege odată… mai încet.

Dar ea îl săruta înainte pătimaş, proptindu-se zdravăn în oasele ei masive. La un moment dat, el avu impresia unui zgomot suspect, din afară…

— Mi se pare c-au ieşit după tine… se dădu el deoparte plictisit la culme… Vezi, dacă faci prostii…

— Aşi, păreri, îl încurajă ea din nou… când dorm împreună, să dai şi cu tunul şi nu-i deranjezi, râse, desfrânat şi provocător, şi repezindu-se la dânsul cu braţele-i osoase, întinse în lături, întrevăzute la lumina focului din sobă ca nişte nervure, prin mânecile largi ale cămăşei, enorme aripi de fluture nocturn evoluând în jurul lămpei; i îl înfăşură în ele, strângându-l pe pieptu-i plat şi trăgându-l, acum ea, înapoi, spre patul larg şi moale…

Căzură îndată într-însul şi se contopiră tremurând de ardoare şi deodată, în spasmul sălbatic, ea ţipă ascuţit şi pătrunzător ca o fecioară brutalizată.

— Ce-ai făcut?… ce-ai făcut?… eşti nebună? gemu el cu suflet greu şi incapabil să se desfacă…

Dar trebui să descindă, când glasul doamnei Balaman răsună imperativ dinspre săliţă:

— Vevé, eşti aci? Ce-ai căutat aci? Ce? nu vrei să

răspunzi?... Domnule Băiatu', te rog să deschizi imediat... Ce caută la dumneata... fata mea... noaptea, dezbrăcată?

Şi începu să zgâlţâie cu putere, uşa cu geamuri.

Dar Mihnea avu o idee într-adevăr de mare tactician. Făcând semn de tăcere lui Vevé, cu degetul pe buze, el descuie uşa dinspre antreu, strigând spre cea din săliţă:

— Un moment, un moment doamnă Balaman... numai să iau ceva pe mine... Şi veţi vedea că nu e nimeni aci...

Apucă pe Vevé, care se supunea cu afectat mister, gata să-i facă vânt prin antreu; însă când dădu uşa în lături, domnul Vulpache umplu, cât era de mare, cadrul ei cu persoana-i zdravănă, dar parcă mai mult cu imensele mustăţi înnodate. Vevé scoase un-ţipăt şi căzu în genunchi acoperindu-şi faţa cu mâinile. Pe urmă, când simţi că a intrat şi doamna Balaman, care ocolise ca fulgerul şi cu zarvă mare prin antreu, se înghemui şi mai mult în podele, gemând de parcă ar fi fost burduşită.

Doamna Balaman gemea de asemeni şi plângea îngrozită:

— Vai de mine, fata mea, fata mea, făcea dânsa...

Se aplecă asupra lui Vevé într-un genunchi şi începu s-o zgâlţâie cu putere: – Fata mea, fata mea", spune că nu ţi s-a întâmplat nimic, fata mea... spune că ai rămas tot fata \mamei a cuminte şi a curată...

Iar domnul Vulpache, mut şi teribil, ca un justiţiar, fulger a cu ochii pe adevăratul vinovat...

— Spune, fata mamei, spune...

Dar fata mamei scâncea înainte, nearticulând niciun cu vânt şi confirmând bănuielile groaznice din capul matern.

— Cum, taci? Va să zică?... Va să zică...

Şi un chirăit şi mai sfâşietor decât al fetei ţâşni din pieptul opulent al mamei şi împroşcă toată casa şi poate mahalaua până departe.

Mihnea, care considerase scena cu sânge rece, se simţi impresionat. Mama, tot mamă! se gândi el: de unde să bănuiască ea că domnişoara Vevé a trecut, hăt de multă vreme, şi cine ştie în ce complicitate, pragul cel cu blestem

oprit. Ca unul care deci nu se simţea principal culpabil, se hotărî să aştepte în linişte desfăşurarea evenimentelor, puţin tot cam contrariat că ele nu începuseră măcar cu un minut mai târziu… îl cam neliniştea numai, nu atât privirea, cât mai ales mutismul acesta dârz al domnului Vulpache, pe figura căruia abia acum zări, într-adevăr, unele din trăsăturile lui Vevé, în anume momente intime. Nu se mai îndoi deci de adevărata paternitate a fetei şi se minună doar de capriciile eredităţei, care acordă moştenitorului, în clipe de extaz, masca pe care părintele o îmbracă, dimpotrivă, în momentele când mânia îi tulbură tensiunea arterială. Dar Vevé va trebui în cele din urmă să-şi descleşteze dinţii şi atunci domnul Vulpache va binevoi să ia act că nu Mihnea deţine vina iniţială în această simpatică aventură.

Dar dinţii lui Vevé se strâng şi mai tare cu tot noul potop de întrebări deznădăjduite, cu care o asaltează nefericita mamă…

Iar Mihnea aşteaptă calm şi demn şi chiar zâmbeşte cu simpatie spre Vulpache. Însă acesta-i repede brutal dispoziţia înapoi, ca un zid dur, de care s-a izbit în treacăt o minge scăpată şi fragilă…

— Cum, nu vorbeşti? nu vrei nici să deschizi gura… Va să zică s-a terminat, va să zică de-asta ai strigat adineauri de ne-ai sculat din somn (în nenorocirea ei maternă, ea uită că trădează cu acest plural pe domnul Vulpache, către care Mihnea găseşte. că e tocmai cazul să îndrepte o privire de îngăduinţă, doar poate i-o mai scădea ceva din duritatea-i marţială; dar ţi-ai găsit!), Va să zică te-a nenorocit, nefericit-o… ţi-a întors ochii peste cap şi acum şi-a atins scopul… Spune, spune, dacă e adevărat, n-auzi, spune, că te omor… Şi o zgâlţâie iarăşi aşa de sălbatic că Mihnea se minunează cum lungile ciolane nu încep să iasă prin pielea aceea albă şi prea întinsă… Spune, nenorocite, spune…

Iar Vevé are atâta tact, încât să nu scape nicio vorbă precisă. În schimb, când mamă-sa o ameninţă cu doctorul, că-l va chema chiar mâine de dimineaţă la control, ea se

lasă de tot pe podea, într-un plâns sfâşietor, care mărturiseşte totul…

— Aer, aer! ţipă atunci madam Balaman, aer! mă-năbuş… fata mea a fost violată. Doamne, Doamne, ce ruşine pe numele meu… Doamne, Doamne, sub acoperişul lui bietu' tată-său, care ţinea aşa de mult la cinstea ei… Ah, Doamne… Domnule Vulpache*, du-te* dincolo în dormitor, vezi că e sticla de amoniac pe lavoar… oh, Doamne, ce mi-ai făcut?… vezi să nu nimereşti pe-a de glicerină… Dumnezeule, cu ce ţi-am greşit de mă pedepseşti astfel…

Şi madam Balaman se jeleşte în jurul fetei întinse pe podea ca lângă un catafalc. Iar domnul Vulpache nu face imprudenţa să părăsească pe cele două femei, singure cu acest satir. Chiar doamna Balaman, care printre vaiete îi aruncă priviri întrebătoare, înţelege situaţia şi renunţă la amoniac.

Iar domnul Vulpache ia la rându-i cuvânt grav şi înţelept:

— Nu mai plânge, cocoană, liniştеşte-te… Ce dracu', doar nu avem a face cu cine ştie ce vagabond – apasă el şi se înteie ameninţător ochii asupra acestui cuvânt – după drum, care a sărit pân' *fer*eastră în odaia fetei… Domnul Băiatu' e un om onorabil şi va repara singur greşeala… Aşa e, stimabile dom'le Băiatu'?… se îndreaptă el calm şi morocănos spre Mihnea…

Dar Mihnea, veritabil cavaler, ţine să-şi ia propria apărare, fără a coborî prea mult pe acea care-i acordase cu atât elan podoabele intimităţilor ei şi desigur fără a izbi chiar de la început cu atâta tărie în ideea ce nişte bieţi părinţi ca aceştia îşi fac, firesc, despre castitatea copilului lor scumpv

— Coane Vulpache, declară el cu un zâmbet graţios şi tranzacţional, eu nu sunt omul care să mă dau îndărăt de la răspunderea ce datorez pentru faptele mele…

— Ţi-am spus eu? îndreptă domnul Vulpache ochi de înţelegere spre doamna Balaman.

— Deci, îi întunecă iarăşi Mihnea privirile… să

rămână aşa cum a zis doamna Balaman… mâine să chemăm pe doctor…

Urmă un moment de tăcere adâncă şi de schimb de priviri nehotărâte între cei trei, căci Vevé continua să-şi ascundă faţa în covor. Domnul Vulpache îşi mângâia mustăţile lungi cu palma şi părea dispus să consimtă. Dar doamna Balaman arunca priviri intrigate spre copila ei…

— Bine, dar dacă faptul n-a apucat să se consume, asta nu scuză mai puţin vina dumitale, grăi în cele din urmă Vulpache…

— Foarte bine, foarte bine, încuviinţă cu drăgălăşenie Băiatu'… Dacă mâine de dimineaţă domnişoara Vevé mai e încă… h… cum să spun… aşa cum trebuie să fie… sau dacă a fost până-n noaptea asta, pentru mine e totuna… Sunt gata să trag consecinţele pe care vina mea le incumbă…

Conul Vulpache era gata să cadă la tranzacţie, cu toată neliniştea agravată din ochii doamnei Balaman.

Dar atunci, de jos, de pe podele, porni iarăşi jalea sfâşietoare a celei căzute…

— Nu vreau, nu primiţi… nu primesc niciun doctor… se auzi din ce în ce mai ferm printrş suspine.

Şi Mihnea, care tocmai deschidea spre cei doi mâinile în semn de regret, pentru dânsul triumfal, se pomeni deodată cu figura crispată şi fără nicio lacrimă a lui Vevé răsărind drept în crucea ochilor lui:

— Îţi convine acum să pretinzi doctorul după ce ţi-ai ajuns scopul de două luni…

Şi fără a mai adăuga un cuvânt se repezi în latul patului, unde se dădu iarăşi jalei celei mai amarnice, manifestată prin vaiete şi prin convulsiuni nestăpânite ale corpului. Dar stupefacţia celor doi părinţi şi trăsnetele de priviri aruncate celei ce abia acum le făcuse, indirect, teribila destăinuire, se mistuiră repede pe feţele lor, sub porunca tactă dar aprigă a necesităţei comerciale. Mânia lor trebui deci să se răsfrângă tot asupra lui Mihnea, care se apără cu îndârjire declinându-şi orice vinovăţie. Domnişoara Vevé a intrat de bunăvoie. În camera lui chiar în ziua mutărei; şi dacă e vorba pe-aşa, va spune totul. I-a

cedat puţin timp după aceea şi fără ca el să depună nicio silinţă…

— …încât chiar dacă o fi fost cum pretinde c-a fost, scumpe domnule Vulpache, dumneata, care eşti om de legi, articolul…; articolul… zice…

— Ce zice, ce zice?… ia lasă-mă pe mine cu legile dumitale…

— Pardon, pardon…

Şi deschizând cu energie pe Pastion, Mihnea străbătu hotărât şi înfrigurat tabla de materii: V… V… Viol… pagina 460… pagina 460… pagina 460… răsfoi codul cu grabă şi siguranţă. Ah, da… Art. 264… „Oricine va comite un atentat în *contra pudorii, îndeplinit, sau cercat, cu violenţă (aci apăsă cu tărie, pentru că* şi în cod era subliniat) contra unui individ de sex bărbătesc *sau femeiesc,* se *va pedepsi cu maximul închisoarei.*

Dacă crima s-a comis în contra persoanei unui copil mai mic de 15 ani împliniţi, culpabilul se va pedepsi cu maximum recluziunei”… Or, precum vedeţi, scumpe domnule Vulpache, n-avem a face cu niciuna, nici alta, din cele două elemente, care se cer pentru ca vina să fie constituită… Nici domnişoara nu e de cincisprezece ani şi nici de violenţă nu poate fi vorba…

— Dar e violenţă moral… imorală… ticălosule, se corectă domnul Vulpache, scos din sărite… Crezi că noi nu ştim ce se găseşte în jurisprudenţ*ele ălea care u*rmează… Să ne scuipaţi colea în guriţă, dacă credeţi că ne scăpaţi aşa uşor…

— Pardon, să le citim şi pe acelea, se arătă dispus la controversă Băiatu’, voind a aprinde în preopinent, după vechiul obicei, flacăra amorului propriu de slujbaş al legii. Dar se putu convinge repede că de astă dată nu mai avea a face cu domnul Nisipoiu. Domnul Vulpathe îi smulse îndată cartea şi o plesni cu toată energia de masă…

— Ascultă, bă tinere, se vârî el în Mihnea… să nu crezi tu că mă spai *eu* de ştiinţa ta… Iacă îţi spun, cât încă nu-mi săi din balamale; nu ieşi de aicea pân’ nu-mi iscăleşti colea hârtioară că într-adevăr mă oblig să *ieu* pe

domnişoara Vevé, pe care am violat-o…

Dar şi Mihnea nu era omul care să se lase intimidat aşa, cu una cu două.

— Asta. e şantaj! răcni el cu tărie, făcând trei paşi în urmă şi aşezându-se într-o poziţie de apărare, într-atât de conformă cu regulile boxului, că domnul Vulpache, care nu cunoştea decât trânta românească, ezită să se mai arunce la moment asupră-i. Poftim, dacă-ţi dă mâna, continuă Mihnea, căutând să-şi intimideze şi mai mult adversarul… Dacă vreţi să sparg toate geamurile şi să fac un tămbălău de să se adune toată mahalaua… care toată ştie, continuă el pe nerăsuflate, că dumneata m-ai adus aicea, ca să mi-o dai pe cap…

— Am martor pe Nisipoiu că aşa ai făcut şi cu nevasta lui…

— Nevasta e nevastă şi fata mare e fată mare… Dovedeşte cu doctoru' că dumneaei a fost cum trebuie acum două luni, poftim… că şi ăsta se poate dovedi… şi nu mai am nimic de zis…

Galbeni, cu două lămâi enorme în loc de capete, părinţii îşi întoarseră privirile la odrasla din pat. Mihnea privi şi el într-acolo şi ochii i se opriră pe unul din picioarele fetei, care ieşea din tivul cămăşei, mai sus de scobitura de-abia pronunţată a jaretei. Vevé, trebui s-o recunoască, cu toată subţimea ei, avea picior într-adevăr frumos şi plin; şi Mihnea simţi din nou, ca un val de sânge, regretul că răzbunătorii pudorii ei pierdute nu întârziaseră măcar un minut.

Dar el struni repede gândul, care-l copleşea acum şi care atât de puţin cât fusese şi tot îi încropise puţin îndârjirea şi voinţa lui de apărare. Doamna Balaman, cu faţă răvăşită, dif zmeoaică, se îndreptase acum spre Vevé, căzută parcă în adâncă prostraţie, cu dosul, bine conturat de cămaşa subţire, în sus:

— Cum, Vevé, nu spui nimic? se auzi stinsă şi deznădăjduită vocea ei…

— Dar fata rămase înainte, cu obrazul înecat în moalele aşternutului. Domnul Vulpache vrea şi el să

cuvinteze ceva, se vedea bine această străduinţă, dar nu era în stare să articuleze nimic altceva. decât gemăte informe de răstrişte şi indignare…

— Vevé, Vevé, d-ăştia mi-ai fost, copila mea? izbuti să mai scâncească madam Balaman, pe urmă se abătu într-un plâns înecat, greu şi stufos…

Dar atunci, domnul Vulpache nu se mai putu stăpâni şi se năpusti, enorm şi oţelit, asupra trupului firav din pat… O trase jos de-un picior şi când ea, dreaptă, fremătând de indignare, îi ceru socoteala: „Cu ce drept te amesteci?” el o găbui dintr-o lovitură la pământ, strivindu-i apoi corpul aproape gol, prin cămaşa străvezie, sub greutatea ocalelor de pumni. Fata suferea strângându-şi dinţii şi rostogolindu-se fără întrerupere, oferind loviturilor regiuni încă neîndurerate, pentru a-şi feri pe cele zdrobite. Gemea sfârşită şi-şi înăbuşea chirăiturile în gâtlej, părând în cele din urmă că într-adevăr şi-a pierdut răsuflarea. Madam Balaman, care urmărise la început scena cu satisfacţie, interveni înspăimântată.

— Ce faci, Mitrule, o omori…?

Însă domnul Vulpache o repezi şi pe ea înapoi, doar cu o scuturătură din umeri.

— Săriţi oameni buni, îmi omoară fata… apucă ea să ragă, abia mai putându-şi ţine inima şi astmul.

Atunci Mihnea simţi în el fiorul cavaleresc al donjuanului salvator de Ilene Consânzene în primejdie: contorsiunile trupului femeiesc fraged şi gol, sub ploaia loviturilor barbare, frământările sânului necrescut, cu adevărat de impuberă, mişcările dezordonate şi impudice ale picioarelor, amintirea acum arzătoare a actului întrerupt de intervenţia subită a călăilor îi dădură sadică îmbărbătare şi avânt sălbatic de luptă. Se repezi deci şi apucă pe Vulpache de şale, pe la spate, ridicându-l cu mari sforţări de pe trupul sfărâmat al victimei. Dar ca şi când l-ar fi aşteptat anume, Vulpache se scutură dintr-o smucitură de dânsul, se învârti pe călcâie ca fulgerul şi-l repezi cu atâta putere în colţul mesei, că aceasta se clătină şi căzu, cu bufnet de cărţi cu zornăit de cioburi.

— Ce te-amesteci tu aici…?

— Da ce te-amesteci dumneata… doar eşti străin de această familie… şi pe urmă te invit să vorbeşti cum trebuie, bădărane…

— Ce te priveşte pe tine, mă filfizonule? răcni vânăt domnul Vulpache, prăbuşindu-se asupră-i cu pumnul ridicat. Mihnea îl primi cu o joasă nepermisă, care îl făcu să şovăie un moment, dar îi duse turbafea la paroxism… Se năpustiră sălbatic unul în loviturile celuilalt: Mihnea se repezea necontenit la joase, dar nu le nimerea totdeauna. În schimb pumnul lui

Vulpache era de oţel pur. Totuşi respiraţia grăbită, pe care i-o accelerase, deopotrivă cu ripostele calculate şi grele ale lui Mihnea, vârsta duşmană, ascunsă şi vicleană, îl făcu să rămână câteva clipe în urmă, pentru a-şi restabili o ordine în bătăile inimei: ori tocmai de momentul acesta vrei să profite Mihnea, cu care vârsta era încă bună prietenă şi aliată. Şi cu toate că doamna Balaman interveni jalnică şi împăciuitoare, Mihnea se avântă:

— Te învăţ eu minte să mai baţi femei! fu strigătul lui de război.

Şi-n învălmăşeala cea nouă, el avu totuşi scurte răgazuri să vadă pe Vevé ridicându-se, ca şi când răcnetul lui de luptă ar fi trezit-o din morţi. Mai auzi chiar pe doamna Balaman chirăind îngrozită: „Vevé, ce faci!” şi simţi că în caierul nepotolit de braţe s-a mai amestecat cineva… Dar când Vulpache se dădu iarăşi în urmă, cu mâna pe piept, cu ochii căscaţi, gâlgâind aer pe gât, Mihnea, care răsufla acum şi el din greu, avu prilejul să constate un lucru uimitor: Vevé nu se amestecase în frământare ca aliată a lui, ci a lui Vulpache, care-o bătuse. Într-adevăr mâinile ei subţiri se înfipseră sălbatice într-însul şi degetele subţiri îi sfâşiară obrazul. Cu greu Mihnea putea să-şi ferească ochii, în vreme ce ea ţipa ca o hurie antică:

— Hoţule şi tâlharule, mi-ai mâncat norocul şi acum te baţi cu părinţii mei…

Şi palmele curgeau cu nemiluita. Mihnea, în cele din

urmă, o aruncă doar dintr-un brânci în braţele doamnei Balaman, dar furibunda. porni iarăşi îndârjită la atac. Se repeziră s-o ţină şi Vulpache şi doamna Balaman, în vreme ce cu bustul pe jumătate gol, cu umbrele pudorii întrevăzându-se prin cămaşa care se ţinea numai într-un umăr, picioarele goale, albe şi pline, se zbătea superbă în criza aceasta subită de răzbunare şi disperare, aruncându-i blesteme crâncene pentru fecioria-i distrusă, cu atâta ardoare şi sinceră căldură, că Mihnea îşi simţi mintea şovăind o clipă în faţa adevărului.

Dar amintirea rece şi expertă îi spuse îndată că nu trebuie să aibă nicio cumpănă, în această privinţă: blestemele fetei se năruiau spre dânsul ca într-un simbol. El plătea acum pentru cel dintâi şi pentru toţi ceilalţi, cine ştie câţi, care-l anticipaseră, care cântaseră fetei pe struna tuturor ademenirilor, tuturor farmecelor şi-a promisiunilor, care o seduseseră cu rafinată viclenie şi cu înaltă şcoală, pentru a o lăsa apoi cu tinereţea profanată, cu sufletul pătat de otravă păcatului, ademenitoare ea însăşi, întinzând la rându-i curse şi jucând la rându-i teatru, pentru a-şi răscumpăra greşeala primei naivităţi şi a plăti tragedia celei dintâi alunecări.

Suspinele ei sunt deci într-adevăr sincere şi sforţările ei de a scăpa din mâinile celor doi într-adevăr spontane. Blestemele ei sunt adevărate, ca şi jurămintele ei, ca şi legământul de a se lăsa examenului medical, pe care acum ea-l invocă, cu înfricoşătoare stăruinţă, nu din intenţie de stratagemă, dar pentru a se îngrozi ea însăşi de corpul ei jefuit, de sufletul ei minţit şi batjocorit. Încât Mihnea se cutremură nu atât de clocotirea celorlalţi, pe care glasul fierbinte al fetei i-a urnit din nou spre dânsul, cu ochii ameninţători şi cu dorinţă sălbatică de război fără nădejde şi fără câştig, până la orice nimicire şi până la orice grozăvie, cât de această ancestrală şi aprigă nevoie a fetei de mahala de a găsi, neapărat, repararea unui amănunt fiziologic, care azi se pierde cu atâta uşurinţă între două drumuri şi care, pentru el, nu rèprezintă niciun preţ. Trebuie să nimereşti aci, aproape de Fundătura celor

Şapte Fântâni, sau cine ştie în ce cotlon uitat de provincie, ca să mai întâlneşti fete care să acorde atâta valoare chiar unei castităţi închipuite. E încă un dram de cinste omenească în aceste suflete, trebuie să conchidă Mihnea, declarându-se mulţumit chiar cu această virginitate platonică.

Dar nu numai asta îi place acum la Vevé, cât noua şi crescânda ei atitudine războinică şi zelul ei instigator: la ceilalţi nici nu se uită, cum înaintează invizibil, pe călcâie, clipită cu clipită, cot la cot, ca un rest de falangă macedoneană. Dar Vevé e adorabilă, ca o zeiţă a furiei şi a răzbunării. Palmele şi unghiile ei ascuţite, ca şi subţirimea trupului ei, care acum freamătă prin zdreanţă de lino, i s-au părut şi i se par delicioase; la un cuvânt al lui numai, ca în poveste, şi această furie s-ar preschimba în cea mai tandră iubire, aceste lovituri şi aceste gheare de pisică, în cele mai dulci mângâieri... Şi acest trup, care tremură de ură... frângându-se de patimă sub strângerea lui, pe care o simte, de acum, că va fi de titan...

De bună seamă nu se poate plânge că noaptea asta nu i-a frânat până în cele mai mărunte bucăţele marasmul şi descurajarea din suflet: ş-apoi mai e ceva, un gând care-i zâmbeşte mai de câteva minute şi care-l face la rându-i să zâmbească celor trei spectre ale urii, ce nu sunt mai departe acum, cu mutrele lor haine şi ochii lor magnetici, de un întins de mână şi care s-au oprit uimite dinaintea acestei feţe zâmbitoare şi prieteneşti. Un gând care-l pătrunde de tot mai multă lumină şi care-l face să ajungă la vorbe şi la faptă...

— Staţi, Spune el, staţi... dacă Vevé jură că e adevărat ce susţine, atunci o cred! hotărăşte el solemn.

Şi pentru că toţi trei au rămas nedumeriţi şi parcă neîncrezători în faţa subitei schimbări, Mihnea trebui să adauge:

— Dacă ea jură pe viaţa mamei ei şi pe viaţa tatălui celui adevărat, nu pe cel din mormânt, ca până acum!

Părinţii cei adevăraţi schimbă feţe-feţe, neştiind ce să creadă, apoi privesc curajoşi la Vevé. Dar Vevé nu ezită: şi

pentru Mihnea e o plăcere s-o vadă cum jură cu atâta convingere, cu atâta falsitate şi fermitate, cum cheamă chiar asupră-i pedeapsa cerului şi-a dracilor în caz de nesinceritate, cum se închină şi cum face mătănii, sărutând covorul. Iar Mihnea şi-aminteşte că Vevé se duce regulat la biserică, pune lumânări, sărută icoanele, dă acatiste, la fel de convinsă ca şi doamna Balaman, şi chiar aduce anaforă acasă şi pentru alte zile, ca s-o ia dimineaţa, pe nemâncate.

— Aşa să fie! rosteşte şi el solemn, închinându-se.

Fata are doar o secundă o ezitare, nimic decât atâta; şi se închină apoi şi glăsuieşte şi ea, ferm şi grav:

— Aşa să fie!

— Bine, aşa să fie... Dar să ştiţi, declară Mihnea, cu aer serios, deşi zâmbeşte înainte unui punct luminos, nevăzut de nimeni, din adâncul cugetului său, să ştiţi, ca să nu mai fie nicio discuţie între noi: nu fac nuntă, până nu-mi iau licenţa.

— Amin! întinde mâna Vulpache, la rându-i, solemn, ca la aldămaş.

— He, dar aici e aici! i-o apucă Mihnea, ţinând-o strâns, ca să termine ce are de spus, înainte de a i-o scutura în semn de pecetluire a legământului. Dacă mă trântesc imbecilii ăştia de profesori la examen?

— Dumneata să fii sănătos, dă Vulpache să coboare, nodul mâinilor în jos... Ai tot timpul.

Dar Mihnea rezistă cu fermitate grabei celuilalt:

— Da, dar, în cazul ăsta, conu Ştefan, plătitorul, iubitul meu părinte şi viitor socru al lui Vevé, închide brusc robinetul subvenţiilor lunare... rânjeşte Mihnea ridicând umerii în sec, spre înţeles că asupra acestui lucru nu va mai putea să încapă niciun fel de tergiversare.

Dar îl reduce la tăcere un potop de proteste şi de valuri, „se poate? iacă-i bună, dar aici eşti ca la dumneata acasă...”

— Îţi dau şi bani de buzunar, îl asigură franc şi culant Vulpache.

Şi ţigănia ia sfârşit cu această învoială scrisă şi

subscrisă de toţi cei prezenţi. (E slăbiciunea şi, evident, tactica lui Vulpache – documentul pe care-l ia îl usucă presărând pe el cenuşă de la sobă, îl împătureşte şi-l pune cu grijă în *portefeuille*.) Mihnea va locui aci în casă până la căsătoria care va avea loc numai după ce se va înscrie în barou. Zestre, casele ce se văd, cu condiţia să locuiască în ele, până se va săvârşi din viaţă, şi doamnă Balaman. După moarte îi va lăsă şi economiile ei de la bancă, nu prea cine ştie cât, dar bune, iară până atunci pensioara o varsă tot în casă. La nuntă Vulpache îşi rezervă dreptul să facă o surpriză celor tineri cu un cadou, pe care de mult îl păstrează în secret; iar în testamentul lui *ştie el ce va scrie*.

Protestând şăgalnic dinaintea acestei ploi de daruri prezente şi viitoare, Mihnea subscrie cu trăsături energice de voievod, oftând dulce în tainiţile sufletului:

„Anna, ce nu fac eu pentru tine, dulcele meu ideal…?”

Apoi se sărută cu toţii cu dulceaţă şi efuziune, de parcă nu s-ar fi păruit de-a valma de când ani şi ani de zile. Iar Mihnea, pălit de-o toană de amintire, nu-şi putu reţină un bufnet de râs…

— Asta e o adevărată *compoziţie voluntară*, lămureşte el pe Vulpache, care s-a întors la dânsul nedumerit…

— Compoziţie…!?

— …da, voluntară; aşa e denumită în dreptul roman. Comp*ositio voluntaris, ex*plică el doct şi se repezi să caute, printre cărţile vrăşulite, Dreptul roman. Când îl descoperi, răsfoi cu iuţeală şi siguranţă paginile introducerei, în care se simţea tare. Dar cum nu găsi ce căuta, dădu el explicaţiile cuvenite, într-o definiţie de felul acesta: „când părţile se împacă… adică nu, li se da termen părţilor să se împace cum or şti, mai dă ăla ceva, mai lasă celălalt – adică lăsa la voinţa lor, de aci voluntar*is-voluntare, adject*iv de-a treia (domnul Vulpache înclină din cap în semn de înţelegere) – şi dacă nu ajunge*au* la învoială, atunci îi potrivea, conform legii, compo*sitio legalis*…

— Întocmai ca la noi, făcu Vulpache luminat.

— Nuu… la noi a fost volu*ntar cor*ectă Mihnea, surâzând îngăduitor.

— Păi eu ce zic! Şi Vulpache făcu spre doamna Balaman semn cu faţa contractată elocvent: „Ce ţi-am spus eu, e burduf de carte…”

Dar e târziu de tot şi lumea trebuie în sfârşit să se culce. Severă şi imperativă, madam Balaman face loc în uşă fiicei sale:

— Vevé, poftim la dumneata, te rog…

Însă Mihnea protestează cu energie. Vevé, ruşinată, se codeşte cu graţii de porumbiţă imaculată: dar madam Balaman o sfârtecă literalmente cu privirile ei şoimeşti şi Vevé, îngrozită subit de starea ei de acuma, apucă şi desfăşură în pripă tartanul larg şi vărgat a toate acoperitor. Dar Mihnea nu poate să înţeleagă câtuşi de puţin această procedare: a semnat, faptul s-a consumat, acuma ce dracu’?…

— Nu, maică, răspunde neînduplecată doamna Balaman. Cine te-a pus să te grăbeşti?… Măcar acum să-i duci dorul până la nuntă…

— Asta s-o mai crezi dumneata, se îndârjeşte Mihnea, mai în glumă, mai în serios, dar în vădită panică; şi cu pas hotărât el se apropie, şi cu braţ hotărât el înconjură talia lui Vevé, în semn de posesiune.

Dar. doamna Balaman se apropie la rându-i şi apucă fata de braţ. Vulpache, pe care scena îl amuză, râde indulgent pipăindu-şi buzunarul de la piept, unde a fost pus la păstrare proaspătul document. Mihnea îi pretinde intervenţia şi Vulpache îndepărtează domol, convingând muteşte, cu ochi anume şi cu zâmbet particular, pe doamna Balaman, că totul de-acum e în regulă.

— Bine, te priveşte! îi întoarce ea spatele nemulţumită.

Iar Vevé, de ruşine, şi-a ascuns şi capul în şal.

— În sfârşit singuri – *compositio voluntaris*! scrâşneşte acum Mihnea spre ochiul care, singur, îl contemplă printr-o fină deschizătură a şalului ermetic

răsucit. Şi mâinile lui apucă zorite şi voinice; dar fata ştie, cu întorsături maestre, să se împletească şi mai strâns în pulpanele de lână, pe care Mihnea le desface pe rând şi cu istovitoare obidă, pentru a vedea disperat, cu răsuflarea accelerată până la înec, cum se închid una după alta, de cum mâinile active pornesc să se străduiască alături. O ridică atunci, astfel înfăşurată, şi o trânteşte în latul patului, scrâşnind fără oprire:

— De ce m-ai lovit, canalie, de ce m-ai bătut?…

Dar mireasa arvunită ţine să-i învedereze, printr-o întoarcere bruscă, în lungul aşternutului; că de-acum înainte iubirea lor nu mai poate fi furişă. Şi şalul se desface de la sine ca să înfăşure acuma întreagă, nemaistăpânita, sălbatica lui răzbunare.

Aşadar Mihnea a devenit familist în regulă. El se trezeşte dimineaţa, în dulcea căldură a patului, pe care l-a împărţit toată noaptea, mai în crâncen război, mai în molcomă şi moleşitoare pace, cu făgăduita lui scumpă, Vevé; parcă sunt lipiţi, aşa le este de greu să se despartă, până dimineaţa, când doamna Balaman le aduce cafeaua la pat pe-o tăviţă de tablă roşie, cu şervete, cu comuri şi cu smântână, minunându-se toată de drăgălăşenia lor:

— Vai, ce bine vă stă, parcă sunteţi făcuţi unul pentru altul, parcă aţi avea două căpşoare de îngeraşi.

Doamna Balaman şi-a părăsit aprehensiunea ei, mai ales de când rapoartele fetei au asigurat-o de pasiunea rară a lui Mihnea: i-a găsit şi un nume, un *literar*, pe care însă nu ni-l spune decât noaptea, în zvăpăiatele lor strângeri, când lumina este stinsă: Anna…

— Vai, mamă, cum l-a găsit el, vezi ce răsunător şi poetic 1 După căsătorie, mi-a făgăduit că mi-l va spune şi-n timpul zilei.

— Să nu fie vreuna pe care a iubit-o el vreodată, Anna asta? iscodi mama îngrijată…

— Nuu… mamă, ce vorbeşti? Mi-a jurat pe lumina ochilor lui din cap şi pe mama lui scumpă că nici n-a cunoscut-o până teum… E un nume fictiv, inventat de dânsul, pentru mine, iarnă… Spune că Vevé prea è…

franţuzesc, pe când Anna, deşi nu e un nume obişnuit, are totuşi o… rezonanţă, cum spune el aşa frumos – şi aci domnişoara Vevé îşi ţuguie buzele – o rezonanţă românească, mamă…

După ce se spală şi se îmbracă, Mihnea pleacă la Universitate şi, nu mai e înfricoşat de plaga căderei la examene. Nici nu mai dă pe jos, prin sala cu pietre arheologice şi cu monumente funerare de la Drept. El cutreieră numai sălile de la Litere şi filosofie şi coridoarele din dreptul lor. Uneori e surprins de vreun profesor înăuntru şi trebuie să rămână ca să audieze întreaga oră atunci, mai ales dacă profesorul e de filosofic, el ascultă cu religiozitate, încercând să cuprindă sensul adevărat al celor spuse şi neştiute, care în capul lui, precum îşi dă bine seama, iau cu totul un alt sens, poate mai complicat şi fără îndoială mai original decât cel pe care vrea să-l dea profesorul, dar în niciun caz cel adevărat. Şi recunoscându-şi învoalte şi temerare aptitudini filosofice, Mihnea e nevoit să regrete totuşi că Anna va prefera, de bună seamă, în dulcile lor discuţii, sensul exclusiv pe care-l imprimă de atâţia ani domnul Rădulescu-Motru temelor sale. Divagaţia e permisă, recunoaşte Mihnea, numai după ce dovedeşti că poţi străbate necondus de nimeni drumul cel vechi şi ştiut.

De aceea, cartea lui de predilecţie a devenit iarăşi, de când viitorul imediat i-a fost asigurat, broşura – *Iniţierilor* lui Faguet. Pentru Vevé, această lectură are perfecta ei legitimare: i-o fi lehamite băiatului de atâta tevatură cu cărţile groase şi indigeste de la Drept, avalate cu nemiluita în toată perioada asta a examenelor, despre al căror rezultat, tocmai pentru că el păstrează un mutism aşa complet, atât ea, cât şi d-na Balaman, cât şi Vulpache găsesc că e lipsit de delicateţe să-l întrebe-Evident, în sesiunea următoare lucrurile or să se schimbe, dar pentru că până atunci e destulă vreme. Vevé, care, cum singură spune, s-a înscris la Universitate 2, mai mult de formă”, e prea ocupată cu lucruri mai serioase – ca bunăoară ajutorul domestic, pe care acum trebuie să-l dea cu atât

mai vârtos doamnei Balaman – ca să mai aibe timp de controlarea lecturilor lui Mihnea. Lasă* mai spre Paşti, încolo, îi face ea un program special, să nu creadă *domnul* că-l va lăsa aşa, la infinit, să-şi piardă vremea degeaba. Dar şi acuma Mihnea, care şi-a terminat frecvenţele, îşi motivează vizitele lui regulate la Universitate cu cercetarea asiduă a bibliotecii de la Drept, „singurul loc undg" poţi găsi toate cărţile de care ai nevoie". Era deci limpede pentru toată familia că Mihnea căzuse, şi că, ambiţios şi îndârjit – şi de bună seamă puţin ruşinat – nu şi-a oferit niciun răgaz şi s-a hotărât chiar de-acum să „ia din nou taurul de coarne". Incit lui Vevé, dacă scumpa ei nuntă nu ar fi în funcţie decât tocmai de aceste examene plicticoase, i-ar veni serios gândul să-l sfătuiască şi să-l îndemne la puţină recreare…

— Dar e încăpăţânat, mamă, şi plin de ambiţie! îl blamează ea în lipsă, şăgalnic şi calin.

Iar în vremea asta, Mihnea bate cimentul facultăţei în căutarea adevăratei Anna; iaca, se împlinesc iarăşi câteva zile pline de când n-a mai zărit-o… În şuvoaiele studenţeşti care curg fără răgaz pe cele două laturi ale coridoarelor, el înfige priviri adânci şi minuţioase grupelor bălţate de studenţi şi studente. Şi astfel prinde din zbor vestea afişării rezultatelor la anul al treilea de Drept; cu toată siguranţa lui de-acuma faţă. de surprizele viitorului, Mihnea îşi simte inima clătindu-se violent în coşul pieptului; sângele îi încropeşte figura şi-o emoţie vie îi strânge sufletul în cleşte. Un vânt năprasnic de curiozitate îl împinge atunci cu pas accelerat prin valurile studenţeşti spre scara fostului Senat. Şi-n graba-i asiduă, abia după ce ea a trecut departe, el îşi dă seama că a încrucişat pe Anna. Fata nu l-a văzut, din cauza bascului prea lăsat pe ochi spre dânsul; era plecată împărtăşitor în partea cealaltă, către o însoţitoare mică şi blondă, cu ochi vineţi, largi şi plini de luare-aminte, barate în faţă şi-n spate de liniile zgomotoase ale unor găligani de ambe sexe. Vocea ei l-a făcut să tresară, glasul ei clar, de cristal ciocnit uşor, care nu i s-a adresat încă niciodată direct, dar pe care l-a

cules din aer şi din toate cotloanele, l-a cules picătură cu picătură în potirul amintirii lui. A auzit numai atâta, aceste trei cuvinte, pe care ea le rostea cu glasul acela de cristal: „şi de-o timiditate excesivă”.

Atât. Şi nimic altdeva. Şi totuşi cât de mult! împărtăşea ea oare unei prietene flirtul care luase naştere aci pe sălile acestea? Interpreta ea astfel rezerva lui de a o cunoaşte, absenţa oricărei încercări de a se apropia de dânsa, în contrast bizar cu lungile priviri ce-i adresa, cu adâncii, negrii şi voluntarii săi ochi, cu care o fixa atât de strălucitor?

Mihnea avu timp. să vadă pasul scump, lent şi maiestuos, parcă de dans, pierzându-se într-o forfotă de linii mişcătoare: ezită să se ia îndată după dânsa, dar ezita încă să coboare spre afişierul temut. În cele din urmă conveni că ea, care părea, judecând după punctul întâlnirei, de curând sosită – şi asta era ceva încă ameţitor de interesant, că ea intra acum pe la Drept! – trebuia să mai rămână şi se năruí pe scări la vale pentru a arunca în fugă ochii asupra listelor şi a reveni numaidecât.

Se întâmplă însă să nu găsească tocmai foaia în care era trecut numele lui Mih; i se explică, fusese oprită pentru a i se face o corectură. El trebui deci să aştepte, cu alţi studenţi care erau strânşi gata şi se strângeau încă, şi începu să simtă, fără voie, străbătându-i prin haine şi prin piele înfrigurarea lor. Nu lipsi nici nodul din gât, când omul de serviciu, mic, negru şi cu mustăţi lungi, răsucite cu cochetărie veche, pe care-l cunoştea de unsprezece ani de zile (pe el îl cinstise ca să-i arate odată cum se umblă prin Digeste) aduse lista îndreptată cu roşu. O frământare scurtă se înteţi atunci şi-un şezut puternic îl aruncă în urmă, în piepturile din spate, care-l repeziră automat înainte. Răsunară exclamări de izbândă şi protestări îndârjite. Cineva, care se strecura să iese, îi făcu loc, cu odhi plecaţi, cu buze strânse, cu faţa cadaverică. Dar Mihnea tot nu se găsi chiar în dreptul coloanei cu litera B, pe care, de-aci, de unde se afla, nu putu să distingă nimic, din cauza necontenitei mobilităţi a capetelor dinainte. Auzi

numai, – pe unul cocoţat aproape, care citea tare, pentru ceilalţi, nume şi rezultate.

Răcni şi el:

— Băiatu’ Mih!

— Băiatu’ Mih? păru că întreabă la rându-i mirat interpelatul. Albe cu elogii!

Mihnea şovăi. Simţi efluvii mari de căldură ţâşnind din membre spre inima care tresălta de fericire.

Apoi, când nepotolita stâlceală îl împinse şi pe el în dreptul limanului dorit, putu vedea în sfârşit cu ochii proprii minunea cea mare. Şi tot nu se mulţumi. Numără de sus în jos pe toţi cei înşiraţi din capul listei până la Băiatu’ Mih. şi pe urmă numără liniile rezultatelor. Ei da, desigur: Băiatu’ Mih. era juxtapus exact în dreptul strălucitului rezultat. Mihnea numai voi să mai facă numărătoarea acum şi de jos în sus, dar piepturile nerăbdătorilor din urmă îl” evacuară scurt, şi el ieşi la larg cu picioarele strivite, cu lucioşii lui galoşi călcaţi, cu gambeta jucându-i pe Creştet ca barca pe valuri.

„Va să zică… va să zică… va să zică…

Bucurie a bucuriilor! Dar cum dracului, domnule, cum dracu’… La urma urmei toate bune, dar ce caută elogiile?

Cum? cum? ce importă acuma… Viitorul e de-acum al nostru, libertatea e a noastră. La l*iberté est à nous* /” Şi ochii lui vărsau bucurie mai mult decât toţi ochii ăştia, care trebuiau să se mai întoarcă spre el, să se umple din bucuria lor. După cum alţii se întorceau din calea lor, umiliţi şi ruşinaţi…

— Ar trebui să mergem la câte-ufi apetitiv propuse cineva. Iar Mihnea calculă în gând că ar fi timpul destul: Anna trebuia să mai rămână un ceas, ce dracu’! Doar nu venise ca să plece… Va putea vedea astfel dacă îl aştepta, dacă tot venind, mai zăbovea de obicei şi pentru dânsul… Mai ales dacă într-adevăr despre el vorbise cu blonda cea mică, va aştepta cu dânsa să i-l arate…

Dar, odată începute, apetitivele se înteţiră, iar grupul amatorilor se mări, cu noi-veniţi, pe care cuvânt lăsat

anume printre. prieteni îi îndrumau încoace. În curând toată bodega fu numai a licenţiaţilor şi-a altor studenţi, care veniseră *bea* succesul prietenilor. Mihnea ghibui şi o pereche de lăutari, în şmocuri pătate şi cu ghete de lac pe piciorul gol. Sub comanda lui, ţiganii trecură îndelung printr-un repetoriu bogat şi atât de minunat ales, că făcu deliciul tuturor şi Mihnea, stârni admiraţie unanimă.

— Cine e ăsta, mă? Cine e ăsta? picară primele întrebări discrete. Voi l-aţi mai văzut? Cineva putu da o indicaţie precisă: Asta e unu… Niculescu Romulus?… De Niculescu Romulus vorbeşti? ripostă îndată un altul, cunoscător. Niculescu Romulus e ăla înaltul de lq masa din fund… îi zice Niculescu Basu, de la Craiova, deşi el e tenor… dar are o voce teribilă… Trebuie să cânte şi el acum.

— Nu cântă, domnule, ăla prin cârciumi… Ala urmează Conservatorul, e cu pretenţii…

În vremea asta, Mihnea, acompaniat în surdină de lăutari, cu halba în mână, căci trecuseră la bere, fredona pe cât de uşor, pe atât de inteligibil:

Pădure…

Pădure…

Pădure ca la Hârţoape, dodă…

Salve de aplauze primiră sfârşitul cântecului.

— Mă, cine e ăsta, mă! L-aţi văzut care cumva?…

Dar până la urmă nimeni nu putu să afle dine e ăsta şi nimeni nu îndrăzni să-şi potolească nedumerirea, cerând direct la masă identitatea unui băiat atât de dezgheţat şi de dat dracului şi care pe deasupra trebuie să fi înhăţat şi ceva bile senzaţionale, de se află într-o vervă aşa de îndrăcită. E o curată ruşine să fi stat trei ani cot la cot cu un aşa juvaer şi să nu-i fi ştiut nici măcar de nume; dar dacă oricare dintre dânşii trebuia totuşi să-şi mărturisească această ruşine în privinţa numelui, în schimb aproape toţi îşi aduceau aminte că l-au văzut la cursuri şi la examene.

— Venea regulat, domnule…

Iar Bărbulescu C. Vasile sări ca ars:

— Aaa… staţi că mi-am adus aminte; am dat cu el Civilul… A… e foarte îndrăzneţ… S-a repezit în profesor şi-a ieşit trântind uşa, de de…

În schimb o impresie literalmente detestabilă a făcut Mihnea familiei Balaman, care-l aştepta în păr, inclusiv deci domnul Vulpache, la 4 dimineaţa, când şi-a făcut nesigura dar radioasa intrare pe uşa antreului. Vevé a leşinat la moment, iar printre ţipetele doamnei Balaman, care se străduia să-şi învioreze copila, domnul Vulpache a întreprins, pe ton blând, dojenirea culpabilului.

La orice argumentare, Mihnea răspundea scurt:

— Mi-am sărbătorit pe văru-meu… Aşa sunt eu; eu am căzut, el a reuşit… L-am sărbătorit… aşa sunt eu…

— Bine, aşa oi fi fiind mata, dar puteai să anunţi pe cocoane…

— A, pardon… a încuviinţat îndată Mihnea salutând politicos cu gambeta până la podea pe cele douăxocoane; la care gest Vevé, ridicată pe şezut şi aspirând sticluţa de amoniac, pe care i-o ţinea mama ei, îngenuncheată alături, leşină din nou şi se întinse iarăşi toată pe duşumeaua antreului. Fără îndoială că în noaptea asta ea n-a mai intrat în cameră, care urma să mai fie nupţială încă vreo câteva luni. În schimb Mihnea s-a îndreptat grăbit într-acolo trimiţând bezele lui Vulpache şi salutând ungherelé antreului cu gambeta şi cu cuvintele: La l*iberté est à nous! La* l*iberté est à nous!…*

Vevé a rămas profund supărată mai multe zile şi nopţi de-a rândul, spre ascunsa bucurie a lui Mihnea, care plănuia ceva monstruos. Dar el ieşi chiar de a doua zi; şi găsi la facultate pe Mih., spre care alergă cu braţele deschise.

— E, acum îmi spui unde vrei să mă înscrii? îl întrebă poznaş Mih., care nu părea deloc emoţionat de marele lui succes.

— Lasă asta! mie să-mi spui cum s-a întâmplat, nenişorule, de ţi-au picat iar elogiile astea?… La Civil, n-aş fi crezut pentru…

— Păi dacă mai rămâneai în sală şi continuai să-mi iei

apărarea, chiar că-mi mâncai un elogiu…

— Păi bine, domnule… eu credeam că n-a ascultat… tot cu ochii pe ferestre după muşte…

— Fugi de-acolo, domnule… fii serios… ăla e profesor mare, ăla e savant, domnule… el e familiarizat, domnule, cu materia, aşa că putea să studieze în voie oricâte muşte ar fi dorit, el tot ar fi văzut cât sunt de stăpân pe curs… fără să dea vreo atenţie… şi, pentru că se plictisea omul să audă tot ce-i răsună ca morişca în cap de ani de zile, îşi căuta şi el un studiu în plus…

Bine. foarte bine. la Civil… dar la ălălăit, ăl mic, din urmă… zău că nu disperasem, cu tipul ăla care uitase ce-a scris în propria lui carte…

— Vai de mine, fii serios, domnule, îl întrerupse mustrător Mih. Cum poţi să afirmi astfel de lucruri, când zici că ţi-ai dat şi dumneata licenţa… ăla e un – specialist recunoscut!…

— Lasă, domnule, încerca Mihnea să reziste acestei discrete umilinţe. Vorbeau toţi studenţii, ce tot spui dumneata… Ba chiar şi dumneata ai mai rămas şi ai continuat să mai vorbeşti, după ce ţi-a trecut seria la loc…

— Bine, aia e tactica mea… atunci eu expuneam suplimentul pentru elogii… dar dumneata probabil că… cum să zic… nici nu trecuse vreodată pe la urechile dumitale ce se vorbea acolo… Se vede că ţi-ai luat cam demult licenţa…

Băiatu’ Mih. a fost chemat deoparte de-un grup de flăcăi înalţi, îmbrăcaţi munteneşte, cu şube scurte, cafenii. Dar peste puţin, în valul de tineret, ce se sparge, el vede pe Anna şi pe mica ei prietenă blondă, convorbind voios, răzimate de părete. El se preface că n-a văzut încă nimic şi numai coada ochiului urmăreşte pe cele două fete. Anna l-a zărit la rându-i şi arată celeilalte, din cap, spre el. Blonda cea mică îl consideră curioasă, dar cu vădit semn din buze că nu-i face nicio impresie. La urmă chiar înalţă din umeri, întorcându-se întrebătoare spre amica ei: „Ce-ai găsit deosebit la dânsul?” Anna îi răspunde cu râs mare; îşi bate joc la rându-i de el? „Drace, ce înseamnă râsul ăsta…”

Mihnea simte o leşuială subită îndoindu-i picioarele. Afurisita cea mică şi blondă îi turuie înainte, iar Anna, din când în când, întoarce capul râzând din ce în ce mai zgomotos spre dânsul. Cu fiecare nouă izbucnire voioasă de râs. Întoarce capul spre dânsul.

Mihnea e pierdut. Ah, mititică blondă… Dar lasă, se va răzbuna crâncen… aha… o s-o întâlnească el singură odată… o să-i vâre el o pereche de ochi în privirile alea albastre şi spălăcite… Va vedea ea, Anna… Ce poate o prietenă clevetitoare…

O, trebuie numaidecât să termine cu *Iniţierea* lui Faguet. Trebuie să înceapă neapărat *Istoria* lui Fouillée… Războiul e declarat… Cu siguranţă că păpuşica asta e tobă de filosofie… Asta a fost doar şi sensul conversaţiei muteşti cu prietena ei, examinându-l: „Ce vezi la dânsul?… Un filfizon… Un tip de Calea Victoriei… Atât şi nimic mai mult! Ai vorbit cu el?… l-ai întrebat dacă a citit pe Bergson… dacă a aflat de Kant…”

Mihnea monologhează în gând înainte, şuierând nepăsător, deşi o dispoziţie rece i s-a aşezat ca o plasă umedă între umeri, pe tot spatele, aria cu care a văzut ce face ravagii şi care se potriveşte de minune în minutul de faţă:

Fetele mă iubesc toate.

Nevestele jumătate…

Într-adevăr nici nu mai priveşte spre ele; el fixează acum o înăltuţă zvăpăiată care se frânge toată de mijloc, răspunzând cu râs exagerat unui tânăr foarte lat în spate şi foarte serios.

Fata a prins privirea lui Mihnea şi-i râde drept în ochi, lăsându-se pe un picior şi ridicând şoşonul lung al celuilalt înainte… pentru a schimba apoi îndată, când e gata să-şi piardă echilibrul. Mihnea îi surâde printre buze ţuguiate strâns şi fata, aplecându-se spre partener, doar cu urechea, repede spre dânsul făţişe ocheade întrebătoare… Şi Mihnea se simte parcă îmbăiat în melodia caldă, consolatoare:

Pădure.

Pădure…

Din coada ochiului a lăsat doar o rază spre grupul Arinei; şi cu o rază a descoperit tot ce trebuia să descopere. Mititica e în plină vervă, dar Anna o asculta distrată şi neliniştită. Ah, iat-o, acum şi-a scos Iorgroon-ul şi iată, Maică Precistă şi Sfântă a sfintelor, consideră de sus până jos, cu nespusă severitate, pe zglobia înălţuţă şi subţiratică. Suflete, suflete… tot suflet rămâi, cu toţi David Hume şi cu toţi Bergsonii dumitale…

…ca l*a* H*ârtoape, do*dă*…*

A închis pentru un moment uşuliţa razei şi acum găseşte că e timpul să întoarcă ochii plini spre Anna. Va tresări de surpriză vădită că a observat-o şi în semn mai ales că s-a lăsat descoperit flirtând cu o alta; apoi nu va mai arăta nicio atenţie zvăpăiatei. Însă când noua stratagemă e pusă în executare, locul celor două fete e gol… Avu doar timp să le vadă cotind după colţ…

Ah, tactica e straşnică. Dacă lucrurile au ajuns până aci… acuma nu mai poate să le urmeze; decalogul lui monden îi interzice… şi apoi trebuie văzut ce este cu această provocatoare baiaderă, care parcă n-ar avea oase, carê parcă a descins aci direct de pe sârma de la circ… Mihnea o încercuie printre grupuri, în ocoluri din ce în ce mai apropiate; el păşeşte ca un curpan, iar boţul buzelor revine necontenit, din orice poziţie, ca un magnet, spre acest neastâmpărat centru atrăgător. Ochii lui intră în ochii fetei, care-i ţine totuşi semeaţă pe ai ei, înfruntându-l: şi i s-a părut – sau de pe faţa ei veselia a pălit puţin, ca şi când într-un candelabru „s-ar fi stins o lumină… Pentru că o priveşte el aşa de stăruitor, apropiindu-se, sau pentru că vorbitorul de alături, care nu se uită nici în stânga, nici în dreapta, i-a spus ceva neplăcut? Mihnea e pentru principiul atacului fără întrerupere; cea mai mică ezitare poate fi interpretată act de laşitate. Domnul spătos şi morocănos a pierit de lângă fată; a luat-o spre fundul coridorului, probabil trimşs de dânsa… cine ştie, la secretariat sau cine ştie unde… I-a făgăduit poate că-l aşteaptă aici… ca între timp…

Aşa că…

Şi Mihnea se apropie ceremonios.

Fata îl priveşte speriată şi-i întoarce la timp îngustul ei spate, strâns zdravăn în mantoul *marron*, aproape băieţesc.

— Vă inoportunez, domnişoară…

— Pardon, domnule, nu vă cunosc…

— O, asta nu e nimic, domnişoară… Putem face numaidecât cunoştinţă…

Dar cum el s-a postat iar în faţa-i, fata i-a întors din nou spatele brusc…

— Nu am nevoie de cunoştinţa dumitale… Şi te rog să mă părăseşti numaidecât…

Era şi timpul. Pentru prima oară, Mihnea s-a depărtat cu obişnuitu-i mers legănat, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic, roşu ca un rac; şi doar roşul acesta, pe care acum şi-l simte zdravăn pe obraji, nu ştie cum să-l mai acopere. S-a postat în dosul unui stâlp, de unde priveşte furiş, să vadă dacă „fasonul înghiţit i-a fost observat”. Dar grupurile, prea răzleţe atium, par destul de absorbite în propriile lor convorbiri, ca să pară că ar fi băgat cineva de seamă. Iar de după colţul după care dispăruseră adineauri, Anna apare cu însoţitoarea ei mică. Mihnea e încă roşu şi drăcoaica aceea provoctoare e în partea opusă a stâlpului după care se află el acum… Oricine ar fi urmărit începutul scenei, i-ar fi putut reconstitui uşor urmarea, cu elocventul eşec, din poziţia actuală şi din culoarea de pe figură a personagiilor.

Dar Mihnea are mimica lui specială; astfel vederea Arinei se traduce pe figura lui într-o clară expresie de satisfacţie; e neîndoielnic ca bună ziua, numai aruncându-i o privire acestei figuri, că surpriza e* pentru el aşa de mare, încât orice alte preocupări, de orice alt ordin, sunt de la sine sortite indiferenţei complete. Roşul însuşi de pe obraz e roşul timidităţii, recunoscută chiar de Anna; iar dacă zvânturateca aceea i-a reţinut puţin atenţia, lucrul era destul de explicabil, numai privind1 la contorsiunile şerpoaicei, capabilă, cu astfel de mijloace, să tulbure, cu

atât mai mult, pe-un iremediabil timid.

Domnişoara cea mică i-a şoptit ceva Arinei, după ce l-a descoperit cu privirea; iar Anna a întrebat ceva în şoaptă şi pe urmă şi-a întors capul tocmai în direcţia opusă locului unde Mihnea, aşteptând efectul discretei corespondenţe, îşi umfla pieptul, dregându-şi până-n ultimele cute aerul suav al inocenţei!…

Un moment Anna nu privi la dânsul, cât ţinu traiectul drumului ei până la scară; mititica de alături surâdea, fără a mai privi nici ea încoace. Dar tocmai acest ostentativ refuz de a-l vedea, acest mers înţepat şi demn, această mică şi blondă complicitate nu glăsuiau oare ele mai mult decât cea mai dulce şi mai tăgăduitoare privire, cel mai cristalin şi mai încuviinţător cuvânt?…

Mihnea se urni mai beat decât după petrecerea examenului; dar cum ocoli stâlpul, ochii zvăpăiatei, care acum asculta serioasă pe spătosul reîntors, se umplură deodată de lumină şi de dor şi porunciră, prin zbucnetul lor de unde, lui Mihnea, să mai rămână…

Şi, ruşinat peste urechi, că doar cu astfel de biet *pardessus* băieţesc, el putuse să pună în cumpănă, măcar şi ca simplă încercare, frumuseţea şi eleganţa Arinei, cu Bergsonul şi cu *magna* ei cum *laude* cu tot, ochii lui răspunseră şerpoaicei de circ, scurt şi categoric: „Mai du-te dracului!” în vreme ce întoarse faţa plictisit.

— Mai concesiv însă, în capătul scării, pentru că, la urma urmei, pardesiul ăsta îi adusese dulcea revelaţie a divinei supărări, el mai aruncă o dată privirile înapoi, şi figura fetei, care-l urmărea atentă, îl întâmpină cu nestăpânit cutremur al capului drăcesc şi cu ochii închişi languros pe jumătate, în cercurile de-ajci de departe, atât de negre, ale cearcănelor pătimaşe. Numai că nu striga după dânsul: „Rămâi, odorul meu…”

Că Mihnea ridică din umeri, mai nedumerit ca niciodată în viaţa lui: „Asta e nebună curată!”

Era fericit, era extrem de fericit. Se potriveau toate atât de bine, şi mai ales această supărare a lui Vevé, care tot timpul mesei nu-i adresă niciun fel de privire –

invariabil încruntată asupra farfuriei – şi această rezervă a d-nei Balaman, care-l servea în tăcere, întrebându-l doar strictul necesar.

Se retrase deci la dânsul şi începu să aştearnă avântate rânduri către domnul Ştefan: „Dacă gazetele nu mi-ar fi luat înainte, sunt fericit să vă adup eu vestea cea mare: sunt, sunt, sunt li-cen-ţi-al!… După o matură strădanie, iată-mă, nu la limanul suferinţelor, căci acum începe panta cea grea a doctoratului, cu care însă eu sper să mă joc – dar, după o muncă atât de intensă, iată-mă răsplătit întocmai după sforţările mele: nu numai trecut, nu numai albe, dar elogii… elogii…”

Se întrerupse şi după o scurtă reflecţie se mustră amarnic de greşeala pe care era s-o facă. Trebuie să fii nebun! îşi spuse, să trezeşti în chipul ăsta bănuielile domnului Ştefan. Parcă el, săracul, elogii ar aştepta de la fiul său! Ş-apoi în ziare nu se trec decât numele reuşiţilor, fără nicio calificare. Mihnea şterse povestea cu elogiile, râulţumindu-se să adauge în loc, pentru orice eventualitate, ambiguul: „şi încă cum!” Apoi recopie scrisoarea, să fie fără ştersături, şi trecu repede la planurile lui de viitor şi mai cu seamă la doctoratul care forma obiectul principal al scrisorei, ale cărui cursuri *atacat din plin*: „simt în mine o energie cum nici nu puteţi bănui, onorate dom’le Ştefan, şi dumneata, coană Ecaterino”.

După ce termină cu cele mai tandre pupături şi iscăli ca un ministru, uşa se deschise ca la comandă. Vevé înaintă spre el, dreaptă şi dârză, şi întinse mâna spre scrisoare:

— Vreau să văd cui scrii dumneata şi ce scrii anume? … Dar ar fi fost catastrofă curată să-i arate conţinutul scrisorei. Îi mărturisi deci, ferind hârtia departe, la spate, în vreme ce cu cealaltă mână ţinea pe Vevé în respect „că scrie tatălui său, explicându-i insuccesul examenului…

— A, insuccesul? Să văd! pretinse Vevé categoric, bătând din picior…

— Da, insuccesul… ce te uiţi aşa…?

…Însă scrisoarea mai conţinea şi alte amănunte familiare, pe care ei încă nu i le poate destăinui. În orice caz, să fie sigură că acolo nici nu poate fi vorba de dânsa, întrucât nu era să-i aducă vestea de însurat odată cu aceea a căderei la licenţă. Astfel de lucruri se pregătesc pe îndelete şi cu deosebită delicateţe. (Şi demonstrându-i toate acestea cu tihnă şi înţelepciune, se străduia să citească în fizionomia ei ce anume bănuială o adusese încoace – or dacă nu fusese cumva de dimineaţă să vadă listele la facultate.)

Dar fără să lase să se înţeleagă nimic, Vevé ţinea cu încăpăţânare la al ei: „să văd, să văd”. Mihnea o îndepărta cu braţul domol dar ferm: hotărât lucru, nu poate să-i arate, cel puţin deocamdată, anume argumente de ordin strict familiar, care, speră el, l-ar putea determina pe domnul Ştefan să nu-i reteze pensia, invitându-l să-şi reia preparatul în pacea din oraşul natal.

— Ceea ce cred că nu ţi-ar conveni nici dumitale…

— Nu pleci de-aici până nu văd şi eu scrisoarea…

— Mai bine o rup, dacă e pe-aşa, schiţă Mihnea un gest hotărât… Şi-n gându-i îşi spuse cu convingere: să ştii că nebuna a fost la facultate…

Dar Vevé îi apucă braţul cu străşnicie:

— Să nu mă minţi pe mine că-i „*scriu tatii*”! şuieră ea printre dinţi…

— A… te îndoieşti de asta! respiră el uşurat, dar încă bănuielnic. Îţi jur că tatii…

— Atunci te rog să faci adresa în faţa mea…

— A… foarte bine…

Mihnea vârî scrisoarea, tot cam pe departe, în plic şi făcu adresa: ea-i urmări mersul condeiului peste umăr.

— Lipeşte…

Mihnea lipi…

— Am s-o duc eu la cutie…

— Asta nu…

— A… va – să zică era destinată altcuiva, domnule! ţipă ea asurzitor, smulgându-i-o dintr-o mişcare dibace şi neaşteptată.

— Vevé, n-ai s-o citeşti! răgi repezindu-se la dânsa, dar fata şi deschisese uşa şi se năpustise pe săliţă, strigând pe doamna Balaman…

O prinse tocmai când sosea aceasta, dar Vevé o aruncă doamnei Balaman:

— Mamă, să nu i-o dai, mamă, l-am prins, mamă!… Rupe-o repede, mamă, şi vezi cui vrea s-o scrie… Adresa e prefăcută, mamă…

Mihnea împinse pe Vevé şi se apropie grav şi hotărât de doamna Balaman. Dar Vevé îi sări în spate:

— Desfă-o şi citeşte-o, mamă…

— Dar înţelegi odată că e scrisă tatii! răcni Mihnea scuturându-se zadarnic de povara din spate. Doamnă, dacă o desfaci, eu părăsesc imediat această casă…

— Spune cui ai scris-o, şuieră Vevé în ureche.

— Tatii, am spus…

— Atunci dă-mi-o s-o duc eu la cutie…

— N-ţtm încredere.

— N-am nici eu… Mamă, adu-mi mantoul şi şoşonii…

Doamna Balaman dispăru ca fulgerul. Mihnea se urni după dânsa, în cârcă cu toată povara lui Vevé, care trăgea disperată de dânsul şi se proptea în tocurile pantofilor, să-l întârzie. Îşi făcură astfel intrarea în antreu. Doamna Balaman ridică scrisoarea pentru a-i arăta lui Mihnea că n-a deschis-o; în schimb îl obligă să aştepte până se va îmbrăca Vevé, şi să meargă amândoi la cutie. Şi Mihnea acceptă desigur; plecară deci amândoi, spionându-se cu coada ochiului: el cu teamă să n-o desfacă deodată, ea să nu i-o smulgă pe neaşteptate. Şi când ajunseră la cutie, Vevé o înfipse prin clapele de metal ale deschizăturei cu icnet satisfăcut de răutate.

— Şi-acum să vedem ce-o să-ţi răspundă tata la scrisorile dumitale de amor…

Mihnea se simţi iar fericit. Râse de teama ei tot timpul, şi ea îi răspunse la fel, bătându-şi joc de dânsul, dacă-şi închipuia c-o să-i dea drumul de-acasă ca să ceară la poştă restituirea scrisorii. Totuşi, pe tot drumul, înălţă capul fericită spre ferestrele vecinilor, pe care-i ştia la

pândă, după perdele. Dar în antreu, când el o apucă de mână şi voi s-o atragă spre camera lor, ea reluă figură ei de hurie şi-l respinse cu nemărginit dispreţ.

La facultate, domnişoara Anna îi întoarse, mai multe zile în şir, capul, ba chiar şi spatele. Când, involuntar, ochii li se întâlneau totuşi, ea făcea o mână atât de dezgustată că Mihnea începu să se îngrijoreze şi să regrete amarnic flirtul lui strategic de acum câtva timp. Odată, cele două fete râseră atât de dispreţuitor, măsurându-l din ungherul în care se postaseră, încât se simţi pierdut. Mai. rămăsese acum, ceea ce tocmai se întâmpla, să vină Mih. şi să-i bată capul cu hărţuiala tăiuşului de ferestrău a ironiilor lui.

— Şi zi aşa, coane Mihneo, uitase ăla ce-a scris în carte… Ei, cum ai băgat dumneata de seamă, coane Mihneo… mare duhliu mai eşti…

— Îmi pare rău, coane Mih. De când am dat eu licenţa, cred că mi-o fi îngăduit să uit fleacurile ăstea… Dar şopteau băieţii din jurul meu…

— Nu cumva. oi fi auzit dumneata greşit…

— E… coane Mih…

Şi conu Mih. se prăpădea de râs, rotindu-şi ochii, ei înşişi parcă pistruiaţi asemeni feţei, prin roatele suprapuse ale ochelarilor, şi bătându-l pe umăr, cu prea covârşitoare simpatie, ca să nu pară de-a dreptul luătoare în râs.

— Ia ascultă, mi se pare c-ai dat cam de mult licenţa aia… iacă, ai să vezi cât de greu o să-ţi vie la doctorat…

Iar profeţia asta i-o făcea cu un aer prea serios, şi brusc curmat din veselia de acum câteva secunde, ca Mihnea să nu simtă cum începe să-şi iasă din sărite. Un moment numai, privirea lui se rătăci spre cele două fete, pentru a judeca, după depărtarea lor, tonul cu care tocmai avea de gând să astâmpere puţin elanul acestui june cam obrăznicel şi tipicar, de care acum nu mai avea nicio nevoie. Dar, minune a minunilor! Anna şi tovarăşa ei se uitau acum la el, cu nişte ochi, Dumnezeule mare, cu nişte ochi!… Admiraţie şi simpatie erau în ochii lor, pentru dânsul şi, desigur… pentru găliganul ăsta de Mih., a cărui volubilă prezenţă alăturată săvârşise – Mihnea putu

cântări lucrurile dintr-o aruncătură de ochi – miracolul. Şi-n vreme ce se simţea astfèl contemplat, în compania celui mai eminent student din universitate, Mihnea înghiţea cu zâmbetul calin şi chiar cu mare râs de satisfacţie bătaia de joc a partenerului său. Abia putu să-i domolească verva şi să-i atragă atenţia spre cele două fete, pe care Mih. Îndată le salută, trimiţându-le şi primind la rându-i, de la amândouă, zâmbete prieteneşti. Mihnea îl întrebă acum de cea mai mică, dar Mih., care de bună seamă numai asta nu-şi aducea aminte, că-i mai spusese odată numele Arinei, îi dădu lămuriri complete despre amândouă:

— Cea mai mică, adică mai scundă, că e mai mare de vârstă, Maricica Gheorghiade, asistentă la Teoria cunoaştere!!...

— Teoria cunoaştere!?...

— Da, şi Psihologie... studentă eminentă; şi-a luat doctoratul cu o teză care a făcut vâlvă: Teor*iile evidenţei şi* e*roarei în* f*ilosofiile carteziană şi* p*osteartesiană...*

— A... ha... gemu Mihnea... socotind în gând: „Psihologia... şi Teoria cunoaşterei... Hm... pesemne că asta o fi Logica”...

— Iar cealaltă, Velovan Anna, fată foarte frumoasă, fină, spirituală, acidă, nu şi-a trecut încă teza la doctorat, dar e şi ea asistentă, de anul ăsta... la Istoria filosofiei...

— A... ha... zi, cea dintâi la Logică şi Psihologie... asistentă, încercă el într-o doară să se lămurească măcar asupra primei nedumeriri.

— Da, la Motru. Vrei s-o cunoşti? Uite, chiar mi-a făcut semn să mă apropii domnişoara Velovan... îmi permiţi, te rog...

Şi Mih. se precipită într-acolo, vâslind din şoldurile noduroase, parcă lipite anume de corpu-i lunguleţ...

Mihnea rămase aiurit un moment, apoi păşi spre ieşire, şoptind: „Teoriile evidenţei şi eroarei carteziană şi posteartesiană, adică de la Descartes... şi până azi... asta a văzut-o şi-n Faguet... dar teoria eroarei? trebuie, trebuie să fie ceva în Fouillée...”

Şi se topi nenorocit printre grupurile zgomotoase,

reconstituind cu imaginaţia ravagiile ce le va fi făcând tăiuşul de ferestrău al spiritelor lui Mih. pe socoteala nemernicei lui persoane, pe care neaşteptata conversaţie cu dânsul abia o redresase în mintea celor două fete. De ajuns să le fi povestit întâmplările cu Civilul şi cu examenul celălalt, la ce dracu' a mai fost, ca să-l radă definitiv din gândul lor, adică – totuna – de pe suprafaţa pământului.

Şi buimac, de parcă abia s-ar fi deşteptat după o straşnică lovitură în cap, sau după un chef, cu rachiu de mintă şi cu ceapă cu mămăligă, ca odată la o vie, când o furtună năprasnică rupsese orice comunicaţie între vârful dealului şi restul lumii, luă loc în tramvai, cerând bilet, cu resemnare, spre domiciliu-i cvasicon jugal.

Trei zile nu mai dădu pe la facultate şi poate n-ar mai fi dat încă şi mai mult, dacă Mih. nu l-ar fi strigat pe bulevard şi nu s-ar fi îndreptat râzător spre dânsul, făcând semn de aşteptare grupului de vlăjgani ca şi dânsul, în costum naţional, în mijlocul căruia se găsea:

— Bine, domnule, unde te-ai vârât atunci, te-am căutat toată Universitatea… vreau fetele să te cunoască… le-am spus că eşti vărul meu, că ţi-ai luat licenţa în drept mai de mult, că ai urmat şi doctoratul şi că acum prepari o teză cu o temă filosofico-juridică… un anume domeniu ai dreptului privit din unghiul unor consideraţii filosofice, personale… Nu le-am dat mai multe amănunte, pentru a te lăsa pe dumneata să brodezi apoi în voie, după ce te puneam, evident, în cunoştinţă cu ce debitasem pe socoteala dumitale… Cred că nu te superi că te-am dat drept văr al meu… în schimb, te-am prezentat ca pe-un veritabil exemplu şi stimulent al ambiţiunilor mele intelectuale şi-un periculos rival în discuţii… în sfârşit, te-am făcut atât de curios în ochii lor… Ştii, Arinei îi cam plăc băieţii fercheşi, cu condiţia să fie inteligenţi… şi invers… Numai de un fel, nu admite.

— Lasă asta, coane Mih. Mai bine, spune drept, ce le-ai spus… K

— Pe onoare îţi, declar că altceva nu le-am spus nimic…”

— Nu le-ai spus dumneata de Civil?

— Ba da… cum să nu… Că ai asistat la examenele mele, că ai zeflemisit puţin pe profesorul de Civil pe care l-ai încurcat în nişte iţe juridice, de a rămas ăla cu gura căscată, iar pe celălalt, că l-ai prins în flagrant delict de ignoranţă, dovedită cu propriile lui cărţi…

Mihnea îşi înfipse dinţii în buza de jos, suferind cu abnegaţie. Îşi potoli pofta, care-i venea din toate ungherele sufletului, să pocnească pe umilul său binefăcător cu o înjurătură mare, lată şi românească, drept în lumina ochilor. Se mulţumi numai să râdă nepăsător, pentru a-i lua măcar posibilitatea oricărei satisfacţii, în faţa vreunui colţ de slăbiciune rău disimulat.

— Zi, mi-o făcuşi, cum văd eu… Mă aranjaşi, cum s-ar zice… De, îmi pare foarte rău… mi-ar fi plăcut înălţuţa aceea, domnişoara Velovani… Dar nici prietena ei mică, zău că nu lasă de dorit… îşi ascunse el repede preferinţa, pentru a nu lăsa vreun pic de bănuială în ochii căscaţi excesiv prin ochelari.

Dar Mih. glăsui cu toată seriozitatea:

— Nu înţeleg… cum zici că te-am lucrat… Eu tocmai te-am prezentat în ochii lor în culorile cele mai vii cu putinţă; de exteriorul şi de eleganţa dumitale cred că nu mai era nevoie să adaug nicio vorbă.

— Bate-ţi, bate-ţi joc de mine înainte.

V

— E… dă-o încolo de treabă, coane Mihneo… Păi, va să zică, ei z te ridic în slăvi şi dumneata… Pentru că de exteriorul dumitale, ce era să le mai spun eu lor? În privinţa asta domnişoară Velovan părea să aibă o convingere extrem de favorabilă… Am înţeles atunci că sarcina mea se mărginea doar să te prezint din punctul celălalt de vedere, lăuntric. Îţi dau cuvântul meu, o clipă eu m-am gândit să fac nici cea mai neînsemnată ironie la adresa dumitale. Ce dracu', mi-eşti cât se poate de simpatic… Mai ales când m-am convins că, într-adevăr, nu eşti agent de partide şi mi-ai arătat atâta dragoste numai din potrivirea numelui nostru. Ei bine, drept aceea, dacă-ţi

place cu adevărat vreuna din ele» o să-mi fii recunoscător toată viaţa de chipul desăvârşit în care te-am înfăţişat, şi din punct de vedere, intelectual şi sufletesc, în ochii lor: un gentleman desăvârşit, un dialectician de mâna întâi, un spirit acid şi de-o rafinată cultură.

— *Mergi*, ca pe urmă, din contrastul ce-ar fi rezultat din prezentarea mea reală, dumneata să te fi amuzat în toată voia inimei... Iată de ce am avut grijă s-o şterg la vreme...

Şi Mihnea râse cu tărie, să-i arate că puţin se sinchiseşte de stratagemele sale şi de faptul că a scăpat o cunoştinţă feminină, două, mai puţin...

— Ia uită-te la dumnealui... îmi pare rău, coane Mihneo... Se poate să crezi altfel de dumneata?... Atunci dă-mi voie să te contrazic eu şi să-ţi declar că dumneata nu faci chiar o astfel de impresie, pe cât îţi închipui... Dumneata eşti un modest!...

Mihnea era cât pe-aci să-l întrebe îngrijorat: „Ascultă, vorbeşti serios?" dar râsul acela al ochilor, pe care ochelarii îi exagerau într-un contrast atât de izbitor cu şartul şi gravitatea vorbirii, îl făcu să schimbe numaidecât în glumă, mulţumind lui Dumnezeu că nu s-a făcut complet de râs, cu o astfel de scăpare de sine:

— Nu mai spune!... Mai bine să lăsăm asta... încercă el să întoarcă astfel conversaţia, încât celălalt să pară acum cel încurcat şi năucit de neputinţa sesizării adevărului adevărat: şi ia răspunde aici... ce te face să crezi că n-am venit la dumneata trimis de-un club anume?... hm... – ia să vedem, bănuieşti care...

Mih. Îşi îndoi de haz, într-o parte şi într-alta, trestia trupului său lung şi subţire:

— Lasă, coane Mihneo... am primit din partea tuturor partidelor câte-un écla*ireur... aşa* că toate s-au epuizat, pentru dumneata n-a mai rămas niciunul...

— Dar dacă... totuşi... unul din ele a trimis... doi i.

— Ce tot vorbeşti dumneata?... mi-au trimis nişte tipi... dumneata eşti un băiat simpatic şi cam sentimental... pe când ăia erau nişte ditamai escroci, mă nene...

— E, şi… dacă mi-e permis să întreb, care a fost oare câştigătorul lozului fericit?…

— Poţi să fii sigur că niciunul… Unul singur era cât pe aci să mă ameţească… dar mi-am dat seama la vreme ca să mă scutur de ispită… L-am trimis şi pe el îndată la plimbare ca pe toţi – ceilalţi, cu toate promisiunile aurite. Şi cu asta am făcut cea mai bună şcoală pe care o puteam face. Sunt călit acuma. Nu s-a născut ăla care să se poată mândri că o să izbutească să mă încânte! îşi tremură Mih. capul şi corpul cu îngâmfare şi cerbicie…

— Zău? făcu Mihnea mucalit şi satisfăcut că găsise spărtura de care avea nevoie pentru a-şi lua revanşa…

Căci într-adevăr ochii celuilalt se aprinseseră iar de mânie gravă, ca în momentele cvasitragice ale cunoştinţei lor.

— Ei da! răspunse el brutal şi sec, de parcă ar fi lăsat să cadă un capac de metal dur şi detunător. Avem noi altceva în gând, noi, generaţia asta care vă urmează pe dumneavoastră, se aprinse el de retorism şi înverşunare. Noi vrem să construim, să reconstruim ţara asta, pe care au destrămat-o politicianismul, bizantinismul şi rapacitatea oamenilor de afaceri. Şi te rog să nu te uiţi la mine ca la un vânturător de vorbe din ăia care v-au ameţit pe dumneavoastră cei din generaţia războiului…

Mihnea, văzând într-adevăr că nu mai era de glumit cu omul ăsta, coborî puţin intimidat de trecătorii, care priveau nedumeriţi încoace, fitilul luminii ochilor lui.

— Noi trecem de-a dreptul la fapte. Vezi pe băieţii ăia, de acolo, care mă aşteaptă, în vreme ce eu pierd vremea cu dumneata să-ţi vorbesc de domnişoare? – scrâşni de remuşcare glasul lui cuprins de flacără vie. Băieţii ăia îmbrăcaţi naţional?… Ei sunt trimişii Iaşului şi cu ei vom pleca, primele echipe bucureştene, ca să dăm ajutor la ridicarea primei noastre opere constructive.

Mihnea păru că depune interes, mai mult pentru a intra în voia acestei subite mânii şi a face pe partener să scoboare puţin glasul. Şi dorinţa i se împlini, căci Mih. se alătură de el cu glas coborât şi grav:

— Vezi braţele astea? îşi trase el pe cât putu mânecile spre coate. Ei bine, braţele astea, poimâine, se vor înfige în moloz şi vor frământa-pământul ca să scoată cărămizi. Vom face pe salohorii şi pe zidarii; şi vom clădi, pentru generaţiile care urmează, căminul pe care statul nu vrea să-l clădească…

Mihnea părea că se minunează, dar el încă nu era edificat dacă i se vorbeşte, în sens simbolic; pe urmă, rămânând la această impresie, îşi reţinu orice gest şi orice semn al feţei, care ar putea întărâta şi mai mult pe acest trăncănitor de vorbe goale, care s-a aprins peste fire. Dar din restul cuvintelor celuilalt înţelese mai apoi că era vorba de ceva real, o hotărâre curată de abnegaţie şi de muncă îndârjită, începând de la moloz şi cărămizi…

Mihnea privi aiurit spre convorbitor. Aşa ceva chiar că nu i-ar fi trăsnit în minte, oricâte asociaţii de idei i-ar fi cutreierat capul lui de orăşean român, în orice sens ar fi vrut. Nu-şi putu deci reţine această fatală scăpare:

— Bine, domnule, d-aia ai luat dumneata atâtea licenţe, *magna cum laude*, ca să faci cărămizi…?

Regretă însă vaga ironie, crezând că Mih. va izbucni iar în repedea lui aprindere. Dar acestuia se păru că-i face plăcere amintirea licenţelor, considerabil unghi de perspectivă pentru aprecierea aportului şi sacrificiului său personal, în curioasa întreprindere, crâncenă şi uluitoare.

— Da, şi din cărămizi, case… confirmă el. Noi zidim real, nu simbolic, ca ai cu şorţul şi mistria, reveni el fatal la statornica lui obsesie: francmasoneria internaţională.

Dar Mihnea deveni acum curios; cazul îl interesa ca un lucru cu totul neaşteptat, de care nu ştiai încă dacă să faci haz sau să te uimeşti”.

— Bine, coane Mih., îşi arătă el nedumerirea. Dar ca să faci o casă trebuie, întâi, un loc…

— Există, s-au găsit oameni de bine ca să ni-l dea…

— Trebuie apoi un plan…

— Există: sunt printre noi eminenţi arhitecţi şi ingineri… tot magn*a cum lau*d*e ca* şi mine… şi care, după ce au predat planurile, luă el vorba pe care o ghici pe

buzele mişcătoare ale lui Mihnea, apucă mistria şi hârleţul şi se fac zidari şi salahori tot ca şi mine…

Zâmbetul lui Mih, încremeni pe buze…

— Bine, dar mai trebuie un deviz, parale…

— Loc pentru cărămizi avem; ni l-a oferit cineva în schimbul minei de lucru; să-i facem şi lui tot atâtea cărămizi cât ne trebuie nouă. Instrumente s-au găsit uşor… încolo, nu mai rămâne decât entuziasmul şi putere tânără de muncă, pe care, cred că nu te îndoieşti, le posedăm bişag… râse Mih., luându-şi apoi adio, fericit c-a putut impresiona pe acest tip de Calea Victoriei.

— Rămâi cu bine, verişoare, rămâi la domnişoarele dumitale, îţi cedăm tot locul… noi ne ducem… să începem.

Şi-i făcu, îndepărtându-se, semnul urării de noroc.

În cele din urmă, Mihnea rămase tot nedumerit, dacă băiatul ăsta cu numele asemănător nu-şi bătuse crunt joc de dânsul cu asemenea prăpăstii. În definitiv, în privinţa căminului şi salahoriei, n-ar fi avut nimic de spus dacă ar fi fost într-adevăr o păcăleală; ducă-se dracului de Băiatu’ Mih., cu glumele lui fantastice cu tot! Dacă ar fi ştiut şi el, la rându-i, pentru care glumă şi mai fantastică i-a servit cu numele, chiar că nu s-ar felicita prea mult de imaginaţia lui. Dar rămâne punctul no. 2: fetele! Ce va fi spus el fetelor? L-a beştelit în faţa lor de i-a închis acum orice portiţă de apropiere; sau l-a lăudat într-adevăr, cum spune, dar prea vădit exagerat, ca fetele să nu dorească a-l cunoaşte pentru a avea într-însul un iriinunat subiect de amuzament? Din când în când Mihnea mai pune şi posibilitatea de-a treia înainte şi anume că Mih. va fi vorbit de dânsul fără nicio intenţie de batjocoră şi va fi întărâtat într-adevăr curiozitatea Arinei şi dorul de a-l cunoaşte. Dar i-e de ajuns să-şi amintească de povestea cu căminul, ca să ridice umerii „a restrişte”: „Aş, şi-a bătut joc de mine, ticălosul!”

Din pricina acestei triple nedumeriri, Mihnea şi-a întrerupt vizitele la Universitate; dacă într-adevăr îşi bătuse joc de dânsul, lucrul se va vedea îndată, după expresia pe care o va lua chipul Arinei, când se vor

reîntâlni; însă dacă ăceastă expresie avea să fie a sarcasmului şi-a râsului batjocoritor; măcar trecerea timpului să atenueze, cât de cât, insuportabila sentinţă. Dacă, dimpotrivă, fata îl va întâmpina cu totul altfel de sentimente, zugrăvite pe faţa ei, cu plăcerea revederii şi cu bucună dorinţei de prietenie, apoi acestea vor creşte cu atât mai mult, cu cât timpul va „săpa un mai adânc interval între ultima şi viitoarea întâlnire a ochilor lor. Până atunci el va mai avea răgaz să reia puţin măcar *Iniţierile* ălea şi chiar să înceapă la *Istoria* lui Fouillée, unde, la capitolul Descartes, găsise aliniatul acesta: „Regula evidenţei şi teoria eroarei", care-l umpluse de înfricoşare şi respect pentru ochii vineţi ai Maricicăi şi pentru influenţa considerabilă ce părea s-o aibe asupra prietenei ei.

Deci Mihnea întreprinse înverşunate studii filosofice. Când întoarse ultima pagină a *Iniţierilor* îşi aminti de un moto de pe cartea de solfegii a bunului său dascăl de muzică de la liceul din Craiova, Elie Mihăilescu, singurul profesor care-l iubise într-adevăr şi care-i prezicea viitor mare, nu atât pentru vocea-i caldă, cât pentru priceperea şi instinctu-i muzical: „Repetiţia e mama învăţăturii". Mihnea nu repetase niciodată la muzică pentru că n-avusèse nevoie; de aceea nici nu prea pricepuse el ce rost avea acest moto pe-o carte de solfegii. Dar acum, cu volumaşul filosofic complet terminat şi pe trei sferturi încă nestatornicit în minte, părintescul sfat rămas de la iubitul lui profesor i se înfipse în creier, limpezit de orice echivoc şi puternic ca un comandament... Totuşi, răsfoind în îndoială pe Fouillée, mirajul cuvintelor, de-o sonoritate gravă pentru el, care designau capitole şi subîmpărţiri ca: dialectica acţiunilor, teoria ideilor, teoria iubirii de bine, probabilismul, scepticismul empirist, regalele secundare ale metodei carteziene, creaţiunea continuată şi providenţa – şi altele la fel – îl speriară şi-l umiliră ca pe orice ignorant; dar ca pe-un oltean vrednic ce era, îl asmuţiră să şi le apropie cât mai curând şi să le stăpânească. Şi astfel, cu primul volumaş încă nedigerat, el. se avântă prin pagini, care-l amuzară la început, dar

care deveneau din ce în ce mai penibile, cu cât urcuşul suia din greu prin succesiunea secolilor. La un moment dat, Mihnea simţi că urcă în neştire, fără să mai simtă nimic sub picioare. Era o veche impresie, pè care Dreptul roman i-o mai dăduse nu o singură dată. Disperat deci, închise cartea, o trânti furios şi plecă grăbit la Universitate. Dacă e vorba să se apuce de treabă grea, cu repetiţii şi metodă, cel puţin să ştie dacă va avea vreuna folos sau nu, de pe urma unei atât de imense sforţări. Însă nu întâlni nici pe Anna, nici pe Maricica, pentru a culege de pe chipul lor îndemnul de a aplica hotărât şi tenace principiul maestrului de muzică; în schimb se interesă de povestea cu zidirea căminului de la Iaşi.

Primul pe care-l întrebă se uită la el înciudat şi chiar cu un fir de zâmbet între buze:

— Nu ştiu, domnule, nimic, n-am auzit de aşa ceva.

Evident că, în urma acestui eşec, care-l descurajă cu desăvârşire, n-ar mai fi îndrăznit să se adreseze nimănui, dacă la ieşire nu şi-ar fi încrucişat întâmplător drumul cu un băiat cu mapă, cu pălărie neagră şi turtită, cu iţari naţionali şi cu şubă castanie. Se luă deci înapoi pe scară după el şi-l opri sus, cerându-i scuze şi explicându-i că e reporter la „Universul”. Atât îi trebui celui interpelat; şi lui Mihnea îi crescură ochit de fericire, aflând că Mih. nu-i spusese bazaconii. Încât informatorul, văzând iluminarea de pe faţa lui Mihnea, îi scutură mâna voiniceşte, luându-şi rămas bun, să nu piardă cursul:

— Să trăieşti, măi frate, măi, îmi tresaltă inima de fericire, când mai întâlnesc în Bucureştiul ăsta stricat *rumâni* adevăraţi… D-apoi cum e numele dumitale?

— Băiătu… Mihnea Băiatu’…

— Oi fi rudă cumva cu Băiatu’ Mihail, de la Brăila, unul din căpeteniile noastre.

— Văr primar.

— D-apoi că se cunoaşte! ăla e om mare şi va fi şi mai mare! D-apoi că să auzim de bine cât mai curând cu putinţă, măi frăţioare întru Cristos, şi-n sângele românesc…

Ieşi Mihnea ca dus de unde fermecate; privind cu dispreţ la toţi indivizii cu care se întâlnea pe scară, eleganţi ca şi el, încoace de afară, din tumultul Bucureştilor stricaţi. Ce ştiu ei, mă nene, de frământarea cea nouă a tineretului! îi consideră el pe toţi cu profundă scârbă, amintindu-şi de aerul poznaş al primului întrebat de adineaori.

Iar în după-masa aceleiaşi zile, primi şi confirmarea cealaltă. Întâi întâlni pe Maricica, grăbită spre ora maéstrului; ea-i revelă îndată adevărul adevărat, aşa că expresia de pe figura Arinei, când o reîntâlni şi pe dânsa, nici nu mai fu o surprindere. Pe urmă amândouă fetele îi tăiară calea de mai multe ori, scurtând vădit amplitudinile drumului de-o parte şi de alta a punctului de încrucişare. Victoria era deci totală. Puţin îi lipsi lui Mihnea să-şi ridice gambeta şi să aştepte răspunsul lor la salut, apoi să înainteze. Sângele lui violent şi fără preget îi dădu chiar ghes s-o facă, la un moment dat, când deodată îi răsună în urechi, ca un apel al conştiinţei, aceste cuvinte teribile, care-i paralizează orice putere a voinţei: „Regulile evidenţei şi teoria eroarei!” Ca Mefisto, la vederea crucei, ameţit de cele două prezenţe. Mihnea se îndepărtă zâmbind, ca o enigmă indescifrabilă, din depărtare, fetelor, complet nedumerite dar şi îndârjite. Într-adevăr, gândi Mihnea, pentru ele rămâne aceeaşi explicaţie a ezitărilor lui, care concordă de minune şi cu informaţiile date de Mih.: timiditatea excesivă a tinerilor adânc aplecaţi asupra studiilor. Incidentul cu mica zvăpăiată, care-i veni apoi în memorie, şi supărarea de atunci a Arinei, fu pentru el siguranţă şi indiciu că fetele vor redubla pe viitor éforturile lor de a-l cunoaşte, dezlegându-i, printr-o bunăvoinţă şi mai evidentă, curaju-i închircit de pandecte şi teze de doctorat.

Mai rămâneau deci studiile.

Cu furie oarbă se repezi în astă seară Mihnea asupra *Iniţierilor*. Tot bunul lui dascăl de demult era aşadar cel care îl scotea din încurcătură: tot bunul lui sfat, mai tare decât cel mai ingenios sistem de pedagogie, îl va urma

acum; şi-l văzu pe profesor, mângâindu-şi mustăţile scurte şi negre, în timp ce da tonul: *sol şi*, *re*, *şi*, *sol*!… Haid*eţi! Va* ceti deci Iniţ*ierile de* trei ori, va reciti cu orice sforţări un tratat de logică şi altul de psihologie, de asemenea de trei ori pe fiecare, reprimind cu străşnicie acest libertinaj al spiritului, care s-a învăţat numai cu lucruri uşor digerabile, totdeauna noi, pline de senzaţii ieftine. Va ceti apoi de şase ori Isto*ria filosofiei de* Fouilèe şi-şi va furniza chiar mâine un Laro*usse, pe* care să-l aibe lângă dânsul pentru orice eventualitate. Niciun cu vânt nou şi neştiut nu va mai fi lăsat deoparte. În liceu era un elev destul de onorabil, chiar la stydii aride şi lipsite de atracţie. Dar îşi va disciplina el această tinereţe exuberantă şi acest creier clocotind doar de năzbâtii şi imagini lascive. Repetiţia e mama învăţăturii: Doamne, cum nu mi-ai adus tu mai devreme în amintire această cu adevărat mare înţelepciune!

Şi ca o binefacere a cerului pentru această nobilă strădanie a lui, a doua lectură a *Iniţierilor* i se păru din cale-afară de uşoară şi plăcută. Mihnea dezlegă lucruri, acum, care i se părură de-o simplitate uimitoare şi dulce, deşi la prima citanie, fovţată, le socotise adevărate rebusuri. Trântit pe fotoliu, la gura sobei, picior peste picior, el savura această sumară înşirare a năzuinţelor omeneşti spre aflarea marelui mister, împletită cu şi mai divina satisfacţie că domeniul înţelepciune! supreme pare să-l accepte sub vasta boltă a templului, pe care până acum îl crezuse ermetic şi definitiv închis pentru dânsul. Auzii paşii săltăreţi ai lui Vevé prin antreu şi binecuvântă de asemeni supărarea ei, care-l lăsa să cetească şi să gândească în voie, să viseze şi poate să pronunţe în vis numele scump: Anna. Vevé, după întâmplarea cu scrisoarea, îi adresa desigur câte o vorbă la masă, dar mult cumpănită şi într-atât de rezervată, încât, când el voia să preschimbe convorbirea în glumă, ea ţuguia buzele şi strâmba din nas, în semn că deocamdată relaţiile lor nu se pot întinde decât până la cuvintele necesare şi banale. Ea trecea de mai multe ori pe săliţă când el era gata să se

culce; şi el strigase nu o dată, invitând-o la dânsul, dar ea trecuse înainte fără nici măcar să răspundă. Odată chiar deschisese larg uşa de la săliţă, tocmai în momentul când ea trecea pe-acolo, şi muteşte îi făcuse un compliment adânc, invitând-o larg, cu amândouă mâinile întinse spre odaia primelor iübiri; dar ea îi întorsese pur şi simplu spatele, de asemeni fără să zică un cuvânt.

„Poate îşi închipuie că şi astă-seară o să mă dau la pantomimi de-ăştia?" îşi spuse Mihnea sigur de sine şi îmbrăţişând cu ochi prieteneşti lumina lămpei şi spinările mlădioase ale flăcărilor din sobă. Şi scuturând din umeri, ca să alunge astfel de gânduri streine de scopul de acum al vieţii lui, se afundă tot mai adânc în somiera scârţâitoare a fotoliului de modă veche şi gustă cu plescăituri de limbă savoarea şcolii eleate. Dar pasul zvelt de afară persista să dea plicticoase târcoale, oprindu-se uneori, pentru a lăsa să se audă diverse zgomote de obiecte deplasate, dovedind că activitatea de acolo are un rost util şi bine determinat. Pentru Mihnea era însă agasant şi dorinţa lui cea mai vie în momentul de faţă ar fi fost să se termine odată.

Însă grozăvie a grozăviilor: uşa de la odaia lui fu deschisă şi domnişoara Vevé intră! Ea nu-i aruncă nicio privire lui Mihnea, pentru a vedea stupoarea şi enervarea în ochii şi de pe faţa lui; ea merse până la şifoniera, pe care o deschise, găsindu-şi acolo mult de treabă; Mihnea socoti că lucrul cel mai cuminte e să nu-i dea atenţie şi să-şi continue lectura. Vevé închise uşa dulapului şi mai făcu ceva la etajeră, mai potrivi ceva pe măsuţa de noapte. Pe urmă porni la uşă şi apucă mânerul. Mihnea citea adâncit şi imperturbabil. Ea reînchise uşa, pe care abia o crăpase, şi se apropie de sobă, vârî înăuntru un lemn şi închise uşuliţă; flacăra începu să duduie înăuntru. Era o căldură destul de pronunţată în odaie, ea totuşi controlă olanele şi exasperată de imobilitatea celuilalt îi aruncă o căutătură de ură şi dispreţ. Voi să iasă acum pe săliţă, smulgând aproape uşa din ţâţâni, dar apoi deodată o izbi la loc cu mare putere şi zgomot şi, apropiindu-se de Mihnea, îi smulse cartea din mâini, aruncând-o pe podea. Apoi se

apropie de măsuţa de lângă pat şi gânguri uşor, aşteptând cu spatele spre dânsul.

Mihnea se ridică în linişte, îşi culese cartea de jos şi reveni la fotoliul, unde reîncepu cetirea. Vevé, care la ridicarea lui se şi grăbise să ia poziţie de apărare, înşelată în aşteptare, înaintă iar la dânsul cu pas hotărât, îi smulse iarăşi cartea şi iarăşi o aruncă pe jos. Mihnea se sculă cu gest de plictiseală, o ridică din nou şi reveni la fotoliu. Când jocul se repetă a treia oară, o avertiză calm, dar hotărât:

— Te rog să mă laşi să citesc.

— Asta nu e carte de drept, îi răspunse ea înţepat.

— Nu te priveşte…

Dar cum se aşează în fotoliu, ea îi smulse cartea a patra oară, dar n-o mai aruncă.

— Dă-mi cartea! gemu el scos din sărite.

— O bag şi-n foc dacă vreau…

Se repezţ la ea şi i-o luă, răsucindu-i mâna cu neascunsă cruzime. Lăcrămile durerei îi şi înroşiră ochii, dar ea râse superbă şi rea: …

— N-ai să citeşti…

— Voi citi…

— Şi mâine n-ai s-o mai găseşti.

— O să vedem noi.

— În foc cu toate cărţile care nu sunt de drept.

— Numai un idiot poate vorbi astfel. Nu vezi că e de filosofie…

— Prostii… Mai bine ţi-ai prepara examenul la care ai căzut…

— Mai bine ţi-ai vedea de examenele tale, din care n-ai dat niciunul de patru ani… Nu ţi-e ruşine să-ţi fie…

— Eu nu vreau să mă fac profesoară… Am cu ce să trăiesc…

— Şi eu am cu ce să trăiesc… şi mă voi face avocat când voi vrea eu… Deocamdată citesc filosofie, pentru că un om al secolului *de astăzi, un om* cu adevărat civilizat, trebuie să ştie de toate. Numai tâmpiţii au oroare de cărţi, şi nu numai că îi e groază să pună mâna pe ele, dar şi când

le văd la alţii, se reped şi le smulg din mâini… şi le aruncă pe jos… Cartea, cel mai sfânt lucru pe care l-a făcut omul de la începutul începuturilor şi până acuma! rosti convins Mihnea. Mă dezgusti!

Şi se trânti atât de înverşunat în fotoliu că somiera trosni acum brusc şi dărăpănat. Dar ea se repezi iarăşi la carte, pe care el tocmai avu timp s-o ferească; ea îi rânji însă drept în mijlocul figurii, făcându-i necaz ca un copil nărăvit:

— Ba n-ai să citeşti… Ţi-o voi smulge şi ţi-o voi arunca… Sunt tâmpită, şi ce? Aşa vreau eu să fiu, tâmpită, tâmpită, tâmpită… şi cartea ţi-o voi arunca în foc…

Şi aluneca împrejuru-i ca să i-o apuce…

El o îndepărtă, până la lungimea braţului, fierbând…

— Troglodito, în viaţa ta n-ai să înţelegi o iotă din ce se scrie aci…

Şi o privi cu atât de mult dispreţ, că jignirea ei crescu peste margini; dar în cadrul minţei lui apăruse acum Anna şi Maricicß, şi amândouă aveau câte o carte enormă în mâini. Iar în urechea lui răsună solefrin şi religios: „Regulile evidenţei şi teoria eroarei!” în vreme ce Anna îşi întoarse Zorgnon-ul spre furibunda asta ciufulită şi îmbrăcată sumar, care se înverşuna să distrugă sfânta iniţiere în tainele eleaţilor, ale divinului Platon, ale aristotelismului, în filosofia carteziană şi posteartesiană, tâmpito…”

— Îmi produci o scârbă fără margini, îi aruncă în ochii stropii glasului său profund de indignat. Orice răbdare are o limită.

— Te pomeneşti că vrei să mă şi baţi…

— Să nu-ţi pară de mirare…

— Ei bine, te las… dacă arunci singur cartea în foc… şi te faci şi tu tâmpit ca şi mine…

Şi profitând de furioasa lui uimire, se năpusti asupră-i, apucă volumaşul cu precizie de pisică în mişcare şi dintr-un salt fu la gura sobei. Dar el îi înhăţă braţul la timp, răsucindu-l şi mai dureros ca adineaori şi făcându-l să scape cartea. O, repezi apoi în lături şi cum ea revenea

pusă pe luptă cruntă, o feri acoperind-o cu piciorul.

— Loveşte-mă, îi şuieră ea în ochi, bravându-l. Şi el o plesni cu putere peste obraz, făcând-o să se întoarcă pe loc. Podidită de plâns, ea se îndreptă şovăind spre pat, în latul căruia se răsturnă, înăbuşindu-şi suspinele în aşternuturi. El o privi cu ură, dar piciorul ei frumos se dezvelise iarăşi pe deasupra genunchiului şi suspinele ei înăbuşite şi exagerate o făceau să se cutremure ca-n spasmuri, că el numără instinctiv zilele şi nopţile de când a rămas despărţit de dânsa şi de orice apropiere femeiască. Îşi ascunse deci cartea în buzunarul paltonului şi se apropie de ea duşman şi hotărât. Dar ca şi când i-ar fi simţit prin aer intenţiile, ea s-a şi ridicat în poziţie de apărare. Lupta a ţinut, tot timpul, strânsă, înfundată şi pe disperate. Răsuflările li se amestecau scurte şi grăbite: în cele din urmă a biruit-o şi, răsturnată dedesubtu-i, ea l-a scuipat în ochi, şuierându-i: „Brută!” Robust şi stăpânitor el i-a apucat calm o şuviţă zdravănă din păru-i zburlit şi cu o smucitură violentă şi-a adus-o la frunte să se şteargă.

Când a lăsat-o să plece, i-a spus doar atât:

— Dacă o singură pagină îmi lipseşte din cărţile mele, am şi făcut, bagajele. Poţi să întrebi pe domnul Vulpache, tatăl dumitale no. 1, dacă mai face atunci vreijn ban scrisoarea din buzunarul dumnealui…

Vevé n-a întrebat nimic pe domnul Vulpache, desigur, şi a doua zi, la întoarcerea de la Universitate, Mihnea şi-a găsit toate cărţile intacte şi la locul lor. Dar duşmănia fetei nu mai cunoştea potolire în ochii înfrânţi şi potoliţi. Iar Mihnea îşi lua mesele calm, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Doamna Balaman îşi da şi dânsa seamă de situaţie şi se părea că tot spre fiica ei aruncă priviri intrigate. Se vedea, bine că între ele avusese loc puţină discuţie relativ la acest subiect… Dar, de bună seamă, fata îi interzisese mamei să se amestece, de vreme ce aceasta îi aruncă din când în când priviri de neînţelegere, ridica din umeri şi prelungea conversaţiile cu Băiatu’, care o trata cu multă atenţie şi excesivă delicateţe.

Ceea ce creştea înverşunarea lui Vevé până la intensă

nervozitate şi mici gesturi nesocotite. Trântea şervetul exasperată şi pleca de la masă pretextând migrene, greţuri sau nespunând nimic. La început, doamna Balaman o urmărise înspăimântată şi Mihnea, care-şi lua calm desertul, auzea răbufniri de conversaţie violentă. Apoi doamna Balaman venise la dânsul:

— Dar bine, frate ce-i între dumneavoastră?

— Exact ce ştii şi dumneata…

— N-a mai fost nimic altceva…

— Nimic. Iacă aşa, nu mai dă pe la mine, abia de-mi vorbeşte… cum o vezi…

Şi nicio vorbă de seară ultimei lor îmbrăţişări, de care se pare că nici Vevé nu a deschis cuvânt. Madam Balaman ridică mâinile în sus în semn că nu mai înţelege nimic. Iar Mihnea îşi continuă liniştit viaţa de toate zilele. Ocolurilor concentrice ale fetelor el ştie să scape cu rară dar neofensatoare dibăcie. Dimpotrivă, intră acum la cursurile pe care le asistă Anna şi-o învăluie tot timpul cu privirea lui mută, tristă, de adorare profundă, totală, religioasă. Astfel că Anna a trebuit să-şi astâmpere marşurile ofensive şi chiar zâmbetele-i îmbietoare; a început să-l privească şi ea cu aceeaşi tandreţe melancolică şi resemnată, dându-şi seama că se află înaintea unui sentiment adevărat şi de-un calibru neobişnuit, în vremurile astea de fulgerătoare cunoştinţe şi de trecătoare şi mincinoase apropieri. 7

Dar planul lui Mihnea e limpede. Se apropie vacanţa Paştelui. Va pleca deci acasă şi-n tihna patriarhală a provinciei va da gata pe Fouillée. Cum să te prezinţi astfel în faţa fetei acesteia, domnule, care intervenea, ca savant şi respectat arbitru, în toate discuţiile de seminar, la care venise şi el câteodată, făcând pe Anna să se întreacă pe sine şi el s-o aprobe cu un zâmbet discret şi surprins, făcând-o astfel vădit fericită, cu toate că *Iniţierile* lui Faguet şi *Psihologia* lui Găvănescu, pe care, iată, o terminase şi pe aceea, nu-i ajutau să înţeleagă nici măcar a zecea parte din cele vorbite? Ignoranţa, groaznică, în care şi-a dat seama că se găseşte, l-a făcut, la rându-i, şi mai

tiran în raporturile lui cu Vevé, pentru a o îndepărta şi a o scârbi şi mai mult de dânsul. Într-o seară a apucat-o de mână în antreu şi a smucit-o brusc, împingând-o spre camera lui. Fata, încremenită de îndrăzneală, i-a făcut faţă, cu palmele, cu unghiile, cu dinţii. Dar pentru că el era desigur mai tare, lupta a luat proporţii: un scaun a căzut cu zgomotuşa a plesnit cu răsunet de explozie. Uşa din faţă s-a deschis atundi îndată şi capetele doamnei Balaman şi al lui Vulpache şi-au făcut la moment. apariţia…

— Dar asta ce mai e, maică, pentru numele lui Dumnezeu… făcea madam Balaman frângându-şi mâinile rugător.

Liberată, Vevé a trecut pe lângă ei spre salonaş, fără să le răspundă un cuvânt. Iar Mihnea, îndată ce a trântit uşa după dânsa, a trântit şi el pe-a lui după dânsul, fără să mai dea nicio explicaţie mamei desperate şi tatălui no. 1.

Un scurt conciliabul a avut loc atunci în antreu între cei doi părinţi; şi când Vulpache a pătruns apoi la Mihnea ca să ceară şi mai amănunţite lămuriri, un spectocol înfiorător i s-a prezentat ochilor lui vultureşti: Mihnea împacheta de zor, trântind fără a se emoţiona de noul-venit cărţi şi rufe în geamantanul lui larg şi ostentativ deschis pe masă. Să fii. ştiut el domnul Vulpache cum se pricepe la împachetat Mihnea, cu ce îndemânare şi mai ales cu ce discreţie, ar fi înţeles la moment că aci nu poate fi vorba decât de o simplă demonstraţie! Dar domnul Vulpache nu-i cunoştea acest talent şi surpriza lui a fost atât de zgomotoasă, încât doamna Balaman, care îl aştepta afară, pentru ca apoi în comun să facă o vizită diplomatică şi fetei lor, veni atrasă de tărăboi.

Mihnea s-a arătat intransigent. Nu mai înţelege câtuşi de puţin această situaţie: or nu este soţia lui…

— Bine, maică, dar nici nu v-aţi cununat…

— De vreme ce a început aşa…

Domnul Vulpache, om al justiţiei, a amintit îndată de scrisoare; dar Mihnea s-a arătat neînduplecat şi i-a răspuns răspicat că e în stare să suporte toate consecinţele.

— Pentru cum se poartă domnişoara dumneavoastră cu mine se admite şi divorţ, domnule Vulpache că eşti *magistrat* şi ştii prea bine; dar să scap de urmările unei scrisori, care, or ce-oi zice dumneata, n-are să fie mai tare decât un act de căsătorie…

Aşa că magistratul Vulpache i-a acordat în sinea sa juridiceşte dreptate lui Mihnea şi omeneşte, secondat de madam Balaman, care urmărea pe faţa amicului ei mersul gândylui acestuia, au căutat să împace cu toate vorbele bune pe Mihnea; i-au scos rufele din geamantan şi i le-au pus în dulap, i-au aranjat iar vrafurile de cărţi pe masă şi pe etajeră şi l-au asigurat că Vevé va deveni rezonabilă mai curând decât s-ar putea aştepta.

Şi într-adevăr, câteva minute după ce a fost părăsit şi de ei, iarăşi a răzbătut până aici, prin uşi şi pereţi, zvon de voci întărâtate. Calmat şi cu zâmbet de mulţumire, Mihnea începea acum, înfundat adânc în fotoliul de lângă sobă, prima pagină din *Logica* lui Maiorescu. Şi n-a întors de două ori foaia când valma tot mai crescândă a vocilor a încetat brusc, pas hotărât a străbătut antreul şi uşa odăii a fost repezită din ţâţâni şi apoi plesnită înapoi cu cea mai necăjită vehemenţă. Vevé intrase, şi fără să-i arunce nicio privire, cu faţa congestionată, cu răsuflet abia scăpând de sub presiunea indignării, s-a dezbrăcat în mijlocul camerei, zvârlind în scârbă veşmintele cu piciorul şi rămânând goală s-a aruncat în pat cu un r în jet straniu, indecent şi scârbit de sine însăşi, în acelaşi timp.

— Tot timpul nu s-a uitat la dânsul şi-n pat s-a întors cu faţa la perete. Dar Mihnea, deşi nu mai înţelegea nimic din *Logica* lui Maiorescu, şi cu toate că sângele îl biciuia cu furie prin toate mădularele, întorcea foaie după foaie, cu interesul unuia care ar urmări deznodământul gradat al unui roman cu peripeţii. Literüe îi jucau pe dinaintea ochilor şi totuşi nu se mişca de aci; minutele treceau după minute. Şi el tot nu se urnea din loc, ca şi când nimic nu se întâmplase. Atunci veni până la el, dinspre pat, freamăt de cearşafuri şi-apoi un susur unduios şi trist… Vevé plângea. Fără să se mişte, Mihnea ciuli urechile; fata smuci atunci

plapoma, acoperindu-se toată pentru a-şi înăbuşi suspinele. Dar plânsul fu cu neputinţă de oprit şi multă vreme plapoma de mătase galbenă, plapoma ei de zestre, se ridică şi se lăsă împinsă şi readusă de frământările unui piept zbuciumat. Şi Mihnea simţi în suflet o boare caldă de duioşie… plânsul acela monoton şi nestăpânit, înăbuşit şi totuşi reizbucnind într-una în noi explozii de sughiţuri şi suspine, şi plapoma asta, pe care Vevé o scosese din dulapul lucrurilor ei de mireasă, în cinstea primei lor nopţi de dragoste încuviinţate, îi umezeră involuntar ochii. S-ar fi ridicat desigur s-o mângâie, dacă tocmai atunci Zorgnon-ul Arinei nu l-ar fi oprit la timp, căci frumuseţea până şi cea mai dulce şi mai angelică e crudă şi neînduplecată – şi dacă timpanul lui n-ar fi vibrat de la sine de rostirea, din nevăzut şi necunoscut, a fatalelor cuvinte: Regulile evidenţei şi teoria eroarei.

Astfel că rămase aci până hăt în noapte, ceva mai târziu decât după ce încetă plânsul înfrânt şi umilit. Atunci se dezbrăcă pe îndelete* căscând cu cruzime, intră alături de ea în caldul plapomei şi beneficie de corpul ei inert, plictisit şi somnuros, plictisit şi somnuros el însuşi, ca de un lucru.

Vevé rămase de acum în camera comună, dar ei erau acum mai străini decât oricând altă dată. Iar lui Mihnea planul despărţire! definitive i se zugrăvi şi mai limpede în liniile pe care numai le schiţase în minte, atunci când sub dicteul lui Vulpăche, alcătuise scrisoarea de capitulare. Nu mai putea suporta atitudinea, din ce în ce mai obstinată în resemnarea şi nepăsarea ei, a lui Vevé; ura împotriva lui nu era mai mare ca aceea pe care fata o arăta părinţilor. Zâmbetul ei straniu şi străin părea că le-o spune franc: „Veţi vedea în curând cu cine aveţi de-a face”. Din nefericire, cine putea citi acest zâmbet, în această familie, decât tot Mihnea care, înduioşat de biata copilă, îi da toată dreptatea şi desigur, în respectul ei, ar fi şi început de pe-acum preparativele actului suprem, dacă Paştele, târziu în anul acesta, nu şi-ar fi trâmbiţat în sfârşit vestea sosirii lui pe cumpăna orizontului. Mihnea trebuia să plece

deocamdată acasă – a dovedit-o din timp familiei Balaman şi domnului Vulpăche, cu o scrisoare, a cărei adresă, trasă cu condei, subţiratic şi feminin, a stârnit multă nelinişte în sufletul celor doi mai vârstnici; Vevé singură zâmbea profetic.

Cu toate astea, scrisoarea, de curând sosită, multă nelinişte a produs şi-n sufletul lui Mihnea când, cu câteva clipe înainte, o deschisese în faţă, familiei, toată în păr – ca un tribunal al inchiziţiei – şi parcursese primele rânduri: „toată lumea a întâmpinat cu bucurie vestea succesului tău, pe care tot oraşul l-a cetit în ziare"; scria copilului iubit coana Ecaterina – „numai intrigantul ăla de Gheorghiţă i-a spus-o în faţa lui Ştefan, la club: „vezi, mă, să nu se fi dat el la jurnal!" Asta ne-a pus cam mult pe gânduri, Mihule, şi nu pe noi, care aveam încredere în cinstea ta, dar pe rude şi pe toţi din oraş, care acum îşi găsiseră de vorbit. Până ce m-am hotărât cu Ştefan şi am făcut o carte poştală la secretariatul Facultăţei, cum ne-a învăţat Ionică al ţaţei Gheorghiţă Ghitoaicăi. Iar la săptămână am şi primit răspunsul..." (prin toată familia Balaman plus tatăl no. 1 s-a iscat atunci un freamăt, numai la vederea sângelui care i-a invadat faţa şi vinelor care i-au umflat fruntea lui Mihnea, ca unui pălit de congestie cerebrală) ... „Bine, Mihneo, să nu ne scrii tu că ai trecut cu elogii... căci aşa era în răspuns: Băiatu' Mih., cu numărul matricol cutare, examenul al treilea, toate bilele albe cu elogii. Poate nici tu nu ştiai cum te-au calificat profesorii tăi, care, mă, mari oameni trebuie să fie, că vezi, n-au ţinut seama că tu ai mai întârziat cu examenele şi te-au apreciat după talentul tău, care, ştii tu, Mihule, de când ţi-am spus eu care am crezut totdeauna în el că e mare... o mamă nu se înşală niciodată..."

Mihnea căzu jos pe fotoliu, răsuflând adânc înainte de a continua restul poliloghiei.

— Tată... explică el familiei, care făcu un pas spre dânsul, mai puţin Vevé... înr scrie mama... a fost grav bolnav... nu mi-au scris mai de demult ca să nu mă sperie... a avut 41 grade temperatură, 7 zile de-a rândul;

slavă Domnului însă că şi-a revenit…; n-am ce face, trebuie să plec de Paşti acasă… Bunînţeles, linişti e\ familia, care nu ştia ce *c*uvânt să înceapă mai întâi, de compătimire sau de grijă asupra plecarei ăştia subite „bineînţeles nu-mi voi lua decât schimburi pe două săptămâni şi două, trei cărţi…

Fouillée era desigur printre aceste cărţi, dar, în tot cursul vacanţei „mai mult de şapte pagini n-a putut ceti Mihnea. Acum coana Ecaterina era" aceea care-i smulgea cartea din mână:

— Ia mai lasă, maică, cetitul, că eşti burduf de carte. Acum te-ai pus pe-o ureche… Ai venit aicea ca să-mi stai ca pustnicii în casă?… Aici n-ai voie decât să mănânci, să bei şi să faci vizite… uite, toate fetele abia te-aşteaptă…

În mai multe rânduri, Mihnea a şovăit să-i destăinuiască iubirea lui pentru Anna; îi sta pe buze şi totuşi s-a răzgândit.

Cum i-ar explica doară ezitarea asta de atâta lungă durată de a încerca s-o cunoască: s-o dea drept sfiiciune sau tactică de cuceritor?… Să-i spună că abia acum, în urmă, a remarcat-o…

— Pentru chipul cum vedea că înfloreşte în inima lui această adevărată iubire, orice escamotare a adevărului i se părea jignitoare şi stupidă. Deci renunţă să mai deschidă vorba; îi va spune mai târziu că a iubit-o mult timp în tăcere.

În schimb, nu termină nici *Logica* lui Maiorescu, dar ca să mai treacă de primele şapte pagini din Fouillée, pe care-l împărţise, pentru a-l lua în piept din scurt, în atâtea pagine pe zi lectură!

Considerabilul său succes universitar îi fu desigur fatal Scrisoarea decanatului – Dumnezeu să-l ţină pe ăla care răspunsese în pripă, fără să mai cerceteze şi fişele veteranilor sau să intre în amănunte asupra situaţiei geografice a matriculaţilor – circulase din mână în mână şi din casă în casă. Până şi domnu' Gheorghiţă, întâlnindu-l, lăsă şfichiul indniei lui necruţătoare departe şi, cu toate că mai în vârstă cu treizeci de ani, salută cu afectat respect, aşa cum făcea dumnealui faţă de toţi pe care-i avea în

simpatie, şi-l îmbrăţişă zgomotos în mijlocul clubului – nu fără a împroşca măcar două, trei din săgeţile lui spre tinerii ceilalţi de faţă, care ar fi de dorit să dovedească, de asemeni, că ştiu a mânui cartea: a de la facultate, nu a de la club, cu acelaşi talent ca şitacul.

Mai trebui apoi Mihnea să facă faţă la câteva chefuri senzaţionale în târg, care pentru toţi aceşti orăşeni paşnici şi viticoli îşi avură nu numai scuze, dar legitimarea lor potrivit cu victoria repurtată. Iar în tot timpul acestor două săptămâni, vizitele curseră droaie în casa domnului Ştefan; şi în serile de denii, în biserica principală a târgului, Mihnea, care era încoronat dinainte tipul de frumuseţe masculină al târgului, fu acum subiectul admiraţiei integrale al suflării feminine, fără deosebire de culoarea politică a familiei.

În schimbul slabului bagaj filosofic cu care se reîntorcea, reveni însă la Bucureşti cu *portefeuille*-ul supra-încărcat atât de daniile cele noi ale domnului Ştefan, cât şi de economiile firesc făcute stând la madam Balaman. Astfel că din punct de vedere economic era nu se poate mai pregătit ca să înceapă războiul de independenţă…

După ce primi deci surâsul de bună revedere şi binecuvântare tandră a ochilor Arinei, porni cu pas vitejesc să ia contact cu Dumitru, care de la război nu mai dădea vacanţele prin orăşelu-i natal, unde, de altminteri, familia lui abia mai lăsase* depărtate urme; * iar partea lui de moştenire fusese lichidată demult. Veni, chipurile, să-i mai aducă noutăţi din locul de baştină, dar Dumitru le ascultă cu prea vădită lipsă de interes. Altceva părea că-l rumegă pe el înăuntru, şi Mihnea, care tocmai se pregătea să intre în subiectul* adevărat al scopului venirei lui încoace, rămase fericit surprins când celălalt îi ceru scuze că vrea să-l întrebe un lucru *puţin cam intim*, şi anume dacă doarme *propriu-zis* în fiecare noapte cu studenta lui, în aceeaşi cameră, sau aceea îl vizitează doar din când în când…

Cu intuiţie genială în materie, Mihnea ghici unde vrea să bată scumpul său amic şi-n loc să sară în sus şi să-l

ia de gât, destăinuindu-i că motivul acestei vizite a fost tocmai să-i ceară o nepreţuită alianţă în lupta lui de liberare, deveni circumspect şi întoarse întrebarea rece şi sec:

— În definitiv, ce te interesează pe tine lucruri care nu te privesc…?

Dumitru îşi ceru iarăşi iertăciune pentru indiscreţie, însă Mihnea insistă să-i dea explicaţia *curioasei* lui întrebări. Şi explicaţia nu putu desigur să fie alta decât acea pe care o aştepta Mihnea. Scumpul lui prieten rămăsese puţin în urmă cu chiria, vreo trei luni şi cu toate că avea cu ce s-o plătească… „dar înţelegi tu, Mihule, aş dori să gust iarăşi puţin din viaţa *stu*d*enţească… vezi* tu, nfia băiete, – şopti el aruncând cercetător ochii spre uşi şi ferestre – înainte de război eram elev particular şi ştiu c-am dus o viaţă de student faţă cu iubiţii mei proprietari! Iar acum când sunt student, cu carte la buzunar, măi Mihule, măi, nu e păcat să plătesc eu pe trei luni de zile…? Dar de dacă nu se poate, nu se poate… în afară de tine eu n-am pe nimeni care să mă primească vreo trei, patru zile, până îmi găsesc odaie nouă… iar pe tine nu pot să te deranjez din dulcele tău cuib… La hotel iarăşi, nu e nicio afacere în ziua de astăzi: trei, patru zile de hotel e cât aş plăti aci pe două luni, am calculat eu… Nu-mi rămâne, vai, dragă Mihule, decât să mă achit conştiincios, ca cel mai de pe urmă imbecil de burghez… ca un biet invalid de război ce măxgăsesc…

— Da de când mai eşti şi invalid de război…?

— Ia uită-te la ei… măi, da novice mai eşti, măi… Păi eu din ce fond pot primi pensia mea?… june şi frunms cum mă vezi, primesc o pensie… de invalid… ca să mă împace, ştii tu, sufăr de invaliditate de care poate suferi un ofiţer de aţă ca mine… invaliditatea registrelor… dar… r… mă înţelegi ’mneata… totul e pe cale de aranjare… în curând voi redeveni iar teafăr şi sănătos, iubite, şi-mi voi relua iar locul cu onoare şi distincţie… Le-am spus-o verde: Dom’le, dacă sunt achitat, sunt cinstit… Atunci ca ce mă ţineţi la pensie… Daţi-mi-drumul, să muncesc, că ăsta mi-e scopul

în viaţă…

Zâmbi o clipă gândurilor lui, apoi reluă:

— Dezertarea aia, ţi-ar a dracului, încurcă toate, că m-am speriat ca tâmpitu'… dar am primit asigurări c-o să fie transformată în misiune.

Mihnea găsi prilej să facă haz nemaipomenit de glumele şi cinismul amicului său, deşi pentru prima oară acum simţi un fior de dezgust pentru aventura juridică şi norocul lui considerabil de a se găsi simplu nod bine strâns în plasa atâtor complicităţi distinse. Ba chiar îşi exprimă admiraţia pentru dibăcia şi perseverenţa lui şi-i făgădui, în semn de nedezminţită amiciţie, că se va priva nu pe trei zile, nu pe o săptămână or două, dar chiar pe o lună de plăcerea de a împărţi aşternutul cu iubita lui, găzduindu-l la dânsul în toată regula, cu casă, cu masă şi cu tot ce mai trebuie.

— Chiar am să te rog, Dumitre, să mai prelungeşti şederea, am să spui că eşti mutat. de curând în Capitală şi, cum vrei să-ţi găseşti un rost mai gospodăresc decât o cameră mobilată aci, ai nevoie de mai multă vreme, să umbli şi să cauţi… Ştii provincialii proaspeţi inspiră mai multă încredere bucureştenilor ăstora de mahala… îi cred mai naivi şi mai uşor de înşelat… însă am nevoie de venirea ta, îţi declar sincer – deveni el, deodată, plin de mister şi de nevoie de destăinuire: M-a omorât, mă… înţelegi… m-a omorât literalmente… Aşa, de iubit m-oi mai iubi eu cu ea p-ici pe colo, în vreun colţ… dar noapte cu noapte, dragă… e nesăţioasă, monşer… în viaţa mea n-am mai văzut aşa…

Şi prieteneşte, degajat, nepăsător de complicaţii, ca unul care se adresa unui prieten sincer şi recunoscător, Mihnea, cu aer de discreţie forţată de nevoia unei uşurări sufleteşti, făcân-l du-se că nu observă cum ochii lui Dumitru se bulbuchează, cum vinele i se încordează şi cum obrazul îi plesneşte de sânge şi curiozitate, îi încredinţă, amănunt cu amănunt, misterele senzaţionale şi exagerate până la marginile adevărului posibil ale nepreţuitei Vevé.

— Mă înţelegi, mă Dumitre, tu cazi ca un înger…

astfel oale şi ulcele se alege de mine, dacă nu mai pun din când în când o pauză forţată… căci s-o las de tot mi-e cu neputinţă… nu cred c-o să mă pot dezbăra de ea… mi-a intrat în sânge şi în carne…

Şi privi la celălalt şmecher, urmărind pe faţa încordată, ca pe-un ecran de demonstraţii ştiinţifice, cum se dezvoltă cu o aviditate fără de seamăn embrionul invidiei şi al dorinţei de înşelare.

— Mare noroc ai tu la femei, mă Mihule, gemu ca o confirmare Dumitru cu glasul sufocat pe jumătate. Cum dracu' le nimereşti? Şi mai ales studente… Eu cum mă leg de câte una, cum mă aleg cu porţia respectivă de palme… Ştii întâmplarea de astă-iarnă de la facultate… Ei bine, scumpul meu, află că s-a mai repetat o dată.

— Tot cu bruna aia durdulie?…

— Aşi! cu una de la Istorie şi Geografie… Mă, şi nu i-am zis mare lucru…

Mihnea scutură mâna prietenului său cu drag şi efuziune.

Chiar în ziua aceea madam Balaman află de curânda venire în casa ei a celui mai bun prieten al lui Mihnea, camarad de arme, invalid de război pe punct de vindecare şi de reprimire în armată, actualmente student la Drept, căci vrea să se specializeze în justiţia militară, în care s-a şi remarcat prin nişte senzaţionale lucrări militaro-juridice, specialitatea Dreptului penal.

— Uite ce, scumpă mămuţă, cum ţin aşa de mult la el, iartă-mă dacă-ţi propun să viu şi eu cu ceva la cheltuiala casei… căci vreau o zi, două, trei, o săptămână, două, până ce omul se aranjează cum trebuie, să ia şi masa cu noi… *

Madam Balaman respinse puţin jignită propunerea viitorului ei ginere: drept cine o ia pe dânsa, drept madam Nisipoiu? Dacă e prietenul lui Mihnea, îl primeşte, ca şi pe copilul ei. Şi Vevé primi cu interes noutatea, ochiul vulturesc al lui Mihnea urmări cu satisfacţie jocul (ei de fizionomie; cel puţin scăpa de corvoada acestor nopţi de umilinţă şi injurie, servind ca simplu obiect de satisfacerea plăcerilor acestui venetic, de legământul căruia nimic n-o

mai convingea şi n-o îndemna măcar să fie liniştită! Şi-apoi mai era şi acea curiozitate feminină, îndoită de putinţa intrării în mica ei sferă de viaţă şi acţiune a unui element nou, pion de condus, aliat involuntar poate, în strategia ei înfrântă şi care acum putea să se desfăşoare între noi puncte cardinale, să iasă măcar din aspectul tern şi monoton al capitulării sub care zăcea de atâta timp.

Un fior de viaţă veni deci să bată, ca un freamăt de aripă dezmorţită, la geamul întunecat al ultimei ei existenţe; un zâmbet îşi frânse fulgerul minuscul între buzele clorotice. Pe el, pe acest Zâmbet tocmai, îl aştepta Mihnea, ca să declare că era de datoria lui să ceară şi lui Vevé încuviinţarea; fără această încuviinţare, cu toată amiciţia ce-o poartă celui mai intim prieten al său şi cu toată bunăvoinţa atât de nobilă şi de elegantă a doamnei Balaman, el va fi constrâns să nu răspundă la o veche şi importantă datorie de recunoştinţă către amicul şi concetăţeanul său, contractată în vreme de război, când, bolnav grav de tifos exantematic, Dumitru a rămas tot timpul, dispreţuitor de orice pericol, la capul lui, i-a adus doctori peste doctori şi n-a cruţat nicio cheltuială ca să-i aducă „tocmai de la Iaşi” cele mai preţioase şi mai greu de găsit medicamente.

Şi în vreme ce Mihn ea spunând toate acestea, îşi însemna în gândul lui că trebuie să avertizeze din vreme pe Dumitru, de sacrificiul povestit, pentru a se găsi în cunoştinţă de cauză, Vevé consimţi cu un nou zâmbet, ceva mai consistent de data asta, pe care Mihnea îl întâmpină cu un adevărat toast, felicitându-se că nu se înşelase niciodată – cu toate micile lor „fricţiuni” – de liniile principale ale caracterului iubitei sale, pe care, tocmai pentru ele, o adora mai ales şi se simţea legat de dânsa pe vecii-vecilor. Şi Vevé, surprinsă şi fermecată, acceptă ciocnetul paharului lui şi acceptă sărutul lui, astfel că la venirea domnului Vulpache ea fu aceea care doborî chiar din primele reprize nedumerirea şi câştigă bunăvoinţa tatălui no. 1.

Şi cele două nopţi, care urmară fură nopţi întregi

albe, nopţi de rămas bun, care avură în sfârşit preţ şi pentru Vevé. Iar a treia zi de dimineaţă, când Mihnea veni, spectru adevărat, să confirme cu viu grai lui Dumitru că lucrurile se aranjaseră şi, tacit, că informările lui asupra temperamentului lui Vevé erau exacte, bunul lui prieten nu se putu opri să-şi manifeste la rându-i fericirea că poate aduce, cu venirea lui, unui atât de scump amic, o odihnă binemeritată. În chiar noaptea aceea, trăsura cu bagajul lui Dumitru trase la poarta doamnei Balaman; apoi cum era prea târziu şi femeile nu făceau să aştepte până la o astfel de oră pe-un simplu prieten, oricât de bun, al ginerelui lor prezumtiv, ele se mulţumiră să privească doar pe sub transperantul de la stradă.

Mihnea îi ajută cu straşnic avânt la geamantane, şi nu mare fu surprinderea lui, când, desfăcându-şi cuferele, Dumitru scoase dintr-unul, printre alte lucruri, şi o frumoasă lampă de masă, pe care Mihnea o crezuse făcând parte din mobila camerei părăsite.

— A, lampa era a ta? făcu el plăcut surprins… De unde ai cumpărat-o, Dumitre…

— A, n-am cumpărat-o, se grăbi celălalt să înlăture o astfel de eroare. Am văzut că-ţi place şi ţi-am adus-o să ţi-o fac cadou…

Şi calm, Dumitru îşi desfăcu pardesiul larg pe care-l ţinuse până acum cu gulerul ridicat; din el ieşi un mândru ofiţer de administraţie cu pantaloni civili; pe urmă, după ce desfăcu sclipitoarea tunică, explicând lui Mihnea: „ştii, n-am pus-o în cufăr că e de mare ţinută şi se şifona”, şi după ce-şi scoase şi pantalonii, rămase de astă dată în haina civilă şi-n pantalonii bufanţi de militar.

— Nu mai aveam, dragă, loc în cufăr… În grabă s-au mai amestecat aci unele lucruri ale proprietăresei.

Deşi fiecare din aceste lucruri, scoase rând pe rând la iveală, provoca firesc hazul amândurora, râsul forţat al lui Mihnea acoperea acum o covârşitoare doză de dispreţ şi dezgust. Oricât a sărit şi el noaptea pe ferestre cu frumosul şi sistematicul lui geamantan în spinare (faţă de care cufărul principal al lui Dumitru e o rudimentară şi

greţoasă cutie), totuşi nici prin gând nu i-a trecùt vreodată să arunce printre lucrurile lui şi obiecte de ale gazdei! Se felicită deci pentru curatul lui instinct şi, din nou, reproducându-şi numeroasele escapade nocturne de acest soi, pe care acum le detesta, ca şi aventurile sale economice din restaurante, se convinse încă o dată mai mult că în aceste împrejurări reprobabile, el n-a fost decât victima influenţelor nefaste ale unui bandit de teapa acestuia din faţa lui, or a actualului onorabil magistrat Idrişteanu. Astfel că planul pe care-l. pusese la cale de a se libera, lăsând zălog domnului Vulpache şi lui Vevé pe acest apaş de noapte, i se păru cât se poate de legitim, îndârjindu-se astfel şi mai mult în dorinţa realizării lui.

Şi nu trebui să aştepte mult ca să ajungă la scopul propus; chiar din primele zile făcu remarca, îmbucurătoare şi încurajatoare, că toate prevederile lui se realizează, că toate dorinţele lui merg spre grabnică înfăptuire. Dumitru se simţea ca la el acasă, iar madam Balaman nu mai putea după acest „şmecher de oltean”. Vevé asculta cu interes atât de covârşit povestea interminabilă a isprăvilor lui Dumitru în Africa încât te puteai întreba, cu drept cuvânt, dacă o studentă, chiar fără niciun examen luat, dar în orice caz înscrisă în regulă la universitate, şi încă la o facultate cu obiect precis şi pozitiv, poate fi cu adevărat uluită de toate năzdrăvăniile pe care le bălăngănea fără sfârşit clopotul gurii lui Dumitru. Femeia e tot femeie! se convinge în cele din urmă Mihnea de lipsa spiritului ei de control şi, fermecat el însuşi, încuraja cu exclamări necontenite pe Dumitru, privind cu nesfârşită milă pe cei de faţă, în cap cu funcţionarul judecătoresc, domnul Vulpache, cărora nu le trecea prin minte nici măcar să întrebe în treacăt pe povestitor, cum se face că invaliditatea lui, dacă a existat într-adevăr, aşa cum o prezentase el, i-a permis să săvârşească într-adevăr aşa de considerabile isprăvi nord-africane şi navale.

Mihnea lăsa adesea în cameră, ochi în ochi, numai ei singuri, pe Dumitru şi Vevé, ca să iasă puţin afară, tot aci în casă, mai apoi ca să ia nişte ţigări de la domnu’ Tancu,

în sfârşit să facă o cursă de un ceas, care se termina câteodată în două sau în trei ceasuri. De obicei făcea zgomot mare când venea, înainte de a intra peste dânşii, tocmai pentru a le arăta că de o neplăcută surprindere din partea-i nici nu putea fi vorba; astfel nu o dată îi găsi în oarecare stare de surescitare, pe care cei doi căutară s-o ascundă cu voioşenie stingherită şi cu vervă poticnită, la care Mihnea se asocie cu toată plăcerea. Iar nu după mult, veni în sfârşit şi mult aşteptatul asfinţit: Mihnea intră de astă (ţaţă prin curte şi prin săliţă, ascultă cu urechea la uşă şi când vagi şi rari scâncete, răzbind din odaia, rămasă destul de târziu în întuneric aproape profund, îl convinseră că a sosit momentul hotărâtor, pătrunse iureş cu felinarul electric gata pregătit, ţipă şi înjură), lamă cu grave insulte înşelătoria şi ingratitudinea omenească şi se năpusti atât de furios asupra bagajelor aproape pregătite, că nicio forţă omenească nu se încumetă să-l oprească. Vevé nu mai putu să zică o vorbă, madam Balaman leşină, iar domnul Vulpache, când sosi ceva mai târziu, se trezi în faţa faptului împlinit.

Chiar din ziua. următoare, tocmai pentru a-şi marca sie însuşi că se bucură de un nou regim, Mihnea îşi redublă vizitele la Universitate. Cameră îşi găsi rejpede, după ce poposi vreo trei zile la hotel. Dar şi sub aerul sfânval libertăţii, Fouillée avansa nespus de greoi. Şi Anna, cu care corespondenţa ochilor devenea patetică şi din ce în ce mai încordată, îi părea cu atât mai retranşată în dosul atâtor autori – al căror nume guriţa ei dulce îl turuia ca o morişcă perpetuă la seminariile frecventate de acum regulat de dânsul – cu cât ochii ei încercănaţi şi privirea ei catifelată, cerându-i părerea mutează, pe deasupra capetelor, îi comunica în acelaşi timp, din ce în ce mai nedumerită şi mai voluntară, bă momentul primilor paşi de apropiere trebuie în sfârşit să à ungă la termen.

Vacanţa cea mare bătea la uşă, căci Paştele doar căzuse atât de târziu ăst timp!”

Dar Mihnea „strateg încercat, se temea ca de dracul tocmai de orice pas necugetat. El aştepta, cu nespusă

ardoare, această vacanţă mare, de al cărei larg hiat, de bună seamă, ea părea să se îngrijească atâta. Pasul cel dintâi, al cunoştinţei, avea să fie făcut chiar în ultima zi; în primele două, trei ceasuri de convorbire de atât de mult timp dorită, nici lui Schopenhauer, misoginului, gândea Mihnea cu drept cuvânt, nu i-ar arde de filosofie. Şi-n cazul că totuşi conversaţia ar fi ameninţat să ia această turnură periculoasă, el era destul de dibaci vâslaş în astfel de întreţineri cu fetele, ca să îndrepte la timp barca pe un curent favorabil; de primele trei ceasuri, şi chiar de cele două zile următoare, era deci sigur că nu va părea anost o clipă frumoasei fete. Dar de zilele care ar fi urmat mai apoi nu răspundea!…

De aceea, un rămas bun, dulce şi melancolic, cu o vacanţă considerabilă în spate, pentru a avea timp berechet să-şi pună la punct mulţumirile necesare unei întreprinderi atât de noi şi neobişnuite pentru dânsul, îi surâdea într-un chip din cale afară de promiţător şi de atrăgător. Aştepta deci ultima oră de seminar, în fervoarea unor veritabile repetiţii ca la teatru; orice deviere spre filosofie a partenerei fu dată deoparte, în acest timp, în faţa oglinzii, în felurite chipuri, pe care şi le întipări în minte, da punctele de reper ale unui rol de mare greutate şi răspundere. Va păşi spre ea, ultimul din şiragul de studenţi şi studente care îşi vor prezenta carnetele de frecvenţă spre semnare. Va prezenta şi el cartea lui de vizită, cu numele magic pentru dânsa: Mihnea Băiatu’, şi-i va spune cu un surâs pe care şi-l ştia adorabil: „Vă rog să-mi certificaţi şi mie aici, cea mai asiduă şi mai – fidelă frecvenţă din viaţa mea, la cel mai fermecător curs din câte mi-a fost dat să aud vreodată, la cursul minunat al ochilor dumneavoastră”.

Timp de trei săptămâni în şir a repetat cuvintele acestea, alese cu greu, după câteva ceasuri de elaborare. Le-a schimbat în mai multe rânduri ordinea, pentru a vedea cum sună mai bine aşezarea lor în frază şi a rămas la această ultimă formă, cu care spera s-o lase mai încurcată, măcar pentru un moment, decât ar fi fost el

dacă l-ar fi întrebat ce crede despre Bergson sau, şi mai grav, despre teza domnişoarei Maricica Gheorghiade, care tratează în chip eminent regulile evidenţei şi teoriei eroarei;

Răspunse deci, cu ochii, nerăbdarei privirilor ei vădit agasate şi dojenitoare, că momentul cel mare e cât se poate de aproape pe punctul de împlinire.

Şi momentul sosi într-adevăr! Se întâmplă însă ca nu domnişoara Anna Velovan să fie aceea care atesta frecvenţele; tot ăşafodajul repetiţiilor lui Mihnea începu îndată să pârâie şi se nărui în bucăţi. Dar în mijlocul dărâmăturilor şi al restriştei, el încă îşi păstră sângele rece şi-şi întocmi în pripă un nou plan de bătaie). Se va duce la Anna, care de câteva zile ridică neînţelegătoare din umeri, şi-i întoarce regulat spatele, şi-i va declara că întrucât îl priveşte, numai de semnătura ei are nevoie. Şi coborî treptele amfiteatrului spre masa profesorului, asaltată de grămada de studenţi, scâlciaţi unii într-alţiii salvându-şi de cocoloşire carnetele gata iscălite sau purtate spre importanta formalitate pe deasupra capetelor, cât permitea întinsul mâinilor, ca pe nişte trofee scumpe, care-şi primeau în sfârşit mirul binecuvântării.

De pe ultimele bănci ale sălii de curs, Anna se putuse vedea în mijlocul învălmăşelei; dar, de jos, era complet acoperită de masa mişcătoare de capete şi braţe. Astfel că Mihnea trebui să refacă drumul înapoi la locul lui de observaţie. Anna încă nu mai privea încoace, ocupată de o animată conversaţie cu o domnişoară, pe care el o mai văzuse din când în când pe aici... Mihnea aştepta răbdător ca grupele zgomotoase să evacueze, şi partenera Arinei să plece. Dar forfota se potolea încetul cu încetul, într-adevăr, pe când domnişoara inoportună părea prinsă în taifas lung cu Anna, căreia nici nu-i da în gând să ridice ochii. Fata îl văzuse coborând şi-credea poate că plecase. Dar de asta nu ducea grijă Mihnea; când sala se va goli, el va începe, să coboare* din nou şi-i va atrage din nou atenţia. Însă ce era de făcut cu juna asta, care avea atât de mult de spus prietenei sale? Mihnea era hotărât: dacă Anna va ridica în

cele din urmă ochii încoace, îi va face semn către partenera ei, cu înţeles, ca s-o termine cu dânsa. Şi Anna se uită în cele din urmă în sus, îl revăzu, şi ochii ei luciră mulţumiţi, dar când Mihnea vru să-i prindă din nou privirile şi să-i expedieze mutescul mesaj, ino. portuna de alături ridică şi ea ochii îiâcoace.

Era de disperat cu comedia asta! Totuşi, mulţumirea din ochii fetei pentru surpriza revederii îmbărbătă pe Mihnea şi el porni în jos, hotărât, mai ales că bulucul studenţilor se spărsese şi acum cei din urmă îşi luau iscăliturile dorite; era deci timpul nu se poate mai potrivit pentru lovitura finală. Dar ajuns jos, Mihnea schimbă instinctiv linia dreaptă printr-o mişcare tangenţială; pieziş însă, se äpropia totuşi, tot atât de hotărât. Cartea de vizită i-era în mână şi pregătise şi stiloul; dar când târcoalele sale nesimţite îl duseră până la o distanţă aproape infimă de centrul mult dorit, spre care îl atrăgea cu o putere fără de seamăn genele plecate ale Arinei şi bujorul din obrajii ei, aprinşi peste măsură de apropierea faptei atât de mult timp aşteptate – ceea ce Mihnea traduse cu stânjenirea din cauza prezenţei acestei inoportune zgâite şi cu nasul coroiat – fatalitatea aduse iarăşi un dezastru. Căci ochii mici şi răi ai tovarăşei de vorbă se zgâiră şi mai rău şi nasul se coroie şi mai teribil; şi o mişcare circulară şi ofensivă, de cloşcă atacată, rotindu-se automat şi gata de izbucnire, paralel cu mişcarea de învăluire a lui Mihnea, transformă avântul puţin cam strâmtorat al aceluia îl dezastruos recul.

Mihnea n-avu timp decât să vadă pe Anna zâmbind încurcată şi puţin amuzată de împrejurare şi pe urmă orice altă lumină îi dispăru din ochi; pentru ca pe urmă când vederea i se limpezi iarăşi, să prindă râsul de satisfacţie al inoportunei către prietena ei, pe care aceasta îl primi cu bine deghizată stânjenire, într-o expresie laşă de nevinovăţie şi de dezinteresare faţă de neaşteptatul incident. Ceea ce făcu pe Mihnea să pornească indignat şi vrăjmaş spre uşă; ieşi fără să se mai uite înapoi şi pentru atitudinea Arinei, dar mai ales pentru lipsa lui de curaj, în

clipa culminantă, când ar fi putut îndrepta totul, ca prin minune, şi-ar fi redus la tăcere pe tigroaică, doar cu un compliment adânc, adresat celeilalte, şi cu gestul elegant al întindere! stiloului şi al cărţii de vizită şi mai ales cu exprimarea hotărâtă şi dârză a dorinţei de a rămâne pe vacanţă cu scumpul autograf; atunci privirea ei ar fi avut o cu totul altă lumină decât aceea cu care i-a apreciat daraghioasa-i evoluţie în juru-i, şi care, din cauză că a provenit numai din nedibăcia şi neprezenţa lui de spirit, se iartă…

Astfel că Mihnea se postă din nou la ieşirea Universităţei, pe unde ştia că iese ea de obicei; îi va cere autograful aci, fie ce o fi! Doară ce dracu'! Nu este tot el Mihnea Băiatu' şi acum? L-a schimbat Dumnezeu în câteva zile, de nu se mai recunoaşte defel nici dânsul?

Fetele şi studenţii ce ieşeau priveau înciudaţi la acest june fercheş, care aştepta la ieşire cu o carte de vizită în mână şi cu un stilou desfăcut. Dar puţin îi păsa lui Mihnea de ce ar fi putut ei crede; băieţilor le respingea privirile cu aerul lui măreţ şi elegant, fetelor le surâdea obraznic, atrăgându-şi astfel din parte-le, după temperament, râs ruşinat, surâsuri înfruntătoare şi dispreţuitoare sau întoarceri înţepate ale capului. Şi Anna îşi făcu apariţia, în susul scării, flancată de-o parte de vipera coroiată şi de alta de Maricica; prezenţa acesteia din urmă, acum, îi scoborî iarăşi avântul şi hotărârea. Dar tot n-ar fi dat îndărăt dacă, fiind zărit, vipera n-ar fi scăpat un cuvânt şi cele două fete n-ar fi schimbat între ele vagi priviri cu înţeles. Cu siguranţă că vipera a grăit: „uite, ăla!" Dar de ce Anna şi Maricica nu i-au explicat nesuferitei ăsteia cine-i propriu-zis acel „ăla"; sau ea n-a auzit oare de Băiatu', Mihnea Băiatu', vărul lui Băiatu' Mih… licenţiat în 7 facultăţi?

Tocmai nedumerirea asta paralizează acum din nou voinţa lui Mihnea; le lasă deci să treacă pe lângă dânsul, fără să se mişte; Anna, roşie şi cu capul plecat, Maricica, cu un surâs în care încă nu izbutea să se definească, vipera, într-una severă şi distantă. Mihnea nu mai

înţelegea nimic; săvârşise într-adevăr o gafă încercând să se apropie la un moment atât de nepotrivit? Sau atitudinea viperei era o dispoziţie personală, de fată puţin jignită că nu era obiectul unei îndrăzneli, pe care, fără nicio autorizaţie, se grăbise apoi s-o reprime? Dar atunci de ce nu căutau să scape de dânsa?

Sau poate chiar acest lucru îl intenţionează acum cele două fete, care, tocmai din acest motiv, nu s-au grăbit să împărtăşească furibundei ăşteia cu cine avea de-a face…

Automat, paşii lui călcau după ele. O vor duce desigur până la poarta ei şi-o vor lăsa acolo… Dar dacă stau împreună în acelaşi cămin?…

Mihnea se simţea într-o stare de „nesiguranţă mai stupidă decât cea mai neaşteptată decepţie… dar se făcu numaidecât senin în sufletul lui, când, la colţul bulevardului cu Calea Victoriei, ochii Arinei scăpară scormonitori înapoi. I s-a părut sau i-a trimis un zâmbet de consolare…?

A întins pasul şi pieptul lui străpunge acum încordat grupele plimbătorilor, pentru a se ţine necontenit în spatele celor trei fete. Acum Maricicş e la mijloc şi s-a prins adânc în discuţie cu vipera, al cărei profil Mihnea şi-l fixează în minte pentru a-i trage o curte, ştie el cum, s-o înveţe zdravăn minte: mai ales că, în felul ei, e drăguţă tipesa. Puţin şi voluntar stingheră, Anna a întors iarăşi capul, dar l-a readus repede înainte, speriată de apropierea neaşteptată şi îngrijorătoare, – la care descoperise acum pe Mihnea. Dar ochii ei fugiseră tot plini de lumină şi mulţumire şi Mihnea se simţea covârşit de fericire în acest noian mişcător şi încrucişat de grupe omeneşti…

În dreptul cafenelei Capşa, un glas cunoscut îl strigă şi o somptuoasă ţinută militară se desprinse de lângă bara de metal a vitraliului luminos:

— Dumitru! scăpă Mihnea perplex şi involuntar.

Da, era Dumitru. Fusese reprimit în armată cu vechimea care i s-ar fi cuvenit, dacă n-ar fi petrecut lunga

vacanţă, dictată de nevoi. Acestea sunt primele lămuriri pe care i le dă Dumitrii, ţinându-se de pasul grăbit al celuilalt. Mihnea înţelese din asta că bucuria reactivărei i-a mai potolit necazul pentru dibăcia cu care l-a lăsat, om în loc, în iţele încurcate ale familiei Balaman. E gata să-l consoleze, dar şi celălalt, când epuizează subiectul cu armata, se arată puţin cam stânjenit de împrejurarea trecută. Niciunul nu pare dispus să deschidă vorba asupra. acestui subiect neplăcut. Îl ocolesc „pe cât pot mai departe, profitând de orice prilej care poate mâna convorbirea în oricare altă* direcţie.

— În d-initiv, ce mă goneşti, mă, aşa, prin mulţimea asta, că abia îmi mai ţin sufletul? se nedumireşte Dumitru.

— Iartă-mă, dacă trebuie să mă grăbesc... Ai dreptate, tu poţi rămâne... Iacă „să ne întâlnim mâine la douăsprezece, în locul de unde m-ai strigat...

Şi Mihnea, jucând ca pe ei atee, strânge mâna lui Dumitru, aruncând priviri de nerăbdare după cele fete, spre a nu le pierde din vedere. Abia acum Dumitru prinde rostul acestui zor febril.

— Aa... am înţeles... care va să zică te-ai şi consolat, râde el uşurat şi fericit. Şi izbind pe Mihnea pe umăr prieteneşte, continuă să-şi exprime zgomotos satisfacţia: Care va să zică, cum s-ar zice, te lucrai, tipule... ţi-am suflat-o pe scumpa ta Vevé... Şi tu în loc să fii în doliu, te-ai şi consolat, pezevenghiule... iartă-mă, Mihule, dar să-ţi povestesc...

— Lasă-mă, dragă, cu poveştile, 1 îşi trage celălalt mâna înfricoşat... Lasă, că-mi povesteşti mâine...

— Cum observ, nu te-a impresionat prea mult chestia noastră, hai? se ia iarăşi după el Dumitru, mulţumit de constatare, dar şi puţin decepţionat...

Mihnea, care face sforţări să-şi desprindă mâna încleştată de celălalt, nu se poate stăpâni să nu pufnească:

Cum, mă caraghiosule... tu ai aerul că tu m-ai lucrat pe mine... ha, ha, asta e nostim... bată-te să te bată, Dumitre...

— A, ha, mârâie celălalt neîncrezător... A *d'autres! Te*

dragă Mihnea, amorul tău propriu e în joc… dar zău că a fost fără voia mea… Tu singur recunoşteai şi-mi destăinuiai că-i irezistibilă…

Mihnea se porneşte pe-un hohot voios… Dar n-are timp să-şi epuizeze acum toată veselia… Mâine însă, la douăsprezece…

Intrigat la culme însă, Dumitru nu-i slobozeşte mâna; îl urmează.

— Mihule, ălea trei dinainte, nu?… Bine, tipule, ce faci tu cu atâtea?… Hai că merg şi eu cu tine…

— Dar ăstea sunt studente, dragă, îi râde în nas TMihnea, cu puţină dar destul de înţepătoare compătimire.

— Daa. Şi Vevé… nu e studentă?

— Două din ele sunt asistente, puiul *meu*; una, aceea mai mică, la Psihologie şi Teoria cunoaşterei, dragul meu, glăsuieşte el grav şi apăsat; iar aceea mai înăltuţă, la Istoria filosofiei. Pe cea mijlocie s-o ia dracu'…

— Ce vorbeşti, mă, se minunează în derâdere Dumitru. Aşa grozave sunt…?

— Teza celei mici, continuă Mihnea, hotărât să-l readucă la tăcere – cu care a făcut furori şi a fost discutată la toate universităţile din Europa – trata despre: „Regulile evidenţei şi teoria eroarei în filosofia carteziană şi posteartesiană"…

— Mă, a dracului! făcu Dumitru, ftdar acum se cunoscu că expresia lui nu mai fu de zeflemea, ci de respect oltenesc pentru tot ce e subtilitate pur spirituală, independentă de orice scop practic.

Şi hazul lui Dumitru. coti firesc de astă dată de la fete la Mihnea:

— Bine, mă, înţeleg, ele or fi scris teoria aia a cunoaşterei şi-a eroarei, or cum ziseşi tu, dar ce nu înţeleg eu din toată asta e cum dracu' ţi-a venit ţie să-ţi bagi nasu tocmai aci… Fir-ai al dracului de crai de mahala, te pomeneşti că le scoţi şi p-ăstea din minţi… cu toate teoriile lor…

Cu paşi grăbiţi, făcându-şi loc prin valurile de lume, desprinzându-se şi reapropiindu-se, închizând necontenit

noile grupe întrecute între parantezele mişcării lor zorite, Mihnea şi Dumitru ajunseră repede fetele şi ofiţerul de administraţie putu vedea cu uimire cum Anna arunca înapoi căutături îngrijate. Dar cine* îi revăzu, încetă de a mai întoarce capul.

Fir-ai al dracului, ai şi răsucit fata, brigandule… Ai vorbit cu ea, tipule?…

— Nu încă, dar cum vezi nu mai e mult până atunci.

— Bine mă, nefericitule, hohoti Dumitru din nou, dar ce-ai să poţi tu vorbi cu ea…? Că la d-astea, nu merge aşa… să le cânţi sârba la pian şi să le spui anecdote… Sau să le povesteşti aventurile tale cu proprieţăresele… ha… ha… ha… şi cu… chelnării din restaurante ho, ho, ho…

Mihnea nu-şi mai putu reţine o strâmbătură de durere.

Amintirea atâtor nemernicii, la câţiva paşi doar depărtare de acest trup candid, de aceşti ochi care descind din infinit direct către dânsul, ca o favoare zeiască spre un muritor de rând, îl făcu să se cutremure ca de un vis sinistru. Însăşi apropierea lui Dumitru i se păru o profanare şi o infamie. Ar fi vrut să-l îndepărteze cât mai repede cu putinţă, pentru ca sacrilegiul prezenţei lui zgomotoase şi groteşti să nu murdărească şi mai mult dispoziţia de vis, în care desele întoarceri ale privirilor Arinei îl transportase pe tot acest traiect fermecat.

În colţul lui Athénée Palace, fetele au cotit-o la dreapta şi ochii Arinei au scăpat iarăşi pe furiş încoace…

— Asta e, mă, aia cu teoria cunoaşterei? răsună vocea grosolană a lui Dumitru – asta de tot se uită încoace?… Tipule, o interesezi… hai să dăm asaltul, făcu el viteaz, întinzându-şi şi încordându-şi eroic pasul…

— Lasă, Dumitre, mai bine ne întoarcem, îl apucă repede de braţ celălalt… Nu vreau, nu vreau… nu vreau să le acostăm…

Şi se gândea cu groază la conversaţia lui Dumitru, în cazul când fetele ar fi admis atât de uşor să fie însoţite de doi cavaleri care se prezintă pe stradă.

Dar Dumitru se întărâtase; el îşi blqmă cu vorbe

grele amicul, care da dovadă de slăbiciune şi laşitate. Cu ce putea altfel să se impună atenţiei lor? Cu vasta lui cultură? Şi Dumitru se prăpădi de râs, evaluând gradul de cultură filosofică a lui Mihnea. Pe când, într-o astfel de împrejurare, numai îndrăzneala şi cinismul ar putea să primeze. Să te vadă obraznic şi hotărât! Asta e! Şi după ce-oi cunoaşte-o, s-o uimeşti, povestindu-i cum ai tras pe sfoară pe chelnări şi cum sări noaptea pe ferestrele proprietăreselor iubite.

— Înţelegi, mă, cartoafă amorezată şi scâncitoare? Cu asta le faci praf pe Kanţii şi pe Schopenhaurii lor... Povestindu-le emoţiile prin care treceai când schimbai galoşii la uşile cafenelor şi când luai din greşeală umbrela de mătase de sub pălăria altuia... Lasă, mă Mihnea, mă ramolitule, mă, că te pun eu acum pe roate... >Şi tu mi-ai dat pe Vevé, şi eu, puiule, să vezi cum ţi-o dau pe filosoafa asta...

Şi el călcă şi mai voiniceşte, cu şantiurile lui strălucitoare, la lumina becurilor. Mihnea îl apucase strâns de braţ, dar fostul legionar din Alger era dus de-un avânt prea din cale afară de năvalnic, ca să nu târască după el pe cel ce trăgea de dânsuv cu, disperare. Între timp, fetele priviseră de mai multe ori neliniştite înapoi. Ele cotiseră din nou, pe străzi tăcute şi mai pustii, o dată şi încă o dată, şi urmărirea asta asiduă şi din ce în ce mai apropiată era vădit că nu le venea deloc pe plac. Iuţiseră pasul şi, la intervale scurte, vipera arunca în urmă-i scânteile negre ale ochilor ei înfricoşători. Însăşi Anna, când privi de astă dată încoace, păru în lumina felinarului că exprimă o durere jignită, o ofensă brutală şi nemeritată...

— De ajuns, Dumitre, nu mai merg un pas înainte? se opri Mihnea hotărât.

— Nu vezi, mă nenorocitule, se înfurie, celălalt, cum se uită acum u toate le înapoi...? Ce mai vrei, mă opăcitule, mai mult decât atât...? continuă el, sincer nemulţumit de atâta nepricepere şi lipsă de curaj...

— Totuşi nu mai merg, rămase ferm Mihnea în loc...

Dumitru dădu plictisit din umeri şi porni singur

înainte:

— Urmează-ne, să vii când te-oi striga…

Îngrozit, Mihnea alergă după dânsul. Dar când îl ajunse şi-l apucă de braţ, Dumitru îl respinse dintr-o smucit ură:

— Eşti caraghios pur şi simplu… eu sunt ofiţer, bă nefericitule… nu pot să dau înapoi…

Şi şantiurile îşi tremurară nervos luciul reflexelor diverse sub călcătura îndârjită a viteazului ofiţer de administraţie.

Urmăritele, care câştigaseră puţină distanţă, traversau tocmai râul de lumină şi de zgomot al Bulevardului Brătianu-Take Ionescu; se angajară apoi grăbite în adâncul obscur şi liniştit al străzei Julès Michelet. Pasul vertiginos al lui Dumitru le ajunse din urmă la jumătatea străzei scurte. Mihnea, disperat şi mai mult fugind, se găsea cu mai bine de zece paşi în urmă, când fetele, toate trei ca la comandă, făcură front interpelatorului galant. Vipera chiar avansă un pas şi, în tulburarea-i fără margini, Mihnea trebui să constate că era superbă:

— Ce doriţi dumneavoastră? întâmpină ea măreaţă pe îndrăzneţ…

— Scuzaţi… scuzaţi, vă rog… domnişoarelor, că v-am întrerupt din drum două minute, răspunse Dumitru cu o siguranţă de sine, pe care de bună seamă uniforma nouă şi elegantă de pe dânsul o ducea la extrem (seara, cu aibul ei înşelător, ai fi crezut că e chiar din garda regală), însă am avut plăcerea să [vă] văd adesea la Universitate şi ştiu că sunteţi studente…

— Ei, şi ce doreşti dumneata, domnule…?

— Aş fi vrut, v-aş fi rugat… vă rog să aveţi gentileţea să-mi permiteţi ca să vă întreb dacă… domnul de Istoria şi… dacă domnul Rădulescu-Motru… a… şi-a închis cursurile…

— Ascultă, domnule, izbucni vipera nemaiputându-se stăpâni… Te rog să faci bunătatea şi să ne părăseşti imediat, pentru că altfel imediat them sergentul… Auzi ce

neruşinare?… făcu ea ridicându-şi mâinile şi frângându-şi-le cu disperare… Dacă-ţi mai permiţi vreodată să ne acostezi… reluă ea, abia mai nemerind cuvintele, să ştii că ai de-a face cu…

Indignarea n-o lăsă să termine.

— Informaţii despre cursul domnului profesor Motru, care predă alt obiect decât credeţi dumneavoastră, veţi găsi la afişierul Universităţii, făcu şi Maricica mică, pe-un ton ceva mai conciliant, dar de asemeni, cât se poate de demn şi muşcător.

şi lui Mihnea îi păru nespus de drăgălaşă, cu căpşorul *ei* blond şi roz, cu ochii ei albaştri şi îngereşti, făcând pe ofensată. Anna nu spuse un cuvânt tot timpul, deşi tot timpul gâtul şi partea de jos a figurii fură prada unei mobilităţi nervoase, fără putere de stăpânire. Rămase necontenit cu capul în pământ şi nu ridică ochii nici când Mihnea, ajungând grupul, apucă pe Dumitru de braţ şi curmă diferendul cu un pretext atât de debil şi stupid, că-l făcu să-şi muşte buzele mai târziu…

— Ia lasă domnişoarele, domnule… eu te-am invitat la un ceai, nu să-mi scandalizezi lumea din partea locului…

Dumitru râdea cretin şi molfuz, iar fetele se întoarseră toate trei, tot ca la comandă…

Lui Mihnea, care trăsese pe Dumitru, de circumstanţă, în gangul cel mai apropiat, i se păru că a reintrat definitiv în întunericul din care voia să iasă. Şi toată această poveste, de

O jumătate de an, singura pe care o ţesuse şi el din vis şi roze, iată, eşuase atât de lamentabil, în acest gang muced, negru şi străin, lângă acest râs idiot, care-şi recăpătase curajul şi care răsuna în atât de înfiorătoare şi sarcastice modulaţii, între zidurile reci şi sonore.

— Nu ne e dat nouă de filosoafe d-ăştia, mă mânzule! îl mângâie Dumitru, confirmând satisfăcut durerea descurajării totale, înfrângerii definitive a lui Mihnea.

Iar acesta se tka mut* şi distrus, după pasul lui, fără voinţă, după râsul lui, înapoi, în lumea lor, în lumina şi în

zgomotul deşucheat al oraşului, cu nesfârşite mahalale, cu subsoluri suspecte de cafenea, cu grădini de vară îmbrăcate în miros greu de carne friptă, cu valuri de vin astringent şi cu vulgare cântece de ţigani porcoşi.

Într-una din aceste grădini îl atrase Dumitru şi aci îi înecă trista lui dispoziţie, cu ajutorul chilelor de vin şi-al sticlelor de sifon şi cu râsul lui răsunător şi iscat din nimic. În cele din urmă izbuti să-l înveselească, şi Mihnea se umfla acum de râs, la gândul ce va păţi bunul său prieten când se va reîntoarce acasă, atât de târziu şi atât de afumat. Îi povesti cum

1 s-a întâmplat lui însuşi, dar din delicateţe se feri să meargă cu destăinuirile până la chipul cum avusese loc împăcăciunea cu Vevé. Totuşi Dumitru izbuti să-l tragă uşor de limbă şi, curios, toate amănuntele acelea, în loc să-l tulbure, să-l întunece „era clar, îi produceau nespus haz şi interes. El însuşi îi împărtăşi câteva amănunte picante şi chiar, spre dimineaţă, ajunse cu altruismul până acolo, că îi acordă îngăduinţa să-l viziteze din când în când, chiar şi în lipsă…

— Înţeleg, înţeleg şi *mergi*, făcu Mihnea voios… Vrei să mi-o pase*zi iară*şi înapoi… Nu, puiul meu, asta n-o s-o mai – vezi…

Fu rândul lui Dumitru să se prăpădească de râs:

— Nu *ti teme*, îl asigură el… până nu termin cu licenţa, asta nu se va întâmpla: trebuie să fiu nebun, înţelegi, casă, masă, fată, leafa merge… îţi închipui că eu sunt imbecil ca tine să scap aşa comoară din mână? Şi atunci, mişelule, peste doi-trei ani, dacă ai vrea să-ţi reocupi locul, bucuros îţi rezervţie prioritatea… dacă nu, de ce să nu fac serviciul ăsta unui alt student tânăr, plin de voinţă şi cu drag de carte… Dar parcă văd, ticălosule* cum ai să te ţii de mine şi să mă implori…

Şi lui Mihnea îi plăcu cinismul celui mai bun prieten al său; fericit, întărit, luminat pentru vechea viaţă, pe care voise s-o părăsească, îi jertfi iarăşi câteva chile de vin şi lovi, de fiecare pahar dat peste cap, cu pumnul în masă:

— Dumitre, fătul meu, te iubesc… cu tine alături, mă,

mă resimt iarăşi om, mă! mă resimt de piatră, mă tipule…

Şi-i fu dat astfel lui Mihnea să încheie acest an de activitate studenţească, marcat pe listele examenelor atât de elogios, cu un ultim succes, a cărui imensă valoare, nici atunci când îl repurtă, nici mai târziu, nu ştiu s-o aşeze la justa ei însemnătate.

Cum se urnea astfel pe înserat, târnp şi greoi, cu suflet mort, la amintirea serei de mai înainte, când ochii cu misterios strălucі ai Arinei pieiriseră pentru totdeauna din viaţa lui din nou pustie, Mihnea întâlni, în schimb, grăbind, cu mers vibrând, de forme plinuţe, strânse în veşminte rămase cam mici, pe doamna Polixeni Nisipoiu. Îi bănui chiar din urmă identitatea şi când o depăşi văzu că nu se înşelase. O salută larg, deşi necontenit ceremonios, şi cu/ satisfacţie atât de deplină, că mişcarea de surpriză şi de îngrijorare de pe faţa Polixeniei se prefăcu deodată în zâmbet nehotărât şi neutru. O întâmpină cu cea mai aleasă mostră din bogăţia-i verbală, dar fu cu neputinţă s-o înduplece să-l însoţească doar un singur ceas până la noua-i locuinţă. Îndârjirea ei atât de neclintită nu ştiu până la upnă cui s-o atribuie; faptului că de mult n-a mai încercat s-o vadă sau, ceea ce s-ar fi arătat mai grav desigur, ideei, care-l năpădi în cele din urmă, că o încondeiase prea din cale-afară credulului domn Nisipoiu, în seara memorabilă a celei mai dramatice părăsiri de domiciliu din lunga-i carieră de chiriaş sentimental.

Oricare ar fi fost împrejurarea adevărată care determina pe coana Polixeni să nu-l urmeze, Mihnea observă un lucru totuşi: că prezenţa şi insistenţele lui au un pronunţat efect de înecată dar sigură revenire pe figura încăpăţânatei şi că zâmbetul ei redevine, cu fiecare vorbă nouă şi dulce, din ce în ce mai mieros.

Atacă atunci cu putere coarda sentimentală: îi şopti cele mai drăgăstoase cuvinte, o tutui şi o imploră pe mume, îşi aminti cu efuziuni de cea mai sublimă mulţumire, misterele corpului ei, despre care îi declară sub greu jurământ că nu le-a mai găsit la altă femeie…

— *Mergi*, îi răspunse ea pe jumătate transportată…

De aceea te-ai mutat la Balamance…

Mihnea îşi duse atunci mâna la frunte. Era luminat! îi dovedi, cu puteri de convingere redublate, că s-a mutat anume la Balamance, pentru a fi tot de dânsa aproape, că a dat necontenit târcoale chiar din prima zi prin fundătură, şi că în fiecare seară, mai ales la început, era răpus de jale că n-a revăzut-o… De CÂte ori nu avusese cu Vevé discuţii, că-l întrerupea uneori cu vreun sărut, tocmai când el era cu gândul la dânsa… Parcă-i cetea în gânduri, meduza a*ceea,* pe care în cele din urmă a trebuit s-o lase, căci ridicase pretenţii de căsătorie…

Şi la insistenţele Polixeniei îi povesti, de-a fir a păr, cum „nemernica îl înşelase” cu cel mai bun amic, cu fratele lui de suflet, noutate despre care coana Polixeni părea informată şi pe care o primi cu un foarte semnificativ surâs: „mă aşteptam eu!” Asta cam ciupi puţin amorul propriu al lui Mihnea, care încă de la început, din spirit de îngâmfare, înclina să-i dea pe faţă toată şurubăria; dar o mai atentă scrutare a consecinţelor imediate îl făcu să lase deocamdată relatările lui în prima formă, şi chiar observă oarecare succes în poza de înşelat…

Ba încă… Pentru că la urmă de tot coana Polixeni conveni să-i dea întâlnire, chiar mâine, la dânsa acasă însă, la o oră după-amiază. Găluşescu, chiriaşul odăii, era tocmai în provincie, unde trebuia să mai rămână câteva zile; plecase să lichideze cu toată averea lui imobiliară, pe care o oferise coanei Polixeni, cu învoiala ca să-l ţină la dânsa până la săvârşirea din viaţă şi să-i facă atunci cele de moarte.

— La noi se simte nespus de bine, informă Polixeni mai departe pe Mihnea. Aproape i-a trecut de năduf şi el crede că-i port noroc… însă m-am gândit ce să fac cu averea aceea după moartea lui şi mai ales cum să stau eu prin judecăţi, de ceartă cu neamurile sale? Am chibzuit că e bine să şi-o vândă singur şi nouă să ne aducă banii „licizi”… Ne-a scris că a strâns până acum şapte sute de mii… mai are de vândut un petec de y le şi va lua şi pe-ăla vreo şaizeci-şaptezeci de mii… După care se va

reîntoarce…

Cât priveşte pe domnul Nisipoiu, la ora pe care i-o oferea coana Polixeni lui Mihnea, se afla la instrucţie, unde acum se găseşte tare ocupat. Abia dacă vine pe la şapte-opt seara…

Mihnea avu grijă să nu se despartă de ea, până nu luă şi dete chezăşie, prin colţuri mai obscure, de uliţe neumblate, câteva săruturi prelungi, care, avu limpede impresia, c-au sfărâmat complet orice urmă de pică în sufletul celei aftât de dorite. Dar el nu prea ştiu să citească în ochii Polixeniei care de la un timp se strângea tot mai pătimaşă într-însul, făcându-l să dorească venirea acestui minunat mâine, cu cea mai teribilă viteză. Ah, ochii aceia erau grozavi; în ei se răsfrângeau toată umilinţa la care o supusese domnul Nisipoiu când îi aruncase în faţă scârbăciunile destăinuite de nevinovatul băiat, toată indignarea obrajilor pălmuiţi, odată cu crâncenele noutăţi, de lătăreţele palme conjugale: în ei ardea acum focul cumplit al răzbunării.

Sărmanul Mihnea, el care era convins până peste urechi că un sărut pătimaş, cum numai el se pricepe să aplice pe buze rebele, e în stare să topească orice sloi şi orice rezistenţă, de unde putea şti oare, biet provincial, cât preţuieşte un dor de răzbunare în sufletul unei fiice pur sânge de fundătură bucureşteană? Abia ajunsă acasă, răsuflând în şuierături scurte de grabă şi de punere la cale a planului răsplăţilor, coana Polixeni se şi apucă să mărturisească soţului ei pricina întârzierei:

— S-a luat după mine, nu şi nu, că să mă duc cu el… E, stai că am să te învăţ eu, mi-am zis… Şi l-am poftit aici mâine la patru… i-am spus că tu abia pe la opt dacă te întorci… Aşa că fă ce-i face, roagă-te de domn consilier să-ţi dea drumu’ înainte, cum ţi-a mai dat şi atunci, când cu parastasu bietei mame, de a văzut Găluşescu cum ne îngrijim noi de morţi, da de ai vii…

Domnul Nisipoiu strâmbă din nas cât priveşte Găluşescu; potriveala cu acesta nu-i prea plăcea dumnealui şi poate de aceea coana Polixeni tot aducea vorba de ea, ca

să-i vâre mai adânc în convingere ideea că propunerea a venit de la bătrân. Însă erau opt sute de mii de lei la mijloc, şi-apoi juridiceşte nu se arăta nimic obscur în toată împrejurarea. „Captaţia voinţei”, hm! Asta ar mai fi fost ceva, dacă era vorba de-un testament. Însă în afaceri, coana Polixeni se arată condusă de-un bun instinct… ea pretindea bani lichizi şi un act solid de danie cu compensaţia unei bune întreţineri… Mai era fiscul la mijloc care la daniile între streini stoarce cu nemiluita pe dăruiţi; dar rămânea să vină Găluşescu cu banii, şi atunci domnul Nisipoiu, care „nu se amesteca”, va trebui, vrând, nevrând, să-şi dea şi dânsul o părere.

Cât despre noutatea cu întâlnirea lui Mihnea, ea indispuse puţin pe Nisipoiu; insistenţele aventurierului pe lângă coana Polixenia îi treziră în adâncuri vechile resentimente. Însă stratagema soţiei sale îl ului; dacă ea a făcut asta, înseamnă că e o straşnică femeie şi conu Nisipoiu se simţi mândru de ea. Reîntoarcerea lui înainte de o anume oră şi pedepsirea nemernicului treceau desigur pe-al doilea plan. Avea să-i arate el, nu-i vorbă, cu vârf şi îndesat. Dar principalul era că Polixenia răscumpărase totul cu acest drăcesc plan al ei; sinceritatea nu-i mai putea fi pusă în nicio cumpănă şi domnul Nisipoiu fu acum sigur că tot ce-i spusese ea privitor la aventura cu fostul chiriaş fusese adevărat; canalia căutase s-o dobândească prin toate mijloacele: cu ochii, cu gura, cu mandolina, până şi cu promisiuni de daruri. Dar o să-i dea dumnealui mâine un dar!… Ca slujitor al instrucţiei criminale, se gândi chiar să ceară ajutorul forţei publice şi să-i trântească haimanalei un proces no. 1, să ştie cu cine-a avut de-a face… Totuşi după prelungi dezbateri interioare, negăsind o definiţie legală, convenabilă, pentru fapta ce urma să se săvârşească, i se păru mai nimerită o chelfăneală amarnică şi discretă, cu storurile trase şi cu uşa încuiată…

A doua zi după-masă, el depuse un zel fără pereche, tocmai ca să-l găsească domnul consilier cu o bună treabă la activ şi astfel să poată obţine mai uşor învoirea. Ascultă

aproape toţi martorii, căci domnul consilier avea atâta încredere în subalternul său încât îl lăsa totdeauna să facă toată instrucţia el singur. Punea întrebările atât de meşteşugit şi transcria răspunsurile atât de clar, că domnului consilier nu-i mai rămânea decât să iscălească. Totuşi, pentru a nu-şi eluda îndatoririle, domnul judecător readucea învinuiţii, le repeta întrebările, le reamintea răspunsurile şi, fără a mai întreba dacă stăruiesc în ele, se mulţumea să îngaime un „aşa e?" pe nas, grăbindu-se apoi să iscălească. Evident că interogatoriile de însemnătate mai mare, socială sau politică, erau lăsate totuşi pentru venirea domnului consilier.

Pentru azi însă erau la rând pe condică tot felul de lucruri mărunte, pe care Nisipoiu se gândea să le dea gata în trei-patru pre. Iată de ce se reîntoarse la palat cu un sfert de oră înainte de unu… Dacă până la patru şi ceva le dă gata, la cinci e acasă; tocmai bine, când domnişorul, care ca tot domnişorul trebuie să mai întârzie şi el ceva, a sosit şi e în plină vervă de craidon…

Şi domnul Nisipoiu, care era acum la a şaptea cercetare, întreabă înainte:

— Va să se zică nu recunoşti că ai săvârşit viol asupra dumneaei Stanca Grigorie Pătrulescu din fundătura…

— Nu, domnule procuror, a fost de bunăvoie…

— Hm… de bunăvoie… Bagă bine de seamă ce spui, băiete…

— Aşa e, să trăiţi, domnule procuror…

— Bine, atunci povesteşte singur cum au decurs faptele…

Dar învinuitul povesteşte fără ordine, tărăgăneşte cuvântul, se contrazice. Şi coana Polixeni, de bună seamă, n-o să poată ţine pe nebun prea multă vreme peste ora convenită…

— De ajuns, de ajuns, vrei să încurci lucrurile dumneata, dar nu merge, să vie un martor…

Cu aducerea indivizilor care trebuie ascultaţi, domnul grefier găseşte firesc vreme să-şi arunce iarăşi puţin gândul acolo unde-l doare. Probabil c-o să-l ia cu

dulceaţă, cu cafea, cu diferite pretexte, dar numai să nu bănuiască… mizerabilul…

— Numele dumitale…

Martorul îşi fixează identitatea şi domiciliul… Domnul Nisipoiu ascultă distrat şi trece cu mâna lui răspuns cu răspuns în dosar. Ar vrea să treacă mai repede peste toate aceste formalităţi –, dar conştiinţa profesională nu-l lasă… Orice s-ar întâmpla, peste ea nu poate să treacă domnul Nisipoiu; de aceea câteodată e nevoit, din cauza atenţiei care fuge necontenit departe, să repete întrebările ca să nu greşască răspunsurile, sau ca să le prindă mai adâncit sensul. Astfel timpul se scurge mai repede, în vreme ce treaba merge mai încet… De aceea dumnealui caută, mai ales acum, după patru, să alunge orice gânduri străine de ancheta de faţă… Şi cu toate acestea, gândurile vin, se întorc supărătoare, ca un stol de ciori plicticoase, alungate cu o zburătură fără efect…

— Va să zică n-ai auzit niciun strigăt de ajutor venind din tufiş?

— Strigăt?… strigăt… domnule judecător, am auzit eu… da mai mult semăna a gemăt.

— Cum gemăt? De durere, vrei să zici?

— E, de durere pă dracu’… d-aşa durere să am parte toată viaţa.

— Vorbeşte cum trebuie, băiatule, aici te afli în faţa justiţiei.

fi – Să trăiţi, domnule judecător, îi plăcea… că d-aia am zăbovit şi eu ca să aud… că, iertaţi-mă, aşa e omu’… dacă ţipa ca din gură de şarpe săream eu, he, he.

Domnul grefier se mişcă nervos în scaun. Răspunsurile martorului nu-i plac şi pentru că lungesc discuţia şi pentru că presimte în ele sămânţă de nesinceritate. Şi-apoi mai e ceva: mizerabilul o să se grăbească să treacă la fapte. Polixenia atunci… hm, ce-ar putea să facă ea atunci…? hm… desigur… nu-i rămâne decât să invoce un binecunoscut şi atotfemeiesc pretext, care o ia uneori şi înaintea aşteptărilor. Uite, lui Nisipoiu îi pare rău că n-a stat de vorbă mai pe larg cu ea, plănuind

din timp toate răspunsurile şi mişcările care trebuiau făcute în caz de întârziere… He, da îi dă ei în gând…

— Cum zici dumneata?… Care va să zică striga ca din gură de şarpe…

— Nu, domnule judecător, tocmai asta zic, că dacă ar fi strigat ca din gură de şarpe, săream eu… Pe când aşa, stăm şi ascultam ca omu'\…

— Ascultă, băiatule, te rog să răspunzi frumos aici: or nu striga… asta să răspunzi dumneata, aici nu e timp de glumă şi poveste…

— Mi-aţi spus să spun tot ce ştiu…

— Dar despre ei, nu despre dumneata… Ei, spune acum… se văita or nu se văita?

Şi bătând cu energie în masă, domnul grefier zâmbea luminat: He, ce să nu-i dea ei în gând… Femeia e femeie… când vrea ea…

— Păi aici e aici meşteşugu, dacă-mi daţi voie, dom'le judecător, răsună şi glasul martorului. Ăla nu era vaiet, cum să zic… de… cum să zâc… vătămătură.

— Dar cum era?…

— Hm… femeia, nu ştiţi dumneavoastră… femeia e femeie… strigă de plăcere şi zice c-o doare… când vrea ea…

Hotărât lucru, domnului grefier nu-i place câtuşi de puţin acest bandit de martor, potriveala asta de vorbe, tocmai cu ceea ce gândea dumnealui, îl supără şi-l îndârjeşte şi până la urmă domnul grefier izbuteşte să stabilească deplina complicitate a informatorului cu învinuitul. Atunci răsuflă parcă uşurat. Trebuia să ajungă aci dintr-un imbold ceva mai amplu decât acela pur şi simplu al stabilirii dreptăţei: din nevoia de a restabili intactă sinceritatea femeii, pe care acest vlăjgan nespălat şi cu ochii coloraţi felurit voise s-o zdruncine în sufletul lui. Îi întocmi astfel mandatul de arestare ca un omagiu adus curăţeniei sufleteşti a coanei Polixenii. Dar timpul trecea totuşi şi ancheta asta îndelungă şi obositoare a unui viol banal ca oricare altul nu mai făgăduia să se mai termine. Şi după ea mai rămâneau atâtea cercetări înscrise pe

condică… iar domnul consilier întârzia… E patru jumătate acuma şi Mihnea Băiatu' trebuia să fi sosit… Şi martorul care venea la rând (ăsta mai rămăsese!) era surd şi nesigur… el nu auzise niciun strigăt, dar văzuse oarecare ceartă… Văzuse după gesturi şi după buze… Şi după ce nelegiuirea se terminase… Probabil ivirea lui zădărnicise repetarea isprăvei şi de către informatorul introdus în cauză. Însă nu reieşea din depoziţia lui opunerea hotărâtă a femeii; indivizii afirmau că totul se petrecuse cu învoirea ei şi diferendul pe care-l surprinsese surdul, se referea doar asupra unei neajungeri la o sumă anticipat convenită…

Însă din atitudinea reclamantei, din înfăţişarea ei, din desperarea zugrăvită pe faţă, din certificatele ce prezenta, se vedea limpede că nemernicii minţeau cu străşnicie. Prezumpţiile erau puternice, dar mărturiile insuficiente… Şi domnul Nisipoiu, pentru care primatul dreptăţii era supremă datorie şi ţintă, se găsea cu totul încurcat…

— Alţi martori n-ai mai avea de propus dumneata?…

— N-aş mai avea… de unde să am? scânci femeia, cu glasul înăbuşit, văzând că biata ei dreptate începe să-i fugă de sub picioare…

He, dacă ar fi avut el timp, domnul Nisipoiu ar fi luat din nou în cleştele interogatoriului lui strâns şi drept pe haimanalele astea, care rânjeau imperceptibil, calme şi satisfăcute… Dar era acum cinci fără un sfert… Haimanaua cealaltă trebuie să fi sosit de un sfert de ceas şi… şi trebuie să fi început primele asalturi… Iar domnul consilier întârzia, peste fire şi peste obişnuinţă. Şi-n capul grefierului plutea întruna, din ce în ce mai insinuant, rânjetul complicelui descoperit adineauri şi introdus în cauză: „He, femeia, nu ştiţi dumneavoastră"… Iar timp şi răbdare suficientă lipseau tocmai acum domnului grefier, ca readucând la adevărata lumină cauza ce tocmai se străduia să descoase, să poată alunga toate aceste bănuieli infame şi descurajatoare. „He… strigă de plăcere şi zice c-o doare"… Ei, drăcia dracului, dar ce s-o fi întâmplat cu domnul consilier!?…

Mihnea a sosit într-adevăr la fosta lui gazdă încă de la patru... Coana Polixenia l-a primit tandră şi decoltată, drace! şi cu nişte ochi atât de sfredelitori!... L-a poftit în odaia primei lor bucurii, care servea şi de dormitor şi de sufragerie... Mihnea a întrebat-o puţin nedumerit:

— S-a întors bătrânul?...

— Nu încă... dar dacă te pomeneşti cu el pe neaşteptate?...

Şi Mihnea a pătruns în odaia depărtată de stradă, nepăsător şi zglobiu, copleşit până-n microscopice ramificaţii, de senzaţia aceea firească momentelor premergătoare supremelor şi stăruitor aşteptatelor fericiri. Chiar de la început el sfărâmă, cu sărutări patetice şi cu gesturi bărbate, tentativa de lungă şi de departe adusă conversaţie a coanei Polixeni. Dar dânsa s-a ţinut voiniceşte dinaintea tuturor asalturilor; l-a mustrat că prea e grăbit şi prea merge de-a dreptul la faptă, ceea ce presupune lipsa unui sentiment propriu-zis, ci numai dorinţă de satisfacere momentană. Dar el a protestat cu toată energia, explicându-i cu o logică zdrobitoare pentru dânsa, şi cu lux de sărutări şi îmbrăţişări, ca argumente palpabile, că orice sentiment nu poate fi dovedit mai bine decât tocmai prin manifestarea lui, mai ales în ce-i priveşte pe dânşii, care nu sunt la prima încercare.

Argumentaţiile ajung fatal iar la faptă, căci Mihnea are cu atât mai mult la îndemână, pe măsura trecerei timpului, pe cea mai solidă din toate: posibilitatea revenir ei domnului grefier... He, dacă ea ar fi primit să vie la dânsul, ar fi văzut cum ştie el să se poarte cu o femeie, pe care o atât de lungă trecere a timpului n-a izbutit să i-o şteargă din suflet... ceea ce înseamnă „că amorul curat a vegheat totdeauna acolo”. Coana Polixeni rezistă desperată, şi la logică şi la faptă, dar din ce în ce mai puţin stăpână pe mişcările ei... şi blesteamă în gând pe dl. grefier... încă e şase fără un sfert. Dacă e tont şi imbecil ce să-i facă? Ar trebui acum să-i tragă o lecţie să-l înveţe minte... Hh!...

— Nu mă iubeşti, nu mă iubeşti, acum am văzut!

bolboroseşte ea în neştire, pe trei sferturi zăpăcită, celui ale cărui braţe o strâng acum s-o înăbuşe. Şi-i scapă iarăşi, sleită de puteri, refugiindu-se într-un colţ şi râzând, rătăcită, cu ochii pleoştiţi de torpoarea rutului desţelenit.

Dar ochii aceştia se cască largi, parcă să cuprindă mai bine în înţelegerea lor ce se petrece în jur; şi deodată luminile lor tresar de grijă şi spaimă. Mihnea şi-a apucat pălăria şi se îndreptă spre uşă; din dreptul ei salută cu eleganţa-i obişnuită, cu care a impresionat-o într-atâta la prima lor vedere:

— Scumpă doamnă, regret foarte mult, dar a trecut un ceas şi jumătate de când am venit: e pericol şi pentru mine şi pentru dumneata… dacă mai întârzii.

— O, n-avea nicio grijă, geme ea sfârşită… Când îţi spun că el vine de-abia după 7.

— Cu toate astea, face Mihnea înclinându-se din nou… văd ceva schimbat în dumneata… Nu mai eşti aceeaşi de demult, aceea pe care am iubit-o cu atâta putere de aproape… şi de departe, în tăcere…

Bănuieşte! trebuie să deducă fatal coana Polixeni. Şi asta din pricina tontului, a imbecilului, a dobitocului ăstuia, care într-adevăr merită toate coarnele din lume. Şi pe urmă, ce drăguţ ştie să vorbească şi canalia asta, de faţă… Mizerabil, mizerabil, dar drăguţ… Oricum, dacă domnul Nisipoiu şi-a voit-o, ea ce poate să facă? Consemnul ei e să-l reţie…

— Rămâi, geme ea din nou, moale, întinzând braţe moi de ceară şi lăsându-şi pleoapele să cadă pe ziua din afară…

Şi un ceas întreg trebuie să-l reţie astfel necontenit. Şi încă un sfert de ceas. Pentru că imbecilul, idiotul, tâmpitul, dobitocul, găgăuţul, dovlecelul dracului întârzie întruna. Iar Mihnea n-ar mai pleca de lângă această comoară ascunsă, cum nu i-a mai fost dat alta să întâlnească în viaţă… Dar el însuşi este o comoară dulce, şi coana Polixeni trebuie să-l deştepte acum ea din beţie, şi să-l îndemne să fugă, pentru că a sosit timpul de întoarcere.

— Ţi-am spus eu, pujşorule drag!… el nu vine decât peste şapte… tu trebuie să ai încredere în mine… acuma du-te, du-te… şi gândeşte-te la mine toată vacanţa, cum am să fac şi eu… şi haide, haide… iacă, ultimul sărut… dar nimic mai mult… pentru că aş muri, dacă ţi s-ar întâmpla cel mai mic rău…

Mihnea a ieşit pe poartă, beat, clătinându-se… Fericirea asta a fost într-adevăr potolitoare; şi cine-i poate spune lui dacă mult visata doamnă din lumea mare, sau cea mai teribil? vedetă de cinematograf îi poate acorda una la fel…? Dacă frumoasa şi savanta Anna ar fi putut să substituie, cu toate farmecele ei aparente, unicul…

Ah, Mihnea trebuie să recunoască: încheie în chipul cel mai neaşteptat, cel mai strălucit, şi acest an universitar… Ah, delicioasă cenuşăreasă din Fundătura Şapte Fântâni, blagoslovită de Dumnezeu cu sfântul tău secret, astăzi chiar c-ai întrecut toate marginile şi toate aşteptările…

La al doilea colţ de stradă, Mihnea trebuie să întrerupă dionisiacul său ditiramb; pe trotoarul celălalt înaintează ca un cal de camion, grăbit de bici nemilos, domnul Nisipoiu, căruia domnul consilier i-a trimis vorbă la ora cinci să continue toate anchetele, în linişte, pentru că motive importante familiare îl reţin până la 7. În orice caz să nu plece, până nu vine dumnealui să iscălească…

Cu gest larg, de largă efuziune, de fericire, de recunoştinţă, Mihnea ridică pălăria şi salută cu gest de tenor italian sub balconul primadonei… Şi dl. Nisipoiu se înăbuşă, tuşeşte, asudă şi încurcat, orb, apoplectic… răspunde.

Aici, în încăperea asta răcoroasă şi mucedă, Mihnea Băiatu’ are timp berechet să perinde în amintire anii săi universitari… Penultimul se deosebeşte tocmai prin aceste mărunte, dar tocmai de aceea atât de numeroase întâmplări, însemnate ori meschine, de obicei vesele, în orice caz cu rezultat totdeauna luminos şi fericit, dar care acum îl revoltă şi-l dezgustă…

Iată, peste câteva săptămâni ar fi să se împlinească

anul de când coana Polixeni l-a poftit la dânsa să se răzbune crunt pentru mişeleasca lui purtare şi zâzanie; de când deci, neştiutor şi nepăsător, Mihnea s-a vârât în vizuină de fiară, crezând că intră – şi ieşind într-adevăr că dintr-o cămară de paradis! Timpul care s-a scurs de atunci – anul acesta din urmă, an universitar care începe în octombrie, când plutesc în aer miresmele revederilor şi se termină în iunie, odată cu teii, cu examenele şi cu despărţirile tandre – îl înfioară în schimb cu liniile lui puţine, scurte şi prea colţuros zigzagate, oprindu-se brusc şi ameţitor în acest beci de temniţă, cu ochiuri de fereastră în cerul albastru şi dulce, tăiat, în pătrate ruginite, de puternice zăbrele.

Mihnea priveşte în acest trecut apropiat cu spaimă şi cutremur: dar, oricine ar putea vedea limpede la dânsul spaimă şi cutremur pentru ce-a fost – şi nu pentru ce are să fie. De urmările care vor fi, cine ştie, nu s-ar putea spune nici de ele că foarte puţin îi pasă; dar el e încă, doar, sub semnul de groază al acestor zigzagări de fulger, care înseamnă ultimul lui an de viaţă în preajma universităţei.

Linia frântă de foc începe desigur cu un punct luminos, vai, atât de luminos şi de candid! Era ceva în oraş, în ziua aceea, nici nu se sileşte să-şi aducă bine aminte ce… destul că era una din acele zile cu freamăt şi mulţumire, în care se petrecuse un eveniment însemnat… Un doliu naţional, ah da… Destul că lumea forfotea pe străzi sub soarele acela matinal, cald şi dulce de toamnă… se plimba veselă şi fericită… sub mângâierea aceasta cerească… Sau poate că a fost atunci, când cu schimbarea guvernului, dar astfel era de neînţeles de ce străzile erau mai pline de femei, decât de bărbaţi, se pare; sau poate tocmai lui i s-a părut aşa, din pricina acestui considerabil eveniment al vieţii lui, care a întunecat atâtea evenimente politice, câte s-au petrecut în toamna aceea, şi care a tivit cu aur orice zi de doliu naţional…

I s-a întipărit în schimb atât de bine şi locul: era în Piaţa Palatului regal şi tocmai da să urce trotoarul Căii Victoriei, din faţa Hotelului Metropol.

Nu trecuse bine o săptămână de la venirea lui în Bucureşti şi tocmai făcea planul cum să vestească pe coana Polixeni Nisipoiu, a cărei arzătoare imagine intimă îl frământase şi-l năucise toată. vara… Bătrânul Găluşescu îl încurca mai ales cu prezenţa lui neregulată şi poate chiar statornică în casa pe care şi-o alesese să-şi ducă restul vieţii…

Când deodată auzi, clopoţel de argint, la un pas de dânsul, la un pas înainte, răsunând clar şi precis, ca glasul de pe drumul Damascului, în vuietul confuz al talazurilor de capete:

— Unde e?… unde e?…

Abia acum îşi dădu seama că drept înaintea lui, cu un pas înaintea lui, era Anna, cu talia ei zveltă şi cu pasul ei săltat… într-o parte era Maricica, într-alta vipera, cu silueta fină şi elegantă, întocmai ca a Arinei.

— Unde e, frate, unde e?… răsună din nou şi mai tare şi mai curios glasul Arinei… Unde este Mihnea Băiatu'?…

Şi ochii ei scormoneau prin grupurile dinainte, în vreme ce tovarăşele de drum, care o avertizaseră, nesimţit probabil, roşii şi cu nasul în pământ, tăceau chitic. Atunci, într-o scăpărare de înţelegere, Anna întoarse capul înfricoşat încoace şi ochii ei se opriră fericiţi şi îngroziţi în ochii lui Mihnea. Şi-n aceeaşi clipă un chirăit sălbatic, care întoarse toate privirile încoace, răsună în această zi de doliu naţional, or de gravă schimbare politică, sub soarele matinal şi călduţ de toamnă, sub albastrul de-o puritate năprasnic de dulce, atât de fără de sfârşit şi fără de prihană.

Pe urmă pasărea speriată îşi trase pe cele două prietene lângă dânsa şi se topi strânsă de ele, ferită în râsul lor abia reţinut, în marea de capete. Şi Mihnea, care atât de puţin se mai gândise la *Teoria eroarei* şi la *Istoria* lui Fouilleé, nu fu în stare, în acea clipă surprinzător de divină, să îngaime niciun cuvânt, nu avu prezenţa de spirit să se plece profund, cu un salut larg, răspunzând:

„Aici se găseşte robul vostru prea plecat, domnişoară!…"

…cum se gândi, abia hăt pe urmă, că ar fi putut să facă şi venindu-i să se dea cu capul de păreţi că nu s-a gândit la timp…

Al doilea punct luminos l-a găsit prin preajma Fundăturei celor Şapte Fântâni.

Era atât de limpede de priceput de ce Mihnea Băiatu' avea drum, în ziua aceea, prin partea locului… dar lui i s-a părut uimitor de bizar să se pomenească tocmai aci, înfiripându-se ca o a doua minune, din ploaia galbenă de soare a după-amezei de toamnă, cu Anna…

Venea cu Maricica din partea opusă, pe acelaşi trotuar, şi aveau să se întâlnească faţă în faţă… Mihnea a dat drumul pleoapelor să clipească repede, repede, pentru a sfărâma vedenia, dacă există într-adevăr… Şi se minuna chiar, simţind cum i se amestecă surprinderea cu bucurie, că a început să fie bântuit de această din ce în ce mai stăpânitoare fantomă. Un semn fatal al vieţii, care i se deschidea de acum înainte, în orice caz! Mihnea strângea însă în zadar ochii. Oricât de scăldată în aureola prea galbenă de toamnă, Anna era Anna, copil frumos întrupat de raze, dar întrupat, viu, înaintând şi adiind încoace prin învelişul minunat de măiestre linii şi forme, melancolia vagă şi dulce de văpaie calmă, domolită de constrângeri. Şi totuşi, în tăcuta mahala retrasă, genunchii ei superbi şi înalţi puneau în demersul lor, sub tivul fluturător al rochiei, un ritmic şi neogoiat a vânt…

Fetele văzuseră şi ele pe drumeţul care venea împotrivă şi consimţeau, în schimb de priviri înveselite, că o soartă vrea să se pecetluiască într-un anume fel… Dar pe buzele Arinei pierise orice urmă de zâmbet şi numai genunchiul ei continua să-şi zvâcnească înainte voinţa de a nu şovăi dinaintea oricărei întâmplări. Iar Mihnea, care auzise în adâncul capului, răsunând ca sub o boltă cu ecouri profunde, categoricul comandament: „Acum ori niciodată" – se simţi, într-o clipă, iarăşi laş şi imbecilizat, şi toată dârzenia lui de a fi el însuşi şi faţă de această zână, coborâtă din turn de cărţi şi ameţitoare înţelepciuni, o simţi risipindu-se ca printr-o sită, cu fiecare nou pas cu

care se apropia. Se agăţă deci cu disperare de ultima posibilitate, care mai rămânea şi se trezi rugându-se, ca un prosternat dinaintea icoanelor, în pragul unui mare pericol: „Dumnezeule, Doamne! Să rupă ea zăgazurile!... Să mă întrebe ea, întâi!... Dumnezeule mare!...”

Şi privind-o drept în ochii care îl priveau cu egală stăruinţă, îi ruga fierbinte, cu vocea clară a privirilor lui: „Haide, opreşte-mă, întreabă-mă, divinitate coborâtă în calea mea...”

Minunea se făcu...

Auzi şi crezu că e încă închipuirea lui, care s-a întors zănatec din strânsele ei încheieturi: era vocea de argint, care răsunase în Piaţa Palatului regal acum câteva zile, rostind, strigând imprudentă şi ameţind ca o vrajă, numele lui. Acuma, acelaşi glas, cu prelungi vibraţii şi adânci rezonanţe, îl întreba calm şi sigur, fără nici urmă de şovăire, de învălurare:

— Domnule, dacă nu vă supăraţi de întrebare, poate staţi pe aci pe-aproape... N-aţi mai văzut pe drumul pe care veniţi bilete de închiriat?... Iată, batem oraşul de două zile, eu şi prietena mea, ca să găsim o locuinţă convenabilă şi ne e cu neputinţă...

Şi ca la rostirea unui descântec, Mihnea se simţise pe dată dezlegat de orice sfială, liber de orice nod în gât, dispus la cele mai mari fapte. Va să zică nu-l întreba, întâi şi întâi, dacă a auzit cumva de filosofia posteartesiană sau măcar de teoria eroarei. Îi vorbise în limbajul lui, iar acum Maricica încerca să explice tot în acelaşi limbaj firescul acestei întrebări, făcute fatal în condiţiunile în care a fost făcută, pe astfel de vremuri, când Capitala gemea de un exces considerabil de populaţie şi când specula prospicia fără nicio jenă, cinică şi ucigătoare, prin toate colţurile şi în toate fundăturile? Camere mobilate, domnişoarelor scumpe? Haida, de darx asta e specialitatea lui...

Cu o promptitudine de cuceritoare eleganţă, Mihnea s-a arătat gata să-şi jertfească orice timp, orice ocupaţie, până nu va găsi o cameră pentru Anna: Maricica n-avea nevoie, pentru că stătea cu părinţii ut Bucureşti.

Deocamdată Anna locuia la dânsa, dar ţinea nespus să aibă camera ei. Până anul trecut locuise la cămin; însă acum, ca asistentă, nu mai făcea… îşi ceda locul bucuros pentru o fată lipsită de mijloace… Dar, în afară de asta, cu viaţa aceea de pensionat se plictisise:

— Vreau, domnule Băiatu', să gust puţin din aerul libertăţii… ah, vreau să fiu student, cu adevărat – observaţi bine, domnule Băiatu', am spus student, nu studentă…

Maricica o certa în glumă pentru acest început de licenţe verbale şi explica lui Mihnea că e o nebunatică mai mult făcută decât născută, şi care nu trebuia luată în serios. Dar spera că în curând se va dezamăgi de avânturile ei de libertate şi va bate din nou la uşa bunei prietene, să împartă iarăşi frăţeşte mica-i cămăruţă…

Mihnea simţea cum curge în sufletul lui lumină peste lumină, cu fiecare din aceste revelaţiuni. O, el se obliga să alerge, să găsească totul; şi chiar de a doua zi, porni în îndârjită expediţie.

Anna dori să-l însoţească şi drumul lor fu pentru dânsul o fericire întreagă. Fata însăşi se amuză nespus de răspunsurile prompte, cu care împroşca proprietăresele arţăgoase, de priceperea cu care ştia să le prindă slăbiciunile şi să le scuture ifosele, şi mai cu seamă de curajul, pe care prezenţa ei i-l ridica la maxim, de a pătrunde pretutindeni, de a pune pieptul de-a curmezişul oricărei ostilităţi, de a reprima glumeţ şi pe loc orice încercare de ofensă. Camere se găseau destule, care ar fi convenit, şi ca înfăţişare şi ca depărtare şi ca preţ, fetei. Dar proprietăresele se arătau de la început de o rezervă glacială faţă de domnişoare şi de chiriaşe în genere; aşa ceva nu le trebuiau şi nici perechi… În schimb, „pentru dumneavoastră singur oricând".

Şi iată-l atunci pe Mihnea, respingând, cu săgeţile duhului său acid, aceste omagii indirecte care, vrând, nevrând, trebuiau să-l ridice în ochii tovarăşei de drum, mai ales când propuitoarea era vreuna din cele pe care le-ar fi preferat îndată, în vechile şi desele lui peregrinări după locuinţă nouă. Iar în ochii Arinei vedea cum creşte

grăuntele recunoştinţei pentru hecatomba nesfârşită de atâtea dornice priviri, pe care le spulbera cu dezgustul lui, în cinstea frumoasei ocrotite, platonic dar îndrăzneţ ultragiate…

Era în elementul său Mihnea Băiatu', iar seara, când se despărţea de Anna, lectura lui redeveni cartea lui Fouillée; va veni vremea, teribilul soroc – el o ştia destul de bine – cât de curând, de bună seamă, ca să dea socoteală şi pe acest teren. Cu amintirile primelor lecturi, cu cetirile actuale, aduse chiar el puţin vorba, pe o stradă îndepărtată, pe unde stătuse cândva înainte de război, de Heraclit, asta fireşte în legătură cu trecerea timpului, dar cu excesivă grijă să nu se poticnească de la început şi gata să vâslească într-o glumă pregătită anume, pentru a schimba la vreme firul convorbire! Şi o observă îngrijorat, deşi se aştepta la asta, că fata acceptă cu plăcere constatarea că în conversaţia lui, de altfel destul de bogată, poate cădea din când în când şi-un nume de filosof. Dar îl opri hotărâtă, când el încercă să recapituleze ce mai aflase aseară despre străvechiul înţelept:

— O, nu, te rog… să schimbăm vorba, am până aicea de filosofie, îşi tăie ea gâtul cu dunga palmei… Dacă admir ceva la dumneata este tocmai lipsa de pedanterie, deşi vărul dumitale mi te-a descris… mi te-a descris… ca pe-un latifundiar de studii… îmi place la dumneata naturaleţea, vigoarea proaspătă, nealterată definitiv de carte, viaţa, înţelegi, viaţa…

Mihnea simţea că înnebuneşte: zodia norocului său parcă se deschisese în cer şi-şi turna asupră-i conţinutul cu găleata. Se întrecu deci pe el însuşi, dar fără a-şi pierde cumpătul, să intre neghiobeşte într-o veche ogradă bine cunoscută, de pe-a cărei poartă, două bilete colorate îmbiase pe fată…

— Le cunosc… erau neînchiriate şi acum o lună când îmi căutam pentru mine… sunt ordinare… se grăbi el s-o abată pe drum înainte…

La drept vorbind, dorinţa intimă a lui Mihnea era ca Anna să nu găsească aceea ce dorea: când lucrul era cât

pe-aci să se întâmple, el chiar intervenea cu anume observaţii critice, care o făceau îndată să dea îndărăt. Mai întâi plimbările în doi îl fermecau pur şi simplu, şi-apoi în ele sălăşluia tăria lui; o cameră găsită însemna şedere, vorbă şi, desigur, vrând nevrând", pentru o fată atât de cultă, filosofie… Şi-apoi nu înţelegea prea bine această îndărătnică aplecare a Arinei spre viaţă, cum spunea ea. Ce libertate, ce viaţă mai dorea? Nici măcar nu-i trecea prin gând să-i pună la îndoială puritatea ei, iar ca acolo, la Maricica, nici că putea fi aşezată la un mai bun adăpost… De ce ţinea atât să-şi părăsească prietena, de ce se încăpăţâna să aibă o cameră a ei, aparte, despărţită de buna-i amică, de privirile părinţilor ei…?

O ispiti pe departe asupra caracterului celor doi bătrâni; dar Anna îi spuse lucruri atât de frumoase despre dragostea ce-o aveau de dânsa, de mâhnire că-i părăseşte, că Mihnea se simţi iarăşi îngrijorat… El vru să-i mărturisească, după lungi ocoluri, de intenţiile lui cinstite şi aduse vorba chiar de căsătorie, declarându-i că aşa, cu o fată ca dânsa, el n-ar ezita să strângă cinstita şi strămoşeasca legătură, chiar aşa pe loc, plecând din colţul acesta de stradă, în care se găsesc, şi luând-o direct la primărie…

— Da, dar acolo mai trebuie şi martori…

— Îi luăm de pe stradă…

Fata primi – Mihnea putu să vadă limpede – cu emoţie şi încântare, avântata, aproape directa lui propunere. Ochii îi exprimară toată recunoştinţa, dar buzele, spre spaima lui Mihnea, exprimară tocmai contrariul.

— Eu nu m-aş mărita, domnule Mihnea… Şi râzând, pentru că-l văzu atât de consternat: sau cel puţin deocamdată, nu ştiu cât, nici nu mă gândesc la astfel de… banalităţi, tăie ea, crudă, în sufletul lui, privind cu satisfacţie în profunzimea străzii, în care amurgul grăbit de toamnă semăna primele neguri…

Şi Mihnea, care nu crezu o iotă din spusele ei, suferi cumplit că nu era francă faţă de dânsul, că odată gândul

lui descoperit cu atâta dezinvoltură, ea ţinea să-l învenineze cu astfel de mici contradicţii şi răutăţi inutile…

Toată dispoziţia lui pieri ca prin farmec şi fata acum tăcută, dar foarte dispusă, păru că gustă cu nesaţ această penibilă tăcere, această teribilă aducere la tăcere a unui atât de zgomotos şi de inventiv partener. Merseră astfel mult, tăcuţi, în negura crescândă.

— Strada Muzeului! strigă ea deodată, spre marea lui surprindere că ajunseseră pe nesimţite tocmai aci. Dar asta e strada dumitale…

Era o stradă scurtă, tăcută şi curată, Strada Muzeului. Ea vru să ştie care-i casa lui şi-apoi dori să-i vadă camera…

O fată frumoasă, care declară că nu vrea să se mărite, care doreşte libertate, cât mai multă libertate şi viaţă, viaţă, nespus de multă viaţă… Şi vrea să vadă, să intre, la vreme de seară, în camera unui holtei tânăr şi meşter la vorbă şi faptă! Nici că s-ar fi putut pentru Mihnea o surpriză mai fericită, o bucurie mai fără pereche… Şi totuşi se simţi covârşit de durere, de-o imens de profundă decepţie, când înfipse cheia în uşă şi făcu loc Arinei să intre în camera lui… Deodată, cu lumina becului care năvăli veselă în oglindă şi în sticlăriile împrăştiate pe lavabou şi pe etajere, capul lui se lumină însuşi:

— Ştii, ce, domnişoară Anna… îţi place camera mea? Sunt gata să ţi-o cedez…

Dar fata, căreia îi plăcu totul de minune, refuză în ruptul capului… Îi plăcea camera şi voia să-l ştie într-o astfel de cameră, unde-l va vizita şi ea din când în când… Astfel va veni mâine exact la ora asta, când va ieşi de la curs… Dar vrei ca el s-o aştepte aci, să nu vie, s-o ia de la facultate…

— Vreau asta, îmi place! îi tăie ea de la început orice posibilitate de replică…

— Lasă, că mai vorbim noi mâine dimineaţă, surâse el, amintindu-i că, în orice caz, fericirea de-a o revedea i-o hărăzise ea, la ore ceva mai vremelnice decât hotărâse acum, din nebăgare de seamă.

— Mâine de dimineaţă nu te voi însoţi şi nici dumneata nu trebuie să te osteneşti singur, îţi interzic! îl ameninţă ea cu degetul, în vreme ce el simţi adâncul gol în inimă, gol înfiorător de larg şi de prăpăstios, până la ora îndepărtată de revedere, pe care i-o dăduse. Se mustră că i-a amintit la moment nepotrivit şi prea cu aer de siguranţă de plimbarea lor matinală; dacă i-ar fi pomenit de ea la despărţire, în poarta Maricicăi, de bună seamă că ea ar fi acceptat-o ca pe ceva firesc, aşa cum s-a petrecut întotdeauna. Dar cât se strădui s-o convingă, conducând-o acasă, să-şi schimbe dispoziţia în privinţa minunatei dimineţi, pe care i-o răpea, ea se arătă nestrămutată: invocă grave pretexte, unul şi unul, cum văzu aşa de uşor cu zdrobitul lui suflet, şubrede şi pripite, ca izvorâte pe loc, dintr-o voinţă subit şi inexplicabil de rea şi de obstinată.

Şi-a doua zi seara, când camera lui înota în lumina fericirei, după o zi întreagă de mohorâtă şi sfâşietoare nerăbdare, ceasul bătu zadarnic orele şi jumătăţile atât de crâncen dorite: ele se scurseră cu tragica lor monotonie, excesiv de crudă şi de chinuitoare, placidă şi indiferentă. Timpul atât de dureros şi de neînduplecat, când începi să-l simţi, îi rânji lui Mihnea în faţă, arătându-i pentru întâia oară toată puterea şi răutatea. Îngrozitor cu fiecare clipă care vine în van, îngrozitor cu fiecare clipă care se adaugă zadarnic nemărginitului neant; călău cumplit la picioarele căruia te prosterni, să nu-ţi curme prea repede ferocele dureri, să-ţi prelungească tortura rafinată şi nimicitoare; înfiorătorul timp duse cu sine ultimele clipe, în care mai putea dăinui vreo umbră de speranţă…

Înfricoşat la culme de cele mai năstruşnice şi mai contrarii bănuieli, Mihnea îşi luă în grabă *pardessus*-ul şi glorioasa lui pălărie tare. Şi alergă în pas gimnastic până la staţia de tramvai; dar acolo abia rezistă ispitei de a reveni tot în pas gimnastic pe drumul străbătut, la ideea că Anna ar fi putut sosi în lipsă-i, prin capătul celălalt al străzei. Însă ceasul, care-l chinuise atâta, acuma îl sfătui, cu aceeaşi nepăsare, să nu-şi mai facă nicio iluzie. Se

aruncă în tramvaiul care era gata să-şi închidă uşile automate şi schimbă, la staţia de legătură, pentru Izvor, unde locuiau părinţii Maricicăi, de parcă l-ar fi gonit tătarii, ca-n vremurile când părăsea vreunul din restaurantele faimoaselor lui lovituri.

Ştia care anume e fereastra Maricicăi şi când văzu lumină acolo, îi adie în suflet balsam răcoros de alinare. De bună seamă amândouă fetele trebuiau să fie acasă; şi el inventă iarăşi infinit de variate scuze, de astă dată optimiste, şi la fel de puternice ca şi cele întunecate dintâi, pentru nevenirea Arinei. O, mâine ea va căuta să bată cât mai devreme la uşa lui, pentru a-şi motiva absenţa, ca o şcolăriţă încurcată şi roşie de prima ei abatere. Mihnea mai măsură de câteva ori trotoarul în faţa casei şi-apoi, deplin asigurat de paşnice gânduri, noi, o luă agale înapoi.

(Noaptea creştea calmă şi frumoasă. Pe sub felinare trecători grăbiţi găseau încă timp să-şi arunce reciproc priviri de bunăvoinţă; mersul săltat or legănat al femeilor era întâmpinat şi petrecut de ochi omagiali. Toţi întâlniţii din seara asta se arătau bine dispuşi şi Mihnea se simţi înfrăţit cu toată lumea. Abia ceva mai departe, el văzu acea pereche care înainta la fel de zorită şi dispusă, cum crezu la început; şi piciorul fin al femeii, jocul anumit al genunchiului pe sub pulpana fustei îi aminti de ceva familar şi drag. Acesta era pasul Arin ei… iar femeia care avea pas la fel cu al ei… era… era parcă ea… Anna…

În locul ăsta obscur, dintre felinare, era mai greu de distins un chip chiar la mai mică distanţă; dar era ea, Anna… era ea…

…la braţul unui necunoscut: un bărbat, un tânăr înalt şi dârz, cu mijloc mlădiu sub pard*essus negru* şi tăiat elegant, cu păr deschis şi creţ sub borurile largi, de poet, ale feutrului negru.

Pasul lui Mihnea se abătu sub copacul apropiat să le facă loc; el însuşi n-ar fi vrut să fie văzut – şi pe urmă observă într-adevăr cu groază că n-a fost văzut… Salutul lui nela timp şi eşuat, din lipsă completă de energie, nici nu fu luat în seamă; el revăzu cu groază acea privire

străină, total absentă, acea privire pierdută în nemărginire, care-i confiscase deplin orice libertate a gândului şi-a sufletului, atunci când o văzuse întâi, asemeni cântăreţilor fermecaţi, a căror trecere întrerupe orice voinţă şi orice activitate, ducând cu sine, pe note de flaut, spre necunoscutul fericit sau tragic, magnetizate, întregi şuvoaie omeneşti. Fata nu rostea o vorbă: înainta ea însăşi fascinată de propria ei putere. Tânărul înalt de alături îi spunea ceva şi Mihnea nu prinse decât acest cuvânt „înţelepciune", care-i doborî definitiv sufletul pe pavajul murdar şi dur.

Şi Anna nu reveni câteva zile în şir. Iar el ştiu să sufere, cu îndârjire şi scrâşnet, jăratecul tăriei de a n-o căuta, nici măcar s-o vadă de departe. În seara când îi bătu la uşă, el ştiu bine că e dânsa şi-o fericire imensă îl năpădi pe loc şi, totuşi, nici după ce-i sărută mâna, nici după ce schimbă primele şi încă multe cuvinte cu ea, el tot nu putea crede în realitatea nespusei fericiri. Ea începu c-o scuză, care nici măcar nu era, cu oricâtă bunăvoinţă, plauzibilă. Din mândrie, Mihnea vrei s-o accepte chiar aşa, dar tăria lui se frânse în cele din urmă şi necazul ţâşni printre dinţi şi prin sclipişul dur al ochilor. Însă cel puţin izbuti până la urmă să şi-l manifeste doar prin ironii amare şi prin* zbucniri de râs seci şi rele, de lamă tăioasă.

— Poate v-a vizitat un frate, sau poate un văr… Eu cred mai degrabă în rudenia din urmă, căci pălăria lui era de văr…

Anna îl măsură adânc zâmbitoare, dar repede zâmbetul ei se topi în infinitul în care-i rătăci din nou privirea. Şi îngrozit de această depărtare fără de fund şi fără de lumină, el se strădui desperat s-o aducă înapoi, ca de pe malul unei prăpăstii, cu vorbe blânde şi glume pe care tot mai izbutea să le găsească în sufletul lui stins.

Ea deschise ochi mari şi poate se miră că se găseşte aici. Apoi îl privi cu mângâiere şi prietenie şi-i destăinui în curgere lină şi francă…

— A, de ce vorbeam?… Da, de el… De Noël. Aş*a-i* spunem noi şi prietenii lui… dar în realitate îl cheamă

Emanuel Maxim… a făcut Medicina… L-am cunoscut la Maricica… era prietenul cel mai bun al lui Traian Stroe, logodnicul ei; de asemeni doctor în medicină… Acum un an plecase din Bucureşti… dar acum a revenit… şi-a găsit un loc la un spital, pe-aici…

— Probabil asistent al vreunui profesor…?!

— O, asistent!… Traian Stroe a fost asistent… Acum e docent… Dar Noël?

El îi mărturisi cum a trecut din întâmplare pe lângă dânşii, dar se pare că Anna şi cu Noël umblaseră mult pe jos" de vreme ce ea nu-l întrebă în ce loc anume i-a întâlnit… Când îi spuse că a salutat-o şi că n-a primit niciun răspuns, ea păru foarte mirată:

— N-am observat deloc…

— Mi s-a părut un om grav şi serios… şi visător… într-adevăr…

— Serios?… şi visător?… îl întrerupse ea uimită şi privindu-l mai atent, dacă în ochii lui nu se ascunde vreo ironie.

Dar pentru că el o privea la rându-i uimit, ea zâmbi iarăşi golului aceluia străin, în care acum lunecau aşa de uşor ochii ei.

— Un singur cuvânt am auzit din ce vorbeaţi… Şi pe-acela l-a rostit el… şi cuvântul acela răsuna foarte potrivit sub o pălărie aşa de poetică… continuă Mihnea, în mare stăpânire de sine, tocmai pentru a-i dovedi că nu-i pasă totuşi, cu tot acest cuvânt şi cu toată această pălărie".

— Un cuvânt potrivit?… Ce cuvânt?…

— Înţelepciune…

— „Înţelepciune"?… Asta e cuvântul?

Mihnea încuviinţă cu capul.

— Şi i-a spus el?

— El, desigur…

— Cu neputinţă… în conversaţia lui nu poate să figureze acest cuvânt… şi evident, nici eu nu-l puteam rosti, de vreme ce mă găseam alături de dânsul…

Apoi izbucni în hohot mare de veselie: Noël a rostit cuvântul înţelepciune? Iată, eu eram lângă dânsul şi n-am

auzit acest cuvânt…

Şi râsul ei prinse şi mai multă poftă de el însuşi, o ridică de pe scaun cu săltatu-i irezistibil şi voios şi o îndreptă spre oglindă, să-şi şteargă lacrămile care-i zbiciseră dehii…

— Noël a pronunţat cuvântul înţelepciune! bătu ea voioasă din palme. Câteodată nu-l prea ascult, că el vorbeşte într-una numai nimicuri şi banalităţi… şi obrăznicii desigur… Dar am să-l pun să-l repete: trebuie să-i stea ca o tichie de mărgăritar pe uniforma lui de locotenent. El e ofiţer medic… Dar în afară de medicina lui, pe care şi pe aceea a trecut-o ca vai de lume, nu citeşte nimic altceva – dac-o mai fi citind-o şi pe aceea – decât cărţi de proastă calitate, cu hazuri lejere, pornografie şi chiar romane senzaţionale; îi plac filmele cu bandiţi şi cele uşor sentimentale, operetele şi revistele, de care e foarte amator. E în curent cu toate cupletele, pe care ţi le produce la moment, cu mult talent, şi ştie să le sublinieze fin toate nuanţele obscene. Iar cât priveşte înţelepciunea, cum spui dumneata, şi filosof ia, pentru el astea sunt obiecte de râs…

Mihnea asculta şi privea îngrozit seninătatea cu care ea îi înşira superficialitatea partenerului ei cu pălărie de visător şi mai cu seamă opinia lui profanatoare despre filosofie. Bine, dar atunci ce vedea fata asta, îmbuibată de cărţi şi examene, în acest individ lipsit de fond şi de seriozitate?

Şi buzele lui Mihnea, studentul undecenal, exprimară atât de elocvent întrebarea, că Anna îi prinse din aer sensul. Ceru o ţigară şi continuă să-şi descrie prietenul, urmărind jocul nestatornic al fantasmelor de fum. E brut, dar natural, acest nebun. Lipsit de orice afectare şi dovedind totdeauna o francheţe adeseori supărătoare, dar foarte preţioasă. Şi de-un spirit atât de bogat, atât de original şi inepuizabil, că, încăput pe mâini bune şi energice, răpus la pământ şi legat fedeleş, stăpânit, domesticit, în fine ca o suplă şi elegantă bestie vânată vie din junglă, prelucrat cu deosebită luare-aminte, s-ar putea

transforma într-un admirabil exemplar de lux…

Ea lăsă să se risipească fumul de tutun, pentru a vedea figura lui Băiatu', şi se aşeză picior peste picior, dezvăluind până la genunchi conturul fin, pe care ciorapul lucios îl făcea pe pulpa lunguiaţă; ameţit de privelişte, Mihnea îşi întoarse privirea şi ascultă înainte, aiurit, cuvântul ei leneş, întrerupt uneori de foşnetul mătasei negre de pe dânsa, când întindea mâna să scuture scrumul ţigării în tăviţă…

— …vezi dumneata, domnule Băiatu'? Nouă ne trebuie cărţi şi studii îndelungi, examene istovitoare, ca să ne regăsim pe noi, ca să putem fi noi… dar e uimitor cum băiatul ăsta, incult şi sălbatic, are un spirit, spirit nu e de ajuns, dar forţă spirituală, atâta putere de inventivitate, atâta supleţe de gândire, cu care poate face faţă oricând celor mai dificile convorbiri, atâta curaj şi atâta stăpânire de sine în orice împrejurare; să-ţi povestească el chipul cum şi-a trecut examenele, e ceva uluitor! Nici cel mai umorist romancier n-ar fi putut inventa situaţii mai dificile, cu rezolvări atât de meşteşugite… Ei bine, el intra aproape întotdeauna în foc cu superficialele lui cunoştinţe, de care însuşi îşi bate joc, cum îşi bate joc de întreaga lui persoană, cu o seninătate şi cu o îngăduitoare ironie, ce te cucereşte imediat… Ei bine, vioiciunea lui şi-acest irezistibil farmec personal erau suficiente ca el să iasă la liman oricând, evident, nu strălucit, dar onorabil… Da, domnule Mihnea, vei avea prilej vreodată să stai cu el de vorbă şi ai să-i simţi acest farmec, încetul cu încetul… Dar când se va învăţa cu dumneata, a doua zi, a treia zi, cu cât veţi deveni inşi familiari, cu cât îşi va deschide mai larg sufletul, cu atât te va cuceri mai temeinic…

Mihnea holbase ochii la dânsa; aflase ceva din trecutul lui propriu, aflase adevărul adevărat şi acum vrea să-l aducă pe departe, fin şi matematic, la mărturisire? Nu, fata asta nu mai vorbea cu dânsul, ea vorbea fantasmelor ţigării sale şi ochii ei luaseră din nou direcţia aceea îndepărtată şi insesizabilă. Şi nesimţit îi veni atunci în minte râsul drăcesc al lui Dumitru din seara de pomină a

urmărirei: „Filosoafelor ăstora spune-le de aventurile cu chelnării şi cu proprietăresele, dacă vrei să le interesezi cu ceva… Altfel, ce-ai să vorbeşti tu cu ea, mă nefericitule”…

Anna continuă:

— …privind-o adesea, pe această admirabilă secătură, mi se deschide deodată înaintea ochilor priveliştea celei mai însemnate părţi a societăţii noastre româneşti… Printre, desigur, atâtea exemplare solide şi serioase, printre câteva chiar superioare, priveşte imensa desfăşurare a majorităţei: cită superficialitate, cât orientalism, cită lene şi cât tembelism, cită necinste şi incurie… Şi totuşi, cită inteligenţă naturală, paradoxal! pe cât de primitivă, pe atât de rafinată… Câtă subtilitate atavică de a face faţă măcar onorabil unui organism complex ca viaţa aceasta socială…

Mihnea surâdea vag şi buzele-i jucau de nerăbdare. Sta gata să-i spună: „Dacă-mi permiţi, ascultă puţin din biografia mea…”

Dar Anna conchidea acum:

— …Dacă n-ar fi necinstea, ci numai superficialitatea, închipuie-ţi te rog, nu am şi noi infinit mai fericiţi?…

…nu, evident, nu trebuie să-i destăinuie deocamdată nimic de chelnări… dar de proprietărese… şi-n special de menajul Nisipoiu…

— …dar acum, continuă Anna, strivind restul ţigării de marginea tăviţei de sticlă, mergi şi mai departe şi închipuie-ţi această întreagă societate, scuturată şi de superficialitate, întoarsă spre studiu şi spre muncă sinceră şi cu spor… Spune-mi atunci, cum vezi lumea noastră, ţara asta… când toţi ca Noël vor fi în şcoală, domnule Mihnea Băiatu’, muncitori şi cinstiţi ca dumneata, ca vărul dumitale şi ca mine, când vor fi în viaţă, după şcoală, aşa cum s-au comportat în şcoală?

Mihnea îşi despături batista de la piept, din care fugiră vagi urme de apă de Colonia, ca să-şi şteargă sudoarea ce-i invada fruntea… Nu încă, nu era momentul potrivit de a-i destăinui trecutul lui… Trebuie încă unele pipăiri prealabile şi asigurătoare… Ea vede în Emanuel

Maxim un exemplar tipic de mari calităţi spirituale, informe şi inculte, zăcământ preţios pentru considerabile posibilităţi viitoare… Foarte bine, foarte bine… dar ce preferă acuma?… un astfel de exemplar sau unul la fel, or aproape… însă trecut prin filiera prefacerei, a perfecţiune! prin studii mari şi printr-o autoeducaţie puternică a spiritului şi a caracterului, aşa ca Băiatu' Mih… sau ca… în sfârşit… ca el… ca Mihnea, aşa cum îl vede dânsa acum… *

— Totuşi, grăi el răguşit şi aproape stins, totuşi… în astfel de împrejurări mai sunt şi alte considerente, care trebuie să preocupe, dacă nu pot fi socotite chiar că primează… Bunăoară e posibil ca bunul dumitale amic Noël să nu-ţi fie atât de simpatic pre cât pare să-ţi fie, doar graţie acestei puteri spirituale latente, doar pentru acest filon aurifer, care zace în ascunzişul frumoasei şi elegantei lui înfăţişări… Sper că şi această frumoasă şi elegantă înfăţişare joacă un rol extrem de important, trage mult în jos cumpăna, în această profundă simpatie…

— Profundă? se miră ea, făcând o schimă nepăsătoare cu bubele, dar lui Mihnea, care era cu sufletul la buze, nu-i scăpă o umbră de nesiguranţă şi spaimă ce-i dăinui o clipă în ochi…

— Eu cred că ar fi fericit să-i propui să fie domesticit de-o îmblânzitoare atât de superbă şi chiar îl invidiez considerabil că nu sunt în situaţia lui, pentru a avea parte şi eu de-o aşa educaţie… Ah, să ai o astfel de profesoară, de directoare, în viaţă şi-n dedalul ştiinţei… de stăpână! se entuziasmă el liric…

— Te înşeli, dacă-ţi închipui că ar fi fericit… Dar nici măcar nu se gândeşte la aşa ceva, pentru că sălbăticia lui doreşte necontenit stepa ori jungla nesfârşită a libertăţii. Mi-a spus-o verde în faţă, că nu m-ar lua decât dacă aş fi foarte bogată… pentru bani… >

— Aţi vorbit despre asta?… Probabil, că a citit în ochii dumitale sau a prins din vreun cuvânt scăpat că nu te vei mărita niciodată şi a ţinut s-o ia înainte… Cunosc acest tertip…

— Cum aş fi putut să aduc eu întâi vorba?

— Şi mai e o tactică şi asta, să declari dinainte tocmai contrariul de ceea ce ai dori să faci…

— Nu, nu era nicio tactică la dânsul…

— Atunci cum a putut veni vorba de căsătorie? se interesă Mihnea intrigat la extrem…

— În sfârşit, ridică ea din umeri încurcată, la curtea lui asiduă şi puţin cam îndrăzneaţă, am atras atenţia că la mine sufletul şi corpul formează un tot indivizibil, pe care deocamdată, principial, l-am dedicat viitorului şi necunoscutului meu soţ.

— …necunoscutului soţ… parcă spuneaţi… gemu Mihnea stins şi înfricoşat…

— Spuneam… râse ea rău şi ochii ei căpătară un luciu metalic, care strivi până în fund sufletul lui Mihnea… Dar se scutură parcă de ceva greu şi neaşteptat şi continuă firească şi voioasă: Ţi-am spus-o dumitale şi aş fi vrut să i-o spun şi lui… îl provdeam astfel să-mi facă propunerea, pe care eu aveam s-o resping… cu o deosebită savoare; însă canalia parcă mi-a ghicit gândul… şi mi-a retezat-o scurt… ah, de-ai şti ce grozav instinct are această fiară…! În cazul ăsta, mi-a rânjit el în faţă, între noi doi orice drum e închis. Atunci să aşteptăm pe acest necunoscut; după ce vei începe a-l cunoaşte, poate îţi vei schimba părerea. Auzi? făcu ea la Mihnea, înveselită de atâta ruşine, ca şi când cine ştie ce lucru extraordinar i-ar fi spus Noël…

— Îl iubeşti! gemu Mihnea aspru şi scurt, ridicându-se sufocat…

Dar ea râse scuturându-se de această absurdă bănuială şi se ridică la rându-i, făcând câţiva paşi ca spre a se dezmorţi. Totuşi lui Mihnea nu-i scăpa iarăşi o umbră de îngrijorare în ochii ei.

— De unde deduci asta? îl întrebă apoi destul de serios…

— Dar nu se vede, izbucni el, aproape furios. Iată cum întrebi! Şi iată cum ţi se par extraordinare câteva simple obrăznicii crase, fără spirit şi fără rafinament…

Ea râse atunci forţat, pentru a-i dovedi contrariul, dar nemulţumită cu atâta, se apropie de dânsul, îl luă de

mâneca pe care i-o scuturǎ, îl bǎtu ştrengǎreşte pe umǎr:

— Mǎ amuzi, tinere… Inima mea e tot aşa de virginǎ ca şi corpul meu… îţi spun şi dumitale cum i-am spus şi lui… Şi voi rǎmâne tot astfel, atât cât voi vrea eu… În orice caz, nu s-a ivit acela care sǎ mǎ determine sǎ fac pasul suprem, chiar în contra voinţei mele…

— Râzi, rânji şi el amar, dar eşti îngrozitǎ de ce se ascunde în sufletul dumitale…

Ea şovǎi un pas, parcǎ izbitǎ peste obraz, dar continuǎ sǎ se apere cu strǎşnicie:

— Ce vorbeşti aci? îngrozitǎ de ce?… Doar a stat atâta timp departe şi nu i-am simţit câtuşi de puţin depǎrtarea… Haide, haide, vǎd cǎ vrei sǎ mǎ necǎjeşti, copile, dar nu vei izbuti, copile, copil din cǎrţi, copil din studii… râse ea iarǎşi sec, plimbând degetele pe fruntea lui…

Şi pentru cǎ el continua sǎ rânjeascǎ neîncrezǎtor, agasatǎ, îndârjitǎ, ea-i declarǎ solemn:

— Te-asigur, dacǎ inima nu mi-ar fi rǎmas virginǎ, acelaşi lucru s-ar fi întâmplat numaidecât cu corpul… Dar ce poţi şti dumneata din toate astea? cartea e carte şi viaţa e viaţǎ, domnul meu… lǎmuri ea pe Mihnea Bǎiatu’.

— Hm… vǎd cǎ revii necontenit asupra acestei discuţii între carte şi viaţǎ, scumpa mea domnişoarǎ… Cartea e doar o interpretare a vieţii, a naturii… De unde deci aceastǎ distincţie şi mai cu seamǎ aceastǎ vǎditǎ marcǎ de dispreţ, domnişoarǎ doctorandǎ, asistentǎ la Istoria filosofiei? se gǎsi gata Mihnea sǎ ia apǎrarea ştiinţei şi a filosofiei, aruncând în treacǎt o privire protectoare asupra modestelor teancuri de volume şi cursuri litografiate, rânduite pe mǎsuţǎ.

— O interpretare, sau un şir de interpretǎri, care se contrazic necontenit şi se anuleazǎ reciproc… Când ţi-e capul îmbuibat de sisteme, ajungi, ca mai toţi colegii mei, sǎ te simţi obligat a cǎuta şi tu pe-al tǎu, privind cu grijǎ cogenialii de alǎturi din bancǎ, dacǎ nu ţi-a luat vreunul înainte… Avem o eflorescentǎ de supraoameni, mai ales la cursurile noastre, la filosofic, al cǎror surd necaz e cǎ de-a

lungul secolelor s-au găsit alţii care să epuizeze toate combinaţiile ce se puteau face cu părerile şi cu noţiunile despre viaţă şi univers… Cei mai stăpâni pe sine, ca vărul dumitale, au plecat la Iaşi să facă pe salahorii; cel puţin lucrează cu bolovani palpabili şi cu var şi se bucură de-un rezultat evaluabil la prima ochire. Vreau să spun că nu mai aşteaptă consensul consacraţilor… Iar întrucât mă priveşte, scumpul meu prieten, făcu ea întinzându-se a somn şi a lascivitate, cu mâinile împreunate deasupra capului, mă complac să apreciez şi să compar bestiile aduse din junglă, îi flutură ea degetele pe la nas. Iată unde m-a dus în ultimă instanţă criticismul celor două secole din urmă. Felinele mele sunt creaţii reale şi suportă triumfal orice critică; cel mult rămân încurcată asupra culoarei ochilor şi a crinierei, dacă te hotărăşti cumva să alegi…

Mihnea, reîmblânzit, asculta cu auzul larg deschis. El prinsese din aceste destăinuiri multe cuvinte şi aluzii, care părură că i se potrivesc chiar personal; dar mai ales îl impresionă proclamarea aceasta, fără înconjur, a falimentului cumulului de cunoştinţe artificiale, faţă de valoarea intrinsecă a exemplarului natural.

— Un noian de definiţii; se aprinsese în vremea asta Anna, făcând rechizitorul filosofiei. Ca să definească ce? domnule Băiatu’? în ultima analiză? Pe aceeaşi splendidă bestie, vitalitatea ei superbă, eleganţa-i desăvârşită. Cine a făcut opera asta de artă, cum a făcut-o, şi ce e opera asta de artă, cea mai înaltă artă, dacă a făcut-o cineva? Şi dacă n-a făcut-o, de unde vine şi unde se duce? Toţi privesc în ei înşişi ca să-şi răspundă la această întrebare considerabilă şi eu privesc cu milă, cum îşi scrutează bietele lor „interioruri” incomplete şi schiloade. Ei au naivitatea să creadă că adevărul e acolo, într-înşii, dar eu mă uit la adevărata operă, care nu se poate autocontempla, cum nu se contemplă Gioconda or Venus de Milo. Şi îmi place indiferenţa bestiei, nepăsarea cu care trece prin lume şi, mai ales, cu care-şi cheltuieşte puterea-i spirituală, nativă, virgină, neschimonosită de nicio îndoială, de niciun scepticism, de nicio laşitate…

Mihnea o contempla, ascultând-o. Gândea: iată unde duc cinci ani de filosofie! Să admiri un pehlivan ca Noël! Ah, dar şi el era atunci la preţ mare! Pentru că ea-l şi pusese cot la cot cu Noël, fără a aştepta şi dovezile, pe care i le-ar fi putut aduce evident cu grămada, că atributele ce-i acordase fals Băiatu' Mih. nu-i corupsese câtuşi de puţin calităţile native. (Doamne, ce-o să fie când va afla că Băiatu' Mih, chiar o minţise şi când îi va povesti farsa formidabilă cu potriveala de nume, cu examenul, cu conul Nisipoiu şi cu toate celelalte!) Mihnea nu numai că nu se mai simţi obligat să ia apărarea *Iniţierilor* lui Faguet şi a *Istăriei* lui Fouillée, dar chiar aruncă o privire de compătimire spre masă, spunându-le patetic cărţilor, spre hazul ei şi spre regretul lui imens, că n-aflase despre asta încă de anul trecut:

— Aţi auzit, dragile mele?... N-am ce vă face!... Pieriţi ruşinate dinaintea acestei profesoare, care vă dă cu piciorul, pentru că n-aţi contribuit nici cu o iotă la frumuseţea ei, desăvârşită de la Dumnezeu...

Anna făcu haz mare de vorbele lui, încântată la rându-i de complimentul indirect...

— Trădare, trădare! strigă şi ea acuma, teatral... Prietena voastră cea mai bună vă trădează, pentru că nu sunteţi bune de nimic... şi râse frângându-şi în contorsiuni ameţitoare mijlocu-i elegant...

Apoi deodată ţipă scurt, îngrozită, de parcă un şarpe şi-ar fi ridicat capul dinainte-i. Mihnea îi prinse direcţia privirei... Se uita la ceasul de pe masă...

— Nouă şi jumătate! Astă-seară rămân iarăşi nemâncată... Le-am spus că mănânc la cantină şi că voi fi acasă la zece... Dar până atunci abia am timp să ajung acasă... Haidem, haidem, să ne grăbim, tinere... Peste zece n-aş suna la uşa lor, să ştiu că rămân toată noaptea în stradă... Maricica e plecată în provincie de trei zile şi va veni luni... Iar bătrânii se culcă cu găinile...

Mihnea se grăbi să protesteze. La urma urmei, nici nu se gândeşte s-o lase să se culce nemâncată. Va lua masa cu el şi apoi o va duce cu o maşină acasă. Văzând că

întârzie, bătrânii o vor mai aştepta-o acolo, zece, douăzeci de minute…

— Nu, nu mă aşteaptă, îşi închipuie că am rămas la cămin… Iar la cămin, n-am să mă duc neanunţată, aşa târziu…

Mihnea îi garantă totuşi că la zece, zece şi zece, maşina va stopa în faţa casei Maricicăi. Cu o maşină, în cinci minute treci chiar şi de fundul Izvorului. Iar aci, aproape, se află un restaurant, tocmai lângă staţia de maşini.

Convinsă pe jumătate, Anna îl lovea uşor cu poşeta peste braţ:

— Grăbeşte, grăbeşte, tinere, continuă ea să-i dea titulatura de curând adoptată… N-ai să poţi rezista apoi, să mă însoţeşti toată noaptea pe străzi…

— A, d-asta ţi-este?

— Lasă, lasă, nu te lăuda… eşti un cărturar şi-un tabietos…

— Ei bine, în curând vei vedea bine cine sunt…

— Şi admiţând că vei face acest sacrificiu pentru mine, nu voi putea rezista eu…

În faţa restaurantului era într-adevăr un şirag de maşini. Asta o încurajă să intre. Dar aci ea protestă – ba chiar era gata să se ridicé – contra comenzei lui încărcate… Însă, secundat de chelner, Mihnea putu s-o liniştească. Totul va merge cu o viteză neînchipuită. Un ţambalagiu adormit făcu să răsune coardele instrumentului întins pe genunchi şi, după primele acorduri, un glas puţin şi de demult porni un cântec vechi şi trist:

Te-am aşteptat să vii…

Sub caisul înrourat…

— Ah, pe ăsta nu-l prevăzusem! făcu Mihnea plictisit… îl cinstesc să tacă, se grăbi el să-şi pipăie buzunarul vestei…

Dar ea-l opri:

— De ce? mie-mi place… lasă-l te rog…

Apoi ea însăşi transmise, prin Mihnea, muzicantului,

ce vrea să-i cânte. Cunoştea un întreg repertoriu vechi, pe care Mihnea, slavă Domnului, îl ştia de asemeni. Anna îl cunoştea din familia ei, cu multe fete de vârste diferite şi mamă frumoasă. Astfel că Mihnea o surprinse şi-o amuză nespus, ajutând memoria cântăreţului cu melodiile cântecelor dorite. Iar fripturile întârziau parcă voit şi vinul, într-adevăr bun ca şi ţambalul cu veche rezonanţă, se întristau de-a binelea în faţa acestei grabe. Timpul îşi bătu şi el ţambalul mai tare, din părete, cu zece lovituri, profunde şi grave…

— Vezi că nu m-ai ascultat? îl mustră ea… Fripturile sunt pierdute…

— Fripturile ca fripturile, dar nu-i păcat de vinişorul şi de ţambalagiul ăsta?… răspunse el nefericit de perspectiva compromisă a unei nopţi întregi de bătut străzile, alături de frumuseţea asta! Ştii ce, domnişoară Arino? recurse atunci la o nouă îndrăzneală, pentru a mai prelungi măcar un ceas această nesperată fericire, rămâi! Rămâi, chiar dacă eşti puţin obosită… îţi voi da camera mea în primire şi eu mă voi duce la un amic…

Ea refuză întâi, deşi era limpede că propunerea îi surâdea. Dar ţambalagiul începu, aproape la moment, într-o franţuzească humorescă:

Que le jour în est dure

Passé loin de toi…

Şi ea rămase subit şi grozav de înveselită.

Dar era uimitor acest cărturar de Mihnea, care ştia atâtea cântece vechi şi noi, atâtea dansuri şi, mai cu seamă, care ştie să joace atât de elegant… Pentru că-n restaurantul aproape pustiu era loc berechet de joc, iar ţambalagiul – „he, he, credeţi că sunt numai aşa de modă veche, ia ascultaţi aici” – ştia de minune ultimele şlagăre la modă. Anna era peste măsură de încântată; ea nu băuse aproape niciun pahar întreg, dar veselia, mişcarea şi surpriza asta mai ales o îmbătaseră cu desăvârşire. Degetele strânse loviră pe Mihnea peste obraz:

— Şi tu eşti o fiară din junglă! îl tutui ea în vreme ce Mihnea îi săruta fermecat şi izbânditor mâna pedepsitoare.

În dans o strânse la pieptul lui, şi sub arpegiile din ce în ce mai dezlegate ale ţambalului, ei se iubiră cu ochii şi cu sufletul... Mihnea simţi că acuma este într-adevăr numai a lui... Şi el care credea că minunea asta o va realiza doar Fouillée şi Faguet şi... şi... şi... dracu' îi mai ştie pe ceilalţi!

Acasă, ea nu-l lăsă să plece. Se trânti îmbrăcată pe pat şi-l sfătui să facă acelaşi lucru pe canapea. Apoi vorbiră şi râseră pe înfundate până a doua zi dimineaţă, când el purcese, acordându-i o jumătate de oră pentru găteală, tot la restaurantul din ajun, să se îngrijească de aducerea cafelelor cu lapte. O rugă să vie şi-n seara următoare şi astfel încurajată de purtarea lui excesiv de cavalerească, ea petrecu la dânsul în primele trei nopţi. În a patra, el refuză să mai rămână, pentru că vrea s-o ştie dormind. Şi pentru că ea nu voia în ruptul capului să se afle singură, Mihnea nu conveni să-i împlinească dorinţa decât după ce ea se va fi dezbrăcat ca la dânsa acasă şi va fi intrat în pat; el va aştepta afară pe trotuar şi când va vedea că se stinge lumina, va fi semn că poate să intre să-şi ia în primire canapeaua. Din acel moment, niciun cuvânt nu va mai putea fi rostit de dânsa, decât răspunsul la bună seara; în cazul când ea calcă învoiala, ca unul ce doarme îmbrăcat, el se va ridica atunci şi va părăsi pe loc camera, ducându-se la un amic apropiat... Dumitru Bobescu.

Lucrurile părură că iau acest mers vreo cinci minute, când ea pufni deodată, dar văzând că el nu răspunde, îşi acoperi faţa să-şi înăbuşe râsetele. El se forţă să rămână nemişcat, până când o simţi, după respiraţie, că a adormit; atunci se ridică binişor şi-o contemplă în tăcere la luminile felinarelor de stradă, care se împleteau prin geamuri în jocuri de interferenţe. Pe urmă adormi la rându-i şi oboseala celor trei nopţi pierdute îi ţinu tâmpla pironită de sulul divanului până a doua zi de dimineaţă.

În ziua aceea era duminică, iar luni seara, la 11 şi jumătate, trebuia să se întoarcă Maricica. Conveniseră, ea să vină şi-n duminica asta să doarmă la dânsul; iar a doua zi seara, să meargă împreună la terasa Oteteleşanu, unde

aveau să-i aştepte logodnicul Maricicăi şi Emanuel Maxim. Rămâneau aci, un ceas, pentru a. se cunoaşte mai bine – chiar anume, să i-l prezinte lui Mihnea, îl poftise Anna pe Noël – apoi plecau la gară cu toţii.

Aşa că noaptea ce avea să vină – ţinuse el să declare Arinei – va fi ultima lui noapte de fericire; în cinstea ei – pentru că azi era duminică – mai aduse la cunoştinţa fetei că din considerente de înalt ordin sufletesc e constrâns s-o sechestreze toată ziua. Merseră împreună la masa de prânz, reveniră la dânsul, iar seara ascultară iarăşi pe ţambalagiul prieten, care îşi permitea acum să le cânte chiar ca unor însurăţei; şi chelnerii îi priveau cu un astfel de înţeles, dar singurul jenat de toată împrejurarea aceasta din urmă era chiar el, Mihnea. Anna, în schimb, se simţea foarte dispusă, ba încă, ceea ce-o amuza mai mult, era tocmai timorata şi caraghioasa lui jenă.

În noaptea asta, Mihnea se trezise subit şi i se păru profund de târziu. Tot timpul somnului se simţise gâtuit de impresia înfricoşată a unei lipse de presiune; aerul i se părea rărit parcă şi se rărea din ce în ce, împingându-l spre o cumplită catastrofă. O mână îi scormonea inima în piept să i-o strângă până la ultima zbatere, iar fruntea îi înota în şiroaie. Deşteptat, aerul îşi reluă iar locul în cameră, dar spaimă lui din vis îi îndreptă mâna tremurătoare spre ceasornicul de pe măsuţă. La lumina felinarelor de-afară, putu vedea că e 3 şi jumătate şi o bucurie nemărginită îi pompă vinele cu sânge nou. Nu veniseră decât de două ceasuri, iar până mâine de dimineaţă, la zece, ea încă era a lui, ea respira încă aerul camerei lui, corpul ei va sta înfăşurat încă în cearşafurile lui, cu care mâine seară el se va acoperi gol, gol, ca acuma dânsa, şi se va răsuci în ele, adulmecându-le prin toţi porii, va strânge perna, pe care acum stă împrăştiată cununa părului ei, la sân, ca pe o mireasă…

Şi se înălţă într-o mână să-i vadă căpşorul adâncit în somn, îngropat în perna lui, pe care mâine noapte o va săruta şi o va strânge la piept… Canapeaua scârţâi prelung şi dezagreabil şi el îşi reţinu bătăile inimei. Dar fata, al

cărei contur numai îl ghicea de-aci, luând aspecte varii, imprecise şi tulburătoare la fiecare clipă, nu făcu nicio mişcare. El sări uşor şi papucii de pâslă, singura toaletă de noapte, care şi-o permisese în faţa ei, în afară de pijama, călcară insensibil ca paşii de felină.

Se apropie de tăblia patului şi-şi duse mâna la frunte. Capul Arinei era în umbră, dar pe corpul ei, dezvelit şi aproape gol, se încrucişau împuternicindu-se luminile vagi ale celor două ferestre. Plapoma era toată căzută într-o parte, iar mătasea neagră a cămăşei se ridicase cu desăvârşire deasupra pieptului mascându-i sânii, dar descoperindu-i arcul fin al pântecului. Mijlocul ascuns în strânsoarea chilotelor elastice nu preschimbă nici cu o infinitezimală nuanţă candoarea mistică a contemplării. Picioarele lungi şi încrucişate la glezne îşi descopereau complet superba lor arcuire; ai fi zis o dansatoare căzută, după o excesivă întrecere cu ea însăşi. Modelajul pierdut al rotulei contrasta enigmatic cu amintirea genunchiului neastâmpărat sub tivul mobil al rochiei.

Mihnea schimbă de mai multe ori poziţia pentru a-şi modifica perspectiva, completând felurit imaginea divină. Dar la o întoarcere imprudentă, colţul *Codului* Pastion şi Papadopol, care depăşea bordura mesei, fu deplasat astfel de şoldul lui, ca întregul morman de cărţi de deasupra se nărui pe podea cu detunet înfricoşător de catapultă. Drept unică scăpare, indiscretul, care abuza astfel de legile ospitalităţii, îşi acoperi ochii păcătuitori şi-şi simţi din nou gâtul apăsat de spaima gândului că intenţia lui ar putea fi, fără putinţă limpede de dezvinovăţire, interpretată cât se poate de exagerat.

Aşteptă deci sentinţa judecătorului suprem, care putea fi şi capitală, dar care putea să coboare până jos de tot; din severitatea sau din indulgenţa ei avea să afle, incomparabil cu mult mai devreme decât ar fi vrut, sentimentul adevărat al Arinei pentru dânsul. Dar nu se auzi niciun cuvânt, nicio mişcare; Mihnea deschise ochii umpluţi de lumina harului, tăcerea echivalând cu o absolvire, sau poate, Dumnezeule mare! o încuviinţare.

Dar fata rămăsese nemişcată şi la fel de dezvelită; şi acest ultim indiciu ducea, mai mult ca oricare, la convingerea că somnul ei" probabil, obişnuit excesiv de greu, nu fusese tulburat câtuşi de puţin de asurzitorul vuiet.

Dar atunci… gânduri haine şi netrebnice bântuiră prin capul lui, aprins deodată… El luptă cu îndârjire împotriva lor şi totuşi ele izbutiră să-l determine, spre a-i dovedi cât de mari ar fi sorţii lor de izbândă, măcar să învelească pe fată. Era doar singurul lucru decent, pe care-l putea face – deşi animat de o intenţie cu totul contrară – chiar cu riscul de a fi surprins. El săvârşi gestul şi numai se strânse cât un purice, când observă şi de astă dată somnul cu adevărat nespus de greu al fetei; dacă, aplecându-se spre figură-i, n-ar fi prins susurul aproape imperceptibil al respiraţiei, ar fi putut crede că murise. Mâna începu să-i tremure şi, îngrozit, dădu iarăşi plapoma la o parte; şi nici acum, nicio mişcare nu-i răspunse. Tremurând ca un paralitic, îi smulse chiar un colţ întors, pe care apăsa călcâiul ei.

Abia de data aceasta fata gânguri ceva, care mugi ca în adânc de peşteri în urechile lui asurzite şi-i clătină puternic mintea răvăşită; dar nicio altă mişcare, nici cea mai mică, nimic; în ochii lui luci atunci flacăra decisivă din ochii asasinului.

Se apropie ca un somnambul.

Şi fu de ajuns să vadă acum, în obscuritatea translucidă, chipul ei palid, extrem de mirat, înotând în somn adânc, fără apărare, ca să simtă deodată răsucindu-i-se ceva în suflet, frângându-se apoi într-un şirag amar de dureroase icnete scurte… Cineva, ceva… se văita parcă în el… şi simţi fâşii peste fâşii de ruşine arzătoare smulgându-i-se singure de pe faţă.

Îşi răcori fruntea de geamul plăsmuitor de lumini fermecate şi încet, cu minuţioase precauţii, acoperi, ca un avar satisfăcut doar de privelişte, corpul nemaivăzutei minuni.

Emanuel Maxim… Ăsta e Emanuel Maxim?… Noël…

Pff… Noël… auzi!?

Mihnea îl consideră cu vag surâs prietenesc, la masa veselă, în mijlocul atâtor mese vesele. Ei sunt aşezaţi în faţa estradei pe care se produc diverse numere de varieteu. Jazul bubuie şi apoi se pierde în tremoluri bocite de saxofoane, ca jalea clarinetelor prin bâlciurile ţărăneşti. Şi toată lumea asta strident luminată şuieră inepţia printre dinţi or chiar prin ochi… Urnează apoi un dans, fără melodie, dar care întreg e compus dintr-un fel de tact variabil, meşteşugit adus şi revenind necontenit, care va răsuna de acum înainte în urechile lui Mihnea întreaga lui viaţă: un cântec fără melodie, sau o melodie fără cântec, asemeni acelora pe care ţi le sugerează cineva, folosindu-se doar de podul palmei şi de vârful degetelor, cu care loveşte necurmat într-o tăblie de pat… Aşadar acesta e vestitul Noël… Ph… o, nu e nimic de disperat aici… o, dacă nu e decât numai atâta…

Şi Mihnea râde din ce în ce mai dispus şi priveşte cu anumit înţeles pe Anna, care-l priveşte la rându-i fără niciun înţeles. Noël spune unele glume benigne; el nu pare deloc emoţionat de prezenţa lui Mihnea. Iar Traian Stroe, cu atât mai puţin, rămâne tăcut şi indulgent pe scaunul lui, privind binevoitor pe noul cunoscut. La fiecare spirit al lui Noël, care se pare că e consacrat ghiduşul companiei, el se întoarce spre Mihnea, parcă l-ar întreba numai cu surâsul: „ei, ce zici de aşa ceva?” Şi Mihnea surâde la rându-i de complezenţă. Iar Anna pare puţin nelalocul ei; ea nu râde la ghiduşiile benigne ale lui Noël şi ochii ei au acum într-înşii ceva dur şi metalic. Mihnea înţelege că ea nu e mulţumită de penuria de spirit, din astă-seară, a exemplarului ei din junglă.

Dar ceea ce nu poate cu adevărat suferi Mihnea la Noël nu-i chiar părul acela la fel de creţ ca al lui, însă blond-castaniu, nici ochii aceia albaştri şi dulci, dar pleoapele, pleoapele extrem de mari, pe care el le ţine pe jumătate plecate şi care au un ton al lor aparte, extrem de delicat şi de feminin. Şi tot obrazul lui e delicat şi catifelat, dar pleoapele acelea, mai ales când ochii sunt închişi, îi

împrumută un aspect de păpuşă de ceară proaspăt modelată, pe care el îl detestă, dar recunoaşte că, într-adevăr, poate fi ceva foarte impresionant. Din când în când Noël are şi câte una bună, dar nici atunci Anna nu priveşte spre Mihnea, cu aerul tăcut şi înveselit al lui Traian Stroe: „dar de asta ce zici?”… Şi cu toate astea Mihnea îşi dă seama că el ar putea fi şi mai inventiv şi mai hazos decât Noël; nenorocirea lui e că i-a rămas ceva în gât, care-l stinghereşte. O, dacă n-ar fi Anna de faţă, care parcă l-a înţepenit de tot, cu atitudinea plictisită şi mai cu seamă cu lipsa aceasta de deosebită atenţie faţă de dânsul sau mai degrabă cu egalizarea asta a atenţiilor ei faţă de toţi trei (ca şi când unul n-ar cântări mai mult decât celălalt pentru dânsa) o, s-ar fi simţit cu totul altfel aici! Ar fi deschis pe loc şi fără preget lupta cu acest duhliu sărac, care din când în când o mai nimereşte.

Anna l-a prezentat pe Mihnea ca şi când ar fi prezentat pe Băiatu’ Mih; şi asta îl exaspera de asemeni pe Mihnea, că Noël încuviinţa alături de dânsul pe-un om îndopat cu atâta carte, cu un aer prea familiar, în loc să se simtă el încuviinţat; în orice caz era revoltător cu lipsa lui completă de jenă, când Mihnea şi Anna nu-i primeau spiritele cu zâmbete; asta nu-l împiedica să facă altele, care de care mai proaste. Dar din când în când nemerea câte unul bun; iar paliditatea aceea a tenului, şi mai cu seamă, coloritul acela de-un liliachiu subtil al pleoapelor, trebuia şi Mihnea să recunoască, îi împrumuta un oarecare farmec… mai mult feminin, şi care contrasta, drace, cu pieptul lui pronunţat atletic, şi cu statura aceea înaltă şi suplă, când se ridica.

„Fizicul, pur şi simplu, a impresionat pe Anna!” îşi spunea Mihnea desfidând în minte-i pe această nulă clovnescă, deopotrivă” cu această filosoafă, captivată de luciul elementar al materiei… Şi, superior, Mihnea începu să se întreţină cu măsuratul la vorbă, dar binevoitorul Traian Stroe, docent universitar.

Trenul Maricicăi n-a sosit nici la unsprezece jumătate, nici la douăsprezece şi nici la unu… Necontenit

tabla neagră a peronului îşi schimbă cifrele de cretă şi-i anunţă sosirea tot mai adânc în noapte. Abia la două jumătate, poticnitul şi rătăcitul pe câmpii a ajuns, vărsându-şi ultima suflare de viaţă pe coşul scurt şi gros. Dar, tragică împrejurare: Maricica nu se afla într-însul.

Mihnea a simţit cum îl năpădeşte fericirea; s-a gândit îndată să propună fetei s-o ducă acasă, la părinţii Maricicăi, cu maşina; va lăsa pe cei doi juni pe drum şi-apoi singuri şi cu norocul lor vor coti fericiţi spre strada Muzeului. Dar un ascuţiş rece s-a înfipt numaidecât atunci în mijlocul acestei imagini luminoase: dacă vreunul dintr-înşii, bunăoară logodnicul ei, stă în apropierea Maricicăi? – sau dacă băieţilor le vine cheful, cavaleri ce se găsesc, să însoţească pe Anna in corpore până la poarta sa?

Mihnea îşi rostogoleşte planul pe toate faţetele spre a evita orice eventuală neplăcere, în vreme ce Anna se îndepărtează grăbită cu cei doi amici. Mihnea i-a ajuns din urmă, fără ca talentul lui strategic să fi făcut vreun progres. Anna pare voioasă şi împrejurarea o amuză ca de obicei; şi începe să tachineze pe Mihnea, pe care-l va sili să colinde cu ea toate străzile până mâine dimineaţă, pentru că la ora asta, a spus-o, n-ar suna la părinţii Maricicăi chiar dacă ar tăia-o cineva în bucăţi.

— Te voi urma ca un câine, credincios, o asigură el cu promptitudine, trăgând cu urechea şi cu coada ochiului să vadă nu cumva cei doi dau semne de dezertare, de la o astfel de plicticoasă perspectivă.

— Şi eu te voi urma, dar scuzaţi, nu ca un câine! râse deodată Noël.

Anna şi cu Traian Stroe nu-şi putură reţine zâmbetul, iar Noël, pentru a arăta că nu pune preţ pe răutatea lui, se grăbi să adauge:

— Dar mai bine te somăm noi să ne urmezi, dumneata domnişoară, la „Ruşi”, pe Doamnei, sau dacă nu la „Ducibar”.

Propunerea păru că nu surâde lui Traian Stroe. Mâine e foarte ocupat la facultate; totuşi ce poate să facă? îi va însoţi…

Mihnea intervine atunci cu o opinie serioasă, domnişoara Anna ar putea fi condusă foarte bine de toţi, la doamna şi domnul Trucinschy, de pe strada Muzeului, no. 3, unde, după o lungă căutare, şi-a găsit cameră de locuit; cu toate că şi-a anunţat viitoarea proprietărească că-şi va ocupa camera abia joi, totuşi camera e liberă şi angajată; doar a dat şi acont…

— E drept că ora e cam nepotrivită, dar gazda mi se pare că ţi-a spus unde poţi găsi cheia, înfruntă el drept în ochi pe fata c-re-l privea uimită şi înfricoşată de curajul şi aplombul cu care-i vorbea…

Ea nu îndrăzni să privească la ceilalţi doi, dar Mihnea continuă, hotărât şi logic:

— Astfel, presupunând că o să mergem la „Ducibar", cum o să te prezinţi mâine dimineaţă obosită, acasă, la părinţii prietenei dumitale sau la cămin…

Şi Mihnea îi poruncea cu ochii încordaţi să încuviinţeze şi să-i mulţumească zgomotos, pentru o propunere atât de firească…

— Ai dreptate, îngăimă ea, cum o să mă duc mâine, aşa, la oamenii aceia…? Şi-apoi, n-o să ţină nici acolo deschis până la opt…

Ochii lui Mihnea se destinseră şi zâmbetul izbânzei îi înflori discret în colţurile buzei.

— Atunci, o maşină! ţipă el…

Dar tot atunci, Emanuel Maxim, care se oprise ceva mai departe, cu spatele la un felinar, flutură de asemeni zâmbet şi veselie din ochii lui albaştri lucioşi… El începu o frântură de cântec, uşor şuierată parcă într-o vagă derâdere, printre buzele strânse… Şi o porni domol… Traian Stroe îl privi uimit, apoi zâmbi şi el şi făcu un pas după dânsul.

— Nu pot să intru aşa de târziu la madam Trucinschy, reveni atunci Anna, complet pierdută.

— Bine, dar dacă ai intrare separată şi ea doarme…? se îndărătnici Mihnea cu desperare. Ce spuneţi, domnilor, de ideea mea? îi înfruntă el cu cerbicie. Nu e cea mai bună?

Noël îşi întări şuieratul, iar Traian făcu semn că Anna poate decide…

Şi Anna, pe care Mihnea o simţi tremurând şi pe care lumina crudă a zilei ar fi descoperit-o roşie ca focul, decise:

— Merg la Traian, pe care-l rog să vă poftească şi pe dumneavoastră… Cum e obosit va putea să se odihnească, iar noi vom vorbi încet să nu-l deranjăm şi vom fuma până la ziuă…

— Perfect, se aprobă! strigă din fruntea micei coloane Noël, fără să se întoarcă.

Iar Traian Stroe se grăbi să se declare fericit amfitrion:

— O, dar nici nu poate fi vorba de somn şi dee dormit. Vom veghea cu toţii până la ziuă; am un lichior straşnic şi nişte ţigări de Macedonia, mi le-a adus cineva de curând, o minune… Şi cuprinzând pe Mihnea pe după şale:

— Eşti al meu, domnule Băiatu'…

Dar contrariat şi pălit de o amarnică încăpăţânare, Mihnea prezentă îngăimat un pretex de refuz. Şi văzu bine, Anna îi aruncă o căutătură fugară, râzătoare şi rea…

Abia peste trei zile veni Anna la dânsul, seara la opt. O aştepta tocmai, aşa cum o aşteptase zadarnic toată ziua aceea, aşa cum o aşteptase zadarnic în ajun şi răsajun; bănuia, credea, ştia că totuşi ea va trebui să vină.

Dar a avut tăria să n-o caute; numai într-o doară, chiar marţi după-amiază, s-a dus în vizită la Traian Stroe. Nu pentru că ar fi fost îngrijat de ceva sau curios să afle de la el cum şi-au petrecut cu toţii noaptea; ci numai, evident, pentru că prea-i refuzase invitarea fără un motiv bine rotunjit în ajun şi băiatul ăsta solid şi serios, care-i lăsase cu adevărat o atât de simpatică amintire, trebuia, fără doar şi poate, asigurat din parte-i de cfele mai bune sentimente.

A sunat deci la Stroe: a ieşit o servitoare a proprietarului, care apoi a reintrat să anunţe. Însă în locul lui Stroe a apărut Noël. Mihnea şi-a strunit în suflet surpriza neplăcerei şi poate a unei temeri imprecise, dar

grele şi stăpânitoare; dar a făcut loc pe buzele lui surprizei false de plăcere şi fericire…

— Nici până acum nu v-aţi mai dus acasă? a râs el aspru şi răguşit, deşi cu o puternică, o prea puternică emisiune de note râzătoare, menite să acopere dezastru-i sufletesc…

În ochii doctorului a lucit atunci scânteia satisfacţiei şi a ironiei. Ochii lui au păstrat tot timpul această expresie de adevărată beţie, de sălbăticiune satisfăcută şi învigorată de aerul proaspăt din junglă. Dar cuvântul lui spunea altceva, desigur, decât această perfidă privire. El se găsea aici, la ora aceasta după-masă, pentru că ajuta lui Traian, la consultaţiuni şi tratamente. În numele prietenului şi tovarăşului său îl ruga pe Mihnea să nu se supere: de data asta le era cu desăvârşire imposibil să-l primească. Se afla tocmai, înăuntru, un client de oarecare marcă şi cu tratament discret… iar cum Traian Stroe, până nu se va aranja definitiv cu Maricica, e nevoit, din cauza scumpătăţei enorme a apartamentelor, să-şi păstreze tot vechea-i cameră studenţească, regretă că nu dispune de o sală de aşteptare ca lumea sau de-o odaie separată, ca să facă toate onorurile ce se cuvin proaspătului lor prieten… Dar chiar aşa dacă era, aşteptarea tot lungă ar fi fost: amândoi timp de câteva ore erau prinşi de vârvora lucrului.

Mihnea le-a acordat toată dreptatea şi asigurat, măgulit de atâtea scuze şi explicaţii, s-a întrecut la rându-i în scuze şi a declarat că, învăţându-se mai mult cu dânşii, cu vremea, va afla când poate să-i vadă fără a-i stânjeni deloc de la lucru. Se simţea iar mulţumit şi limpede, uşor, că lucrurile stau într-astfel, şi chiar simţi puţină simpatie plecând din sufletul său şi spre această nostimă secătură, care în orice caz va putea fi repede făcută inofensivă; dar ceea ce fu într-adevăr de nesuferit pentru dânsul, ceea ce-l izbi teribil fu scăpărarea din nou a ochilor celuilalt, când văzu că Mihnea se mulţumeşte cu cât îi oferise… Atunci observă bine fruntea aceea înaltă, pe care cădeau sfredeluşurile de păr blond, cu corniţe creţe, ca ale

faunilor din vechile sculpturi. Şi tinereţea aceea, care punea de bună seamă interval mai larg de cinci ani între dânşii, şi robusteţea aceea îngrijită, cu care desigur s-ar fi încumetat la o nevoie, dar pe care n-ar fi garantat c-o poate răzbi cu uşurinţă!... Şi-n dosul acestei tinereţi şi-al acestei exuberanţe, Mihnea a văzut din nou retranşaţi ochii incerţi, care-şi băteau limpede joc de dânsul şi-n luminile cărora crezu deodată că vede imaginea Arinei. Anna era acolo înăuntru, de bună seamă, şi de aceea Traian Stroe, şi de aceea individul ăsta decorativ nu voia... nu putea (?) să-l primească... Să-i fi îndemnat ea?... să i se fi întâmplat ceva rău, dar care putea fi acel rău?... Azi-noapte – îşi aminti – el îi dorise să i se întâmple ceva rău, foarte rău, ca să regrete singură că nu-i ascultase bine ticluitele lui sugestii şi nu venise cu dânsul... Dar care putea fi acel rău, care putea fi?... sau poate el era un stupid şi-un halucinat, care vede într-o simplă expresie de veselie, fără intenţie, tot ce poate fi mai rău, de nici nu poate măcar să meargă cu gândul până acolo unde ar fi limita acestui teribil rău. Se mulţumeşte să întrebe, mustrându-se teribil apoi, că a putut să-i scape o astfel de întrebare:

— Dar domnişoara Anna a fumat zdravăn, cum se lăuda?...

— Da, foarte zdravăn, a râs, privindu-l şi mai adânc în ochi, Noël... Dar a plecat devreme, foarte devreme... a adăugat apoi grăbit, păstrând imperturbabil straniul şi satisfăcutul lui râs...

Însă acum Anna e aici, şi ce mai vrei dovadă că ea n-a putut fi acolo, în du-amiaza aceea, şi că nu ea putuse pretinde lui Noël să nu-l primească, legiuind astfel acel râs sec şi stupid de satisfacţie! O, mişelul are toată nevoia să lase să-i scape acest râs, care ar putea să scormonească şi să înalţe orice fel de bănuială...

De cum a intrat, Anna şi-a scos pălăria şi naturaleţea şi familiaritatea gestului ei a întrerupt îndată orice altfel de gânduri şi întrebări. În figura ei nu era nimic schimbat; poate în ochi s-a alungat la început o unduire de spaimă,

de deznădejde, însă poate a fost o părere, căci ochii ei şi-au reluat îndată expresia lor de toate zilele, nici măcar acea bizară, depărtată, pierdută în nemărginire, dar cea veselă, cea bună a ei, privirea ei de toate zilele…

Mihnea, pentru că aşa-i dicta varianta din ultimul moment a tacticei, pe care de trei zile se străduia s-o adopte în raporturile lor viitoare, s-a arătat fericit de venirea ei şi nepăsător de întâmplarea trecută. Dar Anna i-a strâns mâna mai pronunţat ca de obicei şi chiar i-a ţinut-o în mâna ei mai mult, privindu-l lung, cu tristă blândeţe.

— S-a terminat, în noaptea asta veţi mai locui şi la soţii Trucinschy! i-a declarat el atunci autoritar… destul cu domnul Traian Stroie şi celălalt… cum îi zice?… Crăciun pe f*ranţuze*şte… Anna, cum ai putut trăda aşa pe ţambalagiul nostru, ca pe-un simplu tratat de filosofic, fiică trădătoare? strigă el avântat. Haide, pregăteşte-te repede, ne aşteaptă… şi ne iartă…

Dar ea îl sfătui să se ducă singur să mănânce, îl va aştepta aci, e foarte obosită. Şi se lungi în pat cu vădit aer de obidă şi plictiseală. El se apropie de dânsa îngrijat: nu, n-avea nimica, nimica, putea să pornească liniştit… Era doar plictisită, plictisită, plictisită de moarte.

Şi şopti de mai multe ori, cu mare poftă şi din adânc suflet, vorbele acestea: „de moarte”…

Mihnea descoperi îndată atunci că n-are nici el poftă de mânmâncare; va ieşi numai afară, ca ea să se pregătească de dormit; va aştepta în stradă semnul convenit.

Ea scăpă atunci un surâs amar şi avu involuntar un gest întrerupt sau poate nehotărât; în cele din urmă ridică din umeri. Mihnea ieşi…

Când reveni, o găsi plângând cu zbucium amarnic, înăbuşit în perne.

El se strădui zadarnic s-o mângâie, s-o împace, să-i afle picina jalei. Unde mai auzise el plânsul acesta? de răstrişte, de neputinţă, de înfrângere definitivă…? Ah, Vevé, în noaptea de demult… în noaptea complet ştearsă din memoria lui şi pe care acum o alungă iarăşi,

netrebnică, de lângă această durere nobilă, îngerească…

El o mângâie pe Anna şi mâna lui se putu plimba astfel învoie pe păru-i catifelat şi pe gât; şi ea nu făcu nicio mişcare de opunere; o sărută pe obraji şi pe ochi şi mâna lui înfiptă în caldul plapomei îi cuprinse mijlocul, de care nu-l mai despărţea decât această subţire cămaşă neagră… şi ea nu făcu nicio opunere… Şi, îngrozit de această inerţie, el se îndepărtă tremurând de groază şi de poftă asmuţită… Ea tăcu şi rămase astfel mută, cu capul ascuns în perini; el se apropie s-o mângâie iarăşi şi vrei să-i ridice capul, pentru ca la infinitul privirei ei sau numai la înfăţişarea cât de vagă a trăsăturilor fine, gândurile lui negre, de brută, să piară… Dar ea – şi ferea ochii, şi faţa şi-o acoperise strâns cu palmele, şi corpul ei se lăsa mâinilor lui, fără apărarea braţelor, fără să opună nicio rezistenţă, nici cea mai neînsemnată rezistenţă…

De atunci zilele lui Mihnea au intrat sub zodia fericirei fără hotar. Ades se gândea la Noël şi-i venea să râdă cu lacrimi că mutra aceea blondă şi ştearsă putuse să picure în sufletul lui atâtea licori otrăvite. Acum Anna era a lui şi numai a lui, dar însăşi năprasnica lui bucurie îi spunea că trebuie încă s-o cucerească încetul pe încetul, s-o stăpânească definitiv şi absolut. Ar fi dat mult să reîntâlnească pe Noël cu surâsul acela idiot, care da să spună ceva, dar iată, nu avusese nimic… de spus… Şi când se gândeşte că odată chiar – în noaptea când s-au despărţit, în apropiere de Traian Stroe, când i-a dorit Arinei cel mai straşnic rău cu putinţă – el a putut scrâşni în perne: „Doamne, de unde, cum s-a mai ivit ăsta în viaţa mea, cum a apărut el?” (Cum a izbutit să revie, să se facă mutat din provincie, tocmai acum când Mihnea a izbutit să cunoască pe Anna: cum a stat departe de dânsa, cât şi Mihnea a stat departe, şi cum a revenit numaidecât, când Mihnea a putut să se apropie de ea, să vorbească, să umble cu dânsa?)

Acum însă, îşi bate joc de scrâşnetele lui şi, după trei zile, a determinat pe Anna să meargă iarăşi la restaurantul apropiat, cu ţambalagiul meşter şi atotştiutor, Pico de la

Mirandola al ţambalului, cum îl denumise ea. Anna parcă se ridicase după o boală, aşa se uita acum prin restaurant, dar apoi ochii ei, care clipiseră la început speriaţi, începură să se obişnuiască repede cu lumina şi ea văzu că poate să se înveselească şi în noua ei stare fizică, pe care desigur se hotărâse să şi-o schimbe după adânci gânduri şi după grave deducţii şi rezoluţii de filosoafă. Şi totuşi plânsul acela premergător marei treceri, ce trist şi ce uman răsunase, întocmai ca la Vevé, întocmai ca la o mahalagioaică şi o înapoiată ca Vevé! Acum Anna era o femeie, era soţia lui – ea va trebui doar să accepte cununia – dar era curios cum această româncă, susceptibilă prin definiţie la formalităţi matrimoniale, întârzia să-i ceară legitimarea situaţiei dintre dânşii. Ea era o asistentă universitară, o profesoară, şi venea să doarmă la dânsul, cu dânsul, să mănânce, să stea împreună ca soţ şi soţie… De bună seamă părinţilor Maricicăi le spusese că-şi găsise o cameră, dar Maricicăi îi mărturisise tot oare?… Totuşi Mihnea dorea să aştepte: ea trebu*ia* să-i amintească acum de nişte vechi vorbe ale lui, primite cu glumă răutăcioasă din parte-i, şi să-l întrebe dacă ar mai fi gata, ca şi atunci, să pornească, la moment, spre biroul care consfinţeşte, cu registre şi întrebări solemne, un sentiment uman, ce se ţine infinit mai bine pe rădăcinile lui proprii. Întârzierea lui de a-i reaminti de asta o s-o intrige şi, îngrijată, va lua de bună seamă ea întâi cuvântul… Cu apriorică satisfacţie aşteaptă Mihnea acum să tremure în glasul ei această vagă nelinişte şi-apoi glasul lui, hotărât şi sigur, după ce va şovăi două clipe doar, aşa, de simplu joc, să sfărâme în lumina ochilor ei recunoscători această vagă şi crudă nelinişte…

Dar ea nu se grăbea şi el surprindea uneori; în ochii ei, umbre de încordare şi de hotărâre… Uneori o prindea cu vorba departe şi cu sufletul absent. Şi temerea se întorcea atunci de partea lui… îi cerea lămuriri şi ea se mulţumea doar să-l mângâie pe păr şi să-l privească blând, cu nesfârşită blândeţe în ochi. Într-o astfel de mângâiere calma, platonică, adânc în noapte, când nu luminau

înăuntru decât felinarele, ce-şi încrucişau de afară razele de deasupra patului, el i-a povestit molcom şi într-un ritm de ingenuitate, pe care însuşi nu se aştepta să-l prindă, cum, într-o noapte identică, sub o lumină identică, el i-a surprins goliciunea, cum un teanc de cărţi, prietene încă ei, cu toate că le repudiase categoric, au fost gata să-l trădeze, deşi erau ale lui, cum a putut graţie lor să se convingă de somnul ei extrem de greu şi cum gândurile lui nemernice, care acum îl dezgustă, după cum îl dezgustau chiar în clipele de-atunci, au fost spulberate pe loc de seninătatea gingaşă a figurii ei în somn. Îi plăcea mai ales cum asculta Anna, atât de furată de mersul povestirei, parcă încordată, ca de-o mare revelaţie, înfiorată, înfricoşată, astfel că el găsi accente şi mai curate, şi mai simple, cu toate că mai îndrăzneţe, floricelele gândului său. Când numai cărţile, prietenele ei dragi, care veneau să-i dea de veste, ochii Arinei, se umplură de lacrămi, pentru că razele de-afară umplură cu jocuri de reflexe luciul lor exagerat. Cu mersul povestei, mâna ei se plimba tot mai nervoasă pe creştetul lui, prin încâlceala moale a inelelor de păr… Se ridică într-un cot să-l desluşească mai bine şi ochii ei străluceau acum uimitor de zornic, ca un izvor; în tăcere ai fi crezut că auzi picurul lacrămilor pe atlasul cuverturei.

Şi când Mihnea tăcu/fericit de efectul spovedaniei, care-l înduioşase şi pe el însuşi, ea-i apăsă tare cu mâna obrazul şi fruntea şi-apoi, în stupoarea-i cumplită, începu să-i destăinuie, la rându-i, cu glas mai degrabă fremătând de ciudă şi duşmănie decât de groază şi durere, o poveste aproape la fel:

— N-ai înţeles din ochii mei, din desperarea mea, din absenţa voinţei şi a instinctului meu de apărare? îl întrebă, înainte de a începe…

Şi-i povesti apoi, în adâncul liniştii, în care bătea ca un ceas de părete inima lui, cum în noaptea întoarcere! de la gară, după ce-au gustat cu toţii lichiorul doctorului şi după ce i-au fumat ţigările de Macedonia, Traian a adormit buştean pe canapea. Noël, care se arătase tot timpul

însufleţit de o excesivă şi suspectă politeţe, şi-a amintit de ceva important şi a început deodată să se pregătească de plecare: s-a scuzat, a sfătuit-o să se odihnească în linişte, fără nicio grijă, de acest savant somnoros. A întins-o chiar el pe pat şi i-a scos pantofii… pe urmă a stins şi a plecat…

Iar ea, doborâtă de atâta zdruncin, a adormit îndată…

Şi mult mai târziu, a fost trezită brusc din somnul adânc şi fără vise, de-o durere cumplită, care i-a clătinat tot creierul, de i s-a părut că-i plesnesc timpanele în urechi. A dat să-şi arunce ţipătul disperării în noapte, dar o mână îi apăsa cu putere gura, în vreme ce-o alta îi strângea şalele în insuportabilă încleştare: doar ochii au putut înnebuni de groază la vederea figurii înspăimântătoare a lui Noël, aplecată atât de aproape asupra figurii ei…

Când a liberat-o, zâmbetul lui a redevenit iar dulce şi i-a şoptit abia audibil, printre sforăiturile doctorului de pe canapea:

— Nu mai există virgine în ziua de azi…

Atunci ea a leşinat şi s-a trezit de-abia în largul mare al zilei, cu cei doi doctori lângă dânsa. Noël tocmai îi cerceta pulsul şi se înţelegea cu celălalt, medical, asupra acestei *crize de histerie*…

Abia seara [pe] înnoptat, s-a putut reîntoarce la Maricica, dar n-a izbutit să reziste mai mult de două zile să doarmă alături de această fată dulce şi curată…

Din chiar dimineaţa acestei destăinuiri, care l-a făcut să rătăcească năuc până la ziuă, după ce-a aşteptat-o să recadă în somnul ei profund – prin obositoare şi mărginaşe locuri, prin cârciumi suspecte, cu *cognac* otrăvitor, cu clienţi întunecaţi şi siniştri –, Anna a devenit şi mai preocupată, mai pierdută în gând Urile ei. Mihnea a căutat să pătrundă în încordata lor încâlcire, şi abia după meşteşugite şi neogoiate încercări, a prins de la ea atâta: „El va trebui să-mi plătească, îmi va plăti crunt…”

Întâi el s-a bucurat de luciul sumbrului cărbune, care se aprindea atunci în ochiul ei, şi a întrebat-o cu amarnic

sarcasm, mai mult de asmuţire, dacă-i poate fi de ajutor. Dar când i-a răspuns, cu un surâs trist şi rezolut: „O, nu! – hm, ce idee!” el a prins să se îngrozească de ceea ce ar putea să clocească în obscurele cotloane ale gândului ei. A vrut atunci s-o îndepărteze de aceste gânduri, s-o facă să uite, să ierte… în fond lucrul n-avea nicio importanţă! se străduia el să se convingă singur, amuţindu-şi mugetul de răzvrătire dinăuntru… El era doar aci ca să acopere nelegiuirea doctorului, o asigura îndurerat şi plin de sălbatică încăpăţânare. Iar, uneori, speriindu-se de crâncenele ei tăceri, deşi însuşi le voia astfel, şi mai crâncene încă, se străduia să afle în ce-ar consta răzbunarea; de-o singură modalitate a ei se temea numai, şi chiar se temea el însuşi să gândească la această insuportabilă modalitate.

Înfricoşat, când ea răsfoi odată în volumul lui Fouillée, el se agăţă de colţurile cărţilor ca un naufragiat de steii stâncilor salvatoare. Salută cu un adevărat imn ditirambic revenirea ei la cărţile prietene, din mijlocul junglei sălbatice şi înfricoşătoare. Ea – i surâse trist ascultându-l, ba chiar luă cartea şi se trânti pe canapea:

— Eu n-am citit pe Fouillée, îi spuse… îmi place fraza lui… Şi se adânci în lectură.

El o îngriji atunci ca pe-o convalescentă, care reface primii paşi spre viaţă… El singur lua cărţi de drept şi citea, într-o maiestuoasă tăcere. Avea acum pentru teancurile de volume şi de cursuri de pe masă solicitudini de bigot faţă de obiectele din templu. Şi el, Mihnea Băiatu’, înălţa atunci în faţa ei, ca un convins sacerdot, oda, psalmul sufletului său, celor doi idoli de hârtie şi cartoane, străjuind simetric masa ce-i servea de birou, îşi arătă astfel dragostea lui nemărginită pentru carte şi tot timpul acestei teatrale, dar profund de sincere explozii, figura ei nu scăpă nici cea mai infimă mişcare ironică: îl ascultă uimită şi atentă şi ochii i se înrourară. Şi ascultă de asemeni, înfricoşată ca pe citania Apoc*alipsului, di*atriba lui teribilă contra junglei sălbatice, şi chiar contra medicinei şi a ştiinţelor practice.

Dar când reveni seara, cu buzunarele ului încăr cate

de cărţi numai de filosofic, cât ai alcătui un al treilea idol, acum în mijlocul mesei, n-o mai găsi. Numai lângă canapea, zăcea Fouillée aruncat, strivit, cu paginile vraişte. Ea nu reveni toată seara şi nici în serile următoare. Şi nimic, niciun rând nu rămăsese de la dânsa: decât multă vreme, necontenit, amintirea acelui rictus sinistru cât a dăinuit teribila ei poveste şi acea scânteiere a ochilor, metalică, de lamă, ori de câte ori scăpa, din ce în ce mai rar, în ultimele zile, numele blestemat. Şi cât a ţinut înfricoşata ascultare a psalmului şi a diatribei.

Trecură aproape patru luni de-atunci, dar şi acum, când seara trăgea pânza-i violetă peste oraş, întrerupând ziua în plin spectacol, gândul lui Mihnea se reîntorcea la ea, cu puterea dinainte, din primele zile după plecare. Nu se împrimăvărase încă de-a binelea; era frig şi, prin scobiturile pavajului, ochiurile de apă prindeau pojghiţă. Aerul era rece, tare şi plin de pulbere roşcată. Ramurile copacilor păreau ciorchini de brobinţe, ce nu se puteau numi încă muguri. Pe cerul îndepărtat, norii se destrămau în pale groase de fum, parcă deasupra unor incendii invizibile, ascunse în dosul îngrămădirilor de case. Vârtejuri imense de ciori înspăimântate se desfăceau în spirale fantastice, din trâmbele groase ale fumăraiei, se abăteau într-o larmă asurzitoare peste apropiatul parc public, îndoind spicul plopilor sub povara lor neagră.

Mihnea deschisese puţin fereastra ca să-şi aerisească odaia. Cu mâinile pe cârligele mobile, înainte de a o închide la loc, privea pe gânduri înserarea. Mirosul închis pe care-l găsise în cameră, totuşi nu de mult părăsită, îl îndemnase să dea drum înăuntru aerului curat. Dar, în răcoarea tare a amurgului, în lumina roşiatică a înserării, i se păru, cu simţurile lui acum ascuţite la maxim, că tot aerul de-afară e îmbâcsit cu praf de cărămidă. Şi rămăsese astfel nehotărât la fereastră, şcârbit de mirosul igrasios dinăuntru, scârbit de praful înecăcios de-afară.

Un moment, o fâşie i se aşternu peste ochi şi crezu că trăieşte vremea sfârşitului sfârşiturilor. Un sfârşit mai dezgustător decât tot ce putuse imagina fantezia

astronomilor şi-a cetitorilor în viitor. O duhoare de canal, izbucnind ca o explozie din toate subsolurile oraşului, o duhoare asfixiantă, dureros de stricată. O lume îngrozită luând cu asalt dughenele spiţerilor, absorbind cu sete şi în zadar odoarea înviorătoare a tuturor flacoanelor de miresme… Şi atmosfera putregăită, întinzându-se încet şi stăruitor, batjocoritoare a tot ce e frumos, a tot ce e curat… Aburind limpezimea de sticlă a aerului de deasupra câmpurilor cu răsufletul ei amarnic, învineţind-o cu culoarea ei sordidă. Alungind oameni şi animale, până-n fundul pădurilor atacate de asemeni, doborându-i în letargia cea mai infectă, sub puterea de neînvins a duhorii exalate de cadavrul pământului.

Închipuirea aceasta nu dură mult. De cele patru luni, sub diferite forme, ea lua viaţă în gândul lui Mihnea. De când ea fugise în lipsa lui de-acasă, pe furiş, cu tot al ei, la celălalt, în odaia chiar a celuilalt, a călăului ei, de atunci era obsedat de strania descoperire ce făcuse, părându-i-se că simte în orice lucru mirosul putrigaiului ascuns în luciul exterior; avea el însuşi impresia muribunzilor, lucizi, care se înfioară, simţind cum din lăuntru sufletul le adie în răstimpuri odoarea acră a cadavrului viitor.

Nehotărât încă să închidă fereastra, năucit între cele două obsesii, Mihnea privea acum în lungul străzei. Privea, cu capul aplecat sub troianul gândurilor, colţul pe unde venea ea de obicei, dinspre Universitate, în ultimele lor puţine zile fericite. O privea înaintând râzătoare, cu genunchii ei semeţi; el se ferea atunci după perdele, să nu vadă c-o aşteaptă, că e necăjit de întârzierea ei… Patru luni! Patru luni a fost strânsă în braţe de celălalt, patru luni propriul ei răufăcător i-a sărutat pielea brună, fină. Şi poate s-a purtat rău cu ea, poate a înjurat-o ca orice răufăcător, poate o punea să-i scoată cizmele, pe-această fată învăţată şi frumoasă, văzând cum a abdicat steagul străludrei ei sufleteşti în faţa bestiei. Bestia! O, de-ar fi înjurat-o, de-ar fi lovit-o…

Pe-acolo venea ea de obicei. Şi mergea iute, voluntar şi grăbită, aşa cum înaintează femeia aceea, doamna aceea

elegantă. Acelaşi picior, acelaşi mers, acelaşi mijloc…

Este ea… Da, chiar ea, Anna!

Mihnea nu poate crede ochilor deşi aşteaptă întâmplarea asta, minunea asta care i s-a mai realizat odată, demult, în amurgul stropit cu pulbere de aur al toamnei trecute, atunci uşoară, senină, nimbată de fericire, pentru că el era în căutarea altor fericiri; de patru luni o aşteaptă, la ora asta, de seară, când ea revenea de obicei din orafş şi când el soseşte întotdeauna acasă, din vreme, încrezător şi îndărătnic… Şi iat-o, a sosit!…

O bucurie surdă, subită, îl sfâşie înăuntru, îl rupe în două de jos până sus.

— Este ea! Se-ntoarce, revine! întoarcerea, întoarcerea! proclamă el celor patru păreţi cuvântul de atâtea ori şoptit. Şi se retrage grăbit în întunericul dinăuntru, dansând cu un scaun în braţe. În faţa oglinzii se opreşte, se îndeasă într-însa ca să se vadă, începe să-şi compună figura, stinsă de înserare, cu care o va primi…

Dar dacă va trece înainte, nu se va opri la el?

Dacă vede întuneric şi nu se va opri…?

Mihnea se răsuceşte speriat spre fereastră. Şi totuşi, el nu trebuie să se apropie de fereastră; ea nu l-a văzut desigur pentru că în momentul când a descoperit-o, ea venea grăbită, privind în pământ. Dar prin fereastra deschisă umbra lui poate fi văzută şi ea poate-l va striga…

Inima i-a devenit minusculă cât o gânganie, care s-a retras în vizuina ei. Parcă a simţit paşi pe sală şi o bătaie uşoară în uşă. Dar poate s-a înşelat. Şi totuşi parcă un deget bate încontinuu în uşă, uşor, discret, nespus de discret. Să deschidă sau nu? Inima asta, care acum a crescut din nou înspăimântător, s-a pornit atât de nebună, se izbeşte cu atâta putere de păreţii pieptului, că nimic, dar absolut nimic, nu se mai poate auzi. Nici nu mai ştii, e bătaia ei, a inimei, sau bate într-adevăr cineva la uşă? Şi vai, bate în zadar; va crede că nimeni nu-i acasă sau că nimeni nu vrea să-i deschidă şi va pleca. Mihnea se repede la uşă şi apucă mânerul…

Dar iată, adevărata bătaie abia acum răsună de-

afară, foarte discretă într-adevăr, dar distinctă, reală. Mihnea îşi retrage mâna repede, răsuflând adânc, parcă prins săvârşind ceva rău. Şi aşteptă loviturile să se repete. Dar bătaia întârzie şi el e gata să zvârle uşa în lături. Ciocănitul însă începe să răsune din nou ceva mai tare; Mihnea aşteaptă să se termine şi abia mai târziu întrebă grav, cu voce sugrumată: „Cine-i?”

A deschis.

Ea a intrat aducând cu sine, în semiobscuritatea dinăuntru, minunea parfumului ei obişnuit: Mihnea îl recunoscu, umplându-i camera, şi închise ochii de fericire şi de durere. Ea-l privea ferindu-şi ochii de privirile lui, pe sub borul lat al pălăriei şi prin faldurile voalului negru. La început au tăcut amândoi: pe urmă el porni voiniceşte să închidă ferestrele şi să dea drumul luminii. Iar ea a dat atunci drumul frumosului ei glas de contraltă. Şi viaţa-i din ultimele luni a prins să se perinde domol, domol, pe dinaintea ochilor lui, căscaţi mari şi aprinşi de flacăra curiozităţii. Cuvintele, şovăielnice la început, întretăiate de reticenţe, voalate de vagi subînţelesuri, prind încetul cu încetul spor, viaţă, devin sonore, agitate, violente chiar, se zbat pline de indignare regretului. El ascultă înviorat. Aşadar exact cum s-a gândit; s-a purtat rău cu dânsa, a chinuit-o, a lovit-o… asta a fost toată răzbunarea ei! Mihnea tresare de jignire şi de satisfacţie… dar ceea ce e mai cumplit decât toate acestea, e că ea a suportat: şi el simte cum din adâncuri necunoscute de suflet porneşte ca o avalanşă o mânie surdă, puternică; de l-ar avea acum pe Noël în faţă, de l-ar avea!…

Şi el se închipuie în trecut, apărând subit, ca un răzbunător neprevăzut, ca un zeu în epopeea antică, în camera iubirii lor; muşchii i se încleştează şi pumnii se strâng de fier, sub aţâţarea imaginii. Noël tocmai ridică braţul gata să sfarme; dar Mihnea îl apucă cu tărie, îl strânge cu forţe herculeene, dintr-o singură mişcare îl îndoaie, îl răsuceşte ca pe-un fuior. Ea porneşte înainte şi el se întunecă şi mai mult. Imaginaţia lui face minuni de vitejie. Dar imaginaţia e capricioasă şi-i prezintă din când

în când şi reversul: Noël e mai tare decât dânsul; iată, acum l-a îngenuncheat pe Mihnea şi-i cară cu nemiluita… Şi vai, ea e de faţă…

Zadarnică e orice sforţare; Noël e doar cu un cap mai înalt şi cu pieptul de două ori mai robust. Din povestirea ei încă, silueta lui se detaşează puternică, mândră, dispreţuitoare. Mihnea şi-l aminteşte limpede, în seara când au aşteptat pe Maricica; felina din junglă, bestia…

Mihnea tremură de răzvrătire; nimic, niciun mijloc de răzbunare! Se simte slab, poltron, tremură ca prins de boală; îşi simte ciolanele lovindu-se între ele, le aude sunetul uscat, parcă tot corpul lui ar fi un sac de oase, neputincios şi mobil, în suflarea vântului de disperare, care-l agită. Şi ea, de alături, îi şopteşte înainte cuvinte grele, aţâţătoare, îl îndeamnă la faptă grea…

Deodată Mihnea cască ochii mari, înfricoşaţi. Cuvântul ei a atins, acum, ceva de necrezut. Aşadar acesta e adevărul? Pentru asta a venit ea?

Acolo, în pântecele acela mijeşte o viaţă nouă. Copilul celuilalt. O stârpitură informă se dezvoltă acolo, iasma păcatului, şi femeia nu ştie cum să scape de ruşinoasa povară. Pocăita frumoasă de-adineaori se tocmeşte acum cu un jidov pentru căpătuirea fătului ei. Faţa i-e luminată de căldura pledoariei. De aceea a gonit-o Noël: copilul nu poate fi decât al lui Mihnea. De asta ea e sigură, poate să jure; de ce doar bruta nu s-a lăsat păcălită? Dovezile erau atât de puternice în seama lui Mihnea.

Băiatu’ o ascultă cu toate simţurile răscolite de stupoare, de furie, de jignirea cea mai cruntă: aceasta poate fi Anna Velovan, studenta eminentă, floarea Universităţei, asistentă la unul din cele mai grele şi mai frumoase cursuri: Istoria metafizicei, fala profesorilor şi mândria părinţilor… Aceasta e fecioara cu ochii pierduţi în infinit, femeia asta care tratează atât de comercial un lucru atât de obscen…?

Buzele lui conturează un surâs sardonic, care-o opreşte pe lop, în plină demonstraţie impudică, cu cifre, cu date, cu revelări fiziologice intime. *Femeia* îşi plecă fruntea

ruşinată, zdrobită, că toată argumentarea ei s-a prăbuşit cu un zâmbet; parcă sub ameninţarea unei lovituri, se înghemuieşte în sine, ferindu-şi pântecul, ascunzându-l, ca un negustor nenorocos o marfă fără cumpărători.

Câtva timp trece, privind furiş la dânsul, apoi începe să scâncească. Şi o nouă demonstraţie prinde să curgă din nou, cu ocoluri mai scurte, mai repezi, categorice, care se încolăcesc în jurul urechilor lui, ca nişte şuierături de bice. Mihnea are toată dreptatea să nu-şi recunoască copilul; vina este a ei; ştia ce poartă în suflet şi totuşi l-a părăsit. Dar el trebuie să fie omenos, să-i ajute măcar să se scape de sarcina care o apasă, care o va necinsti toată viaţa. E asistentă, nu se poate duce la spital, părinţii ei, profesorii vor afla totul. În nicio parte nu se poate duce, aci stă toată grozăvia…

— S-o primească la el, să vorbească Mihnea cu un doctor ceva mai bun, dar necunoscut… ea – şi va cere concediu pentru trei săptămâni… Operaţia nu va fi grea, nu va dura mult… se fac acum astea cu duiumul… cheltuielile o privesc… convalescenţa va trece şi fericirile de odată vor reveni…

Şi începu să reamintească fericirile de odată în culori vii, aţâţătoare…

Pe buzele lui Mihnea sarcasmul s-a conturat din nou. O întrebare flutură acolo gata să-şi ia zborul; i se pare curios cum ea n-a înţeles-o înainte de a se închega în cuvinte: *„Dacă o să mori?”*

Ea vorbeşte înainte, cu cea mai caldă însufleţire; şi întrebarea, care ar îngheţa-o într-o clipă, întârzie încă pe buzele lui, se îndărătniceşte să rămână acolo, cu toate că noi gânduri o împing tumultuos din urmă…

Să moară în camera lui, să se vadă învinuit, tras în judecăţi, dat în jurnale. Provocator de avorturi, crimă, complice… Toată terminologia de-acolo, din codul atâtor amintiri, îi răsare în minte. Şi părinţii lui, când vor afla totul, în orăşelul îndepărtat? Şi astea toate pentru ea, înşelătoarea cea mai de necrezut.

pentru celălalt, care a necinstit-o şi pe care, drept

pedeapsă, singură şi l-a reales! să acopere cu numele lui, cu sufletul lui, cu corpul lui, ticăloşia acestor doi nemernici…

Ea a tăcut şi acum aşteaptă înfiorată răspunsul. Dar răspunsul joacă fără gând de a porni pe buzele lui Mihnea: „Şi dacă o să mori?” Nu se poate hotărî să i-l arunce în faţă, aşa dintr-odată, de-a dreptul… Trebuie găsit un mijloc, trebuie spus cu încetul, pe departe…

E prea târziu: ezitarea lui o nelinişteşte, o sperie. Ea începe din nou turuiala, cu aceleaşi vorbe aproape, ca mai înainte: numai le accentuează acum, le explică pe cele pe care le crede mai puţin convingătoare. Şi Mihnea aşteaptă: poate va porni de la ea ceea ce avea să spună el.

Nimic însă. Ea e tot atât de senină, atât de sigură de izbutire. Cele mai neprevăzute mărunţişuri le scoate la lumină. Dar unicul gând, cel mai însemnat din toate, cel mai teribil, rămâne veşnic ocolit. Pare a nici nu-l bănui măcar. Sau ştie a-l feri cu atâta cinism, cu atâta tărie de sine, că este într-adevăr de admirat.

Ea a tăcut din nou. Îl priveşte speriată, cu toate trăsăturile feţei ridicate, parcă gata de plâns, că nu izbuteşte să-l înduplece. Şi el rămâne neînduplecat…

— Ştiu eu o adresă… reîncepe. Mi-a dat-o cineva… E ceva mai scump… Dar aici am cât trebuie, îşi bătu ea poşeta. Aşa suntem siguri de tot… Şi repetă: Astăzi lucrurile astea se fac cât ai bate din palme.

Uite, ar putea să înceapă: prilejul s-a oferit. Dar gura lui rămâne mută. Ochii i se plimbă înfioraţi pe statura ei învoalată. Electrizaţi, îi pipăie umerii rotunji, şoldurile fine, sânii necontenit semeţi; şi o căldură îl învăluie, şi un început de gând îi spune că va ceda la urmă, că nu trebuie s-o mai sperie în zadar, cu temerile lui negre… Dar corpul ăsta l-a mai văzut, l-a mai mângâiat, l-a strivit în îmbrăţişări sălbatice altul, el, nemernicul, bestia… felina din junglă… Dezgustul cel mai profund se luptă acum în sufletul lui Mihnea cu biruitoarea curiozitate de a o revedea, de a resimţi din nou întreagă, goală, a lui… De-a o fura înapoi bestiei, gorilei… Pasul încă şovăie pe loc; ea-l

aşteaptă, surâzătoare, cu capul pe spate, cu ochii pierduţi, ca într-un extaz…

— Şi cu toate astea, el, ca doctor, te-ar fi putut ajuta mai bine, Anna… Mai bine şi mai sigur…

— Canalia…

— Zi mai bine bestia, felină din junglă… Anna… îi rânji atunci el însuşi cu rânjete de felină.

— Dumnezeule, ce-am făcut? îşi acoperă ea ochii…

Şi el se cutremură de propriul său rânjet şi de câtă animalitate stă pretutindeni, pe lume. Şi i-e milă de ea, singură, subţire şi frumoasă, în mijlocul generalei ferocităţi.

— Ai greşit, Anna… ai greşit… ai trădat pe filosofii tăi, pe toţi înţelepţii lumii pentru fiara superbă din junglă… Ai început cu Heraclit, ţi-aduci aminte, Anna…?

Ea încuviinţă pentru dânsul, cu ochii umeziţi cu desăvârşire, dar în momentele astea numai ce-o mai fi fost şi cu Heraclit nu-şi mai poate aduce aminte.

Din această clipă Mihnea nu s-a mai simţit al lui. Se mişca de-acum înainte ca un automat, după porunca ei. Gândul i-era înfăşurat parcă într-un voal negru; mireasma morţii plutea în juru-i din ce în ce mai deasă, mai puternică, îl însoţea pretutindeni, îl deştepta din somn. O singură idee îl mai întărea: poate, toate astea nu-s decât simple halucinaţii. Poate totul se va sfârşi cu bine. Îl mai încuraja şi siguranţa de sine cu care Anna îl trimitea pretutindeni, deşi uneori îi făcea impresia unei eroine antice, ce-şi pregăteşte, cu cerbicie şi cu sânge rece, un sfârşit de o tragică frumuseţe. Dar curajul lui, vestitul lui curaj era pierdut: de unde venea oare presimţirea asta sumbră, când, vorba ei, avea să se petreacă ceva atât de obişnuit, atât de curent? De bună seamă, pentru că totul se rezema pe minciună şi trădare; iar el se mai mişca numai pentru că îşi înţelegea lucid sfânta lui misiune actuală: scăparea, oricum ar fi, dezlegarea ei de bestie, de fiara care devoră fecioare, la marginea cetăţii.

A fost greu de găsit un doctor; toţi îl priveau bănuitor şi pătrunzător, când Mihnea le făcea propunerea. Refuzau

dintr-odată părând foarte scandalizaţi. Scoborau apoi puţin vocea şi priveau pătrunzător în gol, când el începea licitaţia. Şi aşteptau cu încordare ultimul cuvânt... dar când oferta se oprea departe de cel sperat cu un plângător: „sunt şi eu un biet student sărac” – simţul moralităţii se răzvrătea iarăşi:

— Dar ce propui dumneata, domnule, e periculos, e oprit de lege... e imoral.

Adăugase de la dânsul încă o dată cât pusese deoparte Anna. Dar şi atât nu era în stare să adoarmă moralitatea celebrităţilor. În schimb doctorul care se învoise cu puţin, cu neaşteptat de puţin, era de tot tânăr şi din cale afară de entuziast;

— Facem, doar cu o condiţie... La dumneata acasă, eu vin noaptea, aşa, între zece, douăsprezece, în mai puţin de-un ceas totul e gata... dar cea mai mare discreţie... Vecinii nu trebuie să ştie nimic... Şi n-avea nicio grijă: voi proceda după ultimele descoperiri ale ştiinţei... cureta e exclusă... Inje*cţia c*u iod e acum metoda ultimă şi infailibilă.

Mihnea a aşteptat afară, fumând tot timpul operaţiei; când a intrat înăuntru doctorul se spăla pe mâini. Anna gemea uşor.

— S-a terminat?...

Doctorul a făcut un „sst”, apoi a recomandat: „Linişte completă”, şi a plecat, închizând uşile aşa de uşor după dânsul, că Mihnea a început să tremure. Iar durerile au aşteptat răbdătoare ca omul ştiinţei să se îndepărteze bine, pentru a începe frământarea morţii. Mihnea o privea zbătându-se ca o pasăre tăiată, rostogolind ochi îngroziţi, gemând la început înfiorată, apoi din ce în ce mai resemnată, mai dornică: „mor, aş vrea să mor”. O asculta îngrozit, o privea cu ochi rugători: „De ce să mori, Anna?

Şi el o convingea că trebuie să trăiască, mântuită de toate aceste chinuri şi mai cu seamă departe de neagra, înfiorătoarea junglă.

A doua zi durerile s-au mai ogoiat, încât el a avut vreme să ascundă urmele sângerânde ale nopţei trecute.

Şi-n ziua următoare a fost mai liniştită, dar în a treia noapte, chinurile au porni; atacuri mai înverşunate ca oricând.

— Aş vrea să mor! gemea ea iarăşi, fără să-l privească, laş, acum nepăsătoare de prezenţa lui. În zbaterea asta necurmată, ceva, un fior, vreo fulgerare de paralizie trecătoare, o făcuse să înţeleagă că numai moartea ar putea să-i uşureze gr ozăvia durerilor. Şi nemaiputând răbda ascuţişul junghiurilor necurmate, care-i străpungeau măruntaiele – parcă o ceată nesfârşită de tâlhari se abătuse asupră-i – o chemă rugător, cu glas de milog, pe marea, suprema salvatoare. Erau atât de nenumăraţi tâlharii care o asasinau, o izbeau aşa de repede şi fără încetare cu lungile lor junghere, că îi auzea chiar dând buzna pe uşă, înghesuindu-se şi îmbrâncindu-se care să ajungă mai întâi.

— Nu vezi, închide uşa odată… pe-acolo intră… îţi spun eu. Închide uşa… Noël!…

Pronunţă numele celuilalt… Şi-apoi îl rosti necontenit. Pomenea de copil, blestema pe tatăl barbar, îl implora să se întoarcă la dânsa, s-o scape de cei care o asasinau… Nimic, nicio vorbă de el, de Mihnea… Dar acum el părea nepăsător de toate acestea. Mai degrabă ar fi alergat la doctor să-l cheme repede înapoi: să cheme şi pe Traian Stroe, oricât s-ar ruşina pe urmă Anna! El cel puţin va fi sincer şi va controla cu severitate îngrijirile celuilalt. Dar cum s-o lase aşa singură, în zbaterea asta cumplită? Poate, spre dimineaţă, se va ogoi din nou suferinţa teribilă, cum s-a întâmplat şi-acum trei seri… şi-atunci va fi scăparea…

Dar el simţea limpede că toate gândurile acestea uşurătoare nu erau decât o simplă amăgire. Şi îşi vedea atunci paşnica lui cameră invadată de o mulţime de lume bizară, de ciocli, de oamenii legii de-a valma, se vedea dus între arme, judecat. Şi privea cu groază mişcările ei, tremura brusc când gemetele se întrerupeau deodată, răsufla uşor când vocea ei rugătoare se pornea iarăşi:

— Aş vrea să mor…

— De ce să mori, Anna?... Nu trebuie să mori... Te rog... nu trebuie să mori...

O oboseală i se ridică din fluierele picioarelor, se răspândea moleşitoare prin tot corpul, dusă de sângele încropit. Ar fi vrut să se lase alături de dânsa, în patul larg, să adoarmă, profund, să nu mai ştie nimic până a doua zi dimineaţă: o va găsi în zori liniştită, întremată. Se apropie de marginea patului şi se lăsă uşor pe salteaua moale; şi simţi parcă o povară enormă rostogolindu-i-se de pe spinare. O mângâie pe fruntea rece, brobonată de sudoare:

— Anna, pe mine nu mă mai cunoşti?

— Noël! şopti ea şi-i înfăşură braţele pe după gât. Apoi repede le smulse, le bălăbăni în aer cu furie şi le repezi ocrotitoare asupra pântecului, gemând de groaza durerii.

Când îl chemă iarăşi pe numele celuilalt, el râse deodată fără să-şi dea seama de ce. Apoi privi încremenit în gol: de unde venea oboseala aceasta grozavă, care-l dobora sub puterea ei strivitoare? Doar în casa lui murea cineva, dar a doua zi avea să dea seama de această moarte. O străină, desigur, dar avea să dea seama... Şi totuşi era atât de sleit, era atât de puternică pofta de somn care-l cuprinsese, parcă cineva l-ar fi lovit cu un ghemotoc de cloroform peste ochi:

— Noël, ha, ha, Noël, mormăi el şi râse din nou, idioţeşte... Noël, ha, ha, ha, ha...

Ea-l privi neînţelegătoare. Apoi se încolăci din nou în jujul pântecului, care-o ardea. Deodată tresări: simţise cum din vârful mâinilor şi-al picioarelor se pornise cu curent rece, întinzându-se spre miezul corpului ca un suflu cobitor. Nările îi tremurară şi ochii priviră holbaţi în jurule; răceala asta o înspăimânta, alinarea pe care i-o aducea înceată, din ce în ce mai crescândă, ce părea o viclenie a necunoscutului, presimţea o grozăvie fioroasă, care avea să urmeze îndată. Pe locul unde s-a aşezat Mihnea credea că stă un monstru inform, o figură bărbătească şi neagră, doi ochi ficşi şi râzători ţintuind-o pe pernă, două şiruri de dinţi rânjiţi într-un râs nemişcat, contrastând sinistru cu

negrul bărbii mari şi încâlcite. O mână păroasă se întinde spre ea, cu degetele încârligate, aşa ca-n toate poveştile copilăriei, care-i vine acum fără nicio legătură în minte şi-i picură două lacrimi în colţul ochilor. Mâna se întinde încet; ea vrea să se ferească, dar e cu neputinţă. Întocmai ca-n poveştile de demult, ea e fixată pe loc de-o putere fascinatoare. Mâna a atins-o acum; ea se cutremură din creştet până-n tălpi; dar părul negru, abundent, de pe ea, e aşa de moale şi mângâierea-i aşa dulce! O răcoare molcomă, care-i îngheaţă uşor, uşor, corpul mistuit de flăcări. Ea priveşte cu neîncredere încă pe moşneagul urât, care-i râde acum blând; mâna lui e atât de rece şi alinătoare. „Un zmeu bun”, îngână gândul ei şi ochii i se închid şi buzele zâmbesc: e fericită acum şi i se pare că adoarme ca un copil în braţele doicii, tocmai când povestea a ajuns la zmeul cel groaznic, care ştie să încânte aşa frumos… ca s-o atragă în groapa neagră şi fără fund… prea târziu… degeaba o mai îngrozeşte doica… i-e somn… i-e aşa de somn…

Cea din urmă tresărire a membrelor ei a zgâlţâit cu o putere fără de seamăn pe Mihnea din toropeala lui. El o priveşte cu ochii zgâiţi, necontenit neîncrezător; mâinile care-i pipăiau în neştire corpul, simţindu-l cum [soţ răceşte treptat, s-au retras înfiorate. Pretutindeni domneşte tăcerea cea mai adâncă. În pătratul ferestrelor catranul nopţei e atât de vârtos, că dacă ai întinde mâna ţi s-ar părea că atingi un corp solid. Felinarele de-afară parcă s-au spart, iar becul mic dinăuntru pare în depărtarea tavanului, sub o ciupercă de tinichea, un ochi înroşit de veghere, slăbit de puteri.

„Cât o fi ceasul?” se întrebă Mihnea.

El stă încă tolănit alături de trupul ei rece; îşi simte membrele sfârşite, corpul i se pare aşa de greu, că i-e cu neputinţă să-şi dea seama dacă ar fi în stare să şi-l ridice. Un gând mai vioi îl îndeamnă să sară din pat, să dea alarma, să cheme pe slujitorii legii, să le explice. Poate încă va fi crezut, poate încă se va dezvinovăţi… Dar e aşa de întuneric afară şi capul îi e aşa de greu! Şi dacă nu-l vor

crede, şi dacă-l vor aresta? Măcar să pregătească un răspuns, o dezvinovăţire… Pleoapele i se lăsară greoaie: de unde vine oboseala asta irezistibilă? Cine-l va crede? Cine va sta să-l asculte?… Cine stă acum să gândească?… Asta e ultima noapte de libertate, de viaţă… Mâine… Mintea lui se opreşte, cu greu poate s-o facă să întrevadă în acel mâine pe un domn în haine negre şi cu servietă, un domn care pronunţă o perimată şi melodramatică expresie: „În numele legii!”

E ultima noapte şi e atât de moale aci… şi mâine trebuie să fie atât de dur şi rece, ca acest corp ţeapăn. Ochii i-au căzut de-a binelea. Dintr-un colţ cineva a strigat: „Noël… Noël… în numele legii, Noël, deschide”. El râde neîncrezător: da! el, el vă poate spune totul… Şi uşa s-a deschis şi domnul „în numele legii” a apărut în cadrul ei. E Noël în uniformă şi cu pălărie de visător…

Şi capul îi cade definitiv în nesimţire, alături de al moartei…

Conul Bănică Nisipoiu pipăi dosarul, îl mângâie pe-o parte şi pe alta şi pe urmă citi iar: Mihnea Băiatu’, provocare de avort, cauzatoare de moarte.

Îşi mângâie apoi mustăţile şi părul şi-şi trase haina mai bine pe piept; începu să răsfoiască. Mihnea Băiatu’, provocare de avort, cauzatoare de moarte, complicitate, autorul principal nemărturisit…

Şi se cufundă în citirea amănunţită a hârtiilor, pe care, altfel, obişnuinţa profesională l-ar fi făcut să le parcurgă în mai puţin de-un minut, pentru a se pune în curent cu studiul descoperirilor.

„Va s-zică aşa, va s-zică bun, va s-zică e-al nostru acum…

Domnul Bănică de mult nu se mai gândise la Mihnea; după întâmplarea din vara trecută, când coana Polixeni îi întinsese neizbutita ei cursă, doar pe la mijlocul toamnei mai venise vorba de dânsul, o adusese chiar coana Polixenia, într-un moment când domnul Bănică numai la sista nu se mai gândea.

Coana Polixeni, care de vreo câteva săptămâni părea

nervoasă şi de nimic mulţumită, de astă dată izbucni cu vechea poveste:

— M-ai lăsată *ofansată* de minciunile lui… Şi doar ţi-l adusesem în mâini, ce mai vrei mai mult? Dumneata ai stricat totul atunci… Nici nu ştiam cum să-l mai ţiu; mă mir cum am putut să mai mă împotrivesc, ca să nu-şi ajungă… chiar din pricina dumitale… scopul, de care s-a lăudat degeaba… ca să te înveţi minte, nu altceva…

Domnul Nisipoiu nu dădu însă prea mare luare-aminte acestei noi izbucniri, pe care o atribui cu drept cuvânt evoluţiei fireşti a nevricalelor, ce-o apucase toamna asta, cam de la mijlocul lui octombrie încoa… La început se manifestaseră cu mari efuziuni de prietenie la adresa domnului Bănică, apoi din ce în ce mai adânci căderi în melancolie, pentru ca, pe măsură ce noiembrie se strângea tot mai adânc în sine, să devie de-a dreptul nesuferită. Începuse să facă plimbări, mai la două, trei zile, în oraş pentru a se potoli; dar zadarnic, totdeauna se întorcea şi mai îndârjită de cum plecase… Acum nu şi nu, că vrea cu orice preţ să-l întâlnească pe student şi să-l mai atragă într-o cursă; vrea să-l înveţe dumneaei minte pe acest aventurier, care ş-a bătut aşa joc de dânsa!

Văzând că face chiar planuri în regulă de investigaţii intense, domnul Bănică se cam enervase şi el:

— Ia mai lasă-mă cu fleacurile dumitale… Dacă n-a fost nimic, cum zici, ce să mai scuturăm praful degeaba…?

Coana Polixeni însă s-a îndârjit… insultată ea nu se suferă să rămâie: va pleca deci în căutarea calomniatorului şi-l va găsi chiar în gaură de şarpe…

— Ba eu te rog să mă slăbeşti cu răzbunările dumitale… Dacă mai aflu vreodată că te-ai întâlnit cu el n-are să fie bine la niciunul! a răcnit domnul Bănică, trântind uşile şi plecând la domnul Tancu.

Seara, coanei Polixeni i-a fost rău de tot; dar chiar a doua zi nevricalele i-au dispărut şi s-a întremat ca prin farmec.

Iar acum, iată, pe Mihnea căzând singur, de-a dreptul în mâinile lui! Pe semne; de aceea, aseară, la cârciumă, la

domnul Tancu, o grămadă gălăgioasă de băieţi i-au mai amintit puţin de fostul lui chiriaş. Dar ăştia, se vedeau bine, erau studenţi din cei buni, cântau studenţeşte în cor, vorbeau de cursuri şi de profesori. Apoi se ridicau, jurau cu mâinile în sus sau strigau ceva. S-a înţeles din ce spuneau că au să pornească în curând, undeva, la Iaşi „se pare, să facă o casă, un cămin! s-o lucreze ei, cu mâinile lor. Parte dintr-înşii mai lucraseră şi anul trecut şi-acuma îmbărbătau novicii cu veselia, cu cântecele, cu amintirile lor fericite. Sufletul domnului Nisipoiu se împrimăvărase cu desăvârşire lângă atâta exuberanţă; dar Piscupescu privea cu duşmănie pe neobişnuiţii oaspeţi ai domnului Tancu.

— Ăştia ne râvnesc locurile noastre, şoptise el lui conu Bănică… Au pretins ca în posturile de grefieri şi arhivari să fie băgaţi studenţi şi licenţiaţi… şi uită-te la ei, dacă poţi lăsa dosarele şi registrele pe puii ăştia de curcă…

Ostilitatea lui Piscupescu deveni mai apoi atât de ostentativă, că îndată grupul băieţilor trecu la ofensivă. Conu Bănică intervenise îndată să împace lucrurile: iar rezultatul fu o ceartă în regulă între dumnealui şi Piscupescu, pe care băieţii o înteţiră cu glume, cu ironii, cu chirăituri care imitau animalele! pe urmă plecară cu toţii cântând *Gaudeamus igitur*!

— I-ai văzut, i-ai văzut cum şi-au râs de dumneata protejaţii dumitale? l-a apostrofat atunci Piscupescu, părăsind la rându-i înfuriat cârciuma şi mai strigând, drept ultimă lovitură, din uşă: Tot nu te-ai săturat de la celălalt…

Domnul Bănică primi insulta cu câteva înjurături în surdină. Dar prea nu se sinchisi de ea, pentru că acel care o aruncase îi inspirase, în toate timpurile, un capital dezgust.

Numai dosarul de astăzi: isprava asta nouă a haimanalei aceleia de Băiatu’ – cu un avort şi cu o fată moartă – îi umple gândul de negre amintiri şi de nelinişte. Tot ce ridicase coana Polixeni de solid şi de sigur în sufletul lui s-a năruit deodată cu acest dosar îngust şi

sumbru. Va s-zică, e de meserie domnişorul! răsună acum convingerea lui Nisipoiu. Toate treacă, meargă, chiar discuţia aceea din noaptea fugei, care la urma urmei a fost şi-aceea în doi peri. N-ai şti spune precis despre ce-a fost vorba: despre întâmplarea lor sau de drama care umplea atunci toate conversaţiile şi gazetele; iar fuga în sine, de! băiatul s-o fi temut de urmările grave ale unei bănuieli, care, oricât de neînsemnată, putea totuşi să ducă cine ştie unde… Aşa că, din vechea lui ranchiună, nu se mai ţinea propriu-zis în picioare decât minciuna cu licenţa, dar asta era o afacere part*iculară, ca*re nu-l privea pe dumnealui…

Din studiul dosarului, domnul Nisipoiu a fost întrerupt de vizita unui domn bătrân şi de condiţie: se putea vedea îndată după vorbă şi port. Domnul era chiar tatăl moartei: era zdrobit şi aci încă a izbucnit în plânset amarnic, cu sughiţuri. (Uşierul i-a spus domnului Nisipoiu că tot astfel a plâns şi-n anticameră, când a văzut pe *prevenit*…) Când s-a mai potolit, bătrânul a cerut graţie pentru memoria fiicei lui. Era studentă la doctorat şi asistentă; nu merita deci să se facă atâta vâlvă în jurul unei rătăciri nesocotite… Bătrânul are şi alte fete, alţi copii. Renunţă la orice pretenţii şi nu ridică nicio învinovăţire…

— Să vorbiţi dumneavoastră şi cu domnul consilier, îl găsiţi peste două ceasuri, răspunse morocănos domnul Nisipoiu. Dar eu vă! spun că e-n zadar. O să iau notă aici că renunţaţi la despăgubirile civile… liber sunteţi s-o faceţi… Dar întâmplarea căreia a căzut victimă fiica dumneavoastră e de ordine publică… justiţia trebuie să-şi urmeze cursul…

Bătrânul îşi şterse iarăşi ochii şi asta numai împiedică pe domnul Nisipoiu să-i facă o morală juridică no. 1. Apoi d-aia se înmulţesc păcătoşeniile omeneşti, pentru că rudele victimelor, în loc să pretindă severa lor sancţionare, iartă şi se îngrozesc de scandal. Scandalul a izbucnit doară… ce să mai fereşti, ce să mai aperi?… A, dacă e într-adevăr de apărat ceva, aici, apoi aceea nu poate fi memoria moartei şi alte lucruri de-ăstea, care se

duc odată cu morţii; sunt celelalte fete, care trebuie apărate de domnişorii ăştia stricaţi şi criminali: ca fetele celelalte ale dumitale, ale atâtor altora, ca în sfârşit soţiile oamenilor cinstiţi… Dar lasă, pentru asta o să aibă nenea Bănică grijă, acum neîntârziat… O să găsească domnul consilier o anchetă, cum nu a mai pomenit alta de când e dumnealui magistrat…

Tatăl Arinei a pornit şovăind, cocoşat, cu capul ascuns între slabii umeri ridicaţi; nu s-a uitat spre Mihnea, de teamă plânsul să nu-l podidească iarăşi. Şi abia s-a lăsat uşa coridorului după dânsul, că glasul aprodului a vibrat în sonor şi melodic acord:

— Băiatu’ Mihnea…

Mihnea s-a ridicat stupid şi indiferent. Nici măcar n-a schiţat o tresărire de surpriză, când dinainte-i s-a înălţat statura enormă a domnului Nisipoiu, întâmpinându-l, în vreme ce-şi freca mâinile de satisfacţie, cu aceste tradiţionale şi voioase cuvinte:

— He, munte cu munte se întâlneşte… Şi pe urmă, privindu-l cu mult drag: He, va s-zică domnul Băiatu’ cel frumos, doctorand în drept şi călător pe ferestre… Bun… bun, iacă-i bun, iacă-i foarte, foarte bun… Dar de ce nu te mai uiţi la mine, coane Băiatule? O vezi? îi arăta el, glumind, fereastra… Pe-aicea nu se sare… muşcă… hi, hi, hi…

Dar Mihnea ţinea necontenit capul în pământ. În mintea lui dăinuia încă, ocupând tot locul, capul frumos al bătrânului de-adineaori, gârbovit de durere, ascuns de ruşine între slabii umeri ridicaţi. Unde s-o fi ducând de-aici bătrânul? În strada Muzeului, no. 3, unde pe masa cu cărţi, cu coduri şi cursuri şi cu *Histoire de la philosophie*, de Fouillée, a fost aşezată o raclă pentru o prea frumoasă fată.

Domnul Nisipoiu a început întrebările şi Mihnea încuviinţează totul. E suficient numai să încline din cap. Sau să răspundă scurt: 30 de ani, profesie? student… tatăl? negustor de vinuri, mama? menajeră –, gândindu-se la altceva. Străduindu-se să-şi înfăţişeze, în gând, tot ce ar

putea să se mai întâmple acolo, în strada Muzeului? Un popă şi o slujbă restrânsă, pentru binecuvântarea drumului; nu încă cel definitiv, ci numai până la Craiova, unde o familie întreagă în doliu o aşteaptă la gară… Fraţi şi surori, domnişoare mai mici şi cu suflet curat, prietene în costum alb de fecioare?… e cu putinţă s-o întâmpine atâta nevinovăţie pe-această copilă prihănită…? fetele vor întoarce capul cu ipocrizie… bătrânul înalt şi. subţire nu va da acest spectacol, a venit singur, s-o ascundă de apriga curiozitate a oraşului, aci, departe, într-un colţ de cimitir de mâna a doua, ferit pe străzi dosnice, cu drum ştiut doar de ciocli şi de antreprenorii de pompe funebre. Acum cine-o va urma pe Anna, la această ultimă etapă a drumului ei, început printr-o dumbravă de lauri? Va veni oare Maricica? Va veni profesorul ei să-i aducă iertarea pentru trădarea nesocotită a celei mai nobile înţelepciuni? Va veni poate, singur, Traian Stroe… şi, Doamne, poate bestia, felina suplă şi elegantă din junglă…

— Da, domnule… domnule grefier…

Mihnea simte deodată o slăbiciune prin picioare şi trebuie să se razime de ceva; camera mortuară nu poate fi odaia lui din strada Muzeului, ci largul şi lugubrul salon de la morgă. El închide ochii îngroziţi la închipuirea rigidităţei trupului mlădiu de până alaltăieri, pe masa de disecţie, sub glumele bădărane ale felcerilor şi servitorilor.

— Cum da, domnule? Dumneata nici n-asculţi ce spui eu aici… Te-am întrebat… cine-a operat-o… care a fost moaşa sau doctorul de care te-ai servit…?

Mihnea tace.

— A fost moaşă sau doctor?

— Doctor…

— Foarte bine, cum se numeşte şi unde stă?…

Tăcere.

— Este în interesul dumitale să ne spui… Asta îţi va uşura mult situaţia… Acum ai mărturisit, partea dumitale de vină o ştim… Nu înţeleg ce te mai opreşte să mergi până la capăt cu destăinuirile…

Niciun răspuns…

— A, tinere, dacă-ţi închipui că merge aşa… Apăi atunci o luăm altfel…

Domnul grefier a apăsat pe butonul de pe masă; aprodul s-a ivit.

— Adu-mi şi sergentul… să veniţi amândoi.

După o jumătate de minut, sergentul a şi flancat pe Mihnea pe-o parte, aprodul pe cealaltă:

— *Percheziţie* corporală…

Şi cei doi încep scotocirea…

— Ha, ha, îl apostrofă conul Nisipoiu cu ameninţătoare clătinări din cap. Îl vom afla noi îndată… pe acest bandit… Să vedem ce fel de doctor e dumnealui?… Cârpaci, nu doctor… Tot aşa cum eşti dumneata licenţiat… Ha, ha, tinere, doctorand hai?… Lasă. că avem să te trimitem noi la facultatea care ţi se cuvine dumitale…

Agenţii au depus pe masă tot ce s-a găsit în buzunare şi au ieşit la un semnal al domnului grefier. Şi Mihnea contemplă pe domnul Nisipoiu, în exerciţiul funcţiunii, cu simpatie… el nu are elasticitatea felinei din junglă, domnul Nisipoiu, el e ursul greoi şi spătos, enorm şi puternic… şi care vrea necontenit să se urce în două picioare… El regretă nenorocul că n-a izbutit să se apropie decât de marginea înţelepciunei umane… o, dacă soarta ar fi vrut altfel, el s-ar fi ţinut zdravăn în lumină, acest suflet frumos…

Iar domnul Nisipoiu contemplă la rându-i aceste nimicuri de buzunar, care completează de minune aspectul posesorului: o pudrieră cu oglindă, o pilă de unghii, un pieptene de ebonit cu prăselele ca la bricege… A examinat cu multă atenţie conţinutul port*efeuille*-ului şi a deschis chiar şi tabacherea, doar i-o ţâşni în ochi vreo scrisoare revelatoare…

— Eu mă gândesc, îi comunică el studentului ridicându-şi ochii de pe toate aceste lucruri, ce va zice tatăl dumitale, care-mi închipui că e un om cumsecade, de şcoala unde maioul său fiu iubit va pleca să-şi completeze strălucitele lui studii…

Şi-l asigură prietenos, drept încheiere:

— N-avea nicio grijă, asta e şcoală cu diplomă sigură, fără niciun fel de examen…

A rămas de examinat un jurnal împăturit, găsit în buzunarul de la piept al pordessus-ului. Domnul grefier îl desface. Titlul îi este: „*Cuvântul studenţesc*”, Din el cade un tenculeţ de cupuri de prin gazete, prinse într-o agrafă. Domnul grefier le cercetează cu atenţie; nimic nu trebuie să-i scape ochiului de instructor. Toate au acelaşi titlu: *licenţiaţi ai facultăţii de drept din Bucureşti* – şi se vede că au fost scoase din diverse cotidiane. Ochii dumnealui alunecă grăbiţi pe liniile mărunte tipărite. Şi nu trebuie să caute prea mult, ca să afle ce doreşte: chiar sus, la litera B, scrie negru pe alb, şi aci, şi dincolo, în toate: Băiatu’ Mih.

Domnul Nisipoiu îşi lăsă spatele pe speteaza fotoliului:

— Cum, dumneata eşti licenţiat? Adineaorea mi-ai spus că eşti student…

Dar Mihnea îşi păstrează atitudinea ce şi-a fixat; nu mai răspunde nimic peste ce şi-a îngăduit să răspundă.

Domnul Nisipoiu deschide acum şi „Cuvântul studenţesc”. Aci lista studenţilor, care au luat licenţa anul trecut, în sesiunea de iarnă, e dată cu amănunte mai ample: numele celor cu bile albe e subliniat în cursive: şi un singur nume se găseşte aici dominând totul cu gravitatea aldinelor: *Băiatu’ Mih*. (*albe cu elogii*) …

Fotoliul domnului Nisipoiu s-a îndepărtat un metru de biroul masiv şi greoi…

Domnul grefier privi lung la fostul său chiriaş, apoi deodată se ridică şi-i arătă un scaun:

— Ia loc, te rog…

Dar Mihnea nu se uită la scaun… se uită la domnul grefier, pe care nu are încă suficient curajul să-l lumineze că şi ceea ce poartă în mâna lui e de asemenea o nemernică şi o sfruntată escrocherie…

— Va s-zică… licenţa cu elogii… Va s-zică…

Şi domnul Nisipoiu rumegă restul celor ce vrea să mai spună în forul său interior; mişcarea necurmată a

bărbiei moi şi atârnate arăta într-adevăr că domnul Nisipoiu rumega ceva adânc şi greoi…

Şi deodată izbucneşte, cu sinceră şi profundă revoltă:

— Bine, domnule, nu e păcat acum de dumneata şi de titlul dumitale!? He, he, vezi, nu mă înşelasem eu!… he, he, eu am ochi sigur, domnule… Dar dumneata eşti cam fricos… domnule, nu stai să dai piept în discuţii… Şi acum la fel, domnule… de ce nu vrei să spui pe ăl care te-a îndemnat?… înţeleg, înţeleg, eşti un cavaler dumneata… da, da, trebuie să fie un prieten… poate tot aşa de strălucit ca dumneata… dar tot fără practică, întocmai ca dumneata… he, şi el, bietul băiat… te-a luat ele minţi… lasă, bă, pe mine… înţeleg… înţeleg… eşti cam credul dumneata… dar cavaler… cu toate că sari noaptea pe ferestre…

Domnul Nisipoiu aruncă o căutătură încruntată hârtiilor pe care însemnase interogatorul…

— Bile albe cu elogii! rosteşte el grav şi solemn. Şi începe să se plimbe furios printre birou şi Mihnea, cu paşi grei şi grăbiţi de leu în cuşcă. Se opreşte apoi în faţa lui Mihnea şi prinde să-l scuture cu putere de umeri.

— Cum, domnule, ai un titlu aşa de strălucit şi nu ştii să te aperi… cum, domnule, recunoşti că dumneata i-ai provocat fetei., când era aşa de simplu să răspunzi: nu ştiu, dom’le, n-am văzut… De unde să ştiu eu ce-o fi făcut ea, pe-unde-o fi fost… m-am pomenit cu dânsa că-i vine rău… şi n-am alergat să vestesc autorităţile… m-am înfricoşat şi eu… Cum, domnule, vrei dumneata să te faci avocat?… Hm, elogii… şi nu ştii să-ţi ticluieşti o apărare… şi ea, de asemeni, fată deşteaptă, cu trei licenţe şi asistentă a unui profesor de la Facultatea de filosofie… hm, acum le înţeleg eu pe toate… ce căuta la dumneata o asemenea fată…

Şi domnul Nisipoiu porni iar prin cabinet în cumplita sa plimbare:

— Hm, aşa era de simplu… Albe cu elogii…

Se opri brusc între birou şi Mihnea şi brusc îşi mută privirile de la unul la celălalt. Apoi apucă hârtiile de pe

masă; se mai uită o dată la Mihnea, care căscase larg ochii şi gura la dânsul.

— Părinţii fetei n-au pretenţii… fu cuvântul hotărâtor… La parchet şi la poliţie, cum reiese din acte, n-ai deschis gura… Niciun martor, nicio probă.

Şi mâinile mari deşirară în două hârtiile acoperite de scris larg şi aplecat, apoi le prefăcu în bucăţi şi le aruncă în coş…

Şi domnul Nisipoiu se aşeză iar la birou, solemn şi impunător.

— Începem interogatoriul din nou… declară dumnealui grav, cu priviri ameninţătoare, cu vocea detunătoare, ca un adevărat instructor: Va s-zică, tinere, declari că deşi coabitai cu numita decedată, Anna Velovan, de profesie… etc. etc… totuşi nu ştii nimic, de ce va fi făcut şi pe unde va fi mers ea în ziua aceea, or în zilele dinainte… Nici nu ştiai dacă e gravidă… Te-ai pomenit cu ea acasă, zicând că e bolnavă şi culcându-se în pat…

Aşa declari, tinere?… Uite-te la mine şi bagă bine de seamă ce spui? Un singur cuvânt greşit şi… Ce dracu’ de nu ştii toate astea, că doar…

Şi Mihnea încuviinţă.

Era întâia oară în cariera lui, când domnul Nisipoiu îşi îndeplinea datoria de servitor ai dreptăţei, cu strâmbătate…

Actele au fost încheiate. Mihnea trebuie să confirme şi domnului consilier cele constatate de domnul grefier. Până atunci mai sunt şi alte anchete de făcut; de aceea domnul Nisipoiu, nemaiavând timp de dânsul, îi dădu şi acest sfat bătrânesc:

— Elogiile, iată, se dovedeşte că n-ajung: şi practica e bună de ceva… asta să i-o spuie şi prietenului doctor, care de… cu toate elogiile lui… în sfârşit pentru că părinţii fetei vreau să înăbuşe scandalul… Practica, domnule… bagă bine de seamă ce-ţi grăieşte un om care numai de ea a avut parte… fără ea nu se poate, cu toată ştiinţa dumitale… Ţi-am mai spus-o eu odată… aşa e că ţi-am mai spus-o…?

Se apropie examenele de iunie şi-n strada Muzeului, no. 3, transperantele sunt necontenit mai mult de jumătate coborâte. Ferestrele se deschid doar noaptea, când e întuneric înăuntru, şi stau astfel larg deschise aerului puternic şi răcoros până în zorii zilei. Apoi, cum năvăleşte bine lumina, se strâng la loc de parcă ar feri o mare şi dumnezeiască taină.

În dimineaţa asta cu imensă cupolă albastră, sub care se aleargă, în joc nebunatic, insesizabile străluciri de aripi şi capete de heruvimi, doi inşi, doi tineri: un militar în strai alb şi-n lucioase şantiuri şi-un civil scund şi brun, în comod şi elegant costum de vară, s-au oprit, venind din două locuri opuse, dinaintea celor două ferestre, cu lăsate transper ante…

— Idrişteanu!

— Bobescu!

— Bine, mă…

— Bine, mă…

Şi după ce-au schimbat primele exclamări de surpriză şi de bucurie, după ce-au ciocănit zdravăn în ferestrele închise, s-au luat strâns pe după şale şi-au pornit în parcul public din apropiere, să-şi povestească reciproc viaţa, de unde pentru fiecare dintr-înşii fusese întreruptă, pentru celălalt.

Iar la fereastra lui Mihnea s-au reîntors să bată din nou, după un ceas, şi-apoi încă după un altul, ş-apoi în după-amiaza aceleiaşi zile, şi-apoi încă a doua şi a treia zi… Şi necontenit, geamurile au răsunat de-a surda de chemările lor.

— Şi cu toate astea trebuie să fie aici… a grăit unul dintr-înşii…

— Şi eu cred la fel! şi-a dat cu părerea celălalt.

— Ia stai, măi…

— Ia uită-te, măi…

Şi amândoi, la câte-o fereastră, au început să se chiorască înăuntru, încercând să distingă, prin complicata reţea a brisebiselor, vreo mişcare, vreun semn de viaţă în

umbra plină dinăuntru, în contrast aşa de izbitor cu beţia de lumină a nămiezei de vară.

— Mă, e cineva înăuntru… tu vezi ceva?
— Parcă văd şi eu…
— El este…
— Atunci de ce nu vrea să răspundă?
— Ce-o fi făcând?
— O fi cu vreo…
— Bine, dar şi azi, şi ieri, şi alaltăieri…? Măcar să iasă pân-afară…

Şi-amândouă capetele, acum alăturate, se strânseră şi mai aproape de dubla pavăză a ferestrelor înşelătoare.

— A mişcat, nu?…

— A mişcat…
— Aşa e…?
— A apucat ceva.
— Ce?

Sforţări noi şi tăcere.

— O carte… mi se pare… nu?
— Adevărat… citeşte…
— Citeşte…
— Citeşte…

Şi cei doi se priviră consternaţi. Ce, a înnebunit? Bătură iară, se opintiră, strigară:

— Lasă, domnule, acum ceti tul… Uite Idrişteanu, aici…

Mihnea, n-auzi?

— Haidea bă, nu mai face pe…; în locul ferestrei lui Mihnea, s-a deschis alături fereastra domnului Trucinschy, care explică binevoitor distinşilor vizitatori că domnul chiriaş, de câteva zile, pleacă grăbit, cât se poate de dimineaţă, şi revine noaptea, cât se poate de târziu… de nici dumnealui nu-l poate vedea şi nu speră să-l vadă, pentru a-i comunica vestea, care, probabil, îi va fi nespus de plăcută, că a fost căutat.

— Parcă nu-l văzurăm noi, bombăneşte, nemulţumit

de lămuriri, Dumitru Bobescu, îndepărtându-se cu Idrişteanu, deopotrivă de jignit.

Înăuntru, Mihnea, care tocmai pusese pe Girard pe masă şi luase în schimb, să se recreeze, *Histoire de la philosophie européenne* de Alfred Weber, ascultă cu inima reţinută dialogul de-afară şi cu ea uşurată, paşii, ce se îndepărtau pe pavaj…

Urechea pândea încă îngrijorată, în vreme ce ochii pipăiau, ca pe nişte clape, muchiile cărţilor, de unde luase pe Weber, şi care formau, în mijlocul mesei, al treilea idol, înghemuit în sine: Rabier, Jevons, Mill, Bain, Hamilton, Bertrand, Penson, Liard, Negulescu, Ebbinghaus, Milhaud, Reynard, Florian, Hermant et Van der Wuele, Bergson, Rădulescu-Motru, Jacques Maritain, Benedetto Croce.

Pe urmă se întoarse spre portretul Arinei, mărit la dimensiuni de tablou, după o fotografie uitată, şi-i zâmbi, arătându-l spre geamuri.

— Bestia suplă… se îndepărtează… se întoarce în junglă…

Doar câteva clipite – aşa cum întâlnise undeva, prin revistele acestea cu titluri filosofice şi cu datele cele mai recente, de lângă căpătâi – dăinui în mintea lui visul unui Mihnea, în pas ameţitor pe-un drum pustiu şi invadat de mohorâte neguri, furişând priviri, înapoia lui, unde se aprind ochi sau păreri de ochi, care nesimţit, de aproape, îl escortează. Dar când urechea-i desluşeşte lămurit întâiul zdupănit elastic de panteră, piciorul i s-a înfipt temeinic în caldarâmul cetăţii salvatoare… O, ho, poate să încrucişeze aci, pe străzile netede şi bine luminate, pâlcuri triste şi dezamăgite de lumină, pornite în sens invers în căutarea panterei; copii cu ochi traşi şi mari, cu frunţi visătoare, feţe dragi, mlădii şi fragede, ca plantele de dimineaţă, ameţite de-o irezistibilă hipnoză… De ce se întorc ei din această cetate, unde se găsesc atât de frumoase minuni? Poate pentru că în necurmata şi pretimpuria lor zbatere ei nu găsiseră niciun liman nou, niciun tărâm ascuns, nemaicunoscut, frământării lor. Dar el, care e un proaspăt venit, cu forţele în plină virilitate, nesecătuite de nicio

oboseală, îşi are drumul lui – ei soseşte chiar din jungla, pe care o cunoaşte pe degete, şi aci, în cetatea sfântă, aduce atâta bărbăţie, cât să nu rămână, ca toţi aceşti fugari, necontenit dincoace de zidurile grele ale misterioaselor palate…

Zâmbi şi deschise liniştit, după indicatorul de carton la capitolul: Spinoza. Rămăsese la teoria atributelor.

CRESTOMAŢIE CRITICĂ

GIB I. MIHĂESCU romancier

GIB I. MIHĂESCU: N-am nicio dogmă literară şi nu mă încumet să-mi dau păreri critice. Când am început să scriu nu mi-am zis: voi ţine de cutare sau cutare şcoală. Consider curentele literare ca fenomene exterioare de multe ori greşit interpretate. Fondul acestor manifestaţiuni rămâne tot talentul A fi tradiţionalist sau modernist sunt chestiuni de perspectivă, care variază după poziţia din care contempli obiectivul. Opera de artă în sine este un lucru foarte greu sesizabil. De multe ori rămâi cu gura căscată în faţa unor farsori, pe când adevăratul talent putrezeşte în subsolul societăţii.

Cred că fiecare scriitor care simte că are ceva de spus nu trebuie să se teamă că nu va avea personalitate. Aceasta ţâşneşte în mod natural din întreaga activitate. Goana după original nu poate decât să strice operei de artă.

Eu când mă aşez să scriu nu ştiu ce aspect va avea bucata mea. Simt personajele vibrând puternic în mine, dar numai în faţa hârtiei mişcările lor se limpezesc, ascultând de un ritm lăuntric pe care-l simt bătând continuu… După ce mi-am scos la lumină eroii, simt satisfacţia, cum aş bea un vin straşnic de Drăgăşani. […]

N-am preferinţe pentru nimeni. Citesc pe toţi scriitorii mari, deopotrivă. Îmi place la fel Sadoveanu, din paginile căruia am prins primele impulsuri literare, ca şi Proust, pe care-l citesc cu pasiune. Prin temperamentul meu de moldovean sunt înrudit mai ales cu scriitorii ruşi. Consider şi acum pe Raskolnicof, al lui Dostoievsky ca un *summum* de artă către care se poate năzui în operele

contemporane. […]

Proza noastră a ajuns la faza ultimă de maturitate, care este romanul. După câţiva ani ne vom forma un public numeros. […]

Eu voi continua să fac avocatură la Drăgăşani; cu toate că simt că prezenţa mea în Capitală mi-ar fi necesară. […]

Mă interesează foarte mult mediul din provincie. Viaţa oamenilor se desfăşoară mai adevărată. Un bun observator are material imens de utilizat. În provincie se poate prinde mai uşor un fenomen psihologic în chiar esenţa lui. Cu astfel de material lucrez acum la un roman, în care sunt prinşi toţi erdii mei provinciali, cu care mă întâlnesc în fiecare zi la judecătorie, la piaţă sau la petreceri

(*I. Valerian*, De vorbă cu Gib I. Mihăescu, *în „Viaţa literară”*, *an I*, *1927*, *nr. 32*, *decembrie-ianuarie*, *reprodus în* cu scriitorii prin veac, *Bucureşti*, *Editura pentru Literatură*, *1967*, *p. 116 – 120.*)

OCTAV ŞULUŢIU: În roman Gib I. Mihăescu a adus aceleaşi preocupări ca în nuvelă. Lăsând la o parte *Braţul Andromedei*, care e o stângăcie inerentă începuturilor, şi *Femeia de ciocolată*, nuvelă cu extensiune de roman, neizbutită, Gib I. Mihăescu marchează în *Rusoaica*, în *Zilele şi nopţile unui student întârziat* şi în *Donna Alba* etapele ascendente ale unei cariere sigure de romancier. Incontestabil cel mai realizat roman e Donna Alba. […] în toate, aceeaşi preocupare de analiză a patologiei obsesiei şi a tensiunii senzuale. În toate un element epic de marre importanţă, pe care autorul a ştiut să-l utilizeze cu mare abilitate: aşteptarea, transformată în elan. […]

S-a vorbit de influenţă rusească în romanele sale, de dostoievskianism. Nu se poate însă compara luciditatea, limpezimea analizei lui Gib I. Mihăescu cu tenebrele în care marele romancier rus lasă să plutească acţiunea romanelor sale. Asemănătoare prin obiect, analiza lui Gib I. Mihăescu se deosebeşte prin luciditatea ei de negurosul caracter al analizei lui Dostoievsky

(Gib I. Mihăescu, *în „Familia”, seria III, anul”, 1935, nr. 7 – 8, p. 109*

11U

POMPILIU CONSTANTINESCU: Dacă în nuvele ca *Vedenia*, *Femeia de ciocolată*, sau în *La Grandiflora*, de fapt nişte romane schematice, fantasticul, grotescul şi senzaţionalul se întretaie într-o viziune chinuită, sfâşiată şi reluată, cu un fel de cruzime a imaginaţiei biciuită de spirite fantomale şi cu realism violent aplicat la jocul psihologiei subterane – în romanele care au urmat Gib Mihăescu a câştigat în forţa epică, în preciziunea psihologică, ajungând la un fel de luciditate onirică în analiza obsesiilor erotice. Este sigur că maturitatea lui artistică îl ducea spre construcţie, spre un fel de clasificare în centrul însuşi al celor, mai confuze stări sufleteşti. Stăpân progresiv pe materialul artistic, pe automatismul instinctelor, cu deosebire cel erotic, viziunea lui epică câştigase o intensitate luminoasă aproape completă. N-aş găsi o formulă mai potrivită spre a-i surprinde originalitatea decât aceea de halucinaţie realistă.

(*Gib I.* Mihăescu, *în „Vremea”, an. VIII, 1935, nr. 411, 27 octombrie, p. 10.*)

ŞERBAN CIOCULESCU: Cu Git-I. Mihăescu literele române pierd pe cel mai puternic nuvelist de după război [primul război mondial n.n. A.M.] şi pe unul din cei mai viguroşi romancieri ai ceasului. […]

Gib I. Mihăescu a evoluat, dintr-un pictor halucinat al realităţilor instinctuale, într-un puternic romancier al realului, cu depăşiri în simbol. Poate că simbolismul epic din *Rusoaica* şi *Donna Alba* va fi fost partea poetului, a visătorului, a contemplativului, care şi-a revendicat drepturile de a exprima în roman ceva mai mult decât realitatea sensibilă. Un apetit al misterului l-a stăpânit totdeauna; ceea ce a variat a fost numai concretizarea acestei năzuinţe de absolut. […]

Opera lui Gib I. Mihăescu rămâne la un punct crucial al literaturii noastre, în care a dus la ultimă strălucire nuvela şi a dat două din cele mai mari realizări în domenul

romanului.

(Gib *7*. Mihăescu, *în „Revista Fundaţiilor”*, *an* II, *1935*, *nr*. *12*, decem *1 brie*, *p*. *628 – 643*.)

OVIDIU PAPADIMA: Şi fiindcă marele motor energetic al speciei, sursa ei primară de viaţă însăşi, e dragostea, – era firesc ca Gib I. Mihăescu să fie un obsedat al zbuciumului acestei energii universale. Nuvelele sale închid toată diversitatea de aspecte ale acestui instinct primar al vieţii. Nu e un panerotic, cu atât mai puţin un speculator al picanteriei ca materie de succes literar. Dar oamenii săi au nevoie de dragoste ca de aer şi de apă, fiindcă ea e scânteia care le declanşează toate dinamismele. Prin dragoste, ei se integrează în clocotul de energii elementare al vieţii universului, ca într-o scenă uriaşă, care e singura pe măsura puterilor lor neobişnuite. Prin dragoste se verifică ei pe ei şi pe alţii.

Şi aici e locul să însemnăm o a treia caracteristică a literaturii lui Gib I. Mihăescu. Cu o rezervă însă: de astă dată filonul nu e atât de unitar în toată opera lui Gib. Cu alte cuvinte, avem de însemnat aici o evoluţie. Să ne lămurim. Nuvelele sale şi cel dintâi roman, *Braţul Andromedei*, aduceau o lume bogată în tonuri sumbre. Acel energetism vizibil, de care vorbeam, nu-şi găsea calea firească în optimism. Dragostea, în aceste cărţi, nu însemna acea fericire caracteristică risipirilor năvalnice de energie bogată, ca La P. Cerna, de pildă, care e tipic în acest sens. Fiindcă dragostea la primii eroi ai lui Gib I. Mihăescu se consuma într-o sterilă şi tragică încordare: în setea ei de verificare. Aceşti oameni sunt torturaţi de necesitatea de a se verifica pe ei şi mai ales pe ceilalţi, – recitiţi *La „Grandiflora”*, *Frigul, întâmplarea*, *Sfârşitul*, *Tabloul*, *Scuarul*, *Femeia de ciocolată*. De aceea şurubul strâmb, care încurcă cele mai multe dintre resorturile sufleteşti, ale oamenilor din aceste întâmplări, e gelozia. Din ea se naşte tragicul acestor existenţe umane învălmăşite, din ea şi mai ales din sterilitatea ei, care duce la măcinarea inutilă a atâtor splendide energii.

În ultimele cărţi, în *Rusoaica* şi mai ales în *Donna*

Alba, viziunea vieţii nu mai e însă aceeaşi. Ea se limpezeşte treptat, se însenineză. Un optimism robust transpare, ceva din bucuria creatorului sănătos, care îşi contemplă cu voioşie liniştită creaturile. Cred că acesta din urmă e adevăratul Gib 1 Mihăescu.

(*Gib J. Mihăescu sau arta ca formă* a energiei, *în „Gândirea an XIV*.

14) *35*, *nr. 10*, *decembrie*, *p*. *489 – 493*.)

EUGEN LOVINESCU: După cum din Golanii nu se putea prevedea *Ion*, cu toate că şi într-înşii se găsea în germene talentul robust al lui Rebreanu, tot aşa nici din *La Grandiflora* nu se putea prevedea *Rusoaica* sau *Donna Alba*, cu toată prezenţa elementelor prezumtive ale talentului lui Gib Mihăescu. Cele spuse în *Istoria literaturii române contemporane* (1927) despre primul lui volum rămân, deci, în esenţă, neschimbate. Destoinicia de a crea obsesii, stări sufleteşti morbide, remarcată din primele încercări ale. scriitorului, se transformaseră repede în manieră. […] Rămânând în aceeaşi unitate temperamentală, adică în obsesie, în teroare, în monodeism, în erotism frenetic, într-un cuvânt, în subconştient, şi, fără a evolua formal prea mult, decât doar evitând trivialul, dar nu şi banalul expresiei, scriitorul a ştiut totuşi să se organizeze în creaţii de care critica e bucuroasă să ţină seama, ca de producţii reprezentative ale literaturii noastre ultime.

(Scrieri 6, Istoria literaturii române contemporane 190*0 – 1937*, *Ediţie îngrijită de Eugen Simion*, *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1975*, *p*. *292*.)

VLADIMIR STREINU: Romanul românesc de azi într-un tablou diferenţial s-ar înfăţişa obiectiv cu domnii Liviu Rebreanu şi Cezar Petrescu, autobiografic şi analist cu d-na Hortensia Papadat-Bengescu şi dl. camil Petrescu, cerebral cu domnii E. Lovinescu şi N. Davidescu, iar cu puternicul Gib I. Mihăescu – psihologic, de şcoală rusească şi anume dostoievskiană. A vorbi despre acesta din urmă fără considerarea atentă a gusturilor sale pentru literatura sumbră rusească înseamnă a nu-l explica îndestulător,

dacă nu chiar a nu-l cunoaşte.

(Pagini de critică literară, *Bucureşti. Fundaţia pentru literatură şi artă. 1938, p. 148 – 149, reprodus în* Pagini 4. de critică literară, *vol. I, Bucureşti.*

Editura pentru Literatură, 1968.

p. 296 – 297.)

TUDOR VIANU: Cu Gib I. Mihăescu reapare încă o dată, după Rebreanu, romanul tare, zguduitor, cu motivele culese din viaţa obscură a subconştientului. *Rusoaica*, 1930, o scriere în care pot fi studiate toate tendinţele artistice ale lui Gib I. Mihăescu, conţine analiza obsesiei erotice a locotenentului de grăniceri Ragaiac, care […] aşteaptă să-i apară femeia mult râvnită a (torurilor nutrite în singurătate. […] Fantezia lui Gib I. Mihăescu îi oferă imagini de groază, halucinante, care împreună cu asociaţiile legate de vocabularul pe care îl întrebuinţează de preferinţă creează atmosfera scrierilor lui, răcorită pe-alocuri prin ironia sau autoironia autorului. […]

Pătrunderea psihologică a lui Gib I. Mihăescu este una din cele mai de seamă în generaţia sa. Folosind convenţia literară a romanului-confesiune, scormonirea psihologică ia la el formele autoanalizei.

(Arta prozatorilor români, *Bucureşti, Editura Contemporană, 1941, p. 378382, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura pentru Literatură, Biblioteca pentru toţi, 1966, vol.* II, *p. 260 – 268.*)

N. MANOLESCU: Considerând lucrurile fără prejudecăţi, vom vedea că Gib I. Mihăescu este, cel puţin în intenţie, un gânditor interesant nu numai asupra problemei erotice, ci şi asupra unor alte aspecte ale existenţei. Acolo unde apare, iubirea e pusă în termeni absoluţi. Afară de asta nici nu sunt aşa de multe scrierile sale pe această temă. Tot aşa de „erotică” este literatura lui Camil Petrescu sau a Hortensiei Papadat-Bengescu. Şi cu toate acestea Gib I. Mihăescu s-a bucurat de prestigiul nemeritat al unui scriitor monocord, obsedat de erotisme interminabile, ca unii dintre eroii săi. Nemărturisit şi

uneori inconştient s-a şters deosebirea dintre personaje şi autorul însuşi, rezultând curiozitatea că personaje atât de diferite ca Lazăr, Ragaiac, Mihnea Băiatu', Mihai Aspru şi alţii sunt autoportrete ale autorului. În realitate, Gib I. Mihăescu este deasupra fantasmelor cărora le-a dat viaţă, an*alizându-le e*xistenţa fictivă fără a o accepta totdeauna. Romanele sale – am în vedere pe cele trei din urmă – au un leit-motiv, dar aceasta nu e aspiraţia spre eternul feminin, preocuparea de a dezlega enigma raportului între sexe, ci o întrebare de natură etică. Ea poate fi formulată astfel: ce dă sens vieţii oamenilor? există, adică, o raţiune superioară a existenţei? Aflarea unui ideal pozitiv în viaţă a fost, de altfel, într-o epocă în care burghezia pierduse interesul pentru valorile de tot felul, inclusiv pentru cele morale, o preocupare constantă a creatorilor lucizi, neviciaţi de mentalitatea degradantă a burgheziei. […]

Fără să aibă geniu, ca Rebreanu, Gib I. Mihăescu este în câteva momente un romancier mare. Trebuie să adăugăm la aceasta meritele nuvelistului, hotărât cel mai bun al epocii sale.

(Gib Mihăescu, *în „Viaţa românească", an XVI, 1963, nr. 6 – 7, iunie-iulie, p. 282 – 302.*)

LAURENŢIU ULICI: Prozatorii români din această perioadă [interbelică n.n. A.M.], ne gândim la Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Gib Mihăescu, Felix Aderca, Anton Holban, Hortensia Papadat-Bengescu, au acordat spaţii diferite ca dimensiune studierii psihologiei obsedatului şi în special au încercat o analiză a condiţiilor de apariţie a obsesiei şi a formelor ei de manifestare.

Gib Mihăescu ocupă în seria aceasta un loc cu totul aparte; întâi pentru că cea mai mare parte a creaţiei sale cultivă acest motiv într-o interesantă expresie artistică, apoi pentru că este singurul care, folosind abundent motivul, având un vădit talent de analist, este interesat de complexitatea obsesiei, adică personajele sale vor fi expresia fizică şi psihică a unor variate tipuri de obsesie.

(Gib Mihăescu, scriitor al obsesiei, *în „Viaţa românească", an XX, 1967, nr. 2, februarie, p. 63.*)

MIHAIL CONSTANTINÈSCU: Ceva mai târziu, sau poate chiar cu autorii pe care îi parcurge în adolescenţă, Gib I. Mihăescu descoperă literatura lui Turgheniev. Dostoievski şi Leonid Andreev. Impresiile lăsate de operele acestora, mai ales de cele ale lui Dostoievski, vor fi excepţional de bogate şi de durabile. […]

Bun cunoscător al limbii lui Balzac, Gib I. Mihăescu are apoi orientări sigure nu numai în literatura franceză, ci, prin intermediul ei, şi în alte literaturi europene şi extraeuropene. De altfel, e aproape sigur că multe din operele autorilor ruşi, de care vorbeşte cu atâta admiraţie, au fost parcurse de el în traducere franceză.

Gogol, Dostoievski şi Andreev sunt interpreţi străluciţi, în continuitatea unei impresionante tradiţii, ai unor adânci contradicţii umane, reliefate într-o atmosferă morală apăsătoare, în tablouri pline de un patetism răscolitor, în opere în care tragicul se îmbină cu sarcasmul, disperarea sau grotescul.

Preferinţa pentru astfel de opere vine la Gib I. Mihăescu tocmai din convingerea că ele exprimă aspecte fundamentale ale existenţei – aspecte de care el însuşi se simte atras. Influenţa lor catalizează propriile sale energii creatoare în sensul construirii unei opere de o puternică originalitate având însă evidente înrâuriri tematice şi, adesea, în modul de a concepe personajele, cu cele ale autorilor pe care atât de mult îi admiră. […]

Ea semnifică în altă ordine de idei adeziunea conştientă a lui Gib I. Mihăescu la un ideal de artă realistă. Pasiunea analizei şi a interpretării cât mai exacte a psihologiei eroilor, efortul de obiectivare, subliniat atât de des de comentatorii operei sale, arta luminării detaliilor semnificative, amploarea tablourilor de epocă şi de moravuri, profunzimea observaţiilor sociale din romane demonstrează de altfel suficient de puternic caracterul adânc realist al întregii sale opere. […]

Într-un anume fel întreaga creaţie a lui Gib I. Mihăescu este lirică şi profund romantică. Creaţia unui romantic întârziat. Existenţa autorului ei ne îndeamnă să

ne gândim la puterea insuficient cunoscută a omului de a se împotrivi celor mai necruţătoare adversităţi, de a schimba boala, apăsarea şi marasmul unei existenţe strivită de ostilitatea destinului în măreţie şi bucurie a creaţiei – pentru el şi semenii săi.

Andrei Lazăr, Ragaiac, Mihnea Băiatu', Mihail Aspru au în structura intimă a personalităţii lor ceva care răscoleşte în cititor puterea de a voi, patima faptei, mândria, încrederea că în încleştarea cu adversităţile oamenii dăruiţi idealurilor măreţe pot cunoaşte cele mai înălţătoare trăiri, suprema împlinire a personalităţii lor. […] Energetismul acestor eroi se inculcă în noi din momentul în care subjugaţi de lectură ne identificăm cu ei, din clipa în care ne simţim părtaşi la formidabila succesiune de evenimente pe care ei au declanşat-o. Căci marii îndrăgostiţi evocaţi în paginile lui răscolitoare de Gib I. Mihăescu nu se luptă niciodată doar pentru o femeie a cărei frumuseţe e în stare să-i subjuge pentru totdeauna, ci mai ales pentru ceea ce această femeie e în stare să semnifice atât de strălucitor – aspiraţia spre valorile suprapersonale, spre înţelegerea mai adâncă a lucrurilor şi a propriului nostru rost în lume, spre fericire, spre o împliniŗş superioară. Eroii lui Gib I. Mihăescu se luptă cu obstacolele pentru ca aspiraţia să devină posibilitate, latenţele minunate din ei – faptă, visul – o minunată realitate. Ei desfăşoară formidabila lor putere de a voi, întregul lor energetism pentru ca măcar o parte din lucrurile ascunse ale lumii să se modeleze după dorinţele care-i cutreieră. La capătul luptei, misterul spre care aspirau cu atâta ardoare îi face pe aceşti eroi mai buni şi mai demni, mai umani.

Fapt demn de reţinut, personajele cele mai reprezentative ale romanelor lui Gib I. Mihăescu se frământă fără încetare în – lupta pentru materializarea aspiraţiilor, fără să aibă totdeauna convingerea că strădaniile lor se vor împlini. Mai mult decât izbânda, lupta de sine, acţiunea, vocaţia măreţiei dau un sens superior vieţii. Este modul autentic de manifestare a naturii

energetiste a personalităţii lor.

Conflictele în care aceşti eroi sunt angajaţi izvorăsc, de regulă, din împrejurarea că o distanţă enormă, presărată cu infinite greutăţi îi separă de împlinirea la care aspiră. Ei angajează totuşi lupta pentru că altfel nu pot procedai Energetismului lor funciar i se adaugă parcă un fel de dat al aspiraţiei şi al faptei. Ca Ianus Bifrons destinul lor îşi arată alternativ o faţă încruntată, plină de ostilitate, legată de toate pornirile şi temeririle tulburi din ei şi alta – senină îndreptată asupra dezlănţuirilor pătimaşe în care firea lor cea adevărată se revelează constant şi deplin.

De la un astfel de destin putea însă porni în configurarea personajelor numai un autor ca Gib I. Mihăescu. Prezenţa lor fizică şi morală mărturiseşte mereu, deşi indirect, cu o voluptate aproape chinuitoare, tot ce era mai ascuns în personalitatea stranie şi aproape impenetrabilă a autorului lor.

(Gib Mihăescu, *colecţia „Universitas”*, *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1973*, *p. 286 – 287, 326 – 328.*)

D. MICU: Noutatea epicii lui Gib I. Mihăescu rezidă în considerarea patimii din interior. Nu e, propriu-zis, analiză psihologică, detaliere infinitezimală a nuanţelor de gândire sau de sentiment: e, pur şi simplu, aducere la lumină a unor reprezentări de o desăvârşită materialitate, a unor scene derulate pe un ecran invizibil. Gib I. Mihăescu utilizează în analiză tehnica „creaţiei”, operează introspecţii cu mijloace comportamentiste. Multe dintre nuvelele sale şi două dintre romane (*Rusoaica* şi *Donna Alba*) sunt biografii ale unor obsesii.

(„Gândirea” şi gândirismul, *Bucureşti*, *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1975*, *P. 731.*)

FLOREA GHIŢĂ: Despre sursele timpurii ale romanelor şi despre datele obiective care-au impus anumite evenimente păstrate în „arhiva sa subiectivă”, autorul declara într-un interviu faptul că eroii operelor sale sunt luaţi din realităţile aprige ale acelor ani de război, reconstituiţi „din timpul şederii mele în Moldova, fie ca ofiţer, imediat după armistiţiul cu germanii, în iarna 1917 –

1918, fie din profesiunea mea de avocat, pe care am practicat-o acum vreo 8 – 9 ani”. Topirea datelor autobiografice în structura romanelor» transpunerea în planul creaţiei a unor evenimente şi personaje cunoscute nemijlocit au fost insistent subliniate de autor. […]

Cronologia apariţiei romanelor lui Gib I. Mihăiescu nu oglindeşte în mod fidel ordinea elaborării acestora, aproape toate fiind rodul unui travaliu de peste un deceniu, cu abandonări şi reluări succesive, cu întreruperi şi condiţionări reciproce Aşa se explică unitatea de perspectivă şi metodă a romanelor, uniformitatea aparentă a acestora.

La baza conflictelor erotice, care formează substanţa de bază a romanelor, stă rivalitatea dintre bărbaţi, în raport de femeie, înfruntarea permanentă dintre cele două sexe, care generează şi întreţine puternice tensiuni sufleteşti. Această combustie interioară face din eroi, la început aventurieri erotici, nişte semizei puternici, dăltuiţi în granit, în stare să înfrângă orice piedică, să subordoneze orice voinţă.

Sentimentul dominant, în raport de care pot fi plasaţi toţi eroii romanelor, este iubirea, sau mai bine zis aspiraţia spre iubire, izvorâtă din adâncul insondabil al fiinţei şi manifestându-se năvalnic, prin gesturi şi acţiuni de o senzualitate eruptivă. Ei caută femei pline de mister, inaccesibile şi orgolioase, de o perfecţiune fizică statuară.

Schema esenţială a relaţiilor erotice, a raporturilor existente între personaje se reduce cu toată complexitatea existenţei surprinse, la triunghiul conjugal: soţ – soţie – amant, sursă permanentă de gelozie şi obsesie. În romanele lui Gib

I. Mihăescu, femeile captează centrul de interes al acţiunii, devin axa de referinţă în rblaţiile dintre personaje, mobilul care determină evoluţia acestora. Acest lucru este subliniat şi de faptul că scriitorul îşi intitulează romanele, excepţie făcând *Zilele şi nopţile unui student întârziat*, cu un supranume al acestora: *Femeia de ciocolată*, *Rusoaica*, *Donna Alba* (şi chiar *Braţul Andromedei* este un nume

materializat, în raport cu Zina Comoiu). Singura excepţie, în această direcţie, aşa cum am arătat, o constituie romanul *Zilele şi nopţile unui student întârziat*, în care interesul este axat în jurul eroului – bărbat, eroinele fiind auxiliare, simple mijloace ale evoluţiei şi definirii lui umane. În romanele lui Gib I. Mihăescu femeile, croite pe măsura bărbaţilor care le doresc, sunt cele mai frumoase exemplare ale speţei, înalte de un farmec aţâţător, îndrăzneţe şi senzuale, tipuri de feminitate ideală, în jurul cărora plutesc întotdeauna umbre de taină. Sub aparenţa lor trufaşă, rece şi statuară, se ascund firi pătimaşe, în continuă aspiraţie spre iubire şi aventură.

O atentă analiză a eroilor creaţi de Gib I. Mihăescu poate stabili că există o constantă în construcţia acestora, un arhetip masculin şi unul feminin, cu mici şi nesemnificative variaţii de la un roman la altul şi chiar de la nuvele la roman. De la Negrişor la Mihai Aspru şi de la Eleonora la Donna Alba, eroii sunt asemănători nu numai din punct de vedere fizic, ci intelectual şi psihic, sunt xinidimensionaţi sufleteşte – în raport cu sentimentul erotic – şi au aceleaşi reacţii în faţa vieţii şi a evenimentelor exterioare. Aparent liniştiţi, echilibraţi, împăcaţi cu existenţă cotidiană, fără mari denivelări sufleteşti, doar cele determinate de aspiraţia spre o iubire încă neîmplinită, eroii din proza lui Gib I. Mihăescu trăiesc permanent într-o zonă de nelinişte, de incertitudine şi" nesiguranţă. Romanele sale, numai aparent uniforme tematic, sunt fundamental deosebite ca tehnică compoziţională, natură a obsesiei şi mod de a concepe idealul erotic, putând fi grupate în mai multe categorii:

1. Universul erotic obsesiv şi al inadaptării sociale: *Femeia de ciocolată* şi *Braţul Andromedei*.

2. De la aventură la setea de ideal *t' Zilele qi nopţile unui student întârziat.*

3. Romanul, „situaţiilor fundamentale" şi al iubirii, inaccesibile: *Rusoaica* şi *Donna Alba*.

4. Proiecte de roman social şi satiric: *Vămile văzduhului* şi Upercut.

Gib I. Mihăescu (Monografie), *Bucureşti, Editura Minerva, 1984, o*). *v. p. 159 – 163.*)

GIB I. MIHĂESCU

BRAŢUL ANDROMEDEI

GIB I. MIHĂESCU: Romanul se petrece într-un mare oraş de provincie şi parte în capitală, adică acolo unde am observat evoluţiile sufleteşti ale celor mai multe şi mai de seamă dintre personagiile lui. L-am scris aici [la Drăgăşani n.n., A.M.], amintindu-mi de întâmplările petrecute de mult ale unor prieteni scumpi şi ale Lţnui profesor mort, în floarea vârstei, pe care îl stăpânea cu puteri ipzecit mai mari. şqcât mă stăpâneşte pe mine o biată, manieinofepsiya de pirpyineja): făcea de a-şi rătăci obiectivul lunetei: xnici de amat Q printre. constelaţiile cerului larg de tjrg, cu; asapşpsyfi; scunde în senine când la berăria din centru nu ţ-pl-azfilmdţ săptămânal.

(De vorbă cu autorul (*la apariţia rdtnahţilui*: Braţul Andromedei) *în Vi. Crdnicărul*". *I, 1930, 31 martie*, p, 3.)

ROMŢI-LUŞ – DOMNUL Gib. I. Mihăescu reuşeşte să zugrăvească o societate românească, un mediu existent şi real ale cărui trăsături latente sunt fixate; în subconştientul fiecăruia din noi şi prind un relief fermecători în «scrisul lui. Reîntoarcerea nebunului Lazăr lă astronomiej; adică ia iluzia ştiinţifică, şi în cele din urmă la moarte, nu e decât un sfârşit convenţional. Valoarea romanului, JBrotuZ *Andromedei* rezidă exclusiv în fantastica veracitate a tablourilormi puterea sugestivă a personagiilor şi în calitatea superioară a descripţiei psihologice.

(Gib I. Mihăescu: Braţul Andromedei, în *Curentuv\ an III, 1930, nr. 797, 9 aprilie, p. 1 – 2.*)

1ZABELA SADOVEANU: Romanul modern, romanul problemeizice d. GIfer Wfie înti/ ste o invenţie epică menită să ilustreze o problemă psihologică sau morală. Elementul epic se reduce din ce în ce, plastica e la minimum, iar analiza se face în vederea redării şi aprofundării fenomenelor sufleteşti. *Braţul Andromedei*, romanul domnului Gib I. Mihăescu, este cea mai evidentă

demonstrare a acestei păreri generale, în literatura noastră.

D-l Gib Mihăescu nu creează însă după anumite reţete, ci numai din năzuinţa pasionată de a proiecta adevărul pe care-l prezintă în gesturile simple, în ascunsul personalităţii exterioare şi pe cei care noi credem că-l posedăm atunci când reproducem faptele şi aparenţele exterioare ale omului. Domnia-sa presimte şi trăieşte problemele filosofice ale timpului, ca un artist, fără a şi le formula clar şi precis ca un cugetător. […]

Dar personagiul ce întrupează şi realizează la maximum această tendinţă a evadării din real este fără îndoială Andrei Lazăr. Nostalgia cunoştinţei absolute devorează cu totul personalitatea plăpândului matematician. Viaţa întreagă şi-o risipeşte pentru a inventa o maşină care să realizeze „perpetuum mobile" şi a descifra necunoscutul de dincolo de stele. În lumea realităţilor mărunte, Andrei Lazăr îşi trăieşte visul într-un fantastic transplant cu totul în planul psihiatriei. Sufletul preschimbat într-un eu parazitar, care se altoieşte pe adevăratul său „eu" şi-l împiedică de a se realiza, este un monstru interior. Dar eul unitar, care a mai rămas, îşi păstrează încă vitalitatea, căci deşi Andrei Lazăr este cu totul posedat de nostalgia covârşitoare a cunoştinţei absolute, el nu şi-a pierdut tocmai conştiinţa prezenţei acestui monştru interior, care-l locuieşte şi-l tiranizează şi în acelaşi timp conştiinţa că este prizonierul acestuia, că trăieşte într-o reţea sub vraja şi puterea lui, o reţea de a cărei existenţă îşi dă seama, de care face sforţări disperate pentru a scăpa şi din care nu se poate descurca. […]

Eroul acestui roman nu este numai nebunul posedat de nostalgia absolutului, este „omul" […] în care se zbate până la desperare dorul de a cunoaşte, de a poseda absolutul. […]

Romanul nu e atât de concentrat, de strâns în jurul său însuşi ca minunatele povestiri din celelalte volume. E tratat nu în ceea ce numim noi „vigoare artistică", dar e nervos şi are o altă nuanţă de vigoare, aproape o

„duritate”, ceva din duritatea celui ce a petrecut vremuri în tranşee.

* (Gib I. Mihăescu: Braţul Andromedei, *în „Adevărul literar şi artistic”, seria a IX-a, an IX, 1930, nr. 488, 13 aprilie, p. 7.*)

ION CHINEZU: Braţul Andromède! nu este totuşi surpriza aşteptată, nu este un roman în înţelesul deplin al cuvântului. Nu este aşadar un salt, ci o continuare pe linia cunoscută, cu întrebuinţarea aceloraşi şi *numai* aceloraşi mijloace pe care le ştim din nuvéle.

Obişnuit, Gib Mihăescu îşi clădeşte nuvela prin izolarea unei singure tendinţe sufleteşti pe care apoi, printr-o extrem de vastă pregătire, izbuteşte să o impună cu putere. Nu *omul*, ci această stare sufletească, devenită oarecum autonomă, depăşindu-şi vehiculul uman, interesează şi trăieşte. Este un fel de a da viaţă, de a concretiza impalpabilul în genul lui Leonid Andreev de care arta lui Gib Mihăiescu nu este străină.

[…] Sumara expunere vădeşte îndeajuns că avem a face în adevăr mai degrabă cu o serie de nuvele. Căci dacă prin dibuirea obscurelor stări sufleteşti, prin exaltarea unei tendinţe se poate ajunge la înţelegerea unei evoluţii indi*viduale, nu* tot astfel stă lucrul când trebuie să prezinţi faptele ca rezultante ale jocului multiplu de reacţiuni, când vrei să fixezi oamenii într-un mediu anumit. Este nevoie aici de o legătură raţională între ei, de un consens firesc, acceptat de toţi cei în joc, de o circumscriere a cadrului: tot atâtea elemente de compoziţie, fără de care romanul nu poate, prinde consistenţă. […]

(Gib *I.* Mihăescu, Braţul Andromedeiy *în „Darul vremii”, an I, 1930, nr. 3, aprilie, p. 83 – 86.*)

AL. BÂDAUŢA: Faţă de mediul rural care se susţine prin pitoresc şi uneori prin violenţa într-o măsură justificată a pasiunilor, ca în *Ion* de pildă, şi de cel urban cu tumultul şi pluralitatea tipurilor sale, ca în *Calea Victoriei* bunăoară, mediul provincial prezintă scriitorului, – între altele, neajunsul uniformităţii şi al lipsei de contur al vieţii cuprinse în el: folosirea psihologică, şi chiar numai

literară, a acestui material impune, astfel, romancierului resurse dintre cele mai varii şi un puternic dar al observaţiei, calităţi care se dovedesc a fi temeinic printre acele ale domnului Gib I. Mihăescu. […]

Braţul Andromedei, împărţit natural în două mari capitole, este, în prima parte, nu atât romanul unui individ sau ăl mai multora, cât romanul celor două mari pasiuni care agită viaţa de provincie: amorul şi politica; ele constituie extremele înăuntrul cărora se formează procesul de fiecare zi al personagiilor cărţii.

D-l cornoiu se dăruie, egal, între trebile politice şi dragostea pentru soţia lui dintâi ca şi pentru cea de acum, Sultana şi Zina, asemenea lui Napoleon între Iosefina şi Maria-Luiza, Nae Inelescu se împarte între dorinţa lui de a ajunge inspector şcolar şi amorul cu bona d-nei Cornoiu. Nedan între un directorat de liceu şi legătura sa cu „Berthe au grand pied”. Etc. Toţi, de bună seamă, anume aleşi pentru a crea şi susţine un contrast cu cea de a doua parte a romanului, unde lectorul asistă la satisfacerea deplină a tuturor acestor veleităţi politico-amoroase şi la prăbuşirea lui Andrei Lazăr: singurul care se detaşa, prin visuri şi preocupări total opuse celorlalţi, ca un lujer înalt şi nefiresc crescut, din această hâdă glastră a vieţii provinciale.

Andrei Lazăr este silueta cea mai frumoasă şi nouă a romanului: fericit realizat psihologic şi literar, el întrupează cu mult meşteşug tipul, de o naivă poezie, al visătorului care trăieşte numai pentru cerul unde râvnea să surprindă, ca pe o pajişte o floare fără, o constelaţie încă inedită oamenilor, şi pentru maşina în ale cărei articulaţii, stângaci construite mecanic, el nădăjduia să stârnească mişcarea perpetuă. Adevărata luptă a romanului se dă în sufletul lui. […] Tot acest proces lăuntric a fost descompus literar şi argumentat de dl. Gib I. Mihăescu cu o neobişnuită ascuţime şi stăpânire a tuturor datélor psihologice: lângă Apostol Bologa al domnului Liviu Rebreanu şi Radu Comşa din întu*necare, An*drei Lazăr reprezintă una dintre cele mai viguroase realizări ale

romanului psihologic românesc.

(*Romanul psihologic românesc. „Braţul* Andromedeiu de Gib Mihăescu, *în „Gândirea”, an X, 1930, nr. 5, mai, p. 185 – 187.*)

AL. A. PHILIPPIDE: [...] Romanul lui Gib I. Mihăescu e bine proporţionat, repede condus, fără nimic inutil. Deşi cu puţine dialoguri şi multă descripţie interioară (sau poate tocmai din pricina asta), este viu, dinamic, pasionant şi, pe alocurea, tulburător şi patetic. Aspectele de viaţă provincială, întrevăzute printre gesturile personajelor de primul plan (Zina Cornoiu şi Andrei Lazăr), sunt caracteristice şi pline de coloare. [...] Magistrul compus este tipul lui Andrei Lazăr. Gib I. Mihăescu se dovedeşte a fi priceput în crearea de tipuri ciudate şi complicate. Ştie să trateze cu simplitate astfel de subiecte. Câteodată, poate, cu prea multă, simplitate – sau prea repede. Dat aceasta este, în fond, o calitate. [...] Gib Mihăescu, cu Braţul Andro*medei, încercând* (şi izbutind, pe alocurea, minunat de bine) tratarea unui caz de conştiinţă, îmbogăţeşte literatura noastră cu un roman psihologic de mâna întâi.

(*Gib* I. Mihăescu, Braţul Andromedei, *în „Viaţa românească, an XXII, 1930, nr. 4 – 5, aprilie-mai, p. 144147.*)

PERPESSICIUS: [...] Evoluţia caricaturală, mai puţin grandioasă decât în marile sale nuvele, ba chiar prin aceasta mai omenească, mai puţin excepţională, mai terestră, evoluţia celor trei donjuani didactici în jurul constelaţiei amăgitoare a Andromedei – alias Zina Cornoiu, soţia viitorului ministru Cornoiu, fost şi el dascăl şi actualmente şeful celei mai puternice organizaţii politice din urbea X – evoluţia aceasta este soră bună cu jocul de focare şi orbite din toate celelalte nuvele de până acum ale domnului Gib I. Mihăescu. Frumuseţea dominatoare a Zinei Cornoiu, ca şi obsesiunile ei de Veneră provincială, pe altarul căreia trebuie să sacrifice câteşitrei dascălii, toţi trei deopotrivă de friabili, sunt din cele mai bune materiale ale epicii domnului Gib I. Mihăescu. A fost întotdeauna în

conturul acestei epice o atentă operă de geometrizare a situaţiilor, şi ultimul volum şi întâiul său roman Braţ*ul Andromedei nu* face decât să continue. Poate chiar să întărească. […] Sunt ici şi colo lacune, fie că sunt consecinţa acestui exces de simetrie, fie că sunt urmarea firească a diluării impusă de necesităţile romanului. […] Dacă raporturile dintre fragmente, planuri sau personagii par de multe ori arbitrare şi încleiate, […] aproape nu este detaliu, considerat în parte şi în sine, care să nu trădeze arta finită a domnului Gib I. Mihăescu.

(Menţiuni critice: Gib I. Mihăescu – Braţul Andromedei, *în „Cuvântul”, VI, nr. 1820*; *18 mai 1930, p. 1 – 2, reprodus în* Opere, *vol. IV, Bucureşti, Editura Minerva, 1971, p. 195 – 199 şi în* 12 prozatori interbelici, *Bucureşti. Editura Eminescu, 1980, p. 254 – 257.*)

D. SANDU: Calitatea psihologică a acestei nuvele lungi stă în explorarea subconştientului, în care dl. Gib I. Mihăescu a devenit un maestru încă din celelalte scrieri ale d-sale. Toată atmosfera de enigmă ce-i caracterizează opera revine şi în *Braţul Andromedei*, despre care se spune că aduce aceleaşi calităţi şi defecte cunoscute până acum la acest scriitor.

(Însemnări (Gib I. Mihăescu – r Braţul Andromedei), *în „Datina”, an VIII, 1930, nr. 4 – 6 aprilie-iunie, p. 103.*)

ŞERBAN CIOCULESCU: Cu *Braţul Andromedei* Gib I. Mihăescu a făcut prima sa încercare în domeniul romanului. Acţiunea se desfăşoară într-un oraş mic de provincie, în mediul format de politicieni şi de profesorii liceului de băieţi. Sunt aici câteva creionări juste, câteva schiţe bine prinse şi nedeformate de o imaginaţie cu tendinţe de îngroşare. […] Defectul principal al cărţii este desigur în prezentarea nereuşită a personajului de seamă, profesorul Andrei Lazăr, matematician, astronom şi născocitor în domeniul mişcării perpetue, care se îndrăgosteşte de doamna Zina Cornoiu. Om de ştiinţă şi visător impenitent, înamorat fără leac, bietul Andrei este unul dintre eroii specifici ai autorului, la un pas de nebunie şi de sinucidere. Gib I. Mihăescu n-a reuşit să contureze cu

forţă această figură, deplasând interesul către doamna Cornoiu, în jurul căreia roiesc toţi bărbaţii din carte. Dacă deci, sub raportul figurii centrale, Braţ*ul Andromedei est*e o netăgăduită înfrângere, în schimb, figura feminină a Zinei concentrează un interes secundar. Felul cum oscilează disponibila Zina între Andrei Lazăr, Grigore Nedan şi Nae Inelescu şi totodată concentricul asediu bărbătesc în jurul ei, confirmă aptitudinile unui scriitor, oarecum specializat în ale eroticei. […] Cu toate acestea, un filon de idealism se strecoară în sumbrul patetism biologic al lui Gib I. Mihăescu, filon care urmează a se amplifica în celelalte romane ale sale.

(Gib 1. Mihăescu, *în „Revista Fundaţiilor", an* II, *1935, nr. 1*) *2, decembrie, p. 628 – 643, reprodus în* Aspecte literare contemporane. 1932 – 1947, *Editura Minerva, Bucureştti, 1973, p. 314 – 315.*)

G. CĂLINESCU: Întâiul roman al lui Gib I. Mihăescu, *Braţul Andromedei*, nu lăsa să se întrevadă un romancier. Cartea era rău scrisă, adică fără subtilitate, şi cu acea notă de vulgaritate de care nu sunt scutite nici celelalte scrieri. Subiectul aducea aminte de nuvelistica generaţiei lui Brătescu-Voineşti, eroul principal fiind ceea ce s-a numit la noi un inadaptabil. Şi cum inadaptabili nu sunt decât infirmii, eroul este un infirm, pe jumătate idealist, pe jumătate dement, care sfârşeşte prin a se sinucide. […] Inadaptabilul din roman este profesorul Andrei Lazăr. Ca orice inadaptat, el rămâne indiferent la seducţiile vieţii politice şi se însingurează în preocupări absolut pure. El inventează, nici mai mult nici mai puţin, un perpetuum mobile, semn mai degrabă de extravaganţă.

[…] Înfrângerea lui e în domeniul erotic. Lazăr are un ideal feminin, întrupat în cea mai inaccesibilă, în cea mai frumoasă femeie din oraş, d-na Cornoiu, soţia viitorului ministru, încercarea de a se satisface cu femei facile şi chiar unele seducţii din partea unei tinere doamne uşuratice îl lasă mereu însetat de idealul lui. Curiozitate? Slăbiciune trecătoare? D-na Cornoiu acordă o efemeră familiaritate profesorului, ba chiar vine să-i vadă aparatul.

Maşina, care mersese mai înainte, se poticni tocmai atunci şi d-na Cornoiu rămase cu convingerea că are de a face eu un nebun şi de aici încolo arată vizionarului inventator şi chiar astronom o totală indiferenţă combinată cu o jignitoare temere. În tren, Andrei. Lazăr putu surprinde pe bombasticul Inelescu cucerind cu cea mai mare uşurinţă pe inaccesibila doamnă. Zdruncinat, se aruncă sub tren.

Prin urmare, la întâia vedere avem de a face cu un inadaptabil erotic. Examinând lucrurile mai de aproape, observăm că aspectul e mai larg. Romanul nu zugrăveşte oameni, ci condiţia generală a bărbatului. Cu diferite măşti, toţi eroii din roman sunt însetaţi de ideal feminin, pe care ideal fiecare îl înţelege în felul său şi-l realizează asemeni. Gib I. Mihăescu nu are mentalitate de romancier, ci de dramaturg expresionist. *Braţul Andromedei* este drama bărbatului. […]

Nimic mai prozaic decât stilul lui Gib I. Mihăescu, totuşi substanţa romanului ce de natură poetică, precum poetice sunt anume viziuni care izbesc imaginaţia prin caracterul lor delirant. Descrierea maşinii eterne dă o pagină apocaliptică.

(Istoria literaturii române de la origini până în prezent, *Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1941, p. 678 – 679; ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Ediţie şi prefaţă de Al. Piru, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, p. 762.*)

N. MANOLESCU: *Braţul Andromedei* este un roman adevărat, de data aceasta şi cu o observaţie realistă netăgăduit superioară celuilalt (*Femeia de ciocolată* n.n.). Sunt în el câteva tipuri interesante şi unele scene care se reţin. Atmosfera e cea din *La Grandiflora* sau *Squarul*, cu accent mai mare pe realitatea socială. […]

Cu Andrei Lazăr, profesor de matematică şi astronom, intenţia autorului a fost de a opune depravării morale şi intelectuale a celorlalţi, o imagine a virginităţii sufleteşti. Andrei Lazăr e un om pur, un visător incorigibil, aproape un copil, căzut din stele direct în junglă. În fond, Lazăr e inadaptabilul dintr-o întreagă literatură de după

1900, purtându-şi, asemeni lui Miroiu al lui M. Sebastian, candorile şi iubirea pentru o stea fără nume printre nişte neînţelegători. Tot ce face Lazăr e în contradicţie cu ce fac ceilalţi, adică de o încântătoare gratuitate.

(Gib Mihăescu, *în „Viaţa românească”, an XVI, 1963, nr. 6 – 7 iunie-iulie, p. 292 – 293.*)

I

LAURENŢIU ULICI: Un foarte interesant caz de obsesie inversă, mai complicat însă se pare cel al profesorului Lazăr din romanul *Braţul Andromedei*.

Andrei Lazăr este un profesor de astronomie la un liceu provincial care se ocupă atât de intens de realizarea unui „perpetuum mobile” încât preocuparea depăşeşte graniţele normalului, ale pasiunii deci, şi se transformă în obsesie. Motivul acestei pasiuni alterate este unul ce ţine de structura psihică a personajului. Andrei Lazăr este în urmărirea unui ideal de natură gnomică, „eterna zbatere a nepătrunsului”. Dorind să cunoască sensul fenomenelor neperceptibile minţii omeneşti, profesorul crescut în cultul pentru ştiinţă sesizează o posibilitate de împlinire a idealului prin realizarea maşinii fără timp. Iată deci obsesia imposibilului transferată încetul cu încetul, pe măsură ce lucrează la crearea maşinii, în inversul ei, în obsesia posibilului. […] Aparenta posibilitate de realizare a maşinii este concomitentă cu dezlănţuirea unei noi pasiuni, de data aceasta pentru doamna Zina Cornoiu, soţia unui viitor ministru. […]

Aparent această a doua pasiune ajunge s-o cuprindă şi s-o subordoneze pe prima; maşina realizată urmează a fi închinată femeii idolatrizate. S-ar părea că vechii obsesii i s-a adăugat o nouă latură. Curios este însă că ambele laturi ale ei ating în acelaşi moment punctul de maximă criză. Dereglarea maşinii este cotemporală, aş zice, în raport cauzal, cu fuga înspăimânţatei Zina. Ruptura nu se va mai suda niciodată, ba, mai mult, cele două părţi vor înceta să mai existe altfel decât în mintea lui Andrei Lazăr. Imposibilul n-a vrut să devină posibil în idealul profesorului şi nici posibilul să devină real în pasiunea

pentru doamna Cornoiu. Obsesia l-a învins definitiv pe micul Andrei. Sfârşitul nu putea fi altul din moment ce în faţă nu mai rămăsese decât o mare pată neagră: „El priveşte înapoi pe drumul pe care a venit până acum în viaţă şi o vede toată până-n fundul copilăriei, doar dintr-o ochire. El se întoarce apoi şi priveşte înainte pe drumul ce se deschide… Nimic, niciun sens. O neostoită şi vană dibuire într-un cadru profund de neînţelesuri". Unii critici au fost tentaţi să vadă în sinuciderea lui Andrei Lazăr, din finalul romănului, un rezultat direct şi strict al comportării cuplului Zina-Nae Inelescu. E drept că timidul profesor a încercat să se amăgească cu posibilitatea refacerii idealului prin restabilirea, de data aceasta definitivă, a legăturilor cu Zina, e adevărat că surprinzând-o în tren cu Inelescu are momente de decepţie, dar ultimele gânduri se îndreaptă tot spre maşina fără timp. […] Cu toate acestea e dificil de susţinut că Andrei Lazăr este un obsedat pur şi simplu. Suprapunerea celor două pasiuni în care primordialitate pare a avea a doua, iubirea pentru Zina, mă face să cred că mă aflu în faţa unui maniac peste care coboară odată un anume eveniment, modificându-i sau chiar desfiinţându-i mania. Finalul, dimpotrivă, vrea să convingă că pasiunea pentru Zina este laterală şi subsumată obsesiei, că, de fapt, ceea ce rezistă în angrenajul sufletesc al lui Andrei Lazăr este obsesia nepătrunsului, a haosului transparent.

(Gib Mihăescu, scriitor al obsesiei" *în „Viaţa românească", an XX, 196*? *nr. 2, februarie, p. 69 – 70.*)! *5*

I I

AL. ANDRIESCU: Fără nuvelele lui Gib I. Mihăescu şi fără acest roman (*Braţul Andromedei* n.n., A.M.) viaţa oraşului de provincie s-ar fi înfăţişat mai palid artisticeşte şi cu mari lacune. […]

A vrut autorul să construiască în *Braţul Andromedei* o antiteză, cu toate riscurile simplificatoare pe care le comportă o astfel de întreprindere, între mediul parvenitismului poliţie şi lumea de sensibilitate şi poezie, singura în care se simte bine iubitorul de stele Andrei

Lazăr? Fără îndoială că da, dar se va ţine departe de soluţia semănătoristă a inadaptabilului care refuză, din scrupul moral, „acomodarea” şi se prăbuşeşte. Inadaptabilitatea lui Andrei Lazăr nu trebuie căutată în afara lui, în mediul exterior pe care nu-l cunoaşte nici ca bun nici ca rău, fiind complet străin de el, ci în el însuşi. G. Călinescu vă vorbi de „drama bărbatului”, indicându-l pe Andrei Lazăr ca pe un înfrânt erotic. Personajul trăieşte aşadar o dramă profund individuală. Într-un fel *Braţul Andromedei* este romanul timidităţii – şi nu putem indica multe scrieri asemănătoare în literatura română – situându-se, în consecinţă, dincolo de problema socială a adaptării la un mediu dat, deşi acest mediu are în carte o prezenţă concretă copleşitoare. Aici este nota nouă pe care o aduce Gib I. Mihăescu în elaborarea unei teme atât de frecvente în literatura noastră, timp îndelungat preocupată de procesul de orăşenizare a societăţii româneşti, care a fost brusc şi de aceea dificil, cu cunoscutul divorţ dintre individ şi mediu.

(Iubirea pentru Andromeda, *în „Convorbiri literarеu, an I, serie nouă, 1970, nr. 3, p. 50 – 53.*)

MIHAIL CONSTANTINESCU: Braţul Andromedei, întâiul roman al lui Gib I. Mihăescu, se leagă într-adevăr, prin multe din fibrele ţesăturii sale intime de experienţa lui de nuvelist, depăşind-o însă printr-o realizare epică plină nu numai de perspective noi, ci şi de consecinţe pentru evoluţia ulterioară a prozatorului. […]

Apărut în 1930, *Braţul Andromedei* este o creaţie izvorâtă direct din experienţa de viaţă consumată de Gib I. Mihăescu în perioada şederii sale la Drăgăşani. Asemănări relativ uşor de identificat între anumite situăţii din carte şi realităţile urbei de pe malul Oltului, importante paralelisme sau transpuneri prea puţin prelucrate ale unor scene, tipuri şi evenimente cunoscute în acei ani şi fixate în materia capitolelor, dar îndeosebi dorinţa copleşitoare de evaziune trăită atât de intens de Andrei Lazăr, principalul erou al romanului, arată suficient de clar că *Braţul Andromedei* este o mărturisire deghizată.

Ceea ce îl izbeşte înainte de toate pe cititorul de azi al romanului este sentimentul acut al ineluctabilei destrămări a personalităţii pe care mediul evocat o face posibilă. Agitaţiile sterile, politicianismul mărunt, de cea mai joasă condiţie, tabieturile agasante, pretenţiile intelectuale de un enorm ridicol, răutatea veninoasă, lipsa de orizont şi de idealuri înălţătoare, urmărite cu patimă, lamentabilele tranzacţii sufleteşti şi de conştiinţă la care se dedau atât de uşor cei mai mulţi din „eroii" acestui universdau o apăsătoare senzaţie de sufocare, un trist sentiment al neputinţei. […]

Inegal ca valoare, alternând momente de un puternic dramatism cu altele evident. palide, căutate, contrafăcute, nesigur în prospectarea cauzelor sociale mai adânci ale stărilor de lucruri pe care le luminează, *Braţul Andromedei* interesează şi azi, între altele, prin capacitatea lui de generalizare, prin calitatea de document psihologic legat de atmosfera spirituală a acestor medii, prin puterea lui de sugestie. […]

Nimerit fără voia lui într-un mediu care îi este absolut indiferent, Andrei Lazăr nu trăieşte decât pentru marea şi unica lui pasiune – construcţia unei maşini în stare să confirme străvechile teorii mecanice legate de ideea de *perpetuum-mobile*. […]

Timiditatea lui e organică, incapacitatea de a proceda ferm în cele mai obişnuite împrejurări ale vieţii – totală. Tenacitatea în muncă, puterea de a se dărui pătimaş unui ideal nu-i lipsesc, dar ele se orientează într-un sens atât de puţin obişnuit încât celor din jur, profesorul de matematici pasionat de astronomie şi de perpetuum mobile le apare ca un ins cel puţin anapoda. Nu e greu de văzut în realitatea acestui erou literar o transfigurare plină de interes a câtorva din datele personalităţii lui Gib I. Mihăescu însuşi. […]

O anumită oscilaţie a autorului e uşor de observat şi în ceea ce priveşte orientarea materiei epice adunate în capitole. *Braţul Andromedei* trebuia să fie un roman al unui creator nefericit şi al iubirii sale sfârşită în dezastru.

Dar cartea se încarcă de evocări laterale ale atmosferei din casa lui Cornoiu, de tribulaţiile erotice ale lui Inelescu, Nedan, Tina Mavromati, de scene din capitală – despre care e greu să spunem că lămuresc mai bine evoluţia sufletească a protagoniştilor acţiunii. Paradoxal, subiectul nu suferă; acţiunea curge firesc spre deznodământul tragic, bănuit parcă încă de la scena în care Zina Cornoiu se desparte de Lazăr. Dar capitolele parantetice, nu lipsite de un oarecare interes, dedicate cabotinilor urbei deplasează accentele. Părăsind drama creatorului nefericit, *Braţul Andromedei* se transformă într-o scriere de atmosferă dedicată păcatelor urbei de odinioară sau, pe alocuri, într-una satirică – evocatoare a politicianismului. […]

A ieşit o carte notabilă, acceptabilă şi azi, departe însă de marea operă pe credrama unui creator nefericit într-o lume străină de aspiraţiile lui ar fi putut-o genera.

(Gib L Mihăescu, colecţia… *Universitas*", – *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1973*, *p*. *181 – 191*.)

AL. ANDRIESCU: Încăpăţânarea cu care se opune realităţii îl transferă pe Andrei Lazăr într-o zonă stăpânită de mari umbre fantastice şi existenţa lui devine simbolică. Personaj simbol, şi prin aceasta linear, eroul principal din *Braţul Andromedei* a fost căutat adeseori acolo unde nu se putea afla, într-o tipologie supusă legilor verosimilităţii. Fără să fie o biruinţă literară, acest roman al lui Gib I. Mihăescu, în care pasta epică este încă nesupusă, anunţa, prin originalitatea personajului principal, care dovedeşte o extraordinară putere de iluzionare, împinsă până la limitele dintre normal şi anormal, marile lui creaţii viitoare.

(Note, *în Gib I. Mihăescu*, Opere, II, Romane. Braţul Andromedei, *Ediţie îngrijită*, *note şi variante de Al. Andriescu*, *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1978*, *p*. *187*.)

FLOREA GHIŢA: Cu toate scăderile şi fluctuaţiile de valoare de la un episod la altul, care ţin în mod evident de lipsa de experienţă a prozatorului în domeniul genului şi de dorinţa acestuia de-a depăşi maniera folosită cu

strălucire în nuvele, romanul *Braţul Andromedei* marchează nu numai un început, ci şi o modalitate nouă de proză, în care analiza şi viziunile imaginare se împletesc cu observaţia şi descrierea minuţioasă a mediului. Deplasarea interesului ltri Gib I. Mihâescu de la psihologiile limită şi obsesiile aberante, care minau Sufletul personajelor în nuvele, spre o altă formulă de pl rozâ, cu; structuri mai epice şi mai consistente, a derutat critica şi. a determinat, în mod justificat, primirea contradictoria'a romanului, motivată, uneori de scăderile acestuia, atitudinea rezérvată saü1 direct critică a celor mai mulţi dintéè éorrichtatori. Trècând peste o realitate, reuşită sau mai puţin râuşită de autorcritica de multe ori grăbită în a clasifica şi ièrâthiza se; opreşt6 prea puţin asupra importanţei pe care o ape hotărârea scriitoruliy, ëvidenta în romanele care vor urma, de à scăpă de tirania iriiaginăţiei şi a se elibera din mrejele psitiölogülor obsesive. M: f J

Braţul Andromedei, ca şi célëlalte romane ale lui Gib I. Mihăescu, se înscrie în sferă romanului citadin, fiind limitat ca mediu şi cadru geografic la ltimcă caţntalfei şi a iinör periferice oraşe de provincie. Scriitorul pu fade însă din citădi tiism o manieră, eroii săi, deşi aparţin burgheziei provinciale, cu pretenţii de cultură, nu au supleţea şi rafinamentul orăşeanului pur, sunt mai mult rezultatul unor încrucişări de medii, ceea ce le determină apetiturile sentimentale şi universul sufletesc rudimentar, specific lumii în care s-au format. Ei aduc în mentalitate, în comportament şi în psihologie1 un mod particular de înţelegere a vieţii, propriu micilor oraşe de provincie; din atmosfera cărora vor să evadeze…; ar – *n* în: …

Braţul Andromedei este format din mai multe romane", fiecare personaj principal îşi are „romanul* său, independent şi totuşi condiţionat de relaţiile cu celelalte şi în special de fluxul şi refluxul pasiunii erotice a Zinei Cornoiu, centrul-conflictual al naraţiunii. „>. – o lui V i

Braţul Andromedeif împărţit în două mariv séctiiiril, aparent independente şi evoluând în planuri diferith,

Cuprinde, în prima parte, romanul unei familii, perfect adaptată mediului provincial şi mentalităţilor acestuia, iar în partea a doua pe cel al unui inadaptabil, „pe jumătate idealist, pe jumătate dement” (G. Călinescu), victimă a propriei infirmităţi. Ceea ce dă unitate operei şi leagă evoluţia personajelor, cel puţin că intenţionalitate, sunt cele două pasiuni fundamentale, iubirea şi politica, în jurul cărora gravitează „viaţa” tumultuosului oraş de provincie. Nucleul de foc al celor două patimi, édin care pornesc firele unor acţiuni şi situaţii conflictuale, este casa familiei Cornoiu, centrul puterii, care atrage şi agită întreaga pro.

tipendadă a urbei, prin speranţe de iubire sau de protecţie în ascensiunea politică şi profesionala. Scriitorul reuşeşte să prezinte în acest roman, ancorat puternic în social, radiografia unui mediu şi monografia unei ambiţii, a unor ascensiuni: politică, a lui Vucol Compiu, erotică, a soţiei sale Zina Cornoiu. În ambele cazuri întâlnim două destine „superioare urbei”, două personalităţi puţernice care, se impun şi domină, una prin frumuseţe „alta prin putere, pe cei cu care vin în contact, cercul format din profesori rataţi sau din femei vulgare şi senzuale, în goană după aventuri […]

Cu toate xă joacă un rd secundar în păienjenişul de relaţii al romanului şi este mai puţin realizat, Vücol Cornoiu face parte din galeria parveniţilor, a ambiţioşilor, care-şi confecţionează, cu răbdare şi perseverenţă, mijloacele de ascensiune potrivite epocii. Calculat şi însetat de putere, în stare să-şi domine sentimentele, el prevesteşte, mai mult decât ceilalţi eroi, tipologia nouă a romanelor lui Gib 1. Mihăescu, pe Ragaiac, Mihnea Băiatu’ sau Mihai Aspru. […] 77, 7

Prin Zina Cornoiu prozatorul schiţează în linii sigure arhetipul feminin al romanelor care vor urma, în parte întâlnit şi la unele eroine din nuvele, anticipând pe violent senzuala Anna Velovan, pe îndepărtata şi misterioasa Rusoaică şi pe orgolioasa şi enigmatica Donna Alba. […] Zina Cornoiu reprezintă centrul erotic al romanului, femeia aparent inaccesibilă, idealul spre care aspiră toţi

bărbaţii urbei şi în mod deosebit cei trei dascăli provinciali, obsedaţi, fiecare în felul lui, de frumuseţea şi nobleţea acesteia, Mai puţin schematică decât Vucol Cornoiu, mai calculată şi mai voluntară, ea devine după căsătorie o Vidră modernă, care-i insuflă soţului dorinţa de parvenire, secundându-l în realizarea marilor lui ambiţii şi uneori, mai elastică şi mai subtilă, ia chiar iniţiativa afirmării acestuia. [,. – l v f7 7

În Braţul Andromedei nu mai avem ca centru al conflictelor permanentul triunghi conjugal, întâlnit în majoritatea prozelor lui Gib I. Mihâescu, ci o polarizare multiplă de sentimente, ceea ce determină superficialitatea şi lipsa de adâncime a pasiunilor, în special a celor de ordin erotic. Aici relaţiile dintre Vucol Cornoiu, Andrei Lazăr, Nae Inelescu şi Gr. Nedan, cei patru bărbaţi legaţi între ei prin aceeaşi aspiraţie erotică, sunt calme, în cele mai multe cazuri de cordialitate şi amiciţie. Ei nu mai sunt torturaţi de sentimentul pustiitor al geloziei ca în romanul *Femeia de ciocolată*, sau când nu pot scăpa de ea, ca Andrei Lazăr, şi-o consumă interior, fără lamentări şi gesturi exasperate.

Roman a două mari patimi, politica (în cazul lui Andrei Lazăr aceasta e înlocuită cu himerele ştiinţei) şi dragostea. *Braţul Andromedei* aduce în scenă o suită de personaje care urmăresc în egală măsură căpătuiala politică şi realizarea în amor. Toţi eroii cărţii, prinşi în angrenajul vieţii provinciale, visează „femeia integrală". Nae Inelescu pândeşte un post de inspector şcolar şi iubirea d-nei Cornoiu, Grigore Nedan pune zel în activitatea de director al gimnaziului local, este robit de statura gigantică a „Berthei au grand piedu şi obsedat de frumuseţea inaccesibilă a Zinei Cornoiu. Andrei Lazăr, fantast şi abulic, este *obsedat* până la nebunie de invenţia lui himerică şi de iubirea nesperată a aceleiaşi doamne Cornoiu. Până şi practicul şi platul Vucol Cornoiu „e un însetat de ideal feminin care se satisface cantitativ" (G. Călinescu). […]

Cea de a doua secţiune a romanului aduce aparent o

altă lume, mai profundă şi mai însetată de frumos şi de adevăr, o insulă de puritate într-un decor tulburat de patimi şi pofte abjecte. Această a doua parte a cărţii, cu o structură mai analitică, formează de fapt „romanul” lui Andrei Lazăr, personaj aproape singular în romanele lui Gib I. Mihăescu, care-l anticipează, prin preocupări şi structură morală, pe Miroiu din *Steaua fără nume* a lui Mihail Sebastian.

De fapt, cea mai mare parte din economia romanului o formează „povestea” lui Andrei Lazăr, capitolele în centrul cărora se situează figura acestuia fiind uşor detaşabile de restul acţiunii. Retras într-o casă la marginea oraşului, la început, el îşi împarte timpul între marile lui pasiuni: studierea îndepărtatelor galaxii şi perfecţionarea unei invenţii prin care să obţină mişcarea veşnică, un fel de perpetuum mobile. Scos din această stare de solitudine şi visare, trăsături proprii structurii sale sufleteşti, de ambiţiile politice ale domnului Cornoiu, şi mai cu seamă de curiozitatea insistentă a soţiei acestuia, Andrei Lazăr rămâne, în mijlocul unei societăţi zgomotoase de politicieni şi aventurieri, un izolat, indiferent la seducţiile vieţii politice, lipsit de spiritul practic al acestora, dar superior lor prin puritatea şi profunzimea sentimentelor. […]

Chinuit de o trinitate de pasiuni – cerul, tehnica şi iubirea – care se contrazic şi se resping reciproc, devenind simple himere ale unei minţi înfierbântate, Andrei Lazăr cade victima goanei după puritate şi perfecţiune, noţiuni devenite simple utopii pentru societatea în care trăieşte. […]

(Gib I. Mihăescu (Monografie), *Bucureşti, Editura Minerva, 1984, p. 170186.*)

GIB I. MIHĂESCU

ZILELE ŞI NOPŢILE UNUI STUDENT ÎNTÂRZIAT

ŞERBAN CIOCULESCU: Gib I. Mihăescu a urmărit crearea unui tip netratat până astăzi, al studentului întârziat. Într-un anumit sens, nu a ales calea cea mai bună spre a reuşi. Într-adevăr, eroul său apare pe scenă în ultimul an al tribulaţiilor sale, al unsprezecelea, dacă nu

ne înşelăm; şi poate nici ultimul, dacă socotim că romanul se sfârşeşte cu un început nou de studenţie, poate acesta fructuos, definitiv. Nu avem, aşadar, la drept vorbind, tabloul cel mai interesant al lungii sale inactivităţi, pe care o întrezărim numai.

Autorul ne dă câteva momente, şi nu o viaţă de student în savuroasele ei peripeţii. Mihnea Băiatu' e un şmecher care înşală pe toţi (gazde, patroni de restaurante, părinţi), dar se-nşală şi pe sine. Până în momentul aproape neverosimil, dar necesar, când o pasiune adevărată îl surprinde până la răsturnarea datelor existenţei sale şi transformarea buimăcitoare a personalităţii sale. […]

Gib I. Mihăescu este de asemenea un cunoscător al mijloacelor dramatice, care salvează anumite scene de la banalitate printr-un deosebit meşteşug al pregătirii şi al gradaţiei: astfel, surprinderea adulterului consumat între Mihnea şi d-na Nisipoiu e împărţită în trei momente distincte, care duc la un extraordinar efect hilar. Cartea abundă de altminteri în momente dramatice în aşa fel, încât s-ar putea susţine că dintre toţi romancierii noştri, cel care profită mai mult de mijloacele teatrale este Mihăescu. […]

Cu rezerva unui dubiu pe care-l ridicăm relativ la credibilitatea ultimelor situaţii în care este pus eroul său principal, Gib I. Mihăescu a realizat parţial aspecte ale unui tip foarte interesant.

(Aspecte epice contemporane, *în „Revista Fundaţiilor", an I, 1934, nr. 8, august, p. 153 – 156. reprodus în* Aspecte literare contemporane. 1932 – 1947, *Bucureşti, Editura Minerva, 1972, p. 306 – 320.*)

N. MANOLESCU: Pentru Gib I. Mihăescu întrebarea este: există ceva care să dea vieţii oamenilor un sens? Trăiriştii răspundeau la aceasta negativ. Gib I. Mihăiescu răspunde pozitiv: mlaştina morală, erotismul pot fi depăşite. Toate personajele sale sfârşesc prin a se convinge de absurditatea unei vieţi trăite la nivelul simţurilor, necălăuzite de o raţiune mai înaltă. Mihnea Băiatu' din *Zilele şi nopţile unui student întârziat* e cel

dintâi care accede la acest adevăr. […]

Atitudinea autorului e învederată de destinul pe care i-l hărăzeşte lui Mihnea. După moartea Arinei, retras din cercul de „bestii” în care se învârtise, rupând toate punţile care-l legau de trecutu-i oribil, eroul îşi închină viaţa filosofiei. Nu însă, cum s-a sugerat în critica veche, dintr-un cult mistic al celei dispărute, ci din încrederea că existenţa omului poate avea un sens dacă se clădeşte pe raţiune şi pe cultură. […]

Din păcate, sudura celor două părţi ale romanului e fragilă, în cea dintâi nimic nelăsând să se întrevadă gravitatea întrebării ce-l frământa pe autor, în cea de a doua demonstraţia fiind pripită şi incredibilă. Intrarea în subiect e greoaie, aspectele secundare prisosesc, toată prima parte constituind de fapt o operă independentă. Nimerind prea târziu tonul grav pe care-l cerea cartea, scriitorul s-a găsit nepregătit, artistic vorbind, în faţa concluziilor. Anna Velovan e fantomatică, mai mult un argument teoretic, decât o prezenţă vie. Eşuat, ca şi *Braţul Andromedei*, în ideea principală, *Zilele şi nopţile unui student întârziat* rămâne o scriere interesantă prin sensul profund critic al avatarurilor lui Mihnea Băiatu’.

(Gib I. Mihăescu, *în „Viaţa românească”*, *an XVI*, *1963*, *nr. 6 – 7*, *iunie-iulie*, *p. 295 – 297.*)

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Deşi critica veche nu l-a apreciat, *Zilele şi nopţile unui student întârziat* rămâne cel mai bun roman al lui Gib I. Mihăescu. Şi aici intervine tema bovarismului masculin. […] Romanul are la început o originală factură picarescă şi reconstituie cu umor şi cu multă culoare atmosfera mahalalelor bătute de erou. O tipologie bogată, schiţată cu mână sigură, populează cartea, dând o imagine plină de veridicitate a mediului ambiant… Interesantă şi surprinzătoare e răsturnarea care se petrece la un moment dat. Romanul devine grav. Psihologia lui Mihnea se adânceşte, problemele existenţei lui câştigă ecouri morale. Bovarismul intelectual e văzut aici sub un unghi critic mult mai ascuţit. Ideea lui Gib I. Mihăescu este de a denunţa atât viaţa morală a eroului

(acesta e pedepsit prin efectul social nociv al comportării lui, deoarece constată cum pot apărea din alt unghi comportările cinice), cât şi dezarmarea fiinţelor care? ca Anna, trăiesc doar în lumea ficţiunilor ideale, nu ştiu să se apere de animalele prădalnice ale junglei morale din jur. Mihnea Băiatu', în finalul romanului, e decis să cucerească cetatea ştiinţei ca un om întreg, învăţat cu legile aspre ale exigenţei... Cartea are o rezonanţă sufletească tonică. Idealul urmărit nu mai ia aspectul unei fantome înşelătoare, ci e scos dintr-o experienţă dureroasă de viaţă, examinată cu luciditate.

(Literatura română între cele două războaie mondiale, *vol. I, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967, p. 555 – 556.*)

LAURENŢIU ULICI: Concordanţa, înaintând uneori până la suprapunere, a elementului erotic cu idealul existenţial a permis criticilor, cu suficiente justificări, să privească romanele *Zilele şi nopţile unui student întârziat* şi *Donna Alba* ca urmărind naşterea şi evoluţia unei obsesii de ordin erotic. Considered însă respectivele romane nu izolat, ci în contextul literaturii lui Gib Mihăescu, se poate uşor observa o diferenţiere de aparenţă care merge până la opoziţie. Dacă în *La Grandiflora* sau în *Femeia de ciocolată* cea care conduce destinul eroilor este obsesia erotică sub forma cea mai elementară, gelozia, în cele două romane, femeia este numai o concretizare temporară a unui ideal suprem de existenţă. Mihnea Băiatu', studentul întârziat, afemeiatul interesat [...] căruia îi plăcea să fie bucu*reştean [...] în*cepe să se plictisească de monotonia acţiunilor sale repetate întotdeauna în acelaşi fel şi în cugetul său îşi face loc din ce în ce mai cotropitor ideea de necesitate, de realizare, de găsirea unui sens vieţii. Că acest sens este erotic e o întâmplare care are totuşi nişte cauze obiective. În fond, pare normal ca individul care cel puţin zece ani ai vieţii şi i-a consumat în banale trepidaţii erotice să-şi contureze un ideal tot erotic dar care să însemne totodată şi o schimbare în fondul său de gândire. [...] Femeia devine un ideal care depăşeşte

eroticul, subsumându-l; ea este concretizarea tuturor aspiraţiilor mari ale eroului, idealul suprem deci. Are un nume: Anna Velo van şi o profesie: asistentă universitară, e dar o fiinţă bine fixată în timp şi spaţiu. Mihnea se comportă însă faţă de ea ca faţă de o entitate existând numai în abstract, impalpabilă, înconjurată de o lumină palidă prin care cu greu poţi bănui forma. Tot ce este vulnerabil, teluric, efemer, este abandonat; în comunicarea cu ea, Mihnea consideră ca unică posibilitate, spiritul, elevaţia cerebrală. Obsesia e atât de puternică încât eroul simte nevoia de a se mistifica în raporturile cu Anna. Într-adevăr, unul este Mihnea Băiatu' până la formarea idealului său, mai precis până la conturarea lui în persoana Arinei Velovan, şi altul este obsedatul Mihnea, cu toate gândurile şi sentimentele într-un singur sens. Obsesia este cuprinzătoare şi domină totul în aşa fel că schimbarea interioară a lui Mihnea se face aproape involuntar, fără suportul lucidităţii. Mistificarea lui e numai o schimbare exterioară, formală, sub presiunea nu exercitată, ci simţită dureros a idealului său existenţial. Un instinct al depăşirii momentului foarte prelungit de timp inutil pierdut exista anterior la

Mihnea Băiatu'. Dar, prea prins într-un nemotivat „dolce far niente", el nu are, atâta timp cât nu lipseşte expresia concretă a idealului, forţa de a ieşi din impasul lipsei de acţiune. […] Transformarea adâncă, de concepţie, se va petrece în Mihnea Băiatul târziu, impulsionată de un eveniment tragic: moartea Arinei. De-abia de atunci idealul său eliberat de un concret cât de cât apropiat se va fortifica şi se va formula cu tendinţă de realizare umană. Tot acuma dispare confuzia între obsesia erotică şi obsesia idealului, ultima rămânând ca unică forţă conducătoare.

Pentru eroul lui Gib Mihăescu, idealul, din momentul în care devine obsesie, este etern, adică îl va însoţi tot restul existenţei sale biologice, în timp ce realitatea acestui ideal, forma lui concretă este efemeră, transformabilă cu necesitate şi întâmplătoare ca alegere a unui anume obiect real. *Zilele şi nopţile unui student*

întârziat aduc un tip nou de personaj în literatura noastră, acela al solitarului căruia obsesia idealului îi sporeşte totodată şi un sentiment, de psemenea rar în astfel de cazuri: responsabilitatea.

(Gib Mihăescu, scriitor ăl obsesiei, *în „Viaţa românească”, an XX, 1967, nr. 2, p. 71 – 72.*)

*

AL. PIRU: Este indiscutabil că reputaţia scriitorului Gib I. Mihăescu, la început nuvelist şi dramaturg, a fost creată de cele trei romane apărute la mici distanţe unul după altul: *Rusoaica* (1933), *Zilele şi nopţile unui student întârziat* (1934) şi *Donna Alba* (1935). Istoricii literari de prestigiu ai epocii, E. Lovinescu şi G. Călinescu, îi recunosc acest titlu, înserându-l, primul la „Epica de analiză psihologică” alături de Hortensia Papadat-Bengescu şi Camil Petrescu, al doilea la capitolul „Romancierii” alături de Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu, C. Stere şi alţii. […]

Majoritatea criticilor au susţinut că romanul cel mai bun al lui Gib I. Mihăescu este *Rusoaica*. Mai puţini sunt cei care socotesc superior sau măcar egal romanul *Donna Alba* şi foarte puţini cei ce acordă întâietate romanului *Zilele şi nopţile unui student întârziat*. Afirmaţia din urmă a făcut-o temerar Nicolae

Manolescu şi a reluat-o fără echivoc Ov. S. Crohmălniceanu în *Literatura româna între cele două războaie mondiale. I*, 1967.

Ov; S. Crohmălniceanu atribuie eroului [Mihnea Băiatu’ n.n., A.M.] un bovarism esenţial, ceea ce face nu numai posibilă, dar şi explicabilă mutaţia intervenită în partea finală, ca urmare a experienţei prin care personajul trece. Adevărul e că Mihnea Băiatu’ nu e o simplă secătură, ci un ins dotat, ca şi locotenentul Ragaiac din *Rusoaica* sau ca Mihai Aspru din *Donna Alba*, cu aspiraţia eternului feminin, în căutarea marii aventuri a vieţii sale, a femeii ideale, şi asistenta universitară Anna Velovan, intelectuala cu preocupări filosofice, nu-i decât o variantă

a eroinei inaccesibile, tip de frumuseţe absolută din *Rusoaica*, ori a femeii fatale care a cauzat moartea amantului şi sinuciderea soţului din *Donna Alba* (ca Pierre Benoît, autorul pune în două din numele personajelor sale feminine iniţială A: Anna, Alba). Fără să subscriem în totul opiniei care consideră *Nopţile şi zilele unui student întârziat* drept cel mai bun roman al lui Gib I. Mihăescu, credem că această operă nu este inferioară celorlalte două, ci mai degrabă egală. De altfel, scriindu-le la o mică distanţă de timp (*Zilele şi nopţile unui student întârziat* apare în acelaşi timp cu *Rusoaica*), scriitorul n-avea cum să execute de la unul la altul un salt de calitate, nici cum să rateze o temă unică. Gib I. Mihăiescu a beneficiat de o experienţă interesantă de viaţă ca ofiţer mobilizat, student şi avocat. Romanele sale. proiectează în ficţiune autobiograficul, înfăţişându-ne în trei variante, fiecare remarcabilă în felul ei, aspiraţia virilă spre idealul eternului feminin.

(Postfaţă *la Gib I. Mihăescu*, Zilele şi nopţile unui student întârziat, *Craiova*, *Editura Scrisul Românesc*, *1973*, *p. 399 – 403.*)

MIHAIL CONSTANTINESCU: Ca o scriere inegală, deosebit de interesantă în intenţii, nerealizată, însă, din păcate, decât parţialne apare astăzi romanul *Zilele şi nopţile unui student întârziat*, publicat de autor în 1934 la Editura Cugetarea.

Modul cum a fost conceput eroul principal al romanului, o seamă de aluzii, evocări şi rezolvări de amănunt amintesc în multe privinţe de experienţa de student a autorului. Cartea nu este însă câtuşi de puţin îngust autobiografică. Izbânzile şi scăderile ei se leagă de aceeaşi mare, dacă nu unică, temă a romanelor şi a multora din nuvelele lui Gib I. Mihăescu: aspiraţia spre idealul feminin al unui bărbat căruia amorul îi luminează câteva din datele esenţiale ale existenţei sale. […]

Evoluţia lui Mihnea Băiatu’ evidenţiază o trăsătură de caracter esenţială, comună multora din eroii lui Gib I. Mihăescu. Scufundarea adâncă în marasmul diverselor

păcate de care se face vinovat provoacă în cele din urmă nevoia acută de eliberare, aspiraţia către un ideal de puritate spre care eroul se îndreaptă cu toate resursele de energie din el.

Puterea oamenilor de a se schimba, disponibilitatea lor etică e una dintre cele mai semnificative atribute ale personalităţii acestor eroi. Gib I. Mihăescu şi-a conceput întotdeauna personajele în chip dinamic, ca pe un teren în care se confruntă cele mai contradictorii porniri. În acest sens, literatura sa îndeamnă la unele asocieri cu proza lui Dostoievski şi a cunoscutului său discipol Leonid Andreev. Niciun alt scriitor din literatura română nu s-a aplecat cu atâta interes şi competenţă artistică asupra prefacerii continue a sentimentelor şi a luptelor dintre tendinţele contrare din sufletul omenesc ca Gib I. Mihăescu. Sufletul intuit de el e câmpul vast al unor bătălii fără răgaz între moral şi imoral, între frumos şi urât, între pornirile cele mai curate şi înclinaţiile tulburi. Finalul acestor dispute este o nouă înţelegere de sine a eroilor. Valorile morale ies întărite din asprele încercări prin care cel care crede în ele a trecut. Prăpastia în care tentaţiile violente şi impure îl pot târî pe cel slab e depăşită. […]

Dacă la început pornirile sale sunt elementare, fruste, în scurt timp ele se încarcă de adausuri nebănuite, transformându-se într-o evoluţie complexă, amestecată cu evaluări autocritice, cu dorinţa de transformare a propriului caracter şi căutarea unui sens superior al existenţei. Pornirea erotică iniţială devine copleşitoare; ea îl poartă pe erou ca o apă năvalnică, spre limanuri nebănuite mai înainte. Interpret constant al amorului, Gib I. Mihăescu leagă aspiraţiile bărbatului spre eternul feminin de descoperirea propriei sale substanţe. Drama erotică devine o dramă a cunoaşterii de sine, cu ecouri existenţiale tot mai largi. Amorul e considerat astfel în sens absolut ca un mijloc de pătrundere în relaţiile care leagă pe individ de restul lumii, ca o poartă spre infinit. Sensul tragic al acestei drame se leagă întotdeauna de împlinirea doar parţială a aspiraţiei erotice. Andrei Lazăr

din *Braţul A* e la un pas de izbândă în relaţiile sale cu frumoasa doamnă Cornoiu. Dar această izbândă nu se va produce niciodată. În *Rusoaica*, idealurile lui Ragaiac, atât de aproape de realizare la un moment dat, nu se vor împlini nici ele. În *Donna Alba* principesa Ipsilanti se dăruieşte dârzului Mihai Aspru, dar între ei rămâne mereu ca o umbră întunecată amintirea soţului mort*. În Zilele* şi *nopţile unui student întârziat* fermecătoarea Anna oscilează sufleteşte între Mihnea şi Noël. Împlinirea erotică e deci incertă, incapabilă să umple imensul gol sufletesc pe care eroii îl resimt atât de dureros în goana lor fantastă după absolut. Bărbaţi şi femei, protagoniştii conflictelor construite de Gib I. Mihăescu, sunt, în ciuda descoperirilor existenţiale la care ajung, nişte înfrânţi.

În galeria înfrânţilor evocaţi de prozator, Anna Velovan ocupă un loc aparte. Drama ei izvorăşte din neputinţa de a concilia în conştiinţă rigoarea concluziilor filosofice, inevitabil parţiale şi adesea – simplificatoare, cu care se hrănea necontenit, cu ceea ce i se pare a fi desfăşurarea năvalnică, a vieţii imposibil de surprins, crede ea pe temeiuri agnostice, sub aspecte abstract-categoriale definitive, oricât de subtile şi rafinate ar fi fost construcţiile teoretice ce i s-au dedicat. Această neputinţă se complică cu un conflict intim de ordin erotic şi cu conştiinţa faptului că e incapabilă să se sustragă chemărilor tulburi care o subjugă. Răspunsul ei la toate aceste încercări va fi lamentabil. Anna se lasă târâtă de evenimente. În mod deliberat, conştient, ea neagă valoarea şi frumuseţea speculaţiei abstracte pe care o opune în chip fals „vieţii”.

E uşor de observat că sub acest aspect *Zilele şi nopţile unui student întârziat* conţine un anumit sens polemic. Experienţele lui Mihnea Băiatu’, concepţiile expuse de Anna, evoluţia raporturilor lor şi moartea femeii îl duc imediat pe lector cu gândul la ideologia trăiristă. Gib I. Mihăescu a cunoscut, fără îndoială, doctrina lui Nae Ionescu, a cărui publicaţie, „Cuvântul”, i-a elogiat adeseori scrierile. Sub aparenţa unei atitudini impasibile, deţaşat

constatative, Gib I. Mihăescu neagă, suficient de clar, cu mijloacele oferite de proză, ideile celui ce se proclamase „Socrate al României” şi ale discipolilor săi. Peroraţiile despre „trăire”, „experienţă”, „viaţă”, chemare la „aventură”, elogiul „brutei”, al „bestiei vinete din junglă”, al „nebunului” care îşi bate joc de filosofie pentru că preferă în locul ei „nuanţele obscene” sună straniu în gura asistentei universitare chemată prin cultura ei întinsă şi prin misiunea ei pedagogică să facă să ardă în oameni flacăra înţelepciunii. Faptul că Anna, dezarmată de agnosticismul profesat de noii „reformatori” ai „filosofiei vieţii”, a renunţat să mai creadă în posibilitatea oamenilor de a rezolva problemele teoretice pe care ei înşişi le pun fără încetare, este o aberaţie. Elogiul atitudinii batjocoritoare a lui Noël la adresa filosofiei i se pare mult mai conform cu propriile ei convingeri, tocmai pentru că în starea de criză în care a intrat sistemele savante nu-i sunt de niciun folos. Adevărul banal că iubirea e oarbă i se revelează dintr-odată în întregul său înţeles cutremurător. N-o mai interesează deci soluţiile problemelor, ci trăirea lor. […] Anna dezertează de la misiunea şi onoarea sa. Ea e victima tragică a incapacităţii de a voi.

O negare categorică a doctrinei trăiriste o reprezintă şi elogiul mereu reluat pe care Gib I. Mihăescu îl aduce în romanele sale pasiunii pentru cercetarea ştiinţifică, încrederea în puterile raţiunii. Într-un climat spiritual în care literatura instinctelor prolifera fără frâu, romanele sale erotice se disting prin ţinuta *ideilor* lor, prin calităţi de ordin strict intelectual. Cu toate că prozatorul n-a fost un teoretician, un ideolog, orientarea şi opţiunile lui în contextul cultural al timpului arată o înţelegere justificat critică a multora din problemele cu care autorul era confruntat. […]

Demnă de reţinut în *Zilele şi nopţile unui student întârziat*. este arta evocărilor de atmosferă. Bucureştii din anii de la începutul perioadei interbelice apar aici în descrieri pline de pitoresc şi farmec. Poezia străzilor, a marilor aglomerări, a mahalalelor semipustii la ceasurile

serii, a agitaţiei trepidante şi continue nu-i este străină lui Gib I. Mihăescu. Una din satisfacţiile lui Mihnea Băiatu' este aceea că se simte „foarte bucureştean". Uriaş, haotic ca o junglă, plin de toate ispitele şi pericolele posibile, oraşul trăieşte chinuitor, convulsiv. Nimic deci mai firesc decât atitudinea de nesiguranţă a eroului, slăbiciunea lui faţă de nimicurile cu care Babilonul modern îl fascinează. Când evocă atmosfera proprie mahalalei, lirismul autorului se încarcă de note ironice şi satirice. Umorul întemeiat mai ales pe autoironia personajului principal e, de altfel, una din principalele caracteristici ale romanului. […]

Sub aspect compoziţional e de observat mai întâi arta configurării „din mers" a diverselor personaje din roman. Trăsăturile fieqăruia ne sunt dezvăluite treptat, într-o organizare epică gradată: Aşa ne apar Mihnea, Veve, Anna şi chiar aventurierul Dumitru, conceput ca un personaj lirlear.

Din dispunerea paralelă a diverselor conflicte Gib I. Mihăescu scoate sensuri cu valoare de simbol. Relaţiile dintre Mihnea, frumoasa Polixeni şi naivul ei soţ, grefierul Nisipoiu, au o stranie asemănare cu cazul penal relatat de ziare al unui arhitect ucis de soţie pentru un amant tânăr, victimă şi el a setei de răzbunare a femeii. Raporturile dintre Mihnea, Veve şi Dumitru – cu drama femeii care face o investiţie de încredere plină de consecinţe dezastruoase – se repetă în condiţii quasisimilare în experienţa tragică trăită ceva mai târziu de Mihnea, Anna şi Noël. Gib I. Mihăescu excelează în arta dezvăluirii treptate, mereu amânate – de unde aşteptarea continuă a lectorului, neîmplinită decât în finalul intens dramatic – a urmărilor pe care conflictele eroilor le pregătesc. […]

Mai puţin inspirat se dovedeşte autorul în evocarea prea amănunţită a succeselor de derbedeu ale lui Mihnea, evocare realizată cu o evidentă plăcere, de unde o anumită prelungire a scenelor, insistenţa, inutilă adesea, asupra detaliilor violente sau pitoreşti. Comparat apoi cu *Rusoaica* şi cu *Donna Alba* romanul pare, şi este, în multe privinţe inferior ţinutei artistice atinse de Gib I. Mihăescu

în ele. Nu este exclus ca *Zilele şi nopţile unui student întârziat* să fi fost gata înaintea *Rusoaicei*, veritabila capodoperă a lui Gib, ceea ce explică măcar în parte unele din scăderile sale. […]

Fără merite ieşite din comun, dar şi fără prea mari scăpări, *Zilele şi nopţile unui student întârziat* e un roman notabil în media generală a timpului. Interesul artistic pe care îl trezeşte şi azi e suficient de puternic.

(Gib 1. Mihăescu, *colecţia „Universitas”*, *Bucureşti*, *Editura Minerva*, *1973*, *p. 245 – 256.*)

FLORE A GHIŢĂ: Romanul *Zilele şi nopţile unui student întârziat*, al patrulea în ordinea apariţiei, a fost început cu mulţi ani înainte de 1934 şi, după obiceiul scriitorului, care lucra fără un plan riguros, întrerupt pentru definitivarea şi publicarea altor opere, printre care *Rusoaica* şi *Femeia de ciocolată*. […]

Scriitorul încearcă aici să schiţeze o nouă direcţie a prozei sale, punând accentul pe anecdotic, pe observaţia realistă a mediului, surprinzând o mahala bucureşteană pitorească şi tristă în acelaşi timp. Având în centrul acţiunii pe Mihnea Băiatu’, descendentul lui „Mitică”, bucureşteanul prin excelenţă, aventuros şi sentimental, plin de vervă şi invenţie bogată, cum l-a imortalizat I.L. Caragiale, prima parte a cărţii are o factură specifică romanelor picareşti, un ritm vioi şi dinamic, cu conflicte uşoare şi umor spumos, plin de culoarea timpului şi a locului.

În cea de a doua parte, prozatorul se reîntoarce la modalităţile obsesive din nuvele, la mijloacele de investigare a conştiinţelor şi a sufletului bântuit de nelinişte al eroului. O lectură atentă a romanului pune în evidenţă faptul că această parte, dominată de analiză psihologică, nu descinde din prima, scriitorul lipind-o probabil ulterior, la reluarea şi definitivarea operei.

Romanul *Zilele şi nopţile unui student întârziat* se înscrie pe linia unei mode a timpului, tema periferiei şi mai ales a aventurilor prin mahalalele bucureştene fiind des întâlnită în epocă, în scrieri precum: *Dragostea cu termen*

redus, de N. Crevedia, *Camere mobilate*, de Damian Stănoiu, *Memoriile unui derbedeu*, de Aurelian Cornea, *Diplomatul, tăbăcarul şi actriţa*, de Carol Ardeleanu, unele proze ale lui G.M. Zamfirescu, P. Mihăescu (Sărmanul Klopstock), Petre Bellu ş.a. […].

Roman al unui destin, mai mult decât o monografie a mediului periferic, acesta are în centrul acţiunii „o secătură simpatică”, un farsor capabil de dedublări şi derutante schimbări sufleteşti, saturat de amor, dar însetat de iubire, nemulţumit de propria-i existenţă, făurindu-şi în imaginaţie un ideal către care aspiră şi pe care nu-l poate atinge niciodată. Mihnea Băiatu’ îl anticipează, cel puţin în prima parte, pe Mihai Aspru din *Donna Alba*, având aceeaşi structură sufletească de plebeu energic şi întreprinzător, aparent rudimentar şi lipsit de scrupule, dar, îţi fond, de o mare nobleţe sufletească, capabil de a trăi în sfera sentimentelor pure, de a năzui bovaric spre un ideal îndepărtat. […]

[…] Cei doi eroi principali ai romanului, surprinşi la o întortocheată întretăiere a destinului lor, deşi aparent aspiră unul către celălalt şi comunică sentimente autentice, rămân definitiv îndepărtaţi, incapabili de a pătrunde unul în lumea celuilalt. Punctul în care se interferează existenţa acestora nu-i apropie, ci, din contră, îi separă, pentru că fiecare caută să pară altfel decât este în realitate. Scriitorul, sancţionând iubirea brutal senzuală trăită la un nivel subuman şi în aceeaşi măsură pe cea platonică, maladiv-sentimentală, pledează aici, ca şi în celelalte romane, pentru sentimente care să înnobileze, să purifice, să transforme şi să înalţe sufletul omenesc. La Gib I. Mixhăescu sentimentul erotic este stimulator de nebănuite energii, de metamorfoze umane, singurul dat esenţial care-i înalţă pe eroi în aspiraţia lor spre idealul de frumos şi perfecţiune. […]

Acţiunea romanului are o densitate puţin obişnuită, un ritm, o cronologie alertă a evenimentelor, condensate într-o intrigă ingenios condusă, palpitantă, cu numeroase conflicte care converg spre deznodământul final, acela al

ratării intrării în viaţă de către Anna şi al imposibilităţii atingerii idealului erotic de către Mihnea Băiatu’.

[…] Romanul aventurilor de mahala ale lui Mihnea Băiatu’ demonstrează marile posibilităţi ale lui Gib I. Mihăescu atât în domeniul prozei de construcţie obiectivă, cât şi în al celei de analiză psihologică…

(Gib I. Mihăescu (Monografie).

Bucureşti, Editura Minerva, 1984, p. 186 – 202.)

V

ISBN 973 – 36 – 0003 – 2

Bun de tipar: 20.5.1988 Apărut: 1989

ISBN 973-36-0003-2

Lei 29